

Életmesék

Kárpát-medencei Életmesék

azaz

igaz családi történetek

2017

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2017

Kötetünk fővédnöke

Kövér László

Magyarország Országgyűlésének elnöke

ISBN 978-963-12-8932-9

Előszó

Kedves Olvasó!

Hol volt, hol nem volt... Kerek 2000-ben, éppen az ezredfordulón alakult meg a Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete. Az új évezred küszöbén volt bátorságuk messzire tekinteni – és jól tették!

Az egyesület tagjai olyan családok, amelyekben a szülők tudatosan vállalnak három, vagy több gyermeket. Vállalják az ezzel járó feladatokat, mert vallják, hogy értelmes emberi lét csakis a saját erőfeszítéseink révén bontakoztatható ki. De azt is vallják, hogy együtt könnyebb. Minél inkább odafigyelünk egymásra családon belül, minél jobban odafigyelünk egymásra, mint nagycsaládosok, s minél jobban odafigyelünk egymásra, mint ugyanannak a tágabb közösségnek, a magyar nemzetnek részei, annál több mosolyvirág szökkenhet szárba mindennapi erőfeszítéseink, áldozatos küszködéseink során.

Az egyesület kilencedik alkalommal hirdette meg Életmese pályázatát, s gyűjtötte össze határon inneni és túli magyar családok saját meséit, történeteit. Dédszülőktől unokáig terjedően ragadtak tollat – vagy ültek számítógép elé –, s szóltak szépen szeretettel egymásról. Leginkább örömeikről, olykor bánataikról. De mindig olyan személyes történeteket mesélve el, melyeket az őszinteségük és valóságosságuk tesz közügyggyé, mások számára is érdekessé, hasznosíthatóvá.

Ennek köszönhetően ez az évről évre megszülető gyűjteményes könyvecske évről évre erősíti a nagycsaládokon belüli és a nagycsaládok közötti kötelékeket. A láthatatlanokat és a láthatókat is. Az egyesületnél évről évre megduplázódik a tagsaládok száma. Vonzó dologgá vált nagycsaládosnak lenni, nagycsaládok kötelékébe tartozni, sok gyermeket vállalni, sok gyerekkel, nagy családdal büszkélkedni. Erősödőben és szétáradóban van az egészséges életfelfogás, mely szerint gyermekáldás nélkül nincs jövőnk. Nincs saját jövőnk, nincs magyar és nincs európai jövőnk sem. A történelem ugyanis nem ér véget, amikor azt jó- vagy rosszhiszemű ideológusok jósolják, hanem akkor, amikor kiürülnek a bölcsők, amikor elfogynak a gyermekek.

A Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete letette tehát voksát az élet mellett. Aki teheti, és valóban jól akar önmagának, tényleges és jelképes módon csatlakozzon az életpártiak táborához.

*Kövér László
a magyar Országgyűlés elnöke*

Bevezetés

Kedves Olvasó!

A Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete ebben az évben is kiírta „Életmese” pályázatát, folytatva azt az értékmentő-értékkeremtő munkát, melyet 9 éve elkezdett. Családok (szülők, nagyszülők, dédszülők) igaz történeteinek megírására ösztönöztünk újra gyereket, felnőttét kortól függetlenül. Az elmúlt évek alatt az „Amikor kicsi voltam, amikor kicsi voltál” témakörrel bővítettük pályázatunk kiírását. A legjobb írásokat – a zsűri által kiválogatva – kötetbe szerkesztve jelentetjük meg évről évre. A történetek ihletője hol a család egy szeretett legendás alakja, hol egy történelmi sorsforduló, párválasztás, testvéri kapcsolat, gyereknevelés, veszteségek, boldog pillanatok, közös munkák, népszokások és még hosszasan sorolhatnánk. Ezek olykor megmosolyogtatnak, máskor könnyeket csálnak a szemünkbe. De üzennek is a ma emberének: a családok összetartozását, a szeretet erejét semmi nem múlhatja felül.

A zsűri értékelési szempontja egybeesik egyesületünk céljával: megmutatni másoknak is, hogy a család érték, s a családban élők, a felnövő nemzedékek öröklik, és átadják generációjuk tudását, tapasztalatát, értékeit. Segítenek, hogy megtaláljuk helyünket a világban életmintájuk, hétköznapi és nem mindennapi sorsuk által. Ma a technika vívmányainak köszönhetően rengeteg információ áramlik szét az egész világban. Nehéz közöttük eligazodni, hitelességükről meggyőződni. Mesélőink a leghitelesebb forrást használva „első kézből” nyújtják át a történeteket magukról, családjukról, szülőhelyükről. S egy-egy család története együtt már népünk, nemzetünk története.

Napjaink egyik kulcskérdése a népesedés. A különböző nemzetek másként látják a megoldás lehetőségét, más válaszokat adnak. Mi úgy gondoljuk, hogy a családokat és az abban felnövő gyerekeket kell erősíteni. Sokan vallják ezt. Élnek a hagyományos családi életet, őrzik elődeik által rájuk hagyott értékeiket, s a szerint élnek. Kötetünkben ők kapnak hangot.

Őseink példáját követve „Életmese” programunkkal utat szeretnénk mutatni a Kárpát-medence nemzeteinek, Európának és minden nemzetnek. Az idén márciusban az „Életmesével” Moszkvában jártunk a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége (KCSSZ) segítségével. Meghirdettük ott is pályázatunkat. Moszkvai mese is került könyvünkbe.

Tovább álmodjuk egyesületünk meséjét, hátha követőink akadnak, akik majd gyűjtik saját kincseiket, s idővel talán mozgalommá válik törekvésünk... Felvidéken is elindult hasonló kezdeményezés a mi Életmese pályázatunk mintájára, melynek örülünk.

Hirdessük minél többen, minél több helyen: családban élni jó!

Debrecen, 2017. május

Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök

Zsűri

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár.

A Kárpát-medencei Magyarstanárok Kulturális Egyesületének tagja.

A Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltészettel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár.

Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és média ismeret, drámaszakos végzettséggel tanított a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, valamint a DE Zeneművészeti karán.

Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya népművelő-könyvtáros. 2012-ig a debreceni városi könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. 2013 januárjától a Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helytörténeti Gyűjteményének és Fotótárának vezetője. Negyven, könyvtárban ledolgozott év után jelenleg a Méliusz Juhász Péter Könyvtárban végez önkéntes segítő munkát.

Őszinte szívvel

Hárman ültek a konyhaasztalnál. Míg a felnőttek a család egyetemes dolgait vitatták, az akkor nyolc éves Viki szorgosan írta leckéjét. Szeretett ott lenni mellettük... velük. Nem zavarta beszélgetésük sem, pedig csupa „felnöttes” dologról volt szó: munka, szerződések, számlák... Jobban oda kellene figyelniünk az itthoni kiadásokra! Nagyon magas ez a villanyszámla... - vitatták meg soros problémáikat is. Lassan megint vége lett egy napnak. Vacsora. Család. Meghitt beszélgetés. Fürdés. Az elmaradhatatlan esti puszi. Viki már ágyban. Aztán szédületes álomkeringőt járnak feje felett a tündérek, Morpheus álomport hint szemeire... új élet kerekedik, álomország kitárt kapuján belépve csodás világ öleli körül.

Csend van. A napi fáradalmakat felejtani segítő, pihentető csend.

Aztán újra csörög a vekker... ugrás... ki az ágyból!... tisztálkodás, öltözés, reggeli... (anyáék már elmentek!)... iskolatáska (de nehéz!)... rohanás... csöngetnek (jelentem, készültem)... könyv, ceruza, lecke... feleltetés... osztályzat... szünet... gondolatok - a kicsi szív titkos gondolatai, tettei... majd ismét rohanás... haza... anya és apa még dolgoznak... igen, mondták, ma későn lesz a viszontlátás...

Telnek a percek, órák. Tanulás, házimunka. Nem jönnek. Ma üresek a székek. Egyedül nem is ízlik a vacsora. Igen, hívtak. Telefonon. Kérdezték, minden rendben van-e. Megígérték, ha már alszik, mire megjönnek, bemennek hozzá, és nem marad el az esti puszi sem!

Viki álmos, fáradt. Hívogatja az ágy. Pedig de szeretett volna valamit elmesélni apának és anyának!

Lassan lecsukja pilláit. Álomföld illata hatalmába keríti. Halkan nyílik az ajtó. De ő már a manókkal jár táncot. Nem hallja, hogy anyáék megérkeztek.

Konyha. Az asztalon egy kartonlap Viki gyöngybetűivel :

„Amit én kerestem a játékbörzén, nyissátok ki a pénztárcámat, minden a tiétek, nektek gyűjtöttem a villanyszámlára. Szeretettel: Viki”

A kislány hallotta, mikor előző nap említették, hogy magas a villanyszámla, sokat kell fizetni. Összegyűjtötte megunt játékait, és a játékbörzén eladta azokat.

Anya és apa arcán folytak a könnyek. Fogták egymás kezét, és a legszebb, legdrágább érzés, amit a kicsi lány adni tudott, ott volt körülöttük. Dehogy számított, mennyi pénz lapult a pénztárcában! Bármilyen anyagi vagyonnál többet kaptak ők! Gyermeük önzetlen szeretete és odaadása lelkükben ünneppé varázsolta a pillanatot, örökre elraktározva azt a szívük mélyére.

Abonyi Ria

Édesapám igaz életmeséje

Ezt a történetet édesapám mesélte el 2008-ban, amikor erről kép és hangfelvétel is készült. Apróbb részleteket már korábban is ismertem, de így összefüggően még sosem hallottam. A felvétel során édesapám többször aggódva kérdezte, nem lesz-e baj, hogy ilyen dolgokat elmond. Kérte, állítsuk meg a felvételt, hiszen ő még emlékszik azokra az időkre, amikor ezekért a történetekért, sőt ettől kevesebbért is baja lehetett az embernek, vagy a családjának. A történet írásos feldolgozását 2014 őszén kezdtem el és 2015. január 3-án fejeztem be. Édesapámnak a 87-ik születésnapján adtam át.

Ármay Józsefnek hívnak. 1928. január 28-án születtem a felvidéki Dunamocson. Édesapám molnár volt, eleinte egy dunai vízimalomban dolgozott. Majd betársult egy modern malom építésébe, ezért családjunk 1937-ben Marcelházára költözött. Itt ért bennünket a második világháború kitörésének híre. Akkor én még kisfiú voltam, nem sokat értettem az egészből, csak szüleim és legidősebb bátyám arcán láttam az egyre növekvő aggodást. 1944 őszén már mindenki számára egyértelmű volt, hogy az oroszok feltartóztathatatlanul törnek előre. A front közeledett felénk is.

Egy őszi napon a hozzám hasonló korú fiúkat, akiket még nem vittek el katonának, de már munkára alkalmasak voltak, összetertek a faluban. Ásót, lapátot kellett magunkkal vinni. Mentünk a falu határába, lövészárkot ásni. Egész nap megállás nélkül dolgoztunk. Estére már igen csak elfáradtunk, alig vártuk, hogy haza érjünk. Akkor még senki közülünk nem gondolta, nagyon hosszún időnek kell eltelnie ahhoz, hogy újra otthon lehessünk.

Nyilasok felügyelték a napközbeni munkánkat, az ő kíséretükben ballagtunk hazafelé. A faluba érve szigorodott a felügyelet. A sorból senki nem léphetett ki. Itt mentünk el a ház előtt, a kerítésen keresztül dobtuk az udvarra a nálunk levő ásót és lapátot. Az otthon levők kétségbe esve futottak a vonuló kis csapat után, de hiába kérdezték, hova megyünk, mi magunk sem tudtuk. Kísérőinktől sem kaptunk választ, sem mi, sem kétségbeesett szüleink.

Komáromig hajtottak minket, ahol az Öregvárba terelték be a kis csapatot. Bátyámmal, Gyuszival sikerült egymás mellett maradnunk. Komáromban éjszakáztunk. Másnap vonatra raktak bennünket és elvittek Szencre. Onnan pedig Fél községbe mentünk. Az egy nagy falu Szenc közelében. Egy istálló felében helyeztek el bennünket, ahol pár éjszakát töltöttünk. De előttünk már aludtak ott mások is, mert az első éjszaka tele lettünk tetűvel. Úgy forgattuk ki a ruháinkból a rengeteg tetűt. Majd egy iskolában szállásoltak el bennünket. Sokkal rendezettebb körülmények közé kerültünk, mint előtte az

istállóban. Ott már rendes katonai ruhát kaptunk, meleg vatelinus ruhát, mert a tél megállíthatatlanul közeledett.

Ott voltunk körülbelül egy hónapig. Rendes ellátásban volt részünk. A faluban tábori, katonai konyha volt felállítva, oda jártunk ebédelni. Sokan voltunk a falunkból és a környező falvakból is. Akiről tudtam, mára már mindenki meghalt. Jó barátaim lettek a naszvadiak, búcsiak, szenciek. Most két hete halt meg az utolsó katona barátom, a kéri Száraz Tivadar.

Az ottartózkodásunk alatt katonai kiképzést kaptunk, de dolgozni is jártunk. Kukoricát törtünk, arra emlékszem, már nagyon hidegek lettek. A tisztek, akik velünk voltak, nem bántak jól velünk, pedig magyarok voltak. Gyakran megtörtént, amikor a nap végén átfázva, fáradtan és nagyon éhesen ballagtunk az egész napos munka után hazafelé, az országútra kiérve, a minket felügyelő őrmester nótát vezényelt. Ha abban a pillanatban nem kezdtünk a nótába, további megpróbáltatásokat osztottak ránk. Feküdj! - vezényelték. A csajkát előre tartva, kúszva kellett a konyhát megközelíteni. A sárban, latyakban, a csajkát magunk előtt tartva kúsztunk, másztunk a napi egy adag meleg ételért.

Ellenkezni, tiltakozni nem mertünk, szökésre nem is gondolhattunk. Meg voltunk félemlítve. Az egyik fiatal gyerek próbált megszökni, lelőtték, mint a kutyát. Napokig volt a holtteste kikötve, rajta egy tábla: Így jár a katonaszökevény.

Sok hírünk nem volt a nagyvilágról, de azt tudtuk, éreztük, a front megállíthatatlanul nyomul nyugat felé. A tisztek egyre izgatottabbak lettek, de még mindig nem történt semmi a mi kis csapatunkkal. A kukorica betakarítása befejeződött, naponta több óra harci kiképzést kaptunk. Német villámgéppuskáink voltak. A bátyám, Gyuszi volt az állványos, én meg a lövő. Olyan jól céloztam, hogy jutalmul három nap szabadságot kaptam. Nagy volt az örömünk: Ha csak az egyikünk is, de hazamehet. Hírt viszünk szüleinknek, megtudjuk, mi van velük, hiszen már régóta semmi kapcsolatunk nem volt velük. Kimentem a szenci állomásra és vártam a vonatot. De a vonat helyett egy futár érkezett, azonnal vissza kellett mennem az alakulatomhoz. Pakolunk és indulunk nyugatra, Németország felé. Drága édesanyám - járt a fejemben - Mikor láthatlak legközelebb és meglátlak-e még valaha ebben az életben?

Mikor a táborba visszaértem, már nagy volt a sürgés-forgás. Mindenki pakolt, csomagolt. Kétkerekű kis kocsik voltak, arra pakoltuk fel a villámfegyvereket és a csomagjainkat. Minden kocsihoz tartozott hat ember és egy ló. Megindultunk nyugatra, Németország felé. Hatvan- hetven kilométert tettünk meg naponta erőltetett mentben. Az éjszakákat leggyakrabban a szabad ég alatt töltöttük. A németek gyakran be sem engedtek a falvakba. Sem szállást, sem élelmiszert nem kaptunk tőlük. Egy idő után elfogytak élelmiszer tartalékaink. A tábori konyha jött velünk, de már nem volt mit főzni, ezért a

lovakat kezdtük levágni. Ennek viszont az lett a következménye, hogy nekünk magunknak kellett húzni, tolni, vonszolni a kocsikat.

Egyre kimerültebbek lettünk. Lóhúst ettünk és a szabad ég alatt árokpartokon, legelőkön aludtunk. Hárman tartottunk mindvégig össze, én, a bátyám és a szomszéd fiú, a Répás Sanyi. Éjszakánként egy takarót terítettünk a földre, arra feküdtünk, kettővel meg takaróztunk, alatta jól összebújtunk, melegítettük egymást. Az egyik reggel arra ébredtünk, hogy nagyon melegünk van. Elkezdünk mozgolódni, kiderült kb. húsz centiméter vastag hótakaró borított be mindent, így minket is. Azért nem fáztunk, a hó leple melegített.

A tiszték lóháton kísérték minket. Nem bántak velünk nagyon emberségesen. Nem volt elég a nyomorúság, a hideg, az éhezés és az otthontalanság, még az ő kegyetlenkedésüket is el kellett viselni. Nagyon fáradtak voltunk, alig vonszoltuk magunkat. Nem velünk történt, de falubéli gyerekekkel. Lerogytak a földre, azt mondták, ők már nem bírják tovább húzni a kocsit. Erre a százados odalovagolt melléjük, lenézett a földön elnyúló gyerekekre, mert még gyerekek voltak azok is mind egytől egyig, Balogh Géza, Fábrik Illés meg a többiek. Nem bírjátok fiaim? - kérdezte gúnyosan. Akkor rajta, húzzátok át a szántásra és ezután ott vonuljatok. Ha nem jó az országút, legyen jó a szántás!

Esténként, amikor letáboroztunk, csak lerogytunk, nem volt erőnk semmihez. Az egyik alkalommal ismét 70 kemény kilométert tettünk meg, hegynek fel, völgynek le, kimondhatatlanul fáradtak voltunk. És akkor jött a parancs, aki nem megy krumplit pucolni, nem kap vacsorát. Gyuszi bátyám már akkor is akaratos kemény természetű volt, megmakacsolta magát. Ő ugyan nem megy krumplit pucolni, inkább nem eszik. Öt perc sem telt bele, már ki is kötötték, hátrakötött két kezénél fogva húzták fel annyira, hogy a lába ne érje a földet. Ott álltam mellette, ő szó nélkül tűrt, én viszont zokogtam. Szólj, ha nem bírod testvérem - mondtam neki. Azonnal leváglak, csináljanak velem érte bármit.

Már több hónap telt el, hogy otthonról eljöttünk. Elértük a német határt. A németek elvették fegyvereinket, így nem kellett a kocsikat tovább magunkkal vonszolni. Már annyira ki voltunk merülve, hogy elhatároztuk, megszökünk. Egyszer egy éjszaka, sötét erdőn keresztül vezetett az utunk. Lemaradtunk és lefeküdtünk az út melletti árokba. Hárman voltunk, Gyuszi, Sanyi meg én. Ott lapultunk némán a sötétben és füleltünk. Amikor már minden zaj elhalt, csapatunkat kellő távolságban tudhattuk, előmásztunk az árokból és lassan megindultunk a csapatunk nyomában. Nem ellenkezőleg mentünk, hiszen mögöttünk a front vonult, hanem előre, Németország belseje felé. Nem jutottunk túl messzire, amikor határőrök, határ csendőrök igazoltattak bennünket. Nem volt veszélytelen a helyzetünk, hiszen statárium volt, a szökevényeknek halál járt. Nem nagyon volt kedvünk sem vitatkozni, sem mentegetőzni, a

fáradtságtól alig vonszoltuk magunkat. Annyit mondtunk, leszakadtunk a csapatunktól, megyünk utánuk, majd csak utolérjük őket. A németek útbaigazítottak bennünket és elengedtek. Néhány óra múlva utol is értük a mi kis alakulatunkat, hiszen ők is tartottak pihenőt. Ez volt az első szökési kísérletünk. Még egyszer próbálkoztunk, akkor is hasonló eredménnyel, vagyis eredménytelenséggel. Akkor is elfogtak bennünket, mi pedig akkor is azzal a mesével jöttünk, hogy csak a fáradtság miatt maradtunk le, tulajdonképpen megyünk a csapatunk után.

Két sikertelen szökési kísérlet után ismét a csapatunkkal vonultunk. De már nem volt nyugtunk, nem volt maradásunk. A front ott volt a nyomunkban, ha bírtuk, éjjel is vonultunk. Volt egy kedves fiatal őrmesterünk. Ő mindig azt mondta: Ne féljete gyerekek, ha egy mód van rá, én megmentelek benneteket!

Egyik éjjel, kicsit távolabb az úttól halvány világosságra lettünk figyelmesek. Gyuszi megbökött, csak a szemével jelzett arra felé, de már tudtam, mit akar. Szavak nélkül is értettük egymást. Lelassítottuk lépteinket, egyre jobban kezdtünk lemaradni a csapatunktól, majd bevágódtunk az árokba. Amikor már biztonságos távolságban tudtuk magunkat, megindultunk a fény felé. Egy tanya volt, kerítéssel körbekerítve. Megálltunk a kerítésnél, három hatalmas kutya rohant felénk és hangos ugatással hívták gazdájukat. Egy öreg bácsi ballagott ki a házból. Tudtunk valamit németül, hiszen a polgáriban tanultunk, így el tudtuk neki mondani, kik is vagyunk. Behívott a házba, ahol rajta kívül még három nő élt. Mindhármuk férje a fronton harcolt. Kedvesek voltak, enni adtak, megmosakodhattunk, melegben aludhattunk. Cserébe mi meg segítettünk nekik, amiben csak tudtunk. Már nem is emlékszem, mennyi ideig voltunk ott, de csak nem volt maradásunk. Láttuk a német család otthonát, eszünkbe jutott a mi marcelházi otthonunk és drága szüleink. Vajon mi lehet velük? Élnek-e még? Áll-e még a házunk? Olyan honvágy lett rajtunk úrrá, hogy nem maradtunk tovább. Pedig kérleltek, várjuk meg a háború végét, már nem tarthat sokáig, maradjunk, amíg rendeződnek a dolgok. Hogy mennyire lettünk volna ott biztonságban, nem lehetett tudni. De hol volt egyáltalán biztonságban az ember abban az időben? És volt-e valahol biztonság?

Otthagytuk kedves befogadóinkat és többnapig élelemmel felpakolva elindultunk. Nem tudtuk merre megyünk. Ennyi nap után, már nem jöhettünk a régi mesével, lemaradtunk a csapatunktól, megyünk utánuk. Igaziból nem is tudtuk merre járunk, amikor is elértük a Dunát. Könny szökött a szemünkbe, amikor a folyót megláttuk. Ennek a vize hazafelé folyik, a Duna a mi folyónk is. Azon volt édesapánk vízimalma, abban fürödtünk, annak partján játszottunk. Megindultunk a víz folyásának irányába. Úgy gondoltuk, nem mehetünk rossz felé. Már nem emlékszem, hol és hogyan éjszakáztunk, de a Duna

folyását követve másnap elértünk Passaubá. Át akartunk menni a hídon, ahol ismét elfogtak bennünket a német csendőrök. Bevittek a katonai parancsnokságra, ahol egy híres magyar színész elé kerültünk kihallgatásra. Megismer-tük, mert otthon a mozifilmekben többször is láttuk. Kedvesen kérdezte: Mit kerestek itt fiaim? Csak a régi történetet mondhattuk: Lemaradtunk a csapa-tunktól, őket szeretnénk utolérni. Kaptunk tőle papírokat, útbaigazítást és ő is elengedett. Persze mi továbbra is a Duna partjára keveredtünk, ahol meg-ismerkedtünk egy magyar hajóskapitánnyal. Kedvesen invitált minket: Ne menjetek sehova fiaim, gyertek hozzám a hajóra. Itt lesz munkátok, enni is kaptok, aztán valamikor hazafelé is megindulunk.

Néhány napot töltöttünk a hajón, takarítottuk az uszályt. Nem tudom miért lehetett, de össze-vissza volt keverve a rakomány, főleg cukor és kávé. Talics-kába raktuk és borogattuk be a Dunába. A harmadik, vagy negyedik éjjel lehe-tett, hogy az uszályon aludtunk, amikor egyik reggel arra ébredtünk, hogy rug-dossák a lábunkat. Megint németek voltak, ismét elfogtak bennünket. Nem nagyon ijedtünk meg, mutattuk a színész úrtól kapott papírjainkat és mondtuk, megyünk a csapatunk után. Ők is elengedtek. Eszünk ágában sem volt a csapa-tunkat megkeresni. A Duna partján ballagtunk tovább, amikor is a hegyoldal-ban megláttunk egy kis házikót. Bekopogtunk. Egy asszony élt ott egyedül. Befogadott bennünket, ott húztuk meg magunkat egy darabig. Segítettünk neki az állatok körül, trágyáztunk, meg mindent megcsináltunk, ami csak adódott. A házból jól belátható volt a Passaubá vezető út. Az egyik nap egy amerikai dzsip húzott el az úton, jól látható fehér zászló lobogott rajta. Kis idő múlva jött is visszafelé. Alig telt el negyed óra, Passau irtózatosszönyegbombázást kapott. Utólag tudtuk meg, az amerikaiak a város feladására szólították fel a németeket. Passau akkor még német kézen volt, az egész város tele volt SS katonákkal. A németek nem adták fel a várost, ezért volt az amerikai bombázás.

A bombázás befejeztével, láttuk, sok ember vonul a városba. Minket is hajtott a kíváncsiság, leereszkedtünk a hegyoldalról és bementünk a városba. Minden oldalról puskaropogás hallatszott, a németek még akkor sem adták meg magukat. Épületről –épületre, szobáról- szobára védték a várost. Tudtuk, nem vagyunk biztonságban, de azért nem riadtunk meg. Egyszer olyan nagy tűzharc közepére keveredtünk, hogy lélekszakadva menekültünk, ki merre látott. Elvesztítettük egymást. Én, a legfiatalabb egy kilőtt füstölő tankba bújtam bele, ott húztam meg magamat, ott vártam meg, míg elcsitulnak a harcok. Amikor kidugtam a fejemet, már sötétedett. Az utca kihalt volt, min-denütt holtestek hevertek. Nagyon magányosnak éreztem magam, el sem tudtam képzelni, hol lehetnek bátyámék. Elkezdtem sírni, hiszen még gyerek voltam, nemrég töltöttem be a 17-ik évemet. Mikor kicsit megnyugodtam, elindultam a városból kifelé. Emlékeztem az útra, amelyen a városba jöttünk,

azon indultam el a kis tanya felé, fel a hegyoldalba. Már besötétedett, amikor a házhoz értem. Bekopogtam és beléptem a konyhába, ahol bátyám és barátom kisírt szemekkel keseregtek. Nekik sikerült mindvégig együtt maradni, engem viszont nem találtak. Azt hitték, ott haltam meg a lövöldözésben. Kimondhatatlan volt az örömünk, egymást átölelve zokogtunk sokáig. Majd mondták, nézzek tükörbe. Csupa korom és füst lettem a kilőtt tank belsejében lapulva, úgy néztem ki, mint egy kéményseprő.

Másnap aztán ismét láttuk, rengetegen vonulnak a városba. A környékbeli gazdák, szekerekkel, kézi kocsikkal mentek odafele, majd roskadásig megpakolva mindenfélével, jöttek vissza. Az amerikaiak 48 óra szabad rablást hirdettek. Nem volt maradásunk, ismét lementünk a városba. Meghökkenítő látvány fogadott. Mindenütt amerikai katonák sétáltak, a környékbeli emberek és a városi túlélők mindenfélét gyűjtögettek. Élelmiszert, napi fogyasztási cikkeket, gépeket pakoltak és vittek haza. Egy amerikai katona megállított minket egy ruházati bolt kirakata előtt. Mutogatta, vessük le a vatelinos katonai ruhánkat és cseréljük át civil ruhára. Puskájával betörte a kirakatot és mutatta, vegyük le a kirakati báburól a ruhát és vegyük magunkra. Mi is összeszedtünk mindent, amit csak értünk.

Kis kézikocsikat eszábáltunk össze, arra raktuk „hadi” zsákmányunkat. Elköszöntünk a tanyán élő hölgytől és levonultunk a városba. Egy nagy étterembe gyűltek össze az olyan fajta menekültek, mint mi is voltunk. Az ígérték, innen majd hazavisznek minket. Mindenfelől voltak ott emberek. Mi fiatalok, valahogyan lekeveredtünk az étterem pincéjébe. Rengeteg vörösbor találtunk. Egész éjjel hordtuk fel a vendégeknek a bort. Jó üzletet csináltunk magunknak. Később derült ki, nem is bor volt, hanem borfesték. Hát így jártak a vevőink.

Rengeteg mindenünk volt, ruhák, cipők, csokoládé, élelmiszer, meg mindenféle apróság. Vittünk mindent, amit csak bírtunk, alig bírtuk a kis kocsijainkra felpakolni. A szabad rablást igen csak kihasználtuk. Aztán egy nap szóltak az amerikaiak, indulunk hazafelé. Teherautókra pakoltak minket és cók-mókjainkat. Hozhattunk mindent, semmit nem vettek el tőlünk. Csehországba, České Budejovicére vittek bennünket, ott adtak át a cseh hatóságoknak. Egy nagy laktanya udvarára tereltek minket, ott kellett felsorakoznunk. A sors fintora, hogy jó pár évvel később, ugyanebbe a laktanyába vonultam be 25 hónap munkaszolgálatra.

A laktanya udvarán álltunk, őriztük csomagjainkat. Majd a fertőtlenítő fürdőbe tereltek bennünket. Amikor a fürdő után visszaértünk az udvarra, hűlt helye volt csomagjainknak. A csehek mindent elpakoltak, elkoboztak. És nekünk egy szavunk sem lehetett. Nem maradt semmink, csak, ami rajtunk volt.

Kicsit szomorkodtunk, mérgelődtünk, de mindent feledtetett velünk az a két szó, **mehetünk haza**. Most már talán rövidesen megláthatjuk szüleinket, otthonunkat. Papírokat és pár napi elemőzsiát kaptunk, majd egy kelet felé tartó vonatszerelvényre felkapaszkodtunk és elindultunk. Csak remélni mertük, hogy haza. Több napig utaztunk a zsúfolt vonatszerelvényen. Mindenütt elgyötört emberek voltak, nem csak a vonatok belsejében, hanem a lépcsőkön és a vonatok tetején is. Az állomások mindenütt tele voltak várakozó emberekkel. Ahogy elhagytuk Pozsonyt, már magyar településeken utaztunk keresztül. Az állomásokon kétségbeesett, de reménykedő asszonyok kiabálták férjeik, fiaik, hozzátartozók nevét, fényképeket feltartva kérdezték, tudunk-e valakiről valamit. Láttuk-e élve, vagy halva valamelyiküket.

Több napi utazás után érkeztünk meg Komáromba. A falunkból más nem utazott ezzel a vonattal, mi voltunk hárman marcelháziak. Könnyes szemmel léptünk le a vonatról, ismerős arcokat kerestünk a tömegben, de nem láttunk senkit. Még egy darabig tébláboltunk az állomáson, amikor egy ismeretlen idősebb férfi lépett hozzánk. Suttogva kérdezte: Hová tartotok fiaim? Marcelházára - válaszoltuk egyszerre mindhárman. - Vigyázzatok, mert az oroszok összefogdossák az embereket és viszik Oroszországba, kényszermunkára. Siessetek, mert, ha elfognak benneteket, sosem juttok haza. Ne várakozzatok sokáig! Kerüljete a Vág parton a vasúti hídig, ott várak benneteket és ladikkal átviszlek a túlsó partra. Megfogadtuk a tanácsot és egy jókora kerülővel lesétáltunk a Vág partjára. Megindultunk a folyó partján felfelé. Amikor elértük a vasúti hidat, már ott várt az ismeretlen férfi az állomásról. Beszálltunk a ladikba és így jutottunk át a folyón. Hálás szívvel mondtunk köszönetet ismeretlen jóakarónknak és nekivágtunk a hátralevő közel tíz kilométernek. Most már semmi akadály nem látszott hazáig.

Ballagtunk hárman, Gyszi, Sanyi meg én. Körülöttünk mindenütt a harcok nyomai látszottak. Több mint fél évvel ezelőtt, ugyanezen az úton vonultunk csapatostól először Komáromba, majd tovább az ismeretlen messzeségbe. Akkor már egyszer előrenyomultak az oroszok Komáromig, majd a németek viasszasorították őket Búcsig. Hatalmas harcok voltak. Amikor 1944 őszén vonultunk be Komáromba, láttuk a rengeteg hullát a Vág vizében. Az emberek vaskampókkal húzogatták ki a holttesteket a vízből. A vágóhíd melletti hatalmas tömegsírba rakták őket. Akkor vittek el bennünket, több száz fiatal társunkkal együtt. Vajon mi lehet a többiekkel? És mi lehet az otthonmaradottakkal? Élnek-e szüleim? Él-e Imre bátyám, akit úgy soroztak be a magyar hadseregbe, hogy teste-lelke tiltakozott a fegyveres harc ellen. Mit tettek az oroszok a második előrenyomulásuk alkalmával? Hiszen az első alkalommal is bevették magukat szép otthonunkba. Nekünk egy szobát hagytak meg, a többiben kórház volt. Olyan volt a ház, mint egy vágóhíd, ott

operálták a katonákat a konyhaasztalon. Emlékszem, a ház előtti virágoskertben egy orosz katona volt elföldelve, de úgy, hogy a csizmája orra kilátszott a földből. A házunk mellett volt egy mozi, édesapám nagysikerű vállalkozása. Ott állították fel az oroszok tábori kemencéiket, ott sütötték a kenyeret. Emlékszem, valami furcsa kenyertük volt. Édesanyám mondta, korpás kenyér. Édesapám a mozigépet, ami nagy érték volt akkor, a gépházban ásta el, a tetejét pedig berakta méteres tűzifával. Ahogy az oroszok a kemence fűtéséhez használták a fát, előbukkant a frissen betemetett gödör nyoma. Az egyik este, hívta az orosz édesanyámat, mi az ott a földben. Édesanyám rémülten magyarázta, a mozigép! Nem kellett nekik, nem tudtak vele mit kezdeni.

Kavarogtak a gondolataim, de szinte szó nélkül lépkedtünk egymás mellett. Valahogyan mégiscsak híre jutott a faluba, hogy jönnek hazafelé az Ármay fiúk. Már láttuk a falu házait, amikor egy lovas kocsi bukkant fel az úton. Ahogy közeledett, egyre hevesebben dobogott a szívem. Az ismerős cséza, és Miska bácsi a kocsis! Édesanyám küldte elénk. Felkapaszkodtunk a kocsira és úgy értünk haza. Megvolt a ház, megvoltak a szüleink, életben volt Imre bátyám is. Állt a malom, a mozi. A házat az oroszok kifosztották, ami mozgatható volt elvitték, de együtt volt a család. És ez mindennél többet jelentett. Hiszen korábban azt sem tudtuk, hazajutunk-e egyáltalán. Meglátjuk-e valamikor otthonunkat, családukat? Annyira fiatalok voltunk és annyi mindent átéltünk, hogy egy öregembernek is elegendő lett volna.

Megvolt az öröm. Együtt voltunk újra! Édesanyám elmesélte, milyen retteneteket éltek át az oroszok második előretörésekor. Ismét elfoglalták a házunkat, de most már egy szobát sem hagytak meg, teljesen ki kellett költözniük a házból. Egy közelben lakó ismerős családnál, Pleváéknál húzták meg magukat. Az oroszok teljesen kifosztották a házat. Víttek mindent, ami mozgatható volt. Furcsa módon, a hálószobában levő nagyméretű gobelin képet nem bántották. A képen angyalok vesznek körül egy fiatal fekvő hölgyet. A képet édesanyám varrta, címe: A menyasszony álma. A faluban is mindenki rettegett. Különösen a fiatal lányok, asszonyok tartottak az oroszok erőszakoskodásától. A lányokat rejtegetni kellett, vagy öregasszonynak álcázni.

A háborúnak vége lett, megpróbáltatásaink azonban még nem értek véget. Az orosz egységek nagy létszámban Komáromban állomásoztak, onnan jártak ki a környező falvakba fosztogatni. Az egyik éjjel arra ébredtünk, zörgés hallatszik a padlásról. Édesapám felöltözött, kiment az udvarra, hát látja, hogy a padlásról pakolják be az oroszok az autójukba a nálunk talált élelmet. Közben már mi is kimentünk, édesapám engem küldött a szomszédba, hívjam át nagybátyámat, aki tudott szlovákul, hátha szót ért az oroszokkal. Ő pedig próbálta addig szóval feltartóztatni a katonákat. Nem sok sikerrel. Az egyik orosz katona úgy vágta édesapámat puskatussal gyomorszájón, hogy a

fájdalomtól összerogyott. A szalonna és a kolbász már bent volt az oroszok autójában, amikor nagybátyám pizsamában megjelent a kertben. A malom mögötti kis átjárón közeledett. Nem szól semmit, csak sietett, hátha tehet valamit. Ekkor az egyik fiatal orosz katona visszafordult a kapuból és egy lövést adott le nagybátyám felé, aki azonnal holtan rogyott össze, pontosan szíven találta a golyó. Bátyámmal a nyárikonyha takarásába húzódtunk be, reszkettünk, mint a nyárfalevél, pedig akkor már sok minden szörnyűséget átéltünk. Nagybátyámnál négy kicsi árva maradt apa nélkül.

Édesapám az ütés után már sosem épült fel. Bevérzett a gyomra, volt egy sikertelen műtétje is, nagyon sokat szenvedett. 1947-ben 35 kilóra lefogyva meghalt.

Gyuszi bátyám 1952-ben megnősült, egy év múlva megszületett fia, Péter. Itt laktunk mindnyájan a szülői házban. Nyughatatlan természete nem hagyta békén. Apósa lovaival elment Csehországba dolgozni. A jobb kereset reményében egy fakitermelésen vállalt munkát. Egy szerencsétlen baleset következtében leesett a kocsiról és eltörött a nyakcsigolyája. Lebénulva, magatehetetlenül került haza, 1958-ban halt meg.

Sanyi barátunk, akivel mindvégig összetartottunk, itt maradt a faluban. Megnősült, családjával itt laktak nem messze tőlünk.

A marcelházi leventék mind hazakerültek. Fegyveres harcban nem vetették be őket. Nem úgy a búcsiak. Őket besorozták és a Gerece hegységben bevették az oroszok ellen. Mind egy szálig ott veszttek, egy sem jött közülük haza.

Én mindvégig édesanyámmal maradtam. A vesztes háború után Marcelháza Csehszlovákiához került. A kitelepítések nagyon sok családot érintettek. Mi maradtunk, azt választottuk. Maradásunk ára az volt, alá kellett írunk, szlovákoknak valljuk magunkat. Államosították a malmot, a mozit. Kuláklistára kerültünk. 1951-ben munkaszolgálatra vonultam be. (1948 szeptemberétől a kormány kényszer munkatáborokat hozott létre, főképp bányákban, uránbányákban, építkezéseken, ahol a politikailag megbízhatatlan személyek, kulákok, papok, a polgári korszak értelmisége - közel 22 000 ember dolgozott embertelen körülmények között. Ezzel a kommunista vezetés szisztematikusan felszámolta a potenciális ellenzék minden számításba jöhető erőit.)

A sors furcsa fintora, ugyanabba a laktanyába vonultam be České Budejovicére, ahol 1945-ben az amerikaiak átadtak a cseh hatóságoknak. 25 hónapot töltöttem el munkaszolgálatosként. Építkezésen dolgoztunk, tömbházakat alapoztunk, építettünk. Kézzel ástuk az alapokat, nem voltak még akkor markológépek. 3-4 méter mélyen dolgoztunk, sárban, vízben. Ruházatunk igen csak furcsa volt. Sapkánk és ruhánk német, barna köpenyünk és a gumicsizmánk pedig orosz volt.

Egy idő után, amikor egy épületet befejeztünk, szabadságra haza tudtam jönni. De nagyon nagy volt a távolság, tovább tartott az utazás, mint amit itthon tölthettem. A munkánkért fizetést is kaptunk. Felét az ellátásunkra elvették, a másik felét pedig be kellett tennünk a Posta Takarékbba. 1953-ban szereltem le. Miután haza kerültem, a malomban kezdtem dolgozni, ami akkor már nem volt a miénk.

1953-ban a pénzbeváltásnál rengeteg ember gazdasági helyzete romlott meg. Nekem szerencsém volt, szép összeg gyűlt össze a Posta Takarékbban, amit nagyon jól váltottak át az új koronára. Nagyon keservesen megkeresett pénz volt az, de a pénzbeváltás után szinte abból élt az egész család. Elmondhatom, az egyik leggazdagabb ember voltam a faluban.

A lányok is egyre komolyabban kezdtek érdekelni. Nagyon tetszett a fiatal tanítónő, aki Dunaradványról járt a mi falunkba tanítani. Megismerkedtem vele és elkezdtem neki udvarolni. 1956. május 5-én volt az esküvőnk, feleségül vettem Vörös Lenkét. Két gyermekünk született, Erika 1957-ben és Mária 1961-ben. Feleségem sokat betegeskedett, nagyon fiatalon cukorbeteg lett. Sokat volt kórházban, gyakran több hetet töltött szanatóriumban. 1998. augusztus 8-án halt meg 63 éves korában. Én akkor már 70 éves voltam.

Édesanyám szép, hosszú életet élt meg, 1986-ban, 89 éves korában hunyt el. Itt élt mindvégig velünk, a marcellházi szülői házban.

Mióta feleségem meghalt, egyedül élek. Egyre nehezebb minden. Már csak bottal tudok menni, nagyon fájnak a lábaim. Megkoptak az ízületek, elkoptak a porcok. Örömmel mondtam el ezt a történetet gyerekeimnek, hiszen hosszú évekig, nem beszéltünk ezekről a dolgokról. Olyan időket éltünk, amikor jobb volt, ha a gyermekek nem tudtak szüleik, nagyszüleik múltjáról. Főleg akkor, ha azok még ráadásul becsületes, dolgozó, törekvő emberek is voltak.

Minden este, amikor tévézés után bemegyek a hálószobába, lekapcsolom a villanyt, imádkozom a jó Istenhez. Megköszönöm mindazt, amit kaptam az életben, és kérem őt, vigyázzon a családomra, gyermekeimre, unokáimra és dédunokáimra is. Remélem, ők sosem fogják megtudni, mi az a háború, amikor az embert elhurcolják otthonából, megfosztják szabadságától, hazájától, elveszik a tulajdonát és arra kényszerítik, tagadja meg szülőföldjét, őseit, hitét, Istenét és nemzetét.

Ajánlom ezt a történetet édesapám unokáinak, Péternek, Szilviának, Rékának, dédunokáinak, Lenkének, Fannynak és Terkának, a még meg nem született dédunokáknak, és nem utolsó sorban húgomnak, Marikának.

Ármai Erika

A Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségének (KCSSZ) tagszervezete - a Debreceni Mosolyvirág Nagycsaládos Egyesület, mint az Életmese-pályázatiprogram képviselője és a Debreceni Lautitia Kamarakórus utaztak Moszkvába 2017. március 13-18 között.

A Veszna kóruossal való találkozás és közös koncert során az Életmese kötetekből kiválogatva egy-egy orosz nyelvre fordított történet hangzott el a családok igaz élettörténeteiből a korábbi évek köteteiből válogatva. A koncert résztvevői és nézői megkapták az idei, orosz nyelvre lefordított Életmese pályázati felhívást és vártuk írásaikat. Reményünk, hogy idővel „mozgalmat indítunk” és más népek is kezdik majd gyűjteni a saját családjaik igaz élettörténeteit...

Az alábbi történet így érkezett hozzánk:

Моя мама - ей сейчас 93 года - рассказывала...

Моему сыну Коле было 4 года, когда он стал непослушным мальчиком. Однажды в магазине он начал просить купить ему игрушечную машину. Я объяснила сыну, что у меня нет денег. Но он лёг на пол и начал громко кричать. Я попыталась отвлечь его внимание и увести домой. Коля ничего не хотел слушать и продолжал пронзительно кричать и при этом стучал по полу ногами. Тогда я спряталась за колонну и стала наблюдать за непослушным сыном. К нему подошло много людей. Они успокаивали мальчика и спрашивали, его родители. Где же мама? Позвали милиционера, который хотел увезти Колю с собой. Тогда я подняла сына и сказала ему: " Или ты идёшь со мной домой, или тебя уведут чужие люди. Выбирай!"

Он пошёл за мной. Дома я не разговаривала с Колей. Он подходил ко мне и что-то спрашивал, но я молчала. Сын дёрнул меня за рукав и позвал: „Мама!” Я молчала. „Мама!!” - сказал он громче.

„Ты меня зовёшь, мальчик?” - спросила я. „Я твой сын” - сказал он. Я удивилась: „Какой сын? У меня нет такого сына! Мой сын хороший и послушный мальчик. Я пойду поищу его на улице.”

Она начала одеваться, не слушая Колю, который кричал: „Мама, я здесь! Это я - твой сын Коля! Не уходи!” Я вышла за дверь и закрыла её на ключ. Через 5 минут я вернулась. Коля рыдая меня и целовал: „Мама, прости меня! Я буду всегда послушным!”

С тех пор прошло много лет... Мой брат Коля закончил Авиационный Институт. Он с большой любовью относится к маме. Я стала детским врачом педиатром. Живём мы в России, в Москве.

Я хочу послать свои статьи все мамочкам ассоциации многодетных семей „Цветочек”. И если они хоть одному человеку окажутся полезными. я буду очень рада.

Barinova Larisza

A 93 éves édesanyám mesélte...

A fiam, Kolja 4 éves korában szófogadatlan gyerekké vált. Egyszer egy boltban kérlelni kezdett, hogy vegyek meg neki egy játékautót. Elmagyaráztam, hogy nincs rá pénzem. Ő azonban levetette magát a földre és hangosan kiabálni kezdett. Megpróbáltam elterelni a figyelmét és hazavinni. Ám Kolja semmit nem akart hallani és folytatta a harsány sikoltozást, miközben verte a padlót a lábaival. Akkor elbújtam egy oszlop mögé és figyelni kezdtem az engedetlen fiamat. Egy csomó ember ment oda hozzá. Nyugtattgatták a fiút és kérdezték, hogy hol vannak a szülei, hol az anyukája? Rendőrt hívtak, aki el akarta vinni magával Kolját. Akkor felemeltem a fiamat, és azt mondtam neki: „Vagy velem jössz haza, vagy idegenek visznek magukkal. Válassz!”

Hazajött velem. Otthon egy szót sem szóltam Koljához. Ő odasomfordált hozzám, kérdezett valamit, ám én hallgattam. Majd a karomat ráncigálva szólongatott: „Anya!” De én néma maradtam. „Anya!” - szólt hangosabban.

„Hozzám beszélsz, te kisfiú?” - kérdeztem. „Én a fiad vagyok.” - mondta. Én meg rácsodálkoztam: „Miféle fiam? Nekem nincs ilyen fiam! Az én kisfiam jó és szófogadó gyerek. Megyek és megkeresem az utcán.” Öltözködni kezdtem, rá se hederítve Koljára, aki így kiáltott fel: „Anya, itt vagyok, én vagyok a fiad, Kolja! Ne menj el!” Kiléptem az ajtón, és elfordítottam a kulcsot. 5 perc múlva visszatértem. Kolja zokogva megölelt és megpuszilt: „Anya, bocsáss meg! Mindig szófogadó leszek!”

Sok év telt el azóta... A bátyám, Kolja elvégezte a Repülőtishti Főiskolát. Mindig szeretettel gondol az édesanyjára. Én gyermekorvos lettem. Oroszországban, Moszkvában lakunk.

Szeretném küldeni soraimat a Mosolyvirág Nagycsaládosok Egyesülete minden anyukájának. És ha legalább egy valakinek is hasznára válnak, én nagyon boldog leszek.

Magyarra fordították: Tóth Szabolcs és Vezendi Katalin

Nagyapám játéakai

A 80 éves nagyapám Délvidéken, a Tisza melletti Péterrévén töltötte gyermekkorát. Időnként mesélni szokott nekem azokról az időről, amikor ő gyerek volt. Egyik alkalommal azokról a játékokról mesélt, amelyeket a barátjaival játszott.

Akkoriban sok gyerek volt egy-egy családban, a játszótér az utca volt, ahol összejöttek játszani. Kedvelt játékuk a KUKUKKOLÁS volt. Nyári időkben, amikor eső esett, kiültek a járdára és sárból készítettek tálkákat. A tálkák alját elvékonyították. Amikor elkészültek vele, a két kezükbe fogták, derékmagasságba emelték a nyílásával lefelé és hirtelen földhöz vágták. A beszoruló levegő a nyomástól kidurrantotta a tálka alját, miközben hangos durranás hallatszott. Akinek a kukukja a legnagyobbban szólt, az lett a győztes. A játék végén maguk elé emelték a kilyukadt tálkát, átnéztek rajta, és közben azt mondták, hogy KUKUKK.

A másik játék, amelyről a múltkorjában nekem és testvéreimnek mesélt, a PILICKÉZÉS volt. Egy körülbelül 2 cm átmérőjű, faágból levágtak egy 10 cm hosszú részt, majd mindkét végét meghegyezték. Ezután egy vékonyabb deszkából nyeles ütőt készítettek. A pilickét a földre helyezték, az ütővel a végére ütöttek, amitől az, pörögve fölpattant a levegőbe, az ütővel pedig elütötték olyan messzire, amennyire csak tudták. A győztes az volt, aki legmesszebbre ütötte a pilickét.

A nagytatámnak volt még egy kedvenc játéka, méghozzá a MADZAG-TELEFON. Abban az időben hallottak már a telefon létezéséről, de az ő falujukban nem volt még igazi, működő telefon, ezért a gyerekek „gyártottak” maguknak. A cipőkrémes doboz alját kilyukasztották, áthúztak rajta egy madzagot, majd a végére csomót kötöttek, hogy ne húzódjon ki. Ezután összecsuhták a dobozt, ugyanúgy tettek egy másik dobozzal, a madzag másik végén is. Ezek voltak a telefonkagylók. Kifeszítették a madzagot és a két végén álló gyerek úgy tett mintha telefonon beszélnek egymással.

Miután meghallgattuk nagyapám meséjét, kedvet kaptam hozzájuk. Testvéreimmel kipróbáltuk mindhárom játékot, nekem a kukukkolás tetszett a legjobban.

Benák Csilla

Pulykakakas, rózsabot

Ugatott a kutya, szinte letépte láncát, úgy fogadta az öregembert, aki botjára támaszkodva jött felfelé az udvaron. A lószekere az utcán, a gyeplője a kapu sásfájához kötve. A kovács kinézett a műhelyből, figyelte a vendéget. Meglátta kint a szekeret, a lovat, gondolta patkoltatni jött. Ahogy megérkezett a vendég a műhely ajtójába, illendően beköszönt a „Jó napot!”-ot. A kovács megállította az inással a fűjtatót, hogy jobban hallják egymást, aztán rátért a tárgyra:

– Na mi járatban van errefelé minálunk?

– Hát én biza' jól elfáradtam! – mondta a jövevény – Világéletemben a vasútnál szolgáltam s most, hogy nyugdíjas lettem, rámmosolygott a szerencse... Hogy ez a rendszer megváltozott, visszakaptuk az édesapám földjét, úgy nyolcvan holdat.

– Üljön le oda az udvari kovács butykóra! – Jancsi, hozz egy báránybőrt a vendég feneke alá! – szólt rá a mester az inasra.

– Hol van az a föld, jóember? – kérdezi a kovács illedelmesen.

– Itt, vagy hat faluval arrébb, Kenderesen. Ott volt apámnak birtoka, az a nyolcvan hold. A kenderesi bárónak apám volt a tiszttartója, s hogy annak senki rokona nem maradt, apámmal eltartási szerződést kötöttek. Ott nőttünk fel a testvéreimmel, mind a haton, a báró udvarán. Apám keményen dolgozott, a báró úr meg csak úri dolgokkal foglalkozott: bejárt Kolozsvárra bálókra, kaszinóba. Egész télen bent lakott a városban, a New York szállodában hat hónapra foglalt szobája volt, ott tartózkodott egész télidőben. – fújta ki magából az első szusszt az öreg s a rózsafabotját maga elé támasztva rákönyöjölt, mind a két karjával, s tovább beszélt.

– Aztán tudja, jött az a nagy zándorodás, amikor '40-be mi Romániában maradtunk, Kolozsvár meg Magyarországra költözött, s a báró úr is biztonságból oda ment, nem is jött többet vissza. De jöttek helyette rögtön a „Siguranța”-tól és kérdezték apámtól, hogy hol vannak a birtok iratai, hogy lefoglalják valami regáti úr számára, aki éppen most bújdosott vissza a határon, mert azelőtt „primpretor” volt valahol a szilágyságban. Most új birtokot s új szolgálatot kerestek neki. Nosza, nagyot néztek a rendőrök, amikor apám megmutatta az örökbehagyással egybekötött adásvételi szerződést: a báró úrnak haszonélvezeti joga volt haláláig. Ott hagytak minket az uradalom udvarán és mennydörögve mondták, hogy ezt még megbánjuk. – itt egy sokatmondó csend következett.

– Léven, hogy mi is voltunk olyan jó hazafiak, mint bárki más ebbe az országba, apámnak maradt a birtok. Vége lett a háborúnak és mi úgy gondoltuk, most lesz csak a jó világ. Rám a tanító figyelt fel. Szorgalmazta édesapám-

nak, hogy küldjön további iskolába. Édesapám ezt meg is tette. Győzködött ugyan, legyenek ügyvéd, orvos vagy mérnök, de én akkor is csak a vasutat választottam. A vasút ott ment el a házunktól pár száz méternyire. Én amióta az eszemet tudom, mindig mozdonnyal és vagonokkal játszottam és elhatároztam, ha nagy leszek, mozdonyvezető leszek. Ezzel volt szerencsém. – győzött a homloka a visszaemlékezéstől.

– Alig telt el tizenhat év a háború után s apámat és a két bátyámat kuláknak nyilvánították és elvitték az első Duna-csatornát építeni. A nyolcvan holdas földet azon nyomban beírták a kollektívbe. Én mivel az államvasutat alkalmazottja voltam, megúsztam egy lefokozással. Diószegen voltam állomásfőnök, majd áthelyeztek forgalmistának Csúcsára. Onnan jöttem nyugdíjba a forradalom előtt öt évvel. Most, hogy megváltozott a világ a nyolcvan holdat visszakaptuk, csak hogy nincs mit kezdjünk vele. Hiába volt a nagy család, a bátyáim odapusztultak mielőtt megnősülhettek volna, a három húgom elkerült városra, ők csak egy-egy leányt válattak, mert „nehéz az élet és rossz a világ”, csak a leányomnak van egy húsz éves fia, az egyetlen unokám. Ő amikor meghallotta, hogy visszakapjuk a földet, rögtön rávette az anyját és engem, hogy költözzünk vissza a családi birtokra Kenderesre. Csúcsán is gazdálkodtunk. Sajnos az apja iszákos volt. Még negyven éves sem volt a vejem, amikor elvitte a májcirózis. Az én feleségem is meghalt egy pár éve, nem érthette meg ezt a nagy változást. Mindig azt mondogatta, hogy húzzuk meg magunkat, hátha eltűr minket a rendszer, még ha kulák családból származok is.

A kovács, amíg ezt a dióhéjba foglalt élettörténetet végighallgatta, hogy ne zajoljon s ne kalapáljon, egy újonnan elkészült ekének festéséhez fogott.

– Hát van az úgy, hogy a történelem kereke hol le fordul, hol meg fel... Mer' ugye a maga apja se' volt született gazda vagy báró, csak a tisztességes munka s a becsületes gazdálkodás által jutott abba a megbecsült helyzetbe, ami miatt majd később a Duna-kanálishoz került, hogy elpusztuljon. Maga meg épp úgy nem számított arra, hogy egyszer földbirtokos lesz, mégis a sors fintora azzá tette. Na... de térjünk a lényegre: Miben segíthetek? Meglazult a lovon a patkó? Vagy talán a szekérrel van valami gondja?

– Ó, dehogy. Csak hallottam valami mezőőri emberektől, hogy maga messze földön híres kovács. Olyan ekéket készít, amelyekkel tizenöt-húsz évig nincsen gond.

– Hát... ez igaz... – ismerte be szerényen a kovács.

– Azér' jöttem magához, hogy rendeljek egy ilyen váltóékét: ötvenest, ló után valót.

– Hát... az a baj, hogy rendelni éppen rendelhet, de én csak a jövő tavaszra tudom vállalni az elkészítését. De még az sem biztos, lehet, hogy csak nyárra... vagy őszre.

– Nem baj! Van nekem egy ócska ekém, egy éve vettem, használtan, a mócsi vásárba, s az addig kitart. Hogy a kérésemnek foganatja legyen, előleget is hagyok. Mennyibe kerül az eke?

– Az eke? Hát, az mindig is annyi volt, mint egy száz kilós disznó ára, aminek az egy harmada az eketest, egy harmada az anyag és egy harmada a munka utáni kereset.

– Na jó! Akkor én ezt az egy harmadot, az eketestre valót, itt hagynám.

A mester elővett a zsebéből egy kicsi füzetet, s műhelybéli tintaceruzájával feljegyezte az ember nevét, mellé írta, hogy „Kenderesről” s a kapott előleget, meg a száz kilós disznó árát. Minekutána a vásár ilyen szépen megköttetett, az öreg, mint aki jól végezte dolgát, kezébe vette a rózsafa botját, megígérte, hogy a jövő tavaszon eljön és kiballagott a szekéréhez.

Eltelt az esztendő, mintha szél fújta volna el. Úgy magyar húsvét tájékán jön az öreg szekér nélkül, ugyancsak a rózsafa botjára támaszkodva.

– Adjon Isten jó napot!

– Jó napot, adjon Isten!

– Na, hogy áll a munkával?

– Van bőven, hála Istennek. – válaszolja a kovács.

– S az én ekém hogy van?

– Hát a teste megvan, az anyag is megvan hozzá, csak az öltöztetésre még nem került sor.

– Itt vagyunk az unokámmal, valami malacokat hoztunk ide a kolozsi vásárba, s ameddig ő eladja, gondoltam benézek.

– Jól tette, hogy benézett. Leghamarább nyárra, mondjuk úgy Péter és Pálra tudom ígérni, hogy meglesz.

Jót beszélgettek, amíg megjött az unoka az üres lószekérrel. Az öreg elköszönt, kucsmáját a fejébe nyomta, s hogy a legény a szekérrel behajtott az udvarra, csak úgy felült az öreg a bakra. Azzal már mentek is. Estefelé vette észre a kovács, hogy a rózsafa bot ott maradt a műhelyajtónak nekitámasztva.

Péter és Pálkor eljöttek az ekéért. A lószekér bakján ketten ültek. Egy negyvenes éveinek végét taposó menyecske, gyászt viselve, s a legény, aki a tavasszal a nagyapjával volt. A kovács már két hete megvolt az ekével, úgyhogy már a másodfestés is jól megszáradt rajta. Mondták, hogy mi járatban vannak, kifizették az eke hátralevő kétharmad részét. Az asszony jól megnézte a munkát. Megfogta az ekeszarvát, végigsimította a gerendelyen, a keresztvason, hüvelykujjával megpróbálta az ekevasakat meg a csoroszlyát, araszával megmérte a kormánylemezt, s a legénnyel ketten kipróbálták üresbe a váltást. Meg voltak elégedve. A kovács segítette a legénynek az ekét és a talyigát is betenni a szekér derekába.

A kovácsnak eszébe jutott a rózsabot. Elővette a műhely ajtaja mögül, hogy visszaadja. Mire azt mondja az asszony:

– Tartsa meg a mester úr magának, édesapámnak nem kell többet a rózsabot, májusba, akácnnyíláskor kiköltözött a kenderesi temetőbe.

– Isten nyugtassa! – válaszolta a kovács. – Az ekét meg használják egészséggel.

– Na Isten áldja meg mester uramat. – mondták mindketten.

Megjött az őszi. Lehullt a hóharmat. Leszüretelték a szőlőt. A kovácsnál otthon épp a szőlőpréselés napja volt. S hogy a prés kicsit feljébb állt az udvaron, s ő ott foglalatostkodott körülötte, messziről észrevette, hogy az utcába bekanyarodott a kenderesi, piros cifrás, kék lószekérrel a legény, a rózsabotos öreg unokája. A kovács eszén hirtelen átfutott a gondolat, vajon eltörte az ekét a fiú, elgörbülhetett a gerendely? Hozzá nem szoktak visszajönni az eke tulajdonosok az első tíz évben. Megállt a szekérrel a legény a kapu előtt, a gyepelőt az kapufélfára kötötte, benyúlt a szekér derekába a kas alá, arrébb lökdöste a sivalkodó malacokat, s valamit kiemelt onnan, a hóna alá vette, s azzal jött nagy bátorsággal be az udvarra, mintha nem is őt ugatta volna a kovács láncra kötött kutyája.

– Adjon Isten jó napot, mester uram!

– Adjon Isten! – válaszolt a kovács. – Van valami gond? Tán nem szánt az eke?

– Már hogyné szántana! Olyan jól szánt, hogy ilyen ekéje még soha senki-nek nem volt a faluba, s azt mondta édesanyám, hogyha jövőre a kolozsi vásárba malacot venni, hozzak el magának egy pulykakakast ajándékba. Hát ezt hoztam. Na Isten áldja meg a kezét!

...a kovács édesapám volt, az inas meg én, a pulykakakast megettük. A rózsabotot rám hagyta, amikor ő is kiköltözött a kolozsi temetőbe!

Bíró Ernő

Élet a tanyán

Ezt a történetet a mamám mesélte el nekem, arról, amikor ő gyermek volt.

A Séd-patak mentén több örlő és deszkametsző malmot is építettek, közülük van olyan, amelyik több száz éves.

Nagyvázsonyban az egyik ilyen deszkametszőn lakott a nagymamám, ami kb. 3 km-re volt a falu központjától, Nagyvázsony és Pula között a Szent Mihály erdő mellett.

A mama mindig csak úgy mesélt róla, hogy a „Metsző”. Elmesélte, hogy régen ezt a malmot a Séd-patak vize hajtotta, de mikor ők odaköltöztek, az

már nem üzemelt, mert a víznek már nem volt olyan ereje, ami meghajtotta volna a malomkereket. A tanyán még villanyuk és vizük sem volt, úgy kellett a kútból vizet hordani és gyertyával világítani.

Mamának három öccse van, így amikor a dédimamám és a dédipapám dolgozott, sokszor a mamám nem tudott iskolába menni, mert ő vigyázott a kisebb testvéreire. Főzött, mosott, amit kellett, megcsinált.

Sokat játszottak a testvéreivel a patak partján, volt, hogy abban fürödtek, rákot fogtak, vagy éppen vadsóskát, gombát szedtek ebédre.

Az iskola a tanyától nagyon messze volt, innen kellett bejárniuk télen-nyáron, mindennap az erdőn keresztül.

Nagymamám arról is mesélt nekem, mivel szegénységben éltek, volt olyan, hogy lyukas cipőben kellett megtennie a hosszú utat.

Nagyon szereti a könyveket, így sokszor éjszakákon keresztül olvasott a gyertyafény mellett, és mivel könyvre nem volt pénzük, szinte az egész könyvtárat kiolvasta.

Így mikor nekem azt mondja a mama, hogy becsüljem meg, amim van, tudom, mire gondol. Nem lehetett könnyű neki gyermekként, de mégis nagy szeretettel beszél erről az időszakról. Megtanulta a természet szeretetét, ismeri a növényeket, állatokat, amit nekem is megtanított.

A családdal gyakran járunk arra kirándulni, sajnos a metszőnek már csak a romjai láthatóak. Mama ilyenkor újabb és újabb történetet mesél el nekem a gyermekkoráról, amit én mindig szívesen hallgatok.

Biró Lili

A titok

Amikor 1945-ben Apámat visszahelyezték Magyarhonba, én már világot járt embernek számítottam, mind a 8 évemmel. Pedig ez még csak amolyan előjáték volt, ha a későbbi évekre, évtizedekre gondolok. Nyíregyháza volt az öreg Demeter szülővárosa, itt húzódtunk meg, mert nincs abban semmi különös, hogy a föl-földobott kő oda vágyik vissza, ahol legelőbb is földobták. Meg aztán ezidőtájt itt élt Nagybátyám, Andris bá' Ő vette szárnyai alá a családot. Ötvenes, jó eszű, jó humorú fickó volt az öreg. Tudott élni és az életet meg is tudta becsülni. Különösen a sajátját.

Góbé esze már 1914-ben megsúgta neki, hogy „Hunniában valami készül” és nem volt ínyére az uniformis, annyira nem, hogy meg sem állt a francok földjéig. Ott aztán idegen állampolgárként békésen tengette napjait egészen 1940-ig. Hanem akkor ott is készült valami, – és mert a franciák sem estek egészen a fejükre – megadták neki az állampolgárságot. Valamelyik hivatalban talán már írták is a meghívóját, holmi tartalékos szolgálatra. Csakhogy

ilyen olcsón az én Andris nagybátyám sem adta, hamar felkerekedett és visszajött a szülőföldre. Visszahozta a madárlátta, friss cipó illata, még inkább a józan esze. Élt tovább, szépen békességben, mert itt meg a francia állampolgárokat nem lehetett besorozni.

Lám, milyen sejtelmes is a sors. Milyen rafináltan terelgeti az egyik embert, csak azért, hogy egy másiknak segítsen, csak hogy nekünk negyvenötben, a nyíregyházi Kiss Ernő utcában, legyen hol lennünk. Sok szép kalandom fűződik a városhoz, Andris bá'hoz, de még a fiához, Péterhez is. Talán két rövidet érdemes említeni, már csak a tanulság kedvéért.

Még 10 éves sem voltam, és mert sok háznál tartottak állatokat (hiába hívták Nyíregyházát városnak, azért akkortájt ez nem volt szokatlan, sőt) szóval ismertem és jóban voltam minden fajtájukkal. Hanem a szívem csak Veselitz Géza bácsi paripájáért, a Sárgáért dobogott. Ha csak tehettem arra vitt az utam, és reménykedve bámultam át a kerítésükön, hátha meglátom. Úgy ítélt meg: elég felnőtt vagyok, éppen ideje, hogy megtanuljak lovagolni. A városszéli tanyákon már félannyi suttyók is vígan nyargalásztak, meg karikásztak, az nem lehet, hogy nekem csak disznók, kutyák, csirkék jussanak. Egyébként is magyar ember lóra termett, vagy nem? Rágtam a fülét Andris bá'-nak: kérné el, csak egy napra is a Sárgát, mert hiszen jól ismeri a Veselitz családot, bejáratos hozzájuk. Elég lenne egy nap, hamar megtanulok lovagolni, aztán mindjárt más lesz a világ.

Az én Andris bá'm nem egy könnyen állt kötélnek, de – látva kitartásomat – csak beadta a derekát. Egy szép napon felkerekedett és elment lókérőbe.

Jól elidőzött az öreg, (talán poharazgattak is egyet-kettőt, míg én percenként rohagáltam a kapuhoz) de aztán csak hazatalált. Hanem sok öröömöm nem volt benne. Géza bácsi azt üzent: nem adja, pláne nem kölcsön, a Sárگا nem tökgyalu, hogy csak úgy kölcsön lehessen kérni.

Lesújtott a hír, erősen el voltam keseredve. Úgy éreztem magam, mint akiből elszállt a lélek s hátralévő napjait már számolni sem érdemes, hiszen attól fosztatott meg, ami férfivá teszi az embert.

Látta ezt, jól látta az öreg András és nem bírta elviselni szenvedésemet. Kihívott az udvarra, a szemembe nézett igen erősen, és mint aki most készül feláldozni lelke üdvösségét, suttogva mondta:

– Itt már csak egy lehetőség van, de az igen kemény, állod-e? – A nagy misztikumból nekem csak a *lehetőség* csengett-bongott a fülembé és azonnal rávágtam:

– Állom hát, bármit!

– Akkor pedig nincs más öcsém, el kell lopni, vagy mondj le róla – lehelte rám a sátán éjsötét dilemmáját. A lélegzetem is elakadt egy kis időre, amit talán beleegyezésnek vélt, mert most már tárgyilagos hangon folytatta:

– Segíték is, egy feltétellel: a te gondod lesz, neked kell etetni-itatni, szalmázni, abrakolni. Napközben aztán megülheted itt az udvarban. –

Szólni még nem tudtam, de belecsaptam a felém nyújtott tenyerébe. Az ördögi paktum megkötöttet. A dolog kivitelezése meglepően simán zajlott le. Nem is csoda. Minden eshetőségre felkészültünk. Volt hozzá minden fordulatra kiterjedő, részletes tervünk, és már harmadnap adódott egy sötét éjszaka, amikor még a hold sem akart tanúnak szegődni a dologhoz.

Aztán elérkezett az első reggel, amikor belépve az istállónkba, a Sárga fordította felém a fejét. Alig reggeliztem néhány falatot, már futottam is vízszára. Hanem ott András bá' várt, vödörrel és mindenféle lószerszámmal. Akkurátusan elmagyarázta mi mire való, mit hogyan és mennyi ideig kell tennem. Bizony eltelt egy-két óra, amikor végre felülről nézhettem a Sárga csillogó, fésült sörényét. De az végre maga volt a mennyország. Aztán még délután is felülhettem (a kellő előmunkálatok véghezvitele után) majd vacsoráig elláttam az ilyenkor szokásos további teendőket, hogy a Sárga is jó érzéssel térjen nyugovóra. Így ment ez másnap is, harmadnap is. Csak addigra a kezdeti lelkesedés fogyott el. Negyednapon aztán őszintén beismertem András bá'-nak, hogy már annak örülnék jobban, ha visszavihetnék a Sárgát Géza bácsinak. Az öreg megint a szemembe nézett, úgy, mint akkor előtte, még a szemöldökét is összerántotta, és morcosan csóválta meg a fejét:

– De'jszen te akartad ! – Nem igazán tudtam mit felelni, hát nagyot fújtatva folytatta: – na, jó, hanem neked kell bocsánatot kérni. – Éreztem, hogy ez így igazságos, így van rendjén. Beleegyeztem.

Vittük a Sárgát fényes nappal, és amikor Géza bácsinak töredelmesen bevallottam a történeteket, szinte meghatott, hogy egy szóra megbocsát nekem. Megígérte, hogy a hatóságoknál majd elsimítja az ügyet, mert hát ugye a feljelentést meg kellett tennie, annak az a rendje. Aztán tüzetesen körbemustrálta a Sárgát, bólintott és a helyére vezette. Örültem, hogy a búcsúzáskor már semmi harag nem nyomta a szívét. Kezet adott és megjegyezte:

– Kellemesen telt ez a pár napos pihenés. –

Hiába na, gondoltam magamban, rendes népek az én nagybátyám barátai.

Sok évvel később, egy karácsonyon Andriséknál töltöttem az ünnepeket Liverdunben. Ekkor vallotta be a lókötés igaz történetét. Mert persze, hogy ki volt az találva: nekem. És hogy semmi közbe ne jöjjön azon a sötét éjszakán, Géza bácsi még a kutyáit is átvitte a szomszédba. Jót nevettünk az eseten, hanem az öreg még hozzátette tanulság képpen:

– Tudod fiam, a vágyakozás gyakran szebb a beteljesülésnél, de mindég beléizzad az ember, amíg erre rájön. –

Az ígért másik nyíregyházi kalandom Andris bá' fiával, Péterrel volt kapcsolatos.

De ebben rajta kívül főszerepet játszott egy öreg Peugeot 201-es kocsis is, ami annak idején nagybátyámékat fuvarozta haza franciából. (Csak megjegyzem, '48-ban vissza is vitte Őket. Aki ismerte az öreget és emlékszik a két nemzet akkori bel- és külviszonyaira, jó előre bátran borítékolhatta, hogy így lesz.)

De a kalandom jó egy évvel korábban esett meg. Az ember 9-10 éves korában már sok mindent lát, hall és ért. Pláne, ha a körülmények is hozzásegítenek. De azért még van tanulni valója is, feltéve ha akar, vagyis ha eléggé kíváncsi. Nem tagadom, én az voltam.

Nos a Péter, aki már elmúlt tizenennyolc is, bár velem nagyon rendes volt, érthető okokból nem igazán vett komolyan. Így aztán egymás iránti érdeklődésünk meglehetősen féloldalasra sikeredett. Hanem az én féloldalamat tényleg majd kifúrta, hogy szombatonként, vacsora után, hová megy azzal a Peugeot-val, amit mindig kölcsönkért, (és kapott) az apjától. Legtöbbször csak éjfél felé tért haza, és ha megvártam sem volt hajlandó elmondani: merre járt és mit csinált. Ámbár azt mindig megígérte, hogy ha nagy leszek, én is kölcsönkérhetem a kocsit.

Bántott, hogy ennyire nem bízik meg bennem, végül is nem vagyok már óvodás. Meglesem, határozta el. Ki is találtam, hogyan viszem végbe a nagy tervet.

Rövid tanulmányozás után rájöttem, hogy a kocsis csomagtartóját egy alkalmas eszközzel, akár egy meghajlított szöggel, belülről is ki lehet nyitni. Ily módon trójai falónak használva a jó öreg Peugeot 201-est, felkészültem a nagy kalandra. Szombaton, vacsora után, kibéleltem a csomagtartót az előre eldugott pokróccal, párnával és magamra húztam a tetejét. Kisvártatva most is jött a nagyfiú és elindultunk. Alig mentünk vagy öt percet, amikor Péter megállt és kiszállva jó nagyot fütyentett. Talán valami jel lehetett, mert nemsokára egy női hang közeledett, aztán beszálltak mindketten és mentünk tovább. Megdobbant a szívem, mert sejtettem, hogy most tényleg valami nagyfiúsat fogok megélni. Az út már eltartott vagy negyedórát is. Hallottam, hogy beszélgetnek, néha nagyokat nevettek, de a motorzajtól nem értettem egy árva szót sem. Amikor a kocsis megállt és Péter leállította a motort is, csapódtak az ajtók, majd megint a nevetgélés, de már távolabbról. A hajlított szög egész úton a kezemben volt, nem kellett keresgélni. Óvatosan emeltem résnyire a csomagtartó ajtaját és próbáltam tájékozódni. Nem volt nehéz. A holdvilágnál könnyen megismertem a sóstói makkerdőt, még azt a részét is tudtam, ahol álltunk. Péter és a lány vagy 10 méterre voltak a kocsis előtt, nem vehettek észre. Ugyan nem láttam őket, de legalább tisztán hallottam minden hangot:

– Aztán van-e kedved hozzá ? – kérdezte Péter.

– Mihez Te ? – kérdezett vissza a lányhang.
– Hát ahhoz... tudod... gyere már, na... majd meglátod milyen jó az... –
így Péter.

– Nem, nem, szó sem lehet róla – jött a felelet bizonytalanul.

– Nem akarsz... tényleg nem ?

– Arról szó sem lehet – volt a válasz, de ez már határozottnak tűnt. Itt egy hosszabb szünet következett, némi matatás meg fújtatás kíséretében, majd érezhetően elfogyott Péter türelme:

– Na jó – emelte meg a hangját – akkor menjél szépen haza, de Te most gyalog. –

Ezzel otthagya a lányhangot a makkosban, beült a kocsiba, és már gurultunk is hazafelé.

Én igen elcsodálkoztam a hallottakon. Jól megjegyeztem minden szót, de sehogy nem értettem, mi ebben az érdekes, mitől olyan jó? Mert ha nem lenne az, miért csinálná a Péter, aki már nagyfiú ? Vagy éppen ettől ? Ezt így kell csinálni?

Néhány napig volt min törnöm a fejem, de semmi. Végül is úgy döntöttem: legjobb lesz, ha magam próbálom ki személyesen.

Lakott a szomszédban egy tőlem alig idősebb lány, a Katica. Beszélő viszonyban voltunk, de különösebben nem barátkoztunk össze. Engem azidőtájt még nem csábított, nem érdekelt a szoknyások fura hablatyolása, sejtelmes sugdolódzásuk, állandó és felettébb értelmetlen nevetgélésük. Nos, ez a Katica éppen alkalmasnak látszott a tervemhez. Nem is kellett sokat kapacitálnom, amikor meghívtam egy vasárnapi biciklis kirándulásra. Nekünk csak bicajunk volt, az is női, ezért gondosan előkészítettem az öreg jószágot: pokrócot kötöttem a csomagtartóra, nehogy feltörje a fenekét. Aztán eljött a várt vasárnap. Délután kitoltam a bringát a szomszédék kapuja elé és jó hangosat füttyentettem, már ahogy azt kell. Jött is a Katica és nagy heherészések közepette elhelyezkedett a csomagtartón. Megkapaszkodott a vállamon és elindultunk. Én meg nyomtam a pedált derekasan. Útközben néha mondott valamit, néha felelni is próbáltam, de főleg az utat kellett figyelmem. Meg levegőért kapkodnom. Jó órát tekertem, amíg elértünk arra helyre, ahol Péter is megállt. Még a keréknyomokat is látni véltem a fű dőlésében. De tudtam: csak akkor jöhetek rá a titokra, ha mindent, a legapróbb részletekig ugyanúgy csinálok. Miután a bringát fáradtan nekitámasztottam egy fának, előbbre sétáltam vagy 10 lépést, és amikor a lány mellém ért, feltettem neki a bűvös kérdést:

– Aztán van-e kedved hozzá?

– Mihez ? – nézett rám kissé csodálkozva.

– Hát ahhoz... tudod ...– és már folytattam is volna, hogy: gyere már na, majd meglátod milyen jó az – de időt se hagyott rá :

– Ha akarod... nem bánom – jött a válasz.

A szívverésem is elállt. Szó nem jött ki a torkomon, csak néztem rá. Az járt az eszembe, hogy ez a lány nem tudja a szövegét... most nem ez jön... Eltelt egy kis idő, amíg meg tudtam szólalni:

– Hát jó, akkor most Te mehetsz vissza a bringával, és majd én megyek gyalog.

Hazafelé volt időm eltöprengeni. Igaz, hogy nem tudtam meg a nagy titkot, de az is, hogy valóban bolond népség ez a szoknyás banda. Nem értenek ezek semmit, kár is kezdeni velük. Keserű düh marta a torkomat, de beláttam: alighanem tényleg ki kell várnom, amíg majd én is elkérhetem Andris bá' Peugeotját.

Bojár Cassino

Vándorszékely hazatalál

a 2016. évi Életmese kötetben az első fejezetet elkezdtük,
most folytatjuk...

Egy kemény időszak

Hányan voltunk az osztályban? Bélafehérváron 1957-ben csak hárman születtünk, Albert Béla, Illés Jóska és én. Az '56-osokból és az '58-asokból is többen voltak, de mi csak hárman. Az elemiben az első és harmadik osztályt egy tanító tanította. Az öt-nyolcadik osztályt Polyánban (Kézdiszentkereszt) jártam, mert csak ott volt felső tagozat. Az nekem egy nagyon kemény időszak volt. Ugye két kilométert kellett ingázzunk Bélafehérvárról, télen gyalog kellett menni. Biciklim nem volt, hát kitaláltam ötletesebbnél ötletesebb dolgokat. Mivel autóbuszberletre nem volt mindig pénz, az autóbusznak hátul kinyitottam a motorházát, és mikor elindult a busz, én oda azonnal felültem és a ventilátor szíj mellett Polyánig utaztam. De azt is megtettem, ha hó volt, vittem a szánkót, s amikor indult a busz, a kipufogó csőhöz odakötöttem a szánkó szíját, s Polyánig áthúztam magamat. A sofőr nem vette észre. Máskor a kanyarban lehengeredtem, egy jót gurultam. Felkeltem és gyalog mentem tovább. A szánkó is lemaradt persze, húztam magam után.

Ilyen csínyeket követtem el, ezeket mások nem nagyon merték megtenni. Az iskolában is olyan év nem volt, hogy a szüleimet ne kelljen áthívni, kivált édesanyát. Én ötödikes voltam és a nagyobbak nem nézték jó szemmel, hogy én egy kicsit átnézek a fejük felett és mindenben próbálok én vezetni. Nagyon sokszor megverték. Kivált polyániak, megvolt a rivalizálás. Mondom: valamivel meg kell, hogy bosszuljam. Amikor a fiúkat megbuktatták és bekerül-

tek az én osztályomba, akkor még jobban szívtam, még többet herregtünk. Egyik alkalommal biológiai órán felállított a tanárnő felelni és a hátam megett ülő kolléga a hegyes bicskát feltette a padra. Én, ahogy feleltem, jó gyorsan leültem, s a bicska majdnem tövig belement a fenekembe. Felszöktem, kiabáltam, megláttam a vért, nem tudtam, mi történt – ő a bicskát gyorsan elkapta -, kiszaladtam, be a laborba, oda bejött utánam a tanárnő is, le a nadrágot! Fél órát kenegettek, pucoltak, amíg sikerült megállítani a vérzést, leragasztották. És könyörögtek, ne hozzam tudomásra, ne legyen belőle botrány. Na én hallgattam is egy kicsit, de aztán csak kiderült, mert az osztálytársaim csak látták, hogy nem csupán egy egyszerű tüvel szúrtak meg. Persze magaviselet lehúzás lett az osztálytársnak. Vagy gólyafészek, madárfészek olyan nem volt, hogy én ne tudtam volna, hány tojás és fióka van benne. A csűr tetejire is felmásztam, meg kellett nézzem. S olyan se volt a faluban, hogy ne tudjam, hol édeesebb a körte, s melyik cseresznye milyen. Adtak, nem adtak, mindenképpen megkóstoltam.

Barátom? Én a véleményemet mindig szerettem megtartani, ezért szerettem velem lenni, de inkább a lányok udvaroltak körül. Öt-nyolcban a padtársaim is inkább lányok voltak, velük jobban kijöttem. A jó beszélőképességem már megvolt, azt szerették, mindig előzékeny voltam, figyelmes, megleptem őket valamivel. A fiúkkal meg: amikor a polyániakkal verekedtünk, a bélafalviak mellém álltak. De hazafelé a bélafalviakkal is összekaptunk.

A falu megosztottsága már akkor is működött. Akik a főút mellett laktak, nagyobb rendűnek érezték magukat, minket, a falu közepibe lakókat, meg lemaradottabbnak. Náluk ugye már aszfaltozni kezdtek, nálunk meg sárosak voltak az utcák. Ők ugye direktbe a főútra lépnek ki, mi meg csak a mellékutcára. Ilyen gyermekes dolgokat hánytunk egymásnak a szemire. A polyániaknak meg azt, hogy nektek csak borvizetek van, de nekünk akkora állomásunk, lerakatunk, ami nektek nincs. Vagy Bélafalván van közbirtokosság, Polyánban azt se tudták megcsinálni. „Borvizesek vagytok, attól veresbé-lűek!”

Tyúktetvek

A tanárokkal aránylag jó viszonyban voltam, szerettem meglepni őket valamivel, de akadt, akit nagyon felmérgettem. Húsvét másodnapján, vízbevető hetfőn akkor ugye iskolába kellett menni, kicsi kölnis üveggel öntöztünk. Én egyszer kivettem a dugót, meglocsoltam a tanárnő ruháját, meg alatta is. Hiába tiltakozott, a szeme közé is loccsantottam egyet, s szegénykének nagyon csípte a szemét.

Életem egyik legnagyobb pofátlansága volt, ami történt, ki is rúgtak az iskolából. Kérdezték, hogy akarok én papnak menni, ha ilyeneket csinálók. Hatalmas verést kaptam érte ott is, itthon is az ostorral. S akkor egy még nagyobb hülyeséget csináltam, miután megverődtem, kiszaladtam a házból, fogtam egy nagy követ, bedobtam a kútba, s elbújtam a tyúkpajtában. Amikor a kő nagyot csobbant, a szomszéd meghallotta és kiabálni kezdett: Sanyi gyere, mert lehet a kölyök a kútba szökött! S akkor elé a kankót, s kezdtek keresni a kútban. Én közben tyúktetűvel úgy megteltem, hogy már nem bírtam vakarózni. Mondom: mese nincs, ki kell jőni. De ők akkor már ketyegtek az idegességtől, hogy én biztos a kútba fúltam, s nem kapnak meg. Mert látták, hogy bugyborékol, a kő ugye lement a fenékgig. Én meg se gondoltam, mekkora fájdalmat okozok ezzel. S akkor kijöttem a pajtából, ők megfogtak és hátravittek, berekesztettek a pincébe, hogy ott a tetvek lakmározzanak rajtam. Hála a Jóistennek, megérkezett a brassai nagymamám, s kérésére bevittek a házba, megferesztettek, mert akkor már nyüzsgött mindenütt rajtam a tetű. Nem tudom, mi lett volna reggelig velem, ha nincs a brassai nagymamám.

Kétszeresen saját ruha

Ami az iskola tanítási részét illeti: olyan tantárgyról, amit különösen szerettem volna, jobban, mint a másikat, nem tudok beszámolni. Közepes tanuló voltam, kilencesre nem tudtam soha felmenni. A torna volt az egyik erősségem és a kézimunka. Kicsi óvodás koromtól már goblent varrtam. Kötöttem zoknikat, blúzokat, később házassamberként is kötöttem ruhát, blúzt, zoknit, mindent. És nagyon szerettem a keresztszemest varrni. Párnahuzatokat, asztalterítőt varrtam. Annyira szerettem, hogy óra alatt többször meg kellett szólítsanak a tanárok: Béla, mit csinálsz a pad alatt. És kivették a kezemből és nem adták vissza, mert amíg a tanár magyarázott, a kezem járt a pad alatt, kötöttem a zoknit. Nem, nem eladásra, hanem saját magunknak. Nem meséltem még, hogy mikor iskolába adtak, első rend ruhámat saját pénzemen vettem meg. Kígyóhagyma szedni mentünk, s én, a hat éves gyermek, addig szedtem a kígyóhagymát, amíg annyi pénzt kerestem vele, hogy iskolatáskát és egy rend egyenruhát, az akkori kék szövetrohát meg nem tudtunk venni belőle. Ha mai gyermeknek elmondjuk, hogy a mezőbe menj le, hat évesen, szedjed necbe és hordjad haza – el se hiszi. Abból kellett legalább tíz zsák, hogy kilegyen a pénz. Elgondolhatják, mennyi munka volt, napokig szedtem. Kinek? Akkor gyűjtötték, mint gyógynövényt. És jól fogott, édesanyám is szedett sokat. De amit ő gyűjtött, az az övé volt. S azt mondta: ha szedsz, lesz ruha, ha nem, mész olyanban, amilyen lesz. Nekem az ambícióm megvolt, s addig dolgoztam, amíg ki kellett, hogy üsse. Volt állami felvásárló, ahol érté-

kesítettük. Nagyon jól fizették és én minden nyáron szedtem, hogy az iskolai kirándulásokat fizetni tudjam. Engemet elvittek a Békási-szorosba, elvitt a tanító bácsi a Fogarasi-havasokba, mert a pénzem megvolt. Más gyermeknek nem örökké volt meg. És mindig arra törekedtem, hogy a pénzt inkább ilyenekre költsem.

Játékok, budákolás

Még volt egy istenadta tehetségem, olyan füttyszót adtam ki, amit senki nem tudott utánózni. S lementem a kocsma eleibe, a részeknek egy-egy Eugéniáért (töltött keksz) egyet fütyültem. Az 65 baniba került. Ha tízet fütyültem, már tíz Eugéniám volt. S a lányokat is meg tudtam hódítani, mert kaptak egy-egy Eugéniát tőlem. S mikor kétfelé osztottam, akkor szerettek. A gyermekjátékok közül az anyás-apázásban ezért is választottak a lányok mindig engem. Apának mindig megválasztottak. Ma is szívesen emlékezem azokra a szép napokra, mikor kicsi koromban a tornácon rakosgattuk a gyermekcuccokat, „te vagy az apa és én az anya”, s a többiek a kisebbek. Hogy körülöcsörögtek a gyermekek! Nagymamáéknál inkábbacska szabadott mindent csinálni, s jöttek a szomszéd kislányok, s velük. Vagy a fiúkkal, ahogy budákolunk. Hogy „te elbújsz, s én kaptak meg”, vagy „én bújok, s te kapsz meg”. Így mondták, ma bújócskának hívják. Ugye a csűrbe, vagy az udvaron elbújik az ember. Ezek voltak a leggyakoribb játékaink. Nyáron sokat jártunk a patakra fürdeni. Bugyisan persze. Télen pedig ide az oldalba szánkázni, sízni.

Az öt-hatodik osztályba már azzal tudtam felhívni a figyelmet magamra, hogy szaladásban első voltam, még az öt-hatodikosokat is előfordult, hogy megszorítottam, vagy megvertem. Három kilométer volt a legnagyobb távolság, vagy a futballpályát kellett négyszer megkerülni. Futballoztunk is, de nekem sose volt nagy szerelmem, én inkább néztem, de, ha kellett, a csapatba is beálltam. Nézni ma is szeretem nagyon, de játszani nem. Valahogy úgy voltam vele, ahogy nagymamám mondta, „rúgod a labdát, s szaladsz utána? Csak a bolond csinál ilyet”. Ezt megjegyeztem, jobb, ha ilyen sportot nem űzők.

A mai gyermek ül a tévé előtt – akkor még rádió is alig volt. A faluban László Géza bácsinak volt leghamarabb televíziója. Emlékszem, 1962-ben, mikor felköltöztünk az első lakásba, ahol aztán a szüleim leélték az életük, már a kapu tetejire ki volt téve a tévé és a meccset ott néztük az utcán. Utána nagyon hamar a tanító bácsinál is lett tévé. Rádiójuk az első percen nagymamáéknak volt. Hogy mit lehetett fogni? Hát Pestet nem, de magyar adás volt, az biztos. Valószínűleg Marosvásárhelyt hallgatták, azt a napi pár órát.

Az iskola és a tudás

A nyolc év alatt persze az emberre mégis ragad valami, bár az igazság az, hogy nagyon jó semmiből nem voltam. A román? Nem ment nehezen, mert a brassai nagymamám elvitt magához, sőt a nyolcadik előtti nyarat Brassóban egy farmon tiszta románok között töltöttem. Bevetettek a mély vízbe, hogy „na ezt muszáj, mert, ha elmész Gyulaféhevárra, akkor kell tudjál románul”. Nem tudtam olyan jól megtanulni, de azért szedtem föl elég sokat, ahhoz képest, amit mások tudtak, mikor a kántoriskolába bekerültem. Most? Most elég jól beszélek, mert a négy év iskola alatt és utána a katonaságnál tényleg megtanultam. Tantárgyak? Hát a számtannal nem voltam nagy barát. Nem azért, mintha a számtan nekem ellenségem lett volna, mert tisztában voltam vele, ha a matekot megtanulom, az életben az összeadás-kivonás, az szükséges, s abból hasznot tudok húzni. Szerettem is a bajlódást a számokkal, de nem voltam számtan rajongó a tanító végett, aki a számtant tanította. Nem olyan volt, mint a biológia, vagy magyar tanárom, akiket egy kicsit jobban szerettem. Mert az ember valahogy úgy van, hogy csinálja végül, de ha valaki egy kicsit vonzóbb, persze, hogy jobban odafigyel.

Székelly öntudat, magyar érzés? Az az igazság, ahogy ma fel-fellángol egy-egy tanárban hálisitennek, akkor nemigen fordult elő. Annyira meg voltak akkor ugye „pártunk és kormányunk” által félemlítve, hogy még a templomjárast is elleneztek. Hogy a magyarságtudatot merték volna emlegetni, nem emlékszem ilyesmire, vagy, hogy nekik erényük lett volna azt a gyermekbe belénevelni. Ahogy én később a gyermekeimbe beléneveltem. Történelem? Ugye a román történelmet tanították, s elé nem vettek volna egy magyar könyvet, hogy „fiam ezt vedd a kezédbe, s olvasd el”. Ahogy visszagondolok, én Gyulaféheváron hallottam először Trianonról, 1976 után. Azelőtt Polyánban nem nagyon osztották-szorozták ezt. Pedig a tanítók nagy része ott lakott Polyánban, az elemi tanítók meg Bélafalván. A tanítónak akkor építettek egy lakást, itt élte le az egész életét, míg öregotthonba nem került.

Boldizsár Béla

Régi locsolkodási szokások

Én ebben a fogalmazásban arról fogok mesélni, hogy régen hogyan locsolkodtak a fiúk húsvét hétfőjén.

Nekem erről a szokásról nagymamám mesélt. Régen korán reggel kezdődött már a locsolkodás. A lányok erre az alkalomra a legszebb ruhájukat vették fel. A legények egy vödör vízzel járták a falut, amivel leöntötték a lányokat, vagy bedobták őket egy itatóvályúba. A locsolásért cserébe hímes tojást kaptak. Locsoló hétfőt még vízbehányó hétfőnek is nevezték. A locsolkodás

nagyon régi szokás. A mai világban kölnivel locsolkodnak. Hajdanán a legények kora reggel a kiszemelt lány háza elé egy fát raktak, ezt nevezték hajnal-fának. Ha a legényt beengedték a házba, akkor meglocsolta a fát. Volt egy olyan játék, hogy két hímes tojás összeütöttek, akinek a tojása széttört, az volt a vesztes, akié nem, az volt a győztes. Ezután a tojást egy fa alá rakták, és a nyertes legénynek bele kellett dobnia egy pénzermét, ha sikerült ő volt a végleges győztes. A lányok mindig a kemence köré ültek, ott festegették a tojást, beszélgettek, és a leendő győztesről ábrándoztak.

Nekem nagyon tetszik a régi ez a régi szokás. Kár, hogy ma már nem így locsolkodnak.

Borsi Orsolya

Amikor kicsi voltam...

Körülbelül hároméves lehettem, amikor anyukám még otthon volt velem. Apukám napközben nem volt otthon, mivel dolgozott. A nappalinkban a világos, krémszínű, már-már fehérbe hajló tapétán volt egy nagy üres rész egy asztal felett. Anyukám talán főzött a konyhában, én pedig egyedül voltam hagyva amellet a nagy üres krémszínű fal mellett, ami nekem akkoriban még jobban hasonlíthatott egy festővászonhoz, amin még nem munkálkodott egy művész sem. Gondoltam, csinállok egy kis „meglepit” anyának, és azzal a lendülettel talán még Da Vincit is megszágyenítve elkezdtem festegetni a falon egy kék golyóstollal.

Van az a mondás, hogy amikor egy kisgyerek nagyon csendben van, akkor biztos, hogy nem unatkozik, ezzel arra utalva, hogy lehet aznap még nem szabad mélyre elpakolni a tisztítószereket. Velünk ugyanez történt. Nagy volt a csend, és ez anyukámnak is feltűnt. A szobába belépve meglátta kreálmá nyom, ami nekem biztosan jobban tetszett, mint neki, és már elképzélhettem a Mona Lisa mellett kiállítva a Louvre-ban. Ő tényleg nem lelkendezett a műért, de ahelyett, hogy rám förmedt volna, serény munkába kezdett a takarítószerek helyett a temperákkal, ugyanis apukám egy kicsit lobbanékony természetű, úgyhogy édesanyám nem merte szemtől-szembe állítani a kék vonalakkal a falon. Sajnos nem volt olyan színű temperánk, mint amilyen színe a falnak van, ezért anyukám megpróbálta kikeverni több színből. Az eredmény kifogásolható lett ugyan, mert látszott azért a falon, hogy ott történt egy kis baleset, de ettől függetlenül kiváló lett. Ezt onnan tudjuk, hogy apukám hazaérve és ezek után még egy pár hónapig semmit nem vett észre az ég világon az én kis festményemből. Aztán hónapok után feltűnt neki, kicsit mérgelődött, de túllépett rajta.

Borsos Rebeka

Megsárgult lapok

1938 ősze. Az utcán lódobogás hallatszik. A szomszédos Pered felől vonul a magyar sereg Deákiba. 8 éves kislány áll az utcán, Rakott szoknyát és bocskai kötéses mellényt visel. A nagybátyja, Jenő bácsi hozta neki Pestről. Van neki más ruhája is, magyaros ruha, az anyukája varratta, hogy abban szavaljon. A kislány áll. Nézi, ahogy édesapja kitűzi a kapura a nemzeti zászlót. A család elindul a plébánia elé, hogy fogadja a többi lakoshoz hasonlóan a bejövő magyar sereget. A kislány izgatott. Szavalni fog a katonáknak. A kultúrházban nagy lúdkosarakban ajándécsomagok vannak. A katonák hozták. És Klári néni, egy pesti úrhölgy. A kislány kiáll a szép ruhában, és csengő hangon szavalni kezd:

*Aranyos kis Klári néni,
Hogy fogjuk ezt meghálálni.
Nekünk nincs semmink,
Csak a szívünk.*

A katonák leveszik a színpadról, Klári néni pedig megcsókolgatja. A kosarakban szeretetsomagok voltak, szétosztják azokat a falusiak között. A kislányt Juliskának hívták, a dédnagymamám. Ez most az ő és családja története. 1930. november 30-án született Deákiban. Falunkba a háború szele igazából csak 1942-ben jutott el. És azután '44-ben már itt is tartózkodtak katonák. Dédiéknél is laktak németek is, meg magyarok is. Egyik volt Pista bácsi, a másik meg Bori őrzetető. A Bori őrzetető a család első szobájában, a tisztaszobában aludt. A katonaszolgája a nyári konyhában, ott volt betéve neki ágy. Középen, a konyhában szintén egy katona aludt, a hátsó szobában pedig a család 5 tagja, a szülők, dédi a testvérével és a nagymama. A katonák náluk főztek az egész csapatnak. Később német katonák is voltak a dédiéknél elszállásolva, azoknak meg a konyhában volt egy ágy, nálunk úgy hívják, sezlony, meg egy trózsak (szalmából fekvőhely), az minden este be volt oda téve. A német katona megtanulta a dédi apukájának a nevét, bármi kellett, mindig csak kiabált, hogy „Pista pácsi!”. A ház mellett állt egy melléképület, Deákin úgy hívják sopa, azt aztán a németek beépítették tábori konyhának. Ott álltak a nagy katlanok kerekeken, és abban főztek. A háziak külön főztek, de nem éheztek.

Mindekinek a háza táján akadt tyúk, kacsa, liba, egy-egy disznót mindenki nevelt. A Majorban, ahol dolgoztak, mindenki kapott gabonát is. Mikor a férfiakat elvitték, mentek a nők dolgozni. Dédi is az anyukájával. Vagy otthon maradt segíteni főzni. „Lányom, meg kell tanulnod, hogy hogyan kell sodorni a tésztát”- mondta az édesanyja. Segített is neki, mert akkor magasabb

asztalok voltak, mint manapság, sámlit tett a lába alá, és úgy sodorta a tésztát. No, de azért a dédit nem fogták be annyira a főzésbe, inkább a határi munkába, mert velük élt a nagymama, és bizony az ő kezéből nem volt szabad kivenni a főzőkanalat. A nagymamának meg kellett adni a becsületet. Változatosan étkeztek, de hús csak ritkán került az asztalra. Szombatonként gyakran volt gulyásleves. De abban nem hús volt, csak krumpli. Ám olyan jól ízesítették, rántással sűrítették, hogy nem is vették észre. A leveshez mindig sós lapítottat sütöttek, vagy töpörtyűs pogácsát ettek. Vasárnapra kerítették húst, még

Szabó Arnold és Julianna

füstölt hús is volt fönn a padláson, készítettek hozzá salátafőzeléket. Hagymát nagyon sokat használtak. Vöröshagymát, fokhagymát, aztán fűszereket. Volt kifőtt tészta, kalács, mákos, túrós, lekváros. Keszőce nyáron, ősszel szilva, szilvás lepény, darás, meggyes, almás, mákos rétes. Gyakran főztek paprikás krumplit, hozzá kenyeret ettek. A kenyeret a háború alatt a szomszédban sütötték meg, mert ott volt kemence, vagy a Matuli pékhez hordták. Fokhagymával megkent lángosokat is vittek a pékhez, hogy süssék meg, aztán azt hozták haza. A gyerekek, amíg lehetett, sokat dolgoztak a földeken. Kondéban vitték a levest, ami egy gömbölyű fazék, meg a másíkfélét kendőbe kötve. Miután megebédeltek, a föld végén lévő fák alatt pihentek. Ha nem volt fa, akkor a kocsi árnyékába bújtak, a lovak mellé. Falun még a háború alatt is megvolt mindennek a maga napirendje. Hat óra, fél hét tájban voltak a szentmisék reggel. Nem este, hanem reggel. Amíg még tartott az iskola, nagymama mindig járt, vele a dédi és a testvére is, még a tanítás megkezdése előtt. Előző este mindig ki kellett pucolniuk a cipőiket és ha vizesek voltak, a sporhelt sütőrészében szárították azokat. Miután megszáritották, a gyerekek még kipucolták maguknak bokszzal. Másnap a templomban ragyognia kellett. Dédikére nagy kendő volt terítve, tüvel összetűzve, hogy ne fázzon. Lábán harisnya és hosszú szárú csizma. Jenő, aki '32-ben született, ministrált. Mikor hazaértek a miséről, már el volt készítve a tejeskávé a gyerekeknek, hozzá egy darabka kenyér és indultak az iskolába. Később az iskolát bezárták, nem volt tanítás. A katolikus iskola hadikórház lett.

16

Az anyakönyvi napló folytatása

ÉVKÖZI ÉRTESÍTŐ.

Sáro Juhanna

a mindennapi néplakos osztályában

az 19. 19. 19. iskolai évben a következő osztályzatot érdemelte:

Tantárgyak	Karácsonykor	Húsvétkor
Magviselése	1	
Szorgalma	1	
Vallásán	1	
Beszéd- és értelemgyakorlat		
Olvadás és olvasmánytárgyalás	1	
Írás		
Fogalmazás	2	
Helyesírás és nyelvi magyarázat	2	
Kisebbségi anyanyelv		
Számolás és mérés	2	
Földrajz	2	
A magyar nemzet története	1	
Polgári jogok és kötelességek	2	
Természettan, gazdaságtan, háztartástan		
Természettan és vegytan	2	
Égészségtan		
Ének	1	
Rajz	1	
Kézmunka	1	
Testnevelés	1	
Az írásbeli dolgozatok külső alakja		
Műlovaszt	2. félnapot	félnapot
Nem igazolt	0. félnapot	félnapot
Karácsonykor	Sáro Juhanna	Sáro Juhanna
Látta	tanító	szülő (gyám)
Húsvétkor	tanító	szülő (gyám)

17

Az anyakönyvi napló folytatása

ÉVVEGI BIZONYÍTVÁNY

Sáro Juhanna

a mindennapi néplakos osztályában

az 19. 19. 19. iskolai évben tanultott előmeneteléről:

Tantárgyak	Értékelés
Magviselése	diadala
Szorgalma	enyedellen
Vallásán	teljes
Beszéd- és értelemgyakorlat	teljes
Olvadás és olvasmánytárgyalás	teljes
Írás	
Fogalmazás	teljes
Helyesírás és nyelvi magyarázat	teljes
Kisebbségi anyanyelv	
Számolás és mérés	teljes
Földrajz	teljes
A magyar nemzet története	teljes
Polgári jogok és kötelességek	teljes
Természettan, gazdaságtan, háztartástan	
Természettan és vegytan	teljes
Égészségtan	
Ének	teljes
Rajz	teljes
Kézmunka	teljes
Testnevelés	teljes
Az írásbeli dolgozatok külső alakja	
Egyes évben műlovaszt	2. félnapot. Nem igazolt. 0. félnapot.
Kor	19. 19. 19. hó 19. n.
Kelt	Sáro Juhanna
Igazgató	Sáro Juhanna

Dédmamám utolsó iskolai bizonyítványa a háború alatt

Igazi tanítás csak a háború után folytatódott, akkor már a felekezetre való tekintet nélkül mindenki egy iskolába járt. Dédi apukája is katona volt, de szerencsére nem vitték harcolni, csak a közeli Tornócjra járt őrségbe. Az volt a szerencséje, a szerencsétlenségben, hogy a dédi nagyapja ott maradt az I.világháborúban, ezért, mivel a családban nem volt férfi, csak ide, közelbe tették őt, a tornóci vasúthidat kellett őriznie. A dédi nagyapjáról, aki huszár volt, csak egy emlék maradt fenn, egy lókefe. Mikor fogságba esett, és kiűtött a tifusz, ezt hozták haza a feleségének. A család nagy becsben őrzi még ma is. Deli ember volt pedig, ahogy a huszárok mind, a felesége 26 évesen maradt özvegy egy 4 éves kislánnyal, az én üknagymamammal. A felesége soha többé nem ment férjhez, élete végéig hű maradt a férjéhez. Pedig egyedül tengődött, a szülei se éltek, hamar árva lett, mert 12 éves volt, mikor az édesanyja meghalt tüdőbajban, az édesapját meg a vásáron leszúrták a cigányok, mikor összetűzésbe keveredett velük. Kocsin hozták haza holtan a vásárból. Így maradt árván a dédi édesanyja a testvérével, Angellel. A nagymamájuk nevelte fel őket.

A II.világháborúban szerencsére a családból senki sem halt hősi halált, de a rokonságban igen. Az egyik Serédi unokatestvér apja, aki Serédi Jusztinián hercegrímás közeli rokona is volt, a Laci bácsi, bizony nem tért haza többé. Mikor már vonultak vissza, Ukrajnában halt meg a Donnál. Évekkel később a családja elment oda, de nem találták meg a sírját. A szomszédok is elveszítették a fiukat. Tóth Józsinak hívták a leventét. Volt egy húga, Mariska. Józsi

nagyon jó gyerek volt. A bevonulás előtti este nagy mulatságot rendezett. Egy katona harmonikázott, a fiatalok, nyolcan tízen táncoltak, meg mulattak a lakásban. Tóth József nem jött haza többé. 1942-ben Deákiba látogatott a falunk híres szülötte, Serédi Jusztinián hercegrímás, eredeti nevén Szapucsek György, hogy misét tartson. Nagy esemény volt ez a háború sújtotta vidéken. Rengeteg nép volt, de nem csak deákiak, hanem még a környékbeli falukból is jöttek. A dédiék az édesapjuk cséplőgépére másztak fel, és azon állva lesték, hogy mikor jön a nagy fekete autó a hercegrímással. A kíséreknek fehér kesztyűk voltak a kezükön, azok nyitották az ajtót neki és tessékelték be. A cigányok, élelmесek lévén, mind kinn álltak, várták, hogy kapnak-e valamit a hercegrímástól. Mindig kaptak. A családja valamennyi tagja ez idő tájt változtatta a nevét Szapucsekről Serédire. Dédimet, mivel nagyon szépen szavalt, elvitték az érsekújvári kórházba verset mondani. Somogyi László igazgató tanító vitte autóval. Mikor a teremben meglátta a sebesülteket, úgy megjegedt, hogy nem tudta, hová nézzen. Egyiknek bekötve a feje, másinak a karja... Felnézett egy helyre a falon, és úgy szavalt a „Talpra magyar“-t. 86 évesen még mindig tudja. Nekem is elszavalt.

A háború vége felé egyszercsak a falu arra lett figyelmes, menekültek a német csapatok, elkezdtek a kocsikat, lovakat hajtani, mert Pered felől már jöttek be az oroszok. Ekkor, 1944-ben a dédi már 14 éves lány volt. Éppen a határban volt kinn a testvérével, Jenővel. Kimentek zöldért az állatoknak. Dédi már tudott kaszálni, de Jenő még gyerek volt, fiatalabb. Édesapjuk nem volt otthon, mikor az oroszok vonultak vissza. Elment Bajcsra, mert ott a tesvérének volt kis birtoka. Hát, ahogy Jenővel jönnek haza, az oroszok már a faluban voltak, és meglátták a dédit. Még aznap beköltöztek a katonák az ő házukba is. Este a nagymamája az ágy alá rejtette a dédit az első szobába. Tudta, hogy ott nem fog senki aludni, a másik szobában a szülők aludtak, a konyhába meg az orosz katonák. Keresték a dédit, hogy hát hol van a bárisnya, hol a bárisnya? A nagymama csinált csuhéjból babát az egyik rokon lánykának, Dora Erzsikének. Hát azt vette elő, hogy itt van a bárisnya. A katonák nagyon mérgesek lettek, hogy csúfot úzött belőlük. Kiabáltak vele. Dédi meg az ágy alatt. Nekiment a tiszt a nagymamának, pedig az szép, erős asszony volt, és úgy megrázta, hogy a nagymama úgy megjegedt, azt hitte, mondta, hogy kiugrik a lelke. Este pedig hallani lehetett a fegyverropogást, ahogy az utca végén lövöldöztek. A dédit később pincében bújtatták a többi lánnyal együtt a katonák elől. A pince ajtója szelelő volt rátéve. Úgyhogy nem tudták megtalálni őket, mert el volt takarva a lejárata. Volt egy jelük. Ha bement az orosz katona az udvarra, vagy valaki idegen, akkor elkezdett kiabálni a Bözske néni, a szomszédasszony, akit később kitelepítettek Magyarországra, hogy „Cinám-cic, cinám-cic!” Ez volt a jel. Hogyha hívta a cicát, akkor a lányok tudták, csöndben kell legyenek ott a pin-

cében, ne vihogjanak, nehogy megtalálják őket. 4-en vagy 5-en voltak lent, köztük egy fiatal özvegyasszony is, annak az ura ott maradt a háborúban. Persze, néha azért kimerészkedtek. Egyszer épp hazafelé tartottak a kerteken keresztül, hát találkoznak egy orosz katonával. Szaladtak a rejtékhelyre, de a többiek nem akarták leengedni őket a pincébe, mert féltek, hogy oda fognak találni most már az oroszok. Végül hosszas rábeszélésre bebocsájtották a lányokat. Az orosz katonák elvitték az istállóból a lovakat. Volt a dédiéknek olyan hintó féle kocsijuk, csészának hívták mifelénk. Hátral kétten ülhetek, és elöl megint csak, szebb volt, mint a hagyományos kocsik. A katonák a csészába befogták a lovakat, a rossz kocsijukat meg itthagyták helyette. A háború borzalmai közepette a karácsony hozott megbékélést a szívükbe. A házuk előtt tujafák voltak. Nem rendes karácsonyfák, hanem tujafák.

A dédi apukája mindig levágott egy darabot, beletette a fa talpazatba, aztán szépen feldíszítették aranyozott dióval, meg becsomagolt kockacukorral. Ha voltak kisebb almák, azokat is felaggatták. A „karácsonyfa” alá búzát, kukoricát raktak egy kosárba, hogy legyen termés. A háború alatt persze nem volt ajándék. Elmentek este mendikálni, akkor mindig volt hó, az édesapa felültetette a gyerekeket a szánkóra, és repültek. Este az ünnepi asztalon volt egy kis hús, pecsenye, de akkor még nem volt divat a rántott hús, vagy hal, mint manapság.

Dédi ke ekkor még csak futólag ismerte férjét, Szabó Arnoldot. Dédapapa a háború előtt Rákospalotán tanult, majd Pesten volt hentesinas. Katonának 19 évesen sorozták be, az utolsó transzporttal vitték, aztán hadifogságba került, ahol szerencséjére a konyhán dolgozott. Amikor a szakácsok mentek haza, mindig kicsimpésett valamit a vele raboskodó deákiknak. Az asztalfiókból előkerült egy féltve őrzött füzet, benne a dédpapám háború alatt írt verseivel. Édesanyja sokat siratta, azt hitte nem fog hazajönni.

Mikor a háború után, egy februári napon haza került, nagy volt az öröm. A dédi anyósának 3 fia elvult a háború alatt, az egy anyának borzasztó lehetett. Szerencsés volt, hogy valamennyien hazajöttek. A háború után az itteni magyarságra nem várt még nyugalom, kezdetét vette a kitelepítés. A dédmamám édesapja, aki nagy magyar volt, nehezen viselte, hogy elveszett a haza. A család már készen állt a kitelepítésre, de mire rájuk került volna a sor, a kitelepítés befejeződött.

Dédapám sajnos már nem él, versei idézik fel az akkori érzéseit, szenvedéseit, emlékét. 86 éves „Talpra magyar”-t szavaló dédmamámát hallgatva bizom abban, hogy tőle nemcsak a versek szeretetét, a versmondást, dédpapámtól nemcsak a versírás képességét, de mindkettőjüktől tartást, becsületet, magyarságtudatot örököltem, és adom majd egyszer én is tovább az utóknak.

Végezetül álljon itt emlékül Szabó Arnold a heilbronni lágerben írt verseiből

*Hadifogoly
Hetedik hónapja
hagytuk el hazánkat,
két egész hónapja
nem láttuk anyánkat.*

*Nem tudja jó anyánk
hol és merre vagyunk,
azt sem tudja szegény,
életben-e vagyunk.*

*Mi meg szép időnket
itt éljük rabságba,
ártatlanul estünk
szörnyű fogságba.*

*Sok-sok drótkerítés
vesz körül itt minket,
őrségek szemei
őrzik lépteinket.*

*Egyszerű sátrunkban
állunk itt tétlenül,*

*Tizennégyen vagyunk
ebben a sátorban,
mind a tizennégyen
fekszünk itt most sorban.*

*Keserves sorsunkról
közösen tárgyalunk,
közben itt is, ott is
beázik sátorunk.*

*Szörnyű nagy zivatar
támad most hirtelen,
szerény sátrunkat
kapkodja szüntelen.*

*mert már harmadnapja
esik szüntelenül.*

*Két szabó azonnal
tűt vesz a kezébe,
a sátor varrását
veszi működésbe.*

*A többi nép pedig
a celtet markolja,
nehogy a szörnyű szél
a levegőbe dobja.*

*Bever már az eső
sátrunk belsejébe,
ez a szegény fogoly
szörnyű szenvedése.*

*Így szenved a fogoly,
ilyen az ő sora,
így szenvedünk mi is
negyedik hónapja.*

*Most egy morajjal
nekimegy házunknak,
épp a fejünk felett
tépi szét sátrunkat.*

*Mozog a benti nép,
ide-oda kapkod,
felveszi a széllal
a bentlévő harcot.*

*1945. 8. 15. Szabó Arnold
Heilbronn, B 13-as láger*

Bukovský Dorottya

Régi disznóvágási szokások

Arról írok most, hogy régen hogyan zajlott a disznóvágás, nekem ezt a nagyszüleim mesélték.

A történet faluhelyen zajlik. A gazda már kora tavasszal gondosan kiválasztotta azt a malacot, amelyet majd télen le fog vágni. A legszebbet etetgette, gondozgatta, hogy majd sok húst és zsírt ad télen cserébe. Mert a régi disznóvágások télen zajlottak, Szent András napja után. Ekkor már elég hideg van, és a gazda is befejezte a ház körüli mezőgazdasági munkát. Eljön a disznóvágás ideje, amit néhány munka előz meg: bödöntisztítás, késelésítés, a fűszerek beszerzése, a hagymapucolás, és a rokonság meginvitálása stb. Reggel megjön a böllér, ezért korán kell kelni a házigazdának, hogy megkezdődhessen a munka. Mielőtt elkezdődött volna, a gazda megkínálta a férfinépséget egy kis jó kisüstivel, ami néha, több is volt a kelleténél. Ilyenkor ment a viccelődés. Bent az asszonyok tüzeltek, meg megbeszélték a faluba történeteket, pletykálgodtak kedvükre. A gyerekek is korán keltek, és kint lábatlankodtak a férfiak körül. Az erősbjei bementek az ólba, és kihúzták a disznót, ami ekkora jól meghízott. Volt olyan is, hogy a disznó erősbnek bizonyult, elszabadult a kapatos férfiak szorításából, és utána üldözniük kellett. Ez eléggé nevetséges volt, mire újból becserkésztek az állatot, jól kifáradtak. Ekkor a böllér leszúrta, és néha a vér spriccelt minden felé, olyankor kapott belőle mindenki, aki a környéken volt. A maradék vért az asszonyok felszedték, és megsütötték. Amikor az állat kimúlt, raktak rá szalmát, és azzal pörkölték. Melegítettek különböző vasrudakat, és disznó hajlatait ezzel tisztították meg. Amikor már szép sárga volt, kivették a belső szerveit, felszeletelték a reggelinek valót, amit az asszonyok odabent sütöttek meg. Hamarosan finom ínycsiklandó illat terjengett a konyha felől. Már kezdtek éhesek lenni, különösen a gyerekek regnáltak. Addig ehettek a disznó füléből – farkából. Kint jól jön a katlan alatti tüzelés, hideg van már, de az jól jár, akinek az aba főzése jut feladatul. Ebbe kerülnek a disznó belső szervei és a fej, ami lefejtve a kásás hurkát ízesíti. Általában a legidősebb asszonynak jutott a bél mosása. No, ez egy macerás dolog volt, mert akár meddig mosták, mindig bűdösnek tűnt. Egy teknőbe rakták, arra tettek langyos vizet, szódbikarbónát és vöröshagymát, és a végtelenségig mosták. Úgy próbálták ki, hogy jó –e már, hogy odavágták a falhoz, és ha az fent maradt, akkor már elég tiszta volt, de ha lecsúszott, akkor még mosni kellett. Időközben kész lett a reggeli vagy inkább az ebéd. Mindenkinek jól esett a frissen sült hús. Utána folytatták a munkát. Az asszonyok töltötték a hurkát a pizslivel, de a pálangját, ami egy jó nagy béldarab volt, kézzel is megtölthették. A férfiak kolbászt készítettek. Amikor megtöltötték az első szálát, egy gyerek nyakába akasztották, persze csak játékból, a

gazda öröme. Odabent készült a vacsora: disznó paprikás, és sütötték a hájas kiflit. Már mindenki jól elfáradt. Ha a gazdának volt jó bora, azzal is dicsekedett a jelenlévőknek, és mindenki kapott egy-egy pohárral. A gyerekek elszunnyadtak a padka mellett. Lassan vége felé közeledett a disznóvágás, már sötétedett is. Ekkor jöttek a kántálók. Azok általában gyerekek voltak, akik egy kis disznóság ellenében rövid verssel üdvözölték a gazdát. Olyan is volt, hogy a kántálók meglopták a háziakat, persze azok nem gyerekek voltak. A vacsora után még kártyáztak, dallikáztak, ünnepelték, hogy milyen sok szép hús és zsír lett ebből a disznócskából. Ez a gazda szívét melegséggel töltötte el, hogy nem volt hiába való a munkája.

Szerintem régen jobbak voltak disznóvágások, mert összehozta a családot. Manapság már a disznóvágás kiment a divatból, könnyebb megvenni a hentesnél a húst. Csak éppen egy szép hagyományt engednek elveszni, ami annál értékesebb volt, minél több munkát fektettek bele. Mert a disznóvágás nemcsak arról szólt, hogy megtelt a kamra hússal, a padlás meg kolbásszal, hanem a gazda kitartó munkáját koronázta meg ez az esemény.

Cakó Eleonóra

Ez is te voltál!

A sóstói strandon Tibi unokámmal két úszás között üldögelünk az árnyékban pihengetve. Mesélj valamit, nagypapa! Nem ért váratlanul a kérdés, egyébként is emlékező hangulatban voltam. Tudod, mit? Most rólad mesélek, gyermekkorod két igaz történetét mondom el most neked.

Emlékszel-e arra, hogy nyiladozó értelmed első emlékei a debreceni lakásokhoz kötődnek? Berettyóújfaluból nem régen költöztetek a Tímár utca 25. szám alá, amikor édesapádat Újfaluból áthelyezték Debrecenbe. Szép, régi típusú polgári házban kaptatok két szoba összkomfortos otthont. A nagy szobák nagy ablakain sütött be reggelente a napfény. A szobákat elválasztó ajtók kétszárnyúak, hároméves mivoltodhoz képest óriásiak voltak. Amikor beléptél a szobába és megláttad a kétszárnyú ajtót - Jé, nagymama, nagykapu! - felkiáltással adtál hangot csodálkozásodnak. Minden bizonnyal az újfalusi kis, egyszárnyú ajtók után, az ottani udvari kerítés bejáratának kapujához hasonlóan tartva a hozzád képest óriási szobaajtót.

Debrecenhez, vagyis ehhez a lakásunkhoz még egy „kedves epizód” is fűződik. A házinéni fia, aki katonatiszt volt, otthon tartotta a tiszti extraruháját. Amikor csak tehetted, mindig átmentél a kis belső folyosón a „ruhatárba”, megcsodálni a katonaruhát. A fogasra akasztott zubbony alatt szépen egymás mellett, katonásan állt a két csizma is. Milyen jó lenne egy ilyen nekem is, gondoltad, és úgy, cipőstül beleléptél a csizmába. A baj akkor kezdődött,

amikor - miután felfedezték csizmás produkciódát - le akarták húzni rólad. Sehogyan sem sikerült. Óriási pánik tört ki, mert a jól befűzött, kemény talpú cipőd olyan módon akadt el a csizma feje és szára között, hogy sehogyan sem engedte ki a lábadat. Hosszas küzdelem után, végül sikerült lefejtetni rólad a hadnagy úr tiszti csizmáját. Az igencsak korholó szózuhatagot - a saját félelmedből megkönnyebbülve viselted el.

A másik történeted két év múlva Beregszászon riasztotta meg a családot. Beregszászon, ahol a lakások volt, két része volt az épületnek. Az utcai fronton ti laktatok, bent, az udvari részen pedig a házigazdák. Egy szép tavaszi délelőtt Pekárék nagylányának udvarlója érkezett a családhoz. Jókedvű, vidám csevegés és poharazgatás közben fényképeket készítettek, főleg a fiatalokról, különböző helyzetekben, álló és ülő, egyedüli és páros képek készültek. Te az udvaron tartózkodtál az idő alatt, és láttad, hogy az ifjú menyasszonyjelölt félfenékkel felült az udvar közepén lévő kút kávjára, miközben a vedér láncába kapaszkodott. Ez volt az a helyzet, ami neked különösen megtetszett. Néhány nap múlva egyedül voltál az udvaron, és kezdted el játszani azzal a gondolattal, hogy most téged is fényképezhetnének. Felvetted a látott különböző pózokat, és mindeközben felkucorodtál a kút kávjára. Szüleid a konyha ablakából rémülten nézték a produkciódát. Rád szólni nem mertek, nehogy megriadj, és beleessél a nyitott kútba. Édesapád a hátad mögül közelített meg, és lekapott a kút kávjáról. Benn, a szobában, hogy nagyobb nyomatéka legyen a figyelmeztetésnek és rosszallásnak, a nádpalca látványos nyomokat hagyott tested azon részén, amivel a kút kávján ültél.

Most, évek múltán, jót mosolyogtunk, de bennem a vidám történet mellett az elkerült tragédia iránti hála is mocorgott.

Csermely Tibor

Életmesék, mesés életek

A hatvanas években nem volt ilyen egyszerű az udvarlás, mint most.

Ugyanis ekkor nem volt internet, facebook, sem wiber, vagy ehhez hasonló. Ezt a nagytatám is megtapasztalta, amikor beleszeretett a nagymamámba, és udvarolni kezdett neki.

Egy táncest alkalmából találkoztak először, és ez az est utána öregapám élete is magváltozott. A mamám és a tatám is más – más kerületben laktak. A nagymamám felé nem volt sok szemrevaló leányzó, ezért az ottani férfiak körmük szakadtával védték azt az egy- kettőt, köztük a nagyanyámat is. Azt hitték, hogy szinte már a birtokuk, ezért kézenfekvő, hogy nem szívesen engedtek a közelükbe más udvarlót. De nagyapám erre fittyet hányva, testi ép-ségét is veszélyeztetve, ezek után is találkozgatott a kiszemelt arával. Azért, hogy egy kis biztonságérzetet teremtsen magának, egy kiskést és egy bicikli láncot is vitt magával szerelemes szíve mellett a nagylányhoz. Történt egyszer, hogy egy este találkozójuk volt. Erről az ottani fiatalemberek is tudomást szereztek, és ők is készültek a légyottra. Éppen kopogni akart a tatám, jelezvén érkezését, mikor öregapámnál három jóval erősebb fiatalember ugrott ki a ház előtti bokorból, és közrefogták a szerencsétlen udvarlót. Mit tenne ilyenkor egy ép elméjű ember, három az egy ellen? Elfutna! De nem! Csizmadia Józsefet, a Tópart (így hívják a kerületet, ahol élt) fenegyerekét nem ilyen fából faragták! Előkapták a láncot, és rácsapott az egyik úriember fejére. De hiába a bátorsága! Talán elfelejtette, vagy csak nem törődött vele, hogy hárman voltak ellene. Miután ütött, ütötték őt is, ahol érték. Így jól helybenhagyták a hősszerelmest. Mikor azt gondolta az ellenséges különítmény., hogy mára már elég lesz a jóból, otthagyták áldozatukat, és, gondolták, hogy jól móresre tanították a betolakodót. Szegény mamám meg bevonzolta a házba a félájultat, és ellátta a sebeit udvarlójának, aki talán most tett örök hűséget szerelméről, hogy még életet árán sem hagyná el őt. Mert azt gondolhatná az ember, ezek után tatám lemondott az udvarlás gyönyörűségéről, de nagyapám szívében olyan hevesen égett a szerelem tüze, hogy még pár évig elviselte, hogy bármikor megleckéztethetik azok a legények. Néhány év múlva feleségül is vette a mamámat, és az irigy vetélytársaknak bele kellett törődniük, hogy mamám sohasem lesz az övéké. Rengeteg ilyen történetet hallgattam tátott szájjal nagyapám előadásában.

Sajnos már nincs a köreinkben, de ezek a történetek örökké élni fognak emlékezetemben, ahogyan nagyapám néma tanítása is.

Csizmadia Márk

In memoriam - Csíki Sándor...

Amikor reászántam magamat, hogy városi diák legyek (I.)

Én biza nem sokat teketóriáztam, amikor végleg reászántam magamat, hogy a Bolyai Líceumban folytassam középiskolai tanulmányaimat. Éppég a Nyárád martjának selymes fővenyén heverésztem, amikor drága jó édesanyám hátra-kiáltott, hogy menjek hamar elé, mert érkezgetnek lassacskán az úri vendégek.

Mivel e találkát már úgysem lehetett lekésni, nagy nyugton még egyszer belévetettem magamat a hús folyóvízbe, arra gondolva, hogy örökkéig tisztára mosott testtel illik fogadni a magas rangú, nagyvárosi vendéget és a mindig jó illatú, szépen kifestett, miniszoknyás, líceumos fehérnépet.

Lelkemet is készítgettem egy cseppet. Ezért egy szikrányt megpöccintettem annak a kicsi kalitkának az ajtóját, amelyik siheder, szőrtelen mellem megett rostokolt. Azt a kicsi tákolmányt, amelyik hol hátravágott ajtóval, hogy bézárt horgolóval várakozott bennem. Éppég aszerint, hogy én milyen főhíreket kaptam arról az iskoláról, ahová titokban, s néhanapján már nyíltan is vágyódtam.

Mikor édesapám magyarul írt bizonyítványát nézegettem, mint kicsi madár a kövéres búzaszemeket, biza meg-meglibbent bennem a lélek, s a jól végrevágott kalitkaajtón máris repült volna a város felé. Amikor azonban bátyó hazavágyó, mély sóhajtasait meghallgattam, amely levegőbévételek akkorák voltak, hogy ejszen kétrét lehetett volna túrni vele a Nyárád marti fűzfákat, hamarjában visszarebbent helyére süldő madárlelkem.

Így mozgott bennem a szufla, miközben lábaimat is rakosgattam ügyesen eléfelé. Mert, ha már az én testvérbátyám kihívta mihozzánk kedvenc osztálytársait, én se bújhatok el napestig a szalmakazlak megí, ameddig ők itt vannak, és éppég arról az iskoláról beszélgetnek, ahová én is vágyódom, és amelyik agytágító házról én is minél többet kellene megtudjak, hogy oda biztosan bójussak.

Mivel agyam akkorákat gyötrődött, hogy avval a gonddal tíz évig is el lehetett vezetni Előre nevű kollektív gazdaságunkat, arra se maradt erőm, hogy kicsit megpiszkáljam házi sortársaimat. Úgy térültem elé a pajta megül, hogy rá se mekkentem Malvinára, aki éppég egy zsengebb akácfa kéregnadrágját rágta lefelé egykedvűen, mint öt éves tervét unottan teljesítő kolhoztag.

Bögyire se morogtam rá, pedig ott sündörgött körülöttem, s tágra meredt szemmel vette tudomásul, hogy oldalba se rúgom most barátilag. Eléfelé jövet

ezúttal rekedt bégetésemet sem vettem elé, pedig avval örökkétig sikerült egy-két – báránya nélkül maradt – könnyes szemű anyajuhot fájinyul megbőgetni. A tyúkokat se bosszantottam kárálásommal, annál is inkább, hogy vendégek voltak már az udvaron.

Szerencsére ügybe se vettek, annyira el voltak foglalva a nézelődéssel. Nem sokat járhattak falun, sze' annyira megbámultak mindent, hogy az kész csuda. Görbe kútágasunkat vették leghamarébb szemügyre, pedig annál fájinyabbakat láthattak volna faluszerte. Sze' a miénknek annyira elrothadt már a lába, hogy édesapám két oldalról két kemény vaslappal kellett azt lapockába tegye, nehogy kitörjék véletlen.

Az öreg kőkútunkba is belekukkantottak, gondolom, azért olyan óvatosan, nehogy a rokkant víztermelőnk málló kőfalai egy szúrósabb tekintettől bémoljanak. Arcukat szépen visszamosolyogta a vénséges bútor, amelyik rengeteg drága jó vizet adott fel kisebb és nagyobb marháinknak. És nekünk, ha ügyeltünk, s úgy merítettük belé a vedret, hogy az ne érje a kútfeneket, nehogy felzavarodjék.

Szépségesek voltak a városi lányok, s ezt nemcsak a kút tükre igazolta. Az én arcomat is ellepte a kamaszos pír, ami úgy ömlött reám, hogy azt semmiképpen sem tudtam hamar eltüntetni róla. Ezért is örvendtem annak, hogy alig vesznek észre, s a kicsi csirkékkel bibelődnek és csórénnyakú tyúkjainkat nézegetik, mely csodatyúkok napégette veres nyakával az én pirulós arcbőröm éppen akkortájt vetekedett.

Amikor végül udvarunkon szemeikkel jól megtapogattak már mindent, és kezeikkel kajtár macskánkat is igyekeztek megsimogatni, (ha az nem szökik fel a szénacsűr eresze alá) szép lassan bétérültek a házba, ott is a közepső szobába, hogy az élet cseppet se könnyű dolgairól beszélgessenek. Nekem nem adtak szót, de nem is bántam, inkább nyitott fülekkel és nyitva felejtett agyfazékkal iparkodtam, minél többet összegereblyélni azokból a fájín gondolatokból, amik ott éppen elhangzottak.

A fájín, városi tudást kicsi buglyákba raktam agyam mély rekesztékeibe. Egyikbe azt pakoltam belé, hogy mit is kell énnekem tennem ahhoz, hogy abba a híres tudásházba békerüljek? Mivel tanulásban sohase izzasztottam le magamat, hamar rájöttem, hogy legjobb lesz, ha a sportosztályba felvételizek mert, ahogy nálunk mondták akkoriban: „akinek nincsen meg a fejében, legyen meg a lábában”.

Egy másik szénafiókba azt villáztam belé, hogy milyen is lehet a bentlakási élet? Mert testvérbátyóm példáját követve, az én kicsi szekerem rúdja is a kollégiumi szoba felé meredezett. Annak a vénséges szálláshelynek az irányába, amelynek falai valamikor édesapámat is befogadták. Mégpedig hat

elemi után és lószekéren zötyögve, amin ágyneműk és egyebek voltak, ahogy akkoriban szokás volt érkezni.

S ha már lesz hol tanulni, lakni és kosztolni, cseppet a szórakozásra is kell gondoljon az ember. Titkon abba a buglyába is dobigáltam álmot, vágyat és szép reményeket, amelyben a barátság, a szép időtöltések s a nyiladozó szerelmek harmatozó szálai gyülekeztek. Nemcsak ifjú testem; szívem, agyam, lelkem, mindenem tisztán, ártatlanul várta azt, hogy városi diák lehessen.

- Ég veletek, a Bolyaiban találkozunk! – vetettem magabiztosan még egy pillantást azokra, akik egyre távolodtak kicsi portánktól, de akikkel – reményeim szerint – egyszer majd együtt szövögethetjük diákcsinnyeink és süldőálmaink boldog és facsaratos cérnaszálait.

†Csíki Sándor

Nagymamám gyermekkora a háború alatt és után

11 évesen nehezen tudom elképzelni a mindennapokat telefon, számítógép és televízió nélkül, hiszen rengeteg hasznos információt közölnek. Gyorsan terjedő hírek, a telefonos üzenetek az életem részei, de nem mindig volt ez így.

A nagymamám gyerekkorában, kb.70 évvel ezelőtt, nem voltak technikai kütyük, és mégis izgalmas volt az élet. A nagymamám sosem unatkozott gyermekként, mert 5 testvérével együtt nagy földműves családban élt, ahol mindig akadt tennivaló. A háború alatt jó mókának tűnt, mikor azt játszották a testvéreivel, hogy a kapu alól nézték a házuk felett elrepülő repülőgépeket. Mikor veszélyesebbre fordult a helyzet, az egész család a pincébe menekült. A dédpapám harcolt a fronton, erről egy fotó is készült, ahol teljes katonai öltözetben látható.

A háború alatt az orosz katonák többször is megjelentek az utcájukban, élelmet loptak. Egyszer megjelentek a nagymamámnál is, de a szomszéd időben figyelmeztette őket. Dédpapám ezért a kocsiszínbe rejtette a teheneket. A frissen fejt tej azonban kint maradt az udvaron, és az oroszok katonák megitták.

Mikor véget ért a háború, nehéz volt visszazökkenni a régi földműves életbe. Volt a dédszüleimnek szekerük, ami elé teheneket fogtak. Ezzel mentek szántani a Dunához. Vasárnaponként vagy ünnepekkor pedig elővették a szekeret, vitték a gyerekeket furikázni. Sokszor kivették a részüket a ház körüli munkákból: libát, tehenet, kecskét vittek legeltetni a tarlóra vagy az árok partjára. Nyáron az aratásnál is besegítettek, hisz mindent kézzel kellett csinálni. Kaszával arattak és kézzel csépeltek. A kukoricacsöveket ősszel tisztították meg, ezt nevezzük kukoricafosztásnak. Ha a kukoricafosztáskor valaki piros kukoricát talált, mehetett korábban aludni. Amikor a libákat, kacsákat

vágták le, összeszedték a tollat, amit megmostak és megszáritottak, később pedig a leszedték róla a pehelytollat, melyből később paplant és párnát készítettek. A gyerekek ekkor sem unatkoztak, összeszedték a lehullott tollakat, befűjtak és újra kezdték a játékot. Képzeltetitek, milyen felfordulás lett! A gyerekek az ilyen fosztásokat nagyon szerették, mert itt az asszonyok vicces történeteket meséltek. A nyári szünetben sem unatkoztak, mert fogócskáztak és bújócskáztak. Az utca gyerekei elbújtak a magas fűben, ahol a fogó nem foghatta meg, ez volt a csűrőzés. Közkedvelt játék volt a golyózás, aminek a lényege, hogy a földbe fűrt gödröcskébe be kellett pöckölni az üveggolyókat. A lányok inkább babát csináltak, aminek a haja vagy a kukorica szőréből vagy igazi emberi hajból készült. Az idős nénik, akik soha nem vágták le a hajukat, szívesen adtak saját hajukból a babakészítéshez. Kedvenc szórakozásuk volt még az is, mikor a kocsiszínben vagy bent nagy lepedők alatt elbújva verseket szavaltak.

Hihetetlen, hogy 70 év alatt ennyit változott a világ! Annak ellenére, hogy nagyszüleinknek nem volt telefonjuk és számítógépük, mégis tudták élvezni a szabadidejüket. A tanulsága ennek számomra az, hogy még van mit tanulni a nagyszüleimtől.

(U.I.: A történet második tanulsága, ne hagyjátok kint az udvaron a tejet! ☺)

Danajka Réka

Télapó

Még anya pocakjában voltam, s mint mindig december elején, jött a Télapó. Ugyan még nem találkoztunk, de én már sejtettem, hogy Ő az. Nem bírtam várni, s már tomboltam anyu hasában, ugráltam s el kezdtem rugdalni anyu pocakját. Nem fájt anyának, csak csiklandozta. A Télapó nekem is hozott csokit, anya megette a részem. De nem baj, mert így már én is ehettem a finomságból. A Télapónak mennie kellett, én integettem neki anya pocakjában, és már el is tűnt.

Deli Tímea

Tejpép

Régebben anyu mindig azt a vicces történetet mesélte, amikor a kedves nagyesóm, Trixi megkérte anyát: -- Anyu, megetethetem a kistesó Titait a finom tejpéppel? Lécci! Lécci! Kélek!

Anyu persze így válaszolt: -Jó, jó, megetetheted, de vigyázz! A pép ki ne fröccsenjen!

Trixi látszólag nagyon, de nagyon örült, hogy ő etethet meg engem, a gyöngé, kicsike csecsemőt. végre eljött a várva-várt pillanat. A tesóm behozta

a cumisüvegemet, benne a legeslegjobb, legfinomabb vaníliás tejpépet. Trixi a kezébe kapta az üveget és benyomta a számba. Nekem nem volt más választásom, így hát hangosan cuppogtam.

Később már műanyag kistányérból, kanállal ettem a pépet. Ekkor Trixi a számba nyomta a kanalat, bár nem mindig tátottam ki magamtól. Amikor viszont igen, akkor nem engedtem ki, a fogammal szorítottam. A végén viszont mindig Trixi és anya győzött.

Most meg válogató vagyok. Na mindegy, ez nem ide tartozik. A történetem itt véget is ért.

Deli Titanilla

Esti elalvás

Régen, pár hónapos koromban este - mint mindig – apa lefeküdt a kiságyam mellé. Amikor azt hitte, hogy egy ideje már elaludtam, megpróbált kiosonni az ajtón. De két-három lépés után meg kellett állnia, mert elkezdtem bögni. Sírtam, bömböltem, ordítottam, ezért kénytelen volt visszafeküdni, és én elaludtam.

Most többet várt, de amikor azt hitte, hogy alszom, nem ki akart osonni, hanem ezúttal csúszott, mint a kígyó az éj leple alatt. De nem járt sikerrel. Én felkeltem, és álmosan, de erőteljesen bögni kezdtem. Harmadszor négykézláb próbált kimászni a szobából, de megreccsent a padló egy deszkája. Bár anya és apa nem tudja, én elneveztem Recsinek azt a deszkát. Na mindegy, ez egy másik történet. Nem ide tartozik! Majd elmesélem jövőre. Jó? Szóval rálépett Recsire és megint felkeltem. Kicsit felsírtam, de ekkor már elnyomott az álom.

Negyedszerre lusta voltam felkelni és felsírni. Így apa ki tudott menni, én pedig aludtam egyedül tovább.

Deli Beatrix

Ki rontotta el?

Ha emlékekből lehetne táplálkozni, és ez a táplálék fenn tudna tartani, a világmindenség végezetéig tudnék élni, hiszen olyan világba születtem bele, ahol nem divott az individualitás, és ahol egymásnak tudtak örülni az emberek. Az aprócska örömök hatalmas boldogsággal, a kudarcok mély gyásszal tudták olykor-olykor eltölteni azt a maroknyi közösséget, melynek gyermekként tagja lehettem. A mindig szerény alsóbbrendűség hite és helyenként megléte tartott bennünket össze a Partiumban, olyan időkben, amikor magyarnak lenni nem volt túl jó és fennkölt érzés. Abban az időben mi voltunk a lebecsülendő, a szégyenteljes kisebbség, akikbe a harmónia égisze alatt

igyekeztek már ideje korán ezt alaposan belénk nevelni. Hány életet nyomoríthattak meg így? Talán egyszer lesz bátorsága valakinek és készít felmérést mindarról a testi, lelki kárról, amit a mai napig hordozunk magunkban mi, kik még élő tanúi vagyunk azoknak az időknek. Ennek ellenére jól éreztük magunkat, mosollyal keltünk, bár volt olyan is, amikor könnyekkel feküdtünk le abban a sötétben, amelyet elviselni voltunk kénytelenek, mert rendszeresen délután hat óra tájban központilag lekapcsolták a villanyt, és majd csak reggelente adtak belőle egy keveset, a délelőtti áramszünet megkezdése előtt. Úgy éltük végig iskolai éveinket, hogy a központi fűtésnek legapróbb jelét sem érzékelhettük, hiába volt az kiépítve. Egyenruhában, cémaharisnyában, vékony tergálköténykében, olcsó pamut, égszínké ingben, ujjunkon levágott kesztyűben, titkon a harisnya alá ránc cibált meleg alsókban, meleg pulóverek tömkelegében az ingblúz alatt - mindenki egyformán kövérnek látszva - jártunk iskolába. Akkor már volt modern, új épület is, de a mi osztályunkat a régi, ódon, néhai férfi internátus helyére sorolták be, még felsőben is. ott volt ugyan cserépkályha is, de fa, vagy szén sohasem. Drága szüleink, a maguk szegénysége ellenére is cipelték már hajnalok hajnalán kis szatyrokban a tűzifát, hogy befűthessék a tantermet. Eleinte elnézték nekünk, majd úgy próbálták ezt megszüntetni, hogy hét órakor nyitották csak ki az iskolát, így nyolcig nem sikerült felfűteni a hatalmas, minden csempéjénél füstölő öreg kályhát. Kis idő múltával, sok szülő feladta, egyre többször kellett beülni, a jéghideg terembe. Persze, ha hagyták volna, hogy a szülők saját költségükön felújítsák, kicsit barátságosabb környezetben tanulhattunk volna, de már azért sem engedélyezhették, mert a román osztályokban még ennyi lehetőség sem adatott.

Mi gyerekek, sokszor összedugtuk a fejünket, mit lehetne tenni? Volt közöttünk egy bátrabb, aki kitalálta, hogy a román óra előtt tegyünk ként a kályhába, az majd kiveri a tetejét, mire kénytelenek lesznek áttapasztani az egészet. Miért éppen román óra előtt? Mert azt utáltuk a leginkább, szerintem születésünk pillanatától akaratlanul is ez nevelődött ösztönösen is belénk. Helyeseltünk mindannyian beavatottak, tudniillik mindenkit nem lehetett bevonni a tervünkbe, nagy lett volna a lebukás veszélye. Már a gyerekek között is akadt besúgó épp elég. Volt néhány tanár, aki idejében elkezdte kiépíteni a rendszert fenntartó kört. Így történt aztán, hogy az egyik szülő, akinek gyermeke készült erre a nagy hőstetre, azon a reggelen befűtött. Recsegett, ropogott az ingatag építmény, füstölt, akár egy indián pipa, csak az volt a különbség, hogy ez nem a békét szolgálta, hanem a közelgő háborút. Szünetben, gyöngécske öltözékben, papírvékony talpú csizmacskáinkban, melyben szüleink kapcába és nylonzacskóba bugyolálták lábainkat, nehogy elfagyjon, kizavartak bennünket az udvarra. A hógolyócsata közepette, szerencsére senki sem vette észre, amikor az említett fiú besomfordált az osztályterembe, és

belecsempészte a boroshordók fertőtlenítésére, szagtalanítására és egyéb nemes célokra azon a vidéken sűrűn használatos kénrudat. Bedobta a tűzbe és már szaladt is kifelé. Még időben, mert az ócska, kiégett tákolmány szinte azonnal, hatalmas robajjal, füsttel, szikrázó parazsát kilőve magából, mint vulkán a lávát, szórta széjjel cserepeit, darabokra hulló samott-tégláit. Mindent beborított a tapasztásból még benne maradt sár és hamu. Hirtelen, mintha az ég is megdermedt volna, nem csak a testünk, a csípős, hideg decemberi reggeli szünetben, elhallgatott a gyerekzsivaj, a lármát halálos csend és félelem váltotta fel. A tanárok mozdulni sem mertek, majd az egyik krárogott valamit, örült káromkodásba fogott, elkezdte szidni a rendszert, az embertelenséget, egy másik román tanár leborult a hóba és halkán, de érthetően imádkozni kezdett. Ugye milyen furcsa az élet? Egy román tanár mondott imát a magyar gyerekek megmeneküléséért, pont az, akit annyira gyűlöltünk. Végül jött az utasítás, osztályfőnökünk katonás sorba állított mindenkit, szaporán járt a vizes vödör kézről kézre, mire kiérték a tűzoltók, híre sem maradt a robbanást követő tűznek.

Másnap kezdődött a karácsonyi szünet, égett bennem a félelem, nehogy kiderüljön, hogy tudtam a dologról. Féltem őriztem titkomat, a szüleimnek sem mondtam el a történeteket. Karácsony estéjét mindegyik nemzetiség a maga szokásai szerint ünnepelte. Abban a világban, bár ott is a kommunizmust építették, mégis élt „Jézus”, így szabad volt neki megszületni, meghalni, de még feltámadni is. Furcsa szocializmust építettünk, ahol pópák temették a főtítkárszüleiket, a párttitkárok gyermekei is nagy csinnadrattával esküdtek az ortodox templomban örök hűséget egymásnak. Ebben a kommunistasdit játszó tömbben, voltak hívő kommunisták is. Karácsonyeste rendre oda-vissza látogatták egymást a különböző felekezetűek. A katolikusok is elvitték a református templomba szerepelni gyerekeiket, majd mi, reformátusok is megtiszteltük őket jelenlétünkkel az éjféli misén. A templomban való szereplésünkért egyetlen szaloncukor járt, amit a helybéli mézeskalácsos, Krecsmer bácsi készített nekünk, aki akkor már a többed generációja volt ennek a szép mesterséget űző családnak. Gazdagabb évben, amikor jobban ment a sora, még egy csavaros cukorkát is kaptunk mellé. Ezekre az alkalmakra, általában az apák és nagyapák hordták a gyerekeket, miközben az asszonyok odahaza főztek, a nagymamák meg feldíszítették a karácsonyfát. Nálunk sem volt ez másként, bár az édesapám sűrűn hangoztatta, hogy ő nem vallásos, mégis ugyan úgy tett, mint a többiek. Mire hazaértünk, édesanyám kezében megszólalt a kristálycsengő, amit még a barátnője csiszolt saját kezűleg a feketeerdei üveggyárban, ahol ő maga üvegfestőként, később csiszolóként dolgozott. A nagyanyám kicsavarta a biztosítékot, mert az csak olyan volt, nem automata, mire hirtelen sötét lett. Apám csendre intet:

„pszt... most születik az úr Jézus, itt van az angyala...” Tágra nyitott szemmel vártuk a csodát még akkor is, amikor már gyermekemet tartottam magam mellett. Szép volt ez a játék és jó is nagyon. majd visszacsavarták a biztosítékot, fény támadt újra, előttünk állt a legnagyobb fenyő, amit apám haza bírt cipelni az erdőből, ahol az erdész azt vágta ki neki mindig, amit az ő szeme épp megkívánt. Dísz csak pár volt rajta, már lehetett kapni üveggömböket, de azok drágák voltak, az öregek még idegenkedtek is tőle. Volt rajta viszont ezüsttel, arannyal, kézzel festett dió, apám horgászkeszletéből csillámporral bekent úszó, alma színes papírokba csomagolva, nagyanyám mézeskalács figuráinak finom fahéjillata átjárta a szobát, és az anyám által készített házi csoki, meg szaloncukor csak tűvel átszúrva, cérnával felaggatva a fánkra. Alatta a szokásos ajándék, az új pizsama és két pár zokni mindenkinek egyformán. Nem volt különbség gyermek és felnőtt között. Szűkös anyagi körülményeink ennyit engedtek meg, a fontos dolgokat meg kellett venni, akár volt rávaló, akár nem. De a pizsama nem tartozott a fontos dolgok közé, az esetenként egy-egy kopottabb mackónadrággal és atlétával is helyettesíthető volt. A Karácsony szentsége ezt rendezte minden évben. Visítva csomagoltuk ki a már előre tudott és várt ruhadarabokat. Könnyes szemmel köszöntöttük egymást, majd szaladtunk ki a konyhába, ahol már várt bennünket a gőzölgő húsleves és a finom töltött káposzta. Foszlós kalács járta, nem bejgli, nálunk az volt az ünnepi sütemény. Még jól emlékszem azokra az időkre, amikor az Erzsébet szálló udvarában működő egyetlen pékségben vállaltak bérsütést, így majd mindenki ott sütette a kenyerét és kalácsát. Éjjel tizenegykor felöltözött mindenki, elindultunk látogatóba a katolikus testvéreinkhez. A román templom előtt haladt utunk, ott már javában folyt a kosarak megszentelése a templom udvarában. Szenteste, még mi is keresztet vetettünk, fordítottat jobbról balra, ahogyan ők szokták, ha elmentünk előttük. A pap válaszolt rá, szórt ránk is áldását, ami csodás érzés volt. Ropogott a hó a talpunk alatt, ünnep volt, már megkaptuk új pizsamánkat, melegebb zoknit vettünk lábunkra, még nem volt kitaposva, mint a réig, úgy tolongtunk aprócska katolikus templomunkba be. Minden magyar ember ott volt, hívő, nem hívő egyaránt. A szertartás végeztével, kifelé menet már a templomkertben előkerültek a télikabátok zsebébe bújtatott kis, lapos pálinkásüvegek. Hazafelé menet énekeltük, mindenkinek megálltunk az ablaka alatt, aki útba esett, megkántáltuk. Öregebbek, kik már nem bírtak eljönni a nagy hóesésben az éjféli misére, behívtak bennünket. Ők jártak jobban, pár szelet kalácsért, vagy csak pár szem almáért cserében, eljátszottuk nekik ismételten a Betlehemest, majd meneteltünk tovább. Mire hazaértünk, általában megvirradt. Az összetartás, az együvé tartozás öröme hajtott mindenkit. „Jézus megszületett!”- köszöntek át a román testvérek, kik ugyanilyen népes

sereggel mentek a maguk fajtáját köszönteni, ugyanúgy már a templomból elindulva. „Legyen áldott érte Isten neve!” - köszönt vissza nekik apám a nyelvükön a maga bariton, csodásan zengő hangján, majd énekelte tovább szólóját, egy balladát, aminek a szövegét soha sem jegyeztük le, így meghalt az vele együtt. Egy lányról énekelt, aki karácsony hajnalán megfagyott, mert az emberek nem törődtek a kirekesztettekkel.

A kályhát is megjavították, a következő félévben már úgy kezdtük el a tanulást, hogy a felújítottba rakhattak szüleink tüzet. Kapott az osztály kulcsot az igazgatótól, mert azért ők sem hitték el, hogy az magától robbant volna fel... csak nem kívánták kideríteni az igazságot. Amelyik szülő tisztességes volt, rendre helyt állt, de persze a kezdeti lelkesedés, a tél végére már némileg csappant, így voltak olyan szülők is, akik soha sem törődtek velünk. Azért attól kezdve már nem fagypont alatti hőmérséklet várt bennünket. Meleg ugyan a rendszertelen tűzrakástól nem volt a továbbiakban sem, de kabátban egészen barátságos lett az osztályterem.

Mi volt a titka annak az összetartásnak, ami abban az időben jellemző volt mifelénk? Talán az elfogadás és a tisztelet. Apáink elmentek rendre, maradtunk mi, utódok, kik már csak hazajárunk néha, temetni az otthonrekedteket. Mesélik, hogy mostanra már csak úgy tudják életben tartani a magyar oktatást, hogy iskolabusszal hordják a városba a környező falvak gyerekeit. Ki, vagy mi rontotta el mindazt, amit egy évezreden át építettek fel ősünk? A jólét? Nem hiszem, talán, hogy megszűnt az együvé tartozás érzése.

Dezső Ilona Anna

Anyukám és a méhek

Egy téli reggelen, együtt reggeliztünk anyukámmal és nagymamámmal. Nagyon szeretem a vajas, mézes kenyeret, főleg egy bögre finom kakaóval.

Ilyenkor, mintha több idő jutna a beszélgetésre, főleg, hogy csak mi, „lányok” vagyunk otthon. Megtudtam egy kis történetet tőlük, amit most elmesélek nektek is.

Gyermekkoráról mesélt anyukám, amikor nagytatámnak méhei voltak. Elmondta, hogy nemcsak a méheknek, hanem a méhészeknek is sokat kell dolgozniuk, azért, hogy az én a kenyeremre kenhessem az aranyszínű réteget.

„Nagyon sokszor álltam tatád mellett, s érdeklődve figyeltem, hogyan gondozza a méheket. Nagyon teszett a szítás kalap, amit a fejére tett, hogy össze ne csípjék a méhek.”- mesélte anyukám. Azt is megtudtam, hogy a méhek kis házakban laknak, amiket kaptároknak hívnak.

„A nagytatád- kis Anitám, mindig figyelte a méheket, szerette őket, amikor megbetegedtek gyógyszerekkel szórta be a kis testüket!”- kapcsolódott be a mesélésbe nagymamám. Tőle meg azt tudtam meg, hogy tata költöztette őket, nyáron egy erdőbe vitte ki a kaptárakat, hogy több virágból sok mézet tudjanak gyűjteni. Télen pedig hagyott nekik mézet a lépekben, mert a hidegben nem volt virág, ahonnan gyűjtsenek.

Ezt a történetet érdekesnek és tanulságosnak találtam, szorgalmas akarok lenni én is, mint ők.

Erdei- Balogh Anita- Erika

„Csók, Szivi!”

Mindannak, amit itt leírok, annak én inkább tanúja, mint elszenvedője voltam. Kárpátalján történtek mindezen dolgok, pontosabban azon a vidéken, amit ma Kárpátaljának nevezünk, ami hajdan Ugocsa volt; egy faluban, ami már 800 éve létezik Batár néven.

Ha a családból ezt valaki egyszer elolvassa, lehet, hogy haragudni fog, amiért leírtam. Azt kérem, ne tegye. Mert a történetben egy rossz ember sem szerepel, csak olyanok, akiknek mindenki máshoz hasonlóan, voltak rossz döntéseik, és akiknek az élete nem mindenben alakult úgy, ahogyan tervezték. És akik nélkül mi nem lennénk...

Néhány hét múlva lesz nyolc éve annak, hogy nagymamám itt hagyott minket. Nekünk, a bátyámnak és nekem ő volt az egyetlen nagyszülőnk, akit ismertünk. Mama – másoknak Margit néni – a gyerekkorom és az egész életem egyik legfontosabb személye. Igaz, ezt akkor, mikor még élt, nem tudtam.

Kicsike asszony volt, és én gyerekként gyakran ellenőriztem, magasabb lettem-e végre nála. Jó sokáig tartott, mire ez összejött. Ő tanított imádkozni. Ma is a fülemben cseng, ahogyan énekelte: „Ó, Mária, jó anyánk, kinyíltott rózsavirág. Imádkozzál miérettünk, drága, kedves Szűzanyánk!” Halottak napjára készülve mindig segíthettem neki rendbe tenni a sírokat, és a boltban vásárolt legolcsóbb gyertyák végét is én faraghattam ki. Nagy feladatok voltak ezek nekem: kitépkedni a gazokat, elegyengetni a földet, addig faricskálni a viaszt, míg elő nem bukkan a kanóc vége...

Fafejű kamasz, 18 éves voltam, amikor meghalt. Hétfő reggel volt. Félig pizsamában voltam még, amikor nagynéném, aki vele élt, ordítva rontott be hozzánk. Egy szavát sem értettem. Egy perc múlva kiderült, hogy mit ordított. De én még fél óra elteltével is csak arra voltam képes, hogy görcsösen ismételnem a kérdést: „Biztos, hogy...?” Hiszen alig egy nappal korábban beszélünk, s megígértem, hogy később benézek és traccsolunk egy jót. Alapvetően

igyekszem állni a szavam, de akkor elmulasztottam. A fia, édesapám 50. születésnapján nem ünnepelni, hanem temetni jött össze a rokonság.

Butaság, tudom, de mindig azt hittem, hogy mama is úgy fog meghalni, mint általában az öregek: legyengül, ágynak esik, és akkor lesz idő elmondani neki a fontos dolgokat. Nem így alakult, így már csak a mozdulatlan testnek és annak az ijesztő fejfának tudtam elmondani, amit minden egyes nap el kellett volna.

Apróságok, amiket felsoroltam, de nekem fontosak. A legnagyobb leckét házasság és anyaság kapcsán kaptam tőle. Van ebben „*Hogyan csináld*” és „*Hogyan ne csináld!*” rész is.

Sokat mesélt nekem a „régí világról”, és én csüggttem is a szavain minden alkalommal. Azt gondoltam, hogy boldog élete volt. De nem. Egy alkalommal megkérdeztem tőle, mikor lenne a házassági évfordulójuk nagyapámmal. Sokként ért, hogy nem emlékszik rá. Néha elfelejtett ugyan apróságokat, de fel nem tudtam fogni akkor, hogyhogy élete nagy napjára nem emlékszik. És akkor újra mesélt...

Mama a '20-as évek közepén született. Elmondása szerint igen szép lány volt, aki nagyon szeretett táncolni, és akinek mindegyik ujjára akadt kérő. Biztos volt köztük megbízható, tisztességes, szelíd és dolgos ember is, de az ő ujjára nem ilyen ember húzott karikagyűrűt. Nagyapám, vagyis az ember, akinek később az unokája lettem, jómódú, de nagyon rossz természetű ember volt. Földje, erdője, vagyona volt, de, mint később megtudtam, a jó modor és a kedvesség ritkább vendégek voltak nála, mint a napszámosok. Mama több mint tíz évvel volt fiatalabb nála. Dédszüleim, gondolván, hogy lányuknak biztos jó dolga lesz egy ilyen módos ember mellett, hozzáadták, még ha a lányuknak nem is tetszett az ötlet.

A két világháborúnak köszönhetően a politikai és a gazdasági helyzet igencsak ingatag volt akkortájt. A század emberei úgy voltak 5 ország állampolgárai, hogy egész életüket itt éltek le. Mindegyik új „világ” új törvényeket, rendeleteket és egészen más gondolkodásmódot hozott magával.

A „magyar világban” nagyapám csendőrként dolgozott. Azt hiszem, az nagy tisztességet jelentett akkoriban. De az egyenruhához nem adtak új személyiséget. Mai szóhasználatnál nagyapa volt a „jó zsarú és a rossz zsarú” közül az utóbbi. Mama úgy mesélte, hogy csendőrként a férje újságpapírral etetett meg egy hucult, mert nem csinálta azt, amit kért tőle. A pontos körülményeket nem ismerem. A lényeg, hogy egy újabb „világba” kerülve, az új rendszerben már nem számítottak ám olyan nagy legénynek a csendőrök. Nagyapa se verte nagydobra, mivel foglalkozott korábban, de az az újságpapíros fickó nem felejtette el a sérelmét és feljelentette. Nagyapa börtönbe került, és a feleségén kívül két kicsi gyereket, egy fiút és egy lányt hagyott otthon.

Bár ezt soha nem mondta ki, de élete végéhez közeledve mama biztos nem a kényszerházasságot tartotta élete legnagyobb tragédiájának. Akárki is volt a férje, azért igyekezett eleget tenni az asszonyi és az anyai kötelességeinek.

Ha jól tudom, nagyapa első lányát csak fényképen látta. Gyöngyikének hívták. Rövid élete volt. A gyerekek a nagyszülőknél, az „ösi portán” játszottak, és a kisleánynak valahogy a kezébe akadt egy gyógyszeres doboz. Tetstett neki, hogy zörög, és bár mama idejében észrevette, a leány annyira sírt az új játéka után, hogy végül nem kobozta el tőle. Nem tudom, hogy történt, mama sem tudta meg soha, de az amúgy jól záródó doboz valahogy kinyílt, és a Gyöngyike többet is lenyelt a benne talált bogyókból. „Nagyon lekókadott a kis feje”, ebből vette észre mama a bajt. Hamarjában szekeret (kocsi nem volt még a faluban talán egy sem) kerítettek, s amikor a falu határában jártak, Gyöngyike elaludt. A szomszéd faluban lévő orvos már csak annyit kérdezett: „Maguk halott gyereket hoztak hozzám?”

Hogy hogy tudta ezt mama ép ésszel átvészelni, azt nem tudom. De az élet ment, mennie kellett tovább. Mama nagyon sokat dolgozott, hogy megmaradt fiát eltartsa, és erejéhez képest igyekezett azért a ház körül is mozdítani valamit. Amikor nagyapámat szabadon engedték, sokat változott a személyisége, de nem a jó irányba. Mama soha nem mesélt róla sokat ezen a történeten kívül, de érezhető volt a fájdalma, amikor elmondta, hogy soha egy köszönömöt nem kapott a férjétől azért, amiért egyedül igyekezett helytállni anyaként és családfenntartóként egyszerre. De az élet most is ment tovább. Két gyerekük született még: egy lány és egy fiú, akit én ma Apusnak hívok. A leányt különösen nagy becsben tartották, ki is taníttatták, a fiúk kétkezi munkával keresték a kenyeret. Mindenki felnőtt, családot alapított.

Nagyapa egészsége a börtön után megromlott. A vagyon meg „kollektív” lett... Élete végéhez közeledve a portán maradt fia, első gyermeküket váró fiatal férj, apum hurcolta utána a bilit. Rá mérhetetlenül büszke vagyok azért, hogy férfi létére ilyen alázattal viseltetett az apja iránt, akármilyen nehéz természetű ember is volt. Nagyapa a hetvenes éveiben járt, amikor hosszú betegeskedés után elhunyt. A halálos ágyán vallotta meg mamának: „Tudom, hogy te sose szerettél engem, de én mindig szerettelek téged.” (Most, amikor ezt a sort leírom, ugyanúgy potyognak a könnyeim, mint akkor, amikor mama nagyjából tíz évvel ezelőtt elmesélte nekem. Ez a mondat jól az agyamba vésődött)

Mióta az eszemet tudom, nem titok számomra, hogy ki volt mindig mama kedvenc gyereke. Gyerekként rettenetesen haragudtam rá, amiért apumat kevésbé szereti, mint a másik gyermekét. Mert nem olyan embernek ismertem apumat, aki rászolgált volna arra, hogy ne szeressék eléggé. Egy udvaron éltünk mamával, akivel hosszú éveken át egy szót nem beszélt a fia a kivételezésből

adódó összeveszések miatt. Nem tartottam én ezt helyesnek gyerekfejjel sem, de a felnőttek ügyeibe nem szóltunk bele. Minket soha nem tiltottak mamánktól, de én görbe szemmel néztem rá, apum miatt, mert nincs az a férfiember, akármilyen erős és független is, akinek ne fájna az a bizonyos érzés.

Ennek a haragtartásnak egy tüzeset vetett véget. Nagynéném minden vagyona porrá égett, és ezután egy fővel több élt a közös portán.

Azt hiszem, akkor kezdtem el kevésbé haragudni mamára a törtétekért, amikor a házasságáról szóló történetet a halála után egyre többször idéztem fel magamban. Jó volt emlékezni őrá, még ha ilyesmi kapcsán is. Akkor gondoltam bele abba, hogy a szeretett lánya elvesztése után talán nem is igazán arról volt szó, hogy a fiait nem szereti, hanem azért rajong annyira a lányáért, mert általa valamit visszakapott abból, amit egy gyógyszeres doboz miatt elveszített. Ez a felfedezés új megvilágításba helyezett előttem sok mindent.

Mama élete számomra nagy lecke. A halála után sokat ültem és sírtam a sírja előtt. Sír – sír... Mindig elmeséltem neki, mi érdekes történt velem a főiskolán. Volt is, akit sikerült akaratlanul is jól megrémíteni a temetőben, amikor „magamban” beszéltem. Sőt, amikor nagy magányban éreztem magam, őt kértem arra is, hogy odafent járjon közbe nekem egy jó férjért. Biztos vagyok benne, hogy most is rajta van az ügyön. Ami tőle megmaradt nekem, az egy mára erősen foszladozó frottírkendő és egy Szűz Mária mellszobor. Anyagi értékük nem sok, a szobor tulajdonképpen még giccses is, de mindkettőt azzal adta át nekem születésnapom alkalmából, hogy tudja, a pénz mindig jól jön, de azért kapom inkább ezt, hogy emlékezzek rá, amikor ő már nem lesz. „Jaj, mama, hagyja már ezt a pusztá beszédet!” – sokszor hallotta ezt tőlem, mikor a halált emlegette. Mária szobra most is előkelő helyen van tartva nálunk, és a kendőt se vagyok hajlandó kidobni, bár minden használat után tele a ház narancssárga anyagcafatokkal. Amikor elmegyek az ajtaja előtt, ahová minden nap kiült a *Bibliát* vagy újságot olvasni, eszembe jut, hogy egy időben tréfából valami szörnyű szlenggel beszéltem, és mindig úgy köszöntem neki, hogy „Sz’asz, Mammer!” Drága kicsi asszony sose értette, mit mondtam, és „Csók, Szivi!”-vel válaszolt. Jó erre is gondolni, mert szinte hallom őt, látom, ahogy odaint.

Ezek az apróságok nemcsak mamára, hanem arra a kitartásra és erőre is emlékeztetnek engem, amivel ő bírt. Igazán még most sem tudom felfogni, ő hogy volt képes egy olyan férfi mellett leélni az életét, egy olyan férfinak gyerekeket szülni, akit nem szeretett. De esküt tett Isten előtt, hogy kitart mellette, és ezt, úgy érzem, meg is tette. És soha egyetlen negatív jelzőt nem hallottam tőle a férjével kapcsolatban, még akkor sem, amikor mindezt elmesélte.

Ez a történet az ítékezés miatt is jó lecke nekem. Ha hamarabb kapcsol az agyam bizonyos dolgokra, talán még akkor megértem ezt a lányával kapcsol-

latos kivételezést, amikor mama még él. És akkor egész máshogy alakul a kapcsolatunk. Újabb lecke: ne legyek olyan hamari és olyan buta. És, ha már hamariság. Olyan jólhangzónak tartottam mindig azt mondani, hogy mindenki képes változni. De mamáról, Isten látja lelkem, nem feltételeztem, hogy ez rá is igaz. Nem tudom, nem kérdeztem tőle, mi váltotta ki nála, de élete utolsó néhány évében egész másként állt egyes családtagjaihoz, mint addig egész életében. És azok az évek nagyon boldog évek voltak.

A kivételezés kapcsán máig nincs „egységes álláspont” a családban. Nem is lesz már szerintem soha, mert egyikünk se tapasztalta meg a dolgok másik oldalát, és talán nem is akarunk már ezekről a dolgokról beszélni. Jobb a békesség...

Sokat gondolkodtam ezen az egészen. Hogy miért alakultak úgy a dolgok, ahogy. Hogy mama miért nem élhette le szerelemben az életét, és miért kellett ennyi veszekedés és harag között élnie sok embernek a családban. A véletlenekben nem hiszek. Abban viszont igen, hogy ezen a teremtet világon minden okkal történik. Három gyermek, öt unoka és (egyelőre) hét dédunoka mindenesetre talán nem lenne ma a világon, ha az a kicsike asszony és a férje nem azok, akik.

Tudjuk azt is, hogy akik Istent szeretik, azoknak minden javukra válik, hiszen ő saját elhatározásából választotta ki őket. (Róma 8:28).

Espán Margaréta

Azok a marha vagonok

A történet visszanyúl 1920 nyarára, amikor is dédnagymamám Nagy Erzsébet, férjével, Molnár Lajossal még Abafalván élt gyermekeivel. Dédpapa vasutas volt ezekben az időkben, és már öt gyermekük volt. Erzsébet, a nagymamám a legidősebb 7 éves, majd követte őt Ilonka néni, aztán kedvenc pótmamám Margitka, s az egy szem fiuk Lajos és végül Mancsi néni. Akkoriban csatolták el ezt a területet Magyarországtól, ám sokadmagával dédszüleim úgy döntöttek, hogy ők már pedig nem lesznek Szlovák állampolgárok, hisz Magyaroknak születtek. A vasúti társaság annyival tudott a családoknak segíteni, hogy az összepakolt holmijaikat bevagonírozta marha szállító vagonokba és átszállította őket éjszaka Magyarország területére. Pár bútorral, főleg ágyakkal felpakolva, meg sem álltak Bánrévéig. Az akkori Magyar Vasúti társaság szívesen fogadta a dolgozóit. Abban az időben Bánréve területe még igen kicsi volt kevés lakossal, így hát kikapcelláztak nekik egy-egy telket és elkezdődhetett a letelepedés. Igyekezniük kellett, mert közeledett a tél, ezért siettek a kis házaikat felépíteni. Persze amíg tartott ez az építkezés a Szlovák területről áthozott vasúti kocsikban éltek. A vakvágányra tolt marha vagonokban, mint egy cirkuszi karaván élték családi életüket. Kis fellépőket helyeztek a vagonok ajtaja elé, hogy könnyen tudjanak közlekedni a gyerekek, hisz több hónapig ez volt az otthonuk. Később, ha nem is teljesen, de felépültek a házak, így télen már mindegyik kitelepített vasutas család rendes fedél alatt töltötte a karácsonyt. Évek múlva nagymamám ellátogatott Abafalvára, régi otthonukat és barátnőjét felkeresve. Akkor sokat meséltek a régi szép időről, amikor még Abafalva is magyar terület volt.

Édesanyám, ahogy mesélte e régi emlékekeit újabb és újabb eset jutott eszébe. Egyik arról szólt, hogy 1945 után hogyan is szökött át Szlovákiából a Keleméri erdőn keresztül Vica néni és Józsi bácsi, az akkor 2 éves körüli lányukkal, a ma már híres magyar színésznőnkkel, Molnár Piroskával dédnagymamámékhoz, ahol majd két évig éltek. Na, de ez egy másik történet.

Fazekasné Szabján Erika

A tökfőzelék

A gyermekkor emlékei olyanok, mint a nyáréji égbolton a csillagjegyek, mindig irányt mutatnak, mindig vezetnek valahová.

Az emlékeknek olyan az íze, mint az áfonyalekváré. Édes, de kissé fanyar is. Belesajdul, és belegyönyörödik a szív, mikor az emlékek ösvényén jár. Ízek, illatok, színek...

Ma is a szájamban érzem az ízét annak a tökfőzeléknek, a rajta vöröslő pörköltnek, ami egy különös napon került a nagy konyhaasztalra.

Már reggel izgatottan készülődtem az osztálytársaimmal együtt az iskolába.

Napokkal ezelőtt tudtuk, hogy történt valami titokzatos, valami félelmetes...

Ági sírt, amikor érte jöttek az iskolába még a tanítás vége előtt. Azt suttogták, az édesanyja tett magával valamit. Úgy találták meg...

Szinte vibrált a levegő! Szegény Ági!

És most a temetés napja.

A szüleink ünnepi öltözetben küldtek az iskolába.

A kórus is énekkel készült:

*„Régi mesénkre emlékszel-e még?
Volt egyszer rég...”*

A szertartás nem említette az eseményeket, hogy mi is történt igazából ma sem tudom, pedig én erről szerettem volna hallani.

A liturgia végén a siratóasszony kezdett el énekelni. A siratóasszonyt a faluban mindenki Futó mamának hívta. Aprócska, nyomorék asszony, jobb lábán a vastag talpú ortopéd cipővel együtt úgy festett, mintha mindig lábujjhegyen járna. Így is minden lépésnél biccentett, hol jobbra, hol balra. Az énekhangja pedig úgy megcsiklandozta a fületem, hogy egyszeriben nevetnem kellett.

Fújt a szél, kicsit fáztam is, és közben Futó mama a szokásos módon hol fent, hol lent, hol magasabb, hol mélyebb fekvésben énekelt, elmesélve az élet mulandóságát. Nem lehetett azt kibírni kuncogás nélkül! Szégyelltem magam, a csiklandós nevetést alig bírtam visszatartani. Nehéz, vagy szinte lehetetlen egy 9 éves gyereknek a halál véglegességével szembenézni! Közben az is megfordult a fejemben, hogy az öngyilkosokat nem temetik a rendes sorba, hanem a temető szélére, mint egy számkivetettet, mint egy bűnözőt. Vajon Ági édesanyját is a temető szélén hantolják el?

Már alig vártam, hogy hazamehessek!

Otthon meleg volt, terített asztal, rajta a tökfőzelék.

Szétomlott a szájamban, üde, friss volt és sós. Édesanyám másodszor is szedett, amikor kértem.

Azóta sem ettem ilyen zamatos tökfőzeléket!

Nem sejthettem, hogy mi történik, most már látom, öntudatlanul szívtam magamba az anyám gondoskodó, jelenvaló szeretetének az ízét.

Ő nem futott el a viharok idején az élettől!

Feketéné dr. Pál Ilona

Túl az Óperencián

Van a házunkban, a lépcsőházban egy hatalmas fehér falfelület, ami telis de teli van régi családi képpel. Ide gyűjtöttem össze a felmenőimet... a szüleim fiatalon, anyukám gyönyörű hófehér esküvői ruhában... itt vannak a nagyszüleim,... dédszüleim. Sokszor kézen fogom a már értelmesebb unokám valamelyikét, odavezetem, nézegetjük... és mesélek neki. De csak magam kedvére is többször elidőzőm közöttük. Vagy a nagy rohanásban egy futó pillantás, egy rájuk mosolygás is jókedvre derít. Mintha visszamosolyognának bátorítva... csak így tovább kislányom!

Nagyapám, a huncut szemű, kackiás bajuszú nagyapám, még kacsint is hozzá, és szinte hallom, ahogy mondja:

- Lánka, te megin' nőtté!

Mert mindig ezt mondogatta, ha találkoztunk. Bár, hogy miért látta így, a mai napig nem tudom, hiszen a 163 cm-es magasságom talán nem indokolja.

Nagyapám jó módú parasztember volt. Erős fájú, jóképű... menyecskekedvelő hírében állt. Kislány koromban sokat hallottam a családot beszélgetni az „öreg” viselt dolgairól. Mindig vidám, szinte bohó... nagyvérű embernek ismerte mindenki a „fűrész” Orcsik bácsit. Na nem nomen est omen,... igazából volt fűrészgépe, amivel járt a környékbeli szomszédokhoz felválni a télire valót. A tanya még most is áll, ahol második asszonyával gazdálkodtak. Gyönyörű két jegenyefa tört égnék a bejáróban, messziről hirdetve, hogy nem valami szegény ember otthona ez.

Én itt csak vendég voltam kislánykoromban. Nem úgy az unokahúgom Marika, aki szinte az egész nyarat kinn töltötte. Értett az mindenhez! Legeltette a két tehenet a réten, szaladt a libák után, etette a disznókat, s ha nagyapa beállt az udvarba a tehetős parasztnak akkor már meglevő gumis kocsijá-

val, két gyönyörű lovával, hát még a hámot is leügyeskedte a Szellőről, meg a Fecskéről. Én ezeknek a közelébe sem mertem menni.

Gyönyörködtem a rét virágaiban,... szedtem a búzamezőben az anyarozst. (még ma is az orromban van az illata az érő gabonának)... naphosszat lestem a fecskét az istállóban, ahogyan etette fecskemama a fiókáit... csodáltam, ahogy a tehenek besandarítják a fűvet izmos nyelvükkel,... elnéztem nagy szemeiket... az estefelé már duzzadó tőgyüket s hűvösödve tisztas távolból kísértem a menetet: elől a tehenek, mögöttük Marika mezítláb, egy vesszővel a kezében, kurjongatva hajtotta be őket.

Az istállóban várta már nagyanya kis székkal a kezében, fejésre készen. Az a habos friss, meleg tej! Abból mindig inni kellett, mondták, ettől majd megjön a színem. Vékony, félénk, mindig szandálban járkáló kislány voltam. Nem tanyára való gyerek... hasznomat nem tudták venni. Ezért voltam „csak” falusi vendég.

Nagyapám nem is volt megelégedve sem velem, sem a bátyámmal. Én az esti etetés helyett a szentjánosbogárkákban gyönyörködtem inkább, bátyám meg a harmonikát húzta volna naphosszat munka helyett. Reggelenként nem fűlt a fogunk az udvar közepén álló gémeskút melletti hatalmas vályúban mosakodni... esténként ugyanott. Űri gyerekeknek nevezett bennünket. Persze nem haragudott ránk, viccesen mondta, de nem nézte jó szemmel. Ha tehettük, kimentünk a tanya mögötti kiserdőbe. Sejtelmes világ volt ott! Én vittem a babáimat, a krumpliból készített állatkákat, és egy pokrócra leheveredve hallgattam a madárkák csicsergését. Már amikor nem a bátyám gombos harmonikájának a hangjára szenderedtem el. Merthogy azt is nagyon szerettem!

- Lánka, Te már megint nőtté’! - mondaná nagyapám, ahogy rám kacsint a falon lévő képről.

Aztán... amikor tanítónő lettem, nagyapám nagyon boldog volt. Mondta is az egyik kolléganőmnek, akit megállított az utcán:

- Jaj, úgy örülök, hogy az unokám tanító lett, mer’ olyan semmirevaló lány vót!

No, erről a nagyapámról van még mit mesélnem! Hogy is mondjam? Nagyapa igazán életvidám, nagyon élni szerető ember volt. Olyan öntörvényű... Pirospozsgás, kerek arca, huncut két csillogó szeme mindig mosolygott. Leginkább a szépasszonyokra! Jókedve, vaskos humora sosem hagyta el. Azt nem mondhatnám, hogy élt-halt a családjáért, sokkal inkább kedvelte a baráti társaságot. Vasárnaponként a mise után útja a Kisvendéglőbe vezetett, ott már várta a többi fényesre suvickolt csizmás, pödrött bajuszú „nagygazda”, aztán délig abba sem hagyták az ultipartit.

Menyecske ügyeiről az egész falu beszélt. Tudom, emlékszem, szüleim nem örültek neki, de mit tehettek, nagypapa már csak ilyen volt. Szerette is énekelni, hogy

„Én vagyok a falu rossza, egyedül...”

Később, hogy dédnagymam meghalt, beköltöztek a tanyáról a falusi házba. Onnan jártak ki a földeket, szőlőt művelni. Korral haladó ember volt, hát vett egy csetteget, leváltotta a lovakat, gumis kocsit. Volt is baja a családnak ezzel eleget! Ha elromlott, már pedig sokat elromlott, vagy le kellett festeni, hívta az unokavejét, csinálja, szerelje, vizsgáztassa. A hajunk égnek állt, ahogy vezette ezt az országúti szörnyeteget!

Stoptáblánál úgy kanyarodott a főútra megállás, szétnézés nélkül, hogy ihaj! Mikor figyelmeztettük, hogy ez veszélyes, mert mi van, ha jön az úton autó, ez volt a válasz:

- Mié'? Hát annak is van szeme!

Nagypapa elvárta a család apraja-nagyjától, ha valami munka van, ott legyen nála mindenki. Ahogy öregedett, ez persze természetes volt... mert a gazdálkodást még akkor sem adta fel, mikor ő maga már nem nagyon bírt dolgozni. Parancsolgatni a csettegőn ülve, az még jól ment.

Szüretkor is ezzel a járművel „száguldott” haza a papa, platóján a húszhek-tós jól megrakott káddal. Mivel már ránk esteledett, mondtuk, csak álljon be az udvarba, majd reggel mennek a férfiak ledarálni a szőlőt préseléshez.

Hát, ahogy odaérnek másnap, a szőlő ugyanabban a kádban, de a csettegő helyett a földön van.

- Papa, ezt hogy szedte le?

- Nem köllött azt leszenni, legyött a magától! - volt a válasz.

Aztán megtudtuk a szomszédoktól, hogy mi történt. Nagypam fűtörészve, akkora lendülettel vette be a kanyart az utcáról az udvarba, hogy a kád teli szőlővel egyszerűen lerepült a sima platóról, bele az út menti árokba! Csak be kellett gurítani a kádat, bevödrözni az elfolyt létől bizony megkönnyebbedett szőlőt.

De a papa nem vette lelkére, csak fűtyült, danolt.

Aztán danolt... még egyszer, utoljára. Vittük az ebédet neki, és láttuk, valami nagyon nincs rendben. Csak ült az asztalnál, és mosolygott. Beszéde lelassult, bár szeme most is hamiskásan csillogott. Bármit mondtunk neki, csak dudorászott jókedvűen. Szóltam az orvosnak, aki megnézte őt, és azonnal mentőt hívott. Mire összeszedtük a kórházba való pakkot, már ott is voltak. Nagypam csak énekelt... már sokadszorra ugyanazt:

„Túl az Óperencián boldogok leszünk,...

Túl az Óperencián csókra éhezünk...”

Csak danolt, danolt, még a hordágyon is, mikor vitték kifelé a papa jókedvétől mosolygós mentősk.

Másnap reggel kaptuk a hírt. Nagyapa éjjel meghalt. Még most is magam előtt látom, ahogy a mentőbe téve integetett kifelé, és énekelt:

*„Túl az Óperencián... boldogok leszünk...
Túl az Óperencián... csókra éhezünk...
Túl az Óperencián... lesz mesés tanyánk...”*

Fitó Ica

Décsértessék!

Már tegnap incselkedett a tél, de nem vettem komolyan. Pedig a hajnali szürkület furesán, fehéren villódzott.

Nagy pelyhek keringőztek a hópelyhek a levegőben, sziszegő szél muzsikált hozzá.

Álltam az ablakban, és gyermekkorom varázslatos csodavilága sejlett fel bennem.

- Esik a hó! - kiáltotta bennem a kislány és örült a lelkem.

Mesebeli táj tárult szemem elé. Lassan minden fehérre változott.

Olyan tiszta lett, olyan békés, olyan ártatlan... olyan mesebeli... olyan gyerekkorom béli.

Emlékképek tódultak fel bennem. Nagyanyám hósípkás háza, ahol mindig duruzsolt a tűz a sparheltben, mire felébredtem. Nem láttam, csak hallottam, mert akkora dunna volt a takaróm, hogy az orrom sem látszódott ki rajta. De a lerben süllő krumpli és az olajos káposzta semmihez nem hasonlítható illatát csak megéreztem!

Nyakig kifészkelődtem a nehéz dunna alól. Nagyanyám már éppen a mindennapos reggeli takarítást végezte. Először is kis köröcskéket rajzolva felloccsolta a földes helységet, majd kisöprögetett. Közben serényen rakta a tűzre az esti morzsolásból ottmaradt csutkákat, amik jó meleget árasztottak. A jégvirágok egyre inkább engedtek a meleg levegő olvasztó követelésének, és nagy bánatomra kezdtek cseppecskék formájában legördülni az ablaküvegen. Sírnak a virágok- mondtam.

Nagyapám gumicsizmában, nagy kucsmában lép be, topog, szorgalmasan veri le magáról a frissen ráhullott havat.

- Dicsértessék!- szólalok meg vékonyka hangomon.

- Décsértessék! - pöдри meg nagyapám a bajuszát. - No! Hogy alutttá lánka?

Meg sem várva a kötelező választ, hogy köszönöm jól, már mondja is:

- Osztt ideje vóna főkeeni má! Mingyá früstökölünk.

Kaptam magam gyorsan, kibújtam az ágyból, magamra az ubonyt, és irány a lavór. Nagyanyám már belekészítette a jó meleg vizet, a furcsa illatú háziszappannal megejtettem a reggeli cicamosdást.

Közben már az asztalra tette nagyapámnak a minden reggel kijáró kupica pálinkát, aminek felhajtása előtt megint elhangzott a „Décsértessék”, utána meg kijárt az „Egességére apjuk!” jókívánság, amire rekedt köhécselés volt „köszönöm” helyett a válasz.

Asztalhoz ültünk.

„Édes Jézus légy vendégünk,
áldd meg, amit adtál nekünk!”

E nélkül nem lehetett hozzáfogni az evéshez. Nagyanyám keresztet vetett a házilag sütött kenyérre és gyengéd mozdulattal megszegte azt. Volt az asztalon paprikás zsír, ebbe mártogattuk a finom, ropogós héjúra sült krumplit, és olajos káposztát ettünk hozzá. Kell ennél fenségesebb eledel? Most is érzem az ízét a számban.

Ekkor a kávéfőző berregése visszaránt a jelenbe. Kiszédelgek a konyhába, és magamba döntök egy nagy adag kávé... reggeli helyett... mert arról már rég leszoktam.

Pedig annak a régi früstöknek az illata még mindig itt lengedezik körülöttem.

- Décsértessék! - mondom a Zuramnak, aki furcsa szemeket mereszt rám.

- Mit álmodtál? - kérdezi összeráncolt homlokkal, miközben ő is felhőrpinti a nagy csésze kávé.

- Egességére apjuk! – mondom mosolyogva.

Fitó Ica

Gyermekkorom emlékserepei

Vezetés közben néztem a tájat. Szorítottam a volánt, kapaszkodtam belé, mintha tőle vártam volna valami segítséget. De rég is jártam erre! Miden évben megfogadtam, hogy nyáron újra és újra ellátogatok gyermekkorom kedvenc helyszínére, azonban valami mindig közbejött. Hol az időhiány miatt napolódott el az utazás, hol meg a lustaságom miatt. Két éve nem voltam már a kis faluban, pedig ígéretet tettem nagyanyámnak, hogy minden évben

meglátogatom, de nem tartottam be. „Ígéret szép szó, ha betartják úgy jó!” - dobolt a fejemben a mondas.

Szemlélttem az egyre ismerősebb tájat. Az út szélén szinte szégyenlősen, lehajtott fejjel álltak a napraforgók. A nap már gyengéden simogatni kezdte tányérkájukat, de még nem néztek felé. Hamarosan, ha majd erősebben tűz, akkor a nap felé fordítják virágukat, hogy magukba szívják az éltető sugarakat.

Régi emlékek időződtek fel. Milyen jó is volt falun, a nagyiéknál! Mamuka, mert a lányai így hívták a nagymamát, örömmel várt minket minden nyáron. Igaz, sok dolga nem volt velünk, mert ha jó idő volt, csak enni mentünk be, meg lefeküdni. Hol volt még akkor számítógép, tévé! Szép, nagy udvaros, kertes parasztházuk volt. Az udvarban állt a nyári konyha. Legtöbbször itt főzött a nagyanyám, csak késő ősszel használta a házban lévő konyhát. Kedven-cem a sparhelten sült pászka volt. Imádtam nézni, ahogy készítette. Általában a kerek kút melletti lugasban, ebédeltünk, vacsoráztunk. Árnyat egy óriási diófa adott. Az asztal egy nagy malomkő volt. Régen nagyapám molnárként dolgozott. Ennyi maradt a molnárkodásból, meg néhány apróság.

Ha sokan voltunk, például búcsú idején, akkor nekünk a verandára terítettek. Nem is bántuk, mert legalább csacsoghatunk kedvünkre, nem szóltak ránk, hogy halkabban. Hosszú heteket töltöttem itt testvéreimmel. Több barátom lett a nyári szünetben. A falusi gyerekektől sok mindent megtanultam. Tetszett ízes beszédük. Volt, amit nem értettem, ők nevetve magyarázták el a tudatlan városi gyereknek. „Kéred a dumót?” Ez azt jelentette a kenyér végét. Megtanultam mi a firhang (függöny), vakaró (finom kevert tészta sütemény), sifony (szekrény), ponyus (nagy méretű zsákszerű szövet ebben hordták a szalmát) és sorolhatnám. Ezek a számomra különleges szavak helyet kaptak a beszédemben. Otthon, a városban furán néztek rám, ha ezeket használtam. Nem csak a szókincsem lett gazdagabb, hanem a lelkem is. Az ott élők önzetlenek, kedvesek, jóságosak voltak. Legalábbis velem. Megtanultam, hogy falun mindenki köszön mindenkinek. Gyakran megkérdezték: „Ki pulyája vagy?” Amikor válaszoltam, bólogattak, megsimogatták a fejem. Volt, aki megkérdezte: „Van valami a hurkádban?” Én értetlenül néztem. Aztán feltette a kérdést másképp is: „Éhes vagy-e?” Majd behívott egy kis saját készítésű szörpre, vagy pogácsára, fánkra.

A falu szélén lévő csárdába ritkán vittek el, ilyenkor megkérdezték: „Szőke vagy barna kólát szeretnék-e?” Megtudtam, hogy a szőke, az sárga színű és narancsízű, a sötét pedig a Coca-Cola volt. Ennek az íze leginkább az Erigon nevű szirupra emlékeztetett. Nem is tudom. Csak az idő szépítette meg az emlékeimet? Vagy valóban mindenki ilyen jólelkű volt?

Most tűnt fel, hogy a napraforgók már a nap felé fordultak. Hogy szalad az idő! De még jó pár kilométer van előttem. Nem baj. Addig is kalandozhatok a

múltamban. Mindig szerettem a kukoricásban vagy a napraforgósban bókászni. Gyakran azzal mulattuk az időt, hogy figyeltük, hogy a napraforgó tényleg mindig a nap felé fordul-e. Láttuk, hogy ez bizony mindig így van. Volt, hogy letörtük a napraforgótányért, és vidáman ettük a makukát (szotyit). Nem kellett azt pirítani! Úgy, nyersen is jó volt. A nagymama mindig tett a vázába is néhány szálát, azt mondta, ezzel bevarázsolja a napocskát a szobába. Télen a nagymama sosem feledkezett el a madáretetésről. Tudtuk, hogy tollas barátainknak is kedvenc eledele.

Aztán ott volt a kukorica. Az volt csak az igazi játszóhely! De sokat bujkáltunk ott! A mama mindig megengedte, hogy leszedjünk egy-egy kukorica-csövet, és babákat készítsünk belőle. Az volt ám a jó móka! Óvatosan lehúztuk a leveleit. Előbukkant a „szakáll”. Ez lett a baba haja, ezt befontuk, a levelét szoknyának hajtogattuk. Palástot is készítettünk neki a felesleges levélből. Vagy szálakra téptük a levelet, vagy fűszállal, vagy fonállal és azzal erősítettük rá. Egész nap ezzel babáztunk. Az volt az egyezés, hogy déli harangszóra otthon kellett lennünk. Befutottunk enni, aztán uzsgyé, vissza!

A tornác is remek hely volt a játékra. Esős időben itt húztuk meg magunkat. A padlásra felvezető létránál üldögéltünk, beszélgettünk, vagy a csutkababával játszottunk. Soha sem unatkoztunk.

Kedvencem volt még az árokfogó. Egy gyerek állt az árokban, mi átugráltuk az árok másik szélére. Akit elkapott a fogó, az helyet cserélt vele. Igazán jó móka volt. Volt, hogy kimentünk a közeli vasútállomásra, és az volt a szórakozásunk, hogy a vagonokat számláltuk. Az nyert, aki jól tippelt, hogy páros, vagy páratlan a kocsik száma. Hm... Ma vajon játszanak ilyet a falusi gyerekek?

A nap fénypontja az volt, amikor vártam a hazatérő teheneket. Késő délután a kapu alsó léccére felállva, bámultam a hazatérő jószágokat. A csordás az ostorát csattogtatva, nagyokat kurjantva hajtotta haza az állatokat. Mindig azon csodálkoztam, hogy vajon honnan tudják, melyik ház kapuján kell befordulniuk. A mi Riskánk se tévesztette el soha. Máig sem értem! Imádtam nézni, ahogy nagyanyám feji. Ott tébláboltam az istállóban, hogy minél előbb kaphassak frissen fejt langyos tejből. Úgy, habosan ittam. Ki gondolt akkor arra, hogy esetleg valamilyen betegséget kaphatok tőle! Mindenki úgy, nyersen itta. Aztán ott volt még a kedvencem, a cukros-vizes kenyér. Ma, ha rá gondolkodok, beleborzongok. Hogy tudtam megenni! De akkor szerettem. Nagyanyám kicsit bevizezte, majd cukorba forgatta. Én meg faltam.

Az órámrá pillantottam. Még bő egy óra, és megérkezem. Megígértem, hogy időben ott leszek. Este kimehettünk még egy kicsit a ház elé. Összegyűltek az utcabeli gyerekek, beszélgettünk, nevetgélünk, vagy hallgattuk az utca hangjait. A békák ilyenkor kórusban énekeltek, a kutyák pedig hangosan uga-

tással jelezték, ha valaki közeledett. A nagymama este kibontotta az ősz, hosszú haját, amit napközben szoros kontyba csavart. Fésülgette, majd imádkozott. Nekem nem kellett, mert engem nem tartottak keresztvíz alá. A két testvéremet még sikerült a nagyszüleimnek megkereszteltetnie. Engem már nem tudtak odacsempészni, mert apám szigorúan megtiltotta. Ő katona volt, nem járt templomba. Abban az időben neki kerülnie kellett az istenházát. Így aztán én kilógtam a sorból.

Beugrott egy újabb kép. A szomszéd Ica néni áthívott. A tisztaszobában a magasra vetett ágyon, selyempárnák ültek, amik szalmával voltak kitömve. Csupa rózsás, virágos volt mind. Ámulva, csendben csodáltam, az akkor pazarnak tűnő szobát. És az a sok baba! Nekem a matyóruhás volt a kedvencem. Mindenféle népviseletben sorakoztak a polcokon, az ágyon. Áhítattal fogtam meg, és csak néztem. Már az nagy örömet okozott, hogy kézbe vehettem. Aztán ott volt Lidi néni. Ő meg folyton pletykált a faluban élőkéről. Azt sem tudtam, ki kicsoda, de hallgattam, mert oly viccesen mesélt.

No, meg ott volt a közeli szomszédunk, a Jakab család. Minden este tőlük zengett az utca! Hangosan perlekedtek egymással. Kútásó volt a férfi. Estére mindig többet ivott a kelleténél. Ilyenkor aztán ordítva mondta a magáét. Mi meg neveltünk, hogy milyen butaságokat hord össze. Akkor ez viccesnek tűnt. Pista bácsi gyakran ezt kiabálta: - „Meglásd Jolán, egyszer behajíntalak a kútba!”

De persze soha sem tette meg. Aztán egyszer ő veszett benn egy kút mélyén, talán akkor is részeg volt. Mire megtalálták, már nem tudtak rajta segíteni. Mennyi minden jut eszembe! Milyen jó is volt! Ezek az idők elsuhanak, de a szívemben, a lelkemben máig ott vannak. Az emlékcserépek a múltból.

Megérkeztem. Sajnos elkéstem. Már nem élt. Pedig megígértem, hogy időben itt leszek. „Ígéret szép szó, ha betartják úgy jó!” - ezt is tőle tanultam, hogy fontos, hogy az ember betartsa a szavát, hogy igazat mondjon. Hát... én most túl későn értem. Bánom, hogy nem ülhettem ott az ágyánál, nem simogathattam meg a ráncos kezét. Nem mondhattam el, mennyire szerettem itt lenni. Megköszönni a jóságát, a temérdek kincset, tanácsot, amit tőle kaptam. Mindig szép szóval irányított, sosem kiabált. Talán azért, mert megegyeztünk, hogy ha én azt teszem, amit megbeszéltünk, amit kér, akkor ő is betartja a szavát, amit ígér. Azt mesélték, hogy szépen halt meg. Várt engem. Mondták neki, hogy holnap érkezem. Nem szólt semmit, csak bólintott. Este még megmosakodott, tiszta hálóinget húzott, és elaludt. Örökre. Ilyen halált érdemelt. Ilyen csendeset, szenvedésmenteset.

A nagymama halála után eladták a házat. Mivel az egyik lánya a faluban építkezett, így nyaranta továbbra is visszamentem. Gyakran elbicikliztem a nagyanyámék házához. Rossz volt látni, hogy idegen emberek lakják. Minden

úgy volt, mint amikor mi futkostunk az udvaron, csak most idegen gyerekek bitorolták a diófa alatt lévő malomkőasztalt, a tornácot. Szívem szerint rájuk ordítottam volna, hogy takarodjanak innen! Ez az én gyermekkorom paradicsoma. Nincs joguk itt lenni! Sírva tekertem vissza az új házhoz. Már semmi nem volt olyan, mint régen.

Bár az élet elmúlik, de az emlékek tovább élnek a szívemben.

G. Joó Katalin

Az én Keresztem

Az én Keresztem nem egy hideg-rideg, kemény feszület volt, ami a nyakakban lóg - bár, hogy a nyakamon lóg, sokszor éreztem fiatal lányként, amikor nem engedett el moziba este az esedékes udvarlóval, vagy beült mellénk a szobába beszélgetni, mint egy ódivatú társalkodónő. Bizony fújtam rá mérgesen magamban, de nem szólhattam, hiszen a saját lányát sem hagyta magára, amikor az férjes asszonyként odahozta hozzánk egy kollégáját, akivel összebújva súgtak-búgtak volna a cserépkályha mellett. Első alkalommal gyanútlanul szívélyesen tessékelt be az úriembert, de másodszorra már összevonta a szemöldökét, és ha neki ki is kellett mennie a konyhába, beküldözgetett engem mindenféle mondvacsinált ürüggyel, végül kerek-perec megmondta a lányának:

- Ide többet ne hozd az udvarlóidat. Van neked férjed, rendes, becsületes ember, nálam nem fogsz cicázni senki mással!

Nagy bérház ötödik emeletén laktunk, a félemeletet nem számítva. Pedig azzal is számolni kellett, főleg, ha a lift elromlott, márpedig ez előfordult néha. Ilyenkor otthon maradt, vagy ha úton volt, feltelefonált a házbeli trafikból a második szomszédnak, aki rendelkezett a hőn áhított készülékkel, és megkérte, ugyan szóljon át nekem, vigyem elé a hokedlit.

Én leszaladtam a földszintre, karon fogtam, és szép lassan, húzva-tolva segítve, minden emeleten kifűjva magunkat, megpihenve, megmásztuk a lépcsőházat. A lakásban aztán vizet vittem elé a kislavórban, és beáztattuk, beborogattuk megviselt, dagadó oszloplábait. Hisz idős ember volt, betegeskedő szívvel, de én még nem tudtam, mit is jelent, milyen testi nyavalyákkal jár együtt az öregség, mert a fiatalság mindig is a maga csip-csup bajaival van elfoglalva.

Keresztnek volt mire betegnek lenni. Nagyszülei pogrom elől menekültek Bécsbe, ahol új életet kezdhettek a Monarchiában... gyerekeik születtek - de mire Kereszt szülei is megállapodtak volna, már az ő leánykorában, kitört az első világháború. Elhullt, megritkult a legények színe-virága, az asszonyoknak kellett helytállni családban és azon kívül is, minden nehéz helyzetben.

Kereszt Budapesten lakott, ide jött férjhez, itt születtek meg gyermekei. A férj szépen ívelő banki karrierjét nem zavarta meg a világgazdasági válság, de nyug-

talánító hírek bőven akadtak. Zsidótörvények, nacionalista mozgalmak, fasizálódó Németország borzolták a kedélyeket újabb és újabb félelmeket keltve. A tizenkét szobás lakásban élő lipótvárosi úriasszonynak is gondolnia kellett a jövőre, még ha férje már a bank igazgatójává lépett is elő. Tíz alkalmazottat foglalkoztató cukrászdát üzemeltetett hát az Astoriánál, míg lányai végezték a polgárit.

A cukrászdában megfordult a nagyváros krémje, bankárok, ügyvédek, diplomaták. Volt, akit névről ismert, volt, akit látásból. Előbbiek közé tartozott az a svéd követ, aki kalaplevéve, kézcsókkal üdvözölte, s aki később, holtában is világhírré tett szert zsidómentő tevékenysége révén. Ez a svéd úriember adott Keresztéknek is megbízható papírokat, amikor a következő háború szelei fújdogáltak, s az emberek egy része nagyon lealjasult.

Ekkorra a gyerekek elvégezték az iskolát, leérettségiztek. De nem kellett papír mindhármuknak, mert a legidősebb lány még időben elhagyta az országot, teljesen véletlenül.

Volt ugyanis egy csámpás, hullámos hajú udvarlója, régi dzsentrifalcsalád üdvöskéje, akivel már az eljegyzés is megtörtént, az esküvő időpontját is kitűzték. Többek között egy nagy hibája akadt ennek a fiatalembernek, szeretett játszani a janit, látogatni a mulatókat, abból pedig Pesten a háborúk között akadt elegendő. A mulatókban persze tánckar van, és dizóz, szeparé és pezsgő... Mondjam tovább?

Az ismerősök összesúgták-pletykálták, hogy Dezsőke javában csapja a szelet a kor búgó hangú, fekete hajú sztárjának, és esze nélkül költi rá a pénzt, amely, mint egy dzsentrifalcsalád sejtethető, véges. Márta ugyan nem akarta elhinni először, de aztán meggyőződött róla saját szemével, és akkor az idegösszeomlás hatására, vérző szívvel kidobta a vőlegényt, aki végül két szék közül a földre esett. A család összeült, és mint ilyenkor lenni szokott, vérző szívet gyógyítani az utazást javasolta. Így hát Márta összekapolt és Amerikába ment távoli rokonokhoz, ahol aztán élete folyása gyökeresen más regény medrébe terelődött, mint ha itthon maradt volna. Nemzetközi jogászként, grófnéként, megbecsülést, szerelmet szerezve halt meg, élete végéig támogatva az itthoniakat. Talán így kellett ennek történnie, talán így menekült meg Auschwitztól, gázkamrától, ostromtól, hogy később aztán rokonainak támogatója lehessen. Tán még köszönettel is tartozna a csámpás szépfiúnak.

Kereszt még az angolkisasszonyokhoz járt iskolába, ennek és családi eredetének következtében perfekt beszélt németül, akárcsak Pali bácsi, a második férje. Az első, a bankár, tüdőgyulladást kapott a háború alatt, és három hónappal a penicillin behozatala előtt fejezte be életét. Ha nem akarták, hogy tudjam, miről folyik a szó, mindig átváltottak németre, márpedig politikáról, háborúról, Rákosiról, kitelepítésekről, azaz veszélyes dolgokról szinte soha nem tárgyaltak előttem. Nézegetem az angolkisasszonyoktól származó,

megsárgult pergamen bizonyítványt, melyet Kereszt dédanyja részére állítottak ki 1864 februárjában, s amely ékesen bizonyítja, hogy Blau Jenni kisasszony magyar és német nyelven kívül francia nyelvből is jelesre áll, és a női munkák mellett számvetés, írás, rajz, valamint természetrajz, földrajz és magyarok története tantárgyat tanul az iskolában. Ezeket a tárgyakat tanulta Kereszt is, téved tehát, aki azt gondolja, az angolkisasszonyok intézetében csupán horgolni, és táncolni meg zongorázni tanultak a lányok.

Később azután államosították a cukrászdát. Egyik nap még árulták a süteményeket, másnap hivatalos emberek megszállták a boltot, lehúzták a redőnyt, szélnek eresztették a személyzetet, Kereszt ott állt megfürödve. Tizenkét szobás nagypolgári háza az idők folyamán Jókai utcai, négy szobás lakásáá töpörödött, ami a körülményekhez, a háború utáni lakáshiányhoz képest még főúri elhelyezkedést jelentett. Aztán a négy szoba is összezsugorodott, lett belőle kettő, a Mester utcában. De soha egy árva szóval nem panaszkodott sorsra vagy kormányra, sem akkor, sem később, pedig egy darabig Pali bácsi nyugdíján kívül nemigen volt más bevételük, csak amit Kereszt összeügyeskedett. Valahogy mégis nagy háztartást vitt.

Kereszt imádta az élet sűrűjét; nagy kedvvel, bőven osztogatva tanácsait, mélyen együtt érzett a panaszkodóval. Abból pedig kijutott bőven, hiszen otthon praktizáló ügyvéd férje klienseivel ő is találkozott. A háború utáni élelmiszerhiány idején aztán jól jött ez az ismeretség, Kereszt gyakran utazott vidékre csereberélni. Pali bácsi kliensei módos gazdák voltak a faluban, akiket a Rákosi rendszer kuláknak tekintett; több földjüket elvették, és elszenvedték mindazt a hátrányt, amit akkoriban ez a minősítés jelentett. Ahogy enyhébb szelek kezdtek fújdogni, ők is ügyvédhez fordultak tanácsért, és ki más lett volna az, mint Pali bácsi? Kereszt, mint praktikus asszony és élelmes feleség, rögtön megtalálta ennek a kapcsolatnak minden előnyét: az ügyvédi fizetséget természetben kérte, később pedig, ha külföldre utazhatott Mártához, látogatóba, az ott vásárolt holmiknak talált jó piacot itt, összebarátkozva közben a fél faluval. Muszáj volt ügyeskedni, ha enni, élni akartak.

Kereszt mindig számos bőrönd kíséretében érkezett haza, lánya összevásárolt neki mindenféle ajándékot, aminek jó hasznát vették, hiszen itthon a valutahiány más hiányokat is eredményezett. Óriási keletje volt a kávénak, a divatos ruháknak, italoknak, a pesti nők nagy része a nyugati rokonok által küldött csomagokból, vagy az IKKA-nál¹ beváltott utalványokból öltözött és kávézott, csereberélt és csencselt. A hiánycikkek világában éltek, amikor a kabarétréfák

¹ IKKA – Az IKKA (teljes nevén IBUSZ Külföldi Kereskedelmi Akció) ajándék- illetve segélyközvetítő intézmény volt a Magyar Népköztársaságban, amelynek segítségével a nyugati országokban élő magyarok rokonaiknak illetve barátaiknak ajándékcsomagot vagy pénzt küldhettek./Wikipédia

is részben arról szóltak, hogy hiába keresünk valamilyen alkatrészt az üzletben. A pesti nők pedig mindig alkalmazkodtak a körülményekhez: a háború után, amikor nem volt elég ennivaló, sokan cserélték javaikat élelmiszerre a vidéken élőkkal. Kereszt is járt csereberélni; férje vidéki klienseinek falujába ment busszal, vitte az iparcikkeket vagy családi ékszereit, és élelemre cserélte. Majd felszállt a Dunaföldváról menetrend szerint induló több emeletes, nagy gőzösre, ami a Duna hullámain szép lassan Pestre úsztatta az összekötözött lábú, kosárba ültetett csirkéket, kacsákat, nemkülönben sokszínű, cserfes gazdáikat.

Istenem, milyen mozgalmas és hangulatos volt az ilyen utazás...! - tanúja voltam. Elcsíphettem a beszállás izgalmát, a sokszoknyás, fejkendős asszonyok várakozó tülekedését, a libák szatyrokból, kosarakból kibámuló fejforgatását, méltatlankodó gágogásukat, s ahogy elfoglalták helyüket az asszonyok, a hajókolomp méltóságteljes zendülését induláskor... Sok piacozó kofa tette meg ezt a néhány órás utat, tömve volt velük mindig a hajó fedélzete, ki tudja, miért szüntették meg idővel ezt a járatot.

Ahogy enyhült a pénzügyi szigor, az IKKA csomagok után pénz is érkezett időnként, és könnyebben éltek, legalábbis úgy tűnik, nem voltak filléres gondjaik. A bank ugyan a legrosszabb árfolyamon váltotta a valutát, de a kapott pénz még így is jelentős összegnek számított, így tudta Márta segíteni az édesanyját. Azon kívül a látogató útlevelelnél nem számított a három éves megkötés; akár évente utazhatott valaki, ha megkapta az ablakot, s Kereszt életkora miatt többnyire meg is adták.

Ne higgye senki, hogy földhözragadt, sekélyes gondolkodásúvá tették a szűkös évek. Pali bácsi, a férje rendkívül konzervatív, ugyanakkor rendkívül demokratikus embernek született, és megvolt a kellő intelligenciája és szerénysége ahhoz, hogy ne más ember lenézése vagy elnyomása árán szerezzen elismerést és tiszteletet. Soha nem volt köztük alá – fölérendeltségi viszony, társak, partnerek voltak gondolkodásban, társalgásban is, akárcsak első férjével. És a nagyvilági társaságban sem szorult a perifériára. Német tudása, élénk képzelőereje, vitalitása és jó kedélye révén úgy Márta gróf férjével, mint a bécsi vasútállomás hordárával, vagy a szomszédos szálloda igazgatójával élvezetes eszmecserékbe bonyolódott. Mákos, ritka haját paróka alá rejtve, elnehezült testét lassan cipelve örült az élet apróságainak, és ezt az örömet másoknak is képes volt átadni.

Később második férjét is eltemette. Szép kort ért meg, lánya jóvoltából már nem voltak anyagi gondjai. Unokái megnőttek, élték a maguk életét, nem sokat látogatták, mégsem volt magányos soha, egy percig sem. Mindig volt körülötte, aki szerette, tisztelte. Társaságban halt meg.

Mindig Keresztnek szólítottam. Oly sokszor fordult elő, hogy én is megszoktam, így a titulus rajta maradt. Mindenkinek, mint keresztlányát mutatott

be három éves korom óta, sokkal egyszerűbb volt így elmagyarázni másoknak, miért is vagyok náluk. Mert különben furcsállták volna, hogy a kertszomszéd-ból egy idegen gyereket magukhoz vettek felnevelni vénségükre, csak úgy...

Nagy szívű, vig kedélyű, bolondozós volt az én Keresztem. Mi másért vett volna magához...?

Haász Irén

Mesélek

Télen rövidék a nappalok, hosszúak az esték. Már régen besötétedett. Még egy utolsó fogmosás, aztán irány a jó meleg paplan ölelésébe. A mosdó feletti tükörbe nézve mosolyra húzódik a szám. Elfelejtettem letenni a szemüvegem. Így mélyebbek a ráncaim. Megszoktam és elfogadtam őket, mint a múlt idő ajándékát. A tükörképem mellett egy pillanatra mosolygós kislány arca jelenik meg. Hosszú barna hajában fehér masni. Hallom a hangját: „Nagyi! Én szép vagyok?” Megfelejtkezem az engem váró puha paplanról, egy takaróba burkolózom és írni kezdek. Mélyre kell szállnom, lelkem legmélyére, hogy több mint hatvan év távlatából pontosan fel tudjam idézni az emlékeket, halljam a szavakat. A gyöngyhalász szállhat így a tenger mélyére, hogy felhozza a kincset, a drágagyöngyöt. Az emlékeim számomra kincsek. Kincsek édesanyám és nagyszüleim tanításai. Ezek az én igaz történeteim, egy emberöltő távlatából is örökérvényű igazságokat rejtenek. Kis hétköznapi történetek a szeretetről, a becsületről. Ez a pályázat lehetőség, hogy szeretteim tanításai engem is túléljenek. Édesanyám és nagyszüleim emléke elkísér szívem utolsó dobbanásáig.

Jöjjön hát néhány igaz történet, melynek minden mondatát szeretettel osztom meg másokkal.

Halmai Sándorné

Irigység

„Nagyi! Én szép vagyok?” – kérdeztem sok évtizeddel ezelőtt. A nagy tükör előtt álltam, és szemléltem magam tetőtől talpig miközben nagyi ruháskosarában rengeteg ruha tornyosult vasalásra várva. Nagyi kis gondolkodás után annyit mondott, hogy ”engem inkább Hófehérke mostohájára emlékeztetsz, aki állandóan a tükörtől várta és remélte a választ, hogy nála aztán senki sem szebb a világon.” Csalódott voltam. Nagyi látva, hogy mosolyom lehervadt az arcomról, letette a vasalót, kezét szeretettel a fejemre és a szívemre tette, mondván, hogy „sokkal fontosabb mi van itt belül, mint az hogy szépek vagyunk-e vagy sem”

Az óvodában Mikulásra ünnepi műsorral készültünk. Szerepet kaptam én is, de egy másik szerepre vágytam, barátnőm Szonja szerepére. Nekem vers

jutott, az óvó néni szerint én mondok legszebben verset. Szonja királylány lehetett gyönyörű csillogó ruhában, koronával a fején. Borzasztó irigység fészkelte magát szívembe. A próbákön Szonja minden mozdulatát figyeltem és tanultam a szövegét. A versem nem igazán érdekelt. "Szonja azért lehet királylány, mert szebb, mint én?" – tettem fel a kérdést otthon. „Ha nem a saját szerepeddel foglalkozol, szégyent vallasz akármennyire szép vagy” - hangzott a válasz édesanyámtól. Be kellett látnom, nem fogom azt hallani, amire vágyom. Az ünnepség előtt néhány nappal Szonja beteg lett. Az óvó néni tanácstalan volt a kis színdarabot illetően. „Én tudom Szonja szerepét” - szólaltam meg bátortalanul. „No, lássuk” nézett rám hitetlenkedve az óvó néni.

A szerepet megkaptam. Otthon körbe táncolva a konyhát vártam, hogy mindenki velem örüljön. „Te most azért lehetsz királylány, mert barátnőd beteg. A helyedben nem örülnék ennyire.” - figyelmeztetett édesanyám.

Eljött a várva-várt ünnepség. Boldog izgalommal készültem, hogy megmutathassam, mit tudok, de mindig Szonja járt az eszembe. Nagy tapsot kaptam és felcsippentve csillogó ruhám két szélét lelkesen hajlongtam, még a koronám is majdnem leesett. A jó szereplésért ajándékot is kaptam, egy kis plüss mackót. Hazafelé szánkón húzott nagyapó, én boldogan fürödtem a friss élményekben. Nagy elhatározásra jutottam. „Az ajándékot, amit kaptam Szonjának szeretném adni” - mondtam lelkesen. Mindenkit váratlanul ért bejelentésem. Édesanyám szólalt meg először: „Örülök, hogy így döntöttél”, „ez sokkal fontosabb, mint, hogy szép vagy-e, vagy sem,”- tette hozzá nagyí. Szonja arcocskája felragyogott. Boldogan ölelte magához a kis mackót. Akkor tényleg úgy éreztem, hogy mennyivel fontosabb másoknak örömet szerezni, mint az, hogy szépek vagyunk-e, vagy sem. Megnyugodtam. A jó éjt puszínál boldogan öleltem magamhoz szeretteim. Nagyapó, aki eddig nem vett részt a szépségem terén folytatott eszmefuttatásban, most azt súgta: „Nekem Te vagy a legszebb ezen a világon.”

Halmi Sándorné

Nem veheted el azt, ami nem a tied

Öt éves lehettem, amikor a szomszédban egy kisfiú született. Szonja testvére. Gyakran jártam náluk. A kis öcsi születése láthatóan megváltoztatta a család életét. Milyen jó Szonjának, gondoltam. Nekem nincs testvérem, és anyukám azt mondta nem is lesz, mert az én apukám a határ másik oldalán él. Nem nagyon értettem a dolgot, de ha édesanyám így mondta, akkor az nekem elég volt. Érdeklődéssel figyeltem a kis csöppség minden rezzenését. Mennyivel érdekesebb, mint a babám. Megjegyeztem anyukája minden mozdulatát,

ugyanazt eljátszottam a babámmal. A kisfiú, amikor sírni kezdett egy cumival nyugtatták meg, és ő elhallgatott. Több cumi is volt az ágyában, és arra gondoltam, milyen jó lenne az én babámnak is. Megfogtam egyet és a zsebembe tettem. Olyan természetes volt, hogy ha neki sok van, miért ne vehetnék el egyet. Hazaérve elvonultam az én kis kuckómba, és önfeledt játékba kezdtem a babámmal, no meg a cumival. Nagyi hangja hozott vissza a valóságba, „honnan van ez a cumi?” Hangja olyan volt, amit nagyon nem szerettem, határozott és szigorú. „Lackóé” mondtam megszeppenve. „Neked adták?” - folytatta nagyi a faggatást. „Nem kértem el, de neki annyi van, hogy észre sem veszik, hogy elhoztam”, „Akkor most átmegyünk, és szépen visszaadod az anyukájának, miközben elnézést kérsz” szólt az ellentmondást nem tűrő hang.

Este, amikor mindannyian együtt voltunk, újra a cumi került szóba. „Nem vehetsz el senkitől semmit, ami nem a tied”- hangzott el többször is az intelem. Eltelt nagyon sok év. Pici lányom óvodás volt, amikor este kis köténye zsebéből egy apró maci került elő. A zsebei állandóan rejtettek valamit, de csak a saját kedvenc kis játékát. „Honnan van ez a maci?” – tettem fel a kérdést valószínűleg olyan hangon, mint annak idején nagyi, mert kicsi lányom riadtan nézett rám. „Elhoztam az oviból”, felelte ártatlanul. Megbeszéltük, hogy ami nem a mienk, ahhoz nem nyúlunk, bármennyire is tetszik és bármennyire szeretnénk. A macit másnap reggel visszaadtuk az óvó néninek. Ma is gyakran előfordul, hogy a legváratlanabb pillanatokban szeretteim hangja fülemben cseng. Végigkísérte életem az ő tanításuk. Köszönöm nekik.

Halmai Sándorné

Egy betegség története

Nyolc éves voltam, amikor egy egész telet végig köhögttem. Az orvosnak tavasszal jutott eszébe, hogy röntgenre küldjön. A tüdőmön beszűrődés volt. Az ötvenes évek elején jártunk. Betegségem miatt gyógyszerre volt szükség, de pénzünk nem volt. Megélhetésünket a kertben megtermelt zöldségek, és egy tehén biztosította. Annyi pénzt valahogy összedolgoztak szeretteim, hogy minden tavasszal vettünk egy malackát, amit Karácsony előtt vágtunk le. A család úgy döntött, hogy el kell adni a tehenet, fontosabb a gyógyszer, amire akkor szükség volt. A maradék pénzből nagyapám egy kecskét vásárolt, hogy valami tej mégis legyen. Azt mondták, hogy a kecsketej elősegíti a gyógyulást. Nekem megkeserítette az életem. Undorodtam tőle, nagyon keserűnek éreztem. Szeretteim nem vették figyelembe undorom a kecsketej iránt, meg kellett innom. Magamban azért imádkoztam, hogy pusztuljon el a kecske. Az orvos azt mondta, jól kell táplálkoznom, hogy kiheverjem betegségem. Em-

lékszem, hogy amikor asztalhoz ültünk, senki nem nyúlt az ételhez, amíg én nem ettem. Azon a nyáron szárazság miatt a kertben alig termett valami. A szomszédban Szonja miatt sokszor megfordultam. Gyakran kínáltak meg ennivalóval, de soha nem fogadtam el. Nagy mindig azt mondta, „ha megkínálnak, köszönd meg szépen, de mondd, hogy nem vagy éhes, ne sajnáljanak bennünket, ne gondolják, hogy nekünk nincs ennivalónk.” Amikor már harmadik napja puliszkát ettünk, édesanyám azt mondta: „menj át Szonjához játszani, és ha megkínálnak valamivel, most fogadd el.” Amikor hazamentem, megkérdezte édesanyám, hogy ettem-e valamit. Mondtam, hogy nem, most nem kínáltak semmivel. Pedig akkor nagyon éhes voltam, de inkább éhen haltam volna, mint hogy kérjek bármit is.

Egy vasárnap reggel, mint minden vasárnap templomba indultunk. Nagypám nem akart elkísérni bennünket. Hazafelé menet azt mondta nagy, hogy a kemencében sütünk héjába krumplit, a malacka úgy sem eszik meg annyit meg aztán ő a füvet is szereti. Ettől az ötlettől nagyon jó kedvünk lett, nevetve értünk haza. Kerekre nyílt a szemünk, amikor a konyhába érve megláttuk a fateknőt tele hússal. Nagypám bűnbánóan állt a teknő felett, és azt mondta, hogy kiengedte a malackát a kertbe, ott valamit a torkán akadt, és le kellett vágni. Hónapokkal később vallotta be, hogy már nem bírta nézni, hogy éhesek vagyunk és nap, mint nap puliszka kerül az asztalra. Csakhogy ebből adódóan Karácsony előtt nem volt disznóvágás. Én azonban meggyógyultam. Legnagyobb örömet nekem az jelentette, hogy nagypa tavasszal eladta a kecskét, és ebből két kis malackát tudtunk venni. Ma már tudom, mi voltunk a gazdag szegények, az erőt egymásból merítettük. Azzal a mérhetetlen szeretettel, amit gyermekkoromban megtapasztalhattam, soha többé nem találkozom, de egész életemben hiányzott.

Halmi Sándorné

Házi feladat

’Hát itt vagy!’ – nyugtázta nagypó, amikor hosszas keresés után a nagy kert kis zugában megtalált. Könnyek peregetek az arcomon. Első osztályos voltam, és a betűk világával ismerkedtem. A nyomtatott betűk nem jelentettek gondot, de az írott betűkkel igencsak bajban voltam. Alig kezdtem el a házi feladatot, nem boldogultam vele. Az „f” betű sehogy sem akart sikerülni. A vonal feletti, és a vonal alatti hurok egybeolvadt. Ez nagyon elvette a kedvem. Olyannyira, hogy füzetemmel együtt elbujdokoltam, és abban reménykedtem, hogy a mesebeli jó tündér majd kihúzza a bajból, és mesét szőtem rögvest. A mesék világában megfejtkeztem az igazi problémáról. A füzet kinyitva az ölemben volt. Hirtelen én lettem a kicsi lány nagy álmokkal. A füzet lapjain jó tündérek

keltek életre, és repítettek az álmok szárnyán messze-messze. Ismeretlen országba, ismeretlen édesapámhoz, akitől a háború szakított el. Csak az álmok világában találkoztunk, mert ő a határ másik oldalán rekedt. Sokszor gondoltam arra, milyen jó, hogy legalább nagyapó van, és örökké azon fáradozik, hogy pótolja édesapám szeretetét is. A szeretet, ami körülvelt, számomra a világ legtermészetesebb dolga volt. Ez a világ gyönyörű volt.

A mesék országából nagyapó zökkentett ki, aki akkor már tűvé tette értem a nagy kertet. Közöltem vele, hogy a jó tündér majd megírja helyettem a házi feladatot, csak hagyjon még vele beszélgetni. Összeráncolta homlokát az én drága nagyapám, és azt mondta, hogy a jó tündér csak akkor segít, ha én is teszek a cél érdekében valamit, és nem ülök a sült galambra várva. Néha nagyon gyakorlatias tudott lenni, mindig tudta, hogyan rángasson a földre a fantázia világából. Nem volt mit tenni, vissza kellett térnem a füzetemhez. Nagyapó azt mondta, hogy most ő lesz a jó tündér, és segít most az egyszer. Fogtam a tollat az ujjaim között, nagyapó pedig a kezem, és együtt vezettük a tollat. Ebből egy nagyon furcsa „f” betű lett, de már felismerhető volt. Amikor édesanyám hazaért a munkából, kérte a füzetem, hogy megnézzé kész van-e a leckém. A szemöldöke rögtön ráncba szaladt, mert nem tetszett a nagyapával közösen alkotott „f” betű. Elő kellett venni a gyakorló füzetem, és édesanyám egy egész oldal „f” betűt íratott velem. Nagyon elkeseredtem. Lopva nagyapára néztem, aki szintén elővett egy papírlapot, és ő is rajzolta a betűket, hogy ne egyedül kelljen a gyakorlást végeznem. Az utolsó sorok már egészen szépre sikerültek. Már élveztem is a sikert és versenyeztünk, ki tudja szebben azt a fránya „f” betűt papírra vetni. Édesanyám elégedett volt végre, amikor a házi feladatot újra írtam. Odasúgtam nagyapónak: „látod a jó tündér mégis segített,” nagyapó visszasúgta: „mondtam, hogy csak akkor segít, ha te is teszel valamit.” Azt hiszem, már akkor megtanultam, hogy a dolgok csak úgy maguktól nem változnak, nekünk is tenni kell érte.

Halmai Sándorné

Bújócska

Mint minden gyermek imádtam ezt a játékot. Leggyakrabban nagyapó volt az, aki kedvemért gyermekké változott. Egy nyári este, mikor a kis ház küszöbén álmodoztam, szemem a nagy bádog teknőre tévedt. A kánikulai forró napokon ez volt az én strandom. Kora reggel friss vízzel töltötte meg nagyapó, és a napocskának köszönhetően délből már boldogan lubickoltam a kellemes vízben. Este a fürdővizet viráglocsolásra használtuk, mert nagyapó szerint minden csepp vízéért kár. Talán ő már akkor tudta, hogy egyszer majd a vízért fizetni kell. Amikor a teknő kiürült, éjszakára felfordítottuk, sarkait alátá-

masztva. Micsoda jó búvóhely, ismertem fel a lehetőséget. Minek is várnék egy újabb játékra, most senki sem számít arra, hogy este a sötétben elbújok. A gondolatot tett követte, és eltűntem a hatalmas teknő takarásában. Rövid idő múlva édesanyám hangját hallottam, hogy most már menjek be. Csendben lapítottam és előre nevettem, hogy most nem találnak meg, és milyen nagyot nevetünk majd, ha előjövök. Fokozta izgatottságom, hogy egyre hangosabban szólítottak, már a kert végére is lementek, sőt nagyapó már utcán is keresett. Kezdttem magam kényelmetlenül érezni a teknő fogságában, ezért úgy gondoltam véget vetek a játéknak. Amikor már sokadszor a teknő közelébe értek, hihoggni kezdtem, mint egy szellem, és két kezemmel a teknő alól hadonásztam. Aztán amit az arcukon láttam, az minden volt csak nem derű. Ritkán sikerült szeretteim sodrúkból kihozni, de most teljes volt a siker. Nem értettem, miért nem volt ez jó móka, megszeppenve álltam előttük. Édesanyám egy határozott mozdulattal kézen fogott és beparancsolt a házba. Senkitől nem kaptam jó éjt pusztit. Nagy viharok kerekedtek az én lelkemben. Nem tudtam elaludni, és ha el is aludtam álomban a teknő fogságából nem tudtam kiszabadulni. Az éjszaka kellős közepén kipenderültem az ágyból mindenkit felébresztve, és sírtam, hogy én nem tudok így aludni, hogy haragszotok rám, és nem kaptam pusztit elalvás előtt. Csak játszani akartam, mint máskor zokogtam egyre jobban. Nagyapó az ölébe vett, szemében láttam, hogy már nem haragszik, és az ő csendes nyugodt hangján beszélni kezdett. Több mint hatvan év távlatából pontosan nem tudom idézni szavait, de valami olyasmit mondott, hogy a játék addig játék, amíg ketten, vagy többen játszunk. A játéknak is vannak szabályai, de én szó nélkül tűntem el, és megijesztettem őket. Megígérttem, hogy soha többé nem teszek ilyet. Végre megkaptam az én pusztijaimat, és mint egy nagy tehertől megszabadulva boldogan húztam magamra a takarót. A bújócskát illetően az élet is megtanított valamire. Felnőtt fejjel is gyakran bújócskázunk, menekülünk a gondok elől, elbújunk, ha kellemetlenség ér, de nem érdemes. Ezzel lehet időt nyerni, elodázní a problémákat, de az egerút nem végtelen. Magunk elől azonban soha nem bújhatunk el.

Halmi Sándorné

Szorótábla

„Nagyapa! Engem nem érdekel, hogy milyen lesz a bizonyítványom, akkor sem tanulom meg a szorótáblát! Én csak írni és olvasni akarok!” Hisztiztem, amit szeretteim egyáltalán nem méltányoltak. Nagy szigorúan nézett rám, majd az asztalhoz lépett, és összeszedte valamennyi papírbát, amiknek éppen ruhát akartam tervezni. „Nem vagy elég állhatatos, és főleg máshol jár

az eszed! A szorzótáblát pedig megtanulod!” – mondta nagyí ellentmondást nem tűrő hangon. Most lemegyek a kertbe, és mikor visszajövök, kikérdezem, folytatta nagyí.

A füzetem hátoldalán lévő szorzótáblára úgy néztem, mint a legnagyobb ellenségemre. Segélykérően néztem nagyapámra, aki kiborított egy doboz gyufát, és elkezdtek gyufaszálból kirakni először az egyes, majd a kettes szorzótáblát. Minden egyes gyufaszál kirakása után hangosan számoltunk. Valami fantasztikus egyszerűséggel vezetett rá a lényegre.

„Nagyapa! Nagyí azt mondta nem vagyok elég állhatatos. Mit jelent, hogy állhatatos?” – kérdeztem, mert amit nem értettem arra nagyon kíváncsi voltam. „Ez azt jelenti, hogy nem vagy elég kitartó” – nézett rám drága nagyapám. „Tudod, az életben sokszor kell majd gyakorolnod. Kitartónak kell lenned, mert csak így érheted el céljaid, így valósíthatod meg álmaid. Látod, egy csöppnyi kitartással, akarattal és odafigyeléssel megtanultad az egyes és kettes szorzótáblát, a többi már könnyebb lesz. Neked most az a dolgod, hogy tanulj, méghozzá jól tanulj”

Sokszor elmélkedem azon, hogy az én drága nagyapám, aki egész életében szolga volt, honnan tudta, hogy mi kell egy gyermeki léleknek, hogyan kell megtanítani fontos dolgokra. Honnan tudta mindezt az egyszerű ember, aki csak írni és olvasni tanult. Amikor egyszer a szülői házban jártam, édesanyám kincses fiókjában megtaláltam a régi füzetem, aminek hátoldalán ott volt a szorzótábla. Látod nagyí! Állhatatos vagyok. Addig kutattam az emlékeimben, amíg eszembe jutott ez a történet. Édesanyám kincses fiókjának tartalmát átmentettem az én kincses dobozomba. Minden apró, másoknak semmit nem jelentő kis tárgyakban benne van az egész gyermekkorom, az egész életem. Minden egyes apróság emlékeket idéz, és őrzi szeretteim dolgos kezének érintését, Áhítattal és végtelen szeretettel simogatom ezeket a kincseket, melyek már bővültek gyermekeim és unokám kis apró tárgyaival. Egy csöppnyi ruhácska, sál, rajzok, amik gyermekkorukat idézi. Ezek az én” filléres emlékeim.”

Halmi Sándorné

Azt mondják minden ember élete egy könyv

Azt mondják minden ember élete egy könyv. Igen. Minden egyes lapja rólunk szól. A lapokat nem lehet átírni, kitörölni, újra írni. Ami elmúlt, amit megéltünk megmásíthatatlan, felejtethetlen. Gyermekkorom kedves időtöltése volt a kifestőkönyv színezése. Mintha még ma is azt színezném minden nap. Egy képzeletbeli nagy kifestőkönyv kíséri életem. Amikor nagyon komorak és szürkék a színek, előveszem a szivárvány színeit. Becsukom a szemem, és a

legzordabb szürke időben is képes vagyok virágzó fákat látni, gyönyörködni az ég kékjében, és madárdalt hallani. A fantáziát illetően valahol ott ragadtam a gyermekkoromban, amikor hittem a jó tündérekben. A magam által teremtet képzeletbeli világban keresek menedéket a való világ keservei elől. Teszem ezt akkor is, ha tudom, hogy ez csak egy kis bújócska. Szeretteim megtanítottak arra, hogy a dolgok nem változnak maguktól, csak, ha teszünk érte valamit. Ezért nem is időzöm sokáig a mesék világában. Megrázom magam, és próbálom megoldani sokszor a megoldhatatlant, hol kisebb, hol nagyobb sikerrel. Az emlékeim sokat segítenek. Egy-egy futó kép a múltból bevilan, gyorsan sötétkamrába teszem, hogy majd az éj leple alatt előhívjam, és erőt merítsek. Igaznak tartom azt a mondást, hogy minden emléket a szeretet tart életben.

Halmai Sándorné

Amikor még kicsi voltam...Végig tekint évein az ember...

*„Végigtekint évein az ember,
leltárba seper örömet, bánatot,
felemeli tűnt-évek mélyéről,
mi évtizedek emlékeként ragyog”*

(Horváth József: Évek mélyéről c. verse)

Sokszor elgondolkodom azon, amit mondott édesanyám: „Olyan rövid ez az élet, olyan hamar elszaladt.” Eddig nem számolgattam ez évek múlását, de most, ahogy közeledem a 80. évemhez, visszapergetem életem filmkockáit egészen kicsi koromtól...

Édesapám vasúti tiszt, állomásfőnök volt, édesanyám gondoskodott az 5 gyerek kiegyensúlyozott életéről. Testvéreim, mint az orgonasíp jöttek egymás után sorba: 1938, 1939, 1940, 1943, 1948.

Ha jól számolom, 10 év alatt 5 gyerek, 2 lány és 3 fiú. Szüleink gondoskodtak arról, hogy a tanulásunkhoz nyugodt körülményeket biztosítsanak. Szerencse, hogy mind az öten jól tanultunk.

Ha visszagondolok a gyermekkorra, amikor kicsi voltam, szeretettel, sok kedves emlékekkel éltünk. Szüleink vallásos nevelésben részesítettek minket. Ez a nevelés az egész életünket beragyogta. Az öt gyerek minden vasárnap szépen felöltözve vonattal indult Nagyhalászbá vagy Dombrádra a római katolikus templomba. Ma is a számban érzem a finom húslevesnek az ízét. A nagy gyúrotáblát édesanyámtól örököltem, ezen gyúrom, nyújtom a tőle

tanult tésztákat, süteményeket. Nagyon szerény körülmények között éltünk, soha nem unatkoztunk.

Édesapám nagy sportember volt fiatal korában, atletizált, tőle örököltem a sport iránti szeretetemet. Vasútállomásban laktunk, a nagy pályaudvar volt a futópályánk, ahol az egyik váltó volt az induló rajt, a másik a befutó cél.

Nyári estéken, amikor a vonatok elmentek, a család kiült a teraszra, és holdvilágos estéken szebbnél szebb népdalokat, dalokat, nótákat énekeltünk. Ennek köszönhetem, hogy még ma is rengeteg dalt tudok, amit édesapámtól tanultam. Az általános iskolában Dombrádon Dr. Bereczki Zsigmond tanár úr ismerte fel abszolút hallásomat, énekkarának alapító tagja lettem. Szólamvezető voltam, sokat énekeltem, szavaltam iskolai rendezvényeken. Ez a gyermekkori ének és zene iránti „megfertőzés” kihatott egész életemre. A pedagóguspályán volt lehetőségem kamatoztatni ilyen irányú érdeklődésemet. Elvégeztem a karvezetői kurzust. Tarcai Zoltán tanár úr nagy szeretettel segítette munkámat. Iskolai és felnőtt énekkarommal megyei szép eredményeket értünk el.

Visszakapcsolva a gyermekkorra, hiába nem volt tv, a rádió és a családi események pótolták a szórakozásunkat. Soha nem unatkoztunk, sokat olvastunk, sportoltunk, kirándultunk. Édesapám sokat utazott az 5 gyerekkel. Megismertette velünk hazánk szép tájait: a Balatont, a Mátrát, Budapesten a vidámparkot, a fővárosi állatkertet. A vasúton szabadjeggyel utaztunk, volt hajójegyünk is. Ezekre a kirándulásokra ma is szeretettel emlékszem.

A karácsony és a húsvét mindig visszatért emlékeimbe. Nagyon szerény ajándékokat kaptunk. Én könyveket, tollat, mivel gyermekkoromban naplót vezettem. Testvéreim kesztyűt, sálát, édességet. Az ünnepeken eltöltött együttlét a szeretet jegyében mindennél többet ért. Sokáig elhittük, hogy a Mikulás hozza az ajándékokat, hogy a Jézuska a karácsonyfát. Húsvétkor gyönyörű hímeseket festettünk, vártuk a locsolkodó legényeket. Az ünnepi szép új ruhákat, a hófehér blúzokat, ingeket édesanyám varrta.

A sok öröm, jókedv mellett bizony tragédiák is szomorították szívünket. Orvostanhallgató 23 éves Tibor testvérünk a Tiszába fulladt. A férjem, Horváth József mentette, sportos életének köszönhetette, hogy az örvény feldobta a víz felszínére, így életben maradt. Ez a családi tragédia az egész életünket végigkísérte. Mélyen együttérzünk hasonló helyzetű családok életével. Az élet azonban megy tovább.

Az öregkor nehéz napjait is megpróbáljuk elviselni. Közeledő 59. éves házassági évfordulónk alkalmával visszagondolunk a szép, tartalmas pedagóguspályánkra. Ennek lehet majd megkoronázása, hogy ősszel átvehetem a gyémántdiplomámat. Tagjai vagyunk a Bessenyei Irodalmi Társaságnak, az Országos Művészetek Baráti Körének Budapesten.

Jó lenne még egypár szép évet élni erőben, egészségben! Eddig a férjem fogta az én kezemet, most én fogom az övét, reményt, erőt adok neki, biztatom. Hiszen tudod? „Az élet szép, tenéked mondjam?”

Horváth Józsefné

Zentai Betlehemes

Ennek a szép Betlehemi Játéknak a kéziratát apósomtól, Pálinkás Józseftől kaptam. Nagyon meglepődtem és megtetszett, hogy az egész szöveg - versben, rímekben szedve van leírva. Sőt még egy fajta „dramaturgiai” utasítást is lejegyzett, hogy melyik szereplőnek - mikor - mit kell tennie. (pl. leheveredik a pásztor, előlép az angyal, stb.)

Sajnos ő már nincs az élők sorában. 2000 februárjában visszaadta lelkét a Teremtőjének, de a pásztorjáték, amit leírt – újra él, mert a betlehemező tanítványaimmal már több helyen is előadtuk Zentán és annak környékén, Vajdaság (Szerbia) több településén.

**Pálinkás József - Zenta (Vajdaság) környéki –
hagyományos betlehemes játéka**
(visszaemlékezés)

Előszó a Betlehemi Játékhoz

Ennek a Betlehemi Játéknak a leírására – felelevenítésére, nagyon érdekes-, szinte csodával határos módon került sor.

Nagyon megviselt, összetört feleségem hirtelen elvesztése. Kerestem a lelki feltöltődést, és ekkor az Ádventi időszakban kezembe került egy könyv „Nyissatok ajtót a betlehemeseknek” címmel. Valami megérintett, mert ennek elolvasása után kezdett felelevenedni bennem a gyermekkorom szép emléke, a Betlehemezés. Csak úgy jöttek a - sorok, a -versek, a –rímek, nem győztem papírra vetni őket.

Három éven keresztül (1938-1939-1940) jártam Zenta utcáit mint kis betlehemező a többi társammal együtt.

Előbb szeretnék bemutatkozni, Pálinkás Józsefnek hívnak és 1931.-ben születtem. Munkáscsaládból származom, édesapám molnár volt és én is az lettem. Később a magas-szakképesítést is elvégeztem, mert a szakmám iránti szeretet ezt diktálta.

A családunk 1934-ben Magyarkanizsáról jött Zentára. Én itt nőttem fel az öt testvéremmel együtt. A szegények szomorú sorsát éltük. Édesapám hiába dolgozott szinte erőn felül, mi akkor is sokat éhezünk, nélkülöztünk. Fénysugarat az életünkbe mindig a karácsonyi időszak hozott, amikor is elkezdtük a betlehemezést.

Emlékszem lázasan készülődtünk rá: hogy milyen legyen a kis Betlehem, hogy melyik utcákba menjünk. Ugyanis több betlehemező gyerek-csoport volt, akik versengtek azért, hogy a módosabb, gazdagabb helyekre menjenek be. Ezért sokszor leszámolásra is sor került.

A pásztorbotok egymás megfenyítésére és néha egymás kis Betlehemének a szétrontására is lettek használva. Ilyen hosszú idő távlatába, ezek a dolgok is megszépültek.

Házról házra járva sok helyen előadtuk a mi kis betlehemi játékunkat és a házigazda ezt pénzzel vagy egy kis ennivalóval – kolbásszal, szalonnával, kaláccsal jutalmazta. Visszagondolva ezekre, most gazdagnak érzem magam.

De sajnos jött a háború és utána egy olyan időszak, amikor ilyen szokásokat nem volt szabad folytatni.

Öröm van a szívemben, hogy mostanában vannak olyan lelkes gyerekek és felnőttek, akik ezt a régi szép magyar hagyományt felélesztik. Mert igaz az a mondás, hogy: „A nyelvében és a hagyományiban él a nemzet.”

Nagy szeretettel vetettem papírra a visszaemlékezésem által felidézett „Zentai Betlehemi Játékot”, reménykedve abban, hogy majd újból bemutatásra kerül.

Zenta, 1996/97. – Pálinkás József – (1931-2000)

Zentai Betlehemes

Jámbor pásztor: *(Bemegy és megkérdezi)*

Szabad bejönni betlehemmel?

(Az „Igen” után a többiek is bejönnek és leteszik a „Betlehemet”)

Negyedik és ötödik angyal: *(egyszerre mondják)*

Betlehem mezején pásztorok valának,
kedvükből daloltak, őrizték a nyáját.

Negyedik angyal: *(énekli)*

Betlehem, Betlehem a te határidba,
érkezett Mária rongyos istállóba.
Ott ülvén mint egy elhagyott gerlice,
elkészíti magát a boldog szülésre.

Ref.:

Ott ülén mint egy elhagyott gerlice,
elkészíti magát a boldog szülésre.

Ötödik angyal: *(énekli)*

Egy angyal, egy angyal újságot hirdetett,
Betlehem barlangba kis Jézus született.
Hideg szél fújdogál, jaj, de nagyon fázik,
a kisdéd Jézuska, épp úgy siránkozik.

Ref.:

Hideg szél fújdogál, jaj, de nagyon fázik,
a kisdéd Jézuska, épp úgy siránkozik.

Mindannyian énekelve:

Dicsőség mennyben az Istennek!
Dicsőség mennyben az Istennek!
Az angyali seregek, vígan így énekelnek:
Dicsőség, dicsőség Istennek!

Békesség földön az embernek!
Békesség földön az embernek!
Kit az igaz szeretet a kis Jézushoz vezet,
Békesség, békesség embernek

Öreg pásztor:

Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!

Mindenki:

Mindörökké. Ámen.

Öreg pásztor:

Adjon áldást a Teremtő e tisztességes házra,
annak gazdájára és kedves családjára!
Bőségben, békében, szeretetben éljenek,
a házukat díszítse a sok játszadozó gyerek!
Sok örömük legyen jószágban, vetésben
és a család a szomszédokkal csak jó viszonyban éljen.
Kerülje el őket minden földi csapás,
a Teremtő meg adjon nekik sok-sok földi áldást.
Az elmondott szavaimat szívem vezérelte,

de most aztán azt elmondom, hogy miért is jöttünk ide.
Pásztorok vagyunk mi és eljöttünk e tájra,
hogy dús legelőt leljünk itt a sok jószágnak.
De nagyon elfáradtunk, hisz nagy utat megtettünk,
és most már engedjék meg nekünk, hogy kissé lepihenjünk.

(Ekkor a pásztorok lehasálnak a földre, háttal a Betlehemnek. A három idősebb pásztor: Gurdus, az Öreg és Jámbor közel egymáshoz, távolabb Áron, a Kölyök pedig egész távol.)

(Előlép Szent József és Szűz Mária.)

Szent József:

A nagy császár parancsára jöttünk Názáretből az összeírásra,
bizony megfizetné az egek Ura, hogyha befogadnak erre az éjszakára.
Gyere kedves Szűz Mária jó lesz nekünk istállóban, - itten.
Az a fontos, hogy megpihenj, szegényeknek születik az Isten.

Szűz Mária:

Magasztalja szívem Istent,
megköszönök néki mindent,
gyermeket ad az anyáknak,
Megváltót küld a világnak.

(Az angyalok énekelni kezdik, „A mennyből az angyalt)

Angyalok:

Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok, pásztorok,
hogy Betlehembe sietve menvén, lássátok, lássátok.

Istennek Fia, aki született jászolban, jászolban.
Ő leszen néktek Üdvözítőtök valóban, valóban.

Mellette vagyon az édesanyja, Mária, Mária,
barmok közt fekszik, jászolban nyugszik szent Fia, szent Fia.

Első angyal: *(halkan megrázza a csengőt és halkan mondja)*

GLÓRIA!

Öreg pásztor: *(kicsit meglöki a mellette fekvő pásztor)*

Hallod Jámbor, angyal szóla.

Jámbor:

Hallgasson kend, ne zavarja a csöndet,
úgy látszik, hogy megint csak a füle csengett kendnek.

Öreg pásztor: *(morgolódva)*

„Hallgasson az Öreg, mert csak mindig morog,”
pedig tisztán azt hallottam, hogy az angyal szólott.
(Újra leheverednek)

Második angyal: *(erősebben csenget és hangosabban mondja)*

GLÓRIA!

Öreg pásztor: *(gorombán megrázza Jámbort)*

Hallod-e te Jámbor koma,
hogy most már az angyal szóla.

Jámbor:

Nyugodjon meg végre – már lassan begorombul,
talán, sokat kortyolgatott a nagy boros kulacsbul.

Öreg pásztor:

Kortyolgattam, nem tagadom, mert szeretem a jó bort,
de majd meglátjátok, hogy az éjjel valami történni fog.
(Újra leheverednek, kis szünet után igen erős csengetés hallatszik)

Harmadik angyal: *(csenget és mondja)*

Glória!

Mindhárom angyal: *(egyszerre csengetnek és mondják)*

Glória – Glória!

Öreg pásztor: *(halkan, szinte félve szólítja társát)*

Hallod e te Jámbor koma,
hogy már tényleg angyal szóla.

Jámbor:

Ezt már tényleg angyal szóla.

Negyedik angyal:

Mint angyali követ, küldtek ide hozzátok,

a magas Egekből, hogy meghallgassátok:
született kis Jézus, a világ Megváltója,
mindenki bírása és szabadítója.

Ötödik angyal:

Pásztorok, igaz jó hírt hoztam tihozzátok,
azt a fényes csillagot ti ne csodáljátok,
hanem szaporán talpra, -
induljatok az útra,
imádni a Kisdedit,
ki az éjjel született.

Öreg pásztor: *(botjával gyengéden megveregeti a kis pásztor, a Kölyköt)*

Kelj fel, Kölyök, Karidon,
nagyot ütök a faridon.
Olyan vagy mint egy ma született vén ló,
frissebb nálad a száz esztendő kiscsikó.

(A Kölyök ekkor fürgén, fiatalosan felugrik a földről, magához öleli a hosszú pásztorbotját, majd segít felállni az Öregnek és közben a következőket mondja.)

Kölyök:

Nekem az már mindegy csikó-e vagy ló,
mert egyik sincsen nékem, így - a számár is jó.
De mondja bátyám, fölkelnem miért kellett,
mert a kedvem nagyon, de nagyon szomorú lett.
Mert ilyen szép álmot többé már nem látok,
oly nagy fényesség takarta be az egész világot.
(Betlehem felé fordul és megszakítás nélkül folytatja.)
Tán nem is volt álom. Nézzék csak kentek,
hogy Betlehem felett mily nagy fényesség lett.

(Ekkor a pásztorok - Betlehem felé fordulnak és lekapják fejükről süvegeiket, magukhoz szorítják. Félelmükben átnyalábolják egymást. A Kölyök a két pásztor közé bújik és mondja.)

Kölyök:

Jaj, most mi lesz velünk, én már nagyon félek,
közeledni látom a nagy fényességet.

Angyalok:

Az nem közeledik, mert már fölértek ért,
és most hallgassátok meg az Ég üzenetét.

Első angyal:

„Pásztorok, pászorok” Mondom ne féljetek,
mert nagyon nagy az öröm, amit mondok néktek.
Ma megszületett a ti Üdvösségetek.
Minden úgy történt, ahogy az Úr rendelte,
Isteni gyermekét leküldte a Földre.
Menjete pászorok ti is Betlehembe
És ha odaérte,
csak a jelet figyeljéte.
Az lesz a jel, hogy gyermeket taláto pólyába csavarva,
jászolba fektetve, szalmával takarva.

Gurdus pászor:

Hallottátok ugye, mit az angyal mondott nekünk,
legjobb lesz, ha mindjárt Betlehembe megyünk.

Jámbor: *(Kölyökhöz fordulva)*

Figyelj, most te Kölyök, arra ami mondok,
nagy útra készülünk, de ezt már te is tudod.
Mindhármunk kulacsát forrásvízzel töltsd meg,
és a három tarisznyát a kosztal bőségesen rakd meg.
Mi majd addig az Öreggel ajándékot teszünk,
amit tiszta szívvel a kis Jézusnak viszünk.

Kölyök:

Mindent, úgy készítettem el, ahogy Jámbor bátyám mondta,
és most aztán tisztességgel keljünk az útra.
Induljunk már végre, hogy Betlehembe menjünk,
a Teremtő Jó Istenünk legyen végig velünk!

(Ekkor a pászorok elkezdene körbe járti és a botok végével veregetik a földet. Az angyalok éneklík, hogy Pásztorok, pászorok örvendezve.)

Angyalok:

Pásztorok, pászorok örvendezve,
Sietnek Jézushoz Betlehembe,
Köszöntést mondanak a kisednek,
Ki váltságot hozott az embernek.

Angyalok szózata minket is hív,
Értse meg ezt tehát minden hű szív,
A kisdéd Jézuskát mi is áldjuk,
Mint a hív pásztorok, magasztaljuk.

*(Az ének végére a pásztorok a Betlehemhez érnek. Gurdus pásztor oda-
lép, letérdelés mondja...)*

Gurdus pásztor:

A Teremtő Isten a világot nagyon szereti,
ha egyszülött Fiát elküldte most neki.
Minden igaz embert a szíve ide vezet,
és imára kulcsolódnak a sok-sok dolgos kezek.
Én egyszerű pásztor vagyok, csak a legelőket járom,
ezért hoztam ajándékba, a legszebbik báránnyom.
Tejet, sajtot, túrót hoztam a báránnyal,
amit szeretettel adok a Szent Családnak.
Mária és József, kik a jászol mellett álltok,
a Teremtő Isten vigyázzon Tirátok.
A Szent Család az Ti vagytok, az más nem is lehet,
vigyázzanak Rátok a mennyei seregek.
Most sok igaz ember suttogja az imát,
és úgy imádnak Titeket, mint Szent Názáreti család.
Öreg ember vagyok, de szeretném ha mégis,
a kis gyermek Jézus velem lenne végig.
A Teremtő Isten adjon áldást Rátok,
áhitattal és tisztelettel most már tovább állok.

Szűz Mária:

Köszönöm pásztorok jóságtokat,
Szent Fiamnak hozott ajándékokat,
Isten jutalmazza a ti fáradságtok,
és adja meg a mennyben a jutalmatok.

*(A Gurdus pásztor eltávolodik a Betlehemtől és most a Jámbor és Áron
mennek oda és letérdelnek.)*

Jámbor:

Én is pásztor vagyok, a legelőn voltam,
amikor oly jó hírt mondott el az angyal.
Fényesség és ének kísérte ottlétét,
és ezek között mondotta el Jézus születését.

Gyorsan útra keltem, nagy örömöm támadt,
és ajándékba el is hoztam a legszebbik birkámat.
Szép, új subát is hoztam magammal,
engedjék meg, hogy ezt a kis Jézusra takarjam.
Subám a lelkem melegét örökké megtartsa,
nehogy a kis Jézus megfázzon alatta.

Áron:

Én is azt mondom, hogy az ima és az ének tiszta szívből jöjjön,
hogy minden ember megtudja – mi történt a Földön.
Jól tudom, hogy a Teremtőnek szeme mindent meglát,
ezért most már mondanom kell néhány szép imát.
A fohászomat hallja, a buzgóságom látja,
örülök, hogy a kised Jézus eljött e világra.
Az Atya a Fiát leküldte a Földre,
hogy azt a sok bűnös embert - jó útra vezesse.
Mária és József, kik a kis Jézusra vigyáztok,
az Atya Isten áldása szálljon most le Rátok.
Most halkan imát mondok, mert alszik a Kised,
Dicsértessék a kis Jézus, a Mennyei Gyermekek.

Szent József:

Köszönöm pásztorok kedves ajándéktok,
Az Isten áldása legyen rajtatok.
Eljöttetek, hogy lássátok a Gyermecket,
ki az Igazság és a Szeretet.

(Ezek után Jámbor és Áron félreállnak, és a Kölyök lép oda, letérdel és a következőket mondja.)

Kölyök:

Fiatal vagyok még, de tanítgat az élet,
nem éltem még sokat, csak tizenkét évet.
Korán árva lettem, a pásztorok nevelnek,
hittel, becsülettel az életbe vezetnek.
Így hát én is bojtár lettem, és az égi jelre,
pásztortársaimmal jöttem ide, Betlehembe.
Szegény árva vagyok, és semmim se nincsen,
de úgy érzem, hogy mindig velem van az Isten.
Ajándékot nem hozhattam, mert nagyon szegény vagyok,
és így az imámon kívül semmit sem adhatok.

De a lelkem tiszta és csak azt diktálja,
kulcsolódjon mindkét kezem a legszebb imára.
Drága kis Jézusom, nagy az én kérésem,
hogy ameddig csak élek, mindig maradj vélem.
Nem leszek oly árva, ha a pusztán leszek
és ha mellettem lesz az Isteni Gyermeke.
Mindig boldog leszek, a legelőt ha járom,
úgy érzem, hogy a kis Jézus lett a játszó-pajtásom.
Sok jó ember keze kulcsolódik a csendes imára,
bűnös embereknek a szeme láttára.
A vétkesek közül sokan majd megtérnek,
és igaz emberek módján, ők is köztünk élnek.
Ide jöttek eléd, földre leborulni,
bűneikre Tőled bocsánatot kapni.
Mérhetetlen nagy jószágot hoztál a számunkra,
ezért kérek, hogy Te legyél a Pásztorok-pásztora.
Mennyei Atyám, hallgasd meg kis bojtárod szavát,
örökké áldott legyen a Szent Názáreti Család!

Szent József:

Köszönjük szépen,
áldjon meg érte az Isten.

(Ezek után a kis bojtár, a Kölyök eltávolodik a jászoltól és hosszan egy irányba néz.)

Jámbor:

Gyere már te Kölyök, mindig csak rád várunk,
tudod, hogy őrizetlen maradt a sok jószágunk.

Kölyök:

Mennék Jámbor bátyám, de már mozdulni se merek,
mert nagy fényességben közelednek a lovas emberek.

(A két pásztor a jelzett irányba fordul és gyorsan lekapják fejüktől a süvegeiket. Ekkor megszólal az első angyal.)

Első angyal:

Pásztorok – pásztorok mondtam, ne féljetek,
tisztá a szívetek, tiszta a lelketek.
Elmondom én néktek, amit most ott láttok,

ők messziről jönnek a kis Jézuskához:
Gáspár, Menyhért, Boldizsár – mind a hárman bölcsek,
akiket a nagy-csillag fénye idáig vezetett.

(A napkeleti bölcsek lassan közelednek és egyszerre mondják.)

Gáspár, Menyhért, Boldizsár:

Merre menjünk, hol keressük?
hogy a helyet el ne tévesszük!
Hogy a kisdedit megtaláljuk,
és térdre borulva imádjuk.

(Az angyal jelez a bölcseknek)

Gáspár:

Nézzétek, társaim, talán már itt vagyunk?
E hely fölött megállott vezérlő csillagunk.

Menyhért:

Az ám, de itt nincs más, csak egy kis istálló,
királyhoz ez a hely semmiképp sem méltó.

Boldizsár:

És az istállóban egy kis gyermek van csak,
akit az édesanyja jászolban ringat.

(A bölcsek bemennek az istállóba - a Szent családhoz)

Gáspár:

Bölcsek vagyunk. - Napkeletről jöttünk.
A zsidók újszülött királyát keressük.

Menyhért:

Az úr hírnöke azt mondta: - kövesd a csillagot,
s akkor megleled a Megváltót,
aki a Földre hozza - a békét, boldogságot.

Boldizsár:

Már ezer éve megjósolták,
Hogy várjuk a nép Megváltóját.
Csóvás csillag jelzi nekünk,
Megszületett! - Örvendj népünk!

Gáspár:

Igaz, kisgyermek csak, de én hiszem, tudom,
nem hiába jöttünk hosszú, nehéz úton.
Megtaláltuk végre, aki után vágytunk,
ez a kicsi gyermek a mi nagy királyunk. *(letérdelve folytatja)*
Jézusom, hitemmel együtt lábad elé teszem,
aranyam és minden földi kincsem.

Menyhért:

Gáspár király mellé én is letérdelek,
hogy Téged, Jézusom, szívből köszöntselek.
Illatozó tömjént ajánlok fel Neked,
cserébe áraszd rám égi kegyelmedet.

Boldizsár:

Afrika földjéről jöttem én el hozzád,
hódolni előtted égi, s földi Király.
Ezt a mirhát néked ajándéku hoztam,
kérek, emlékezzél országodban rólam

Szűz Mária:

Köszönjük néktek a szép ajándékot.
Isten jutalmazza a ti fáradságtok,
és adja meg a mennyben a jutalmatok.

(Az első angyal a napkeleti bölcsekhez fordul...)

Első angyal:

Menjetek békével, semmit ne várjatok,
és mondjátok el mindenkinek, amit itt láttatok.

(A második és a harmadik angyal a pásztorokhoz fordul.)

Első, második és harmadik angyal: (egyszerre)

Jószágítók rendben vannak, rá gondotok ne legyen,
vigyáznak rájuk a nagy mennyei seregek.
Mondjátok, hogy legyen békesség a lelkekben,
és szeretet költözzön mindenki szívébe!

(Az Öreg pásztor készülődik.)

Öreg:

Mi most már induljunk az útra, kenyeres pajtások,
ne várjanak sokáig ránk az otthagyt jászágok.

*(A pásztorok ismét körbe-körbe járnak, botok végével ütögetve a földet.
Néhány lépés után Jámbor megfogja az Öreg vállát, aki megáll – és a
következőket mondja.)*

Jámbor:

Tudod Öreg pajtás, már igen sokat megéltem,
de ilyen nagy örömben még soha nem volt részem.
A gyermek Jézus előtt térdre ereszkedtem,
és imára kulcsoltam a fáradt két kezem.

Áron:

Nekem is ez életemnek legszebbik ajándéka,
de most aztán végre induljunk utunkra.

(A pásztorok elindulnak, közben az angyalok éneklik.)

Angyalok:

Fel nagy örömré, ma született,
aki után a Föld epedett.
Egyszerű pásztor, jöjj közelebb, nézd a te édes Istenedet!
Mária karján égi a lény,
isteni kisdéd szűznek ölen.
Egyszerű pásztor, jöjj közelebb, nézd a te édes Istenedet!

Kölyök: *(Örömmel felkiált.)*

Nicsak, megérkeztünk, de nézzék csak kentek,
-hogyan milyen szépet látok,
ott a szép legelő, s rajta a jászágok.
Zöldellik a dús fű, harmat csillog rajta,
úgy néz ki az egész, mintha ezüst volna.

Áron:

Igazad van Kölyök, pásztornak az a legszebb mégis,
amikor a nyája békességben legelészik.

Öreg:

Most, hogy megérkeztünk, végezzük a dolgunk,
mert nemsokára a jászágokkal tovább kell indulnunk.

Negyedik angyal:

Az éjszaka is sugárzó,
eljött Jézus, a Megváltó.
S a próféták, mit megírtak,
valóság lett: - Jézus itt van.
Napkelettől napnyugtáig,
messzi tova századokig,
egyetlen név fog hangzani,
- a népek s az ég angyalai
mind, mind Jézus nevét áldják,
a Megváltás Örök Királyát.

Ötödik angyal:

Az ég ölelkezett ím akkor a Földdel,
az egy igaz Isten az emberiséggel.
Új hit, új reménység szállott a szívekbe,
lelki békesség és áldás a lelkekbe.
Csak szeretet legyen mindenki szívében,
áldás el nem marad, - megsegít az Isten!
Áldott-áldott, ki jött az Úrnak nevében,
hozsánna, dicsőség a magas mennyeekben!
E földön meg legyen végre már békesség,
az emberek között örök testvériség.

Öreg: *(Háziakhoz fordulva mondja.)*

De mielőtt még elmennénk erről a szép tájról,
böcsülettel köszönjük el a házi gazdától.
A Teremtő Isten áldja meg kenteket.
Kívánom, hogy szeretetben még sokáig éljenek.
Ha a sorsunk úgy hozza, hogy ismét erre járunk,
és e szép, dús legelőre hajtsuk a jószágunk,
ha még egyszer erre jövünk, vagy erre térünk,
ígérjük, hogy bebocsájtást újra csak itt kérünk.
De addig is a Jó Isten vigyázzon a családra,
és a legjobb ételeket rakja asztalára.
Jó étvágygal fogyasszák: a szőlőt, bort, a kalácsot,
- és engedjék meg, hogy mi kívánjuk az első
„Boldog Karácsonyt!”- *(Ezt mindenki egyszerre mondja.)*

Mindenki: *(A pásztorok a botokkal a padlót ütögetik és körbejárnak)*

Hej víg juhászok, csordások!
Csörgedeznek a források!
Be gyönyörű ez az éjjel,
bár tekintsetek csak széjjel!
Nézzétek, Betlehem felett,
micsoda nagy fényesség lett!
Egy szép csillag amint szállott,
a pajta felett megállott.

*(Ha a házigazda megkérdezi, hogy mit fizessenek, vagy mivel tartoznak,
- akkor az Öreg pásztor illemtudóan ezt mondja.)*

Öreg pásztor:

Örömmel hallottam, amit most kérdezett,
hogy a Betlehemi játékunk itt mindenkinek tetszett.
Ha a gazda úgy gondolja, - és a szíve úgy rendelje,
valami kis pénzt is lehet nekünk tenni oda a perselybe.
(A betlehem melletti perselyre mutat és mondja.)
„Amit szántak tarisznyámba, tegyék bele hamarjába.
Amit szántak tarisznyámba, tegyék bele hamarjába.”

*(A régebbi időkben volt, hogy a betlehemeseknek egy szál kolbászt is
adtak, amit a kis Betlehem tetejére akasztottak, - de ha nem kaptak, ak-
kor a pásztorok a következő dalt énekelték – a „Csorda pásztorok” dal-
lamára...)*

Pásztorok:

Elindulának, kolbászt nem kapának,
szegény pásztorok éhen maradának.
Messzire mennek, nagy utat megtesznek,
de a pásztorok nagy éhségbe esnek.

Kolbászt nem kaptak sehol a gazdáktól,
nem várhatnak semmit, üres tarisznyáktól.
Túró, tejfel, sajt marad eledelünk,
És mi pásztorok, békén tovább megyünk.

(Lassan mindenki kimegy.)

//Eredeti szöveg: Csordapásztorok midőn Betlehemben
Csordát őriznek éjjel a mezőben,
Csordát őriznek éjjel a mezőben.

Isten angyali jövének melljük,
Nagy félelemmel telék meg ő szívük,
Nagy félelemmel telék meg ő szívük.//

Beküldte: Horváth László

Édesapám esete az öreg csángóval

Valamikor réges-régen, a két világháború között, öregapám a jobb élet reményében Boszniába költözött a családjával. Ott egy vízimalmot vett. A környék lakossága oda hordta a gabonát őrölni.

Ebben a sok kultúrájú közösségben nevelkedett édesapám, Horváth Kálmán. Brcskó (település Boszniában) környékén szerbek, horvátok, bosnyákok, törökök, székelyek és sok magyar, valamint csángó-magyar élt. Sokat mesélte édesapám, hogy néha, szinte alig értették meg egymást, pedig sokan magyarnak vallották magukat. Akkor tájt a „Nagy-Magyarország” területéről sokan odavándoroltak, bízva a könnyebb megélhetésben, de mindenki megtartotta a saját szokásait, dialektikusát, tájnyelvét és ebből néha adódtak félreértések.

Történt egyszer, hogy öregapám megkérte az édesapámat, hogy hajtsa ki a teheneket a legelőre, de „két szeme” legyen rájuk, nehogy valami baj történjen. Apukám akkor 8 – 10 éves lehetett. A gyerek az gyerek, - nem volt elég figyelmes és a tehenek betévedtek a legelő mellett lévő kukoricásba.

Sajnos pont akkor jött arra a kukoricás gazdája, aki éppen egy csángó-magyar volt. Na volt is nagy kiabálás, káromkodás, szitkozódás. Apukám azt se tudta mitévő legyen. Erre a csángó rákiáltott:

- „Hé, te gyerök, vigyázz arra a tehönre, bele ne hamjon a törö-búzamba!”
- „Miféle búzába? – kérdezte édesapám, mert nem értette – „Nem látja kend, hogy ez nem búza, hanem kukorica?”
- „Hé, te gyerök, az anyád szentjit, ne cserepeskedj, mert a kujakommal úgy a buzgódra lepcsintek, hogy hejben a nyavaja kitör.”

Azt mesélte apukám, hogy nem értett semmit, de mikor az öreg csángó mérgesen kezdett lekaszálódni a kocsijáról, jobbnak látta, ha kereket old a tehenekkel együtt – „míg a nyavaja ki nem töri”.

Később tudta meg, hogy amit hallott – mit is jelent: a cserepeskedés – visszafeleselést, a kujak – öklöt, a buzgó – a száját, a lepcsintés pedig az odavágást, odacsapást jelentette.

Így már érthető volt számára a „fenyegetés”: „Hé, te gyerek, az anyád mindenségit, ne feleselj, mert az öklömmel úgy a szádra vágok, hogy helyben ki fog törni a nyavalya.”

Én mikor hallottam ezt a történetet, jót nevettem rajta. Remélem másoknak is tetszeni fog.

Horváth László

Gyermekkorom kalandjai

Ezek a nem mindennapi igaz történetek Vajdaságban, Zenta város mellett, egy kis faluban - Felsőhegyen történtek meg, még a múlt században, úgy 1960 tájáán, mikor még kisiskolás voltam.

Volt egy pár jó barátom, akikkel igyekeztünk a szabad időnket „hasznosan” eltölteni. Akkoriban nem volt még a faluban áram és esténként petróleumlámpával világítottunk. Persze áram nem lévén, - se TV, se mozi, se mobil - nem volt még akkor, sőt autó is talán ha egy akadt a faluban.

Szóval a saját ügyességünkre, leleményességünkre voltunk utalva, vagyis csak erre tudtunk hagyatkozni. Bátran mondhatom, hogy mi hárman: Gergő, Feri és én, jóban-rosszban együtt voltunk. Gergő egy „beleváló” gyerek volt, és ki merte azt mondani, hogy ő nem cipeli a nehéz táskát az iskolába. Ezért a derekára kötött egy madzagot és azzal húzta maga után. (Persze csak akkor, mikor az anyja nem látta.) Feri és én nem voltunk ilyen „bátrak”, mi cipeltük az iskolatáskát - Gergő nagy kuncogása közepette.

A szabadidőnkben, mindig valami jó játékon töltük a fejünket. A környéken mindenkinek elég sok disznaja volt, és mi láttuk, hogy a felnőttek hogyan drótozzák meg az orrukat, hogy ne túrják szét az aklot. Ez adta az ötletet, hogy mi is ezt játsszuk - „drótozzunk disznókat”. Feltevődött a kérdés, hogy mi legyen a „disznó”? Nálunk, hátul a kertben éppen érni kezdtek a szilvák, ez adta az ötletet - hogy a szilvák lesznek a disznók. Játékból csináltunk aklokat és szedtünk vagy két szakajtó zöld szilvát. Az elkészített kis drótokkal és fogóval, ezeket drótoztattuk egész délután. Persze visítotunk is hozzá rendszeren, hol Gergő, hol Feri, hol meg én. Csak akkor hagytuk abba, mikor anyukám hazaért. Meglátta a töméntelen sok megdrótozott zöld szilvát, - nagy haragra gerjedt. Igaz hárman voltunk, de hat felé szaladtunk...

Egy másik alkalommal, szintén a mi kertünk látta a kárát a „szuper ötletünknek”. Már pár napja indiánosdit játszottunk, és az íjakhoz az alapanyagot apukám alma-faiskolájából szereztük be. Sajnos elég sűrűn eltörték, ezért mindig újabb és újabb kisért kellett kivágnunk. Mire apukám rájött, már jól megtrikáltunk a fiatal facsemetéket. Volt is sorakozó és „letolás” - rendszeren.

Egyszer a vásárból, emlékszem, édesapám egy szép fából készült kis fiá-kerral tért haza. Előtte a kis ló is fából volt. Büszkén mutattam Gergő barátomnak. Játzás közepette egyszer azt mondja: „Hülyeség ez a fa ló. Unalmas. Fogjuk be a kis kocsi elé a macskát.” Persze nekem sem kellett kétszer mondani. Egyből ráálltam. A drága, aranyos cicuka egy darabig tűrte is a kocsikázást, de egyszer csak gondolt egyet és - „illa berek, nádak, erek”, úgy elillant, és felszaladt a legközelebbi fára, fiákerestül együtt. Hiába csaltuk, hívogattuk, becézgettük, bizony nem volt hajlandó lejönni. Édesapám hozta le, mikor a munkából hazaért. Persze a „drága barátocskáim” addigra rég elhúzták a csikot. Így én maradtam egyedül viselni a következményeket.

Mivel sarkon laktunk, emlékszem, mindig rohantunk ki az utcára, ha ökrös szekér jött arra. Figyeltük, hogy hogyan fordulnak el az ökrök a sarkon. A gazdájuknál nem volt semmi irányító szerszám, vagy gyeplő, csak a járom, ami az állatok nyakába volt téve. Mikor a gazda elkiáltotta magát, hogy „csali hó”, akkor az ökrök elkezdtek kanyarodni. Mi pedig szájtátva néztük, és csodálkoztunk, hogy milyen okosak és ügyesek, hogy tudják, merre kell fordulniuk.

Milyen igaz az, hogy az idő megszépíti az emlékeket. Ennyi idő távlatából még a csínytevések is szépnek tűnnek.

Horváth László

A dédapám tiszti díszkardja

Nagypapámnál a falon függ egy szép régi kard. Sokat nézegettem, aztán egyszer megkértem adja oda, mert meg szerettem volna fogni és kihúzni, mint egy igazi huszár. Levette és odaadta, hogy jobban megnézzem, közben mesélt róla egy régi történetet.

Ez a tiszti díszkard a dédapámé volt, aki sajnos a II. világháborúban hősi halált halt. Dédapám 35 éves 3 gyerekes családapa volt. Utolsó napjait mesélte el nagypapám, aki ekkor még csak 6 éves volt. 1944. december elején, mint tartalékos főhadnagyot, behívták katonának. Sok barátja elbújtatta volna, de ő nem akart gyávának látszani. A dédnagymamám már vidékre menekült a gyerekekkel, mert azt hallották, hogy jönnek az oroszok, és elviszik a fiúgyerekeket. Még a dédapám el tudott utazni, hogy elbúcsúzzon tőlük. Este még jártak egy búcsúkeringőt, majd másnap bevonult.

December 16-án reggel első feladatként 5 tagú felderítő járőrszakaszt vezetett a nagytétényi országút Duna melletti részén. Az oroszok Csepelről lőtték Dél-Budát. Gránátsivítást hallva, őt kivéve, mindenki hasra vágódott. Ő

állva maradt, mert orosz akart fogni. Foglyot, hogy karácsonyra hazaengedjék. Egy vízszintesen repülő repesz eltalálta. Három perc alatt elvérzett.

Ezenkívül maradt egy levél tőle, amit halála előtti nap írt húgának, mert nem tudta a családja, hol van. Ennek az utolsó sora így szól: „...remélem, holnap nem lesz semmi baj.” A többi öt katona mesélte mindezt, akiknek semmi bajuk sem lett. Így lett hősi halott a Dédpapa, a díszkard meg egy örök emlék.

Horváth-Buday Bendegúz

Csajbók-Mészáros történetek Besenyszögőről

1938-1963

Besenyszög. Faluból lett város a Jászság s Kunság határán. A földje kemény, repedezettre szárad az aszály idején. Ragadós, „vendégmarasztaló” sártengerre változik esőben. Ha azonban ismerik a földjét, s megfelelően gondozzák, remek gabonát, zöldséget, de akár gyümölcsöt is terem. Az itt lakó emberek is kemények a felszínen, de ha megismerjük őket, számos történettel, tanítással gazdagodhatunk.

Innen származnak a szüleim Költözhettek ide-oda, jobb életet, megélhetést keresve, mégis, ide tértek vissza születésem előtt, s itt építették fel szülőházamat. Máig ebben a házban élek, bátyámmal együtt.

Besenyszögön gyerekeskedett Édesapám, Csajbók József és Édesanyám, Csajbók Józsefné Mészáros Margit. Gyerekkorukra a háború, a nélkülözés, a „front alatti” szenvedés mellett igazi, gyerekcsínyekkel, huncutságokkal, kalandokkal teli történetekkel emlékeznek vissza. A mindennapi munkába a napi betevő falatért a család apraja-nagyja bekapcsolódott. A gyerekek mégis gyerekek voltak. Ebben a mai szemmel kilátástalan helyzetben is megtalálták a gyermeki élet vidámságát, humorát. Ezekből a történetekből válogattunk egy párat, némi kitekintéssel a mai világra. Fogadják szeretettel.

A görhe, a korabeli sportszelet

A görhe kukoricadarából, tejjel, disznózsírral gyúrt, cukorral édesített, tenyérrel kilapított, kizsírozott tepsiben, sütőben sült lapos lepény. Sokáig eláll és nagyon finom. De bizony kegyetlenül kemény, ha kevés zsír, kevés tej jut bele! Nagybátyámmal közösen emlegették Apukámék, hogy a tarisznyába tett „diétás” görhét (háború után honnan lett volna elég zsír, elég tej...) az úton versenyt gurították Palotásig (Besenyszögtől 7 km) és még csak le se csorbult a széle!

Nosztaigiából Anyukám szokott sütni görhét. Abba jut már tej is, zsír is, cukor is, sokkal puhább így. Nem is bírná ki a gurítóversenyt!

Ajándék Ausztriából

Édesanyámék szintén kilencen voltak testvérek. Ő a legidősebb, 1942-ben született. Kislány korában neki is nélkülöznie kellett édesapját, aki hadifogságba került Ausztriában. Ő mit sem értett ebből, csak azt, hogy Tatám „messzibe” van, és mint minden gyerek, arra számított, hogy „messziből” hoz majd nekik valami csekélységet. Kérdezte is Mészáros mamámat:

- Édesanyám, mit hoz majd Édesapám, ha hazajön messziből?

- Mit, hozna, mit!... - csattant fel elkéservedve Mamám. - Hoz majd haza „tetyűt”! (A katonák sokszor gyalog, vagy szekérstoppal, esetleg a ritkán járó, gőzmozdony húzta vonatok tetején utazva tették meg a hosszú utat, s bizony ez alatt a tisztálkodási lehetőségek igen korlátozottak voltak, a tetűfertőzőség pedig nagy.)

Margitkának a tiszta, védett otthoni körülmények között hál’Istennek fogalma sem volt, mi is az a tetű! Így fordulhatott elő, hogy délután a kertben játszva a szomszéd gyerekeknek dicsekedve újságolta:

- Majd ha hazajön Édesapám messziből, s hoz nekem „tetyűt”, nektek is megmutatom!

Mészáros mamám mikor ezt meghallotta, idejét érezte elmagyarázni, hogy ez nem olyan „ajándék”, aminek örül az ember!

Nagy volt az öröm, mikor egy-egy családfő a fogságból hazaért. De bizony nem is ment be a házba, kint a gádorban (fedett tornác) levetette vándorgúnyját, ott fürdött meg, vágta le a haját, szakállát, öltött tiszta ruhát, a régi ruhát pedig el is égették.

A kukta felelőssége

Sok munka volt kinn a tanyán, a földeken. Akkoriban a kézikapa volt a gyomirtó, s bizony tavasszal gyakran úgy indult a nap, hogy az előző este beáztatott szárazbabot feltette Mészáros mamám főni ebédre bablevesnek, kivitte a még nem iskoláskorú gyerekeket magával a földre, s kapáltak. Időnként beszalasztott egy-egy gyereket a konyhába: „nézd meg, szaladgálnak-e a babok”. A fedőt kukkantás után ferdén kellett visszatenni, hogy ki ne fusson a bableves, de a leve se főjön el.

A kis kukták szorgalmasan szaladtak be és izgatottan emelték a fedőt, megnézték a gyöngyöző lében fel-leszaladgáló babokat, óvatosan visszatették

a fedőt, s visszafutva jelentették: - Szaladgálnak, édesanyám! Kapálhatunk tovább!

Igen ám, de az egyik alkalommal nem sikerült a fedőt jól visszatenni. Elfőtt a leve! Az épp soron következő kis kukta ezzel a hírrel rohant vissza:

- Nem szaladgálnak már a babok, édesanyám! Lenn ülnek, és nagyon feketék!

No, kapát eldobva szaladt Mészáros mamám a többiekkel vissza a kárt elhárítani. Aznap bableves helyett valami gyors ebédet kellett főzni.

Édesapám, a rikkancs

Csajbók mamám újságkihordó munkát kapott. Minden bizonnyal a sokgyermekes özvegyet próbálták így pénzkeresethez segíteni. Édesapám testvéreivel együtt hordta az újságot házról házra. Volt egy huncut ember, aki nap mint nap odaintette magához a kis rikkancsot, turkálva a zsebében, mintha aprót keresne, elvette az újságot, átfutotta a főcímeket, majd visszaadta fizetés nélkül, mondván, "nincs ebbe" semmi érdekes, most nem kell". Pár napig játszhatta csak ezt a játékot, mert egyik reggel édesapám megelégedte, s a „Jer ide, kislegény” hívásra „Menjen a..., ke'd sose vesz semmit!” hangos cifrasággal válaszolt, a járókelők nagy derűtségére. Nem is próbálkozott a kis rikkancs kitrükközésével ez a huncut ember többet!

A buzgó ministráns

A második világháború után a besenyszögi katolikus templomban az Úrfelmutatásnál használt csengettyűt kénytelenek voltak mással helyettesíteni. Az oltárhoz egy réz katonai löveghüvelyt állítottak be, mely fémpálcával megütve szép csengő hangot adott.

A liturgia szerint a térdhajtás után, amelyet a ministráns egy csengettyű szóval kísér, a pap imádásra felmutatja az átváltoztatott kenyeret és bort a hívőknek, ezt háromszoros csengettyűszó jelzi. A miséző pap ezután még egyszer térdet hajt, ezt ismét egyszeres csengettyűszó kíséri.

Olyan szép hangja volt ennek a különleges „kis haragnak”! Dodi, a kis ministráns nem is állt meg az utolsó csengettyűszónál, az előírtnál tovább csengetett, gondolván, ezzel csak szebb lesz a mise. Ütötte, ütötte a pálcával a löveghüvelyből lett csengettyűt, gyönyörködve a hangjában, egészen addig, míg a sekrestyés Emil bácsi be nem ment érte, s ki nem vezette. Kinn a sekrestyében aztán elmagyarázta neki, hogy bármennyire is szépen „muzsikált”, a misének rendje van. S attól ily módon eltérni nem szabad.

Osztatlan iskola

Édesanyám az első és a nyolcadik osztályt járta Besenyszögön, a közbülső időben az Újszász-Szászberek határában lévő régi Kohner-birtok területén laktak egy tanyán, s onnan osztatlan iskolába járt Szászberekre. Az egy osztálytermes iskolában az elsősök az egyik padsorban a betűvetést tanulták, míg a másodikosok a másik padsorban összeadást-kivonást gyakoroltak, a harmadikosok csoportja csendes olvasás feladatot kapott, a negyedikesek pedig feleltek mondjuk versmondásból. Nagy figyelemre és fegyelemre volt szükség ehhez! Édesanyám jó tanuló volt, különösen számtanból remekelt. Egy tantárggyal gyűlt meg a baja: az énekkel. Nem szeretett ugyanis közönség (az osztály) előtt énekből felelni. A tanító biztatásul elmesélte nekik, hogy Wolfgang Amadeus Mozart, a híres zeneszerző kicsi gyermekkorától közönség előtt lépett fel, s a lámpaláz nem akadályozta abban, hogy elbűvölje a nagyszámú és igényes hallgatóságot. Több se kellett a tréfás osztálytársaknak, onnantól fogva „kis Mozartnak” becézték Édesanyámat.

Nekem kiskoromban nagyon sokat énekelt, dudorászott, hümmögött délutáni vagy esti altatás alatt. Elöttem sosem volt lámpalázás.

Oktatási rendszerváltás a háborút követően – gyakorlati tapasztalatok

Az 1921-es oktatási törvény 12 éves korig írt elő Magyarországon tankötelezettséget. Besenyszögön a hatosztályos elemi iskola elvégzése után jártak a gyerekek a háromosztályos „ismétlő”-re, ahol alapvető mezőgazdasági ismereteket is tanítottak. Polgári iskolába Szolnokon volt lehetőség járni, ám ezt sokan anyagi forrás híján nem engedhették meg maguknak. Az 1940-es törvényi változtatás előírta ugyan a 14 éves korig tartó tankötelezettséget s a nyolcosztályos általános iskolát, de a háborús időszak s az azt követő újjáépítés, a háborús sokkból való újraeszmélés éveiben ez nagyon elhúzódott. Sokan voltak, akik a hat elemi után befejezték az iskolát, s munkába álltak. Szüleim, háborús gyerekként, szegény családból származóként megtapasztalhatták, milyen is az, hogy hiába vagy okos, tehetséges, de nem tanulhatsz tovább. Bátyámat és engem épp ezért biztattak rendületlenül a továbbtanulásra.

Édesapám az általános iskola hetedik és nyolcadik osztályát így fiatal felnőtt fejjel végezte el, egy csapatnyi régi falusi sorstársával együtt. Akkoriban is létezett tehát a „felnőttképzés”, az „élethosszig tartó tanulás”, és természetesen a „mindenki ismer mindenkit” csapatban mókás szituációk is adódtak.

Például, mikor az egyik tanár úr hosszasan magyarázott valamit, közben felvett egy ceruzát a földről, s visszaadta az egyik tanuló asszonykának. De a tanár úr, magyarázatába belefeledkezve, a diák kezét elfelejtette elengedni!

Az asszonyka pirult, az osztálytársak derültek... Édesapám persze szünetben nem mulasztotta el megkérdezni:

- Tán jószoltattál a tanár úrral, kedveském?

A másik sokszor emlegetett elszólás, amikor nagynéném, aki a matematika órákat tartotta, az önálló munkánál Édesapám feje felett belenézett a füzetbe, s önkéntelenül így csúszott ki a száján a korrekció:

- DODI SÓGOR, az nem jól van, számolja át!

Horváthné Csajbók Éva

Front Nemesleányfaluban

1945 tavaszán dédimamám 17 éves volt, amikor a II. világháború elérte falujukat. Először a németek érkeztek meg.

A tisztek a dédiék házánál alakították ki a szállásukat, ahol a család nappal fent a házban tartózkodott, éjszaka viszont a pincében kellett aludniuk. A krumplikupacok tetejére tettek takarókat, és úgy aludtak. A németek nagy katlanban főzték az ebédet a tornác alatt. A tisztek között voltak nagyon rendesek is, akik a gyerekeknek is adtak az elkészült ebédből. De bizony voltak köztük, dédimamám elmondása szerint, „fekete-ruhások”, akik nagyon kegyetlenek voltak, ugyanis amikor ők ott ültek, és ették az ebédet, kirúgták kezükből a tányérjukat. Ezek az idők viszonylag nyugodtabban teltek.

De amikor megérkeztek az oroszok, az volt a legszörnyűbb időszak. Mindenki oda bújt el, ahova tudott. Volt olyan ház, ahol az oroszok az ajtón mentek be, a németek pedig az ablakon keresztül menekültek. A családok nagyon féltették a leányokat. Bújtatni kellett őket különböző helyekre. Volt, akit bekormoztak az arcán, fekete kendőt kötöttek a fejére, hogy idős asszonynak látszódjon. Az állatokat sem kímélték. Levágták őket, és abból főzték az ebédet. Viszont ők a kisgyerekeket szerették.

Ahogy elvonult a front, a családjának szinte semmilyen élelme sem maradt.

Husvéth Zalán

Kinyilatkoztatás

A Mákhely egy gyenge minőségű, silány homokos talajú terület a szülőfalumtól északra. A mai napig nagyon bizonytalan a munka eredménye. Úgy 6-7 éves koromban apu éppen ide indult rozsot vetni. Én is vele akartam menni a szekérrel, de apu ellenezte: - Majd unatkozni fogsz ott egyedül. Én csak mondtam neki, hogy elleszek ott, nem okozok semmi gondot. Szerencsére anyu nem volt otthon, mert ő biztosan nem engedett volna. Apu engedéke-

nyebb volt, és némi rimánkodás után jóváhagyta: - Na jó, akkor gyere. A szerke-re már oda volt készítve az eke, a borona, zsákokban a vetőmag, a lovak befogva.

Először szántott apám, én jól éreztem magam. De sokáig tartott a munka, unalmas volt, aztán még a boronálás következett. - Feküdj le a kasba aludni! – mondta apu. Telt-múlt az idő, aztán egyszer csak megjött. Na jól van, most már nem sok van hátra. Még elvetem a gabonát, meg beboronálom. Még mindig előttem van, ahogy a fonott kasból elővette a zsákot, nagy bögrével mérte bele a gabonát, és számolgatta, hogy ne kelljen feleslegesen nagy súlyt cipelni a nyakában. A zsákot kellőképpen megkötötte, a nyakába akasztotta, levette a kalapját, keresztet vetett, és imádkozott. Láttam és megkérdeztem, hogy ezt miért csinálta. Meglepődött.

- Hogy-hogy miért? Ez így szokás.

- De miért így csinálta?

- Miért? Te nem tudod, hogy a parasztember ezt így csinálja? Tudod, most én elvetem a gabonát. Nem rajtam múlik, hogy mi lesz belőle.

Meglepődtem. Hát de....

- Ezért ilyenkor imádkozunk, egy fohászt mondunk és elkezdjük vetni.

Úgy bennem maradt ez, amit apám mondott, hogy elvetjük a gabonát, de nem csak rajtunk múlik, hogy mi lesz belőle, hogy a teológián is eszembe jutott.

A kontingencia szerint kell lennie egy abszolút létezőnek, akinek léte nem függ más létezőtől. Mi Istennek hívjuk őt. A többi létező léte tőle függ. Ezért fohászkodott apám a vetés elkezdésekor. A teológián a professzor még okoskodik is egy kicsit, ami a papnövendékeket zavarba hozza. Nekem ott is eszembe jutott, amit apám mondott, hogy nem rajtunk múlik, de valakinek kell lennie.

Nagy filozófusok sokat gondolkodnak, sokmindent kitalálnak. Egyszer elővettem Karl Rahner híres teológus könyvét, a teológiai kisszótárt. Belenézgettem, és nem értettem. Kis idő múlva Orosz professzor, akit az állam már elűzött a teológiáról egy plebániára, Balassagyarmaton délelőtt lelkigyakorlatot tartott a papoknak. Azt mondta, hogy délután mindenki bátran kérdezzen. Hazamentünk ebédelni, és elővettem a korábban már olvasott, de nem értett teológiai kisszótárt. Újra elolvastam a KINYILATKOZTATÁS címszónál írtakat, de most sem értettem. Szóltam az őrhalmi plébánosnak:

- Te Géza, nézd már, mit jelent ez? Pesten végeztél te is, magyarázd el nekem, mit jelent ez. Nyíri Tamás engem is tanított a teológián, de én nem értem.

Géza nézte, többször elolvasta, majd dühösen visszaadta a könyvet:- Hagyj békén!

Na én megkérdézem ezt! – gondoltam. Jelzőt tettem a könyvbe, és délután megkérdéztem Orosz professzort. A professzor, mikor kinyitotta a könyvet a jelnél, és látta, hogy a KINYILATKOZTATÁS van megjelölve, visszaadta a könyvet és mosolyogva mondta: KINYILATKOZTATÁS -ne kérdezze!

Pályámon elkísért apám mozdulata, szellemisége vezérelt. 85 évesen viszsza tekintve azt kell mondanom, hogy egyszerű szavai Isten áldásáról és az emberi munkáról adták meg azt a kezdő lökést, amelyek a papi pályára vezettek.

Ilosvai Gyula

Igaz mese

Mi gyerekek, nagyon szerencsések vagyunk, mert az apai és anyai nagyszülők is szeretettel vesznek körül, persze, mi is nagyon szeretjük őket.

Tavaszi szünet volt és a testvéremmel a nagyszüleinknél voltunk, Noszvajon. A falusi élet, maga a szabadság.

Papa ásózott a kertben, az öcsém, Marcika is csatlakozott hozzá. A tyúkok körülöttük lebzseltek, mert a frissen kifordított földben rengeteg giliszta volt és az a tyúkoknak igazi csemege. Valósággal versenyeztek egymással, ki tudja hamarabb fölcsapinteni a gilisztákat. A papa és Marcika kis szünetet tartottak a munkában és az egyik tyúk az öcsém kisujját gilisztának nézte. Hamm, be akarta kapni, a testvérem elrántotta ugyan a kezét, de mégis elérte a tyúk kemény csőre. Elkezdett keservesen sírni, a papa alig tudta megvigasztalni. Mi az unokatesómmal, Hannával a nagy diófa alatt játszottunk és láttuk, hogy mi történt. Sajnáltuk szegényt. Később, ebédelni hívott a mama bennünket. Mi előre mentünk Hannával, mert papáék még össze akarták szedni a tojásokat. Nagy sírásra szaladtunk vissza, mivel a kakas felszállt a Marcika fejére. Biztosan kakasnak nézte a testvéremet, ezért támadásba lendült. Valószínű, hogy féltette az uralkodói rangját.

Mondhatta volna az öcsém, hogy neki nem kell az úri rang, elege van a tyúkokból, de hát a kakas ezt úgysem értette volna.

Marcikának aznap nem volt szerencséje a baromfiudvarban.

Egy napon, amikor a fecskék megérkeztek, az a fecskepár is megjött, amelyik előző évben is a mamáéknál, a tyúkok óljában rakott fészket. Nagyon ötletesen, a belső ólban, a villanykörte tányérjára építkeztek, mintha tudnák, hogy oda Cirmi cica és más fészkekről nem merészkedik be. Amikor végre kimehettünk egy hét végén a nagyszüleinkhez, a mama hívott bennünket, hogy mutat valamit. Megálltunk a csirkék kerítésénél, mert várnunk kellett, hogy a fecskemama és a párja kirepüljön a fészekből. Akkor aztán nagyon

gyorsan beosontunk a csirkeólbá. A mamánk sorban fölemelt bennünket és láttuk, hogy a fészekben négy aprócska fióka van, akkorára tátogatta mind-egyik a száját, mintha a világot akarná benyelni. Épp időben jöttünk ki az ólból, mert megérkezett a fecskemama és utána a párja is berepült, ennivalóval a csőrükben. Telt az idő és amikor egy hétvégén újra Noszvajon voltunk, már annak is tanúi lehettünk, hogyan tanítja a fiókáit repülni a fecskepár. Felváltva repültek be a fiókákhoz, majd ki a szabadba és közben folyton beszéltek hozzájuk, csalogatták őket kifelé. Egyszer csak, az egyik fióka bátran megpróbálkozott a repüléssel, akkor az egyik szülő mellette repült, a másik kicsit alatta. Szerencsésen megérkezett a közeli fa ágára. Nagy csivitelés támadt, ami valószínű dicséret volt fecskenyelven. Ez is iskola, csak másfajta mint az embereké.

A nyári szünet egyik napján kiköltöztünk a kertbe a diófa alá. A papa és a mama segítettek kivinni a pokrócot, párnákat, könyvet, rajztáblát, társasjátékot, ceruzákat és a babáinkat. Mamáék, hogy a tyúkok ne zavarjanak elkerítették nekünk csirkedróttal egy kis területet, amit szépen berendeztünk. Mesét olvastunk egymásnak, rajzoltunk, társasoztunk és amíg Marcika játszásából a bányában dolgozott, mi Hannával babáztunk. Vidáman telt az idő, a mama még az ebédet is kihozta nekünk. A kényelmes életet Cirmi cicánk is megirigyelte, addig hízelgett, míg be nem engedték magunkhoz, akkor aztán leheveredett a sarokba és egész délután ott aludt mellettünk. Már hűvösödött az idő, amikor bementünk a kertből. Csodálatos nyári nap volt, mindig emlékezni fogok rá.

Egy alkalommal a mamáékkal elmentünk a faluvégi tóhoz. A tó partján néhány ember tanakodott, hogy mit csináljon. Oda mentünk, hogy kell-e segítség. Akkor láttuk, hogy egy madár ül a fűben, furcsán kiterjesztett szárnyával. Nem tudott elrepülni, valahogyan megsérült. Akik körülötte álltak azt mondták, hogy ők messze laknak, nem tudnak segíteni rajta, így hát mi hazavittük és gondját viseltük, Marcikával és Hannával. Még legyet is fogtunk neki, de nem evett belőle, azonban a tyúkoktól hoztunk neki búzát, azt elfogadta. Egész délután vele foglalkoztunk, etettük, itattuk. Hálásan pislogott ránk. Később aztán be akartuk tenni az üres ketrecbe, amiben azelőtt a papagáj lakott, de papáék azt mondták, hogy nem szabad megfosztani a szabadságától. Így estére feltettük a bokor tetejére, olyan helyre, ahol Cirmi cica nem érhetne el, mert láttuk, hogy nagyon feni rá a fogát. Persze Pajti kutyától is távol kellett tartani, mert nagyon izgatta az új jövevény. Másnap, reggeli után izgatottan mentünk ki megnézni a madarunkat, de már nem volt ott, ahol hagytuk. Elszállt, bizonyára nem volt a szárnya eltörve, csak kicsit megsérült. Szomorúak voltunk, de örültünk is, hogy meggyógyult. Biztosan észbe juttunk néha és olyankor rászáll majd a diófánk ágára.

Vannak olyan hétvégék, amikor péntektől, vasárnapig kint lehetünk Noszvajon. A papa mire jövünk, begyújt a kazánba és jó melegbe vár bennünket, aggódik, hogy meg ne fázzunk. Ilyenkor mama, vacsora után elkészíti a fekhelyünket az apró szobában. A nagy ágyon mi lányok alszunk, Hanna az unokatesóm és én. Mellettünk a szétnyithatós ágyon, Marcika. Egyszer jót nevetünk, mert azt, mondta a papa, hogy most körülbelül, úgy néz ki a szoba, mint a heringes konzervdoboz. Mindig Marcika alszik el leghamarabb, így megkéri mamát, hogy először neki meséljen, mert mire mi lányok ágyba kerülünk, Marci már rég alszik. Mama, mindig kitalál egy új mesét, amit elalvás előtt elmond nekünk, van olyan is amikor megkérjük, hogy meséljen a gyerekkoráról. Nagyon szeretjük hallgatni. Ha mamának dolga van, addig papa tarja a frontot, míg be nem ér hozzánk, ő mesél nekünk, utána mama következik, így jól járunk, mert aznap este dupla mesét kapunk.

Egyszer amikor papával a falu végi tónál voltunk mind, a hárman, a papa megígérte, hogy ha már elunjuk magunkat, elmegyünk fagyizni. Előtte már szólt Marcinak, hogy ne menjen egészen le a vízhez, mert csúszik a kő és belepottyan, de az öcsém csak kísérletezett. Nem is lett jó vége, belecsúszott a tóba. Csupa sár lett, viccesen nézett ki, amin mindannyian nevtünk, még Marcika is. Le kellett vetnie a sáros, vizes, rövid nadrágját és alsó nadrágban ugye nem illik bemenni a fagyizóba. Azt hitte, hogy így kimarad a jóból, de azért a papa hozott ki neki is fagyit így, mégis csak jó napja volt.

Sok ilyen kis történetünk van, amit, ha összejön a család és felemlégetünk, mindenki jót nevet.

Ezeket a történeteket elraktározom és ha felnövök, majd elmesélem a gyerekeimnek, unokáimnak, ahogy most a nagyszüleim is mesélnek arról, hogy mi történt az ő gyerekkorukban.

Juhász Janka

Nagymamám könyörgő imája

A napi imáim végzésekor minden alkalommal imádkozom gyermekeimért.

*Uram, add a Te szemed, hogy Téged lássalak gyermekeimben
Add a Te szíved, hogy őket szeressem,
És a Te szelídségedet, hogy segítsek nekik növekedésükben
Add a Te bölcsességedet, hogy helyesen vezessek őket,
s a Te erőt arra a pillanatra, amikor hagynom kell őket,
hogy járják a maguk útját
Ámen.*

Így jutottunk el a hitves feleségemmel együtt, hogy nagyszülők lettünk. Nagyon sokat vagyunk együtt az unokákkal, örömmel és szeretettel vigyázzuk minden lépésüket és mi is kivirulunk mellettük. Nagymamám emléke sokszor előjön, amikor én is annyi éves voltam, mint most a nagyobbik unokám.

Az édesanyám a harmadik testvérem születésekor nagyon beteg lett és sokáig kórházba került, ebben az időszakban a nagymamám vigyázott reánk a leány testvéremmel együtt. A nagymamám a Bodrog partján fekvő kis faluban lakott, és a családi ház a folyó partján volt. A nagymamám mindennel ellátott minket, de a házkörüli munkáit el kellett látnia.

Egy alkalommal elvitt bennünket a szőlőbe, ahol kapálni kezdett, és előtte ránk parancsolt, hogy játszunk az útszéli fa alatt, ami egy kis árnyékot is adott, és el ne menjünk sehová, mert rövidesen végez és mehetünk haza együtt. Egy ideig mi el is játszottunk, de közben megszomjajztunk és a földúton megjelent egy ökrös szekér, ami a faluba ment, és mi a nővéremmel kézen fogva elindultunk a szekér után.

Szépen hazaértünk, egy udvari locsolóból ittunk vizet, a maradék vízzel pedig az udvart fellocsoltuk. Már az udvar fölsöprését kezdtük meg, amikor nagymamám nagy rémulten megjelent a kapuban és kicsit hangosabban kérdőre vont bennünket, hogy miért jöttünk el a szőlőből, és közben a papucsával egy kicsit megdorgált bennünket, de az nem volt fájdalmas, mert a rémület mögött látszott rajta a megkönnyebbülés, hogy baj nélkül itthon vagyunk.

Nagymamám minden későbbi találkozáskor megemlítette, hogy milyen ijedelmet okoztunk neki, és ő akkor egész úton hazafelé rohanva könnyörögve imádkozott az Úrhoz, hogy vigyázzon ránk és vezessen haza bennünket baj nélkül, mert mit mondana az édesanyánknak a kórházi betegség mellett, hogy nekünk bajunk esett.

Édesanyánk hazakerült a kórházból és mi is épségben ugrottunk a nyakába.

Juhász János

Gyöngyös galárizs

Odakint alkonyodik. A tücskök önfeledten húzzák, a múltó nap nótáját. Árnyak osonnak az ablak előtt és bent lassan mindent beterít a félhomály fátyla. Egymás mellett ülünk a nagynénémmel, a kis kanapén. A térdemen már egy halomnyi fénykép. A múlt, fényképbe zárt pillanatai. Valahányszor meglátogatom, a nyolcvan éves Bözsi nénémet, valami titkos akarát mindig visszakanyarítja beszédünk ösvényeit, a régi időkhöz. Végül is, a jó dolgokra való emlékezés, balzsam a léleknek.

- Nézd csak, itt még másfél éves lehettél!- mondja és a kezembe teszi a régi képet. Anyukám sugárzóan szép és fiatal, én pedig olyan vagyok rajta, mint

a templom festményein a pufók angyalok, annyi különbséggel, hogy rajtam pöttyös ruha van, puffos ujjal, a nyakamban fehér gyöngysor. Az a fehér gyöngysor, - vagy ahogyan Lídi mamám mondta, annak idején, gyöngyös galárizs - még ma is megvan. Igaz, most újra fel kell fűznöm, elszakadt a lánycsok kezében és én megígértem nekik, hogy megjavítom, olyan lesz, mint a régi.

Nézem a fényképet és elmúlt idők képei lebegnek felém.

Hat éves voltam és szerettem a világot benépesíteni a mese örök szereplőivel, manókkal, sárkányokkal, varázslókkal, tündérekkel és elég volt egy kis maradék függöny, no, meg a fehér gyöngyös galárizs, hogy semmi perc alatt királykisasszonnyá változzak. Ilyenkor aztán, a cirokseprű is, hamar átlényegült deli királyfivá. Hosszú délutánokat játszottam így, ha szárnyára kapott a fantázia. Egyszer aztán elszakadt a pompás ékszer. Ahány gyöngy, annyi felé gurult. Sírtam is keservesen, akkora könnyeim hulltak, mint egy kisebb szem dió. Anyukám vigasztalt, semmi baj, megkeressük a gyöngyöket és felfűzi, szebb lesz, mint új korában. Ez a garancia számomra biztos volt és megdönthetetlen, mivel az én anyukám volt az a tündér, aki még a szinte semmiből is, valamit tudott varázsolni. Nem kellett csalódnom, hamarosan régi fényében tündöklött a gyöngyös galárizsom.

Beesteledett. Elköszönök a nagynénémtől. A hegy mögül komótosan bújik elő a hold kerek ábrázata. Hazafelé menet arra gondolok, hogy az életünk is egy gyöngyös galárizs. Kedves és felejthetetlen történeteinket felfűzzük az életünk fonálára, nem szabad, hogy szétguruljanak, elveszenek, mert minden történet egy gyöngyszem és minden gyöngyszem egy történet, amire jó szívvel emlékezünk és amit átadhatunk az utódainknak.

Juhászné Vanyó Erzsébet

Láthatatlan kapocs

Ballagtam felfelé a keskeny úton. A falu némán ült, az őszi est csendjében. Nem volt még késő, hat óra körül járt az idő, úgy gondoltam, még egy röpké órára elmegyek a nagynénémhez, aki anyukám legidősebb nővére. Feltámadt a szél, megzörgette mellettem a kúpba rakott kukoricaszárak leveleit, megbálinta a csupasz gyümölcsfák ágait. A gondolataim is úgy cikáztak, mint a szél, bele-bele kapkodtak a lelkembe. Istenem, de a sokszor megjártam már ezt az utat! Semmi nem változott, csak az évek osontak el mellettem, szinte észrevétlenül. A ház, a kapu, a kapu előtt a kis pad ugyanaz, csak a ház előtt álló fenyőfák nőttek magasabbra, csak mi lettünk öregebbek. Leültem a padra, hogy megidézsem néhány pillanatra a régi időket, amikor még hárman ültünk azon a padon, Ilonka néném, Zoli bátyám és én.

Ilonka nénéméknek nem született gyermekük, pedig nagyon vágyakoztak rá. Minden szeretetüket rám pazarolták, mivel a rokonságban én voltam az elsőszülött gyerek. Ha éppen nem a nagyszülőknél töltöttem a szüneteket, vagy hétvégéket, mindig hívtak hozzájuk. Ilyenkor aztán szeretettel kényeztettek. A vasárnapi húslevesből a csirkecomb,- amit úgy ítélt meg, hogy a tyúk legfinomabb része- mindig az én tányéromon kötött ki. Olykor egy-egy kocka karamellát is belecsúsztattak a kezembe, ami nekem édesszájúnak, a vágyaim netovábbja volt. Az első babámat is tőlük kaptam. Zoli bátyám bányász volt, aránylag jól keresett, ami által a nagy szegénységből, - mind a ketten kilenc gyerekes családból származtak - kezdték magukat felverekedni. Nagyon sokat dolgoztak. Amiben gyerekként segíteni tudtam, én is mindent megtettem nekik. Hálás voltam a szeretetükért. Megbonthatatlan, láthatatlan kapocs volt köztünk.

Emlékszem egy nyári, vasárnap délután, kiültünk a ház előtti padra. Az ég olyan tiszta és áttetsző volt, akár egy hatalmas kék kristály. Szóba elegyedtünk az arra járókkal, vagy csak csendben üldögéltünk. Zoli bátyám egyszer csak váratlanul, nekem szegezte a kérdést:” Eljönnél-e örökre, lányunknak?” Akkor nekem már két öcsém volt otthon. A húgom később született. Váratlanul ért a kérdés és valami furcsa, megmagyarázhatatlan, rossz érzésem támadt. A világ minden kincséért sem váltam volna meg a családomtól, az én drága anyukámtól, akit olyan nagyon szerettem. Persze őket sem akartam megbántani, így némi töprengés után, csak annyit mondtam, hogy nagyon szeretem őket, de az otthoniakat is, ezért legyen minden úgy, ahogy most van. Nem haragudtak, megértették. Továbbra is a jól bevált rend szerint folyt az életünk.

A nagynéném egyébként rejtély volt számomra. Mi ölelős, puszkodós család vagyunk, de nem emlékszem, hogy valamikor is kaptam volna tőle egy ölelést, puszit is olyan ritkán, mint a fehér holló, ettől függetlenül megtett értem mindent, amit lehetett.

Esténként - ha már magunkra húztuk a takarót, - beszélgettünk egy kicsit, helyesebben mondván beszélgettem a régi időkről, az életéről, hogyan éltek, amikor ő még gyerek volt és későbbiekéről is, hogy mit történt az életében. Nem mondhatom, hogy szószátyár lett volna, mindig rövidre zárta a beszélgetést, jó éjszakát kívánt és hamarosan hallottam azt a fajta szuszogást, ami kétségtelenül jelezte az álomba merülés tényét.

Persze, most már tudom, hogy nem volt csoda, az a hamar elringató fáradtság, hiszen a paraszti munka embert próbáló nehézsége, sok energiát követelt. A jószágok, a föld, a háztartás bőven adott tennivalót. A falusi emberek szinte mindent megtermeltek, ami a megélhetésükhöz szükséges volt.

A szél megrázta fölöttem a hatalmas fenyőfákat, engem pedig kirángatott a múlt emlékeiből. Kicsit dideregve felálltam a padról és iparkodtam be a házba, ahol Ilonka néném már várt a jó meleg konyhában.

Beszélgettünk, közben megállapítottam, hogy így kilencven felé is, még mindig szép arcú asszony és persze még ma is tevékeny, mos, főz, takarít, rendben tartja a kertet, jószágai vannak. Az áhított beszélgetésekre több idő van, a késő őszi estéken, mivel hamar sötétedik.

Faggatni kezdtem az életéről és csuda módon kötélnek állt. „Na jó, hát csak dióhéjban!”- egyezett bele. Figyelmesen hallgattam.

Azt tudod, hogy kilencen voltunk testvérek. Három fiú meghalt, négy lánya és két fia maradt édesanyáméknak. Azt is tudod, hogy 1928-ban születtem első gyerekként.

Rendkívül nagy szegénységben éltünk, pedig édesapám, éjt nappallá téve dolgozott, ölfát vágott, napszámra járt, részes aratást vállalt. A részes aratáson kapott búza biztosította az egész évi kenyerünket. Nyolcan éltünk egy kis konyhában. Édesapámék lábánál keresztben aludt az egyik testvérem, mi többiek, kisebb és nagyobb tologókon aludtunk. A tologó fából készült alacsony ágy volt, amit nappal betoltunk az ágy alá.

Édesanyám nagyon jól főzött, mások szemében talán szegényes, de szerintem finom ételeket. Amíg iskolás voltam, otthon segédkeztem a kicsik körül, sok volt a teendő, játékra, szinte soha nem volt idő. Akkoriban nem voltunk bőviben a ruháknak, édesanyám szombat este kimosta és a tűzhely felett szárítottatta, a „gúnyánkat” hogy másnap fel tudjuk venni. Tizenkét éves voltam, amikor Majsára mentem summásnak, répát egyelni. Nagyon nehéz volt gyerekként lépést tartani a felnőttekkel. Két nagylány megsajnálta, beálltak a soromba és segítettek a többit utolérni. A következő évben Tardon voltam summás. A téli időszakban az otthoni munkák kötöttek le.

Aztán, jött a háború. A félelem és rettegés ideje. Tankokkal jöttek az oroszok, a falu felső része, ahol mi laktunk, hadszínterré változott, így a felvéget szó szerint lehajtották Mezőkövesdre. Előtte pár nappal volt nálunk a disznótor. Nem volt nagy hízóknak, de nagyon takarékos beosztással sokáig elég lett volna. A zsírt nem tudtuk elvinni, a szüleim a kemencébe dugták el, édesapám a kolbászt, édesanyám a gyerekek legszükségesebb holmiját cipelte. Nekem, mint legnagyobbknak a másfél éves öcsémet kellett az ölemben vinnem, aki nagyon nehéz volt. Mezőkövesden, egy hatalmas teremben szállásoltak el bennünket, sokadmagunkkal. Egy álló hétig voltunk ott, más ennivalónk nem volt csak a kolbász, mivel édesanyámnak már nem volt ideje kenyeret sütni. Édesapám egy reggel elment és valószínűleg kolbászért cserébe, szerzett kenyeret. Amikor egy hét után hazamentünk, a zsírnak és az otthon maradt ruháinknak csak hűlt helyét találtuk.

A háború ideje alatt, a hasonló korú lányokkal a Bernadett néném pincéjében bujkáltunk, de olyan is volt, hogy beágyaltak bennünket a dunna közé, vagy korommal bekenték az arcunkat, mintha nagyon öregek lennénk. Istennek nem győzők hálát adni, hogy épségben megúsztam a léleknyomorító, borzasztó dolgokat, amiket hallottam és láttam, és amiről még ma sem tudok beszélni. Nem mindenki volt olyan szerencsés, mint én.

A háborúnak aztán nagy sokára vége szakadt. Még nagyobb volt a szegénység, mint annak előtte, de legalább már nem kellett félnünk. A lányok házakhoz, így hozzánk is jártak a legények, szerdán és szombaton. Elbeszélgettünk, persze szülői felügyelet alatt, majd egy idő után a legények felkerekedtek és sorban elköszöntek. Akit a lányok nem kísérték ki, az többé nem jöhetett, mert az jelzés volt feléje, hogy nincs esélye. Hozzám legkitartóbban Zoli bátyád járt. Ő is kilenc gyerekes családból származott, mint én, éppoly szegény volt, mint én. Akkoriban, egyébként a szegény lány - lehetett bármilyen okos és szép - csak szegény legénnyel házasodhatott, a gazdag lány pedig, csak gazdag legényhez mehetett férjhez. Igen ritkán volt a fordítottja. Erősen meghatározó volt a társadalmi helyzet.

Zoli megkérte a kezemet és amikor esküvőre került volna a sor, Egerbe kellett mennünk a papírokat intézni. A menetel előtt elmondtam Zolinak, hogy katolikus templomban szeretnék esküdni. Beleegyezett, annak ellenére, hogy református volt, mert nagyon szeretett engem. Akkoriban nagyon nagy dolog volt, ha református legény, katolikus lányt vett el. Bementünk hát gyalog Egerbe. A hivatalban először Zolit hívták be, mint utólag kiderült, győzködték, hogy minek a templomi esküvő. Amikor kijött nagy sokára, már egészen másképpen beszélt, nem úgy ahogyan előtte megegyeztünk. Sarkon fordultam és elindultam, szinte futva, hazafelé. Eger és Noszvaj közötti út felénél ért csak utol, nagy lihegve. Kérte, hogy menjek vissza, minden úgy lesz ahogyan elterveztük, így aztán visszamentem.

1951-ben esküdtünk örök hűséget egymásnak. Egy ideig édesapáméknál a tiszta szobában laktunk. Az uram Somsályra járt a bányába, már azelőtt is bányász volt, mielőtt összeházasodtunk. Kéthetente, hétvégeken jött haza. Már korábban, a Kossuth úton, az állam épített egyforma, úgynevezett „oncsai” házakat, sokgyerekes családoknak. Persze nem ingyen, havonta negyven forintot kellett fizetni. Akkoriban ez nem volt kis pénz. Az uram és Róza nevű testvére, közösen törlesztettek. Azért igényelhetette meg a házat a család, mert a Zoli bátyád édesanyja egyedül nevelte a kilenc gyermekét. 1952-ben Zoli bátyádat elvitték katonának Debrecenbe. Amikor kitelt az ideje, újra bányászként dolgozott Egercsehiben. Én akkor a Szakóra jártam, az állami gazdaságba. Eljött az idő, amikor beköltözhattunk az „oncsai” házba, jobban mondva csak a felébe, mert a két helyiség egyike a Rózát illette és le volt

zárva. Róza, Pécsre ment férjhez, ott lakott, így kis idő múlva megengedte, hogy használjuk az ő részét is, amit később, sok kuporgatás árán meg tudtunk venni. Telt az idő és lassacskán átalakítottuk, bővítettük a házunkat. Senkire nem számíthattunk, mindenki küszködött a maga szegénységével.

1968-ban, egy késő délután, eljött hozzánk a Zoli édesanyja, az egyik lányától, aki messze lakott és elmondta, hogy nálunk szeretne maradni. Visszahúzta a szíve Noszvajra. Hét évig, egészen a haláláig éltünk egy portán. Engem, szegény nem állhatott, pedig soha nem bántottam meg egy szóval sem. Ennek ellenére kedves és tisztelettudó voltam hozzá és gondoztam, amikor leesett a lábáról, végül is rendes, jóra való embert nevelt nekem. Ez már önmagában véve is, jó cselekedet volt irányomba, ezért bocsátottam meg neki.

Zoli bátyád halála nagyon megviselt, de talpra kellett állnom, mert az életet élni kell és minden percéből ki kell hozni a jót, ami csak adatik nekünk. Elmondhatom, hogy az eddigi, küzdelmes életemet, Isten gondoskodó szeretete kísérte és erőt adott elviselni a nehézségeket.

Csend lett a kis konyhában és a csendben, mindketten az életről elmélkedtünk, ami olyan talányos, nehéz és csodálatos, de ha meg van az a láthatatlan kapocs, ami összeköt bennünket egymással és a Teremtővel, mi baj lehet.

Juhászné Vanyó Erzsébet

A grófkisasszony

Gyermekkoromat beragyogták a nagyszüleimnél töltött hétvégék, különösen az ott töltött téli esték hagytak bennem kitörölhetetlen emlékeket. Leírhatatlan varázsa volt a kicsi háznak, a parányi szobának, a nagy dunnáknak, ami alatt feküdtünk, a tűzhely karikáján kinyaldosó láng, falra vetített táncának.

Az én gyermekkoromban kemény telek voltak. Azon az estén is nagy pelyhekben hullt a hó, a szél, hópelyhek ezreit kergette az apró ablakokra. Még ma is tisztán látom, ahogyan nagymamám, - akit egyszerűen csak Lídi mamámnak hívtam- az est utolsó teendőjeként, kibontja, megfésüli, derékig érő, gyönyörű, barna haját és miután befonta, bebújik a dunna alá és kérésre belekezd a családunk történetébe, amit már olyan sokszor hallottam, de soha nem untam meg, újra és újra meghallgatni.

Így mesélt:

Az én nagyapám, kicsi gyerekként jött Noszvajra, az 1850-es év elején, egy szép arcú, természetes, asszonysággal, aki a letelepedésük után sem árulta el senkinek, honnan és miért jöttek a faluba, pedig az emberek roppant kíváncsiak voltak arra, hogy mi szél hozhatta őket ide. Egyszer aztán suttozni kezdtek arról, mi is történhetett valójában. Titokzatos történetükből annyi derült ki, hogy a hölgy házvezetőnő volt a kisfiú szüleinél, akik valószínűleg gazdag

emberek lehetettek, mert az utazótáskából, olyan evőeszközök, abroszok, ágyneműk kerültek elő, amelyek mindegyikén ötágú korona díszelgett. Később azt is tudni vélték, hogy a gyermek egy gazdag gróf unokája és azért kellett menekülnie, mert a szülei az 1848-as szabadságharcban való részvételük miatt bujdosni kényszerültek, a megtorlás elől.

Az asszonyág a kisleányt az egri papneveldebe íratta be tanulni. Eszes, mindenre fogékony gyermek volt. Telt az idő, a nagyapám felnőtt, megnősült, két fia született. Soha nem árulta el a családjának, hogy miért kellett eljönnie kis gyermekként, az otthonából. Ha kérdezték, mindig ugyanaz volt a válasz:

- Nem mondhatom meg miért lettem koldusszegény!

Haladt az idő. A nagyapám fiai is párt kerestek maguknak, megnősültek. Jött a világháború, mindkét fiát, édesapámat és a testvérét is, elvitték katonának. Édesanyám négy lánnal maradt itthon. Kilenc évesen én voltam közülük a legidősebb. Édesanyám postás volt Noszvajon és a szomszéd faluban, Bogácson. Naponta több kilométert gyalogolt. Egyszer akkora eső esett, hogy édesanyám alig bírt hazajönni, a szomszéd faluból, a majdnem térdig érő vízben. Egész úton azért imádkozott szegény, hogy nekünk semmi bajunk ne legyen. Hála Istennek mi kevesebbet kaptunk az égi áldásból. Amíg édesanyám dolgozott, én vigyáztam a testvéreimre, elláttam őket és az akkor már beteg, ágyhoz kötött nagyapámat. Édesanyám mindig a lelkemre kötötte, elmenetele előtt, mi az aznapi feladatom, amit én mindig pontosan betartottam. Egy napon magához intett a nagyapám és - mivel már beszélni nem tudott - nagyon izgatottan mutogatott. Kézjelekkel próbált velem megértetni valamit. Egyre sebesebben, egy láthatatlan ceruzával írt valamit a falra. Sajnos gyerekként, nem fogtam fel, hogy mit akar, pedig nagyon szerettem volna megérteni. Fájdalmasan nézett rám és hamarosan meghalt. A titkát elvitte a sírba, ezt már édesanyám mondta, amikor hazaérkezett és elmondtam neki, hogy mi történt.

- Valószínű, hogy íróeszközt kért tőled, hogy leírja az élete történetét! - mondta édesanyám.

Nagyon sokáig bántott a dolog.

Kicsit később, a nagyapám elvesztése után, édesapám hősi halált halt a háborúban. A megpróbáltatások még itt nem értek véget, mert a legkisebb húgom hamarosan torokgyíkot kapott, ami elvitte. Édesanyámnak nagy bánata volt, de mint mondta nem gyöngülhetett el, mert minket még fel kellett nevelnie. Sokat dolgozott a megélhetésünkért. Nagyon szép asszony volt, emiatt környékezte is szorgalmasan a falu jegyzője, de mindhiába fáradozott, édesanyám kerekperek visszautasította, mondván, hogy ő már odaadta a szívét egy férfinak, - édesapámnak - emiatt már nincs helye benne más ija-fiának. Nagyon megorrolt a jegyző, de édesanyámat nem érdekelte a ha-

ragja, pedig hát akkoriban egy jegyző igen nagy uraságnak számított. Járt a jegyzőnek egy újság és egyszer az újság olvasása közben felkiáltott:

- A kutyafáját! Itt van ni! Gróf Petrányi Géza keresi a rokonait!

Ám azt, hogy hol kellene jelentkezni, némán olvasta. Édesanyám hírét vette az esetnek, elment a jegyzőhöz, érdeklődött afelől, hogy hol keresse a grófot, mert biztos volt abban, hogy utánunk kutat. A jegyző feltételt szabott, ha elfogadja a közeledését, megmondja hol leli fel a grófot.

Édesanyám nem „fizette meg” az információ árát, így aztán soha nem tudtuk meg, hol keressük Petrányi grófot, hogy apai ágon honnan származunk.

Tíz éves lehettem, amikor az uraságékhoz kerültem cselédnek. Apró teremű voltam, de nagyon szorgalmas. Szerettek is a nagyságosék. Soha nem felejttem el az első kenyér dagasztást.

- Lídi fiam, - így hívtak a nagyságosék - addig kell a tésztát dagasztanod, amíg nem izzad a plafon!

Kis széken álltam a fateknő mellett, úgy dagasztottam a kenyeret. Nehéz munka volt, alig vártam, hogy izzadjon a plafon, de csak a homlokom úszott verejtékben. Akkor jöttem rá, mire célzott az asszonyom, a homlokom volt az a plafon. Az uraságnál minden dologra befogtak. Takarítottam, ágyaltam, csirkét kopasztottam, vajat köpültem, ami munkát rám testáltak, mindent megcsináltam, szó nélkül, az utasításuk szerint. Azért olyat is tettem, amit nem lett volna szabad. A szegény sok gyermekes Kálmán bátyámnak és másoknak is, akik hasonló sorsban jártak, mindig odadugtam egy-egy nagy darab vajat, kicsit félve nehogy észrevegyék az uraságék, mert lett volna hadd el hadd! Igaz a nagysága is adott nekik olykor tehéntejet, de láttam, hogy felvizezte. Ilyenkor elfacsarodott a szívem.

Amikor a nagysága Pestre utazott a lányaival, az uraság rögtön magához rendelt.

- Gyere, Lídi fiam, csinálunk egy kis jóféle pálinkát! Használjuk ki a szabadságot!

Szeretett inni, pedig az asszonyom nagyon haragudott miatta. Segédkeztem szorgalmasan, mindent a keze alá adtam, úgy ahogyan utasított. Meg is dorgált az asszonyom, amikor tudomására jutott az eset, de hát mit tehettem. Az uraság parancsolt. Tőle pedig dicséretet kaptam.

- Te vagy az én jobb kezem, Lídi fiam, meglásd, rád iratom a Kender fődet! - mondogatta.

Hej az a Kender fő! Sohasem került a nevemre! A munkák közül, egyedül a libatömést nem szerettem. Sajnáltam szegény jószágot, meg magamat is, pláne, ha behallatszott a lány cimboráim vidám játéka, mentem volna én is örömet. Ilyenkor aztán iparkodtam, ahogy csak bírtam, gondoltam, megsürgetem a munkát, ám a szegény liba csak elvetette magát, nem mozdult többé.

- No Lídi ezt jól megsürgetted!- gondoltam keserűen.

Az asszonyom, amikor értesült a liba „haláláról”, meghagyta, hogy kopaszszam meg a jószágot és készítsem elő a másnapi ebédre. Sírtam csendesen, aznap se tudtam a cimboráimmal játszani.

Vasárnap nem dolgoztam. Templomba mentünk a testvéreimmel. Nagyon oda kellett figyelniünk az aznapi ígére, mert, ha az édesanyánknak nem tudtuk elmondani, miről prédikált a tiszteletes úr, nem kaptunk aznap ebédet. Éhes hassal pedig, még a játék sem esik jól.

Ebéd után elvégeztük a ránk bízott feladatokat, aztán mehettünk hegynek, völgynek. Úgy szaladtunk a portáról kifelé, mint a karámból kiengedett csikók. De jó volt önfeledten játszani! Gyermeki életem minden nehézségét elfeledtette velem.

Hétfőn aztán kezdődött minden előről.

A korai cselédségnek, azért haszna is volt. Megtanultam a háztartás minden csínját-bínját. Megtanultam alkalmazkodni és fegyelmezni magam. Igaz, sok keserű könnyem árán.

Tizenöt évesen már ebédet készítettem a summásoknak. Olyan is volt, hogy húsz embernek főztem. Nagyon dicsértek, mert az ebéd ízletes volt és mindig készen voltam harangszóra. Mindenütt megálltam a helyem, mindig az első között voltam, akár aratás, akár marokszedés, vagy cséplés volt a munka. Nem mondom, hogy nem lett volna jobb, grófkisasszonynak lenni, de akkor az életből semmit nem tapasztalok. Így azonban, Isten segítségével a legcudarabb idők sem fogtak ki rajtam. Grófkisasszonyként egyetlen jót tudtam volna tenni, a sok szegény embernek. Földet adtam volna nekik, hogy dolgozzanak a maguk hasznára, ne az urak örömére. Én pedig kiolvastam volna a grófi könyvtár összes könyvét.

Így zárta az én drága Lídi mamám a család és a maga történetét. Nem sokat láttam a sötét szobában, már a tűzhely lángja is halódott, de bizonyosan tudtam, hogy a drága nagyszülőm, néhány könnycseppet morzsol szét a szeme sarkában. Aztán csendesen megszólalt:

- Későre jár. Imádkozzunk gyereken, aztán aludjunk! Már nagyapád is el-törődött.

Egyre távolabb hallottam az ima hangjait:

- Mi Atyánk, ki vagy a mennyekben, szenteltessék meg a te neved...

Olyan békésen aludtam el, ahogyan csak a gyermekek tudnak elaludni.

Juhászné Vanyó Erzsébet

Hímzett papucsok

- Kelj fel gyerekem, hamarosan indulunk kapálni, már nagyapád is elment a határba! - költögetett Lídi mamám.

Soha nem értettem, hogy ez a bütykös, dolgos kéz, hogyan tud úgy simogatni, olyan gyöngéden, mintha egy kis madár szárnya simogatná az arcomat. Amikor egy hatalmas ásítás után kinyitottam a szemem, Lídi mamám szép piros arcát, mosolygós kék szemeit láttam magam előtt. Nagyon korán volt még, de az ablakokra már ráült a kinti világosság. Tőlem szokatlan gyorsasággal ugrottam ki az ágyból, persze kellően ösztönzött az előző esti beszélgetés is, amiből megtudtam, hogy a föld végében, ahová kapálni megyünk, van egy mocsaras, nádas rész, békákkal, nem is akármilyenekkel. Ezek a noszvaji csuda-békák. Ha valaki szépen kéri őket, vagy énekel nekik, kap egy pár gyönyörű, himzett papucsot. Mondják is rendületlenül, hogy pa..pu..cso..csot, pa..pu..cso..csot.

Izgatott voltam. Lehet, hogy estére két szép, himzett papucs gazdája leszek?

Amíg Lídi mamám megetette a jószágokat, elkészítette a hátiba az elemőzsiát, én is felöltöztem. Nem telt sok időbe magamra kapni a kis, könnyű nyári ruhát, a lábamra húzni a rossz szandálból kialakított pacs kert. Tíz perc sem telt bele, úton voltunk a határba.

- Jó reggelt Teri, te is korán keltél! - köszönt a nagyszülőm a szomszédságban lakó asszonynak.

- Végezni szeretnék a munkával, Lídi néném, amíg be nem áll a nagy meleg! - felelte a negyvenes éveiben járó asszony.

- Akkor iparkodj! - mosolygott rá a nagymamám.

Szerettem a mosolyát. Ez az aprócska asszony, akinek olyan nehéz élete volt, derűs és elégedett tudott maradni, soha nem zúgolódott, tette a dolgát és mindekihez volt egy kedves szava.

Langyos reggel volt. Jól megművelt földek mellett haladtunk el, ahol a még tőlünk is korábban kelt parasztemberek dolgoztak. Hamarosan mi is megérkeztünk, és Lídi mamám lepakolt a föld végében álló diófa alá.

- No, gyerekem, itt a te kapád, álljunk be a kukorica sorába! A lábadra ügyelj, a gazt gyökerestül vágd ki, mert ha benn marad a gyökere, erőre kap és megújul! Ez a folyóka, ezt egy csomóba rakd, majd hazavisszük a hízónak, ez a tyúkhúr, ezt a csirkék szeretik! - okított a mamám.

Nekiálltunk kapálni. Az első tíz percben vidáman forgott a kapa a kezemben, úgy vágtam a gazt, mint Dobó István a törököket. Kaptam is dicséretet, hogy jól csinálom. Egy idő után azonban kezdtem elfáradni, a homlokomon megjelentek az első izzadságcseppek, kezdett fájni a derekam és a karom, de

nem akartam feladni, arra gondoltam, hogy ezzel a kis a segítséggel is előbbre vagyunk.

Egy örökkévalóságnak tűnt, mire Lídi mamám kiadta a parancsot:

- Gyerünk, fiacskám reggelizni!

Mit mondjak, zene volt a füleimnek. Lídi mamám leterítette a kötényét és letelepedtünk. A kockás szakajtókendőn hamarosan egész regiment katona sorakozott, vagyis kenyérkockán, szalonnakocka.

A nap felkelőben volt, a fejünk fölött csicseregtek a madarak, a hátunk mögött csobogott a patak és mi jóízűen falatoztunk, mondhatnám az élet tökéletes percei voltak ezek, olyannyira, hogy még a papucsot készítő, noszvaji csuda-békák se jutottak eszembe.

Lídi mamám rám nézett, megsimogatta a kipirult arcomat.

A paraszti élet legkedvesebb része a jó parasztkenyér szalonnával. - szólt mosolyogva.

- Egyetértesz velem?

- Én is így gondolom!- helyeseltem.

Ezen mindketten neveltünk.

Reggeli után üldögéltünk még egy kicsit, majd nekifeszültünk a kukorica-táblának. Jócskán lemaradtam, a gyerekekzelek erőben meg sem közelítették az edzett, dolgos parasztkézeket. A negyedik sor után, amnesztiát kaptam.

- Gyerekem, ennyi mára elég neked, eredj énekelj a békáknak, sürgesd őket, hogy készen legyenek mire hazafelé indulunk! - mondta a nagymamám.

Nem kellett kétszer mondania, a kapát behajítottam a diófa alá és futottam abba az irányba, amerre a mama mutatta a mocsaras részt. Érdekesnek találtam, hogy a jól megművelt föld sarkában, néhány fa szomszédságában, mocsaras nádas hely volt egy darabon, aminek a vége egészen „kivetett” a patakig. Sebesen forogtak a gondolataim, mivel tudnám munkára bírni a békákat, akik ráérősen kuruttyoltak a nádas között. Tényleg azt mondták, hogy pa..pu..cso..csot, pa..pu..cso..csot.

Először a „Virágéknál ég a világ, sütik már a rántott békát...” kezdetű dalt akartam elénekelni nekik, de észbe kaptam, hogy a rántott békacomb nem venné ki magát jól, úgy megorrolnának rám, hogy egy fia papucsot sem kapnék. Végül is a „Kis kece lányom”... kezdetű dalt énekeltem el és nehogy kevésnek találják még egy ráadást is hallhattak tőlem. A közönség elhallgatott egy darabig, gondoltam, igazi, értő közönséggel van dolgom. Kis idő múlva előtártam a papucsok iránti igényemet és miután innen is, onnan is felhangzott néhány brekeke, arra következtettem, hogy felvették a megrendelést. Ebben megnyugodva, visszafutottam a diófa alá. Lídi mamám rendületlenül kapált a kukoricasorok között. A nap, egyre magasabbra hágott. Letörtem egy kukoricacsövet, ami már szépen kivetette az aranyhaját és beültem a diófa

árnyékába. Azonnal megláttam a kukoricacsőben a világszép királykisaszonnyt. Összefontam, kontyba tekertem a haját, szépséges levélruhát adtam rá. Játék közben a békák elhallgattak, reméltem, hogy nem a meleg miatt, hanem azért, mert szorgalmasan készítik a papucsaimat.

Nagyot néznek majd a kis cimboráim, ha az ócska pacsker helyett, meglátják a szép lábbeliket.

Így álmodoztam az árnyékban. Sok idő telhetett el, amikor végre, nagy öl folyókával és tyúkhúrral jött kifelé Lídi mamám, a kukoricasorok közül.

- Mára elég volt gyerekem, szedelőzködjünk!

Viszünk haza tököt, folyókát a disznónak, tyúkhúrt a csirkéknek. A folyókát meg a tyúkhúrt te hozod, a tököt meg a kapát én! - intézkedett nagymamám.

Talpra ugrottam. -

- Mi lesz a papucsommal?- kérdeztem ijedten.

Eredj kislányom nézd meg, hogy elkészültek-e már? - felelte Lídi mamám.

Úgy futottam a mocsárhoz, mint a nyúl.

- Hol a papucsom, békakirály? - kiáltottam a nád közé. Gyanús volt a csend, arra gondoltam, hogy talán most végzik az utolsó simításokat. Azonban, hiába álldogáltam rendületlenül a mocsár szélén, egy nyikkanást se hallottam.

- No hát lusta népség, jól becsaptatok! - dohogtam magamban, mert hangosan még nem mertem véleményt nyilvánítani, hátha elhamarkodottan teszem. Elszántan várakoztam.

- Drága gyerekem, sokára van meg egy pár papucs, bizonyára elkészül, mire legközelebb eljövünk! - hallottam a hátam mögött a mama hangját.

Ittunk a patak kristálytisza vizéből, összehakoltunk és indultunk hazafelé. Csendben tettük meg az utat.

Mégiscsak csaló békák ezek, nem csuda-békák! - tört ki belőlem a bosszúság, amikor benyitottunk az udvari kapun.

- Csuda-békák azok, csak időbe telik, amíg elkészítik a legszebb papucsokat! - békítgetett Lídi mamám, aztán a dolga után látott. Tököt dobott a hízónak, húzott két vödör friss vizet, aztán nekiállt a főzésnek. Segítettem, amire megkért, aztán letelepedtem az ámbitus árnyékába, játszani. A délután hátralévő részét ott töltöttem. Nagyon vártam haza a nagyapámat, hogy elpanaszolhassam a béka-esetet. Alig nyikordult meg a kiskapu, azon nyomban ott teremtem és egy szuszra elmondtam nagyapámnak a sérelmemet. Lekanyarította a válláról a börtarisznyát, az ölébe ültetett és úgy látszott erősen elgondolkodott, amire abból következtettem, hogy a bajuszát simogatta, az pedig mindig azt jelentette, hogy a legjobb megoldáson gondolkodik.

- Tudod kislányom, az úgy történhetett, hogy elfogyott a hímzőfonál, elküldték a békafutárt, de az a nagy meleg miatt későn érkezett meg! Így aztán nem készültek el a munkával.

- Erre nem gondoltam!- feleltem megnyugodva.

Pár perc múlva már nagyapám bőrtarisznyájában kutakodtam, valami fogam alá valót kerestem, vagy madárlátta kenyeret, szalonnát, vagy valami mást. A nagyapám, - aki kerülő volt, őrizte a parasztok legnagyobb kincsét, a földjük termését - mindig hozott valamit, mikor minek volt az ideje, számócát, diót szőlőt. Valóságos kincses kamra volt a bőrtarisznya.

Este Lídi mamám az ágyam szélére ült és azt kérdezte elmegyek-e vele másnap kapálni. Nem volt kedvem. Megértette és azt is sejtette, hogy a béka-ügy erőteljesen belejátszik a dologba. Végül is abban egyeztünk meg, hogy otthon maradhatok, de minden rendben legyen!

Egészen korán lehetett még, amikor a nyitott ablakon át hallottam Rebeka néném, a közeli szomszédasszony hangját.

-Lídi, Kövesdre megyek a vásárba, kell-e valami?

- Csendesebben, a gyerek még alszik, mindjárt megyek! - felelte nagymamám.

Nem hallottam miről diskuráltak, hamar visszaaludtam. Mire felébredtem, már senki sem volt otthon. Illetve mégis, rajtam és a jószágokon kívül, otthon volt még Morzsi, akit testőrömnek hagyott otthon nagyapám. Morzsival kiültünk a háztetőre. Tehettük, mert a tufaház tetején nem cserép volt, hanem föld és fű. Kicsit bántam már, hogy nem mentem el kapálni. Egyszer csak, hatalmas ötlet fogalmazódott meg bennem. Ebédet főzök. Teljesen felvillanyozott a gondolat. Paprikás krumpli és palacsinta lesz az ebéd. Igaz, még azelőtt soha nem főztem, de amikor Lídi mamám mellett segédkeztem, megjegyeztem, hogyan készülnek ezek az ételek. Gyújtóst, fát vittem be, nemsokára lobogott a tűz. Krumplit, hagymát pucoltam, szalonnát sütöttem a hagyma alá és hamarosan vidáman rotyogott a tűzhelyen, a paprikás krumpli. Amikor elkészült, félre húztam és a következő feladatot igyekeztem megoldani. A tyúkocska bosszankodott, mert alighogy világgá kiáltotta az eseményt, én már ki is vettem alóla a tojást. Bekavartam a palacsinta tésztáját és amikor megkelt, kezdtem kisütni. Sajnos, valami miatt nem sikerült. Vastag lett és nyers maradt. Így utólag már tudom az okot. Akkor még nem tudtam, csak azt, hogy el kell tüntetni a hat darab nyers palacsintát, ami rossz fényt vethet rám, mint kezdő szakácsnőre. Először Morzsinál próbálkoztam, mert tudtam, hogy nem finnyás és egészen jó étvágya van. Ez a tervem azonban nem vált be, Morzsi kerek perec visszautasította a neki szánt falatokat, jobban mondván gyanúsán méregette a félresikerült palacsintákat. Támadt egy mentő ötletem. Elásom. A gondolatot tett követte, engem pedig Morzsi, mint tettestárs. A

tetőn ástam el a palacsintákat, a cseresznyefa alá. Ezek után, rendbe tettem a konyhát, elmostam az edényt, felsöpörtem és kiraktam az asztalra a tányérokat. A csirkéket megettettem, a hízónak - amit magamban malackának hívtam, jobban illett rá - adtam egy darab tökört, ahogy azt még az este meghagyta Lídi mamám. Aztán, mint aki jól végezte dolgát kiültünk Morzsival a tetőre, a diófa alá. Arra gondoltam, miközben kémleltük a tájat, hogy legalább a paprikás krumpli sikerült. A patak felől hamarosan megjelent Lídi mamám alakja, kicsit görnyedten, valószínűleg újabb tököket hozott a hátiban. Már a hangját is hallottam, Rebeka nénémmel beszélgetett, aki vélhetően, akkor jött haza Mezőkövesdről. Izgatottan szaladtam le a tetőről, Morzsival a nyomomban. Nagy meglepetésemre nagyapám is hazajött.

- Úgy gondoltam hazanézek, hogy mi újság van itthon. - simogatta meg a fejemet.

- Főztem ebédet! - bukott ki belőlem a büszkeség.

A nagyszüleim összenéztek, nem akartak hinni a fülüknek.

- Lássuk! - mondták és mosolyogtak.

Lídi mamám belekóstolt az ételbe és megállapította, hogy egészen finom. Jó hangulatban megebédeltünk. A kovászos uborka egészen jól kiegészítette az ebédet. Úgy feszítettem az asztalnál, mint két cső kukorica egy zsákban. Nagyon megdicsértek. Örültem, hát még amikor Lídi mamám kiszalasztott az ól mellé letett hátához! Félrehajtottam a kötényt és mit láttam? A tökök tetején, egy pár, rózsával, tulipánnal, zöld levéllel hímzett, piros bojtos papucs.

- Hát, mégse csaptak be a békák! - szaladtam be a házba boldogan.

- Na én megmondtam, hogy csak a fonál fogyott el! - törölgette a bajuszát nagyapám.

Örömben körülugráltam őket. Ha ezt a cimboráim meglátják!

Álmélkodtak is, amikor meglátták, hát még amikor elmeséltem a történetet, hogy a földünk végében csuda-békák vannak, akik hímzett papucsot készítenek, csak énekelni kell nekik. Minden lánynak kellett volna ilyen szépséges lábbeli, de Lídi mamám szerint csak a családnak varrnak papucsot. Megengedtem nekik jó szívvel, hogy felpróbálják, azután biztonságba helyeztem a bokor árnyékába, mert kergetőzni és bújócskázni akartunk, az ilyen játékokhoz meg jó volt a régi pacsker is.

Sokáig őrizgettem a hímzett papucsokat, ékes bizonyítékát annak a nagy, nagy szeretetnek, amit a nagyszüleimtől kaptam, a szeretetnek olyan bőséges munícióját, ami az életem végéig is kitart, és amiből bőven adhatok én is az unokáimnak.

Juhászné Vanyó Erzsébet

Egy nap régi naplóm nézegetve...

*„Táncolni kell, Uram! A zene majd megjön valahonnan.”
(Zorba a görög)*

Mindenhol jó, de legjobb otthon! - Az ismerős közmondás, de igazán tudjuk-e, hogy mit jelent? Embereknek születtünk, akik fel akarják fedezni a világot, akik akár a Himaláját is megmászánánk, a lehetőségek világában élünk, és a lehetőségek adottak is. Nekünk csak élni kell velük. Mégis haza vágyunk, arra a helyre, ahol a meleg anyai ölelés vár, ahol anyukám főztje a legjobb, ahol az ízek, az imák is másképp hangzanak, és itt a legkényelmesebb az ágy. Egy ilyen helyről akarok mesélni. Egy kis faluról, ami nekem mindezt jelenti: anyukám finom főztjét, a kényelmes pihe- puha ágyamat, a barátaimat, az otthonomat.

*Van egy falu, ami az otthonom.
Van egy falu alig pár kilométerre a magyar-szlovák határtól.
Van egy falu, ami több mint 750 éves múlttal rendelkezik.
Van egy falu, ahol az emberek még bátran beszélhetnek magyarul.
Van egy falu, ahol van egy iskola, ami évekig a második otthonom lett.
Van egy falu, ahol a gyerekeket a magyar nyelv és irodalom
szeretetére nevelnek a tanároknak.
Van egy falu, ahol a tanároknak a tanítás nem munka,
nem kötelezettség, hanem maga az élet.
Van egy falu, ahol fontos szerepe van a hagyományoknak.
Van egy falu, amit Marcelházának (Marcelová) hívnak.
Ez az én otthonom.*

Közel 25 éve lakom itt, Marcelházán. Itt kezdtem el iskolába járni, ez volt az a hely, ahol megtanultam Petőfi verseit, ahol Jókai klasszikusait olvastam, vagy ahol éppen néptáncot táncoltunk.

Mindössze csak egy anyák napi műsort akartunk, olyan nem mindennapit. A szavalatok egyértelműek voltak, mi valami mást, valami rendhagyóra vágytunk. Anyák napja csak egyszer van egy évben, maradandót akartunk alkotni. Így a tanító néni - Tünde tanító néni - arra gondolt, hogy táncoljunk, de nem akármilyen táncot, hanem néptáncot - népi játékokat. Maroknyi csapat voltunk, és izgalommal vetettük bele magunkat a próbákba. Eleinte egy-egy magas hang félre csúszott, de a végére a hamis hangokat felváltotta a tiszta hangzás, s összeállt az egész műsor. És bátran állíthatom, hogy a fiúkat sem kellett győzködnünk, apait-anyait beleadtak. A szövegek tanulása idején több kedvencünk is lett, de talán a legkedvesebb dalocskánk a mindössze öt soros dal lett:

*„Marcelházi templom körül
van egy gyalogút,*

*közepében nagy ártézi kút.
Minden szőke, barna kislány
vízért oda jár.”*

Megtanultuk, hogy a tánc nem csak lépések összessége, ennél több. Szükségünk volt türelemre, alázatra, békességre, és mindezek mellett egy jó csapatra. Mindezek erényeket itt begyakorolhattuk és ma - a mindennapi életben felhasználhatjuk.

Eljött május első vasárnapja, ott álltunk a színpadon a kis fodros szoknyánkban, fonott szalagos copfjainkkal. A sok gyakorlás meghozta gyümölcsét. Kaptunk dicséretet, és legfőképpen anyukáink könnyeit, csókjaikat orcáinkra. Ez nekünk bőven elég lett volna, de mi ennél is tovább mentünk, létrehoztunk egy néptánc csoportot. Aminek természetesen először nevet kellett választani, mi más lett volna nevünk, ennyi mosolygós lányhoz nem is illett volna más név, mint a NAPSUGÁR. Jó, jó a fiúkat is meg kell említeni, de azért ők voltak kisebbségben. ☺

Szükségünk volt a folytatáshoz saját ruhákra is, amik személyre szabottak, viszont az iskolának nem volt nagy költségvetése. A szülők viszont nem vetették el a segítségnyújtást, ahol tudtak segítettek. Így történt, hogy a szoknyák varrását is elvállalta az egyik nagymama. Délután a napközi után - még nem is mondtam, mindez mikor történt 4-es elemisták voltunk - biciklire pattantunk és elindultunk, egymás mögött haladtunk libasorba, magas emelkedőket másztunk meg, de azért megérkeztünk. Olyan volt, mint egy biciklitúra. Már vártak bennünket üdítőkkal, sütivel. Talán még ideje sem maradt kihűlni a finom, ízletes kalácsnak. Elmondtuk elképzeléseink, hogy mi nem egyszerű, hanem egyedi, különleges, de azért mégis a célnak megfelelő fides-fodros szoknyákat szeretnénk. Újra bicajra pattanunk, és a következő célállomásnál a blúzokat pontosítottuk- ezzel véget is ért egy nap. Nincs más dolgunk, mint várni, addig pedig próbálni, míg megérkeznek a ruhák.

Neki is állunk a tollfosztónak. Ez a tollfosztási hagyományokat foglalja magába, és közben a ruháink is elkészültek névre szólóan.

A ruháink sötétké, virágmintás lett, ehhez ment a fehér posztó blúz, mindenki kapott egy kiskötényt - amit tanító nénink saját kezével varrt esténként, egy vállkendőt, és a meglepetés volt egy gyöngysor. Ezt nem is sejtettük. Nagy volt az öröm, és azonnal divatbemutatót tartottunk. Bár egyforma ruháink voltak, de mégis más volt, más-más személyiségek öltötték magukra azokat a csodákat. Így már teljes lett a ruhakészletünk. És most, hogy már voltunk ruháink már máson nem is járhatott az eszünk, mint a tollfosztón.

A tollfosztás receptje:

Hozzávalók: Napsugár néptáncsoport, libatoll, boros kancsók, poharak, díszes kerámia tányérok, petróleumlámpa teknő, pogácsa, árvalányhaj. Szintén a nagymamáinkat kértük meg a sütésben.

Az árvalányhaját a fiúk kalapjába szúrjuk. A teknővel, petróleumlámpával, és a tányérokkal megpróbáljuk visszahozni a régi hangulatot. A boros kancsóba persze csak imitálva bor szolgálnak fel a lányok a legényeknek. A tollfosztó az asszonyok, lányok társas munkája volt a téli időszakban. A tollfosztás egyúttal a közös szórakozás alkalmát is jelenti. Tollfosztásba csak azért mentek el a legények, hogy elszórakozzanak. Mikor a fosztást befejezték, áldomást ittak. Akkor a gazdasszony pogácsával, borral kínálta a segítőköt.

Mindezeket színpadra vittük. Először a helyi nyugdíjas klubnak, - nagyanyáinknak, nagyapáinknak - adtuk elő. Könnyet csaltunk szemeikbe, és örültek, hogy élnek még fiatalok a faluban, akiknek fontos, hogy a múlt ne merüljön a feledésbe.

Felajánlották a segítségüket, „amiben tudunk, segítünk” - mondták. Nagy örömmel vettük, így tőlük tanultunk meg nagyok sok szép éneket, illetve megtanultunk citerázni is. Addig a pillanatig azt sem tudtuk, hogy hogyan kell játszani ezen a húros hangszeren. Sokszor láttuk, hogy idősebbjeink játszanak valamin, de gőzünk sem volt, hogy mi is az. Végül pedig mi vittük tovább a citerázás hagyományát. Így már lett az énekeink alá zenei aláfestés.

Egy alkalommal meghívást kaptunk testvértelepülésünkötől - Badacsonytomajtól - a szüreti ünnepségre. A Napsugár, a nyugdíjas klub együtt indult el a nem rövid útnak. Utazás alatt az „idősebbek” - akik tegyük hozzá még ma is 20 éves lendülettel élnek - megtanították velünk a magyarok világ himnuszát:

*„Halló magyar! Hol vagy? Felelj!
Halló magyar! Hallasz? Felelj!
Bármerre vitt a sors, hív az ősi föld
Zászlója még ma is piros-fehér-zöld!*

*Halló magyar! Kárpát felelj!
Halló magyar! Erdély felelj!
Bármerre vitt a sors, hív az ősi föld
Szívedben megmaradsz piros-fehér-zöld!*

*De messze van Amerika!
Szegény magyar! Hol a haza?
Bármerre vitt a sors, hív az ősi föld
Véredben megmaradsz piros-fehér-zöld!*

*Halló magyar! Itt a Felvidék.
Halló magyar! Békét remél.
Bármerre vitt a sors, hív az ősi föld
Sírodig megmaradsz piros-fehér-zöld!“*

Megtanultuk, s a fellépésnél elől álltak a fiatal, alig 15 éves fiatal lányok és fiúk maroknyi kis csoportja, mögöttük pedig a „nagymamáink és nagypapáink”. A színpadon állt közel 30 ember, a látvány magáért beszélt. Tapsözön már a határon túlon sem maradt el. A badacsonytomajiak elvittek minket egy városnéző kisvonatozásra. Merem állítani, hogy még előttünk nem volt olyan csoport, aki végig énekelte volna az egész városnézést. De azért nem maradtunk le a látványosságokról sem. Énekszóval suhant el vonat a házak mellett. A masiniszta a túra végével megdicsért, hogy ilyen élet-vidám csoportja még nem volt.

Fölbuzdulva versenyekre nevezünk be. Iskolánk igazgatósága és tanári kara mindenben támogattak bennünket. Ha arra volt szükség, még délelőtti órákról is elengedtek, csak hogy a másnapi versenyen méltó módon képviselhessük iskolánkat, falunkat, és hogy emlékeztessük a mai kor nemzedékét a régi hagyományokra. Egy ilyen verseny alkalmával a saját kategóriánkban - néptánc - hazahoztuk az első helyet, és a zsűri még a külön díjat is nekünk szavazta meg.

Egyre több rendezvényen vettünk részt, határon belül és túl. Megtanultunk autóbuszban öltözködni, és megbecsülni az igen kis „öltözőkben” való öltözködést. De annál nagyon örömmel adtuk elő műsorunkat.

A falu fennállásának 750.-ik évét ünnepelte kicsiny kis falunk. Lovas kocsit díszítettünk fel, majd magunkra öltöttük a ruháinkat, haját fontunk, szalagot kötöttünk, és a „lovas taxival” útnak indultunk. Minden utcában megálltunk, és énekeltünk, táncoltunk, s az utcára kisereglett a falu lakossága, akiket a lányok táncba vittek, a legényink árvalányhajás kalapjukban pedig kancsóból kínálgatták a valamikori daliás ifjúkat. A hírünk gyorsabban terjedt, mert volt már olyan utca ahol a verőcke előtt ott ültek a nénik, bácsik.

Rendszeres meghívott vendégei lettünk a Bécsben augusztusban megrendezett Szent István napoknak. Már német nyelvterületen is magyarul adtunk elő. Bécsben a főtéren csak nézték, ami kis citeráinkat, csodálták, és kíváncsian várták, hogy hogyan kell rajta játszani. Olyan volt számukra, mint mikor egy kis gyereknek veszünk egy játékot, majd odaadjuk neki és nézi, nézi, bővíli, és várja, hogy megmutassuk neki, hogy hogyan kell használni az új játékát. A műsor után odajöttek, és ki szeretnék volna próbálni a mi kis hangszerünket. Mi nagy örömmel mutattuk meg nekik. Nagy lelkesedéssel ültek le a köcsögdudánk mögé. Ez igazi nagy élmény volt számukra. Hiába nem

értettük egymást, a zene, a tánc megoldotta közöttünk a kommunikáció nehézségeit. Ők örültek, hogy új hangszereken tanulhattak meg egy pár dallamot játszani, mi szíveinket pedig öröm töltötte meg, mert tudtuk, hogy bár nem sok, de egy kicsi ott marad ezekben az osztrák emberekben a mi hagyományunkból.

Az idő viszont nagyon gyorsan telik. Évek jönnek és mennek. Mi pedig gyorsan felnövünk, az általános iskolát felváltja a középiskola, az egyetemi évek. Átlépjük a falunk határát, útjaink szétválnak, de minket összetart ez a kis csapat, mert tudjuk szívükben, hogy honnan indultunk, és hova térhetünk haza. Ez a mi otthonunk, ahol a porosodó kis dobozkából a naplónkat előszedjük és visszaemlékezünk azokra a régi szép időkre, amikor még kicsik voltunk.

Kacz Mária

Kedves Lányom,...

Most mikor itt ülök a fehér papír lap felett, és a halvány fényben írom a sorokat eszembe jut, hogy milyen is volt, mikor még kicsi voltál...

Emlékszem mikor először sírtál fel, vagy mikor megtetted első lépéseid. Előtte van, ahogy mindennap este a kiságyba fürdetés után betakartalak és elővettem egy – egy mesés könyvet és elkezdtem olvasni a mesét. Hallgattad, ahogy a jó győz a rossz felett, a királylány boldogan él a királyfival és Te pedig szépen mosolyogva elaludtál.

Egyre inkább cseperedtél, s nagyobb lettél. A mesék maradtak, és minden este összekulcsoltam a kiskezed és elmondtam az esti imádságot. Majd, ahogy megtanultad az első szavakat, és lassanként már mondatokat is össze tudtál rakni, akkor már Te is próbálkoztál velem együtt mondani, hogy „Én Istenem, Jó Istenem becsukódik mára szemem. De a Tied nyitva Atyám, amíg alszom vigyázz Reám! Vigyázz kedves szüleimre meg az én jó testvéremre! Mikor a nap újra felkel, csókolhatjuk egymást reggel. Ámen!” Ez az ima kísérjen most gyermekem, mikor már felcseperedtél.

Gyermekem,

emlékszem, mikor a szomszéd kislánnyal összebarátkoztatok. Nem is lehetett Benneteket szétválasztani. Mindig a kerítésen keresztül játszottatok. Egyik ilyen életmozaikom Rólatok, mikor tavasz volt, a tulipánok szépen virágba borultak. Ti éppen boltosat játszottatok. Minden kis kavicsot, kis levelet és mindent, amit találtatok összeszedtetek, mert ugyebár az üzletben jó sok áru van. ☺ Így történt meg, hogy a tulipánokat is leszedtétek. Vígán játszottatok, mikor én és nagymamád kiléptünk az ajtón és egy szál virágot se találtunk.

Nagyit egy kisebb szél ütött meg, és én is megrökönyödtem, hogy mit csináltak. Nagyi egy kicsit helyreteremtett bennetek, hogy ezt nem lett volna szabad. Hogy oda a szép virág, hogy már nem fog illatozni. Beszaladtál a szobába és ott zokogtál. A sírás álomba nyomott. Majd felkeltél, és mindenki dűhe elszállt a gyermeki kis csíny megmaradt.

Most mikor újra nyílik a tulipán és ránézek, Te jutsz eszembe, ahogy ott játszottatok, és ahogy szép lassan felnőtt nő lettél. Ilyen volt, mikor még kicsi voltál!

id. Kacz Mária

Érdemes „IGEN”-t mondani...

Tapasztalataink a házasságunkról

Az alábbi életmese egy szakasz családunk történetéből. Fura történet, mert alanyai nem a család-tagok, hanem a gondviselő Szentháromságos egy Isten, míg a családtagok csupán tárgyai, akik persze szabad akarattal bírnak, és ezért belenyúlhatnak a történetbe, időnként ronthatnak rajta. Éppen ezért igyekszem más lehetséges utakra is rámutatni, kedvet csinálni a vitához...

Az események helyenként „horrorisztikusak”, főleg ha a szokásos értékrend szerint nézzük azokat. Bizony sokan megrémülnek és megijednek: „jaj, ugye nekem ezt nem kell végig csinálni?!” Hasonlóan mi is, a történet szereplői - nézve mások életét - sokszor gondoltuk úgy „ezt bizony mi nem bíránk ki”. Az Úr ezt az aggodalmunkat természetesen ismeri és végtelen szerelmével soha nem hív olyan feladatra, melyre ne készített volna fel azt megelőzően!

Kedves Olvasó! Ne aggódj, ne félj elolvasni ezt a szöveget, neked valószínűleg más, rád szabott ajánlatokat tesz a mi Urunk, Istenünk, de - reményeim szerint - biztatást, erőt meríthetsz belőle csüggedésed idején, és talán megváltoztatod a hozzáállásodat is az élet dolgaihoz.

Előzmények

A történet tulajdonképpen a történetbeli házaspár, Ágnes és András fogantatása előtt kezdődött, az ő szüleik házasságkötésével és gyermek-vállalásával. Bár jó okuk lett volna visszautasítani az életünket, ők mégis elfogadták azt. Akkor háború volt még hozzá igazi, amiben mindenkinek csak egy élete van nem úgy, mint a mai számítógépes harci játékokban, melyek különben is bármikor kikapcsolhatók szemben a valósággal, ami viszont nem! Így aztán volt haláleset: Ágnes két hónaposan maradt árva, édesanyja 25 évesen özvegy, így nevelte fel a lányát majd segítette unokái gyarapodását. A másik oldalon: „Don kanyar”, szovjet fogság, túlélés, András öt évesen ismerte meg

az édesapját. Később válás stb. Ezek másik történetek, nagyon tanulságosak, de most nem ide tartoznak.

A hányattatások után, az 1943-ban és 1945-ben született Andrást és Ágneszt, bár csonka családban nevelkedtek, szeretetteljes légkör vette körül őket. Sok szépet, igazat és jót is kaptak környezetüktől. Csak a jó házasság mintájából volt kevés. Talán ezért, óriási vágy élt bennünk iránta: „kimondhatatlan szavakkal” imádkoztunk, sóvárogtunk utána.

A szerelem hamar, 17 és 19 évesen fellobbant és 21-22 éves korunkban, négy év udvarlás után, össze is házasodtunk. Az esemény nagy cirkuszt és ellenállást váltott ki a rokonság többségében: még egyetemre jártunk, az anyagi háttér még szegényes sem volt, jószerevel nem volt hol laknunk (külön városban éltünk, hetente egyszer vagy kétszer találkoztunk). A rokonság egy része a „karriert” féltette, no meg a kárörvendő távolabbi rokonok és ismerősök szájától félt, ha „baj lesz”, ahelyett hogy dicsekedni lehetne az új generáció tagjaival.

A kezdetek

Boldogan élveztük a házasságot és szerelmünket. A gyermekáldást nem zártuk ki, de nem is erőltettük. Úgy gondoltuk, ha meglesz a diplomám, akkor lesz igazán itt az ideje a gyermeknek, hiszen bizonyára javul az anyagi helyzetünk (ó micsoda naivitás volt!). Egyáltalán: roppant magabiztos, felvilágosult ifjú keresztény embereknek tartottuk magunkat. Próbáltunk függetlenedni az ilyen álságos megjegyzésektől: „... biztosan azért volt ilyen sürgős az esküvő, mert gyereket vár...” Majd később, amikor Ági nem szült: „... biztosan elvetette a gyereket...”. Mindez esetleg a templom lépcsőin is...

A kedélyek idővel megnyugodtak, az áskálódás alábbhagyott, közeledett a diploma védése, úgy gondoltuk, na most már itt az ideje, hogy szülessenek a jól „megtervezett” gyermekek! Mondom, mi nagyon magabiztosak voltunk: amit ma „természetes családtervezésnek” hívnak, annak minden lényeges eleme már ismert volt a '60-as évek közepén - mi pedig ezt pozitívan gyakoroltuk! De az elképzelés nem működött! Azonnal rohantunk az orvoshoz: valami hibásan működik, javítsa meg! Volt köztük olyan becsületes is, aki elmondta fogalma, sincs miért nincs még gyerekünk, szerinte később „annyi is lehet, mint a nyúlknak”! A többség sajnos inkább kábított. Közben anyagilag javult a helyzetünk, a lakáskérdésünk is megoldódott - sok fondorlat, cirkusz és pénz árán. Csak a gyerek hiányzott... már hosszú évek óta. A családi szövegkörnyezet is megváltozott: „... szép dolog, ha egy családban gyerek is van, ti nem gondoltatok rá?”

Jött a kérdés: „Most mit tegyünk?” Néhány akkor lehetséges válasz:

- Tessék orvoshoz járni és mindent megkísérelni a gyermekáldás érdekében!
- Tudomásul kell venni a helyzetet és „szépen élni” - esetleg gyermektelenül!
- Nem kell lelkezni, éljetez, utazzatok, építsetek magatoknak karriert!
- Ha nektek nincs gyereketek, neveljétek fel másét!

Menjünk végig az egyes javaslatokon, értékeljük azokat, mint egy „rendes” mesében:

- Jártunk eleget orvoshoz, éveken át. Semmi olyat nem találtak, ami csak nehezíthette volna a fogantatást. Ennek ellenére öt éven át semmi! Ági azt se bánta volna, ha nem tudja kihordani a gyerekét, csak megtudja, milyen anyukának lenni.
- „Szépen éltünk” több mint öt éven át! Semmi olyan feladat nem látszott, ami ezt a kategóriát kitöltötte volna a jövőben.
- Karriert mindig lehet építeni: ilyet, olyat. A kérdés csak az, hogy mi az ára emberségben, becsületben. A '70-es évek elején többnyire elég kemény árat kellett érte fizetni és még nem is biztos, hogy sikerült.
- Kétségtelen, attól, aki kereszténynek vallja magát, valami ilyesmi elvárható, pláne ha értelmiségi is. Már akkor is voltak bőven olyan gyerekek, akik a szülőanyjuknak nem kellettek, vagy más kényszerű okok miatt nem volt családjuk. Fokozatosan beköltözött ez a gondolat a mi szívünkbe is.

Örökbefogadás

Ági édesanyjának ismeretségi körében volt egy hölgy, akinek részben munkaköre, részben felelőssége volt elhagyott, állami gondozott gyerekek kihe-lyezése örökbefogadó szülőkhöz. Hozzá fordultunk. Ismerkedés, beszélgetések után kezdett komolyra fordulni a dolog.

Roppant tapasztalatlanok voltunk, csak újszülöttben tudtunk gondolkodni, így 1972 tavaszán egy 2 hónapos Gáborka szülei lettünk. Szülés nem volt, de a kezdeti zűrökből rendesen kivettük a részünket. A babának sérve volt, mindenféle fertőzése, sokat sírt és kínlódott. Rövidesen meg is kellett operálni a sérvével. Mindez nem számított, mert mikor Ági meglátta: „az én kisfiam” felkiáltással egy perc alatt anya lett! A kezdeti nehézségek után emberkénk szépen fejlődött, hamar behozta lemaradását. Ami külön érdekesség, hogy még a család „kritikus” része sem szólt semmit, sőt rövidesen egységesen mindenki befogadta: Gábor elfoglalta a helyét a nagy családban.

Újra visszatért az önbizalmunk. Úgy tűnt a vágyaink így teljesülnek be. Nem is hezitáltunk, mikor egy év múlva újra ajánlatot kaptunk egy másik 2 hónapos kisfiú örökbefogadására. Ő Balázs, vele már kezdetektől nem volt semmi baj. Büszkéek voltunk a kicsikre, hálásak voltunk a Jóisten aján-dékaiért, teljes mértékben elfogadtuk az új helyzetet, meg voltunk vele elégedve. Úgy tűnt, hogy ez

a mi életutunk. A környezet, a család számára is elfogadható volt mindez. Azt terveztük, hogy egy év „pihenés” után majd „szerzünk” egy kislányt, és íme ke-
rek a világ, kész a keresztény család! De nem ez történt.

Az Úr más úton is ad gyermeket

Számunkra teljesen váratlanul és meglepő módon Ági fogant. Már elmúlt 29 éves, mikor megszületett Marci fiunk. Mint annyi más családban nálunk is voltak cirkuszok: terhességi gondok, nehéz elhúzódó szülés, újszülöttkori nehézlégzés a babánál (egy jó hétig csak 50% esélye volt, hogy túléli), de voltak áldozatkész rokonok is, akik nem a szenzációt hajszolták, hanem keményen segítettek. Mindenekelőtt Ági édesanyja, aki egész életében csodálatos anya és anyós volt!

Az új helyzetet boldog örömmel és büszkén fogadtuk el. Már nem mérlegettünk, csak fürödtünk az Úr ajándékaiban. Tudomásul vettük a közhelyes, szimplifikáló megállapítást is: „ez egy próbatétel volt”. Pedig a Mindenható Istent veszélyes és módfelett káros „értelmezni”. Nem félni kell tőle, aggódva a saját céljainkért, mint azt az ókori népek is tették, hanem félni őt: azért aggódni, hogy az Ő céljai hogyan teljesülnek, abban mi hogyan veszünk részt, ahogy azt Jézus olyan szépen kifejtette nekünk! (Ld.: talentumokról szóló példabeszédet).

Egy év múlva, nyáron Ági újra babát várt. Örömmel, nem törődve a tenni-valókkal és fáradalmakkal. Ekkor, számunkra ismét váratlanul - mint már annyiszor - nagy baj történt: elhalt Ági babája. Közel 8 hónapos magzat volt, akinek a megszülése nem könnyebb, mint egy élő gyermeké, csak utána nincs feloldódás az újszülöttnak való örvendezésben! Nagy volt a lelki fájdalom, amit a meglévő fiúk enyhítettek.

Újra felmerült: Mit tegyünk? Néhány lehetséges válasz:

- „Nem elég nektek ennyi gyerek a mai világban? Istenkísértés, amit tesztek!”
- Túl van terhelve az asszony, pihennie kell!
- Nem tudjuk mi történt, de semmi jele, hogy az Úr nem akarna több gyermeket adni nekünk.

Valóban, mit tegyünk? Ne hallgassunk a jó szándékú tanácsokra? Nézzük a válaszokat:

- Hogy mennyi „elég” azt nem tudjuk, de azt igen, hogy szerelmesek vagyunk egymásba, és mint tudjuk a szerelmi lobogás „vakká” tesz, mindaddig, amíg meg nem ölik. Közkeletű, kegyes hazugság: „a szerelem elmúlik

és átadja magát a szeretetnek”. Dehogy múlik, meghal, ha nem éltetik, vagy éppen megölik!

- Igen ez biztosan így van, de a szülészorvos azt is mondta, hogy túlságosan fegyelmezetten viselte a terheket, valahol fel kell oldódnia, mert különben lelki bajok lehetnek. A mélypontról egy gyermek hozhat ki valakit a legsebben.

- Annyi ajándék után mondjunk ellent az Úrnak?

Nem mondtunk ellent. Gyönyörű, napfényes októberi napon, a déli harangzúgás alatt született negyedik élő, fiúgyermekünk: Boldi. Nagy öröm és elégedettség a szép újszülött okán. A testvérek, barátok, sőt még a rokonok is(!) örültek. Kell ennél több? Most már csak „élvezni kell az életet!”

2016. januárban ünnepeltük az 50 éves házassági évfordulónkat, idén februárban az 55 éves megismerkedésünket. Boldog házasságban élünk, gyermekeink többsége elérhető távolságban él tőlünk, még segíteni is tudunk nekik - ha úgy adódik.

Kacsó András

A tanyavilág anekdotái

Kisgyermekként is örömmel töltött el, ha hallgathattam szeretett nagymamám meséit a régmúltról. E történetek nem lehet csak úgy elfelejteni, mert ezekben igazi emberek voltak a szereplők, és valódi helyszíneken történtek az események. Nem utolsó sorban pedig tudatában voltam annak, hogy a mama részese volt ezeknek, melyek olykor tragikus kimenetellel végződtek. Nem tudom a mai emberek közül hány felejthette el szülei és nagyszülei életmeséit, biztos sokan, de én nem szeretnék közéjük tartozni. El is kezdem interjúmat, melynek alanya nem más mint a nagymamám.

Nos mama, neked adom a szót. Kezdd azzal a történettel, amelyikkel gondold, aztán, majd jöhet a többi!

Először is, nagy öröm számomra, hogy érdekelnek téged a múlt eseményei. Akkor a dédnagyanyámmal kezdeném a mesélést. Ő 1856. december 4-én született, Borbála napján, Adán. Péter Zámbó Borbálának hívták és nem sokat tudok róla. Emlékszem rá, mivel nem kevesebb, mint száz évig élt, 1956-ban halt meg Luca napján, december 13-án, és tudtommal egész életében csak néhány napot volt beteg, a halála előtt. Világéletében dolgozott, mégpedig egy téglagyárban ahol zsákokat hordott. Ez igen megterhelő munka.

Az adai tanyavilágban nőttél fel, milyen emlékeid vannak a tanyán töltött gyermekkorodról?

Nagyon szép s jó emlékeim vannak. A tanyánk Adától néhány kilométerre feküdt a Budzsák ér partján, a kilencedik dőlőben. Volt mindenféle állatunk, tehén, galamb, tyúk, liba stb. Nagyon szerettem az állatokat, sokszor engem bíztak meg az őrzésükkel. De a saját nagymamám volt az igazi tanyasi asszony. Mivel sokféle gyümölcs volt a kertben, ő nyáron úgy reggelizett, hogy egy szelet kenyérrel a kezében kiment a kertbe, és ami épp ért, abból szemezgetett. Egyszer ő vigyázott rám, olyan két éves lehettem. A nagymamám felmászott a meggyfára, mert volt egy ág, amit nem lehetett létráról sem elérni. Csakhogy az az ág, amikor ráállt letört, ő pedig a meggyfa mellet lévő szőlő karójára zuhant háttal. Lebénult, én ott voltam mellette, de persze nem fogtam fel, mekkora baleset történt. A nagymamám mozdulni se bírt, csak beszélt hozzám, és próbált a közelében tartani, mert nagyon félt, hogy beleesek az akkor fedetlen kútba. Amikor anyám és apám megérkezett rögtön feltették a kocsira a szülét - mert így hívtam, és elindultak vele a tizenhét kilométerre lévő Zentára a kórházba. Ott kiderült, hogy megsérült a gerince és gipszteknőbe kell tenni. Fél évig volt gipszteknőben de a végére teljesen

felépült. Aztán később volt olyan is, hogy felmászott csutkáért a padlásra és leesett. Eltörte a kezét, megint kórházba került, de olyan gyorsan gyógyult a csont, hogy orvosi csodának számított. Vidékről is jöttek hozzá doktorok és kérdezték, hogy hogyan él, s mit eszik stb.

Kovács Etel és Nagypál Péter

Bizonyára sokkal egészségesebb ételeket evett és sokkal tisztább levegőt szívott, mint a legtöbb mai ember. És nem utolsó sorban nem hagyta el magát, élni akart... mesélnél még róla?

Természetesen. Nagyon viszontagságos élete volt szegénynek, 1888-ban született, Kovács Etelnek hívták. Összeházasodott Nagypál Péterrel akitől

két lánya született, Piroska és Ilona az én anyám. Öregapámat besorozták az I. Világháborúba, Szabadkára vonult be, majd az Olasz frontra került. Ez idő alatt a nagyanyám feketehimlőt kapott és bekerült az adai járványkórházba, a fiatalabb lánya Piroska pedig szintén lebetegedett és meg is halt. De ezzel nem ért véget a tragédiasorozat. Nagyapám nem tért haza a háborúból, de nem találták meg a holttestét, később eltűntnek nyilvánították. Mivel öreganyám írástudatlan volt, a húga az én Amál néném levelezett egy ideig a még életben lévő nagyapámmal. Egyszer azonban nem jött több üzenet. Majd egy ismeretlen katonától érkezett egy levél, amiben az illető azt állította, hogy egy halott katona zsebében találta ezt a címet és érdeklődött az család hogyléte iránt. Ez a levél épp a legrosszabbkor érkezett, a szülém, válságos állapotban feküdt a kórházban, a kislányt pedig épp gyászolták. Amál néni ezt megírta az ismeretlen katonának, akitől azonban nem jött több levél. Én úgy gondolom, hogy ha az ismeretlen katona valójában a nagyapám volt és tudatták vele az itthoni állapotokat, lehet, hogy kivándorolt valahová a tengeren túlra. A mamám felépült a himlőből, és bár férjét eltűntnek nyilvánították sosem gondolta, hogy elesett a harctéren. Haláláig várta haza, a fényképét kiakasztotta az ágya fölé. Nem szerette elhagyni a tanyát, hogyha netán jönne a nagyapám akkor őt találja otthon. De nem jött. Tavaly derült fény az igazságra, a bécsi katonai levéltárhoz fordultam segítségért öregapám eltűnésének ügyében és megtalálták, hogy 1915. október 18-án elesett egy - a szlovén-olasz határon lévő - kisvárosnál. Az én mamám egy igencsak talpraesett asszony volt, egyszer elment a városba pulykákat eladni, de még az úton, olyan köd ült a tájra, hogy nemigen lehetett néhány méternél tovább látni. Hát öreganyám meg eltévedt ebben a ködben, a hátán a két élő pulyka, sokáig menetelt, aztán hál'Istennek meglátott egy épületet. Mint kiderült az már Zenta határában volt, az ott élők jóvoltából meghúzhatta magát egy éjszakára, csak másnap ért haza.

Hát igencsak tragikus élete volt szegénynek. De ahogy meséled, úgy gondolom feltalálta magát minden élethelyzetben. Van még róla esetleg valami emléked?

Van bizony, és ezt nem kívánom még az ellenségemnek sem. Öregapámat a húszas évek elején hivatalosan is eltűntnek nyilvánították. A dédöregapámat Nagypál Mártonnak hívták s volt egy igen jól menő téglagyára Adán, a Zentai úton. A dédöregapám beperelte a nagyanyámat és az én anyámat, aki ekkor még kiskorú volt, még a tíz évet sem töltötte be, azért, hogy ne örökölhessenek az ő nagy vagyonából. Az egész gyárat és a földeket is a nagyapám húgának akarta adni. Hogy miért neheztelt a dédapám a saját menyére és unokájára azt még ma se tudom. A nagymamámnak és anyámnak egyetlen

jogi kiskapu maradt végső megoldásként, ami kimondta, hogy az unoka minden körülmények közt jogosult egy bizonyos részre az örökségből. Ez alapján anyám kellet volna hogy örököljön egy kisebb földterületet. Csakhogy a dédöregapám lefizette a bírót és a közjegyzőt is, aki rossz kataszteri számot adott meg. Ezért végül anyám semmit sem örökölt. 1927-ben meghalt a dédöregapám, de a per folytatódott, végül sikerült kicsikarni a nagyapám hűgából egy akkora földterületnek megfelelő pénzösszeget, mint amekkora a törvényes örökség lett volna. Abból a pénzből öreganyám felépíttette a tanyánkat, és még egy kevés szántóföldre is futotta belőle.

Ez valóban szörnyű... nem is tudom milyen lelki világa lehetett a dédapádnak, hogy képes volt ilyesmire veletek szemben. Mesélnél most valamit a szüleidről?

Természetesen. Az én anyám 1911-ben született, Nagypál Ilonának hívták. Ő is nagyon rátermett asszony volt, világ életében csak dolgozott, sohasem pihent. Minden munkát elvégzett a tanyán, még olyanokat is, amiket egyébként férfiak végeztek. Kaszált, fejt és még disznót is vágott. Megtanult mindent, mivel sokáig az anyjával az én nagymamámmal élt a tanyán. Aztán férjhez ment. A férje Sedmakov Dančika lett, volt is bonyodalom belőle, hogy Szerb emberhez ment feleségül.

Nagypál Ilona,
kaszával a tanya mellett

A Nagypál nagyanyám sem kedvelte apámat és a Sedmakov nagyanyám sem kedvelte anyámat. De a lényeg ők ketten szerették egymást. Már házasok voltak, amikor kitört a II. Világháború. Apámat elvitték Németországba foglytáborba. Csakhogy mivel a német férfiak többsége a frontokon harcolt, nagyon nagy volt a munkaerőhiány, úgyhogy a foglyokat kiengedték és a gazdagabb családok között osztották szét őket, akiknek szolgálóra volt szükségük. Apám szerencsére jó családhoz került egy farmra, a későbbiekben nagyon jó viszonyt ápolt a gazdája családjával is. A gazda fia magasrangú német katona volt, Sztálingrádot is megjárta. Egyszer hazajött a frontról apjához a farmra s közölte a családdal, hogy a háborút el fogják veszteni, és hogy Hitler már nem létező századokat irányít az Oroszok ellen. Ekkor hazaengedték apámat és a többi foglyot is. Miután hazaért, újra besorozták. Budapestre került, mivel magyarul is tökéletesen beszélt. Az I. kerületben lévő Vérmezőn szolgált, és jelen volt a város bombázásakor is. Apám katonatársai elmondása szerint, míg a többség az ostromkor lemenekült a bunkerbe, ő az óvóhely tete-

jéről figyelte a hulló bombákat és a füstoszlopokat. Apám még a háború kitörése előtt is volt sorkatona, még hozzá a Bosznia-Hercegovinában található Mostarban, ahol repülőkön szolgált. Mielőtt leszerelt volna, a felettes tiszt megkérdezte, hogy nem menne-e vele még egy utolsó kört repülővel a környéken. Ő nemet mondott, mivel lekészte volna a vonatot, a csattanó viszont az, hogy a tiszt egyedül megtette a kört, de a gépe meghibásodott és egy hegyoldalnak csapódott. Apám végül sértetlenül hazatért Adára. Ami még érdekes, hogy annak a németországi gazda házaspárnak a lánya a hatvanas években már felnőttként eljött Jugoszláviába, hogy meglátogassa azokat a foglyokat, akik kis korában vele játszottak és körötte éltek. Amikor ez a nő leszállt Adán a buszról, gondolta megkérdezi valakitől, hogy hol találja az én apámat. Hát mit ad Isten az első ember, akit megszólított az apám nagybátyja volt. Hihetetlen nem? Húsz év és ekkora út megtétele után, pont övele futott össze.

Micsoda véletlenek. Ha apád vonatja később indul, akkor most lehet, hogy egyikünk sem ülne itt. Mesélnél még a háborúról?

Hogyne. Én nem emlékszem rá, anyám és a nagyanyám meséiből tudom én is, mivel én a háború befejezésekor csak egy éves voltam. Azt tudom, hogy mikor én mindössze hathetes voltam, beköltözött a tanyánk területére egy keletre tartó egész orosz század. Apám megegyezett velük, hogy az állatokat gyilkolhatják de a nőkhöz és a kisbabához egy újjal se nyúljanak. A százados rendes ember volt, megnézett engem a bölcsőben és azt mondta, hogy ő egy ugyanilyen babát hagyott az anyjával Oroszországban. A katonák olyan éhesek voltak, hogy tollastul, belestől felszúrtak egy libát a vasvillára és úgy megsütötték a tűz fölött. A mamám még egész öreg korában is mesélte, hogy azok az emberek olyan piszkosak voltak, hogy amikor mosásra kerültek a ruháik, a víz felszínéről aprólyukú szűrővel lehetett leszűrni a tetveket meg a bolhákat.

Hihetetlen. Nagyon szépen köszönöm az igaz meséket. Bár tudom, hogy ez csak egy töredéke a teljes „mondakörnek” megtisztel, hogy papírra vethettem, és ezáltal fennmaradhat az utókor számára.

Én köszönöm ezt a beszélgetést. Minden örömöm, ha mesélhetek.

Hát ezek lennének a mamám életmeséi, a tanyavilág anekdotái. Remélem, hogy ezzel az írással fiatalokat és időseket is ösztönözhetek arra, hogy tegyék maradandóvá az élet igaz történeteit. Lehetnek e mesék tragikusak is, de nem kell szégyellni őket. Azt mondják, hogy addig él valaki, amíg beszélnek róla. Ha ez így van, akkor az én felmenőim szerencsések, mivel nem telik el

úgy egy nap, hogy ne emlegetnénk fel egyiküket sem. Abban bízok, hogy ez életmesék elolvasása után többen is úgy döntenek majd, hogy nem hagyják feledésbe merülni azt, amiért az őseik egykoron megszenvedtek.

Kalinka Tamás

Életre kelt mese

1953 karácsonyán szolidan, szerényen ünnepeltünk nagy családunk körében. Kicsiny karácsonyfa saját készítésű süteményekkel, cukorkákkal díszítve, friss kalács, finom halvacsva. Vártuk haza a bátyáimat - akik továbbtanulás vagy munkavégzés miatt már távolabb éltek -, és nekem mindenki csempészett valami kis apróságot a fa alá, hozzátéve, hogy a Jézuska küldte Karcag-ról, Debrecenből, Pestről. Imrétől egy mesekönyvet kaptam, a címe: *Kerek egy esztendő*. Ezt a mai napig őrzöm, a gyermekeimnek, fiúunokáimnak is kedves története a három mozdonyvezetőről szóló, az akkori kornak megfelelő tanmese. (*Balázs Anna: A három mozdonyvezető.*)

A történet szereplői a Fazekas fiúk, az ő szemükben édesapjuk volt a legjobb mozdonyvezető, amit a fiúk gyakran erővel is bizonyítottak, verekedésbe bocsátkozva a többi gyerekekkel. Apjukkal a fűtőházban megtekintették a 424-est, mivel a mozdony a hosszú utazás után a fűtőházba fut, ahol megjavítják a hibát, megtöltik vízzel a szerkocsit, szép feketeszenet raknak bele. Mert a mozdony vizet iszik, és szénét eszik, a szép piros parazsa forrósítja a vizet a kazánban, hogy gőzzé váljék, és a gőz hajtja a kerekeket. Attól szalad a nehéz vonat, hogy elvigye az országba, amit a gyárak, üzemek termelnek - a városok a falunak, a falvak a városoknak. Egy képzeletbeli nagy utazást is eljátszottak, hegyeket, völgyeket bejárva a mozdonyon utazva.

10 év múlva talán a véletlen műve, hogy egy vasutas fiú tisztelgett felém mosolyogva a vicinálisra való felszálláskor. Nem mozdonyvezető, hanem forgalmista volt, aki később a férjem lett és mosolyogva ismerte meg a könyvem és a mese történetét. Akkoriban, és a gyermekeink kiskorában is ismert volt a legszebb magyar gőzmozdony, a 424-es. Mivel kezdetben a vasútállomás épületében laktunk, a gyermekeink és én is gyakran megfigyelhettük, hogyan meneszti a vonatot apa, hogyan működik a vasút, hogyan készül fel hosszú útjára a mozdony. Idézet a meséből: „Amikor a gőz elszállt, a mozdony szép lassan tolatni kezdett hátrafelé, oda a görbenyakú vízdaruhoz, hogy a víz vastag sugárban, gyöngyöket szórva zuhog bele a szerkocsiba, bugyborékol, habzik, csapkod, mintha a tenger egy piciny kis része volna. A tolató mozdony

mellett zászlóval integető vasutas szalad, és amikor a mozdony gyorsít, felpattan a lépcsőjére, úgy kíséri addig a vágányig, ahová irányítják.”

A mozdonyfűtő utánzása is kedvenc program volt. A mesében kormos lett az egyik fiú orra, majd utánozta őt a többi fiú, és nagy kacagás közepette szemlélték egymás kormos orrát. Ezt aztán megvalósították a gyermekeink is a szomszéd gyerekekkel együtt.

20 év múlva városlakók lettünk és egy kis kert szolgálta a szabad idő kellemes eltöltését, ahogyan ma is. Megszületett az első unoka, óvodás korában szívesen hallgatta a mesét, de 424-est ekkor már csak múzeumban lehetett látni. A nagyapja vásárolt egy kiselejtezett vasúti kocsit, amit daru segítségével a kertben állíttatott fel. Már nem kerekeken, de vasrudakra állítva szépen felújítva jelentette három fiúunokánknak a mesebeli történet életre keltését. Vasutas sapkában, menesztő tárcsával, sípszóval indították a vagon (ma is így nevezzük), kormozásra a szabadtűzi szalonnasütéskor volt alkalmuk. A három unokánk már felnőtt korú, de ezek az emlékek és a vagonbeli programok újra és újra felelevenednek, hiszen a 10 és 6 éves unokák, akik a mesekönyvből, az édesapjuktól és az unokatestvéreiktől is hallják a *Három mozdonyvezető* című mese valóra vált történeteit. Szalonnasütéskor, grillezés-kor mindenki kap az orrára egy korompötytöt, a nagy fiúk is eljátsszák a kisebbek kedvéért a mesebeli történetet.

Idézet a meséből: „A három szép kisfiú nyakig kormos volt. Fekete arcukból csak foguk fehérje ragyogott elő. Mindhárman egy-egy feldöntött széken lovagoltak, és a legkisebb büszkén kérdezte: Ugye apa, ilyen egy igazi mozdonyvezető?”

Az igazi füstös mozdony látványa miatt a legkisebb unokával ma is rendszeresen ellátogatunk a vasútállomásra, a felüljáróról pedig megszemléljük a vasúti közlekedést. Idézet a meséből: „*Olyan öröm fogta el őket, hogy tűzbe borult az arcuk és roppant izgatottan furakodtak a korláthoz. Alulról fellát-szottak ide a szétfutó vágányok, amelyeken hosszú vagon sorok álltak telis-tele gépekkel, fával. De a legszebbek a mozdonyok voltak...*”

A kertben felállított vagonban nyári éjszakákon újra álmodjuk a három generáción átívelő igaz mesét. A vagon lépcsőjén most már Marci fűjja a sípot, zöld tárcsával indítja a képzeletbeli vonatot és tiszteleg. Felidézzük a mesebeli három kis mozdonyvezető látomását a meséből:

„Fiii! - Most indulunk. - Zzutty... már megyünk.

- Ss-szi-Ss-sz... mindig gyorsabban, mindig gyorsabban, szisszen a gőz! Ott egy csudanagy hegy - annak a tetején egy csudanagy csillagvizsgáló, ha belenézel a csudahosszú csőbe, meglátod a holdlakókat!

- Ss-szi-Ss-szi... Ott a csudanagy folyó, annak fenekén van egy csudálatos galambdúc. Csudálatos galambdúcnak hatvanhat szobácskája, hatvanhat szobácskában hatvanhat kiscalamb.

- Ss-szi-Ss-szi... Ott van egy csudálatos kertecske. Csudálatos kertecskének arany minden fája, arany fának arany az almája, arany fában arany férgecske, arany férgecskéből arany kislepke, arany kislepkéből arany bábocska, arany bábocskából arany fonalka, arany fonalkából arany kendőcske, azzal töröld le a könnyed, mert megyünk visszafelé. Ss-szi-i-Ss-szi-i...

Már itt is vagyunk! - és nagyot füttyült, mert megfigyelte, hogy a mozdonyok is így jelzik, ha beállottak.”

Kálmán Antalné

Az én testvéreim

2007. február 26-án születtem meg. Amikor már tudtam enni, a narancsot nagyon szerettem. Anyukám azt mesélte, hogy a pocakjában is szerettem a narancsot, és még mindig szeretem.

Ahogy telt az idő, megszületett az első tesóm, akit Kristófnak hívnak. Ő 2009. augusztus 17-én született. Mikor megláttam, törtem a fejemet, hogy mit is kezdjek vele. Eszembe jutott, hogy úgyis anya fog vigyázni rá. Néha veszekszünk, de azért jó testvérek vagyunk.

Egyszer csak megtudtuk, hogy az anyukám babát vár. Nagyon örültem. Kiderült, hogy lány, a neve Kálmán Hanna Dorka lett. Hanna pont azon a napon született, mikor a nagymamám: november 5-én. Hanna nagyon kacagós, jól alszik, és nagyon jó vele játszani. Képzeljétek, én 10 évvel vagyok nagyobb, mint ő.

Néha segítek anyukámnak vigyázni rá. Olyankor elviszem sétálni a babakocsival. Ilyenkor el szokott aludni. Ha sokat sír, én megnyugtatom. Figurázok neki és ő kacag. Anya megengedi, hogy kicseréljem a pelusát.

Nagyon szeretünk együtt lenni. Nem csak én segítek neki, hanem ő is nekem. Ha házit írok, ott ül mellettem. Diktálja a matek eredményeket. De mivel nem értem mit gagyog, kiszámítom én is a gyakorlatokat. Alig várom, hogy már beszéljen és megértsem. Így a segítsége hasznosabb lesz. Majd megírhatja helyettem a leckét.

Ha készen vagyunk a leckével meg is etethetem. Kedvence a banán. Mindig drukkolok, hogy hagyjon nekem is egy picit.

Néha Kristóf is be-besegít. Ő cumiztatja, ha nagyon sír, és ő a bűzbomba, avagy a telepulus szállítója. Ő dobja be a kukába.

Mind a ketten nagyon szeretjük Hannát. Ő a mi cukorfalat kishugunk. Ő is szeret minket, mindig mosolyog ránk, és még nyálas pusztit is szokott adni.

Remélem, ha nagyok leszünk is, szeretjük majd egymást.

Kálmán Nikol Nóra

Marosdécsétől Ludastelepig

Hol is kezdjem? Maros Décsével, mert én is ott kezdtem, 1951. október 23-án. Családom régiségéről keveset mondhatok, alig 1850-ig tudok visszamenni. Anyai ágon a Vargák Décsiek, és sokan voltak a faluban még az én gyermekkoromban is. Apai ágon a Katonák egyrészt Décséről, másrészt Lörincrévéről és Csombordról származnak. Mindkét ágon az elődök földműveléssel foglalkoztak, amiből gond nélkül megéltek, gyermekeket neveltek, házat építettek, földet vásároltak és állatokat tartottak, s mindig egy szebb jövőről ábrándoztak, ami néha megvalósult, néha csak álom maradt. Hogy milyen régről törekednek előre a történelemben őseim, a dokumentumok hiányában nem tudom megmondani. Az biztos, hogy igencsak igyekezhetek, mert ma is van belőlük néhány utód, aki a maga módján szintén igyekszik élni és megmaradni.

Szülőfalumról! Tanulmányaimból azt tudom leszűrni, hogy a szülőfalum a honfoglalás utáni időkből való. Géza fejedelem só vám faluja volt, mint Magyar Décsé Dész mellett, s a Tordán és Ujváron bányászott sót vámosták s az ebből származó jövedelem a fejedelem, később a magyar király tulajdonát képezte. A falunk neve is a fejedelemtől származik, mert a Géza egy későbbi téves olvasatból származik, a fejedelmet Gyeucsának hívták, s innen ered a Décsé név. Sokszor erőltettem a fantáziámat, hogy lenne szíves tisztázni, őseim honnan és mikor jöttek Décsére, de nincs, hogy ez napvilágra kerüljön, hacsak ki nem találják az időgépet, ami sok meglepetést okozna az emberiségnek, főleg olyan népeknek, akik múltjuk ismeretével hadilábon állnak. Kezembe került Musnai László kézírata Maros Décsé történetéről. Szerinte a falu 1241 előtt már létezett, a tatárok elpusztítják, majd 1335-ben, egy peres ügyben fordul elő először a falu neve. Ettől az időponttól kezdve, Maros

Décsén mindig volt emberi település, mert földrajzilag olyan helyen fekszik, ahol minden feltétel adott a megélhetéshez, megmaradáshoz.

Visszakanyarodok az időim kezdetéhez. A nővérem 1947-ben született és nagy öröm volt a szülei házában, főleg a Gyula nagyapámék berkeiben. Nekik a nővérem maradt a kedvenc mindvégig, amit jóval később abból láttam, hogy ha valami csintalanságot követtem el, nővéremmel együtt, akkor a nagyapám mindig őt pártolta s ügyvédi tehetségét latba vetette a testvérem megvédése érdekében. Na, de fiú nélkül nehéz volt elképzelni a családot, kivel dicseke-

dett az édesapa, ha csak leányra futotta az erejéből. De többszöri nekifutásra sem sikerült fiúgyermeket nemzeni. Több mint négy évig kezeltette magát édesanyám, hogy újra teherbe essen és megszerezze a nagy örömet, egyben visszaállítsa édesapám presztízst a falu férfi tagjai előtt s, hogy a gunyos megjegyzések is örökre elcsituljanak. Tudott dolog, hogy a leánygyermekes édesapákat csúfságos megjegyzésekkel illetnek. Ilyen előzmények után láttam meg a napvilágot s lettem a Katona család, most már fiúként, második és egyben utolsó gyermeke.

Az első öt évemből két, szinte végzetes történetéről tudok. Három éves koromban édesanyám jól bepólyált s a kiságyamba hagyott, hogy amíg alszom, ő végezhesse a dolgát. Nyár volt, de a szoba hűvös volt, s a kisgyermek, mármint én, saját elhatározásomból leráztam magamról a rongyokat, s önfeloldten kalimpáltam, nem gondolva a következményekre. Ki tudja mennyi idő múlva édesanyám kikékvülve és félholtan talált rám, mert a hideg levegő hipotermiát okozott. Most, hogy felidézem az édesanyám által elmondott történetet, a fülembé hallom az ordítását, a segélykiáltást, amit szerencsémre édesapám meghallott és ölbe kapva a kedvencét, rohant a rendelőbe (akkor volt ilyen a falumban, most nincs) s az orvos bácsi visszahívott az életbe. Most már tudom, vagy már rég tudom, hogy az Istennek terve volt ezzel a kis taknyossal, csak akkor még nem adhatta tudtomra, mert nem voltunk beszélő viszonyban, helyettem a szüleimmel beszélgetett s őket figyelmeztette ezzel a történettel, hogy jobban vigyázzanak a nehezen fogant csemetére, hogy később, jóval később, bedobhasson a mélyvízbe.

A gyerekkori próbatételnek itt nincs vége. Három éves voltam, s az udvaron totyogtam, amikor észrevettem a szekér elé fogott jármát. Apámék készültek valahova, s előkészítették a szekeret az útra. Nem tiszta előttem, hogy erre a történetre első kézből emlékszem, vagy a szüleim elmondása ágaskodik fel bennem, de az esemény végbement s Istennek hála, ezt is átéltem. Ügyesen bedugtam a jobb hüvelykujjamat a járompálca végén lévő lyukba, a járom megbillent, s az ujjam kitörött. De eb csont hamar forrik, annyi emlékeztet e történetre, hogy ez az ujjam valamivel hosszabb, mint az ikertestvére! Na, még egy súlyosabb. Úgy hatéves voltam, amikor a közeli rokonságban lakodalomra készültek, amire mi is, azaz a szüleim is hivatalosak voltak. Sőt édesanyám az előkészületekben is részt vett, ami azért volt nagyszerű, mert én is a lakodalmas háznál sündöröghettem egész héten.

Megengedték ezt azért is, mert így szem előtt voltam. Abban az időben, a későbbiben is, a lakodalomra mindent a lakodalmas háznál állítottak elő.

Vasárnap ott futkároztam a sátorban, amikor a közeli rokon Zsiga bácsi, aki már rég az örök lakodalomban huncutkodik, magához intett és belém tukmált egy pohár bort, lelkekre kötve, hogy senkinek se mondjam el, hogy ő

milyen jószívű. Ki tudja hányszor élt még adakozó kedvével, de én rendesen berúgtam s kis józan eszemet veszítve, elbódorogtam a lakodalmas háztól, s arccal lefele beleestem a pocsolyába, ami az állomásra vezető utca mindkét oldalán bűdösödött. A vasútállomás őre, Cojocnean bácsi, látta a „bravúromat” és gyorsan kiragadott a pocsolyából, kirázta belőlem a sarat, amit lenyeltem, s ami szinte megfullasztott. Amikor a hír elérkezett a lakodalmas házhoz, akkor lett ott nagy kavargás és nemulass, mert édesanyám sebzett oroszládként rontott Zsiga bácsira, állítólag egy pofonnal is jutalmazta a meggondolatlan adakozást. Így tértem én vissza másodszor is az életbe, hogy az eleve elrendelésnek engedelmeskedjek. Ezt a történetet tizenhét éves koromban hallottam először szüleimtől. A Cojocnean bácsi akkor még élt és én mai napig bánom, hogy nem köszöntem meg életmentő cselekedetét. Egy a sok mulasztásomból, amit már csak odaát fogok tudni törleszteni.

Gyermekkoromban, tudtommal, nem kerültem többé életveszélybe, de hogy valóban így volt-e, azt csak a Jó Isten tudja, s lehet, hogy sokszor mentett meg a bajokból, úgy, hogy én nem is tudtam. Hitem szerint életünkben több milliószor ment meg Isten a veszedelmektől, betegségektől, végzetes konfliktusoktól s még kitudja, hogy mitől, de nem hozza a tudomásunkra, mert nem tudjuk gondviselését igazán felfogni s értékelni. A szemtől szembe való látáskor fog leperegni előttünk életünk filmje, az igazi, a hamisítatlan, s csodálattal fogjuk látni Isten beavatkozásait, amik nélkül ujjnyi rövid lett volna az életünk.

Az elemi iskolát hét éves koromban kezdtem, édesanyám még ekkor sem engedett szívesen az iskolába, mert sovány, gyenge testalkatú gyermek voltam, akivel kedvesen így csúfolódtak, hogy tegyek követ a zsebembe, különben elfúj a szél. Az iskola alig 50 lépésre volt a házunktól, aminek az volt az előnye, hogy szünetekben hazaszaladhattam egy kis nyalánságra, de hátránya is volt a közelségnek, mert a szünetben történt „törvénytelenességeket” a tanító bácsi villámgyorsan közölte édesanyámmal. Egy ilyen esetre határozottan emlékszem. Nagy divat volt a kötélén ugrálás, ami abból állt, hogy két gyerek forgatta a kötelet, egy meg ugrált felette, és az volt a bajnok, aki akadály nélkül többet ugrott. A kötelet legtöbbször én vittem, mivel én laktam a legközelebb. Történt egyszer, hogy átadtam a kötelet a lurkóknak, s szaladtam is haza valamit falatozni. Kevés idő múlva édesanyám felfigyelt a nagy kiabálásra, zajra, ami az iskola felől ereszkedett az udvarunkra, mint a köd a völgyre, s rosszat sejtve, kiment a ház elé, hogy tájékozódjon a zaj eredete felől. Abban a pillanatban, mint sebzett oroszlán, rontott rá a román tanító néni, torka szakadtából ordítva, - hogy a maga neveletlen fia, - mármint én, - a kötéllel megakasztott, s majdnem eltörtem a lábam. Na, ennyi kellett a rend és törvényesség betartásában buzgólkodó édesanyámnak, mindhiába kiáltottam,

hogy én nem vagyok hibás, hiszen ott sem voltam a karambolnál, csak a kötél boldogtalan tulajdonosa vagyok, jól elverte rajtam a port, a tanító néni előtt, hogy az nehogy kötelességmulasztást feltételezzon Édes részéről.

A vessző nyomot hagyott a testemen, de a büntetés még fájdalmasabb volt, mert az lelkileg érintett. Nem volt szabad este moziba mennem.

Erről bővebben kell írnom, mert gyermekkorom színes foltját jelentette a mozi. Ebben az időben nem működött még az un. terem mozi, ami később annyi időmet „elrabolta”, de annyi felejthetetlen élményt nyújtott az emberre válásom útján, hogy azt külön regényben kellene leírnom. A gyermekkoromban látott filmekről annyit mondhatok, hogy hozzájárultak a jellemem formálásához, mert azok a filmekben látott események nagyrészt valóságosnak tűntek, másrészt a képzeletem gazdagították, amiből az következett, hogy egyszer pilóta, másszor rendőr, harmadszor sarki kutató, s még ki tudja mi akartam lenni. Mindenképpen akaratedző szerepük volt ezeknek a filmeknek, melyekből teljesen hiányoztak a ma divatos érzéki s erőszakos jelenetek, és sok olyan dologról szereztem belőlük tudomást, amit, csak könyvekből bön-gészhettem volna ki, s az előbbi módszer számomra kényelmesebb volt, mint az olvasás, amibe egy kicsit később lettem szerelmes.

A falusi moziról néhány szót... A szomszédunknak volt egy gangja, ami kétszobányi fedett területet jelentett, s ami egyben a bajárat szerepét is betöltötte. Ő szívesen bocsátotta a mozisok rendelkezésére ezt a helyiséget, egy jelképes összegért, édesanyám pedig minden alkalommal vacsorát főzött a gépészeknek, általában ketten voltak a „mozi csinálók”, s ennek fejében a mi családunk apraja, nagyja ingyen nézhette a filmet. A fentiek miatt én egy kicsit főnöknek éreztem magam ezen a területen, volt alkalom, amikor szegényebb barátot a mi bejáratunkon becsempészttem a moziba, két-három jegy árával kevesebb költözött a mozis zsebébe - tettem ezt lelkiismeret furdalás nélkül, hiszen ebben a korban még nem volt előttem tiszta, hogy spekulálni nem szabad, hogy az egy fajta vétség, amit a törvény is, Isten is büntethet. Ezen az ominózus estén én nem néztem, hanem átsírtam a filmet, amit másnap a barátok hiába magyaráztak el aprólékosan, mert én meglopva éreztem magam és ezt Édes tudára is adtam. Ő már a film után, ha jól emlékszem, akkor a Fekete tulipán című filmet vetítették, megbánta a szigorú büntetést, s miattam a filmet két hét múlva újra elhozatta, pedig ez egy plusz kiadást jelentett neki, ugyanis vacsorát kellett főzzön a gépészeknek. De szeretett csemetéje ennyit csak megérdemelt...

Most, hogy írás közben erőltetem az „emlékezőmet” nagyon sok emlék szalad velem szembe, és újra megállapíthatom, hogy egy eseményekben gazdag gyermekkorom volt, s ezek a történetek formálták, alakították fiatal léletemet, s lerakódtak a lelkemben láthatatlanul, de maradandóan. Történetek...

Nagyon szerettem játszani, ha engedték, akkor egész nap játszottam a barátaimmal. Délben megszakítottam a játékot az ebéd miatt, s utána folytattuk a csintalanságokat. Ötön voltunk barátok. S ez a csapat évekig megmaradt. Egy évvel nagyobb volt nálam Horváth Endre, akit Öcsinek szólítottunk, velem egyidős és osztálytárs volt Katona László, a Cupi becenévre hallgatott, Varga Zoltán, aki közeli rokonom volt, becenév nélküli, majd Horváth Mihály, az Öcsi testvére, aki egy évvel kisebb, mint én, s akit Bercinek becéztünk. Mi minden nap találkoztunk, játszottunk, adott esetben valamilyen rosszat vittünk véghez. Az Öcsiék csűrje, (szénapadlás) mindig tele volt szalmával, vagy szénával. Abban mi alagutakat ástunk, ahova elbujtunk a keresgélő elől. Az Öcsi tatája, Károly bácsi, sokszor üldözött minket, egy karóval a kezében, mert, hogy összetörjük a szénát, de soha sem vert meg, mert annál jobban szerette a gyermekeket. Az ő káromkodása ennyi volt, hogy az „Antikrisztus szarjon le”. Érdekes jelenség volt, mert tudtuk róla, hogy mélyen hívő ember, de a templomban soha sem láttam. Igaz a kártyázók között sem! Más világ volt az, mint a mai. Nem voltak akkor üzletben megvásárolható játékok. Vagy ha igen, az drága volt, s a szüleink ilyenekre nem adtak pénzt. Mi kellett kitáljuk, vagy előállítsuk a játékokat. Emlékszem, hogy eső után a sárban fából készült lólábakkal versenyeztünk. Ezeket ki kellett faragni úgy, hogy a sárban a ló patájához hasonló valami látszódjon. Vagy tavasszal, a hóolvadáskor órákon keresztül néztük a kóréból készített malomkereket, amit a keskeny helyen elvezetett víz forgatott.

Naponkénti volt a tolvaj és rendőr szerepének az eljátszása. Én általában a rendőrt alakítottam, s nagy élvezetet nyújtott a tolvajok elfogása. Persze nem hiányzott a veszekedés, vagy éppen a verekedés sem, de a harag csak percekig tartott, alig vártuk, hogy ismét együtt lehessünk. Ez az ötös fogat remekelt a gyümölcslopásban is. Pontosan feltérképeztük a falu gyümölcs állományát. Tudtuk, hogy hol és mikor érik ez vagy az a gyümölcs. Este, vacsora után, gyülekeztünk az úgynevezett kőrakásnál. Ez egy beton erődítmény volt, amit azért építettek, hogy ne csússzon el az út. Ezen ülve született meg a terv, hogy hova megyünk gyümölcsöt lopni. Éveken keresztül folyt ez a „törvénytelen-ség”, de csak egyszer kerültünk veszélybe. A kőrakásnál megbeszéltük, hogy a cigányhoz, Bumbulyhoz megyünk cseresznyét enni. Ez a bácsi évtizedekig a falu kovácsaként kereste a kenyerét. Nagydarab, erős ember volt, aki ha felmérgelődött, akkor ajánlatos volt elhúzni előle. Két barát, Öcsi és Szabolcs szabadkozott, hogy ők inkább mennek a moziba, mint cseresznyézni. Felke-rekedett a csapat, s megtámadtuk a fát, amin sok és nagyon finom cseresznye várta a fogyasztókat! Javában szedtük a gyümölcsöt, annak is megvolt a technikája, hogy sötétben hogy kell szedni, amikor a kukorica zörögni kezdett, s valamelyik elkiáltotta, hogy itt van Bumbuly. Az ejtőernyősök tanulhattak

volna tőlünk ugrástechnikát! Villámgyorsan a földön termett a csapat, a kerítést átugorva menekültünk, tudva, hogy a cigány bácsi agyonüt, ha elfog. A kőrakásnál tért magához a csapat és éppen a bravúrunkkal dicsekedtünk, amikor megjelent a moziból érkező két barát. Fulladozva magyaráztuk, hogy mit paciltunk, s milyen jó, hogy ők nem jöttek velünk. Egy adott pillanatban lenéztem a cipőjükre és megállapítottam, hogy azok vizesek, ami arra utalt, hogy ők voltak a cigány bőrbe bújó ijesztgetők. Kacagva beismerték a tettüket, de alig úszták meg verés nélkül a dolgot. Ilyen és ehhez hasonló kalandok tették színessé és felejthetetlenné a gyermekkoromat.

A Bumbuly cigányról egy mondás is maradt hátra a falunkban. A műhelyében egy nagy fúvóval élesztette a tüzet, hogy a vasat meglágyítsa, képlékeny tegye. Na, aki haragvó képet vágott valamiért, arra azt mondták, hogy olyan, mint a Bumbuly fúvója! Úgy hét éves lehettem, s az állatmegőrzés területén már egy éves tapasztalattal rendelkeztem. Ebben az időben, 1958-at írunk, a falunkat elkerülte a nagy kollektivizálási hullám, alig egy pár család volt beiratkozva a termelőszövetkezetbe, - milyen szépen hangzó neve van ennek a nagy csalásnak -, amiről később bővebben fogok beszélni.

Aki tehetett, s volt megdolgozni való földje, az állatokat, tehenet, ökröt, és ami egyedül Décsére volt jellemző a környéken, bivalyt tartott, hogy tudjon szántani, vetni, a terményt behordani és sok más munkát elvégezni az állataival. Érdekes jelenség, hogy szülőfalumban, nem tartottak a gazdák lovat, ha jól emlékszem csak a molnárnak volt lova, amivel a gabonát vitte s hozta a malomból. Emlékezetem szerint nekünk két ökrünk, két tehenünk és két bivalyunk volt, s ezek szerint minket a tehetősebb családok sorába könyveltek el a faluban. Az ökröket kivéve, amiket otthon tartottak és nagyon gondosan tápláltak, hiszen a munka nehezét kellett végezzék, a többi kérődzőt májustól kezdve kicsapták a csordába. Igen ám, de a sok állat hamar lelegette a rétről a fűvet, aminek az lett a szomorú következménye, hogy este horpadt hassal jöttek haza a négy lábúak, s Gyula nagyapám mérgesen hajtotta őket az istállóba, - amit Décsén pajtának neveztek -, mintha a szegény párak hibájából maradt volna el a jóllakás. Ebből kifolyólag lett divatos a gyermekpásztorkodás, egyfajta félhivatalos foglalkozás, amit én a világon mindennél jobban szerettem. Bővebben erről...

Miután kikaptuk a vakációt, reggel korán felébresztettek, ez egy kicsit kellemetlen volt, de megszoktam, Édes becsomagolta a finomságokat a tarisznyámba, volt ott szalonna, túró, zöldhagyma és egyebek, amik falun kéznél voltak és mentünk az állatokat legeltetni, ami egy egész napos munka volt, de amit annyira kedveltem, hogy semmi más nem volt ennél szórakoztatóbb és élvezetesebb. Először: egész nap szabad voltam, mint a madár, senki nem dirigált semmiben. Másodszor: örömöm telt abban, hogy a legelésző állatokat

nézhettem, és láttam, amint terebélyesedik a gyomruk a betermelt fű mennyiségétől, s lelki fülemmel hallottam Gyula tatám estéli köszöntését, hogy ez már igen, ez már döfi. Ezek a szavak jelentették a legnagyobb elismerést, amit egy hét éves gyermek begyűjthetett. Harmadszor: soha nem voltam egyedül a pásztorkodó napokon, hanem a barátokkal, akiket szintén feltarisznyáztak, és lelkükre bízták az állatokat, hogy aztán este jóllakva hozzátok őket haza, mert ha nem, elmarad a vacsora, ami fenyegetésnek ijesztő volt, de a valóságban nem lett végrehajtva soha. Negyedszer: egész nap önfeledten játszhattunk, nem szólt ránk senki, hogy ezt nem szabad, azt sem szabad, ahogy ez otthon megtörtént. Ebben a korban született egy szokásom, ami egész életemet végigkísérte, hogy szerettem az állatokat etetni és élvezettel néztem, ahogy esznek. Ma is előfordul, hogy lecövekelek egy legelésző ló, vagy tehén mellett és percekig nézem, hogy milyen jó étvággal legel, s ilyenkor mindig megéhezek.

A pásztorkodásnak nemcsak napos, de árnyékos oldala is volt. Amikor esett az eső, amikor hideg volt, akkor jobb szerettünk volna a parancsolgató szülők közelében lenni, a meleg otthon védelmét élvezni, de ha a jót elvettük, a rosszát nem vennük-e el alapon, ilyenkor is helyt kellett állni s bebizonyítani a szülőknek, hogy mi már megbízható, kenyérkereső emberkéek vagyunk.

A megbízhatóságunkat azonban hamar lerombolta a kísértés, ami egy négy évvel nagyobb fiú felől közeledett felénk, cigaretta formájában. Ez a Mircea gyerek, honnan jutott pénzhez s nem is kevéshez, amire cigarettát vett, s nem is az olcsóbb fajtát, hanem a Favoritot, ami akkor a legdivatosabb és legflancosabb füstszűrős cigaretta volt, s váltig bizonygatta, hogy felemelő érzés ilyesmit szívni, s már ideje elkezdeni - hét évesek voltunk -, mert kifutunk az időből. Rettenetesen féltem kézbe venni ezt az ördögi csinálmányt, elhatároztam, hogy este Édesnek elmondom, hogy milyen nagy kísértés ólálkodik körülöttem, de a bűn azért győz az ember felett, mert ezt az első lépést, a kezdeti beismerést elmulassza, azzal a magyarázattal, hogy a másodiknál őszinte lesz és bevallja. De ettől arra, megindul a zuhanás, ami nálam is bekövetkezett. Másnap elfogadtam, megkóstoltam, köhögtem, fulladoztam, és harmadnap vígan szívtam a Favorit nevű cigit, ami illatos, kellemes ízű „kísértet” volt, s amivel hosszú éveken, évtizedeken keresztül gyilkoltam az egészségemet. De a baj nem az első pár cigarettából fakadt, hanem a Mircea barátunk húzásából, mert néhány nap múlva anyagi nehézségeire hivatkozva, többé nem ajándékozott a lurkóknak cigarettát, így nekem kellett előteremteni a Favorit vásárlásához szükséges pénzt, ami egyáltalán nem volt „gyerekjáték”. Iskolaszerekre, édességre s ki tudja még mire kértem a pénzt, s közben, cigivé

változott. Persze nem láttam helyesnek, hogy én szívjam, élvezzem a cigaret-tázást s a drága Zoli barátom kimaradjon az élményből és élvezetből, azért egyik este az udvarunk rejtett zugában - úgy gondoltam, hogy rejtett, de nem volt az - Zolinak megmutattam a csomag cigit s színesen ecseteltem a cigarettázás felemelő érzését, s hogy hiteles legyen az előadásom, rágyújtot-tam egyre, s büszkén pőfékelní kezdtem. Zoli szerfelett csodálkozott, hogy ez nekem már ilyen jól megy, de megnyugtattam, hogy már egy hetes öregséggel rendelkezem, tehát hibátlanul megy már a cigizés. De sajnos itt a bemutató abba is maradt, mert Gyula nagyapám, az istállóból rácsodálkozott hőstetem-re. Nem vesztette el a fejét, nem is gratulált az unokájának ügyességéért, hanem felrohant és riasztotta Édest, aki villámgyorsan a helyszínen termett, s tetten ért, nem volt értelme a büntényt tagadni, hanem be kellett gyűjteni egy alapos verést, amit nem tudtam olyan férfiasan elviselni, amilyen férfiasan szív-tam a cigarettát. Ezzel a sírással hosszú időre eltemettem a cigarettázást, igazat adva a szüleimnek, hogy árt az egészségnek, de magamban elkönnyveltem, hogy ez az élvezet nem ér meg egy ilyen kiadós verést, s így későbbre halasztottam a bűn újrafelvételének kérdését.

Persze, időközben az iskolába is jártam, nem voltam soha első tanuló - emlékszem, évekkel később a barátaimmal azt állapítottuk meg, hogy nem jó, ha az ember első tanuló, azzal valami baj van, aki annyit tanul, még baja es-het, jobb, ha vigyázunk az egészségünkre, s nem erőltetjük meg magunkat. De titokban mindig vágytam arra, hogy első tanuló legyek, azonban ez az öröm örökre elmaradt, mert sem szorgalmam, sem tehetségem nem volt ehhez a magaslathoz. Tehát meg kellett elégedjek a harmadik, negyedik hellyel az 1-4 osztályba. Később, jóval később, amikor már teológus voltam, döbbsentem rá arra, hogy egy falusi környezetből, egyszerű szülők gyermekeként, az elő-rejutás küzdelmében milyen hátrányom van azokkal a gyermekekkel szem-ben, akik városi környezetben, vagy intellektüel családban nőttek fel, ahol volt egy ezer, ezerötszáz könyvnyi könyvtár, amikor szüleimnek alig volt 20 darab könyve.

A faluban meg nem volt sem könyvtár, sem olyan család, akitől kölcsön lehetett volna kérni könyvet. S ez olyan hátrány, amit nehezen, vagy egyálta-lán nem lehet ledolgozni. A decsei elemiben tanító bácsim volt, aki szeretett tanítani, de a házinyúltenyésztést is szerette, s ez utóbbi sokszor a tanítás ro-vására ment. Közel lakott az iskolához, és szinte minden szünetben hazament, aminek következtében a szünetek félórásra növekedtek, aminek mi nebulók kimondhatatlanul örvendtünk, de a helyesírás szabályait eljátszottuk Ez meg-int egy olyan mulasztás, amit kevesen tudnak pótolni, s én nem tartozok a kevesek közé, sajnos! Arra sem adott sokat, hogy megtanítsa szépen írni, ezért később, amikor diktálás után kellett írni, az írásomat csak egy valaki

tudta kiolvasni, s az én voltam. Ebből fakadt a kézzel írás iránti haragom, ha nem gyűlöletem, s amikor a Theológián azt tanultam, hogy Nagy Károly, a frank király, azért nem tudott írni, mert nagy és erős volt a keze, megértettem őt, s tiszta szívből együtt éreztem vele. Végre valaki, aki nem szeretett írni!

A fentiek a kézzel való írásra vonatkoznak, mert írógéppel, vagy mostanában a számítógépen szívesen írok. Később, a csúnya és helytelen írásból sok nyomorúságom származott, egyet ezekből az utókornak is megörökölték.

Első éves teológus voltam, s vizsgázni kellett a Heidelbergi Kátéból.

Hárman voltunk bent Geréb Pál professzor irodájában. Harmadik lévén, izgulva vártam a soromat, nem csak azért, mert a vizsga mindig izgalommal járt, hanem mert nem tudtam minden kérdésre a választ. Én kötött szöveget nehezen tudtam megtanulni, az igazat megmondva, nem szerettem a szövegeket bemagolni, később, lelkész koromban sem tanultam meg soha szóról szóra a más prédikációját. Sok kolléga ebben jeleskedett, s szerintem nekik volt könnyebb, főleg a kezdeti időkben, amikor kevés volt a tapasztalat. Tehát a vizsgán várom a soromat, amikor bejön az irodába a rektor, Dávid Gyula, s leül egy székre és hallgatja a kollégák „előadását”. A rektor egy jó megjelenésű, mindenben úriemberként megnyilvánuló, nézésével sok szeretetet osztogató férfi volt, aki tekintélyt sugárzott és megbecsülést váltott ki minden vele szóba álló emberből. S mit ad Isten, elkéri a jegyzetfüzetemet, talán, hogy unalmát elűzze, s közben tájékozódjon is a diákjai felől. Hát, mindkettő sikerült! Ugyanis én a jegyzetfüzetembe olvashatatlanul jegyeztem fel a professzor előadását, de némelykor, az unalmasabb részeknél, a tárgytól eltérő dolgokról írtam egyet, s mást a füzetembe. Kevés idő múlva a rektor Úr visszazaadta a füzetemet s a szeméből, egyértelműen azt olvastam ki, hogy - te fiam, mit keresel itt. S ha abban a pillanatban meghasad a föld alattam és elnyel, akkor boldogan adtam volna hálát Istennek, hogy ettől a szégyentől megszabadít. De a padló maradt a helyén, s én maradtam továbbra is teológus, levonva a következtetést, hogy itt fel kell kötni a kötnivalót, ha nem akarok továbbra is szégyenből szégyenbe esni. Most, hogy erre a történetre visszagondolok - életemben sokszor éltem át ezt a jelenetet - úgy érzem, hogy túl tragikusan fogtam fel az esetet, de akkor segített rajtam a tragikum, hogy ráébredjek arra, hogy hol vagyok és mi az én feladatom. Nocsak, hogy előre futottam az időben, ez a bravúr csak az elmének adatik meg, az embernek élnie kell a mindennapjait, percről percre, pillanatról pillanatra.

Tehát negyedik osztályos vagyok, izgalommal gondolok arra, hogy a következő iskolai évben már egy másik községben fogok tanulni. De akaratom ellenére közbejön egy kis „tragédia”. Nyár volt, s a szomszéd gyerekekkel, aki 3 évvel volt kisebb, azt tárgyaltuk, hogy délután gyűjtünk disznótököket, és készítenk belőle maszkot, amibe gyertyát is helyezünk, s akkor egészen ijesztős

lesz. Ő kint állt az ablakunk előtt, s én bent egy széken kuporogtam, hogy kilássak hozzá. Pillanatok alatt kifutott a szék a lábam alól, mert izgágáskodtam, s fejre estem. Mielőtt landoltam volna, eszembe villant, hogy megütöm a fejem, ezért védőileg előre tettem a kezem, s így teljes súllyal a jobb kezemre estem, ami azonnal eltört a csuklóm felett néhány centire. Mind a két csont eltört, lógott tehetetlenül alá a kezem és én ordítottam, hogy segítség, eltört a kezem. Hat hétig volt gipszbe téve, kellemetlen volt elviselni a nagy meleget, mert izzadt a gipsz alatt és rettenetesen viszketett, de megvakarni nem volt, hogy megvakarjam. Na, ezt is kinőttem, de a jobb kezem mindig gyengébb volt, mint a bal, s ha megerőltetem, akkor fájt. Visszatérve az előbb feltett kérdéshez, melyik iskolában tanulok tovább? Ez a nagy és súlyos kérdés. A nővérem négy évvel idősebb, mint én, s amikor ő ment ötödikbe, egy értelmetlen versengés tört ki a szülők között, hogy a csemetéjüket Felvincre, ami 5 km-re volt Décsőtől, vagy Székely Kocsárdra, ami 15 km-re volt tőlünk, adják iskolába. Mindkét fél felsorakoztatta az érveit, kitartott a vélt igazsága mellett, s a nővéremék csapata kettéoszlott, egyik fele ment Kocsárdra, a másik Felvincre, ötödik osztályba. Mindkét községben működött egy elég jól felszerelt bentlakás, mindkét iskolában szaktanárok tanítottak, mindkét iskola magyar nyelvű volt, pillanatnyilag értelmetlennek látszott ez a versengés. Négy év szélszend után újra indult a harc, s akkor már világossá vált, hogy a Kocsárdi tanárok huzigálják a háttérből a szálakat, mert a dicsei tanulók nélkül bezárt volna az iskolájuk. Nővérem Felvincen végzett, akkor még hét osztályt, szüleim elégedettek voltak a Vinci iskolával, így engem meg sem kérdeztek, hogy hova óhajtanák menni, késedelem nélkül beíratlak a Felvinci iskolába. Izgatottan vártam az őszt, az új iskolai év kezdetét, hiszen egy 11 éves gyermeknek nem kevés gondot jelentett az otthontól való elszakadás, még akkor sem, ha titokban vágytam arra, hogy kikerüljek a szüleim igen szigorú ellenőrzése alól. Ugyanakkor, az ismeretlen megrémített, mert előzőleg a nővéremtől hallottam, hogy a tanárok között van egy-két gyerekfaló, akiktől a nővérem frászt kapott annakidején, s később is rémálmai voltak, amikor például matematika óráról álmodott. Az iskolakezdestről nem a legjobbak az emlékeim, tudom, hogy a sok ismeretlen arc, az új iskolai rend, a tanárok fagyos viselkedése, a bentlakás újdonsága, hogy én nem az Édes finomságaival a gyomromban fekszem le, hanem valami olyan étellel, amiről még hallani sem hallottam (emlékszem a pergelt grízre, amit mi vakolásnak „becéztünk”) s egyéb furcsaságok, elszomorítottak. Minden szombaton hazaengedtek a bentlakásból, ami azt jelentette, hogy a nehéz táskával a hátunkon legyalogoltuk az 5 km-t, ennyire feküdt Dèce Felvinctől, mert a két helyiség között nem volt buszjárat. Első szombaton keserves könnyek között benyújtottam az iskolából való lemondásomat, s bár alapos érvekkel bizonyítottam

igazamat, a családi konzisztórium, ami Édesből és Édesapámból állt, kimondták a megfellebbezhetetlen végzést, a tanulást folytatni kell, s erről a témáról többet nem értekezünk, az ügy lezárva.

A bentlakásról néhány szót! Egy régi óvoda épületében rendezték be a bentlakást, ami négy hálósobából állt. Kettőt birtokoltak a lányok, kettőt a fiúk. A fiúk között volt néhány idős tanuló is, akik egy közeli román faluból jöttek Vincre iskolába. Ezek otthon kinnal-bajjal elvégezték a négy osztályt s már vitték is a szülők dolgozni, nem törődve a továbbtanulással, az iskola padjának koptatásával. A baj az volt, hogy a kommunista párt hozott egy törvényt, aminek értelmében minden román állampolgár kötelezően el kellett végezze a nyolc osztályt. Amikor ezek a fiúk és lányok „visszazupáztak” az iskolába, négy-öt évvel voltak idősebbek nálunknál, de ötödikesek voltak, mint mi, s ha mellém állt egy ilyen gyerek, akkor úgy néztem fel rá, mintha a repülőgép után leskelődnék. Mondhatnám, kész férfiak voltak, munkában megedzett, erős és erőszakos „gyerekek”, akiktől jobban féltünk, mint a tanároktól, mert a nap nagyobbik részét a társaságukban töltöttük el, s minden „alantas” munkát elvégeztettek velünk. Cipőpucolás, ágyvetés, hálósobaseprés stb. mind a mi feladatunk volt, amit ha nem végeztünk el, akkor hatalmas pofonokat gyűjtöttünk be, nem kevés bánatunkra s kétségbeesésünkre. Arra emlékszem, hogy én nagyon féltem tőlük, s ezért és a sok új világ okozta stressz miatt, éjjelente bevizeltem az ágyba, ami nem csak kellemetlen volt, hanem kétségbeejtő, elviselhetetlen. Lelki fájdalmat okozó nyomorúságként éltem meg ezt a szinte minden éjjel jelentkező „kellemetlenséget”. Szégyelltem bárkinek is erről beszélni, s bár Édes előtt nem voltak titkaim, ez azzá lett, mert kicsi fejemmel bűnnek fogtam fel a dolgot, s nem betegségnek. A tél elteltével, egy szülői értekezlet alkalmával, a takarítónő félre hívta édesanyámat és elmondta neki, hogy az ágyam alatt szinte minden reggel nedves a padló, jó lenne valamit tenni, hogy később nehogy nagyobb baj legyen belőle. Szegény Édes kétségbeesve vitt azonnal az orvoshoz, ahol én szégyelltem elmondani, hogy mi is a bajom, de az orvos bácsi kedves volt és feloldotta a szorongásomat, s elmeséltem, hogy mi bánt engem. Gyógyszeres kezelést alkalmazott és én elég rövid idő alatt megszabadultam ettől a nyomorúságtól. Gyógyulásomhoz az is hozzájárult, hogy időközben egy Décséhez közeli faluból származó, szintén ilyen lemaradt fiú, - a nevére is emlékszem, Horváth Leontin, így írta a nevét, de román volt, - megkedvelt és a védőszárnyai alá vett. Ez annyit jelentett, hogy nekem senki sem parancsolhatott, semmilyen alantas munkára nem foghatott, és pofonokat sem adhatott, mert akkor a Tinu vasöklével kellett megismerkedjen, amit senki sem kívánt igazán.

Később örömmel hallottam, hogy Tinuból ortodox pap lett. Milyen érdekes az élet, egy papjelölt megvéd egy másik papjelöltet, úgy, hogy a távoli jövődönkről még semmit sem tudunk. Történt még valami a bentlakás területén, ami mellbevágóan újdonságnak számított. Tavasz végén, nyár elején esténként megfigyeltem, hogy a fiúk mind a nagyobbacska leányok mellett sündörögnek, kacarásznak, simogatják egymást, majd egy idő után eltűnnek a patak partján zöldellő sűrű bokrokban.

Ne feledjük, tizenegy éves voltam, s ebben az időben nem létezett videó, meg kábeltévé és egyéb ilyen technika, ami kioktatott volna a nemi élet csodadolgai felől, mint ahogy az ma megtörténik, sőt túlzásban is viszik az ilyen irányú felvilágosítást. Úgy egy félóra, óra múlva visszajöttek és bementek a hálóba lefeküdni, mi fikák pedig kint boncolgattuk, hogy mi történhetett a patak partján, amiről mi nem tudunk, s amiről minket nem világosít fel senki. A titokról a leplet a Tinu pártfogóm rántotta le, amikor köntörfalazás nélkül elmondta, hogy a patak partján a fiatalok nemileg érintkeznek, de jobbadán közöszlnek. Na, ez a hír annyira mellbe vágott, hogy napokig nem tudtam megemésztetni, aztán csodálkozásom lassan-lassan átment kíváncsiságba, majd onnan vágyakozásba, mert elképzeltem, hogy jó lehet a lányokkal hemperegni, ha ezek a nagyobbak olyan nagyon várják az estét, a sötétedést. Persze szüleim erről a dologról, hogy szexualitás, soha sem beszéltek, sőt az volt az úzus, hogy amikor egymás között, felnőttek között, ilyen pikáns dolgokról beszéltek, akkor Édes félreérthetetlen jelt adott, hogy most nővérem s én elhagyhatjuk a szobát. Ebből egy érdekes, de ugyanakkor hamis tapasztalatom született, ami 17 éves koromban nevetségessé tett a velem egykorú fiúk előtt.

Amikor már gimnazista voltam, a barátok között arról folyt a „tudományos” vita, hogy a lakóhelyünkön vannak-e csalafinta férfiak, vagy nők, akik megcsalják az élettársukat? Mindenki nekifutásból felsorolt néhány esetet, amiről innen-onnan értesültek, s amihez nem férhetett semmi kétség, hogy ott a parázناسág esete forog fent. Amikor látták, hogy én nem jövök a példáimmal, akkor nekem estek, hogy mit titkolózók, hiszen Dèce sem lehet kivétel. Na, akkor én felháborodva bizonygattam, hogy az én falumban ilyen szégyenteljes esemény nem volt, mert ha igen, akkor én is tudnék róla. Az eredmény az lett, hogy kinevettek a barátok, mondván, hogy én ilyen elmaradott vagyok, s ebből kifolyólag butaságokat beszélek. De ha előttem soha sem beszéltek a felnőttek ilyen történetekről, akkor én honnan tudjam, hogy Irén néni átveri a férjét, és Bandi bácsi megcsalja a feleségét?!

Felvincen 1961-1965 között jártam iskolába. A bentlakás egy év múlva megbukott, mert a kommunista világban is volt konkurencia, csak abban a kommunista rendszer versenyzett a kommunista rendszerrel. Az történt, hogy

beindították a buszjáratott Marosújvár és Nagyenyed között, s ezekkel a járatokkal naponta mentünk és jöttünk az iskolából, s a buszra költött pénz is kevesebb volt, mint a bentlakás díja, s az otthon kelés, fekvés, kosztolás is jobb volt, mint az idegenben való hányódás, ahogy ezt a szülők megfogalmazták. Időközben a falunk képe is átalakult. Ugyanis 1961-ben a pártunk és kormányunk jóvoltából bevezették a villanyáramot. Eddig az estéli tanulás petróleumlámpa fényénél történt. Mivel én kicsi koromtól érzékeny voltam a szagokra, most öregen is az vagyok, nagyon zavart az égő petróleum szaga, megtelt ezzel a ruhám is, s másnap szinte a bőrömből is ez a szag áradt, ezért, s más előnyeiert is, örömmel fogadtam az Iljics lámpáját. A fővonal felállításá külön élményt jelentett a gyermekeknek, naphosszat ott csellengtünk a munkások között, pedig sokszor elzavartak a munkatelepről, mert az oszlopállítás veszéllyel járt s bizony a bajtól mindenki menekült. Majd következett a házakba való szerelés. Ez elég sok pénzbe került, de emlékszem, hogy alig négy-öt család maradt ki a villamosítás nagy menetéből, nem lévén nekik erre pénzük, de néhány év után ők is felsorakoztak a villamosított családok sorába. Ami mostani ésszel hihetetlennek tűnik, ebben az időben még léteztek magánvállalkozók, akik a házakban való szerelést elvégezték. Tudom, hogy nálunk Marosújvár-i csoport dolgozott.

Arra is emlékszem, hogy a nagyszüleim és szüleim, - együtt lakott a két család, - napokig vitatta, hogy a vezetékek alumínium vagy réz drótból legyenek, s végül édesapám érvei győztek, akinek volt némi technikai ismerete, hogy rézdrót legyen a falakba téve, mert tartósabb és biztonságosabb. Jól döntöttek, mert mai napig, 60 év alatt, semmilyen meghibásodás nem történt a vezetékekben. Ehhez az is hozzájárult, hogy a magánvállalkozók nem fuseráltak, amint azt később az állami szektorban dolgozók tették. (Hadd tegyek itt egy időbeli nagy kitérőt).

Alig ötven év múlva, Isten akaratából, nyáron Parajdon laktunk. Ott a sóbánya, inkább a bukaresti bányászati minisztérium, a régi sósfürdőt modernizálta, csinosította, ez is lett az oka, hogy Parajdra költöztünk. A fürdőmedence vizét hatalmas kapacitású villanymotorok forgatták. A terveket, s az irányítást Bukarest végezte. Ők meg úgy döntöttek, hogy a villanyvezetékeket aluminium kábelből csinálják, mert az jóval olcsóbb, mint a réz. Jövünk más nyáron Parajdra, s mit látnak szemeim, a fürdő területe, a napozó rész fel van túrva, a munkások szorgoskodnak, hiszen közel van a megnyitás ideje. Kértem egyik munkást, hogy tovább modernizálják a fürdőt? Dehogy, mondja szomorúan a szaki, leégtek az aluminium kábelek, s most rézzel helyettesítjük. (Ez a fajta rövidlátás sokban került Romániának, de a rövidet a polgárok húzták). Külön ünnepély volt, amikor a munkát a szerelők elvégezték és egy kézmozdulattal a villanyt felkapcsolták. Órákon keresztül bámultam az égőket, hogy milyen csodásan világítanak, de

másnap lett nemullas, mert bedagadt a szemem és rettenetesen fájó úgy vagy két napig. Az első napokban összeült a családi kupaktanács, maga elé idézett, a növéremmel együtt, s szigorúan kijelentették, hogy ezen túl nincs mentség, hogy este gyér a fény és nem lehet tanulni, hanem most a világosság is azt követeli, hogy sokkal többet és sokkal jobban tanuljunk. Azonnal megutáltam a villanyvilágítást és visszasírtam a petróleumot, mert tanulni soha sem szerettem. Tehát a bentlakás korszaka egy évet tartott, s ennyi elég is volt nekem, hogy soha ne kívánjam vissza, bár a középiskola éveiben mehettem volna bentlakásba, de inkább választottam az ingázást, mert ez biztosította az otthonkosztozást és egyéb előjogokat, amikről nem mondtam le, ha nem volt muszáj. Az ingázás sem volt egy leányálom, mert korán kellett kelni és későn érkeztünk haza, de hogy a koránkelést kárpótoljam, az autóbuszban igyekeztem az ablak mellé ülni, s a fejemet az ablaknak döntve hazáig, vagy az iskoláig 10-15 percet aludtam. Nagyon hamar elaludtam, mert az ablak rázta a fejemet, s ez hasonlított a gyermekkori ringatáshoz. Az életkorok között mindig van valami folytonosság, valami összekötő erő, ami a sűrű kíséri életünket. A buszban alvás öreg koromig szokásom maradt, ma is a vonatban, vagy autóbuszban, ha az ablak mellett ülök, nekihajtom a fejem, és azonnal elalszom. Ez nem egy felületes álom, hanem egy mély és nagyon pihentető 15 perc, amit átmentettem a délutáni szundizásba, ami szintén ilyen rövid és pihentető mai nap is. Mert a szokás, vagy szokások hatalmában telik el az életünk. S ezzel nem is volna baj, de sajnos vannak rossz szokásaink is, s ezektől sem tudunk egykönnyen szabadulni.

...

Írnom kell még a Felvinci időszakról, a számomra fontos eseményről, történetéről. A tanárainmról csak jót írhatok. A magyar nyelv és irodalmat egy igazi szakember, Szilágyi Edit tanította. Az irodalom iránti érdeklődésem, az olvasás szeretete, mind neki köszönhető. Azóta sem találkoztam olyan emberrel, aki szebben írt volna, mint ő. Gyöngybetűkkel írt a táblára, élvezet volt nézni a szabályosan, formásan sorakozó betűket, sajnos nem tudtam elsajátítani tőle a szépírást, csak irigykedni tudtam a tanárnőre. A matematikát

Kovács Gábor tanította, aki nagyon szigorú, sokat követelő tanár volt. Dörgő, vérfagyasztó hangja volt, akire ráordított, frászt kapott s félelmében mukkanni sem tudott. Ebből kifolyólag, hogy ezt a szörnyű pillanatot elkerüljem, nagy igyekezettel tanultam a matematikát, pedig nem tartózkodtam a kedvelt tantárgyaim közé. Szerencsém volt a padtársammal is, Zalányi Zoltánnal, aki kenyérre kente volna a matematikát, ő sokszor kisegített tudatlanságomból, vagy úgy, hogy megmagyarázta, amit nem értettem, vagy úgy, hogy lemásoltam tőle a házi feladatot, vagy a rögtönzéseket. Sok mindent köszönhetek ennek a remek fiúnak, akivel szinte nyolc évet ültem egy padban és tanultam tőle matematikát, de más tantárgyat is, mert Zolti mindenhez értett és mindent tudott.

... Persze nem voltak olyan buták a kommunisták, mint ahogy most sokan írnak róluk, mert a kollektivizálást megelőzte egy aránylag szabadgazdálkodási időszak, amit társasnak neveztek, és ami lényegében azt jelentette, hogy a föld magánkézből volt, azt termelt a gazda, amit akart. És az első időszakban, úgy 1958-ig, emlékszem, hogy szüleim a 15 hektár föld után meglehetősen jólétben éltek. Tehát ez volt az átmeneti időszak, amit közbe kellett iktatni, hogy ne lázadjon fel a paraszt. Amúgy is jámbor fajta volt a történelem

folyamán, de jobb félni, mint megijedni alapon, kívártak négy-öt évet a komcsik, bizonyára a szovjetek intették türelemre, mert az egész keleti blokkban, mintha indigóval kopírozták volna, olyan egyformán hajtották végre mindenhol a kollektivizálást. Amikor a társas gazdálkodást kezdték megszerezni az emberek, akkor kezdődött a megszorítás. Hivatalos irat érkezett az év első hónapjaiban, hogy mit lehet termelni és mennyit.

Ebből a terményből pedig ennyit és ennyit az államnak kell beszolgáltatni, mert a munkásosztálynak is kell kenyér, tej, hús s egyebek, hiszen ez a szorgalmas és sokra hívatott osztály, az ország vezető rétegét képezi, és mint ilyen megérdemli a kivételes bánásmódot. Na, ezzel kezdődött a parasztság kálváriája, a naponkénti zaklatás, a börtönnel való fenyegetés és egyéb tortúra, amiben nagyszüleimnek is részük volt bőven. Határozottan emlékszem azokra a napokra, a gyermek szemében ez egy kalandos történetnek tűnt, amikor a család apraja nagyja azon fáradozott, hogy az öt és tízvedres hordókat, tele finom décsi borral, elrejtse a csűrben lévő szénába. Valaki fentről, valakinek a faluból tudára adta, hogy a napokban jönnek ellenőrizni a pincéket. Persze ez a személy szinte az életével játszott, mert ha kitudódott volna, hogy ő a párt árulója, akkor csúnyán elbántak volna vele. De akkor is voltak ilyen merész és becsületes emberek, akik szívük szerint nem voltak kommunisták, s ha lehetett segítettek az embereken. Nosza, dolgozott a család, hogy mentse a menthetőt, s jó mélyre eldugták a szénába a hordókat, hogy az ellenség meg ne találja. Jöttek is a pribékek, átnézték a pincét, a szobákat, az istállót, a színt, mindent, ahova hordót rejthetett volna a gazda, de semmit sem találtak. Majd egy hosszú karót kértek, amivel szurkálták a szénát, vagy a szalmát, hogy megtalálják a prohibit árut. A sikertelen fáradozás után megittak néhány jó pohár bort és továbbálltak.

Most, hogy visszagondolok erre a szomorú jelenetre, emlékszem, hogy a hivatalosak távozása után, a család öregjei megtárgyalták az eseményt, és arra a következtetésre jutottak, hogy a kutatócsoport nem igazán akarta megtalálni a rejtett hordókat, mert ha igen, akkor gyerekjáték lett volna megtalálni. Ez abból is kitűnt, hogy egyeseknél megtalálták, a miénkéhez hasonló rejtek helyen, az elrejtett hordókat. Van ebből az időből kellemesebb emlékem is, mint

a fentebb említett. Minden ősszel, az aratás idejére a nyugati havasokból, egy-két hétre aratók jöttek Décsére. Minden családnak megvoltak az aratói.

Kipróbált, munkáscsaládok voltak ezek, akiket egyszerűen mokányoknak nevezték a faluban, de ebben a megnevezésben nem volt semmi pejoratív. Tisztán emlékszem, hogy a férfiak fehér, szinte bokáig érő ingben jártak, derekukon széles bőr öv, és lábukon bocskor. A maiak közül kevesen tudják, hogy mi volt a bocskor. Vastag marhabőrből készült lábbeli, amit bőrből készített fűzővel erősítettek a lábra.

Ma is van a tulajdonomban egy darab bocskor, s arról látom, hogy strapa-bíró alkalmatosság volt. A nők egyben szabott ruhát viseltek, ami nem volt tisztán fehér, hanem fekete cérnával volt mintázva. Mi soha sem cseréltük a mokányainkat. Minden évben ugyanaz a csapat jött, ami négy párból állt. Nagyon szerettem ezt az időszakot, mert beszélgethettem esténként ezekkel a különleges emberekkel, akik az istálló padlásán aludtak, de hajnalhasadtakor már kint voltak a mezőn s vágták sarlóval a búzát. A munkamegosztás a következő volt: három férfi vágta sarlóval a búzát, s levágott csomókat letette a földre. A négy asszony ezeket a markokat, kévébe gyűjtötte, a negyedik férfi a kévéket, búzából sodort kötéllel, átkötötte. Este pedig a kévéket kalangyába rakták, s ezt a munkát mindnyájan végezték. Én alig vártam, hogy jöjjön a früstök ideje, amikor Édessel kivittük a falatozni valót a mezőre. Egy óra időre leállt az aratás, ez alatt elfogyasztották a falun fellelhető finomságokat. Szalonna, túró, keményre főzött tojás, paradicsom, paprika s hagyma. Mindig frissen sült kenyeret vittünk nekik. Jól bepakoltak, s utána folytatták a szerintem nagyon nehéz munkát. Estig nem volt több evés. Az én feladataim közé tartozott a friss vízzel való ellátásuk. Semmilyen pénzért nem mondtam volna le a feladataimról, mert élveztem is, de éreztem is, hogy fontos fogacska vagyok a nagy fogaskerekben. A nap csúcspontja azonban a vacsora volt! Ekko-ra már Édes elkészítette a finom ételt, ami a tejes puliszkából s csirkepaprikásból állt. Másik nap valamilyen levest, tárkonyost például, és utána disznóhúsból készített tokányt ettek. Most is előttem van a nagy lábas, tele finom tokánnyal, de annyi zsír lebegett a tetején, hogy most rosszul lennék a látásától is, de akkor panasz nélkül, sőt élvezettel termeltük be a maradékot, mert a család nő tagjai és mi gyermekek, nem ehettünk, amíg a mokányok, s a mi férjjeink nem ettek. Mondom, ha bő volt a termés, akkor két hétig tartott az aratás, ha szűk esztendő volt, akkor befejeződött egy hét alatt.

Ami még fennakadt az emlékezetem hálóján, hogy a két hét alatt ezek az emberek este kezet és arcot mostak, de fürödni egyáltalán nem fürödtek, amiből kifolyólag a fehér ing, végezetül fekete lett, amin nem kell csodálkozni! A munkájukat a szüleim búzával fizették, amit a cséplés után szekerekkel vittek haza. A cséplés szintén nagy élmény volt, mert a kalangyába rakott kévéket

szekérrel hazafuvarozták, itthon meg asztagba rakták, ami szinte egy égis erő hegyhez hasonlított. Vasárnap a férfiak megbeszélték, hogy kinek a legnagyobb az asztagja, mert az csévelt elsőnek. Egy pontos sorrendet állapítottak meg, amit a cséplőgépes betartott, s nem emlékszem, hogy ebből civakodás lett volna. Ősszel viszontláttuk a mokányainkat, mert kezdődött a kukorica-szedés, ami általában egy hétig tartott. A menet ugyanaz volt, früstök, zsíros vacsora, de ekkor már a juhhús dominált, mert ősszel lehetett juhot vágni, s az éves kirlánok, így hívtuk őket, berbécsek voltak, alapján véve, kövéren várták, hogy feláldozzák őket. A fizetség kukoricában történt, amit szekerekkel vittek haza a nyugati hegységben lévő falvaikba. Hogy meg voltak az emberek elégedve az ellátással és a fizetséggel, abból tudtuk, hogy más évben újra jelentkeztek munkára. A társas lassan-lassan átalakította a gazdák öntudatát és gondolkodását. Mert az úgynevezett kvóták olyan méreteket öltöttek, hogy többet kellett beszolgáltatni, mint amennyi a gazda földjén termett. Aki nem adta be a kirótt mennyiséget, azt naponta hívták kihallgatásra, ahol mindig jelen volt egy szekus is, aki fenyegetőzött, s adott esetben lekavart néhány pofont is, hogy elvei feladására bírja a félelemtől reszkető gazdát, aki egy-két ilyen szeánsz után futva aláírta a kollektívbe való beiratkozás nyilatkozatát. Ezek ellenére a falunkban, voltak olyanok, akik nem akartak beiratkozni, s ennek az elhatározásuknak hangot is adtak, vagy a templomból való kijövetel után, amikor szokás volt a templom előtt egy rögtönzött gyűlés erejéig megbeszélni az eseményeket, vagy a délutáni kapuban lefolyó kártyapartin, ami elmaradhatatlan szórakozása volt a férfiaknak. Persze már javában működött a besűgás, mert mindenk előtt a besűgók társadalmát építette ki a kommunista rendszer, s nem túlzás társadalmat írni, mert társadalomra menő volt a számuk. A kártyázók között ő kiabált a legjobban, ő bírálta a legszakszerűbben a rendszert, de másnap jelentette, hogy kik az igazi ellenzékiek a faluban, akik hangadók, s akik ha nem iratkoznak be, akkor a gyávábbja sem fog beiratkozni.

Ilyen igazi ellenzéki volt a Gyula nagyapám is, aki ezen felül a református egyház gondnoka volt Décsén, s aki kijelentette, hogy ő akkor sem adja be a derekát, ha azt letörik a verések alkalmával. Ezt a véleményét otthon is elmondta, talán még bátrabban és még hangosabban, mint kint a kapuban, mire Zsuzsa nagyanyám, szép csendesen beadta neki, hogy nem jó a széllal szembe pisilni, s jobban tenné, ha a nagy hangját csendesebbre húzná, mert neki nincs szüksége egy börtönbe zárt férjre, vagy egy nyomorékká vert apára. S az én nagyapám ilyenkor megszelídült, mert egy picit az ő házasságukban is működött a papucskormány. Egy kevés idő múlva Gyula tatát hívják a Néptanács-hoz, a postás által hozott hivatalos papírral. Lett jajveszékelés a családban, mert tudták, hogy egy ilyen levél csak bajt hoz a házhoz, hiszen Mihály sógor is kapott egy ilyent s utána azonnal beiratkozott a kollektívába. Elment tata a

nem óhajtott találkozóra. Hogy ott pontosan mi történt sosem tudtuk meg, mert tatám hallgatott róla, mint a sir, csak annyit mondott, hogy mamának volt igaza azzal a bizonyos széllel kapcsolatban. Napokig kedvtelen volt a nagyapám, senkivel sem beszélt, dolgozni sem volt kedve, én s a nővérem, csodálkoztunk szerfelett, hogy mennyire magváltozott a tatánk, aki eddig esténként eljátszott velünk, s most ránk sem néz. Egy-két nap múltával ismét jött a postás egy levéllel, tata másnap újra elment a Néptanácshoz, s pár óra múlva már, mint frissen belépő kollektivista tért haza. Megtörték a jó öreget, s ezzel a hangja is halkabb lett, a kedve is odalett, és sokáig kártyázni sem ült ki a kapuba, pedig ezt a sportot mindennél jobban szerette.

Felnőtt fejjel tudtam meg, hogy nagyapám könnyen megúsza, hiszen sokan mások, az életükkel fizettek azért, mert szerették a földet, a mezőgazdálkodást, de ezt úgy, ahogy száz évek óta tették az elődök, az őseik. S mikor a hangadók beléptek, a többi már gyerekjáték volt az agitátoroknak. Mindez 1960-ban történt. No de az előzményekről elfelejtettem írni! Volt még egy jól bevált taktikájuk az agitátoroknak. Legeslegelőször a szegény családokat környékezték meg és győzték meg arról, hogy a termelősövetkezet, a szegények felkarolását tartja a legfontosabbnak, hiszen őket a kulákok kihasználták és elnyomták (Décsén nem volt egy kulák sem, mert a legtöbb, amit egy család birtokolt, az 20 hektár lehetett) s eljött az ideje, hogy méltó emberi életet éljenek. Én jól emlékszem, hogy ezek a családok azért voltak szegények, mert nem szerettek dolgozni, vagy igen szerették az alkoholt és így a kevéskéjük is elitták. Könnyű Katit táncba vinni alapon, ezek a szegényebb családok örömmel iratkoztak be a kollektívába. Kb. 20 családdal indult a fényes jövő felé tartó kollektív gazdaság. Igen ám, de az ideológia most sem fogott mellé, mert egy-két év elteltével ezek a családok meggazdagodtak, ősszel székérszám hordták nekik haza a búzát, kukoricát, s egyebeket, a nagygazdák csodálkozására. Belőlük lettek az új hangadók a faluban, szavuk volt minden hatalmi szinten, egyszóval feje tetejére állott a világ, mert az utolsókból lettek az elsők, s az elsőkből utolsók. Most már volt miből italt is venni, házat is javítani, s mit látott a Décseiek szeme, télen még fürdőre is elmentek, hogy a frissen szerzett reumájukat gyógyítsák. De mit ad Isten, amikor a falu minden lakója kollektivista lett, s aránylag becsületes munka folyt a kollektívában a kezdeti időkben, ezek a hirtelen meggazdagodott elsők, újra utolsók lettek, mert nem bírták a versenyt, a megmérettetést a szorgalmasokkal szemben.

Az első években a kolhoz, ahogy nagyapám nevezte, elég jól működött, emlékszem, hogy 1960-ban a család 1 hektár dohány termelését vállalta fel, és ez annyi pénzt hozott a házhoz, hogy a következő évben egy hatalmas istállót építtettek az udvarunk végébe, ahova nyolc darab szarvasmarha is elfért, s ennyi volt is nekünk, de nem sokáig, mert az elvtársak megirigyelték ezt a

bőséget és begyűjtötték a négylábúakat, nekünk csak egyet volt szabad tartani. De ez történt mindenkivel szép hazánkban, mert a magángazda a nép ellensége volt, s az ellenségből úgy faragtak megbízható állampolgárt, hogy elvették mindenét. Emlékszem, hogy Édes keservesen sírt, amikor a férfiak elhajtották otthonunkból a saját pénzünkkel vett teheneket, én akkor nem értettem igazán, hogy mi történik, csak annyi maradt meg bennem, hogy ezek a kommunisták rossz emberek, mert édesanyámat megsirattatták. Úgy 1950-től édesapám a néptanácshoz lett alkalmazva földmérőnek. Ő a háború alatt Kolozsvárra menekült, ahol akkor Magyarország volt, és itt iskolába is járt, ami később a hasznára vált, mert a néptanácsnak szüksége volt egy földmérőre, s őt erre a munkahelyre alkalmazták, mivel volt vagy 8 osztályról igazolása. Édesapám pontosan végezte a munkáját, lelkiismeretesen mérte az embereknek a földjét, mindaddig, amíg a kollektív meg nem alakult. Ez után már nem volt mit mérni, hiszen minden egy nagy tulajdonba került s a földmérő munkakör megszűnőben volt, apámnak új munkahelyet kellett keresni. Na, de amíg a néptanácsnál dolgozott, születtem meg én s ő örömeiben berúgott, s kissé mámorosan ment bejelenteni a fia születését, aminek az lett a szomorú következménye, hogy elírták a családnevet, amit ő józanul nem engedett volna meg.

Így lettem Katona helyett Kotonó, amit sajnos máig viselek, mert a régi világban nehéz lett volna helyrehozni, ma már nekem nincs hozzá kedvem. Amikor egyetemista voltam megindítottam egy pert, amit Gyulafehérváron folytattak le, ahova egyszer elmentem a tárgyalásra is, s a bíró azt kérdezte, hogy mi bajom van ezzel a névvel, hogy Kotonó. Én azt válaszoltam, hogy ez elírás, és szeretném visszakapni a rendes nevemet. Erre ő azt mondta, hogy jó, többet ne menjek a tárgyalásra, ha hívnak is, mert az egyetemistának az egyetemen van a helye, majd ő intézkedik. Bő egy év múlva elmentem Fehérvárra és kikértem az aktacsomómat, s abban az állt, hogy az ügyfél a tárgyaláson való megnevezése miatt, az ügyet ad actam helyezték. Ilyen volt az igazságszolgáltatás abban az időben.

Visszatérek oda, hogy édesapám a kollektivizálás előtt a néptanácsnál dolgozott, mint földmérő. Akkor is volt egy csomó gond a földekkel. Öröklés, házasság, halálozás, elköltözés, vásárlás vagy eladás útján a föld tulajdonosa állandóan változott, és a parcellákat az új helyzethez kellett „mérni”. Ebből az következik, hogy édesapám egy pár év után pontosan tudta, hogy kinek hol van a földje. Eljött a szabadság ideje, 1989., amikor kinnal-bajjal visszaadták a földeket a tulajdonosainak. Elkezdődött a földmérés. A fiatal mérnök, aki a kollektivizálás előtt még talán tervbe sem volt véve, nem hogy élt volna, nem tudta, hogy kinek hol volt a parcellája. Az emberek egy része pedig huncutkodott, hogy finoman fejezzem ki magamat s olyan helyen szeretne volna

kiméretni a részét, ahol jó termőföld volt. Ebből aztán nagy ribillió lett, az országban sok helyen gyilkosságok is történtek, a régi ellentétek feltámadtak, a rég elcsendesedett háborúskodások kiújultak, s az emberek kezdték mondogatni, hogy jobb volt a kollektív idején, mert akkor mindenkié és senkié volt a föld, de legalább nem volt háború miatta. Akkor jutott eszébe valakinek, hogy még él Katona Jancsi, hátha ő emlékszik még a régi métákra (határkövekre), hiszen annak idején ő volt a földmérő. Így lett apámból

1991-ben főnök, mert a mérnök mellett volt egész nap és mutogatta neki, hogy kinek meddig s honnan terjed a földje.

Egy mai fiatal számára hihetetlennek tűnik, hogy egy nyolcvan éves ember, negyven év múlva emlékszik még arra, hogy Széna Petinek vagy Szalma Jánosnak hol terült el a földje. A mérnök is csodálkozott, hogy ez így van és meg is köszönte apámnak a segítséget, mert 30 ári földdel átverte, nem adta neki vissza, amit apám ma is sérelmez és biztat engem, hogy járjak utána, hogy adják vissza, mert az a parcella az édesapja becsületes tulajdona volt. Én tudom, hogy nem a föld hiányzik neki, hanem a mérnök elvesztett becsülete bosszantja, nem ezt a fizetséget várta és érdemelte a soknapi munkáért. Én csillapítgatom, mondván, hogy országos szinten az ő átverése talán a legkisebb, s a legártalmatlanabb, én ennél sokkal súlyosabb esetekről tudok, amikor olyanok kaptak földet és nem keveset, akiknek a régi világban csak a tenyerük volt a tulajdonuk, de a többséghez tartoznak és nem lehetett őket csóré fenékkal hagyni egy ilyen csodálatos demokráciában, ami rátelepedett hazánkra 1989 után.

Tehát édesapám munka nélkül maradt s munkát kellett neki keresni, amit ő nem vállalt, ez a feladat és az ezekhez hasonló, az Édes dolga volt. Ebben az időben a fiatalabb férfiak menekültek a kollektívától, ki a vasúthoz, ki a környék gyáraiban helyezkedett el, mert a pénzfizetésnek nagyobb becsülete volt, mint a terményben kapott jutaléknak. No meg a hírközlő szervek, az a kevés, ami volt, naponta az emberek tudatába gyömöszölte, hogy a jövő az iparé, annak segítségével építik fel a kommunizmust, a fényes, addig nem látott jövőt, amit még Lenin elvtárs megálmodott, s ami mindörökre álom is maradt, mert élő ember meg nem látta ezt a „csodálatos” világot. Édes fülest kapott, nem emlékszem már kitől, hogy az Ujvár-i szóda gyár főmérnöke, ellenszolgáltatások fejében, besegít férfiakat a gyárba. Édes felült a buszra és megkereste Ujváron a mérnök lakását.

Oh, később hányszor kellett ezt megtegye a gyermekei érdekében is, s megtette örömmel, mert szeretett minket és értett is ezekhez a kézalatti intézkedésekhez, amit én örökölttem tőle és később „gyümölcsöztettem” is örökségemet.

Az volt a módszere, hogy a feleségeket kereste fel először, mert azok érzékenyen reagáltak a színesen elsírt bajokra, és azonnal együttérzésüknek

adtak hangot, mihelyt Édes elsírta fájalmát. A mérnöknő megígérte Édesnek, hogy intézkedik, de már menjen úgy haza, mint akinek a férje gyári munkás. Pár nap múlva újra csengetett a mérnökék kapuján és a mérnökné széles mosollyal jelent meg az ajtóban, ami az úgy sikeres intézését jelentette. Nem emlékszem, hogy pontosan mivel hálálta meg Édes a Cornea (mert így hívták) mérnök jóságát, jelzem akkor sem volt könnyű munkahelyhez jutni, pláne olyanhoz, amihez édesapám jutott, de azt tudom, hogy évtizedekig tartó barátság szövődött e mérnöki család és a mi családunk között, ami abban is megnyilvánult, hogy a fontos családi eseményeken mindig ott voltak. Szület, konfirmálás, eljegyzés stb, amikor anyám felpakolva engedte útjukra, mert olyan nagy volt a hálája irántuk. Amúgy nagyon kedves és népszerű emberek voltak, akik egy pillanatig sem éreztették, hogy ők a társadalom krémjéhez tartoznak, mi meg egyszerű falusi parasztok vagyunk. Így lett édesapám gyári munkás az Ujvári, mai szóval úgy mondanám, hogy mosópor gyárban. Olyan helyre dugta el a főmérnök, (szó szerint értendő), ahol a sok dolog nem ölte meg. A munkacsarnokokba kitört ablaküvegeket kellett bevágja, állványokat kellett összerakjon, amikor magasban dolgoztak a szakik. Rengeteg szabadideje volt, aminek az lett a következménye, hogy naponta kitalált valami huncutságot, humoros dolgot, amiről otthon aztán aprólékosan beszámolt. Mindig élvezettel hallgattam a gyári történeteket, amik jó része abból állt, hogy milyen átverést találtak ki aznap, ki vitt el a hátán egy jól becsomagolt vasdarabot egyik csarnokból a másikba, piszok nehéz volt ez a csomag, vagy kinek festették be a cipősarkát olajfestéssel s ezekhez hasonló humoros történetek színezték a mindennapjainkat. Ezeket Édes is meg kellett hallgassa, pedig mindig sok dolga volt és szabadkozott is minden ilyen mesélés kezdetekor, hogy most nincs erre ideje, de nem volt mentség, végig kellett hallgatni a történetet, s kacagni is kacagott, mert ha nem, édesapám megsértődött.

Írnom kell az egyházhoz való viszonyunkról is, hiszen a mindennapi élet fontos velejárója volt a református egyházhoz tartozásunk. ... tapasztaltam, hogy milyen hamar el lehet veszíteni a hívek megbecsülését, s milyen nehezen lehet azt visszaszerezni. S a legtöbbször nem eget-földet rengető dolgokból fakad a sértődés, hanem jelentéktelen gesztusból, pici elszólásból, humorosnak szánt megjegyzésekből.

Időközben én már felcseperedtem a konfirmáláshoz, amire egy éven át készítet a lelkipásztor. Tanultunk énekeket, tanultuk a Kátét és egyháztörténetet. De a felkészítés meg lett toldva kerti munkával, sőt tavasszal a szőlőben is kapálgattunk, hogy szokjunk a mezei munkához, vigasztalt Édes, amikor panaszkodtam, hogy szerintem a mezei munkának semmi köze a konfirmálásra való előkészítéshez. Viccesen mondtam is a konfirmándus kollégáknak, hogy ha lelkész leszek, akkor én nem fogom dolgoztatni a gyerekeket, Isten a ta-

núm, hogy betartottam a szavam! Eljött a konfirmálás napja is, ami Décsén, nem virágvasárnapján, hanem augusztusban volt megtartva (úgy tudom ma is, ekkor van a konfirmálás). Készült az ifjú sereg, de készültek a szülők is, mert sok vendég lett meghívva ez alkalomra. Mindenképpen maradandó, szép emlék nekem a konfirmálás. Egy olyan belső izgalom áradt szét bennem azon a napon, amit azóta sem éreztem. Az volt az érzésem, hogy nevem valóban fel van jegyezve az Istennél, s onnan ember ki nem törölheti. Milyen csodás lenne ezzel a gyermeki hittel leélni az életet, de sajnos felnőtt korunkban hitünkhöz hozzácsapódik egy kis ravaszság, egy kis számítás, egy kis érdek is, s bizony sok ember kételkedik abban, hogy neve fel van írva a mennyben, ami sokszor ingataggá teszi az Istenbe vetett hitet.

Van még egy konfirmálás kori, érdekes és felejtethetetlen emlékem. A falunkban szinte minden udvarban volt kút, aminek a vize iható volt. Persze abban az időben ezt az emberek döntötték el ízleléssel, szaglással s egyéb empirikus módszerrel, hogy a víz iható vagy sem. A laboratóriumi vizsgálat ismeretlen fogalom volt a hatvanas években. De a legízletesebb és legkeresettebb víz a Jókúton „termett”, ahol egy betonfalba ágyazott csőből csordogált az életet biztosító nedű. Ide mentem vízért 13 éves koromban egy meleg nyári délután. Az öltözetem egy falásnyi tetra gatyából állt, mert abban az időben nem volt divat nyáron felöltözni. Májustól szeptember végéig egy gatyában, legfeljebb rövidnadrágban öltöztünk és mezítláb jártunk, spórolva a cipőt, amit csak az iskolába járás alkalmával húztunk a lábunkra. A mazítlábjárást úgy megszoktam és megszerettem, hogy elsőéves teológusként a nyári vakációban mezítláb jártam, keltem a faluban, amit egy szomszéd néni nehezményezett is, mondván, hogy nekem ez már nem illik, lévén, hogy már kicsi papnak néztek és tituláltak Décsén. A nyár közepe táján már annyira megvasztagodott a bőr a talpunkon, hogy a cigarettát is eltapostuk, anélkül, hogy megégetett volna. Tehát a Jókúton voltam, és ahogy a nap velem szembe sütött, egy addig soha nem érzett érzés lett úrrá rajtam, egy jóleső melegség öntött el, s lenézve a gatyám irányába láttam, hogy benne valami megnőtt és hetykén eltolja testemtől a ruházatot. Megrémültem a jelenség láttán és a vizes edényt is otthagytam, hazarohantam, lementem a kertbe és azon töprengtem, hogy ez most jó vagy rossz, ami velem történt. Mert az én szexuális nevelésem szinte a nullával volt egyenlő, de úgy hiszem a barátaim, a velem egyidősök sem bővítköztek az ilyen információkban.

S elérkezett a Felvinci korszak vége, amikor befejeztem a 8 osztályt, s egy elég jó diplomával a tarsolyomban, azon gondolkoztam, gondolkoztunk, - hiszen a szüleim nélkülözhetetlenek voltak a döntésben -, hogy hova felvételezlek? Végül Édes döntött, mert megkérdezte Kovács Gábor matematika tanáromat és osztályfőnökömet, hogy a „Bethlen Gábor” líceumban bírnám-e

a strapát, s ő azt mondta, hogy igen, ha utánam hordják a zsindelyt, ami mai kifejezéssel annyit jelent, hogy szigorú ellenőrzés alatt tartani a gyereket. Felvételiztem 1965-ben a nagy múltú Enyedi középiskola kilencedik osztályába és felvételem sikerült. A „családban” nem én voltam az első, aki ebben az iskolában tanult. Az 1900-as években a kollégium diákja volt Varga

Zsigmond, aki Varga ágon az elődeim közé tartozott.

Róla érdemes, mondhatnám kötelező néhány mondatot írnom, mert ő nem volt akárki, hanem a legnagyobb vallástörténész, amit a huszadik század termelt magyar területen. Honnan e merészség ezt kijelenteni? A kispapi vizsgadolgozatom címe ez volt: Az összehasonlító vallástörténeti iskola és Dr. Varga Zsigmond. Úgy 1971 őszén sétáltam Enyed kopott járdáján, amikor egy töpörödött, nagyon idős ember elállja az utamat és ezt kérdezi: - maga ugye magyar? - igen, válaszolom. Na, annyi román legyen Enyeden, ahányat mi ketten kereszteltünk! - mondja az ismeretlen. Nekem kifutott az erő a lábamból, néztem jobbra, néztem balra, hogy mikor fognak megbilincselni. Egy ilyen szövegért nemcsak az „fizetett”, aki mondta, hanem az is, aki hallgatta. Ezek után illedelmesen bemutatkozott: - Dr. Fűzi vagyok, nyugdíjas ügyvéd. Én is bemutatkoztam, hogy Katona Sándor, éppen munkanélküli fiatalember. Kérdeztem az amúgy nagyon szimpatikus öreget, aki nemcsak a mondása miatt lett nekem szimpatikus, hanem a megjelenésében látszott, hogy tanult ember, hogy miként szúrta ki engem, hogy magyar vagyok? Erre azt felelte, hogy látszik az, fiam valakinek az arcáról, hogy kihez tartozik. Aztán megdicsérte az orromat, azt állítván, hogy szép, antik, görög orrom van. Ez a mondata azért maradt meg az emlékezetemben, mert éppen az orrommal volt nekem a legtöbb bajom.

Ahányszor reggel a tükörbe néztem, mindig odalett a jókedvem, látva a nagy és formátlan orromat. A kamaszkortól kezdve azt reméltem, hogy valamilyen csoda folytán átalakul az orrom, és elfogadhatóbbá csinosodik, de mindeddig nem történt semmi. Dr. Fűzi dicsérete egyből véghezvitte a csodát. Ettől a pillanattól kezdve büszke voltam a görög s antik orromra, még akkor is, ha néhányszor humoros megjegyzések születtek az orromról. De nemcsak ezért volt fontos a Fűzi úrral való találkozásom, hanem azért, mert megtudván, hogy décsei vagyok, tűzbe jött, s elmesélte, hogy neki 1900-ban volt egy osztálytársa Décséről, akit úgy hívtak, hogy Varga Zsigmond. Aki zseni volt már gyermekkorában, másodéves gimnazistaként zsidóul beszélt az ószövetség tanárával, s akinek olyan emlékezőtehetsége volt, hogy első hallásra, szinte mindent megjegyzett s napok múlva akadály nélkül visszamondott. Képzelteti az olvasó, hogy milyen hegykén húztam ki magam, amikor „bedobtam” Dr. Füzinnek, hogy utóda (sajnos nem szellemi, csak fizikai) vagyok ennek a hírességnek. Tehát a Theologia előtt tudtam valamit erről a Varga

Zsigmondról, aki 1885-ben született egy elég jómódú családban. Már gyermekkorában jelentkezett a tudomány, a könyvek iránti szeretete. Alkalmam volt kortársával beszélgetni róla, s Varga Mihály bácsi elmondta, hogy nyáron teheneket kellett őrizzen, de azok mindennap kárt okoztak, beszabadulva a kukoricásba, vagy más tiltott helyre, mert a Zsiga gyerek a titokban magával vitt könyvbe merült, s megfedkezett arról, hogy a tehenekre ügyeljen. Édesapja, hallani sem akart arról, hogy Enyedre menjen az elemi után, mondván, hogy akkor ki dolgozik a földeken, mert egyedüli gyermeke volt a Varga családnak. Az akkori lelkipásztor, minden csalafintaságát latba vetette, azt is elvállalta, hogy ő fogja a tandíjat fizetni, csak engedje továbbtanulni, mert kár volna egy ilyen gyermeket a mezőgazdaságba fogni, engedni kell tovább tanulni. Nehezen puhult meg a jó öreg, de végül beleegyezett a fia továbbtanulásába.

... A sort a nővéremmel folytatom, aki 1972-ben végzett óvónőképzőt Nagyenyeden. De erről bővebben szeretnék írni. Amikor Judit tesóm elvégezte Felvincen a hétosztályt, Édes megkérdezte Kovács Gábort, aki a nővéremnek is osztályfőnöke volt, hogy bírná-e a strapát a Bethlenben? Válasz - inkább egy mesterséget tanuljon, mint líceumba, vagy képzőbe menjen. A fentebb említett Varga Zsigmond nagybátyám felesége, a szépséges Irénke néni, jó hírnek örvendő varrónőként dolgozott Vásárhelyen. Juditot maga mellé vette és 2 évig tanította a varrás nem könnyű mesterségére, amit a nővérem becsületesen el is sajátított. Hazajöve varrással kereste a mindennapit. Időközben rájött, hogy naponta 8-10 órát varrni, nem egy leányálom. Elhatározta, hogy felvételizik a Bethlenbe, az óvóképzőbe. Igen ám, de nem fogadták el az iratait, mert meghaladta a megengedett korhatárt. Keservesen sírva jött haza Enyedről, hogy most mi lesz vele. Nosza, megindult az Édes mindent elintéző masinériája. Elment az iskola titkárához, aki felvilágosította, hogy van egy lehetőség átlépni a törvényt (akkor is Romániában éltünk), ha hoz egy törvény alóli felmentést a Kolozsvár-i fő-tanfelügyelőségről. Édes haza sem jött, irány Kolozsvár. A tanfelügyelőségen felhajtott egy főtanfelügyelő helyettést, aki magyar ember volt, Szabó Árpádnak hívták, s akinek sűrűn hullatott könnyek között elmondta, hogy milyen nagy bajban van. Persze a panaszok között némely ígérek is elhangzottak kövér rucákról, s egyéb ilyen ehető állatokról. Hogy mi vette le a lábáról a hivatalos közeget, utólag nehéz megállapítani, de Édes, zsebében a feloldó igazolvánnyal érkezett haza s Judit nővérem másnap beiratkozhatott a versenyvizsgára, amit sikeresen letett és öt év múlva óvónőként lépett ki az Enyedi iskola kapuján. Édes nem csak ügyeket intézett, hanem barátságokat is kötött egyúttal. Ez a Szabó Árpád évekig járt hozzánk, Décsére, és mindig felpakolva ment el tőlünk.

Nagy izgalommal vártam a szeptember 15-öt, tudván, hogy egészen új környezetbe, más társaságba fogom kezdeni a középiskolát. Décséről hárman

mentünk a „Bethlen Gáborba”. Előre fut a gondolatom néhány tíz évet, amikor egy lelkes társaságban az Enyedi iskoláról beszélgettünk. Elmosolyogtam magam, de nem javítottam ki az illetőt, mert nagyon érzékeny, könnyen sértődő ember volt, pedig égbekiáltó volt a melléfogása, néhány ezer kilométerrel arrébb tette az Enyedi iskolát. Betlehem Gábornak nevezte.

Aztán fordult a kocka és én követtem el egy ehhez hasonló hibát, s akkor eszembe jutott ez a történet s nagyon örvendtem, hogy nem pirítottam le

Sanyi barátomat. Másodéves teológus voltam s egyik elsőévessel beszélgettünk a festészetről. Ő festett már akkor, később Borgó néven, ismert festő lett. Imponálni akartam, s bizonyítani, hogy valamennyire jártas vagyok a festészet berkeiben. Ez még az a kor, amikor az ember arra is azt mondja, hogy tudom, amiről halvány fogalma sincs, s egy képről azt mondtam, hogy grotex. Így ahogy most leírtam. A kolléga csúfondárosan kacagni kezdett, én meg mentegetőztem, hogy elszólás volt, nem tudatlanság. De sajnos tudatlanság volt, ami miatt nagyon szégyelltem magam, és elhatároztam, hogy soha többé nem használok olyan szót, fogalmat, aminek nem ismerem az értelmét, vagy azt, hogy hogyan kell kiejteni. S ezt a fogadalmat nagyrészt betartottam. Volt időszak, már lelkipásztor voltam, amikor baráti beszélgetések közben előszeretettel idegen, főleg latin kifejezéseket használtam. De azokat előbb kinéztem az idegen szavak szótárából, hogy mikor és hol kell őket használni, s csak azután kevertem a beszédembe. A volt csapói papné, Gáspár Mária, piszkosul figyelt ezekre s egyszer szóvá is tette, hogy sok a latin kifejezés a mondataimba, de helyesen használom őket, mert ő is utána nézett az idegen szavak szótárában.

Az ige hirdetésem azonban mentes volt az idegen szavaktól, mert boldog emlékezetű Péntek Árpád professzorom megmondta, hogy mi magyar embereknek prédikálunk és örvendjünk, ha a magyar beszédünket megértik, s én ehhez tartottam magam, harmincévi szolgálatom alatt. Némelyek menőnek tartják az idegen eredetű szavak, fogalmak használatát az ige hirdetésükben, de ezek használata nem helyettesíti a mondanivalót!

Szeptember 15-én, új egyenruhában, új táskával, frissen nyírva, Édes kíséretében, bevonultam az iskola udvarára, ahol már gyülekeztek a nebulók. Soha sem láttam ennyi gyermeket egy helyen, és soha sem éreztem ennyire ünnepélyesnek a pillanatot, mint akkor.

Katona Sándor

Élettörténet

Az alábbi történetet a Nagymamám mesélte el nekem.

1961 augusztusában történt meg, hogy a Nagymamám, a nővére, és idősebb unokatestvéreik Hosszúhetényben, a nyugdíjas dédnagyanyjuknál töltötték az iskolakezdés előtti utolsó nyarat, mert a szüleik egész nyáron át dolgoztak. A Dédi háza egy hosszú parasztház volt, ami lejtőre épült, ezért a gang egyre emelkedett, a legmagasabb pontja közel másfél méter is lehetett. Minden gyerek imádta!

A felnőttek egyfolytában rájuk szóltak, hogy ne futkossanak a gangon, és főként ne ugráljanak le róla, mert megsérülhetnek. Persze ők nem fogadtak szót, ahogy a gyerekek általában. Versenyeztek azon, ki mer a legmagasabbról leugrani és néha még le is lökdösték egymást. A mamám persze a többiekkel együtt bátran leugrott onnan is, ahonnan a nagyobbak, akiknek semmi bajuk nem esett, sőt még úgy is csináltak, mintha meg se kottyanna nekik a magasság.

Közvetlenül a Mama „rekordugrása” után, még semmi említésre méltó dolog nem történt, bár érezte, hogy a földet éréskor nagyobbat dobban a kelténél, de ennyi.

Kicsivel később elkezdett fájni, és a szomszéd házig úgy kellett hazabicegnie. Otthon aztán még jobban fájt, egy idő után már egyre elviselhetlenebbül. Persze jól meg is szidták, hogy miért utánozta a nagyobbakat, azért történt a baj, pedig nekik sem szabadna onnan ugrálni.

Másnap elkezdett bedagadni, vizes ruhával borogatták, de nem segített sokat, ezért aztán elvitték az orvoshoz. A helyi doktor először nem tudta pontosan, hogy eltörött, vagy csak megzúzódott, ezért aztán bevitték Pécsre egy sebészhez, aki megállapította, hogy elrepedt, gipszet rakott rá, és szigorú fekvést parancsolt.

Két nap múlva felkelhetett, de az évnnyitóra mankóval tipegett. Így történt meg, hogy a Mamám az iskola első osztályát gipszben kezdte, amiért minden osztálytársa megsajnálta.

Kauder Aida

Angyalok adta Pótnagyszülők

Az Életmesék 2016-os kötetében olvasom Keresztúri Mária Nagyszüleiről szóló, szívszorongatóan kedves írásait – szinte átélve azokat. Nagyon tetszenek. Kutakodva az emlékeimben rá kell jönnöm, nekem nincsenek ilyen nagyszülő-történeteim.

Édesapám tízedik gyerekként született a népes familiájába, Édesanyámék négyen voltak testvérek, ő volt a legkisebb, majd jött a mi családunk négy megszületett gyermekkel, akik között az utolsó kis vakarék voltam én. Ezzel csak azt jelzem, hogy mire én a világra kiabáltam magam, szüleim testvérei már felnőtt családos emberek voltak, s a nagyszülők felett meg igencsak eljárt az idő.

Nagyapai emlékképem egyáltalán nincs, apai nagymamám a fejemben egy fekete ruhás, fejkendős néni, akit az egyik lánya, felhozva vidékről a wekerle-telepi házába, gondozott. Kispesten élve gyakran meglátogattuk a beteges nagymamát, aki adott egy pusztit, s „Eredj, aranyom, a kertbe epret (málnát) enni!”- mondta.

Pedig a családi legendárium szerint Mamáék nyaranta begyűjtöttek egy csomó unokát a kunhegyesi birtokukra, s ott ismerkedhettek, játszhattak az unokatestvérek. Állítólag egyszer én is lekerültem, de oly kicsi lehettem, hogy erről teljes a sötétség.

Anyai nagypapám korán meghalt, s a nagymama is egészen kicsi koromban távozott az élők sorából, még emlékfoszlányom sincs róla.

De! Ott felettünk, az égben látták jól, hogy egy kislánynak nincsenek nagyszülei, s az angyalok elkezdtek munkájukat! Jöttek sorra a meghívó levelek, mert a rokonság nagyon összetartó volt. Így nekem is jutott a nagynénik által készített finom foszlós kalács illata, virágoskert, kisállatok megismerése, pótnagymamai jóéjt puszi!

Hogy hányfelé jártam? Nem is tudom, csak néhány közülük: Kapolcs, Baj, Kál-Kápolna, Görömböly-Tapolca, Keszthely, Almásfüzitő, Gyöngyösoroszi, Kerekharaszt... Sok-sok drága Nagyit kaptam, mert a jó Isten bepótolta ebbéli hiányomat!

Egyik legszebb emlékem Kapolcs. Itt egy megőzvegyült, gyermektelen testvére lakott Édesapámnak – Róza néni. Nagyon szerettem nála lenni.

Egy nyáron Anyukáék levittek a Bakony oldalába simuló kis házba. Már ránézésre kedves a takaros, tornácos épület, ahol a sort egy nagy konyha kezdte – benne ágygal is Róza néniének -, mellette egy-egy szoba, az utolsó a tisztaszoba, mely nem lett használva, csak ha vendégek jöttek. A ház végén volt a kamra, ez is, mint minden helyiség, a tornácról nyílt, amit oszlopok tartottak, díszként tele muskátlival, leánderrel, egyéb virágokkal. A kert végében csordogált egy patak, aminek a vize a ház előtti nagy tóba gyűlt össze.

A kert meredeken a Bakony lankáira futott fel. A végében ott uralkodott egy hatalmas öreg fenyőfa, úgyhogy Róza néniének minden évben élő, igazi karácsonyfája állt kint a hidegben, dacolva széllel, hóval, faggal.

Volt ott még sok minden: jéghideg pince gyümölcsökkel, virágok ládáiban, régi fazekakban. Nyúlketrecek sok lakóval, kacsák, káráló tyúkok, s egy nagy cica. Látnivaló tehát akadt, de én magányos voltam. Nem voltak játszótársak. A falusi gyerekek gyakran odajöttek a fa kerítéshez, megbámultak, de a nagynéném hiába hívta be őket, vihorászva elfutottak.

- Nem lesz ez jó, Napsugaram! – mert itt, Kapolcson ez volt a nevem.

- Gyere, átmegyünk a bíróhoz, itt van az unokája, majd játszódol vele!

Át is mentünk, de a játszótárs egy nálam jóval idősebb fiú volt. Nem voltunk érdekesek egymásnak. Viszont láttam a szobában egy zongorát, ami elé felvillanyozva odaültem, s bemutattam a hatalmas nagy tudományomat, s eljátszotam a Zsip-zsup kenderzsupot és a Boci-boci tarkát. Kispesten volt zongoránk, amin a nálam 11 évvel idősebb nővérem szépen játszott. Időnként én is pötyöghettem ezt-azt. No, a „muzsikálásnak” híre ment, kíváncsiak lettek rám a lányok végre, s innen kezdve több helyre velük mehettem.

Aratás után volt a falu, a kévék szépen sorakoztak, a földek úgy aranylottak a napsütésben, hogy szinte fájt tőle a szem. Gyönyörű volt a határ. A lányok mezítláb futkostak, én a szandálomban csattogtam mellettük, míg rávettek, vegyem le. No, nem volt jó ötlet, friss tarlón még menni is iszonyat, nemhogy szaladgálni! Ráléptem a hegyes csonkokra, szúrta a lábamat cefetül. Úgy lépkedtem, mint aki tojásokon jár, mégis össze-vissza lettem kaszabolva. Elsírtam magam, a lányok meg csak nevettek – nagyon rosszul esett. Mikor már vérzett a talpam jócskán, megszántak, s megmutatták, hogyan kell a tarlón közlekedni: előre csúsztatva a talpat, nem rálépni felülről. Keserves lecke volt, de megérte, mert pár nap pótnagymamai gyógykezelés után el is felejtve a sebeket, ráóvakodtam a földre, s csudák csudája, a lányok tanította módon sikerült baj nélkül járnom. Nyár végére úgy futottam, mint a helybéliek – nagy élvezettel adva át magam az egerészésnek. Hát mert erre is megtanítottak.

Sok egerlyuk volt a földeken, oda kellett állni föléjük, s az egyik lyukat elkezdte valamelyik gyerek bottal megpiszkálni. A rémült lakók futottak a másik, harmadik kijárat felé, nekünk meg, az őrt állóknak el kellett kapni őket. Sapkába, kendőkbe gyűjtöttük, s ki-kivitte haza a macskájának. Persze még előtte kiástuk a fészket is, ahol a sok pici, szőr nélküli alom feküdt, ezeket elvittük. Diadalittasan szállítottam a sok egeret, de Róza néni nem örült annyira, s cicánk sem értékelte oly nagyon a munkám eredményét. - Jaj, Napsugaram, ne hozz ide egeret, ez a lusta macska meg csak vadásszon, ha egerre fáj a foga! A lusta ennek ellenére nem egerészett, de nagy kegyesen kinyitotta az egyik szemét – mert épp szunyókálás és napozás közben zavartam meg -, szóval szemrevételezte mit kapott, de nem jött lázba. A pici csupasz egerek egyáltalán nem érdekelték, a nagyokban, ha még volt élet a szorongatástól, ahogy fogtam a kendőt, hogy hazáig el ne potyogtassam a zsákmányt, tehát a

nagyokat időnként unottan meg-megpofozgatta, s ha az menekülni próbált, akkor utánuk eredt, nem engedte elszaladni az ingyen ételt.

A lányok sok mindenre megtanítottak. Ha elfáradtunk a fogócskázásban, virággyűjtésben, leültünk egy kupacban, s „arany” pecsétgyűrűket készítettünk. Majdnem minden ujjamra került a szalma gyűrűből. Délutánonként virágcsokorral tértem haza Róza nénjéhez, aki jól megetetett.

- No, Napsugár, rád se ismernek Apádék, ha jönnek! Egész kis vasgyúró lettél, s már színed is van, nem vagy olyan kis pesti penészsívirág.

Úgy gondoltam, ez nagy dicséret, bár nem tudtam, milyen a penészsívirág.

Esténként a kellemes melegben egy hatalmas nagy lavórban jött a pancsolás, de leginkább Róza néne mosdatott, mert majd' leragadt a szemem. A konyhában lévő ágyba kerültem süppedős, megnapoztatott nagypárnára, majd jött a dunyha, az esti imádság, aminek a közepén már aludtam is. Róza néne kezét félálomban éreztem, ahogy eligazítja rajtam a takarót, kaptam egy – vagy több? – pusztit, s még derengett halványan a mondat: - Aludj jól, Napsugaram, álmodj angyalokkal! Eleinte azt gondoltam, minek kell nyáron dunyha az alváshoz, de bizony a Bakony hegységre szinte ráépített ház este olyan hűvös volt, hogy csak úgy zsugorodtam lejjebb a finom illatos tollak közé. Egyik reggel, kinyitva a szemem, azt látom, hogy egy róka próbál a nyitott konyhaablakon egyre beljebb kerülni, ahol az asztalon egy néhai csirke várta, hogy belezzük ki. Akkorát sikítottam, hogy szerintem a kapolcsiak vonatfűttenek gondolhatták volna, ha járt volna ott vonat!

- Napsugár, jövök! – rohant be hozzám Róza néne. – Mi történt, édesem? Elmeséltem, mire ő úgy nyugtatott meg, hogy biztos álmodtam, de én tudom, hogy nem, mert a pici konyhaablak mellett vezetett épp egy gyalogút fel a hegyre, s onnan szemtelenkedett hozzánk a vörös, nagyfarkú koma. Nyilván ingerelte a hús illata, s miután embert nem látott, próbált lopni, de egyszer csak kibújt a dunyha alól egy sípoló-visító valami, így a ravaszdi kereket oldott. Innen kezdve azért soha nem maradt nyitva az ablak!

Valamelyik nap átjött a szomszéd Jánosbá, hogy a komámasszonynak hazahozza a lovaskocsijával a földekről a búzáját, ha akarom, mehetek én is. Hurrá, újabb kaland!!

Másnap hajnalban indultunk. Felcihelődtünk a szekérre, amin az ülést egy keresztbe dobott szélesebb deszka szolgáltatta, s az út, ha kissé lejtős volt, az bizony ide-oda csúszkált. Már annyira nem tetszett a határba való menet, de nem lehetett visszakozni.

Jánosbá nem volt valami beszédes, időnként igazított egyet a széles kari-májú kalapján, s megadással tűrte, hogy én cseverésszek az egész úton. Szegény, lehet, hogy már ezerszer megbánta, hogy ezt a kérdező-beszélő gépet – valószínű Róza kérésére – magával vitte.

Egyszer csak megálltunk, ő nyilván dolgozott, mert mire kinyitottam a szemem, a szekér magasan meg volt rakva. Annyira korán kellett kelni a munka miatt, hogy engem bizony elfogott a buzgóság, s egy fa alá gondosan leterített pokrócon elaludtam. Ennyi munkától el is fáradtam, így a kosárba csomagolt ennivalóból jól belakmároztam Jánosbával, s a fa árnyékában a földbe ásott kulacsból finom hideg patakvízhez is jutottunk.

- No, kisjány, indulhatunk? – s már dobott is fel a búzakévék tetejére a szomszéd. Megijedni sem volt időm.- Aztán kapaszkodjuk ám! – jött lent-ről a jótanács.

Néha a fák lombjai súroltak, időnként odalapultam a terményhez, hogy egy nagy faág le ne sodorjon, de kezdett határozottan tetszeni a dolog. Különösen akkor, amikor a kis lánytársaimat, fiúkat láttam tátott szájjal utánunk nézni, hogy hol trónol ez a kis idegen? Hősnek éreztem magam, de őszintén, mikor befordultunk az udvarra, s leszedtek fentről, nagyon megkönnyebbültem.

- Mit tett maga, János? Hallja-e? És ha leesik ez a gyerek, hogy számolok el a szüleivel? Édes jó Istenem, csakhogy hazaértek! Soha nem engedem el azt a Napsugarat magával, maga vén imposztor! – hallgattam, s néztem, ahogy szegény Jánosbá szinte zsugorodik össze Róza nénye előtt – holott ő csak jót akart.

Sok-sok kedves történetem van még Kapolcsról, ahová férjhezmenetelem után a drága párom elvitt.

Szinte könnyes szemmel kerestem a házunk előtti „hatalmas” tavat, egy kis csordogáló érben a hajdanvolt kristálytisza patakunkat, a tornácos házat, ami picivé zsugorodott. Eltűnt Róza nénye is, aki már régóta csak az égi mezőkről nézhette az ő Napsugarát!

- Haza, haza, menjünk haza, itt semmi nem olyan, mint régen! – sírtam. Van egy tanácsom: ahol gyermekkorodban nagyon boldog voltál, oda ne menj felnőttként vissza! Minden más, de az emlék gyönyörű marad.

Leheletnyi emlékfoszlány Bajról.

Itt Anyukám rokonságából Ili mama volt a pótnagyi.

- Aranyvirág! Ne olyan magasra! - az aggódó hangot is vélem hallani. Feldereng a göndör fürtű kicsi lány, aki boldogan repked a levegőben a vén diófára szerelt deszkahintán. 1949-ből, 4 éves koromból egy halványuló fekete-fehér fotó őrzi, hogy nem a képzelet szüleménye az egész.

Ili mamáék, mint Róza nénye, szintén gyermektelenek voltak, így szívük minden szeretetét rám árasztották. Aranyvirágnak tituláltak, s miután majd' mindenhol másképp hívtak, így lassan már minden névre hallgattam.

Boldog időszak volt az itteni! – ez megmaradt szép emlékként.

Kál-Kápolna szintén csak egy igen pici emlékkép.

Hatalmas öreg fa árnyat adó lombjai alatt hosszú lóca, rajta valami pokróc-féle, s ott olvasott, pipázott naphosszat Édesanyám rokonságából egy tekintélyes fehér bajszerű, hófehér hajú – nevére sem emlékszem – jószágos bátya. A gyermekei felnőttek voltak. Egyikük, Ernőke Pesten tanult jogásznak, s sokat megfordult nálunk, Édesanyám mindig jól megetette, csomaggal ellátva engedte el a vékony, eszes tanulót. Gondolom, ennek kompenzálására kerültem én Kál-Kápolnára, ahonnan az általam megcsodált bajuszon, hófehér hajon kívül csak a mesélő, kedves dörmögő hangja maradt meg. A rokon ugyanis fáradhatatlanul tanított, olvasott mindenfélét, s töltötte belém nagy szeretettel a tudományt.

A következő állomás Almásfüzitő, a nővérem anyósáék lakhelye, s én itt is leltem pótnagykra. Igen, itt már Nagymama és Nagypapa is volt!

10 évesen kerültem le a timföldgyári kolóniára, a szép virágos házak közül az egyikbe, merthogy Imre bácsi ott kapott munkát. Ilonka nénivel egyetemben kényeztettek. Csak a reggeli tejes tea ne lett volna! Ilonka néni egészségesnek vélt reggelije számomra egy fél literes üvegkorsóban lévő, tejes teának mondott pocsék lé volt. Ő szigorú elvekkkel megáldott nagy volt.

- Addig nem kelsz fel a konyhaasztaltól, kislányom, amíg ez el nem fogy – hallottam naponta.

Én meg csak ültem reménytelenül a magas hokedlin, előttem a lötyty, amit életemben még nem ittam, s a korsóból csak minimális fogyott. Imre bácsi próbálta kőszívű feleségét pár nap kínlódás után kérlelni: - No, Ilonám, hagyjad már, elég lesz, amit a Kicsi már leküzdött! – de én majd' egész délelőtt ott ültem. Egyszer a néni kiment a konyhából, s valami sugallatra leugrottam a hokedliről, és nagy merészen a csapba öntöttem az egész kecsketejes borzalmat. Persze milyen a gyerek? Ilonka néni visszajöve mit hall? - Nem öntöttem a csapba a tejet! – ahol persze árulkodtak az ott maradt cseppek. Csak nézett rám a néni, de nem kaptam ki, pedig legalább a lódításért büntetés dukált volna. Innentől eltűnt az étlapomról az az iszonyat mennyiségű, s a mi háztartásunktól teljesen idegen lötyty!

Imre bácsi sokat foglalkozott velem. A biciklizni-tudásomat is ő szenvedte meg. Valahonnan a népes rokonságból örököltam egy kétkerekű gyerekbiciklit. Ez a vonaton le is utazott velem Almásfüzitőre, csak épp használni nem tudtam. Imre bácsi vállalta a tanítási feladatot, ők ugyanis mindenhová kerékpárral mentek, jó lett volna, ha én is tudok kerekezni. A járgány kicsit nagy volt, s hol erre, hol arra dőltem. Szegény bácsi végre egyenesbe hozott, és a csomagtartót fogva lelkesített, hogy:- Hajrá, Kicsi!Csak pipiskedve ért le a lábam, de azért megindultunk. Amíg egyenes volt az út, nem is volt baj, de

kanyarodni, hát azt nem tudtam. Pár nap utánam való rohangálás, egyensúlyozás után Imre bácsi már csak egy söprűnyéllel igazgatott, majd egy óvatlan pillanatban azt is elvette, s csodák csodája, bringáztam! Időnként azért elestem, s Ilonka néni gondos jódos ápolására szorultam, de csonttörés nélkül megúsztuk az esetet.

Almásfüzitő a Duna mellé épült, így sokszor mentünk el hármásban sétálni a partjára. Ezeket nagyon élveztem. Gyűjtöttem a szebbnél szebb kavicsokat, csigaházakat. Volt egy kis vödöröm, abba vittem haza a szerzeményt. Be egyenesen a szobámba, aminek az egyik dísze az akkoriban két oldalt behajtható, tükrös fésülkődő szekrényke volt. Erre került a pléh vödöröm.

A lefektetés felváltva történt. Ilonka nénivel imádkoznom kellett, egy gyors fejbúb-puszi és „Aludj jól, Kicsi!” kívánás után ott maradtam a hatalmas szobában egyedül, félve a sötétben.

Imre bácsival is imádkoztunk, de azután mesélt csak úgy, fejből, és én addig hallgattam, míg a duruzsolástól egyszer csak elaludtam.

A Duna parti séta után nagy kiabálásra ébredtem:

- Jaj Istenem, a tükröm! Imre, vidd ki ezeket az állatokat! – Ilonka néni hátafőzött ki volt kelve magából.

Elszállt az álmom, s én megláttam a rémület okát. A kis vödörömből a csigák szépen kimászhattak, s mint gyönyörű gyöngyberakás tapadtak a tükrőre az apró csigaházak – amikben ezek szerint - lakók is voltak.

Imre bácsi igyekezett leszedni a - szerintem - roppant dekoratív csigadíszeket, s mikor Ilonka néni nagy sápítózva vízért, rongyért ment, egy jót nevettünk. De gyorsan abba is hagytuk, mert jött a mesebeli sárkány, akinek nem lehetett tudni, hány feje van? Tulajdonképpen kicsit meg is voltam bántva. Még ha meztelen csigákat vittem volna be, amik ezüstös csíkot hagyva maguk után összevissza mászták a kertet – megértem a nagy ribilliót. De én azokat az undorító puhányokat a világ minden kincséért sem fogtam volna meg, pedig Ilonka néni még biztatott is rá:

- Csak szedd össze, Kicsi, ezek kártékonyak, megrágnak mindent! – bizdított.

Ezek az apró csigaházlakók meg csak különleges mintát képeztek az amúgy átlagos tükrös szekrényen. Meg kellett állapítani, hogy Ilonka néninek nincs szépérezéke! Ez lehetett a hiba. Egész nap meghúztuk magunkat, s hallottam, hogy Imre bácsi csitítgatja az amúgy vad tisztaságmániás nénit, hogy „Ilonám, ne idegeskedj már, mi engedjük meg a Kicsinek, hogy szedjen csigákat”, stb. Nagy nehezen elült a csatazaj, de ha Imre bácsi jószágos csendesítő szavai nem lettek volna, Almásfüzitő rossz ízű emlék lenne. Itt a jó pótnagypapát volt alkalmam megismerni.

Terka mami tudta, hogy Pesten járok néptánc szakkörbe, s kitalálta, hogy összeverbuválja az iskolába a kislányokat, én legyek a tánctanárnő!

Újabb fontos feladatom lett. A gyerekek nagyon élvezték – velem együtt – a csárdás, majd rezgőcsárdás, rida, cifra, stb. lépések elsajátítását, s közben megtanulták a táncok dalait is. Csak úgy fűjtük a dalokat, a lányok az utcán hazafelé is hangosan énekelték. Két néptáncot tudtam nekik megtanítani, amivel az évnytőn állítólag nagy sikert arattak. Terka mami nagyon jó, okos pedagógus volt. Bevont minden tennivalóba, amiket élveztem nagyon, s csak úgy repültek a napok.

Időnként megengedték, hogy a falusi kislányokkal libapásztorkodjam. Ujjé! Ki a rétre, ott a libák maguktól tudták, hogy a szép zöld füvet, lucernát kell lelegelni. A gúnár, a vezérliba néha felém szaladt nagy sziszegéssel, ilyenkor megrémültem, de az igazi kis pásztorlány csak rákiabált, s egy fűzfaággal ráruhintott a renitenskedőre, s helyre is állt a rend.

Nem volt sok feladatunk, így „kézműveskedéssel” ütöttük el a napot. Búzavirágot, kikericsét, egyebeket szedtünk, s a lányok megtanítottak koszorút készíteni belőle. Királylányokká, menyasszonyokká, koszorúslányokká váltunk – mikor mi jutott eszünkbe.

A kék búzavirág hajdíszemmel hazamenve a mesebeli várunkba, én egy király harmadik, legkisebb lányának képzelve magam lépkedtem fel a teraszra, s a vékony blúzomban a buggyos bugyogójú napozóval kiegészítve vártam hódolóim tömkelegét. Persze, ha Nundi mami előcsalt a kamrából valami finomságot, elfelejtettem a méltóságomat, s mohón falni kezdtem. Így ért véget a királylányágom.

Eddig szinte csak az egyik pótmamiról esett szó, de ott volt a Nundi mami is. Annak ellenére, hogy nem volt vezetékes vizük, a birodalma, a konyha patyolat-tisztán ragyogott. Két vödörben mindig ott állt a hűs víz a kispadon, gondosan lefedve. Neki a kútra mentem gyakran segíteni. Ő húzta fel a vizet, de én is kaptam egy kisebb vödröt, s azzal igyekeztem a konyhai tárolókat megtölteni. Sokszor segítettem felmosni a köves helyiségeket, lesöpörtem a teraszt. Ezeket nem kellett mondani, olyan jól esett, hogy csinálhattam, s utána nem fukarkodtak a dicsérrettel, öleléssel.

- - Évike, te milyen ügyes, s nekünk milyen hasznos vagy! – hányszor hallottam, s ettől megtáltosodtam. Nem kellett nógatni a házi munkára. A Nundi mami főztjéről még nem is beszélünk. Egyszerű ételeket készített, de olyan ízűeket, hogy állandóan repetát kértem. Na, és a sütik! Jól tudták a mamik, hogy édesszájú vagyok, de a kedvencem a keksztekeres rúd! Megérkezésem után benyitottam a hűs kamrába, ahol a befőttek sorakoztak, gyümölcsök, dió, főznivalók, de a mindenem, a két rúd keksztekeres a pörkölt-

ós krémjével is mindig ott várt. Olyan mennyei illatot árasztott, hogy csak nagyokat nyeltem. Ezzel soha nem tudtam betelni.

Esténként a felnőttek felváltva húzták fel a vizet a kútból, s locsolókanakkal jártuk a kertet a virágokat megitatni, a téglautakat fellocsolni, hűsíteni. Ha végeztünk, még a teraszon pihentünk kicsit ezen a virág- és tisztaságillatú birtokon. Terka mami a családjukról régi történeteket mesélt, én meg túlsordult szívvel élveztem ennek a két jószágos, igaz lelkű embernek a szeretetét, közelségét.

A lefekvést gyors, lavóros mosdás előzte meg, majd az Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik már a szemem... ima következett. (Azt hiszem, hogy ezt a gyermek imát a mai napig mondják a kicsik, hisz az unokáimnak én is tanítottam.) Kimerülve, elbágyadva a sok élménytől lefeküdtem, s a jóéjt-puszikkal hihetetlen békés, nyugodt éjszakáim voltak.

Lassan eltelt a nyár, s vége lett a csodáknak. Anyuka lejött értem, s még pár szép együtt töltött nap után hazajöttünk.

Néhányszor nyaraltam még Kerekharaszton, de lassan a nagymamik megöregedtek, a szolgálati házból el kellett költözzenek egy picit, hatvani lakásba. A zongora, az íróasztal, szalongarnitúra, stb. mind-mind Kerekharaszton maradtak, széjjelosztva a faluba. Az életük zsugorodott, a holmijaik ezer felé, de ezt is, mint mindent, zúgolódás nélkül fogadták Isten kezéből.

Hatvanba eleinte látogatóba jártam hozzájuk, s a süti mindig ott várt a tála-lóban! Később már férjestül utaztunk le, s megpucoltuk az ablakokat, kimos-tuk a függönyöket, kádat, mosdót, stb. Nundikám el is sírta magát:

- Hát mi piszkosak vagyunk? – kesergett.
- Nem, drága mami, csak gyengébbek lettetek, mi meg most vagyunk éle-tünk teljében erősek, s engedjétek meg, hogy egy picit-picit viszonzozzuk a rám pazarolt sok-sok munkát, szeretetet!

Egyik nap egy távirat, majd a szomszédtól telefonhívás is érkezett. A 90 felé ballagó, de fiatalabb Nundi mami váratlanul meghalt. Terka mami teljesen egyedül maradt. Főzni nem tudott, 91 évesen már nem tudta ellátni magát. Elfekvőbe akarták helyezni. Összeültünk a férjemmel, hogyan tovább? Édes-anyámmal laktunk eredetileg, de már ő is meghalt. Az elfekvő szóba sem jöhet, így felköltöztettük Terka mamit hozzánk, s lett újra egy nagymamánk, dédink! Az egyik szobánkat próbáltuk az ő bútoraival úgy berendezni, ahogy lakott. Merthogy öreg fát átültetni, tudtuk, nem lehet. A gyermekeim örültek, hogy újra van Nagyi a háznál, ő meg egy fotelben olvasgatott, kézimunkázott – egészen jól alakult a beilleszkedés. Négy év ittlét után, mikor mi dolgoz-tunk, a gyerekek iskolában, a mami elesett a lakásban. Mentő, combnyaktörés, műtét, majd a rehabilitációs kórház, de innen már nem került ki. Látogat-

tuk rendületlenül, eleinte mindig összetett kézzel találtuk, s mondták a szobatársak, a néni egész nap imádkozik. Később már nem volt imára kulcsolt kéz, csak egy fekvő, behunyt szemű nagy, akinek Igéket olvastam, s halkan egyházi dalokat énekelt. Biztos hallotta, de nem reagált, s egyszer csak elment az övéihez a mennybe.

Ettől az angyal küldte pótnagymamánktól volt a legnehezebb megválni, hisz az életünk része volt. Nem tudom, tudtuk-e némileg viszonzni azt a rengeteg törődést, szeretet, amit kaptunk tőle?!

Tódulnak elő az emlékek:

Idősödő, égkék, melegbarna, tisztaszemű arcok, egy-egy mozdulat, kérészek, ráncos, meggörbült ujjak, simogatás a naptól illatos fürtökre.

Barackmag törések, állon lecsurgó mézédés körték habzsolása, fára mászások, leesések, tündérmesék. Megannyi szépséges csoda, amit átélhettem Nagyszülők nélkül is, de Isten jóvoltából annyi pót Édesnagyival, hogy viszatekintve igen gazdag volt a gyermekkorom.

Köszönöm, Uram!

Kárpátiné Marton Éva

125 - Dédi örök meséi, avagy a tanúk nélküli 21. század

Nap mint nap óriási reklámok hirdetik minden felé a különféle fesztiválokat. Évről évre több helyen és többféle ünnepséget tartanak mifelénk a Felvidéken. Biztosan így van ez másutt is, de mivel nagyon sok esemény itt a magyar lakta falvakban zajlik, elgondolkodtam, miért is lett ilyen nagy érdeklődés a régi hagyományok iránt. Valóban érdeklődnek az emberek, hogy milyen is volt az élet a háborút követő években, vagy csak az anyagi háttér vonzza a szervezőket? Valóban kíváncsiak a régi szokásokra és szeretnék azokat felidézni, vagy csak jó időtöltésnek számít az ilyen fesztivál? Felkeltette az érdeklődésemet, hogy az én szülőfalumban, vajon voltak-e szokások, különböző események, amelyeket évről-évre felidéztek.

Szülőfalum Kürt, magyar lakta település a Felvidéken. Itt születtem, szüleim, nagyszüleim és még sorolhatnám az elődeimet, akik mind innen származnak. Nagy kincseket rejt ez a kicsi falu, emlékeket.

Emlékeket, amelyeket már csak kevés idős ember tud felidézni, de melyek ott laknak az ő szívükben, lelkükben. Az egyik ilyen ember az én dédnagymám Bálint Emerencia (1926) is, aki ragyogó szemmel és örök mosollyal fogad, amikor csak ellátogatok hozzá. Mert bizony mostanában gyakran meglátogattam, hogy lejegyezzem - talán az utókornak is - milyen szokások kísérték az akkori emberek életútját Kürtön. Én hallgattam és „Dédi” mesélt. Törekedtem azon szokások után is érdeklődni, melyek valamilyen formában megmaradtak napjainkban is, de még jobban érdekelték azok, amelyeket sajnos már csak elbeszélésekből ismerünk. Úgy érzem, ezen értékek megismerése, megőrzése és ápolása bennünket tesz gazdagabbá, bölcsőbbé.

Még akkor is, amikor Dédi első gondolata az volt, hogy
„hiába gyermekem, a 21. század már tanúk nélküli század lesz”.

Dédi a maga egyszerű nyelvén, tájszólásban meséli el az eseményeket, így én is megpróbálom ezt éppen úgy továbbadni.

- Nagyon sok mostanában a különböző fesztivál a környékünkön. Valamiben hasonlítanak ezek az események a régi hagyományokra? Érdemes egyáltalán visszaidézni a régi szokásokat? - kérdeztem dédnagymamámat.

A világnak, amelybe beleszülettünk, múltja és jövője van. Sajnos a múlt már kevés embert érdekel és a jövő a változást hozza. Ez a változás sok-sok éven át nehezítette az itteni magyarok sorsát. Úgy látom, egyre nehezebb megtartaniuk az embereknek a magyarságukat. Én azt gondolom mindenki az, aminek vallja magát, még ha nem is olyan könnyű nyíltan bevallani azt. Szokásainkat hoztuk magunkkal a családukból, de mivel most már nagyon sok a vegyes házasság, így mindkét félnek megvan a maga múltja, szokása. Különböző kulturális események próbálják felidézni itt a Felvidéken a régmúlt szokásokat, és így is megpróbálják összetartani azt a kevés magyar lelkű embert, aki még maradt. Most, hogy már az emberek kezdenek a saját fejükkal gondolkodni, - nem úgy mint a szocializmusban, - s rájöttek, hogy mekkora ereje van a hagyományörzésnek. Sajnos egyre kevesebben tudjuk már felidézni a múltat, és ezzel is segíteni a szervezők munkáját.

(Mivel a mi környékünkön tájnyelven beszélünk, igyekezni fogok dédi szavait innentől fonetikusan leírni, hogy mélyebben érződjön az világ, amelyben élünk és ahogyan beszélünk)

- Milyen szokásokra emlékszik a gyermekkorából, amelyek jellegzetesek voltak a mi településünkre?

„A rigi világba, az én gyerekkoromba az ember életútját csupa szokások kisírták a születéstől a haláláig. Tudod, a szokások betartása az összetartozást is jelképezte és egybe a biztonságot is jelentette számunkra. Rengeteg szokást említhetnék, pl. ha gyermek született a családban, az vagy a szülei, nagyszülei nevet kapta, vagy azt a nevet, amely szentnek az ünnepe volt azon a napon. A katolikus hagyományok szerint az ember első ünnepe a keresztelő, amit egy-két héttel a születés után tartottunk. Tacsakakendőbe csavartuk a kis pogánykát és elvittük az Isten házába, majd visszahoztuk a megkeresztőt báránykát. Sok szigorú szabályt köllött betartanunk, de nagyon sok vidámságban is részünk volt.”

- A régi elbeszélésekből tudom, hogy nagyon sok időt töltöttek a fonóban a család női tagjai. Ezt a régi hagyományt már próbálták feleleveníteni, de meséljen erről egy kicsit bővebben!

Ahhoz, hogy a fonyóba mehessünk fonyni, fonálra volt szükségünk. A kender feldolgozása nagyon hosszú folyamat volt, de nagyon érdekes, amit má most sehol se lehet látni, hallani. Ez is nagy érték, ha valaki tudja, hogyan is zajlott ez. Mikor má megnőtt a kender, a virágosat kiszettük de a magvassa az ott maradt még, mert a magvának még megköllött nyőni. Falunk közepin folyik a Kanális, ahová elvittük a kendert áztatni. A virágos kenderbű finomabb fonál volt, puhább. Azt külön is áztattuk be, összekötöttük kis kívícskékbe (*kéve, kupac*) és úgy vittük le a patakra. Vertünk karókat a kanális közepibe és oda erősítettük a kendert. Ha nagy eső volt, akkor bizony megesett, hogy kiáztatta a karót is és a kendert is. Úgy hogy arra vigyázni köllött. Amikor beraktuk a kendert a folyóba sárt tettünk rá hogy megpuhúlyon a héja. Szórakozni mindig volt időnk, a kender áztatásánál ezt ínekőtük:

*„Ángyika, ángyika, kendert áztat. A lábára, a lábára béka mászott.
Fel is mászott, le is mászott, ángyika, ángyika de kajdászott.”*

Ha már elkészült, főhoztuk szárítani, tálóvá összetörtük, héhőve kifűsűtük és aztán abbú fontunk rokkával vagy pedig orsóval. A kendernek a szárábú szűttük aztán a szíp vászonyt. A kócbú, ami a csúnyája volt, abbú csinátuk a zsáknak valót és a férfiak meg galymóvá kötelet vertek belőle. Orsóval tudtunk vastagabb fonalat fonyni, és abbú lettek a zsákok, vagy a parasztponyva. Akkor is volt kocsi ponyva, csak az nem volt vízhatlan, olyan volt mint zsákok. Csak egy hely volt a faluba, ahol ezt a megfont vastag fonalat ki tudták verni kötélnek. Hosszú helyre volt szükség, mer olyan hosszú csináltak, hogy a kocsi le lehetett vele kötni, rúdazó kötélnek hívtuk. A kender, ami szíp fehérre száradt, abbú volt a vászony, abbú csinátuk a törűközöt, lepedőköt, férfiaknak a vászongatyákat meg férfi ingeket. Az öregebbek az erősebb, vastagabb vásznyt szerették, mert az továbbig kitartott.

A magvas kenderbű pedig lett a kendermag olaj. Azt először kicsípőtük, a faluba volt olajütő, aki abbú a kendermagbű olajat készített-ütötte. Kicsit olyan sárgás színe vót, de nagyon szerettük kenyéren, nagyon ízletes vót. Nem vót világos a színe, mint a napraforgó olajnak, hanem inkább olajzód.

Rígebben, még idesanyám idejibe, vótak fonyóházak (fonóház). Egy idősebb asszony, aki magányos vót, beengedett magáho 8-10 asszonyt, leányt, akik ottan fonytak. A fonyóháznak díja vagy egy fej kender vót, vagy vittek oda fát, - akkor szén még nem igen vót -, így az asszonynak nem vót kárára. A fonyóház igen vidám hely vót, ottan nótáztak is, meg vót úgy is, hogy a legínyek is begyűttek és táncra is perdűtek. Kísőbb megszűnt ez a szokás, már nem jártunk fonyóházba, hanem hozzánk gyűttek át a szomszédasszonyok, hogy egymást munka közbe szórakoztassuk. Nagyon szerettem, mikor így összegyűttünk, mert akkor nálunk mindig valaki óvasott.”

- Mit szoktak olyankor olvasni?

„Járt nekünk egy újság, a Világposta, ami olyan vót, mint most a Vasárnap (felvidéki lap), azt nagyon sokat óvastuk. Aztán meg má vót könyvtár és a testvéreim könyvtárba járók vótak, hát hoztak haza sok-sok óvasnyivalót. Azt a könyvet olyan menetelesen óvastuk. Emlíkszek rá, hogy a testvérem nagyon gyorsan tudott olvasni (meg gyorsan is beszít, rossz vót hallgatni is). Vót egy udvarbéli asszony, aki mindig mondta, inkább a Sándorbácsi óvasson, mert ő értelmesebben tud óvasni, nem hadar, mint a kerepüllő.

Visszatérve a fonásra, amíg mink fontunk, a férfi emberek szőlő kötözöt csináltak. Ezt a durvább fonalbű készítették el, kis darabokra vágták, és összekerték. A kisebb gyerekek pedig számóták, ötvenivé egy csomót. Emlíkszek, nálunk má hamarabb vót villany, így odagyűtt sok udvarbéli asszony. Mikor gyűtt a háború, és akinek nem volt villannya, petróleumot meg nem igen lehetett venni, hát osztán kipesek vótak olajmécesné is fonyni. Azt úgy csinátuk, hogy a zsírt vagy pedig olajat beletettünk egy edénybe, lenyírtunk egy darab szalagot és beletettük abba a zsírba, vagy az olajba. Meggyújtottuk a vígit és így ígett, bizony még anná is fontunk, szerencsére ez csak háború alatt volt.

A magvas kenderbűl pedig lett a kendermag olaj, azt először kicsípőtük és a faluba volt olajütő, amelyik abbú a kendermagbű olajat csinát. Kicsit olyan sárgás vót, de nagyon szerettük kenyéren, finom vót. Nem olyan világos volt mint a napraforgó olaj, hanem inkább olyan olajzód. Hát így készűt a vászony.”

- Nagyon sokat emlegeti a majálisokat, a májfa (májusfa) állítást. Biztosan sok szép élménye fűződik hozzá, de sajnos ez a szokás is kezd feledőbe merülni. Ki szokta állítani a májfát, kinek és mikor, milyen alkalomból?

„Nohát mifelénk a májfát (májusfát) a legínyek az erdőből hozták. Nem lopták! Csak mentek és kiválasztották a legszebb fát, fűrissze vágta ki, mert a balta kopogott vóna, és az má lopásnak számított. A májfát nálunk nem csak szeretőknek állítottak, hanem testvérnek, rokonnak, barátnak, kocsmárosnak is szoktak állítani. Van egy ilyen nóta is, majd mostan eldalolom ezt az egy versszakot: - mosolyogva dalolta dédi, és én szintén fülig mosollyal gyorsan le is jegyeztem -

*„Szabó Pista legénysége,
este ment ki az erdőre,
Fűrészsel vágta a májfát,
Hogy ne hallják kopogását.
Fölveszi a két vállára,
Viszi Maris ablakába.
Kelj föl Maris itt van a májfa,
Jó éjszakát vigyázz rája.
Siskát vesz ki a ládából.
Nesze Pista jó a siska,
Szeretőd neve Mariska.,,*

Amikor fölállították a májfát, beleásták a földbe, földízítették. Ha rendes jány kapta, akkor az is osztán segített nekik föcifrázni. Nem papír szalagot tettek rá, hanem rendes szalagot, meg akasztottak rá üveget is. Vót olyan év is, ha kisorson gyűtt ki a tavasz, hogy mikor május 1-én kimentünk korán az utcára, hát csak a május fákat láttuk zódnak. Nem vót sok gyümölcsfa az utca felé, hanem csak akác, és az még nem hajtott ki. Voltak legínyek a faluban, akiket bandafogadónak hívtak. Ők szerezték a cigányt a kocsmába, akik aztán játszottak a talpalávalót. Nos, ezek a legínyek, a bandafogadók, azok szoktak vinni mindig a szövetkezet elé is májfát, úgymond a közösbe. Akik a kocsmába jártak táncolni, azok pedig a kocsmárosnak vittek májfát. Egyszer meg osztán úgy is vót, ha a legénycsoport nem tudott olyan májfát hozni az erdőből, hogy a földtű az ígig legyen, ígihát állítottak föl egy oszlopot, akár villanyoszlop is lehetett, tettek rá egy kocsikereket és abba állították bele azt a kisebb fát. Megesett, hogy az oszlopra szerét kerék meg leesett. Nem jó tettük rá, és az egyik jánynak bizony majdnem a halálát okozta.

Hát bizony vót olyan is, hogy az egyik bandalegény a másikat el is lopta. Emlékszek rá, hogy a testvérem bandája 3 májfát hozott az udvarunkba, és míg az egyiket díszítették, énnekem kellett őriznem a többit. Hát nem tudom, mit csináltam vóna, ha valaki odagyűtt vóna és vitte vóna a fát. Így hát odakötöttem magama a fákhó, hogy ha valaki lopná, hát engemet is vigyen. De a vígin senki sem akart engem ellopni, így az egyik májfát a kocsmárosnak állították, a másikat a kántornak, a harmadikat meg elvitték udvarlóba (lányosházhoz).”

- A majális hogyan zajlott nálunk?

„A majálist mindig kint a szőlőhegyen tartottuk, vasárnap délután. A faluból indult a menet, együtt a jegyző, kántor, tanító, iskolások, jányok, legények és vidáman énekölve sétáltak ki a szőlőhegyre, és ott egész nap vidáman szórakoztunk. Mánymának volt ott egy nagy cseresznyefája, akkorra má megírett rajta a korai cseresznye, hát várt a menetre a hegyen, és osztogatta a cseresznyét. Ingyen persze. Az ebédre mindig otthonról gondoskodtak, hozták a borsólevest (mindenkinek ugyan az volt enni), meg a pecsenyét. Volt kint egy nagy asztal, arra ráadtunk, oszt onnan szavátuk a szebbnél szebb verseket. Hát azt nagyon szerettem.”

- Próbálják minden évben újra felidézni a régi szüreti felvonulások hangulatát nálunk, kisebb-nagyobb sikerrel. Milyen hangulatban zajlott e régi szüreti ünnep a falunkban?

„Nagy hagyománya van nálunk a szőlőtermesztésnek, minden háznál volt pár tőke szőlő, a szőlőhegy mindig visszhangzott a hangos énektől, amikor a nív dógozott a hegyen. Nehezebb volt akkor a szőlőt gondozni, kapáni és a többi munkát, de mink szerettük. És alig vártuk minden évbe a szüretet, hát az egy kisebb ünnep volt

nálunk a faluba. Nohát amikor má leszedtük, hazahoztuk és leprísztük a szőlőt, hát a többi má a férfiak dőga volt, ők dógozták meg bornak, hordták a pincébe. Persze meg is itták.

A szüreti fővonulás az meg igazán nagyon díszes ünnepnek számított. Maga a jó termés ünnepe, az új boré és a munka befejezésének is az ünnepe volt. A legények előre meghíták a szeretőjüket csikósjányoknak. Má akinek volt, akinek meg nem, az se akart szígyenbe maranni, hát az meg vagy hit valamilyen rokon jányt, vagy akit többször el szokott vinni táncba. Szóval csikós jányok lettünk. Volt mindig két hintó, két-két legény ment el a jányí. Vasárnapi mise után gyorsan ebédőttünk, utána mentünk litániára, és má mentünk is ki az utcára, lestük, mikor gyűnnek a csikós legények írtunk. Mindig a két legény közé üttük a jányt. Hű de büszkén feszítettünk ám közöttük. A jányok már szíj magyar pruszlikba (mellény) várták őket, a legények meg

csikós ruhába indútak jánykíróbe. Nos, amikor aztán minden jányt összehordtak, akkor kezdődött a fővonulás.

Elő ment a bíró, meg a bíróné a hintón. Utánuk vitték a legínyek a szőlőkoszorút, a jányok meg a szalagokat fogták, amivé vót díszítve a koszorú. A jányok fejít mindig virágkoszorú díszítette, a legíny kalapjába meg árvalányhaj volt szúrva. Lovaskocsikon űtek a többiek, mert az minden házná vót, de megesett, hogy ökrököt fogtak be a kocsi elé. Fialat legínyek ustorokkal kísérték őket, aztán meg ott vót cigány kocsi is. Benne űtek a cigányok, akik azí nem vótak igazi cigányok, hanem cigánynak ötözött parasztjányok. Lovas legínyek követték a kocsikot, és a legvígín mindig ott húzta a cigány a kocsivígbe. Vígig ment a menet a faluba, közbe itt-ott megátak táncóni, inekóni. Miután a menet beírt a szövetkezet udvarára, a szőlőkoszorút átadták a falu jegyzőnek, és kezdődött a szőlő lopás. Az hát úgy törtínt, hogy csinátak a szövetkezet udvarába egy nagy sátrat, és oda vótak fölaggatva szőlők. Az alatt vót egy asztal, aminé űt a bíró é a bíróné. A legínyek közösen vettek műanyag trombitát és megbíztak egy-egy jányt, hogy őrizze a szőlőt. Húzta a cigány, szót a zene, ropták a táncot. Akkor aztán a legínyek összesúgtak, és futottak szőlőt lopni a bíró feje fölű. Vót olyan magos fiatalember is, aki csak egyek nyújtózkodott, és már vitte is a lopott szőlőt. Ha ezt a jány észrevette, megfújta a trombitát és a tolvajt odavitték a bíró elé. Megbíráták, hogy mennyit fizessen a lopott szőlőé. Attű függött a díja, hogy kiscsömbök, vagy nagy csömbökrű vót szó . A szőlő lopás tán 2 órán át tartott, oszt azután meg má vót a rendes bál, ahol hajnalig húzta a cigány. Ez a régi szokás még a háború után egy kis ideig tartott, de csendesesen el lett feledve. Kísőbb is vót még szüreti fővonulás, de az má nem vót annyira diszes. És má én se nem vótam többet csikós jány.”

- Most a gyermekek a családban alig, vagy egyáltalán nem találkoznak a népi hagyományokkal. Többségük népmesét, népdalt is ritkán hall. Sokszor a mindennapi életükből kiszorítják ezeket az értékeket a műmesék, a gépi zene, a televízió, a videó. Ki gondoskodott akkoriban a gyermekek szellemi fejlődéséről?

„Szerencsére ezzé nem vót sose gond, nagy családba nevékedtünk, a mányim (nagymama) idesanyám és aki csak a házná lakott dalogatott a gyerekeknek, mondókákat mondtak, minde minő játékdalokat tudtak, amiket osztán gyorsan meg is tanultunk. Rengetek altatót tanútam meg én is, tapsoltató játékokot, ujjkiolvasó játékokot, és mikor a terstvíreim gyerekeire én vigyáztam - mert vótak jócskán, hát nem vót semmi gondom. Szájhagyomán útján terjedt akkoriba a népdal. Nem kellett ehhez semmi más, csak türelem, törődés és egy kis

idő. Sajnos a mai gyerekek sem az iskolába, sem otthon nem tanúnak népdalokat, mert má tán maguk a szülők se tudják.”

- Az élete boldog volt, vagy inkább szomorú, ha így visszaidézi a régmúltat?

Mennyire tartja fontosnak megtartani a hagyományokat, dalokat, szokásokat? „Többgyerekes családba főnőni a legcsodálatosabb dolog, amit csak az ismer, akinek ez megadatott. Mindig vót, aki segítsen még a legnehezebb időkben is vót támaszom a testvéreimbe, sógoraimba, sógornőimbe. Sohase vótam egyedű, még akkor se, amikor 44 évesen megözvegyűtem két félárva gyermekemmel. A család mindig, minden körülménybe összetartott, segítettek egymást. Nehéz is vót az ítélem, de egyben nagyon boldog is, mert megbecsűtek egész ítélemben és én is mindekit tisztétem.

A hagyományok megtartása nem csak azí fontos, hogy magyarok tudjunk maradni, hanem hogy tartozzunk valahová, legyen egy-két biztos kapaszkodónk az ítélemben, hogy mondhasuk, ez a mienk, ez a mi szokásunk, a mi hagyományunk. Amint ezt kimondjuk, má tartozunk is valahová, és büszkék lehetünk, hogy egy közösség tagjai vagyunk. Te is próbád megőrizni, amit átadok neked, hogy egyszer büszkén tudd mondani, nekem ilyeneket tudott meséni a dédi.”

Ha visszatekintek dédnagymamám elbeszélései alapján a múltba, emberhez méltó értékrend, mértéktartás jellemezi azt a világot. Nem szabad elfelednünk még a 21. században sem, hogy ez a világ a mi nemzeti sajátosságaink őrzője, és törekednünk kell, hogy ne maradjon tanúk nélküli század.

Hagytam, hogy megérintse lelkemet dédi újabb meséje, és kérem az Istent, tartsa meg még sokáig közöttünk egészségben.

Kecskés Martin

„Hol a tojás, piros tojás ...”

Kezemben forgatom a vákuumcsomagolású „békebeli” feliratú húsvéti ünnepi asztalra valót. És e közben gondolatomban visszavisz a régmúlt időkbe.

Anyámmal megyünk barkát szedni. Az asztalra tesszük majd, aranyvesszőt is vágunk mellé, meg egy kis épphogy nyiladozó orgonát.

Ötéves forma lehetek, fogja a kezem, én szökdécselek, és szünni nem akaró kérdéseimmel fárasztom.

Miért csukja be szirom-szemét este a tulipán? - érdeklődöm, a teremtés csodáira keresve a választ.

- Alszik. – fogja anyám rövidre

- És a többi virág miért nem? Azok nem álmosak? És a házaspár, attól házaspár, hogy viszi a házát, vagy attól, hogy megnősült? És a teknősbéka, miért nem házaspár béka? És hol dugta be a golya Sári néni pocakjába a kisbabát? És kapott-e büntetést a török gyerek mikor elvágta a gilice lábát?

De anyám sűrűen csak annyit mondott: most már igyekezzünk, mert nagymama nagyon vár, és majd Ő elmagyarázza nekem, ha már annyira érdekel, miért gömbölyű a kecske kakija.

Nagymama épp paraszt kotort ki piszkavassal a sparheltből. Mondtam is neki, ne csinálja, mert aki tüzeskedik, az bepisil! De csak nevetett, és azt mondta, az csak a gyerekekre vonatkozik, és a paraszt a vasaló szájába kaparta, ami úgy nézett ki, mintha egy félelmetes sárkányé lenne, még fogai is voltak.

Anyám is így szokta csinálni, parázzsal eteti a vasalót, de néha előre hátra himbálja, hogy hűtse egy kicsit, olyankor is mikor a kötényemet vasalta. Az én kötényem már kész volt, kikeményítve, hófehéren a bevetett ágyra fektetve várta az ünnepet, hogy végre felvegyem.

A kantárrészen széles fodor díszítette, az egyik zsebére tarka, mezei csokor volt hímezve. A búzavirágot szeretem a legjobban, az olyan színű volt, mint a szemem.

Nagymama most a kenyér ruháját vasalta. Azon is volt hímzés, masnival átkötött búzakalászszarak. De azon fehér volta hímzés, akár a damaszt.

- Na Rozink - szólította anyámat, hozhatod a kamrából a kosarat, hadd takarjam le aztán ha elkészültünk indulhatunk is, mert mindjárt harangoznak.

Nem is késlekedett anyám sebtében megjelent a fonott, füles kosárral, és az egészet majd felfalta a szemével, sonkástól, kolbászosig, még a sonkalében főtt tojásokat is rendre egészbe nyelgette lefelé, hogy aztán a jóféle otellóból hörpintsen rá egy kortyot. A finom foszlós kalácsot dézsmálta a tekintete, mikor nagyapám rá szólt.

- Ne olyan mohón te leány, még megfekszi a gyomrod!

Nevetett az öreg, aki szeme sarkából anyámra sandítva gyakorlott mozdulattal a kapuját tekerte a lábára, hogy aztán a kifényesített csizmáját felhúzhassa rá. Csizmaszárnadrágjában fehér vászon ingben, pödrött bajuszával úgy festett agg kora ellenére, mint egy fiatal huszár tiszt. Sokszor úgy is viselkedett. A kicsit testesebb nagymamámat is föl-föl kapta a hátára és futott vele egy kört, megkerülve az udvaron lévő gémeskutat és megfenyegette azt, hogy biza belelőki a kútba, ha még egyszer vén bolondnak meri szólítani.

- Jól van no, Idesapám! hagyok kendéknek is -, kacagott fel anyám az intelemre - de már nagyon éhes vagyok.

- Az a kis böjt még jót is tesz az ember gyomrának. és nem olyan nagy áldozat, ha Isten feláldozta egyszülött fiát. És mennyit szenvedett Jézus értünk bűnösökért.

Anyám arckifejezése megváltozott, mintha egy szenvedő anyát látott volna. Rám igazította a kötényem, a hajamat két copfba fonta, a végére nagy, fehér masnit kötött. Kicsit túlabb is ért a hajamnál, egészen lecsüngött a derekamig. Olyan lettem, mint egy habkönnyű pillangó, legalább is apám olyannak látott. De mikor nagymama visszajött az öltözködésből, összecsapta a tenyerét és azt mondta: „De szép vagy anyyalka!” és megölelt.

Persze anyám mindjárt rá is rivallt, hogy összegyűri a szép kikeményített, kivasalt kötényem!

Nagymama legörbült száját a szomszéd Józsi bácsi megjelenése igazította vissza a megszokott mosolygós állásba, mikor felajánlotta, hogy elviszi őket, öregeket, mármint nagymamát meg nagyapát szekéren a templomba, kalácsszentelésre. Hiszen az Ő öreganyja miatt úgyis be kell fogni a lovakat.

Nagyapa persze tiltakozott, hogy nyalkalegény létére csak nem fog szekéren menni az Úr színe elé! Meg amúgy is, a fiú unokák még nem tudják jól a locsolóverset, az ő dolga, hogy a templomba menet megtanítsa velük: ... „hol a tojás piros tojás tarisnyámba várom”

A mondóka mellé úgy megpödörte a bajuszát, hogy szinte szúrt a hegye.

De végül, beadta a derekát.

Lassan haladt a szekér. a bekötő utakról egyre többen csatlakoztak. „Feltámadt Jézus” a férfiak kalapjukat megemelve, így üdvözölték egymást mikor a menethez értek. „Valóban” mondták az ünneplőbe öltözött asszonyok.

A legények, és az eladó sorban lévő leányok kisebb csoportokba verődve mustrálták egymást. Kipirult arcukon már látható volt a másnapi locsolkodás izgalmas várakozása. Némelyiküknél aranyvessző volt, és huncut nevetgélessel megajándékozta a kiszemelt pelyhesedő bajszerű legényt.

Már jól látható volt a katolikus templom harangtornya. Én már akárcsak korábban anyám, a húsvéti reggelire szögeztem tekintetem, amit apám cipelt nagy büszkén, mert a saját nevelésű hízójából, maga kanyarintotta ki a sonkának valót, ő sózta, füstölte, a maga építette kamrában szikkasztotta. Amit aztán a templomkertben megáld majd a Tiszteletes Úr.

A kosarak szép sorjában egymás mellett sorakoztak, mögöttük a kisebb nagyobb családok meghatottan fogadták a kalácsszentelést.

Újra és újra leteszem és felveszem a vákuumfóliás „Békebeli sonkát” olvasom rajta a tájékoztatót:

- glukóz
- antioxidáns
- tartósítószer
- telített zsírsavak
- laktóztartalom

Becsukom a szemem, nem akarom látni!

Csak vissza, visszanézni, visszamenni a múltba! Keresem az áldott ízeket és az emlékeim közt megtalálom.

Keresztúri Mária

Kaparó

Halk csörömpölés hallatszott a konyha felől, amikor ébredtem. A nap lágy érintése már cirógatta az arcom. Fel kellene kelnem, gondoltam, de nagy ellenállással magamra húztam a takarót.

Még egy kis szunyókálást engedélyezek magamnak. Fülemből megpróbáltam kizárni a hangokat. Nem ment. A gondolatok az edények összekoccanásától egyre éberek lettek. Azon gondolkodám, jutott eszembe Petőfi verse, hogy mikor alszik az én anyám? Mert mióta ismerem, idestova 14 éve, én bizony még aludni sosem láttam. Elmékedésemből az ajtó rése alatt bekúszó húsleves-illat zökkentett ki, amitől rögtön megindult a nyálelválasztásom. Meg a gyomrom korgó-morgó mozgása arra készítetett, hogy nyújtóztassam ki magam az ágyból. Anyám meggörnyedten állt a mosogatótól felett, a főzéshez használt edényeket, eszközöket mosogatta. Érintésemre szinte bocsánatkérően kérdezte: „Felébresztettelek?” „Á, dehogy” - pironkodtam az órára sandítva, ami negyed tizenkettőt mutatott. Imádom a vasárnapot, nyújtózkodom megint, és a vasárnap á betűjébe még egy rövid ásítást is beillesztettem. Apámban azonban nem volt semmi bocsánatkérés, ahogy nagy dirrel-durral berontott az előszobából, s mondandóját két bátyám szobája felé lövellte: „Aki éjszaka legény, az legyen nappal is!” - ezzel utalva a szombat esti bulijukra. No, erre a jókedvű ébresztőre aztán a két borzas, álmos ifjú is felsorakozott a tenni-venni valók elvégzésére, mert „koszt, kvártély csak annak jár, aki megdolgozik érte” - jött apánkból a következő bölcsélet. A munka jutalma azután ott gőzölgött az asztalon. Aranyárga, kristálytisza tyúkhúsleves. Mindannyiunk kedvelt vasárnapi eledele. Anyám merte és osztotta szét. Így látta az anyjától. Először apám tányérjába szedte az ételt. Ő maga mindig utoljára maradt. A húst is rendre szétszította. Magának a nyakát meg a kaparót rakta. Azt mondta, ő azt szereti. Ezen kicsit csodálkoztam, mit szeret azon a csupa csonton?! De különösebben nem faggattam. Jóízűen haraptam a ropogósra sült tyúk combjába. Egyszer aztán mégis leleplezte magát. Tanulás közben a szobámból láttam és kihallgat-

tam, ahogy a szomszéd Bözske nénivel beszélgetett: „Egyszer kirántok magamnak egy egész csirkét, és mind megeszem egyedül. A combját, a mellét, mind egyedül.” Így mondta, s a szeme ragyogott, és valami távoli messzeségbe révedt. Ezt követően már nem tudtam olyan jó étvággal enni a combokat, de azért mégis megettem. Anyám olyan ragyogó arccal tette a tányéromba az étel színe-javát, hogy elhittem, ő attól boldog, ha azokat én eszem meg.

*

Ahogy mondani szokás, már jó ideje a magam kenyerét eszem. Vasárnaponként hagyományosan húslevest főzök a családomnak. A fiúké a melle, szárnya. A kislányom tányérjába a combját vagdalgatom. A magaméba a kódu-sernyőjét és a kaparóját teszem. Rágcsálom a csupa csontokat, és meghatódva anyámra gondolok.

Keresztúri Mária

A hazugság megbocsátható?

Amit most elmesélek, a dédimamámmal és a családjával történt meg a II. világháború után egy kis Veszprém megyei faluban, Bándon. Itt többségében svábok éltek.

A helyi tanító úr egyik nap meglátogatta a dédiéket, és figyelmeztette őket, ha jönnek idegen emberek, és azt kérdezik, milyen nemzetiségűek, akkor azt kell mondani, hogy magyarok nem pedig svábok. Mert ha az igazat mondják, baj lehet belőle. Igaz, hogy a dédi nagymamája egy szót sem tudott magyarul, és ők is inkább a német nyelvet használták, de mégis megtették, amit a tanító javasolt nekik. Magyarnak vallották magukat.

Több embert is figyelmeztetett még a faluban, de sajnos nem mindenki hitt neki. Őket egy nap felszólították, hogy csomagoljanak össze, mert el kell hagyniuk az otthonukat. Több esetben előfordult, hogy családokat választottak szét. A dédiék követték a szomorú, síró embereket, akik nem tudták, hová viszik őket. Egy férfinak, mikor meghallotta a falu harangjának a szavát, „meghasadt a szíve” és meghalt. A herendi vasútállomásig követték a menetet. Ott elbújtak, és onnan nézték, ahogy felpakolják az embereket a vonatra. Később kiderült, hogy Németországba vitték őket, és helyükre a Felvidékről hoztak magyarokat.

Az évtizedek alatt tényleg magyarrá váltunk, hiszen már sajnos senki nem beszéli a családban a sváb nyelvet, és nem őrizzük a hagyományokat sem. De amikor a testvérem egy német karácsonyi dalt énekelt, a dédinek könnyes lett a szeme, és nagyon boldog volt.

Jó, hogy hallgattak a tanító úrra, és nem mondták meg az igazat. Talán ilyen esetben szabad hazudni!

Kiss Anna

Dédnagyanyám története

Ebben a rövid írásban apai dédnagyanyámnak szeretnék emléket állítani, aki a Délvidéken született 1869.október 29-én Müller Lujza néven, egyszerű református családban. Személyesen nem ismerhettem, de a róla szóló történetek és megrázó sorsa, erőt ad a mindennapok megpróbáltatásaiban.

Dédnagyapámmal még az I. világháború előtt ismerkedtek meg, aki református kántortanító volt. Hivatásának köszönhetően sokfelé szólította a szolgálat az akkori Magyarország területén és dédnagyanyám ebben hűséges társa volt. Időközben hét gyermeknek adott életet. Közülük csak kettőt ismertem: Sári tantit és Lajos bácsit, akik szép öregkort értek meg. Zsófi nagyanyám sajnos már nem élt amikor én megszülettem, így Sári tantit igazi nagymamaként szerettem. Kislány koromban sokat mesélt nekem, ahogyan ő emlegette: a MAMÁRÓL és küzdelmes életéről. Bátor, derék asszony volt. Sajnos korán megözvegyült. Férje elvesztése után visszatért a régi szülői házba a Bácskába és gyermekeinek szentelte életét. Közülük a legkisebb, Sári tanti akkor két éves volt. Sokat nélkülözött, hogy mindegyikőjük kezébe kenyeret és emberhez méltó jövőt adjon. Régi családi fényképeket nézegetve szeméből jószág és szeretet sugárzik. A sok viszontagság ellenére mindvégig megmaradt tisztességben, becsületben és Istenben vetett hitében. A gyerekek lassan kirepültek a szülői házból és családot alapítottak. Az unokák, köztük édesapám is sokszor eljárt a Mamához. Az udvar közepén állt egy nagy körtefa, amire hinta volt akasztva és a gyerekek ott játszottak. Szép együttlétek voltak ezek.

Idős korára a II. Világháború befejezése után ismét nehéz sors várt rá. Német származása miatt a népfelszabadító partizán csapatok kiűzték a régi szülői házból, minden ingóságát széthordták és földönfutóvá tették. A hatóságok népellenséggé nyilvánították, amiről pecsétes papírt is kapott. Életének utolsó évtizedét, 1956-ban bekövetkezett haláláig nagyanyám otthonában élte le gondoskodó szeretetben és törődésben. Sohase gyűlölt senkit, mindenkihez igyekezett emberséges lenni.

Gyermekekfejjel még nem értettem a dolgok lényegét és talán a történet is olyan mesészerű volt, hiszen sose volt benne bírálat vagy megvetés. Felnőtt fejjel a családi fotókat nézegetve érlelődött bennem a gondolat, hogy hogyan tudnám sok év után rendbe tenni dédnagyanyám dolgait?! Annál is inkább mert a körtefa az udvaron, a régi szülői ház, még mindig áll, de sajnos már más emberek lakják.

Nemrégiben törvényes lehetőségem nyílt arra, hogy kérelmezsem dédnagyanyám rehabilitációját és visszahozzam tisztességét és becsületét az utókornak.

Nagy izgalommal mentem azon a bizonyos napon a bírósági tárgyalásra.

- Pont én, a legfiatalabb dédunoka, micsoda megtiszteltetés?! - gondoltam. Tele volt a lelkem büszkeséggel és félelemmel is.

- Képes leszek én erre? - kérdeztem magamtól - hiszen akkor én még nem is éltem!

Minden erőmet és tudásomat beleadtam, hogy megvédjem dédnagyanyám törvényes igazát. Az ügyész folyamatosan támadott és igyekezett összezavarni a gondolataimat, de én keményen kiálltam ártatlansága mellett, melyet hivatalos iratokkal is igazolni tudtam. Dédnagyanyám lelke pedig végig ott volt velem és segített, hogy elégtételt nyerjek.

Most már nyugodt szívvel tudok tisztelni emléke előtt és megmutathattam a gyerekeimnek is, hogy a megmaradás érdekében az igazságért és a tisztességért mindig érdemes küzdeni.

Nyugodj békében Isten nevében drága dédnagyanyám!

Kiss Éva

A rejtőzködő zászló

1938. november 2-án Kárpátalját visszacsatolták Magyarországhoz. Eközben az első világháborúban vitézi ranggal kitüntetett Béres István dédnagypánk ajándék formájában egy magyar címeres zászlót adományozott szülőfalujának Tizasalamonnak. A zászlót feleségével, Nagy Margittal készítette saját kezűleg. 1938 decemberében került sor az átadásra a salamoni református templomban. Az adományozók hintóval érkeztek az ünnepségre akkori lakóhelyükről, Mátészalkáról. A zászló méltó helyre került a templom karzatára.

1944-ben Kárpátalja szovjet kézre került, ezért a zászlót rejtegetni kellett. Kézről kézre, padlásról padlásra járt, míg biztonságos helyre nem került. A háború után a zászló eltűnt és senki nem tudott róla semmit. A dédnagyszülők félelemben éltek és ezért titokban tartották még a saját gyermekeiknek se meséltek róla.

A mi nagypapánk is csak gyermekkorában halott róla, de csak sokkal később láthatta a zászlót. Szovjetunió bukása után a zászló előkerült, de pontos információk nincsenek róla. 2011-ben Béres Bélát a harmadik gyermeket értesítették a zászlóról, így ő Tizasalamonba utazott, hogy megnézzé azt. A zászló akkor még nagyon rossz állapotban volt, az 1944 során a templom körül zajló harcok miatt, és ezért restaurálásra szorult, de senki nem akarta elvállalni az állapota miatt. Míg nem 2015-ben a Vigyázók Had- és Kultúrtörténeti Egyesülete el nem vállalta, hogy a templomnál hősi halált halt magyar honvédek emlékére egy emlékművet állít.

A tiszasalamoni rokonoknak és a gyülekezetnek köszönhetően a zászló restaurálására is sor került. A sikeres javítás érdekében a Vigyázók adománygyűjtésbe kezdtek. A zászló 2016. augusztus 20-án Szent István király ünnepén került sor. Az ünnepségen részt vett az adományozók még életben lévő két fia Béres Károly és Béres Béla és az unokák, dédunokák, vagyis mi.

A zászló szentelése egy gyönyörű és megható istentisztelettel volt összekötve. Ezen az ünnepségen láthatta életében először a zászlót a mi nagypapánk is. Az ünnepségen megjelent Magyarország Ukrán konzulja, és a csapi polgármester is.

Számunkra ez egy felejthetetlen emlék volt. Nagyon jó érzés volt megismerni az ottani rokonokat és látni, hogy milyen nagy szeretettel fogadnak minket. Nagy büszkeséggel tölt el, hogy a dédszüleinkre a mai napig tisztelettel, szeretettel gondol a tiszasalamoni község, ugyanakkor a Béres család is nagyon büszke rájuk. A zászló megtekinthető a tiszasalamoni református templomban.

Kiss Lilla és Kiss Virág (dédunokák)

Nagynénikém Kissándora

Éldegél a mi kisvárosunk temetőjében egy különleges kismadár. A sírkerterek látogatói eleinte furcsállották, hogy egy színes tollazatú papagáj hangoskodik nagy vidáman a szomorúságra és a csendes emlékezésre teremtdőtt helyen, aztán lassan megszokták. Úgy gondolhatták, ha már az élet meg az elmúlás a kerítésen kívül összetartozik, nem lehet azokat szigorúan elválasztani egymástól a kerítésen belül sem.

Azt azonban rajtam kívül csak nagyon kevesen tudják, miképpen került a madárka a temetőbe. Ha meggondolom, három ember tudja összesen. De mivel felhatalmaztak rá, hogy megtehetem, kezdődjék hát Kissándor tanulságos történetének bevonulása a megérdemelt halhatatlanságba.

Nagynénikémet születésekor Rozáliának nevezték el, de mindenki csak Rózsikának hívja. Bár ő inkább azt szereti, ha Rózsának szólítják, mert szerinte a Rózsa név azt a méltóságot testesíti meg, ami a virágok királynőjéhez illik.

Nagynénikém szereti azt hinni, hogy ő maga is méltóságteljes, mint az általa rajongva szeretett rózsák a kiskertjében, és ebben van is valami. Termete magas, erőteljes, végtagjai olyan vaskosak, hogy láttukra bárki biztosra veheti: ezt a hölgyet egy forgósél sem képes leverni a lábáról. Ha kedvenc foteljében ülve mereng, egyenes dereka és arisztokratikus arcéle láttán azt lehetne hinni, hogy egy királynő aggódik éppen, nem túlságosan költséges-e az udvartartása.

Nagynénikém nem csak a rózsákat imádja, minden növény iránt erős érzelmeket táplál. A kert öreg diófáját például naponta legalább egyszer megöleli, meggyőződése szerint ugyanis ilyenkor erőt merít a hatalmas fa törzsében áramló életnedvekből. Ebben is lehet valami, nagynénikém ugyanis, hiába jár el felette az idő ugyanúgy, mint mások felett, mintha semmit nem veszítene az életerejéből.

A hangja pedig mintha évről-évre erőteljesebb lenne. Amikor a kertvégi kukoricásban szorgoskodó Frici bácsit pontban egy órakor ebédlőasztalhoz szólítja, arra nem csak a baromfiudvarban kapingáló tyúkok kapják fel rémülten a fejüket, hanem valamennyi szomszéd, aki az idő tájt éppen otthon tartózkodik.

Talán csak Frici bácsi nem rezzen össze ijedtében, ő ugyanis fenntartások nélkül imádja a feleségét, akinek sem a természetben, sem a hangjában nem talál kivetnivalót. Jómagam nem egyszer voltam tanúja, amint olyan rajongással nézte az ő Rózsáját, mintha az balerina és operacsillag lenne egy személyben.

Maga Frici bácsi hórihorgas, szikár alak. Rózsájának is fölébe magaslik, mindeközben pedig a kiváló házi koszt ellenére olyan sovány, hogy amikor vakbéllel operálták, jó előre figyelmeztette a sebészt: aztán vigyázzon a szikével, nehogy véletlenségből átvágja alatta a lepedőt is. A sebésznek szerencséje volt humora, nagyokat kacagott Frici bácsi megjegyzésein, és példaként állította a betegek elé: ilyen kedéllyel kell rendelkeznie annak, aki hamar meg akar gyógyulni.

Csakhogynem lehet mindenki Frici bácsi.

Pedig én is nagyon szerettem volna legalább hasonlítani hozzá.

Gyakran megfordultam náluk, szerettem érezni, mennyire szeretnek.

Saját gyermekük nem lévén, rám pazaroltak minden féltést, aggodalmat, s miközben cseperedtem, e két, amúgy is túlcsorduló érzelmekkel bíró emberből valósággal áradt felém a szeretet és a jóság. Mi mást tehettem volna, mint hogy tiszta szívből viszontszerettem őket.

Ami nem gátolt meg abban, hogy közben csodásan elszórakozzam.

Frici bácsinak a konyhakerten és rajongott felesége kényeztetésén kívül egy hobbija volt: minden pénteken eljárt a közeli kisvendéglőbe, dominózni. Tizenhatan jöttek össze ezeken a napokon, lejátszottak jó néhány partit, és vég nélkül ugratták egymást, amit mindannyian roppantul élveztek.

Egy ilyen ugratás következményeképpen lett nagynénikémnek Kissándora.

Frici bácsi hatvanadik születésnapját nagy éljenzésekkel és hátlapogatással a Dominó Kör is megünnevelte. Verset is írtak barátjuk tiszteletére, amit a kör korelnöke nagy átéléssel szavalt el, majd ugyanő rántotta le a leplet az ajándékról is, a következő szavakkal:

- Ha valamikor, csak kis időre is, nélkülözőnöd kellene hitvesedet, ez az ajándék mindig emlékezetedbe idézi majd őt. Garantáltan nem felejtet el, egyetlen percre sem!

A lepel lehulltával madárkalitka vált láthatóvá az asztal közepén, benne egy kék-zöld madárral, amelyik azon nyomban olyan vad rikoltozásba fogott, hogy a kör tagjai is lúdbőrözni kezdtek, pedig ők nem először hallották.

De nem hiába volt Frici bácsinak jó humora. Miközben köszönetképpen kedélyesen csapkodta cimborái hátát, egyfolytában kacagott, a végén pedig szusszant egyet és csak annyit mondott:

- Rózsikámnak a köszöntő beszédről nem kell tudnia, rendben?
Értették egymást. Régi barátoknak nincs szükségük magyarázkodásra.

Nagynénikém ugyan eladdig inkább a növényvilággal volt meghitt viszonyban, ám a madarat is szeretettel fogadta. A kék, a zöld amúgy is kedvenc színei - mondta. S amikor kiderült, hogy e papagáj őseit a hódító hadvezér, Nagy Sándor hozta Európába, de mert ez kistestű madárka, ennél fogva a Kissándor névre jogosult, a névadással már nem is kellett bíbelődni.

Nagynénikém kék-zöld madara értelemszerűen a Kissándor nevet kezdte viselni.

Mondhatnánk, tejben-vajban fürösztötte Rózsika néni a Frici bácsi születés-napi madarát, ha nem tudnánk, hogy a papagájnemzetség a tejben-vajban való fürdésért nem igazán lelkesedik.

Fogalmazzunk tehát helyesen: Rózsika néni agyonkényeztette Kissándort.

A ház, amelyben nagynénikém és Frici bácsi éldegélt, olyan volt, mintha a Grimm testvérek tervezték volna, Hamupipőke és a Hófehérke történeteinek megírása közt, pihenésképpen. Ennek a mesebeli házikónak a kerti pavilonjába - amit nagynénikém szalelinek hívott - került Kissándor kalitkája. Onnan nem csak a virágoskertben szorgoskodó Rózsika nénit tarthatta szemmel, hanem a gyümölcsösben vagy a veteményesben dolgozó Frici bácsi mozgását is.

Kis idő elteltével megtanulta, hogy a nap bizonyos órájában elkészül az ebéd, s olyankor rikoltani kell, hogy Frici bácsi a zöld lombok közül előkerüljön. Nagynénikémnek nem kellett többé kiereszteni vészjósló trilláit, megtette helyette Kissándor. Frici bácsi pedig elégedetten asztalhoz ülhetett.

Így telt boldog meglepettségben a nyár, s az ősz is csak annyi változást hozott, hogy Kissándor kalitkája bekerült a nappaliba. Az állatkereskedésben, ahol Rózsika néni a madár számára a minden igényt kielégítő eleséget megvásárolta, az eladó hiába bizonygatta, miszerint a Kissándorok kiválóan elviselik a teleket a lakáson kívül is, nem kell őket meleg szobában tartani. Nagynénikém lelke nem tudta volna elviselni, hogy az időközben egészen a

szívéhez nőtt madár a terasz, netán a fűtetlen előszoba falára függesztett kalitkában vacogjon.

Így hát Kissándor családtagként nézhette esténként a tévében Rózsa néni és Frici bácsi kedvenc filmjeit. Az izgalmasabb jelenetknél fel-felrikoltott, olykor a frászt hozva ezzel a házaspárra.

Ha Frici bácsinak házon kívül akadt dolga, Rózsa néni a kismadarat vonta be a társalgásba. Következésképpen Kissándor idejekorán értesült a nagytakarítások időpontjáról éppúgy, mint arról, mikor esedékes a fodrász meglátogatása. Vele beszélték meg azt is, leesik-e hó a hét végén, ahogyan a meteorológusok jósolják.

Ha akarta volna, szinte egyenrangúnak érezhette volna magát a róla gondoskodó két emberrel.

Ha nem lett volna a kalitka.

Tavaszi lett közben, aztán megint nyár, s Kissándor ismét a kerti pavilonból szemlélte, miként hajlogat Rózsa néni a szalelit körbevevő rózsái föl. Néha olyan elragadtatott boldogság tükrözött az arcán, hogy Kissándor akár meg is irigyelhette volna, ha nem köti le a figyelmét valami más.

Tavaly is nézegette, amint a gyümölcsöskert zöld lombjai közül elővillan a cseresznye, lejjebb a málna, még lejjebb a ribizli pirosa. Frici bácsi be is tett a kalitkájába a finomságokból minden nap, s elégedetten bólogatva nézte, a papagájnak mennyire ízlik az általa nagy gonddal termelt gyümölcs. Időnként nagy komolyan azt is megjegyezte:

- Nyugodtan csipegedesd, ezen aztán egy csepp permetlé sincsen!

Ám egyszer csak Kissándor inkább fájdalmas szomorúsággal, mintsem mohósággal nézegette az egyre sötétebbé váló, piros foltokat. Ő maga akart ott repkedni az ágak közt, kiválasztani a neki tetsző szemeket, belekoppintani a csőrével a cseresznye puha húsába, hogy kicsorduljon belőle az édes lé...

Szárnyalni szeretett volna a lombok közé beeső napsütésben, repülni, repülni egészen sötétedésig, s néha megpihenni közben a diófa lombja közt csivitelő szabad madarak közt.

Úgy beleélte magát a gondolatba, hogy napról-napra szomorúbb lett. Feje lekókad, enni sem volt már kedve. Egy feketerigó próbálta vigasztalni: mesélt neki egy közeli díszmadártenyészetéről, ahol sokkal rosszabb körülmények közt élnek a sorstársai. Állítólag többször is látta, amint az ottani papagájoknak verekedniük kell egymással az eleségért, olyan szűken porciózzák a napi adagjukat.

Kissándort azonban úgy elfoglalta a saját bánata, hogy szinte nem is figyelt a feketerigóra.

Rózsa néni és Frici bácsi egyre aggodalmasabb tekintettel figyelte a szenvedéstől szinte kifakult madarat. Az állatorvos is hiába jött, nem tudott mondani semmi okosat.

Mígnem egy csöndes, meleg estén a kerti pavilonban fonott karosszékében üldögélő Frici bácsi felnézett a könyvéből, a homlokára tolta a szemüvegét és azt kérdezte Rózsájától:

- Ha madár lennél, szeretnél rácsok között meghalni?

Nagynénikém nem válaszolt erre semmit, csak odament Kissándor kalitkájához, és kitérte az ajtaját.

Kissándor mintha észre sem vette volna, csak ült, lehorgasztott fejjel.

Hajnaltól aztán, amikor a nap első sugaraitól úgy elkezdtek szikrázni a harmatcseppek, hogy közönséges halandó azt hihette volna, valaki teleszórt a éjjel gyémántokkal az egész kertet, Kissándor fölemelte a fejét. Aztán kicsit kidugta a kalitka nyitott ajtaján. Majd nekirugaszkodott, s mint aki birtokba akarja venni a kalitkaajtóból elérhető összes levegővet, szárnyalni kezdett.

Szédült.

A szíve úgy vert, mintha valaki dobverővel ütné odabent.

Amikor már nem kapott levegőt, leereszkedett egy faágra.

Lassan tért magához, eközben mondogatta: „nem fogok elájulni, persze hogy nem fogok elájulni!” Aztán oldalra nézett, és megpillantotta a leggyönyörűbb cseresznyeszemet, amit életében valaha látott. Olyan gyönyörűséggel vágta bele a csőrét, hogy kicsurrant belőle az édes cseresznyelé - éppen úgy, mint amikor még csak vágyakozott utána.

Mire Rózsa néni és Frici bácsi felébredtek, Kissándor már nem volt a közelben. Valahol a dombok felett repült éppen, és a világ urának érezte magát.

Nagynénikém napokig vigasztalhatatlan volt. Egyre csak sóhajtozott, folyton a kalitkát leste, hátha Kissándor meggondolta magát és hazatér. Titkon sírdogált is, néha pedig erőt vett rajta a düh, olyankor hűtlen, hálátlan jószágnak nevezte a madarat, aki meg sem érdemelte az iránta tanúsított nagy jószágot és a róla való gondoskodást.

Amikor Frici bácsi - aki különben maga is szomorkodott, ha nem is mutatta - megelégtelte Rózsája gyászát, átölelte a vállát, maga felé fordította a sírdogálástól összegyűrődött arcú asszonyt, és így szólt:

- Kissándor elment tanulni. Most majd kijárja az iskolákat, felnőtt szépen a maga erejéből, meglehet, még családot is alapít. Nem kell félteni, jókötésű, ügyes kis madár. Nem lesz semmi baja, meglátod.

Nagynénikém kissé mintha valóban megnyugodott volna férje józansága láttán, ráadásul felébredt benne a remény is, hogy a madarat még viszontlátja.

Frici bácsi jól beszélt, pedig nem sejthette, mennyire eltalálta, mi történik Kissándorral. Bizony, éppen az iskolákat járta. A mezőn egy gólyával társalgott, amikor menekülnie kellett egy arra ténfergő, alattomos kóbor macska elől. A patakparton megismerkedett egy kalandos úton ide került fehér kócsaggal. A tanyáknál barátságosan emukkal találkozott, a gyümölcsös-kertekben seregélyekkel, rigókkal meggyvágókkal, cinegékkel váltott szót.

Bekukkantott a díszmadártenyészet udvarába is, de úgy elémítette, amit látott, hogy nem volt kedve beszélgetni az ott lakókkal. Később majd visszatérek - határozta el - talán segíteni is tudok nekik.

Az éjszaka egy csöndes, virágdíszes, illatos helyen érte az addigra már alaposan elcsigázott Kissándort. Előbb egy hamisciprus ágai közé telepedett, aztán észrevett a közelben egy kicsiny harangtornyot. Ott biztonságosabb lesz, gondolta, és berepült az ablaknyíláson. Egy ébredező baglyot zavart meg a vadászatra való készülődésben, tőle kérdezte meg már-már félálomban:

- Bocsánat, meg tudná mondani, hol vagyok?
- A temetőben - felelte a bagoly, de Kissándor ezt már nem hallotta. Elaludt.

A reggel éppen olyan boldogságot hozott, mint az előző. Hogy temetőben van, a madárkának nem jelentett semmit, nem tudta, mi az a temető. Sőt, annyira megtetszett neki a virágoktól roskadozó, balzsamos illatokkal teli sírkert látványa, hogy elhatározta, itt letelepszik, s innen indul majd a világot felderítő útjaira.

A hazatérő bagollyal még meg tudta beszélni - aztán a kövér kuvik mindjárt el is aludt -, hogy jól elférnek ketten is a harangtoronyban, főképpen, mivel váltott műszakban élnek az életüket: a bagoly éjjel vadászik és nappal alszik, Kissándor éppen fordítva. Noha az ő vadászata inkább a környékbeli gyümölcsösök kertek termésére irányul, a mezei pockokat ritkítsák csak a baglyok - gondolta - meglesznek így is szépen, nem zavartatva egymástól.

Éppen így telt el a nyár, ahogyan nagynénikém Kissándora elképzelte: szabadon, gondtalanul.

A temetőjáró népek is megszokták lassan a jelenlétét. Némelyik magányos özvegyasszony néha oda is integetett neki, látva, hogy a kék-zöld madárka milyen figyelmesen szemléli a virágcsokrok elhelyezésének műveletét egy közeli sírkőről vagy faágról.

Arról meg aztán fogalma sem lehetett, hogy a babonásabbak egyenesen azt képzelik, az ő elhunyt hozzátartozójuk küldte a madárkát, hogy felvidítsa őket szomorúságukban.

Népszerű lakójává lett a sírkertnek nagynénikém Kissándora, erről azonban Rózsa néni csak akkor szerzett tudomást, amikor egy nagy csokor rózsával ő maga is kilátogatott elhunyt szülei sírjához.

Éppen friss vizet engedett a kútból a vázákba, hogy a hófehér, Hókirálynő fajtájú rózsákból összeállított csokrokat elrendezgesse bennük, amikor ismerős hang rikoltott rá a rózsalonccal befutott kerítés tetejéről.

- Kissándor! - sikoltott nagynénikém.

Hogy Kissándor mit rikoltozott erre válaszul, csak sejthetjük. Nagynénikém mindenesetre megesküszik, hogy a boldog viszontlátás papagájnyelven előadott, válogatott mondatait hallhatta, végül pedig a kismadár leült vele szemben, a sírkövön díszlő műkö galamb hátára, onnan nézték egymást meghatottan.

- Jól érzed itt magad? – kérdezte nagynénikém, amikor megelégte a csendet.

- Igen, nagyon – válaszolta a kismadár tekintete – Szeretnék itt maradni. Ne tessék féltetni.

- De mi lesz veled, ha jön a tél? - aggódott nagynénikém, mire a kismadár a tekintetével megint válaszolt:

- Ha fáznék, lesz védett helyem. Egy bagoly a lakótársam. Fenyőmagon, a hamisciprusok magján elédegelek, abból itt rengeteg van. Barátokat is szereztem.

- Hát jó - békélt meg a helyzettel nagynénikém - De azt tudnod kell, hogy hozzánk bármikor hazajöhetsz.

- Engem itt mindig meg tetszik találni, Frici bácsi is bármikor meglátogathat! - búcsúzott Kissándor.

Legalábbis nagynénikém szerint szóról-szóra így esett a viszontlátás, amelynek folytatásaként nagynénikém felkeresett egy jó nevű madártenyésztőt, a díszmadarasok egyesületének elnökét. Aki megerősítette, hogy Kissándornak az égvilágon semmi baja nem lesz, ezek a déli égvőről származó madarak igen jól bírják az itteni klímát, s nem csak, hogy képesek gondoskodni magukról, de egyes európai városok környékén olyannyira elszaporodtak, hogy egész kolóniákat alkotnak a városkörnyéki erdőkben.

Nagynénikém ekkor vásárolt egy papagájhölgyet, annak dobozával kísértált a temetőbe, s noha ez alkalommal Kissándorral nem találkozott, a hölgyet kitette egy bukszus bokor ágára, a következő útravalóval:

- Él itt egy nagyon kedves barátom. Szeretném, ha összeismerkednétek, és ha úgy alakul, akár családot is alapíthatnátok.

Aztán már ment is, vissza se nézett.

Hogy a szokatlanul zord tél miként telt el a sírkertben, különös tekintettel a harangtoronyra és környékére, valamint arra a rendkívüli tényre, hogy még márciusban is bokáig lehetett gázolni a hóban - mindezekről Kissándor tudna részletesen beszélni, de ő mostanában igen elfoglalt. Májusban egy kellemesen kék-zöld színű papagájhölgy és annak négy tojása felett kellett örködnie,

majd együtt nevelgetni a cseperedő Kissándorokat. Akikből biztosan szépséges madarak lesznek, a temetőjáró népek nagy gyönyörűségére.

Nemkülönben Rózsika néniére és Frici bácsiéra, akiket cseresznyeéréskor tervez meglátogatni a hattagú madárcsalád. A papa ugyanis szeretné nekik megmutatni, milyen ízű a szabadság cseresznyéje.

Ez ellen biztosan Frici bácsinak sem lesz kifogása.

Koblencz Zsuzsanna

Nagymamám élete

Megkértem a nagymamámat, hogy mesélje el nekem élete meséjét. Most hatvan éves és sok mindenben ment keresztül, mégis nagyon szeret mindenkit. Na meg persze mi is Őt!

„1956.07.27-én, Debrecenben megszülettem. 1958 decemberében megszületett az öcsém is, Kósa Ferenc Árpád. Amikor kilenc hónapos lett az öcsém, én pedig két és fél éves édesanyánk elhagyott minket. Sajnos édesapám egy balesetben meghalt.

A nagymamánk túl idős volt, ezért ő nem tudta vállalni a felügyeletünket. Ezért állami gondozásba kerültünk mindketten. Az öcsémet ekkor elvesztettem, mert nem egy intézetbe kerültünk. Én Berettyóújfaluba kerültem és az öcsémről semmit sem tudtam.

Nem volt rossz sorsom ott, vigyáztak rám, iskolába járattak és szakmát is tanulhattam. Nem épp egy nőies szakmát kaptam, de abban az időben nem volt lehetőségünk válogatni. Hivatalos szakmám szerint hegesztő vagyok.

Tizenhat évesen kikerültem az intézetből és el kellett mennem dolgozni. Egy hónapig még lakhattunk az intézetben, utána viszont a saját lábunkon kellett megállnunk. Ekkor ismét összehozott a sors az Öcsivel. Nagyon örültünk egymásnak. Bár ezek után megint szem elől tévesztettük egymást, később újra találkoztunk.

17-18 éves koromban megismertem életem nagy szerelmét egy pótszilveszteri bulin. Később ő lett a gyermekeim apja.

1975.10.07-én (tizenkilenc éves koromban) megszületett első gyönyörű lányom, Béke Julianna Mária. 1977.01.21-én megszületett második gyermekem, Béke László. 1983.10.06-án megszületett harmadik gyermekem, Béke Márta. Mikor megszülettek gyermekeim, megtanultam mit is jelent a feltétel nélküli szeretet. Persze ez idő alatt is dolgoztam, egyik gyerekemmel sem vontam GYES-en. A férjemmel nem alakult túl jól a házasságunk, de próbáltam mellette kitartani, hiszen nem akartam, hogy az én gyermekeim is apa nélkül nőjenek fel. Na és persze szerettem volna azt, ami nekem nem jutott gyerekkoromban, hogy családban nőjenek fel, ezért sok mindent

megtettem és meg is bocsátottam. Gyermekeimet tisztességben felneveltem, sosem hagytam el őket és mai napig mellettük vagyok, ha szükségük van rám.

Huszonkét év házasság után, amikor a kisebbik lányom tizenkét éves lett, mégis úgy döntöttem, hogy elválok (bár hamarabb tettem volna). A bérházi lakásból ki kellett költöznünk kertes házba, ami mindannyiunknak nagyon nehéz volt, de együtt átvészeltük.

Az első kis unokám 1997.02.15-én született és a Takács Dorottya Julianna nevet kapta. Ő volt a nagyobb lányom gyermeke. Ekkor voltam 49 éves. Mikor ő megszületett megkaphattam azt az örömet, amit az én anyukám nem kaphatott meg. Nagymama lettem. Újra átélhettem, milyen egy kicsi baba jelenléte. Az első két évben segítettem Julikának. A kisebbik lányom első lánya 2003.11.22-én született. A neve pedig Kocsis Zsanett Márta lett. Hat év után megint babázhattam, bár azt nagyon sajnáltam, hogy ők nem velem laktak. Ettől függetlenül segítettem neki is amiben csak tudtam. Második gyermeke, Kocsis Elizabet Krisztina, 2011.09.18-án született. Ő egy beteges gyerkőc volt, de együtt megoldottuk. A fiamnak nincsen gyereke.

Hatvanegy éves leszek az idén, sok szép évet és sok nehéz időszakot tudhatok magam mögött, de hálát adok a Jóistennek a három szép gyermekemért és három szép unokáért, velük teljes az én életem. Ők az én családom.

Az én nevem Kósa Julianna Mária, már tizenhét éve ápolónőként dolgozom. Ez az életem története, amelyben a jóra fókuszálok és a rosszat próbálok magam mögött hagyni.”

Itt van én szeretett mamám története. Hálásak vagyunk a segítségéért, mind a történetben, mind minden másban. Szeretünk mama!

Kocsis Zsanett Márta

A kenyér

Szeretem a meséket, mert az olyan szép, mint a valódi, édes álom. A mi családukban Mama volt a nagy mesemondó. Azt szerettem, ha nem a keménylapos mesekönyvből, hanem csak úgy magától mesél. Emlékemben ma is él, az a rozoga hintaágy, ahol a nővérkémmel és a Mamával ültünk órákon át. S úgy csüngtünk ajkán, mint gyümölcs a fán, minden mesemondó délután. Testvérkém a hajás babáját szorongatta, s az én kezemben jókora kenyér, el nem engedtem volna semmiért. Mesélt-mesélt a mi Mamikánk a jó tündérekről, gonosz boszorkákról, Jancsiról és Juliskáról. De az én kedven-cem, a kormos Bence és a kemence volt. Mindennap kértem, ezt mesélje, és mindig tett hozzá valami új történetet. Amin aztán jót kacagtunk, ahogy elképzeltük a fekete Bencét. Hahotázva fetrengtünk a nevetéstől, és próbáltam utánozni a mese főszereplőjét. Amikor leejtettem a kenyérem, a mama mo-

gorva lett. S én nem tudtam mi történt. Miért lett ilyen bánatos és szomorú? De nagyon megijedtem, és félénken néztem rá. Hát hová lett az én szelídarcú, aranyos nagyikám? Kisvártatva szólt csak – „Ej, szedte-vette teremtetten!” Két kezébe fogta, fújta, simogatta a lehullott darabkát, mintha drágakő lenne, s azt tisztelettel és szeretettel adta nekem át. Éreztem, és kis eszemmel már felfogtam a kenyér becsét. Még jobban szorítottam, ígértem nagyon-nagyon, hogy földre én nem ejtem soha többé az Istenke „testét”. Óvodásból iskolás lettem én, de azóta sem felejtettem el a KENYÉR szent nevét, igaz már nem szorongatom, mint hajdanán. De amikor az asztalunkon látom, valami melegséget és tiszteletet érzek. Szeretettel megköszönöm mindazoknak akik azt az asztalunkra segítették. A Dédikémre is gondolok, aki a világ legfinomabb „herőcóját” (fánkszerű süteményét) sütötte nekem, amikor szegény még nem volt ilyen beteg. Ma is érzem a számban azt az olvadó porcukros édes, isteni csodát, s hallom a hangját. –, Egyél-egyél lelkecském, neked sütöttem!” Nem is kellett sokat mondania, degeszre ettem magam. Közben olyan szeretettel nézett rám, mintha Ő meg engem szeretne megenni. Már mosolygott fátyolos szeme, két kezét ölelésre tárta, s én boldogan futottam felé. Megsimogattam eres, ráncos kezét mely oly sokat dolgozott. Könnyes szemében szikrázó igazgyöngyök tündököltek, hozzá bújtam, és hallgattam szívének édes lüktetését. S már nem a számban, valahol belülről éreztem azt a „porcukros édes isteni csodát”. Suttogásom hallja vajon? Alig-alig mozog a szám, de kiáltani szeretném –, „hogyan él még nagyon sokáig édes Dédikém!”

A kenyér iránti szeretetteljes tiszteletem, és megbecsülése ma növekvő korommal együtt folyton nőtt. Megtanultam a leckét, a világ minden kincséért sem dobnám, vagy szándékosan ejteném le a földre. S hogy a kenyérnek „lelke van és életet ad” ma már nem kétséges számomra. Most értem csak meg a mama mogorva tekintetét, és hogy akkor nem is rám haragudott. Tavaly részt vettem a nővéremmel a Kutató Gyermekek Tudományos Konferenciáján, pályamunkánk címe: Kenyérsütés régen és ma. Dagasztotunk, kelesztettünk, s a kemencében igazi házi, finom kenyeret sütöttünk. Mama és Dédi is megkóstolta, és most is hallom kedves szavuk –, „Ilyen finomat még soha-soha nem ettünk.” Olyan szeretettel és szívből mondták, hogy könny szökött a szemembe. Örülök, hogy még velem vannak, és el sem tudom képzelni nélkülük az életem.

Koczka Kitti Kata

Koczka Kitti Kata

Nagyszülők története

Életem egyik legfontosabb személye a nagymamám, akit nagyon szeretek és szívből tisztetek. Nagyon kedves és igazán segítőkész. Mindig tudom, hogy számíthatok rá, bármi történjék is. Habár az élete nem volt egy habos torta, ennek ellenére mindig tudott örülni az összes örömteli pillanatnak, és optimizmusát mások is csodálják. Másfelől viszont keményfejű is tud lenni. Már rég nyugdíjas korba lépett, de még mindig nagyon szorgos és dolgozós. Fiatal korában gyönyörű lány volt. Kerek arca van, igaz, most teli mély ráncokkal, melyeket az élet vésett rá, de sötétbarna szemei mindig mosolyognak. Tekintetében megértést és őszinte érdeklődést látok. Arcát ezüstös, hullámos haj keretezi, melyet ugyan mindig egy fodrász kreál, de ettől mindig nagyon elegáns benyomást kelt mindenkinben. Egyszerűen, de szépen öltözködik. Más

idős néniktől eltérően nem hord kendőt vagy öregasszonyos nagykabátot. Ha hűvösre fordul az idő, kalapot, sapkát tesz a fejére, a templomba pedig valamelyik kosztümjét veszi fel a sok közül. A nagymamám nagyon jó szakács. Vasárnaponként összegyűlik nála a család apraja-nagyja, és igazi olaszos lakomákat tart, ahonnan nem hiányzik a nevetés, hangoskodás, mindenféle jó étel, desszert és kávé sem. De nemcsak vasárnaponként látogatjuk. Sokszor elmegyünk hozzá a hétköznapi napokon is. Elmeséljük neki, mi történt velünk és ő is beszámol arról, mit látott, vagy hallott. A kistestvéreim azért szeretik ezeket a kiruccanásokat, mert a nagy színt minden fiókjából előkerül egy-egy szem cukorka vagy csoki, amit ők vidáman elfogyasztanak a szüleim rosszalása ellenére. Mindig rend van nála. Nem is tudom, hogyan sikerül neki ilyen tisztaságot teremtenie maga körül, hisz már nagyon fájnak a lábai, sokszor panaszkodik egyéb bajairól is, de aztán mindig másra tereli a szót. Például a virágaira. A faluban úgy is hívják, hogy „virágos Mariska”. Kora tavasszal már tele van az udvara szebbnél szebb virágokkal, mindig illatozik egy gyönyörűsége növényke a kertjében. Nyáron meg nincs olyan szabad hely ablakpárkányon, lépcső tetején, amelyeken ne sorakozna muskátlik sokasága minden színben és formában. Mindig mondom neki, hogy érdemes lenne lefotózni és képeslapként árulni a virágos udvaráról készült felvételeket. De legjobban azt szeretem, amikor mesél. A régi időről vagy az életéről. Az is kalandos volt, ahogy férjhez ment. Fiatal korában is regénybe illő dolgok történtek vele. A nyári szünidő nagy részét mindig nála töltöm, és újra és újra elmeséltetem vele kevéscs történeteimet. Szívesen mesél, és én jó hallgatóság vagyok.

Egyszer a kishúgommal voltunk nála a téli szünidő ideje alatt. Odakint rossz idő volt, tombolt a szél, de mi odabent ültünk a jó kis meleg nappaliban anyukámmal és a nagymamámmal. Ki-ki egy csésze forró teát, vagy csokoládét szorongatott a kezében. A fiúk még nem voltak itthon, ideális alkalom volt ez egy kis régi idők féle mesére. Már éppen meg akartam kérni a nagymamámat, hogy meséljen valamit, de ő, mintha olvasott volna a gondolataimban, már mesélte is az egyik kedvenc történetemet.

„Már rég volt, amikor én ilyen kicsi lány voltam, mint te, Zsófia. Akkor még nem folyt víz a csapon, a teához nem vízforralóban melegítettünk vizet. Kezünket, arcunkat is csak hideg vízzel mostuk meg egy lavórban. Abban is mosdottunk meg, miután vizet melegítettünk nagy fazekakban hozzá. Előfordult, hogy néha meg is fáztunk. Tudjátok, a telek mindig hosszúak és ridegek voltak. Nem úgy, mint mostanában. Mi nem csodálkoztunk, ha sokat havazott, néha még az iskolába sem jutottunk el, olyan nagy hó esett. És nem autóval, vagy biciklivel mentünk, nem! Akkoriban kevés ember engedhette ezt meg magának. Ha messzire akartunk utazni, apám befogatott a szekérbe. De ha isko-

lába menünk, gyalog jártunk, lehetett bármennyire is zimankó. Nem voltunk gazdagok. Egyik ilyen téli reggelen anyám hangosan keltegetni kezdett: „Mariska, gyorsan, kelj fel! El kell menned Kaposra, gyógyszer kell a lázas öcsédnek, nagyon beteg!” Az embereknek nem volt még akkor telefonjuk, nem lehetett csak úgy odatelefonálni a patikába, hogy küldjenek el nekünk egy csomagot. Az orvosért is személyesen kellett menni, mentőautók sem voltak még! Nem tehettem mást, tudtam, hogy apám már rég munkában van, azért küld anyám engem. Bár még csak 13 éves voltam, zokszó nélkül felöltöztem, és már indultam is. Az út nem volt könnyű, sem rövid. Mai szemmel nagy bátorság kellett hozzá, hogy megjárjam azt az utat. De a faluban nem volt orvos, anyámnak meg az öcsém mellett kellett maradnia. Csonttá fagytam abban a sűrű hóesésben, de tudtam, hogy nem vesztegethetem az időmet. Már félúton jártam, térdig a hóban gázolva, amikor meghallottam egy ló vontatta szekér hangját. A város felől érkezett, félreálltam az útjából. Ahogy felnéztem, egy nagy bajuszú ember már meg is állította a lovakat. Mellette hatalmas bundába tekerve ült egy fiatal fiú. Az ember nem gondolkodott, meglátott egy kislányt, aki segítségre szorult. Miután megkérdezte hová és miért megyek, nagy nehezen visszafordította a lovakat a város felé, és maga mellé parancsolt. A fia mellé ültetett és betakargatott. Ha ő nincs, talán ott fagyok meg valahol Kapos felé. De szerencsém volt. Az ember elvitt a patikába, a gyógyszerekkel pedig szerencsésen és időben hazaértem. Az öcsém megmenekült. Anyám akkor is, később is megköszönte annak az embernek a kedvességét és a jószívűségét. Később pedig én is megtehettem, életem során többször is. Mert a fia feleségül vett engem, ő lett a ti nagyapátok kislányom!“

A nagyim nemcsak akkor egyszer került életveszélybe. Van más ilyen izgalmas története is, azt is elmesélte ezen a délutánon.

„Egyszer, mikor kint dolgoztunk a mezőn, valahogy figyelmetlen voltam és úgy ültem le egy szénaboglyába, hogy a vasvilla, amit apám nem szúrt mélyen a szalmába, megszurta a lábam. Nem volt nagy a seb, nem mentünk vele orvoshoz, anyám meglocsolta egy kis vízzel, aztán átkötötte a fejkendőjével. Nem is fájt nagyon, ezért a mezőn maradtunk és befejeztük a szedést, csak estére értünk haza. Én sem törődtem vele, nem volt szokás, hogy minden aprósággal orvoshoz szaladjunk. Este, mikor hazaértünk, már nagyon fájtattam. Anyám átkötötte, borogatást tett rá és lefeküdtünk aludni. Így ment ez napokon keresztül, de a seb csak nem akart gyógyulni. Egyre csúnyább lett, eleinte vörhenyes, később sötétlila, majd már majdnem fekete. Hiába kötöztünk és öblítettük anyám gyógyfőzeteivel, nem használt. Ahogy teltek a napok, persze nem feküdtem. Dolgoztam és végeztem a napi teendőimet

ugyanúgy, mintha mi sem történt volna. Nem lehetett pihenni, nem feküdhettem le olvasgatni, vagy a televízió elé, mint most tenné ezt egy beteg tizenéves. Elláttam az állatokat, és segítettem a ház körül. Anyám akkor ijedt meg, amikor lázas lettem. Tudta, most már baj van, orvoshoz kell menni. Addigra az én lábamon a seb már szinte fekete lett. Mire a lázam is felment, addigra már nem nagyon tudtam rá se állni. Apám befogatott a szekérbe, szalmát tettek a szekérkocsiba, arra a nagy dunyhákat, úgy fektettek rá, és vittek be Kaposra. De ott az orvos nem tudott segíteni, azt mondta, itt nagyobb a baj. Haza se mentünk, apám rögtön elhajtott Munkácsig. Ott volt csak kórház. Bizony. Nem tudom, most meddig tartana az út, akkor is órákba tellett, míg megérkeztünk, de apám ügyesen hajtott, megkerestük a kórházat, ahol kimosták a sebet és fel is vágták. Emlékszem még most is, mennyire fájt. Azt mondták, vadhús nőtt benne, és ha még két nap otthon maradok, bele is haltam volna. Azután hazaküldtek minket, de még sokáig kellett kötözésre járnom. És apám becsülettel vitt minden nap a kaposi doktorhoz. Látod, még most is megvan a helye, itt, ez a nagy gödör a lábam közepén.”

És megmutatta a helyét.

Más alkalommal, arra kértem, meséljen valamit a háborúról, és bizony, ő arról is tud mesélni. Nyolcvan éves lesz a nyáron, és még kicsi volt, amikor kitört a második világháború. Sok dolog van, amire emlékszik, és számomra olyan hihetetlen ezeket a történeteket hallgatni, mintha egy regényt olvasna fel. Nekem és korosztályom többi tagjának felfoghatatlan és nagyon távoli mindaz, ami akkor történt. Emlékszem egy történetre, amelyik arról szól, hogyan ölték meg német katonák az egyik osztálytársát.

„Kedves fiú volt Laci, és volt egy idősebb testvére Gyszi, akivel folyton az erdőt, mezőt járták. Akkor is, amikor a szüleik megtiltották nekik, mert híre ment a faluban, hogy katonákat láttak a határban. Anyám figyelmeztetett, ne menjek még a faluba se egyedül, a kiserdő fele meg, amerre a temető is volt, aztán végképp tilos volt elmenni, pedig sokszor jártunk arra gombát, erdei gyümölcsöket szedni. De akkor megfogadtam a parancsot és otthon maradtam. Laciék nem tették. Gyszi mesélte később, hogyan történt. Azt mondta, a kiserdőbe készültek madártojást szedni, amikor észrevettek pár katonát. De nem ijedtek meg nagyon, látták, hogy szlovákok voltak. Gondolták, azok nem bántják őket. Gyszi vissza akart fordulni a faluba, de Lacika, az öccse nem hallgatott rá. Lelapultak a fűbe és egyre közelebb kerültek a felfegyverzett katonákhoz. Nem tudom, mit akarhattak, fiúk voltak, talán csak dicsekedni akartak vele a faluban, hogy testközelből láttak fegyvereseket. Elég az hozzá, hogy arra lettek figyelmesek, lövések dördülnek. Nem is értették, honnan

jönnek a lövések. Aztán Lacika látta, ahogy az erdőből német katonák szaladnak emezek felé. Akkor már mindkét fiú megijedt. Hát még amikor látták, hogy a szlovák katonák holtan esnek össze! Lacika nagyon megijedt, és futni kezdett, kiabált, hogy Gyszi is meneküljön. A nagyobbik testvér hiába próbálta visszarántani az öccsét, már késő volt. Egy lövés dördült, és Lacika felbukott. Gyszi látta, amint a németek közelebb jönnek hozzájuk, ezért lassan elkúszott a bozótosba, ott töltötte az éjszakát. A németek bejöttek akkor a faluba is. Végigmasíroztak a falun, nem mentek be minden házba, de azért valahová berontottak. Férfiak nem nagyon voltak a faluban, apám is a fronton volt. Csak gyerekek maradtak itthon. Mindenki rettegett aznap, mi is alig mertünk lefeküdni. A németek szerencsére elmentek, minket nem bántottak. Reggel Gyszi megtörtén lopakodott be a faluba és mondta el szüleinek, mi történt. Amikor Gyszi elmesélte nekem a történeteket, átéltem minden félelmét. Akkor még nem fogtam fel, milyen nehéz lehetett ez neki is, a szüleinek is. Emlékszem, mindenki sajnálta őket. A front elkerült minket, valós harcokat nem láttunk. Ez a halál azonban tudatosította bennünk, hogy háború folyik, és hogy ez velünk is megtörténhetett volna. Attól a naptól kezdve anyám és nagymamám még többet imádkoztak a fronton harcoló apáért, aki szerencsésen hazatért a háború végén.”

Amikor ezeket a történeteket hallgatom, sokat gondolkozom azon, hogy is lett az én nagyim olyan vidám ember, mint milyen. Bárhogyan is sikerült neki elfelednie a háború borzalmait, örülök, hogy így történt, és remélem, hogy még sokáig köztünk lesz, és szórakoztat majd a történeteivel.

Koczur Eszter

Hol volt, hol nem volt...

... Családunk története ott kezdődik, ahol a Maros és az Olt ered.

Erdély északi csücskében születtem, az ég erő fenyvesek ölén mely ma is olyan, mintha tündérek földje lenne. Csupa mese, csupa titok minden, a patakok énekelnek, a hegyek tetején felhők pihennek, és nyári reggeleken gyöngyharmatot lehelnek az angyalok az ébredező fűszálakra, virágokra.

Édesanyám Csíkszentdomokoson látta meg az áldott napot 1945-ben.

Gyönyörű igaz meséi, történetei, dalai terelgettek engem az irodalomszeretet útjára és támogattak abban, hogy hasonlóképp neveljem a gyermekeimet.

Hatan nőttünk fel szeretetben, tisztességben a szárnyai alatt. A fészek, amelyben éltem puha volt és meleg, én mégis hamar kirepültem belőle s elindultam szerencsét próbálni Magyarországra, mint a mesebeli legkisebb királylány.

Édesanyám iránt érzett hálával a batyumba kötött sok szeretetért, a hamuban sült könnyes pogácsákért az alábbi történetben megörökítem, az általa elmesélt legkedvesebb történetet, amely Róla szól. Emléke legyen áldott! (2017.03.21)

Kondra Katalin

Egy pár tarka lakkcipő

Magdolna, akit egyszerűen csak Magdának hívtak, szeretett volna iskolába járni.

Amikor eljött az ősz és az utcabeli gyerekek vidám füttyöréssel útnak indultak, a kislány sóvárgó tekintete addig követte őket, míg a távolság és a könnyek elhomályosították őzbarna szemeit.

Magda olyankor lefeküdt a földre, hagyta, hogy a rakoncátlan fűszálak cirógassák gömbölyű arcát. Álmodozva bámulta a puha felhőket és elképzelte milyen az iskola.

Hatalmas épületet látott maga előtt, óriás szárnyas kapukkal, amely fölött akkora csengő himbálózott, mint a templomi harang.

Kacsaringós folyosón vezette végig az ábrándos gondolat. A falakról hatalmas betűk és számok nevettek rá. Ő vidáman köszönt nekik, mert szinte mindegyiket ismerte már, pedig még csak öt éves volt.

Édesanyja esténként hamut szórt a kályha elé, és egy szép egyenes ággal gyönyörű ábrákat rajzolt. Ez itt Á betű, ez a B... ez a Mú.

Ilyenkor nagyot nevetett, mert azt a betűt a tehén is ismerte, hiszen mindig azt mondta Múúú. Így hosszan elnyújtva.

Magdának Boglár tehén volt a legjobb barátja.

Tavasztól őszig együtt csavarogtak a legelőn. Velük ment még Bolhás kutya és Magda valamelyik nővére, attól függően, hogy kinek nem volt aznapra más feladata.

A családot tizenegyen alkották. Kilenc gyermek és két szülő.

Az édesanya irányította a család életét, míg az édesapa távol volt.

Nehéz munkával kereste kenyerét, ősztől tavaszig döntötte a fát az erdőn, nyáron pedig a hegyekbe ment szénát gyűjteni.

Az öt fiú közül a két nagyobb apjukkal dolgozott, a középsőt beadták inasnak egy gépész mellé, a másik kettő még porbamaszó volt.

A nagyobb lányok a ház körül segítettek, vagy egymást váltva iskolába jártak.

Magda csak ritkán élvezhette testvérei társaságát, így megtanulta értékelni azt, amit a szabadság adott.

Zivatar után, mikor a nap és a szivárvány az ég tetején találkozott, Ő mezítlábas vidámsággal hancúrozott a réten.

Minden fát, minden bokrot ismert. Madárfészkek után kutatott, tojásokat számolt. Meghempergőzött a pocsolyákban és ruhástól fürdött meg a hegyi patakban, esténként pedig olyan ragyogó szemmel tért haza Bolhással és Boglárral, mintha minden álma valóra vált volna. Aztán eljött a hatodik ősz.

A kislány arca megnyúlt, kissé sápadt lett. Csak nem kerülgeti valamilyen titkos kór? - aggódott az anyja.

Szeptember tizenötödikén az egyik nagylány, Veronika, iskolába indult.

Magda szomorú arccal bámult rá. - Hat éves lettem a nyáron. Én mikor mehetek? - kérdezte tőle.

- Holnap Marcella megy, holnap után lesz a te nagy napod - szólt az anyjuk.

- Miért csak holnapután? - nyíltak tágra a meleg barna szemek.

- Mert csak egy pár rendes cipőnk van. Tudod, a többinek nyitva van a szája. Olyanban, nem lehet iskolába menni. Nem illendő - magyarázta felnőtt módon a hétéves Marcella.

Magda elgondolkodott.

Szöske fejcskájében felvillantak képzeletének csodálatos képei az iskoláról.

A kastélyszerű építmény, ahová bizonyára hercegnők és királyfik járnak... és... hamarosan Ő, a kis tehénpásztorlány is beléphet oda, akárcsak Veronika és Marcella. Ő, nemsokára Ő is nagy lesz és okos!

Egész nap boldog volt és még másnap is, amikor este fényesre síkálhatta a sártól foltos tarka lakkcipőt.

Milyen finom az anyaga. Azelőtt észre sem vette, mert akkor még nem tudta, hogy milyen fontos darab. Jó lehet cipőnek lenni! - gondolta. Egy cipő annyi helyre eljuthat, ahova egy mezítlábas kislány nem.

Apró kezeivel lágyan végig simította a fehér-fekete lakkréteget, és úgy látta, hogy a cipő ránevet, mert a csillogó felületen tükröződő arcképét nem ismerte fel. Ritkán nézett tükörbe.

Boglár itatóvályújában szokta néha szemlélni magát, de akkor is csak azért, hogy nem maszatos-e az arca valahol, mert úgy nem lenne illő utcára lépni.

A nagy nap elérkezett.

Magda legjobb ruhájában, fonott hajában piros masnival és a lábán ragyogó lakkcipővel készen állt, hogy elinduljon a „Csodák palotájába.”

Édesanyja kezét szorongatva, izgatottan szökdécselve mentek végig az aszfaltos úton, ahol a cipők kopogva jelezték minden lépését.

Mindenki figyeljen, mert jön... halljátok? Jön a kis tehénpásztorlány! - csattogtak a cipők s néha elrugaszkodtak, mintha el akarnák hagyni az apró lábukat. A kislány lábujjai kétségbeesetten kapaszkodtak. Néha meg kellett állni, pihenni.

- Legközelebb jobban kitömjük az orrát - jegyezte meg az édesanyja.

Hamarosan nagy csapat gyerek vonta magára Magda figyelmét, akik egy roskadozó, öreg ház előtt várakoztak.

- Kincsem, hát itt vagyunk - hallotta anyja hangját, de mintha távolról szólna, mert a kislányt a képzelete vitte tovább.

Ekkor megszólalt egy csengő, de mintha tehén kolomp hangja lett volna.

- Boglár is itt van? - riadt meg Magda.

- Nem édesem, becsengettek. Gyere, menjünk.

Magda szeme kissé elhomályosult. Az álmok szilánkokra törtek benne és ráhulltak a szívére. Szorongni kezdett és magára maradt.

Egyszer csak ismerős szó ütötte meg a fülét.

- Ez itt Á betű, ez pedig a B...

- Néni, tantónéni én tudom a Mút! - ugrott talpra Magda hirtelen.

A tanító néni mosolyogva fürkészte az új kislányt.

- Csak tessék, mutasd meg bátran! - szólt.

Magda nem csak a Mú betűt olvasta fel, hanem sorban mindegyiket, és boldogan ugrándozott a szünetben a többiekkel. Tanítás végére olyan nagy és okos lány lett belőle, hogy még a tarka lakkcipő szája is tátva maradt.

Amikor a kislány ezt észrevette éktelen sírásba kezdett.

- Most mi lesz? Jaj vége az életemnek, Istenem mit csináljak? - bömbölt kétségbeesetten.

- Mi történt veled Magda? - rohant oda a tanító néni.

- A cipőm, a drága szép cipőnk, Veronika és Marcella cipője. Ezután többé nem jöhetünk iskolába! - jajveszékelt a kislány tovább.

Így tudta meg a tanító néni, miért nem együtt járnak a Bíró lányok iskolába.

A lakkcipő végül kapott egy kis ragasztást, hogy használható legyen, amíg a Mikulás meghozza a bakancsokat.

Télire minden gyerek új lábbelit kapott, csak tavasztól őszig jártak egymás cipőjében.

Amúgy mezítláb járni nagyon egészséges!

Kondra Katalin

A mindennapi kenyérünk

Amit most leírok, azt a nagymamámtól hallottam, és a dédmamámról szól.

Abban az időben nem volt minden utcában bolt se pék, ezért a kenyérhez sem volt olyan könnyű hozzájutni, így otthon kellett sütni, persze, ha volt miből. Akkor nagy volt a szegénység. Sok gyerek volt a házban, sok volt az éhes száj, és minden nap kellett az asztalra valamit tenni. Az én dédanyám minden nap kiment a határba kalászt szedni, gyalog ment, mert nem tudott biciklizni. Amikor hazaért, megtisztította a búzát, elvitte a malomba, hogy

becserélje lisztre, amiből majd otthon bír kenyeret sütni. Amikor hazaért, először kovászt csinált, majd a liszttel összekeverte, és tésztát dagasztott belőle. Addig, míg a tészta kelt, dédapám befűtött a kemencébe, és előkészítette a sütőlapátot. A szakajtóban jól megkelt a tészta, és dédanyám óvatosan a sütőlapátra fordította, és betolta a kemencébe. Mikor megsült, a friss és finom kenyér illata terjengett az egész házban, ami tele volt szeretettel és jókedvvel, mert a nagy szegénység ellenére a dédmamám mindig vidám és viccelődős volt.

Sajnos, ma már csak mesékből tudjuk a kenyérsütés tudományát, mert szerintem tudomány volt.

Kopasz Dávid

Mama mesélj!

Ha nálam van az öt éves unokám sokat mesélünk. És ő elsősorban nem a klasszikus meséket szeretné hallgatni, hanem a saját életünkről: milyen volt, amikor kicsi voltam én, az édesapja, a dédik. Nagyon sokszor elmondtam már, de mindig kéri, sőt ha valamit kihagyok, kijavít. Amikor még alig beszélt, azt mondta, ha be akartam fejezni: „tojább, tojább!”

Este lefekvéskor már mondja is:

- De mama, még nem vagyok „lefekvéses!” - Megfogja a kezem: - Mama mesélj!

- Miről meséljek Nórikámm?

- Magadról, mama, arról, amikor azt hitted egy várban laksz.

- Nagyon régen, még hat éves voltam, amikor Kabán a Hámán Kató utca hat szám alá költöztünk. Itt kezdtem el az első osztályt. Gyermekei fantáziámat megmozgatta, hogy több levél, amit a postás bácsi hozott Vár utcának volt címezve. Persze én Csipkerózsika várára gondoltam, majd jön a herceg és felébreszti álmából a hercegnőt. Szomorúan vettem tudomásul, amikor régészek szerettek volna kutakodni az udvarunkon, mondván alagút vezethet a templomhoz, a szüleim nem engedték meg. Azóta utána járva, megtudtam valószínű egy falakkal, árokkal körülvett templom állt itt. Az árok helye mára már a játszótér építése során jórészt eltűnt, de mikor mi ott laktunk öt lépcsőn kellett felmenni, hogy belépjünk a kapun. Hosszú úton mentünk be a házhoz, ami az udvar végében állt. Két oldalt szőlő lugas, virágok - amit sokszor ki-döntöttem az apukám nagy kerékpárjával, mert váz alatt tanultam biciklizni. (Nórika kuncog: mi az, hogy váz alatt?) A lugas két oldalán gyümölcsfák, két hatalmas diófa, fenyőfák, epres, málnás és sok-sok virág. A nagynéném virágcsokrokat készített és a piacon árulta, néha egy kis zsebpénz reményében én is segítettem. Olyan volt, mint egy kis botanikus kert, volt olyan hogy bekérezkedtek ismeretlen emberek, mondván olyan gyönyörű, hadd nézzenek

szét. Gyönyörű is volt, gyermekkoromat, fiatalságomat jó volt itt tölteni. Szomszédunk jobbról egy rendőr bácsi volt, a hátsó kis házikóban Ágica néni lakott, akit mi boszorkánynak hittünk, mert piócákat rakott magára. Belestünk a pici ablakon hozzá, majd visongva elszaladtunk. Az első ház Soós Feri bácsiéké volt, hentesüzlettel együtt. Bizony szerdán, szombaton nagy volt a sorban állás, néha az asszonyok hajba is kaptak, mert akkor ám nem volt mindig hús. Mi is csak szerdán és vasárnap ettünk ebédre húst. Ha dédi mama nagy ritkán kapott egy narancsot ketten osztzkodtunk rajta a bátyámmal. Balról Vágó bácsiék laktak, itt nevelkedett Vágó Béla bácsi, a tűzoltó, akit te is ismersz, akivel sokat játszottam. A kerítés mentén végig orgonabokrok húzódtak, bebújtam a bokrok közzé, a túloldalon Béla őrizte az állatokat a zugban. Sokat mesélt arról, hogyan került ide nevelőszülőkhöz, mert a saját szülei verték. Ez olyan érthetetlen volt számomra. Szemben játszótér lett kialakítva, apával sokat hintáztunk, libikókáztunk ott. A fiatalok együtt alakították ki, én is kapáltam, gyomláltam, gereblyéztem a kialakításakor. Jóska papával is ott találkoztunk, dédi meg kilesett bennünket. Hívd már be azt a fiatalembert, ne a játszótéren ücsörögjete. Nórika nevet: mama, mi az, hogy ücsörögni?

- Mama, mesélj, tudod, ahol apa született!

- A Bethlen Gábor utcában építkeztünk, apa három éves volt, amikor oda költöztünk. Egész kicsi korom óta jártunk az akkor még Bacsó Béla elnevezésű utcába. Itt lakott a nagynéném, Szász Máténé Etelka néni, a névnapokon finom csiga leves, sült libacomb, rétesek, ízük még mindig a számban van. Mindig lestük, hogy keresztanyám elővette a naptárt - tudod, amit te „hány éves vagy”-nak nevezél el - és kivette belőle az előre odakészített húszast, tízest, amit tőle kaptunk. Nagy volt a boldogság. Akkor nem gondoltam, hogy évek múlva az ő háza helyén építkeztünk, és ott lakunk majd harminc évig. A szomszéd nénikkel együtt jártunk tejért és persze esténként még vagy egy órára megálltunk beszélgetni, megtárgyaltuk mi történt aznap. Néha kiszólt papa: megalszik már a tej. Amikor oda költöztünk sok volt a gyerek. Apák csapatostul mentek az iskolába, húsz gyerek is járt, jókat játszottak a poros úton, ahol kevés volt a forgalom. Szerelmek is szövődtek. Aztán aszfaltozott út lett, bevezették a gázt, szennyvizet, lett telefon, kábeltévé, internet. De a forgalom is nagyobb lett. A gyerekek felnőttek, sokan el is költöztek Kabárról, mint pl. apa is, amikor megismerte anyát. Egy jó kis történet jut eszembe az utcáról: egyszer utaztam a vonaton, jön a kalauz bácsi, kéri a jegyet:

- Maga kabai? - kérdezi, - én is odavaló vagyok.

- Igen, - feleltem, és hol lakik?

- A központban - válaszol.

- Igen, hát én is és milyen utca?

- A Bacsó Béla utcában.
- Na, ne, hát én is ott lakom.

Hideg, téli idő volt, be voltunk öltözve és nem ismertük meg egymást Almási bácsival, aki csakugyan az utcában lakott. Később jót neveltünk rajta. Az utca végén állt Tomek néni kicsi háza - a néni varrta a menyasszonyi ruhám.

- Mama, mutasd meg a menyasszonyi ruhád! De mire válaszolnék, alszik az én kis unokám. Oláh Tamás versére gondolok: „Semmi sem mozdul, de a képzelet ajtót nyit a múltra, s ismét eleven lesz az, ami volt...” és egy pillanatra én is elszendergek az unokám mellett.

- Mama, mesélj dédiről!

De erről az öt éves unokámnak még nem szoktam mesélni. A szüleim már régen meghaltak, én így emlékszem a meséikre: édesapám a második világháborúban fogságba került Zsitomir térségében. Amikor jöttek haza találkozott a nővére –a fent említett Szász Máténé - fiával, vitték őket kifelé.

- Pista, gyere haza!

Apámnak volt egy kis csonk ceruzája - talán ez mentette meg az életét. Ugyanis ceruzával jelölték meg az embereket: kit merre visznek. A rövid vonás még tovább Szibériába, a hosszú vonás haza Magyarországra. Ő a kis csonk ceruzával meghosszabbította a vonalat. Pistának is így akarta, de ő nem engedte, mondván, ha kitudódik, hadbíróság elé kerül. Édesapám hazatért, igaz úgy legyengült, hogy az állomástól szekéren vitték haza, mert már jártányi ereje sem volt, de élt! Pistáról egy távirat érkezett, hogy elesett. Sohasem tudtak meg róla többet, mostanában én derítettem ki, hogy Grodekben fejlődés érte 1944 májusában, és ott temették el. Apám nővére sohasem tudta feldolgozni huszonnégy éves fia elvesztését. Édesanyám a második világháború idején Nagyváradon dolgozott, egy zsidó családnál lakott. Amikor kezdték lefoglalni a zsidó lakásokat és bevezették a sárga csillag viselését a család öngyilkosságot követett el. Az apa minden családtagnak: feleség, két gyerek cián ampullát adott, és amikor úgy gondolták itt a vég, megitták. Nagyon sajnálták őket, mert rendes család volt, és végül kiderült már nem vitték volna el őket. Amikor a szovjet és román csapatok behatoltak a városba, és látható volt, hogy a Vörös Hadsereg csapatai elfoglalják a várost a hivatal nem várta meg, hogy Nagyvárad ismét Románia része legyen, hanem a hivatal együtt menekült vonaton Ausztriába. Közben bombatámadás érte őket, kész csoda volt, hogy túléltek. Az egész élelmiszer vagon szétbombázták, csak a bab maradt meg, azt ették egész idő alatt. Orosz katonák akarták elvenni édesanyám óráját, mert látszott a karján a helye, de ő jó helyre dugta: egy pamut gombolyagba és nem találták meg. Salzburg tartományban az Attersee alpesi tó közeli kis faluba kerültek, ahol amerikai megszállás volt. A feladatuk a katonák ingének vasalása, ami nem volt könnyű munka, mert az ing hátulján a

két hajítás vasalása igen nehéz, precíz munkát igényelő feladat volt. Az egyik alkalommal a közeli faluba temetésre ment az édesapja nővérével, az állomáson egy repülő szállt felénk és elkezdett löni rájuk. A félelemtől megdermedtek, egy vasutas, aki velük volt, mondta szaladjanak be az épületbe. Ő elindult, és agyonlőtték, édesanyám és Juci néni megúszták. Amikor kilenc hónap után elengedték őket, választani lehetett, ki megy haza, ki Ausztráliába. Ők a hazát választották, és épségben hazatértek.

- Mama mesélj!
- Kiről meséljek kicsim?
- Hát „engemről” mama! Arról, hogy amikor megszülettem sírtál. Miért sírtál mama?
- Mert nagyon boldog voltam, hogy vagy nekem, nekünk. Lejegyeztem, mennyi mindent mondtál, majd ha tudsz olvasni, elolvassuk együtt, és ha kisbabád lesz, neki is elmeséled, mi mindent mondtál kicsi korodban.
- Csak egyet mondj mama! Tudod, az új szót, amit én találtam ki.
- Tudod, mikor fáj a derekam, ráfekszem a denevérapadra. Egyszer mondtam neked: fáj a derekam, mire te: mama menj a „derekítőre!” Azóta így hívjuk.
- És a köszönés mama?

A köszönésről beszélgettünk.

- Azt kell mondani a néniknek, Nórika, hogy csókolom.
- De én nem akarom csókolni őket!
- Nem kell megcsókolni, csak ez a szokás. Azt mondod, hogy csókolom és „jóccakát”- zártam le vitát. Megérkeznek a szülők, és be akarom mutatni, mire jutottunk.
- Nórikám mondd el anyáéknak, hogy köszönünk a néniknek! Mire te: - Csókolom és „jóccakát!”

Ragyog a szeme, ahogy rám néz: Mama, nagyon szeretlek! Mama, te addig ne halj meg, míg nekem nem születik kisbabám! Ugye neki is mesélni fogsz?

- Igen kincsem. Elhomályosodik a szemem, jó hogy nem látja. „Nagyszülőnek lenni nem jelent mást, mint egy mennybéli áldást. Áldást egy olyan szülőre, aki egykor a gyermeke kezét fogta, most azonban az unokája lelkét gondozza. Az unokáját, akiért mindent odaadna. Akinek mindenkor mindent megadna. Akiért lehozná még a csillagos eget is, és ha kell, levarázsolná az égről a fellegeket is. Akiért érdemes még sokáig élni és mindennap jól lenni. Mert egy unoka olyan, mint egy kis gyógyító drága kövecske, ha veled van és nálad, boldog leszel tőle örökre.” (Lippai Marianna)

Kosina Józsefné

Dédapám, Berna József emlékére

(1902-1992)

13 évet adott a sors, addig, 90 éves koráig ismerhettem az anyai dédapám. Magas hamvasósz hajú, egyenes hátú, pipázó ember volt. A hüvelykujja felső perce egy mezőgazdasági baleset során megsérült, ennek köszönhettem, hogy nem kellett bevonulnia a világháborúba. Nem biztos, hogy túlélte volna.

A gyermek azokban az időkben még áldásnak számított, pedig keményen meg kellett dolgozni a mindennapi betevőért. Első felesége a szülés során meghalt. A két kisfiúval (2 és 3 évesek) a dédnagymamámmal szeretetben neveltek fel még 5 közös gyereket, akik közül már csak egy él. Egyet pedig ők temettek el pár hónaposan.

1975 telén történt egy váratlan baleset. Én még akkor nem éltem, de elbeszélésekből tudom az esetet. Cifraszállás nevű tanyán laktak a feleségével, s ő, már 73 évesen lóval bejött a faluba, Nyírbéltekre az unokákhoz. Nagy hó és jég volt a földutakon. Hazafelé a lónak már furcsa volt a járása, mozgása. Egy utcabeli hozta a hírt, egy öreg bácsi sír a falu határában, a ló összeesett a jégen és elpusztult. Az útviszonyok miatt egy szomszéd sem vállalta a papa és a szekér hazaszállítását. Anyáék hárman voltak testvérek, a legidősebb bátyja utánament. Noszogatta, átkarolta, húzta magával a nagyapját haza- Teljesen leizzadt, mire besötétedésre hazaértek. Valószínű, a papa is az unokája iránt érzett szeretet miatt tudta összeszedni minden erejét.

A szekeret a család többi tagja a faluba, az udvarukra tolta.

Akkoriban nem volt autó és vezetékes telefon sem. Ha a határ közepén történt volna és senki nem veszi észre, nem tud üzeni, nem tud kilométereket menni, ott fagyott volna meg a hideg téli éjszakában. Nem tudom, ma már hány unokának van ilyen erős kötődése a nagyszüleihez, mint akkor. Többször lakott ott a család náluk, de mindig is napi kapcsolat volt köztük, közös, kaláka munka, amellyel könnyebbé váltak a nagy területeken a hosszadalmas mezőgazdasági munkák. Ezzel a mintával is kitartásra, becsületeken elvégzett munkára, szorgalomra nevelték az idősek a fiatalokat.

A baleset hatására tudta meggyőzni a család a nagyszülőket, muszáj beköltözni a faluba, mivel a tanyát közigazgatásilag megszüntette, felszámolta a hivatal. Így a család felügyeletével élhették meg életük alkonyát. A mama betegségben ment el előbb, a papa még 8 évig. De mindig azt mondta az unokáknak, hát nem jön értem nagyanyád.

Pár hónap híján ünnepelhették volna meg az aranylakodalmukat...

Ha ez a bánata nem lett volna, megéri a 100. évet is, biztos vagyok benne.

Kótabé Tünde

Tánc egy életen át

Szeretném, ha egy olyan ember története bekerülne az Életmese kötetbe, aki példakép lehet nem csak az én gyermekeim, hanem mások számára is.

Én mindig is szerettem a táncot, de „botlábú” vagyok és testi adottságaim sem voltak soha egy táncoséhoz hasonlíthatóak. Elsősorban ezért íratam be a gyermekeimet Mikepércsen a Művészeti Iskolába néptáncra. Tudtam, hogy a jó hangulat, a mozgás csak előnyükre válhat.

Van az ismerős körömben családtag (anyósom sógora), aki szintén táncos. Eleken laknak, Gyulától 12 km-re, a határ mellett egy kis városban. Tőlünk kb. 140 km, tehát nem sűrűn találkozunk, csak egy évben egyszer-kétszer. Ilyenkor mindig sokat mesél Péter bácsi. 82 éves már, nagyapám lehetne. Röviden leírom a történetét:

Szabó Péternek hívják. 1935. május 10-én született Eleken. Szegény családból származik, édesanyja egyedül nevelte két gyermekét, igen nehéz körülmények között. Édesapja korán elhagyta őket, így - az élet nehézségei miatt - 10 éves korától kisbéresnek szegődött.

A kitelepítések után egy Román Imaházban énekkar alakult, melynek ő is tagja volt. 1947-ben Eleki Román tánccsoportot alakítottak, melynek alapító tagja volt. 1954-ben Nemzetiségi csoporttá alakult át a tánccsoport.

Dr. Martin György, Tímár Sándor, Halmosi Béla és még másokkal megkezdtek helyben és a környező falvakban a román táncok és zenék kutatását.

Bevonulása után a hadseregben is tovább folytatta az eleki román táncot.

1966-tól a Román Iskola szülői munkaközösségének elnöke lett, ahol a román gyerekeket 16 éven át tanította a román táncokra.

1972-ben a „Ki mit tud” döntőjében a Zalka Máté Tiszti iskolának a növendékeit tanították Tímár Sándor feleségével, ami az első élő egyenes adás volt a TV közvetítésében.

Tevékenysége során 1971-ben megalapították Vass Lajos felkérésére a Páva Kört, melynek szervezője volt. Tagjai száma akkor 62 fő körül volt. Ez a csoport később Eleki Román Hagyományőrző Tánccsoporttá alakult át és napjainkban is sikeresen működik. Több éven keresztül Szabó Péter volt a vezetője és aktív táncosa is. *Az idén ünnepelik a 70. évfordulójukat.* A táncukat rengetegen átvették, táncolják. Eljutott a határon túlra is, egészen Kínáig.

Szabó Péter az életét a románságnak szentelte és még a nehéz helyzetekben is kitartott csoportja mellett, ezért az Eleki Román Hagyományőrző Táncegyesület tagsága őt nevezte a Magyarországi Románokért kitüntetésre. Budapesten, 1991. augusztus 20-án A Magyar Köztársaság Művelődési és Közoktatási Minisztere Szabó Péternek a Népművészet Mestere Díjat adományozta.

2014. augusztus 03-án a Román Nemzetiségi Önkormányzat javaslata alapján az Elekiek XII. Világtalálkozója alkalmából Szabó Péter részére a település érdekében a románságért, nemzeti értékek átörökítéséért, valamint a hagyományok ápolásáért végzett kiemelkedő munkájáért elismerésben részesítette.

Nagyon sok versenyen volt. Ezen kívül még rengeteg díjat és oklevelet, érmet, kupát, kitüntetést kapott. Mindig megmutatja őket, de felsorolni sem tudom, annyi van. Könyvet is írtak románul a tánclépéseiről, fényképekkel oktatás céljára és hogy fenn maradjon az utókornak. Van olyan 1/8-os lépés, amit a táncosok még mai napig is alig tudnak leutánozni róla.

De nemcsak ez fogott meg a történetében, a sok díj és elismerés, hanem a rengeteg élmény az utazásokról, tánc fellépésekről. Egy történetet kétszer még nem halottam, mindig másiról tud mesélni. Ma már nem ő a Táncsoport elnöke, de még mindig táncol. Ha mennek fellépni ő és nagynéném, Erzsike is megy velük.

Legutoljára például Romániában voltak. Ahogy mesélték egy nagy hegyre kellett felmászniuk. A busz lent megállt valahol. Fent egy kolostor van, ahol többen élnek. Fent se víz, se élelem. A faluból mindig be van osztva valaki, aki fölviszi nekik az élelmet. Megkínálták a táncosokat töltött káposztával, akik ott a lépcsőn ülve fogyasztották el azt. Abban nem volt semmiféle hús, csak szója, de nagyon finom volt.

Facsádon vicces kedvükben volt a csoport néhány tagja, mert felkötötték a táncos ruháikat este a zászlótartó rúdra. Éjszakára kinn hagyták. Akkor meg eleredt az eső. Megázott a ruha. Reggel pedig táncolni kellett benne.

Egy másik helyen ismét ott aludtak. Itt este tele volt a ház szúnyogokkal. Csapkodták őket, de nem győzték. Csípték őket mindenhol. Már nem tudtak mást kitalálni, bebújtak a szúnyogok elől a szekrénybe. Másnap felvásárolták a környékről az összes szúnyogirtót, hogy tudjanak aludni.

Az egyik télen, Aradon a börtönben léptek fel. Itt nagyon hideg éjszaka volt. Felrakták a pokrócokat az ablakokra, de még így is nagyon fáztak.

A tánc mellett ilyen élményekben is részük van. Világot látnak. Mindenütt szeretettel fogadják őket. Volt olyan hely, ahol akkora kőből épített színpad volt, hogy több százan táncoltak rajta egyszerre. Óriási élmény volt. Ezt hallani kellene, ahogy Péter bátyám elmeséli.

Ezen kívül, ami még nagyon fontos, hogy hogyan tartja magát 82 évesen. Itt fáj, ott fáj, de ha táncról van szó, nem fáj. Most húsvétkor is, amikor meglátogattuk őket nagyon fájt a lába, de a tánchoz mindig van kedve. Amikor a fiaimnak mutatta a lépéseket mindenről megfeledezett. Csak úgy ropta. Hát igen, aki végig táncolt 70 évet...

Szeretném, ha a gyermekeimnek is élete részévé válna a mozgás, a tánc.

Kovácsné Jóga Ilona

Emlékek nagyapámtól

Nagyapám Sárszentmiklóson született az 1920-as évek elején. Ma ez nem önálló település, hanem Sárbogárd része. Akkoriban viszont ez a kis falucska maga volt a Paradicsom, főleg a gyerekek számára! Körös-körül szántóföldek, mezők, legelők, erdők. Ez a gyönyörű táj és környezet rengeteg lehetőséget nyújtott a kicsiknek és nagyobbaknak a természettel kialakított kapcsolat elmélyítésére, tapasztalásra, megismerésre, sőt, kalandokra is!

Nagyapa egyik kedvenc időtöltése volt, hogy egy barátjával együtt szarkafészkeket kerestek és bennük kincseket, hiszen a szóbeszéd szerint a szarka mindent elcsen, ami csillog, felbírja emelni és még el tud repülni vele. Ez egy teljes felfedezési folyamat volt. Meg kellett lesni, hová repül vissza sokszor a szarka, van-e ott valóban fészkek és aztán fel kellett oda valahogy jutni. Sok fészket láttak már, de a természet igen csak türelemre intette őket, mert hosszú ideig nem találtak semmit, amit kincsnek lehetne nevezni, csak tojások, vagy édes pihés fiókák pislogtak velük szemben. Már kezdték azt gondolni, hogy mende-monda a szarkáról hallható történet és a szarka ugyanolyan átlagos madár, mint bármely más fajta és ráadásul - emberi mércével mérve - még becsületesnek is nevezhető, amikor egy nyári napon megtörtént a „csoda”! Számukra is bebizonyosodott, hogy a szarka valóban szereti a feltűnően csillogó tárgyakat és fészkébe hordja azokat. Ez a fészkek kivételesen nagyon magasan ült egy akácfán. A mászást még az is megnehezítette - majdnem lehetetlenné tette -, hogy az akác rendkívül tüskés. Nagyapám mászott elől, így övé volt a felfedezés első döbbenete, de öröme is!

A nehezen megközelíthető fészekben ott lapult a „jutalom”. Egy fényes katonakabát gomb, egy kulcs, egy ezüst kisvilla és egy szép fél pár arany fülbevaló. Barátja is majd kiugrott a bőréből örömében, amikor meglátta a teli markot! Ő azonnal azt ajánlotta, osszák el a zsákmányt, hiszen pont 4 tárgyat találtak! De nagyapám édesapja csendőr volt, így ő azonnal tudta, hogy úgy a tisztességes, ha a faluban megkérdezik a lakókat, főleg a háziasszonyokat, nem hiányzik-e a háztartásból ez-az, mert ők bizony találtak egyet, s mást. Barátja rendkívül csalódott volt és megkérdezte nagyapámat, mi lesz ebből a hasznuk, hiszen így hiába másztak oly sokat! De nagyapám megnyugtatta, hogy az öröm lesz a jutalom az emberek arcán, amit láthatnak majd! A barát lemondóan legyintett, de azért ő is csatlakozott nagyapámhoz, amikor tulajdonoskeresésre indultak a legszélső háztól kezdődően befelé. Óriási örömmel és még nagyobb izgalommal jártak házról házra, míg nem gazdáját találták a kis evőeszköznek. A fél pár fülbevaló gazdáját a falucska egyetlen utcájának közepén találták meg. Az idősödő szomszéd néni nem akart hinni a szemének! Fülbevalója egy évvel azelőtt tűnt el a tavaszi nagytakarítás kellős

közepén. Kivette mindkettőt a füléből, hogy ne legyen piszkos a nagy porolásban és az ablakpárkányra tette őket. Az ablak viszont sarkig kitárva, hiszen bent szállt a por. Délutánra viszont csak az egyik ékszer feküdt a deszkán. A néni oly hálás volt a fiúknak, hogy össze-vissza ölelgette őket. Jó érzéssel mentek tovább a fennmaradó két tárggyal. A falu végén, az utolsó előtti házban lett gazdája a kulcsnak is. Egy hónapja eltűnt kamrakulcs volt. A szőlősgazda igencsak megveregette a fiúk vállát köszönetképpen. És a kabátgomb? Hát, annak bizony nem került tulajdonosa! Így, megmaradt nagyapáéknak emlékebe a kalandból. Következő vasárnap viszont újabb meglepetés érte a fiúkat! A háziasszony, aki fél pár arany fülbevalóját kapta vissza, egy tepsi süteménnyel köszönte meg a fiúk ügyességét, becsületességét és jóindulatát!

Pár évvel később a dédapámat, aki csendőrként dolgozott, Székesfehérvárra helyezték át, így a család is beköltözött a mesés falusi környezetből a városba. Az ismeretlen helyet gyerekként is meg kellett ismerni, fel kellett fedezni, térképezni, az azonos életkorban lévő gyerekekkel együtt közös élményeket szerezve. Ekkor örök életre szóló barátságok szövődtek közöttük.

A várost átszelve, az egyik szélétől a másikig futott egy kis patak, igazából egy csatorna, amely mind a mai napig megvan, de már nem a felszínen fut, hanem leborították és a föld alatt szalad a laposabban fekvő területek, halastavak felé. Akkoriban nyílt csatornában, árokban kanyargott erre-arra. A fiúkat igen érdekelte, hogy merre folyik, hol ömlik bele esetleg egy nagyobb vízfolyásba, vagy hol van a vége. Megbeszélték, hogy felfedezik. Jó kalandnak ígérkezett, csak ki kellett találni, hogy csinálják. Hát, ötletekből nem volt hiány! Együttes erővel kifundálták, hogy a dagasztóteknő lesz a legmegfelelőbb szállítóeszköz a vízi felfedezőtúrához. Viszont evező is kell! Arra meg a leghasznosabb az óriási lekvárfőző fakanál! Ez rendben is volna, de a kenyérdagasztó teknő eltűnését azonnal felfedeznék a háziasszonyok, még ha a lekvárfőző fakanál „felszívódása” nem is rejt oly nagy lebukásveszélyt magában ilyenkor, tavasztájt. Nagyapám éles eszével kitalálta, hogy mivel kenyérsütés kétszer egy héten van, kedden és szombaton, ha szerdán „kötik el” a fa „csónakokat”, szombatra még meg is száradnak! Senki nem jön rá, még a vízitúra tényére sem! Mivel körülbelül ketten férnek be egy csónakba, kettésével kell egy teknő, viszont evező minden túrázónak szükséges felszerelés. A megbeszélést és elhatározást tett követte. Egy szerda délután 3 dagasztóteknő indult útnak egymás után a patakon, 2-2 utassal a fedélzetén. Tavasz lévén a patak sodrása oly erőteljes volt és olyan gyors, hogy a lekvárfőző fakanalaknak semmi hasznát nem vették, így azok a „ladikok” mélyére kerültek. Csodálatos, végtelenül szórakoztató utazás volt ez egészen a belvárosig, a Piac térig. Ott viszont hirtelen annyira izgalmassá, sőt, inkább

félelmetessé vált a kaland, hogy a fiúk kedve örökre elment a patakon való utazástól! Itt ugyanis zötytyentek egyet az ideiglenes szállítóeszközök és a pillanat tört része alatt éjsötétség borult a megszeppent társaságra, mert a felszín alatt, a mélyben folytatták útjukat. A csatornát innentől már akkor lefedték, viszont a fiúk közül ezt senki nem tudta!

Az iram nem csökkent és a vaksötétben semmit nem láttak! Megrettenve, magukat összehúзва száguldott velük a teknő és elképzelni sem tudták, hol bukkannak a felszínre, vagy kiérnek-e egyáltalán még valaha, láthatják-e a Napot? Rémületben töltött hosszú időnek tűnt, mire végre derengést fedeztek fel az alagút végén! És valóban napvilágra kerültek! Hat piszkos, riadt fiúcska kuporgott három fa dagasztóteknőben a dolgozók és a marhák legnagyobb megrökönyödésére. Ugyanis a nagy veszélyeket rejtő vízitúra a vágóhídon ért véget.

Kőszeginé Balogh Erika

A mintás csizma

Édesapám az 1950-es évek legelején született egy piciny somogyi faluban. A csodálatos természeti környezet, a barátok és az életre valóság, találékonyság számtalan kalandot eredményezett gyermekkorában. Egyik legjobb barátja a vele egykorú szomszéd kislány volt, akinek édesapja cipészként dolgozott. Ő volt a falu csizmadiája. Kis műhelye az udvar hátsó részében állt, külön a háztól. Egy alkalommal, amikor apukám volt náluk játszani és nem fordítva, kitalálták Icukával, hogy kincskeresőst játszanak. Igen ám! De ahhoz bizony térkép is kell, amely megmutatja, hogy jutnak el legrövidebb úton a kincshez, illetve, hogy találjanak onnan haza. Hát, azt meg honnan szerezzenek? Kint ültek egymás mellett az udvaron, az óriási bodzafa árnyékában és velük szemben, a cipésműhely ajtaja felett függött a cipész bácsi által épp az imént száradni kiakasztott új, festett, csillogó bőrcsizma párban. Édesapám hirtelen ötlettől vezérelve felugrott az árnyékból, odaszaladt a műhelyajtóhoz, leakasztotta az egyik csizmát, másik kezével felkapott egy ágacskát, majd ölébe véve a bőrrilatú új lábbelit, teljes lendülettel rajzolni kezdte a térképet a csillogó csizmaszárbá. A térkép pillanatok alatt elkészült és sokkal jobban megmaradt, mintha a porba karcolták volna! Ráadásul, az az előnye is meg volt, hogy magukkal tudták vinni! Csupán szegény kicsi Ilonka sápadt bele kissé a „műalkotás” okozta haddelhadd gondolatába. A maradandó térkép megmutatta, hogyan juthatnak el a rét túlsó oldalán álló évszázados fűzfához, mert a kincs biztosan ott lapul. Nem is volt más dolguk, minthogy a térképet és így értelemszerűen a csizmát is magukkal vigyék a hosszú útra, nehogy eltévedjenek. Kis idő múlva a cipész bácsi ellenőrizni akarta, valóban jó helyen függenek-e a megrendelésre, legjobb minőségű bőrből elkészített

csizmák, de csak egy szál árva csizmát talált a pár helyett. Elbizonytalanodott, kiakasztotta-e a párját is, így visszament a műhelybe azt megkeresni. Mivel sehol nem lelte, újra kilépett a műhely elé, megnézni a száradó darabot, de addigra már a kis kincskeresők, éhesen, szomjasan, de zsákmány nélkül megérkeztek és a csizmát, - mivel rend a lelke mindennek - visszaakasztották ugyanoda, ahonnan elvették, a kampóra. Amikor a cipész kilépett az ajtón, már ugyanúgy egy pár csizma csillogott a napfényben. Csak, mintha az egyik mintás lett volna...

Kőszeginé Balogh Erika

A legemlékezetesebb disznótor

Az 1930-as évek egyik decemberében történt Karácsony és Szilveszter között egy alföldi kis faluban, hogy disznótort terveztek dédnagymamáék. Meg is hívták rá Szabolcsból az egész rokonságot és a barátokat, töltsenek együtt egy vidám, de munkás napot. Korán reggelre meg is érkezett mindenki a hajnali gőzössel. Oly sokan voltak, legalább 15-en, hogy a lovaskocsival háromszor is fordulni kellett a vasútállomás és a tanya között. A természet színpadán díszelőadással készültek az eseményhez méltó háttérrel biztosítva, mert halkan, kis pelyhekben hulldogálni kezdett a hó. A sötétben jókedvűen világítottak a kis parasztház apró ablakai, a kémény meleg füstöt eregetett. Amint az utolsó forduló is megérkezett, étellel telt meg a házikó és vele az egész porta. Két disznót is kiszemeltek a háziak erre az alkalomra. Amíg az egyiket perzselték, a másikat már vékony hólepel borította. Aztán ahogy telt- múlt az idő, a hó egyre intenzívebben, egyre nagyobb pelyhekben kezdett esni. A hőmérséklet mélyen nulla fok alatt feküdt, így már a csizmanyomokat is ki lehetett venni. Mire a kolbásztöltéshez készültek, a disznóólaktól a házat sem lehetett látni, olyan hópehelyfal húzódott a kettő között. Csak az tudta, hogy ott van, aki kiismerte magát. Amikor behúzódtak a konyhába ebédelni, egymásnak segítettek letisztítani, leporolni kabátjaikat, mert olyan hórétteg tapadt rájuk, hogy szint súlya volt már. A házigazda a mennyei, friss ebéd elfogyasztása után lóhátra ült és elvágtatott a vasútállomásig, a Pest felé menő gőzösről érdeklődni, vajon, mikor várható, mi lesz a vonatközlekedéssel a szakadó hó miatt. Bizonytalan híreket kapott a délutáni szerelvénnel kapcsolatban. 2-3 óra múltával viszont már ők sem engedték volna útnak a sötét bizonytalanba a rokonságot. Így nem maradt más hátra, a háziak berendezkedtek a rengeteg ember éjszakai elszállásolására. Zsákokat tömtek szalmával, paplanokat tettek a kemencepadkára. Éjjel aztán mindenütt aludtak, ahol a kis ház csak helyet adott. Padláson, pajtában, tejcsarnokban. Másnap haj-

nalban a kifelé nyíló padlásajtót is ki kellett ásní, hogy le tudjanak jönni az ott alvók. A hó pedig csak esett, és esett változatlan intenzitással. És hullott még tovább két napig. A disznótor teendőivel rég végeztek, az asszonyok el is mosogattak, elpakoltak minden edényt, lábast. A hideg és a szakadó hó elől behúzódtak, a rengeteg ember ott ült bent a kis parasztházban, mindenki, ahol helyet talált, és beszélgettek, adomáztak, ettek, ittak, jól érezték magukat. Harmadnapra elállt a szakadatlan hóesés. A méteres hóban utat kellett ásní. Még a robosztus juhászcutya háta sem látszott ki ahogy szaladgált oda-vissza a járatokban. Az első közlekedő gőzösre még mindig várni kellett, de már nem sokáig! Elérkezett Szilveszter napja.

- „Még tisztítják a síneket!” - intette az utazni vágyókat türelemre a vasutas. Újév első napján aztán megindult a vasúti közlekedés, így a vendég-sereget kikocsiztatták az állomásra.

Otthon, a kis nádfedele parasztházban nagy lett a csend. Kiürült a padlás, viszont vele együtt a kamra is. A két feldolgozott disznónak csak hűlt helye ásitozott, mert nagy részét a kényszerű „szobafogságban” elfalatozták, a maradék pedig? Hát, a maradékot a gazdasszony elcsomagolta az otthon maradt-taknak kóstolóba. Ami maradt, az a legemlékezetesebb disznótor története.

Kőszeginé Balogh Erika

Ozorai nyár

Nagymamám 7 évesen töltötte élete legszebb nyarát Ozorán, rokonoknál. Ekkor az 1930-as évek közepét írták.

Mari néni - ahogy előtte a szülőkkel lelevelezte, - július legelején érkezett meg a kis Ilonkáért Székesfehérvárra. Egy éjszakát náluk aludt, a városban, hogy aztán a következő nap kora reggel együtt kerekedjenek fel a nagy kalandra, az egy hónapi ozorai nyaralásra. Nagymamámat a sok új dologra való lehetőség hihetetlenül fellelkesítette, bár az ismeretlentől való félelem és a hosszú ideig tartó távol maradás szeretett szüleitől azért enyhe félelmet keltett pici szívének egy kis rejtekében.

Nagymamámnak már az utazás első percei is gyönyörködtetőek voltak, hiszen annak előtte még vasparipán se ült soha. Nagyon izgatott volt! A gyönyörű táj csak úgy suhant a gőzös ablaka előtt, nyulak ugráltak a reggeli harmatos fűben, őzek billegették fülüket a sínen szaladó járműre tekintve, és széles szárnyú ragadozó madarak szálltak fel lomhán a bazalt ágyazat mellett álló fák vastag, alsóbb ágairól.

Egy pillanatnak tűnt és Mari néni máris szedelőzködni kezdett. A vonat lassan megállt és ők leszálltak. „Pin-ce-hely”- betűzte Ilonka lassan a vasútállomás épületén függő táblát. Csodálkozva kérdezte, miért nem Ozorán

szálltak le. Marika néni ezt válaszolta: - „Nagyon egyszerű! Ozorának nincs vasútállomása. Innen gyalog megyünk tovább.” Mivel nagymamiéknak Fehérváron az Öreg hegyen volt szőlőjük és oda mindig gyalogosan mentek szerszámokkal, elemőzsiával megrakodva, gondolta a kis Ilonka, hogy meg se fog kottyanni neki ez a kis séta. A hőség viszont alig volt elviselhető és a vizük is elfogyott, útközben többször úgy érezte, hogy nem bírják tovább a lábai. Megmukkanni sem mert, nehogy a szigorú Mari néni megharagudjon rá rögtön a nyaralás elején. Útközben önmagában fohászzkodott, csak érnének már oda és megpróbálta kitalálni, hányszor értek volna már fel az Öreg hegyre ennyi lépéssel.

Végre aztán feltűntek a település első házai és lassan beértek a falu közepére is, ahol éppen megkondult a delet jelző harang és messzire áradt a dombok és a romos vár felé. Közvetlenül a templom melletti házba igyekeztek, a Cinca patak partjára. Közel 15 km-t gyalogoltak a nyári hőségben, amit a nagymamim úgy érzett, hogy kigyalognak a világból, vagy legalább is le a térképről, bár óriási húzóerő volt a kíváncsiság és az újra való áhítozás. A ház előtt hancúrozó gyermekek hada várta, akikkel a nyaralás alatt úgy összebarátkozott, hogy szinte testvérivé vált a kapcsolatuk. Már megérkezése után egy órával nem mondta volna meg senki, hogy ez a kislány nem közējük született. Az egy hónap alatt együtt átélt élmények pedig időtállóvá kovácsolták a barátságot.

Minden reggel a Cinca patakon átívelő kis vashidacskák egyikén gyülekeztek a gyerekek és ott is kezdték a napjukat azzal, hogy különböző módon ugráltak a hidakon. Volt, hogy egy hidat döngettek ritmusra és énekeltek hozzá teli torokból a megfelelő népdalt. De volt, hogy 3 hídon is ugráltak egyszerre, addig, amíg a leggyorsabb, legélesebb fülű háziasszony ki nem rohant és el nem zavarta őket onnan, hogy ne ott zajongjanak.

Volt, hogy a Cinca patakból kihajtották a libákat, hogy had fürödjének benne inkább ők. Amikor aztán jóllaktak vadalmákból, apró szemű meggyekből a patakparton, kimentek a szántóföldre nyulat lesni. Az volt a feladat, hogy mindenki keressen magának bokrot, amelynek árnyékából, az ágak szövedékén át, mint egy paraván mögül beláthatják az egész „színpadot”, ami nem volt más, mint a szántóföld maga.

Hát, a kicsi Ilonka úgy huppant be egy nagy bokor árnyas aljába, hogy nem vette észre, bizony ez a bozót már foglalt volt! Éppen egy „meglesés tárgyát képező” mezei nyúl hűsölt alatta elnyúlva. Szegény szürkebundájú úgy megrémült a hirtelen helybitorlótól, hogy menekülés közben teljes lendületével és erejével Ilonkának ugrott. A váratlan „támadás” és riadalomnak köszönhetően nagymamám feldőlt és gombócként kigurult az ágak alól. Társai csak azt látták, hogy ő az egyik irányba gurul, a nyúl pedig a másik

irányba vágat széleseben cikk-cakkban! Innentől kezdve minden nap viccelődtek azzal, hogy a városi leánykát még a mezei nyúl is fellöki! Egy este aztán békákat gyűjtöttek. Mindenki abba, amije volt. Ki kisvödörbe, ki pedig a szoknyája, köténye szövedékébe. Igyekeztek be velük a portákra, a házakba, hátha enyhíthetik ezekkel a természetből vett ajándékokkal a gazdasszonyoknak délelőtt a trappolással, dübörgéssel okozott fejfájását. No, azt a sikongatást, amit szegény édesanyák, nagymamák, háziasszonyok hallattak a nyálkás, ugráló jószágok konyhában, tisztaszobában való felfedezésével!

Néha a gyerekseregnek be is kellett segíteni a ház körüli munkában, vagy a szőlőben, de együtt még a munka is sokkal könnyebben ment.

Az egy hónap villámgyorsan, nagyobb sérülés nélkül letelt, mintha szárnyai lettek volna az időnek. Csak az utolsó napokban gondolt arra a kis Ilonka, hogy nehéz lesz elválni és még nehezebb lesz megtenni a 15 km-es utat egészen Pincehely vasútállomásig. Milyen jó lenne, ha a társai is elkísérnék! De belátta, hogy ez lehetetlen. A gyerekek nem gyalogolhatnak teljesen egyedül a hosszú úton vissza, mivel Mari néni őt egészen Fehérvárig fogja kísélni. Bár már nagyon hiányoztak a szülei, testvérkéje, szomorú volt a búcsúzás pillanata. Delet ütött a toronyóra, amikor Mari ángyommal elindultak a szomszédos falu vasútállomására. A hőséget akkor vette csak észre, amikor kiértek az összekötő útra és a legutolsó háznak is már csak a tetőcserepeit lehetett látni. Az út menti fák árnyékai csak néhol enyhítették a fullasztó hőmérsékletet. Zsákja húzta csenevész vállait, bár érezte, hogy biztosan magára szedett több kilót, mert utazó-ünnepi nyári ruhácskája közel sem volt olyan kényelmes, mint amikor ide érkezett.

Az ütemes séta közben Ilonka sorra vette gondolatban az elmúlt hónap történéseit, eseményeit, élményeit. Épp a békagyűjtésnél tartott az emlékei közötti lapozgatásban, amikor megállt mellettük egy igazi autó. Egy kedves férfi hajolt ki belőle és nyitotta ki nekik az ajtót: - „Kedves hölgyeim! Ha nem tévedek, egy irányba igyekszünk! Mivel innen csak Pincehelyre mehet az ember és látván a csomagjaikat, gondolom, Önök is a vasútállomásra tartanak, pont úgy, mint én!” - mondta a fiatal férfi mosolyogva. A kis Ilonkának akkor, ott földbe gyökerezett a lába. Ő még szinte igazi autót sem látott, ülni pedig végképp nem ült még egyetlen egyben sem! Ez valóság lehet, vagy csak álmodik? És ez a kedves bácsi megmenti őt a hosszú, kinszenvedésekkel teli gyaloglástól? Ez lehetetlen! De Mari nénivel beültek az autóba és a mosolygós ember folytatta: - „Vége a nyaralásnak?” - „Igen.” - felelte a kislánya alig hallhatóan, elcsukló hangon, mivel még mindig nem tért magához a meglepetéstől.

- „Látják, milyen az élet?” - folytatta a fiatal férfi. - „Hozzám pedig éppen vendégek érkeznek Budapestről! A kezdet és a vég mindig kéz a kézben

járnak! Ugyanúgy, mint az öröm és a szomorúság is!” Nagymamám ez utolsó mondatot értette meg. Hiszen szomorúság az egyik oldalról, mert véget ért a nyaralás, öröm viszont a másiktól, mert már nagyon erősen érezte a honvágyat az otthon és otthoniak után.

Az autó gyorsan felfalta a gyalog végtelennek tűnő hosszú kilométereket és megérkeztek Pincehelyre, a kicsi állomásépület elé. A Pest felől érkező vonat előbb futott be az állomásra, mint az ellenszerelvény, így a barátságos és szimpatikus fiatalember udvariasan elköszönt és elhajtott a megérkezett vendégeivel együtt.

- „Tudod kicsikém, ki volt ez az ozorai ember?”- kérdezte Mari nénye a kis Ilonkához fordulva.

- „Nem, sajnos nem ismerem őt! Talán... talán a doktor bácsi?” - kérdezett vissza bizonytalankodva a nagymamám. Ekkor jutott ugyanis eszébe, hogy a nyaralás ideje alatt szerencsére egyáltalán nem kellett az orvoshoz menniük, így nem is tudhatja, ki az.

- „Nem, nem!” - rázta a fejét a szigorú rokon. „Ő bizony Illyés Gyula személyesen!” - húzta ki magát büszkén a néni. - „És te az Ő autójában ültél! Ugye milyen kedves?”

Sajnos, ekkor, gyerekfejjel a nagymamámnak még nem mondott túl sokat ez a név, de az élmény és az emlék örökké bevésődött az elméjébe és előkelő helyet kapott a szívében is! Tanítónőként, - hosszú évekkel később - bizony egyik kedvenc tanítási segédkönyve az alsó tagozatosoknál a „Hetvenhét magyar népmese” volt, és egy évben sem feledkezett el róla, hogy az iskolát kezdő elsősöket az ő első „iskolás nyarán” történetekkel elvarázsolja.

Kőszeginé Balogh Erika

A sötétben szerzett hal esete

Az 1980-as évek elejének egyik nyarán történt, amikor úgy 5-6 éves lehettem, hogy nagyapám megígérte nekem, elvisz éjszakai horgászatra. Úgy emlékszem, erre vártam a teljes három hónap alatt, míg végül nyár vége felé elérkezett az a bizonyos csodákat ígérő gyönyörűséges nap! Esti szürkületben sétáltunk ki kéz a kézben a Keszthelyi-öböl egyik legszélső mólójához, a Balaton partra. A fa stég igen hosszan benyúlt a vízbe, de még mindig nem annyira hosszan, hogy ne vegye nádas körül. Az egész olyan volt, mintha a természet színpadán sétáltunk volna - először még a színfalak mögött-és a fatákolmány végén, jutalomként ott tündökölt volna az elvarázsoltszínházi világ, a Balatonunk. Ezen az estén egy csöpp híja volt csupán a kilátás teljes élvezetének! Mégpedig az, hogy le volt eresztve a függöny, vagyis: a stég vége pont az én fejmagasságomban szorosra volt zárva szélesebb-véznább

hátaival, amiknek tulajdonosai magasabb, alacsonyabb, fiatalabb idősebb horgászok voltak, akik mind egy irányba néztek és ugyanazt csinálták, amit mi is szerettünk volna papival: pecáztak.

Nagyapa óvatosan köhintett egyet és mintha ez jelszó lett volna, azonnal helyet kapott a többi férfi között. A probléma - csak egy darabig - az volt, hogy a hely olyan fél fenék nagyságú lehetett, de papi rangidős voltának és találékonyságának köszönhetően rövid idő múlva már teljes terjedelmében érintette becses hátsó fele a kopott fa deszkákat. Így már aztán végképp nem maradt talpalatnyi hely sem a móló végén számomra. Emiatt nagyapám háta mögött telepedtem le törökülésben, ami azt eredményezte, hogy a gyerekejjel hatalmas hátaikat és vállakat leszámítva semmit nem láttam és érezkeltem abból, ami a horgászbotok környékén történik. Ezt viszont gyorsan meguntam és megfordultam a part felé, a másik irányba, hátha ott izgalmasabb a látvány, de a korom sötétben még szinte körvonalat sem láttam, csak éppen azt a nádas „csövén” keresztül, hogy ahol a legfeketebb minden, ott lehet a part. Nem lesz ez így jó! - gondoltam magamban és visszafordulva meg akartam kocogtatni a papám vállát, de már azt sem láttam, melyik az! Így inkább megszólaltam, hogy: - „Papi! Én így semmit se látok! Kérlek, vegyél az öledbe!” Papám hátrafordult és az így keletkezett résen egyszerűen éltértem magam. Elhelyezkedtem a puha ölén és elégedetten konstataáltam, hogy a kilátás a szemközti partra így már számomra is zavartalan és egyszerűen csodásan gyönyörű még éjjel is! Hát még a tudat, hogy a Balaton vize fölött ülök ennyi felnőtt között egyedüli gyerekként éjjel, hihetetlenül boldoggá tett! Az idő viszont elkezdett egyre lassabban telni. A botok és rajtuk a zsinórok, végükön a csalival meg se moccantak. A nádasból sem szűrődött ki semmi nesz. Mintha mindenki csendkirályosat játszott volna, persze velünk. Már balról jobbra és jobbról balra is megszámláltam a túlsópartól látható fénypötyöket. Gondolatban össze is kötöttem őket, de természetesen csak egy lapos fényfűzér jött ki belőle nem egy kerekded nyaklánc a domborzatnak köszönhetően. Majd lassan, nagyon lassan a pontocskák pacává olvadtak szét a szemem előtt és teljes sötétség borult rám. Elaludtam. Nem tudom, meddig bóbiskolhattam így, sőt, még az is lehet, hogy nagyapa is elszundított, mert egyszer csak kicsúsztam az öléből és arra riadtam fel, hogy combközépig a hideg vízben állok, szandálostól, zoknistól. A rövidnadrágom szára éppen nem ért bele vízbe. Az ijedtségtől azonnal sírva fakadtam és a víz messzire vitte nyüzgésemet. Nagyapám villámgyorsan kiemelt a vízből, de én vigasztalhatatlan voltam. Ezek után teljesen megértem, hogy a horgászok valószínűleg jobbnak látták, ha azonnal megszabadulnak tőlem és emiatt szó nélkül kezembe nyomtak egy csúszós valamit, majd integetve elköszöntek tőlem. Én hüppögve csak imitáltam ugyanezt. A síkos valamit beraktuk papa

vödörbe és elindultunk vissza a nyaralóba. Mire kiértünk a strandról, már csak utóhangként nagy, mély levegőket vettem és sóhajtoztam egy-egy ásitást közbeiktatva. Csak az utcai lámpák világítottak, senki nem járt rajtunk kívül a sétányon. Csend honolt minden irányban, csak egy elázott vékony szandál cuppogott és szinte sistergett a még mindig forró aszfalton. Alig vártuk, hogy az első lámpa alá érjünk és megpillanthassuk, mi lapul a vödörben. A fénycsóvába lépve aztán egyszerre hajoltunk a műanyag tároló fölé. Ekkor papi is olyan izgatott volt, mint egy gyerek. Aztán csettintett egyet az ujjával és nagyon elégedetten, boldogan így szólt:

- „Gyönyörű ez a ponty! Képzeld! Ez volt az egész társaság eddigi zsák-mánya! És ezt is neked adták! Ugye milyen kedvesek?” Ekkor én nagy kerek szememmel döbbenten ránéztem és zokogásban kitörve ezt préseltem ki reszkető ajkaim közül: - „De-hát sze-gény-ke már nem él!” Nagypapám jól ismerve engem, tudta, hogy ez a „második felvonás” húzósabb és hosszabb lesz, mint az első, így felkapott és kezében a hallal, s vödörrel trappolt velem végig a kihalt éjszakai Balaton parton az egyetlen megnyugvást jelentő biztos ponthoz, édesanyámhoz. A kis házikóban égett a villany és hála már akkor kiművelt énekhangomnak, az otthon maradtak messziről hallották, hogy jövünk. Papikám teljes sebességgel fordult be a sarkon, az óriási centrifugális erő ellenére a hal és én is valahogy a kezében maradtunk. Az ajtó a baleset- és sérülésmentes megérkezés érdekében - már nyitva állt előttünk, de mielőtt megkérdezhették volna, mi a baj, nagypapám elkiáltotta magát:

- „Elsősegélyt! Gyorsan!” Nagymami, anyuci, apukám körém sereglettek egy szempillantás alatt, mire ziháló „gyorstaxis” papám ezt nyögte: - „Nem neki! A halnak!” A következő pillanatban édesapám a fehér zománckád fölé hajolva masszírozta a tiszta folyóvíz alá tartott tükörpontyot, „aki” pár pillanat múlva csapott egyet a farkával és kicsusszant apa kezéből.

-„Sikerült!” –kiabáltam sírva - nevetve, körbeugrálva, ölelgetve életmentő apukámat. Az elalvás előtti pillanatokban arra gondoltam: „Micsoda nap volt ez!” Felnőtt fejjel úgy vélem, nagypapám is ugyanerre gondolhatott, bár abban nem vagyok biztos, hogy eljutott a gondolatmenet legvégére, mielőtt elaludt volna.

Utótörténet: Halacska teljesen kibérelte magának a kádunkat. Bérلónk mellé senki nem akart és nem is szállhatott be a fürdőkádba, így a mosdókagylóban „fürödtünk” egészen addig, amíg nem találtunk neki lakhelyet egy halastóban, ami nem a Balaton volt. Csak ebben voltam hajlandó megnyugodni, ha átköltözik. Oda, ahol nem bánthatják.

Kőszeginé Balogh Erika

Gyermekkori emléktöredékek - Nyírbogát

„Az ember a szíve mélyén örökké odavaló, ahol született.”

(Tamási Áron)

Uri Piroska vagyok. Kremniczky Károlyné. Nekem Nyírbogát, még ma is, 65 évesen a világ közepe. Nyírbátorban születtem. Nyírbogáton laktunk, itt töltöttem a gyermekkoromat. Itt jártam általános iskolába, innen voltam bejáró tanuló Nyírbátorba, a gimnáziumba. Gyermekkorom emlékei kitörölhetetlenek az életemből. Az a szeretet, törődés, gondoskodás, ami körülvett, boldoggá tett, meghatározója lett az egész életemnek, erre fel lehetett építeni a jövőmet. Akit szeretnek, az tud szeretni. Márpedig engem nagyon szerettek a szüleim, a rokonaim, a tanárain.

Az iskolai élménye Nyírbogáton senkinek nem volt olyan érdekes, mint nekem. Mai napig boldogsággal tölt el, ha rágondolok. Hogy miért? Elmondom.

A Bogáthy uraság szép nagy kastélya volt az általános iskolám színhelye. Mintha a második otthonom lett volna. A házunkból bármerre néztem, ezt lehetett látni. Mi itt laktunk szemben ezzel a csodával, 1952-től.

Mint egy kis hercegnő a palotában, úgy éreztem magam ebben az iskolában. Az épület nyitott teraszán, az ünnepségeken szavaltam, szerepeltem. A jutalomkönyveket év végén mindig ott vettem át Fábíán Károly igazgató bácsitól, aki a matematika tanárom is volt. Nagyon fontos dolgok voltak ezek az életemben. Hiszen a falu lakói kicsi házakban éltek. Ez a kastély számomra, különleges volt, mesebeli hely. Nagyon kötődtem hozzá.

Az udvarán hatalmas gesztenyefák, hársfák, voltak, amit az Uri nagyapám is ültetett, mivel kertész volt a Bogáthy uradalomban. A hársfák virágzásának illatait ma is érzem. Megszárítottuk a virágát, finom teát készítettünk belőle. A vadgesztenyefák terebélyesek voltak. Május elsejére kifejlődtek a különleges alakú, hatalmas levelei, a fehér virágai, majd őszre a kis barna gesztenyegolyók kipottyantak védő burkaikból, amelyekkel sokat játszottunk.

A mi udvarunkon hatalmas diófa állt. Nyáron az árnyékában jó volt megpihenni, olvasni. Az udvarunkon bokrok is voltak. Koszorúvirág. Tavasszal, amikor virágzott, az egész bokor csupa virág volt, hófehér gyönyörűség. Abból kis koronát csipeszeztünk a hajunkba. Labdarózsa, amelyikből vittünk az Úrasztalára a templomba is. Az orgonabokor illatával, pompájával elkápráztatott bennünket. A Mózes bokor piros virágai nagyon jól mutattak a zöld ágon. Aztán volt yukka, ágastörzsű pálmaliliom. Hatalmas fehér virága sokáig virított. Amikor nyitottak, azokat a virágformákat, azt a szépséget, színeket, illatokat soha nem lehet elfelejteni.

Nagyapa jóságos, nagyon egyszerű ember volt. Mindhárom fiát mester-embernek taníttatta. Az én apukám Uri Sándor férfiszabó mester lett. Apukám szerette, értette a szakmáját, ami sok sikerélményt okozott Neki. Zsidóknál tanulta a szakmát. A fiúk nagyon jól megtanították. Sőt arany karikagyűrűket is szereztek neki, amikor nősült, hiszen akkor még az arany beszerzése nagy gondot jelentett. Nekem a zsidók hallatán ezért kellemes emlékek jutnak eszembe. A Kisiparosok Országos Szervezete 25 éves munkájának elismeréseként ezüstgyűrűvel is megajándékozta. Akár egy öltönyt, akár egy télikabátot, vagy bármi mást elkészített, azonnal érezte a jó munka örömét, ami a megrendelők elismeréséből fakadt. A férjem esküvői öltönyét is ő varrta. Az egyik ügyvéd 2003-ban úgy nyilatkozott a munkájáról, hogy bámulatos, hogy milyen öltönyöket készített neki. Nagyapa utolsó éveit nálunk töltötte. Szép időt élt meg. 86 éves volt, amikor meghalt. Amikor anyukám orvost hívott hozzá, Körtvélyessy doktor úr azt mondta, nem beteg, csak szép lassan érik a halálra.

Az Uri nagymamámat nem ismertem, mivel korán eltávozott ebből a dimenzióból. Aztán nagyapa újra megházasodott. Az új nagymamát Böske mamának szólítottuk. A legérdekesebb élményem vele kapcsolatban a következő. Ő görög katolikus vallású volt. Húsvétkor mindig engem vitt magával pászkát szenteltetni. Pedig neki is volt egy édes kis unokája, Pityuka. De engem választott. Én ennek nagyon örültem. Anyukám húsvétra mindig új ruhába öltöztetett bennünket a testvéremmel. Általános iskolások voltunk. Minden tavaszra kinőttük az előző évit.

Hatodikos voltam. Anyukám nagyon szép világoskék színű tavaszi kabátot vett nekem. Nyakig zárt, szép gallér volt rajta, fehér üveggombokkal lehetett begombolni. Új fekete nadrág. Fekete pántos lakkcipő. Fehér térdzokni a nadrág alatt. Mivel reggel hatkor jött szentelni a lelkész, ekkor még nagyon hűvös volt. Anyukám még nejlon kendőt is vett. Fehér volt és nagy kék pöttyök voltak benne, olyan színű, mint a kabátom. Ezzel kötöttem be a fejemet, hogy meg ne fázzak. 1963-at írtunk. Nagyon jól éreztem magam az új öltözetemben. A szertartás lekötötte a figyelmemet. A füstölő tömjén szagát nem szerettem. Eltelt az idő. Sokan voltak.

Mi reformátusok voltunk. A katolikus ceremónia teljesen más, mint a mienk. A szentelt finomságok a pászka (kovásztalan kenyér). Házi füstölt sonka, amit a téli disznóvágáskor külön tettek erre az alkalomra a füstölt kolbásszal együtt, főtt tojás, sárgatúró, bor. Egy szép kis fonott kosárban elhelyezve vitte Böske mama, egy hímzett terítővel letakarva. Mindenkinnek hasonló finomságot rejtett a letakart kosár, melyet a pap megszentelt.

Miután hazamentünk, a nagymama ragaszkodott ahhoz, hogy egyek a szentelt ételekből. Leültetett az asztalhoz. Nagyapa is jött. Megreggeliztünk. Jó meleg volt a konyhában. Nagyapa akkorára befűtött a csikó sparhertben. Nem voltam éhes, de ennem kellett, a szenteltből. Sőt a szentelt bort is meg kellett kóstolnom. Kellemes hangulatban telt el a húsvét első napjának reggele. Böske mamát is szerettem, hiszen ő is szeretett, engem választott, megadta nekem ezt az élményt, hogy én kísérhettem el erre a szép egyházi ünnepségre.

A bővebb családunk is itt élt. A szentesték mindig Puskás mamáméknál voltak a Vasút utcában. Juliska mama a nagy családját szépen összetartotta. Szerettünk odajárni. Ők 20 hold földben gazdálkodtak. Az udvaruk egy gazdasági udvar volt. Mindenféle háziállatuk volt, liba, kacsa, pulyka, tyúk, csirke, malac, hízó, ló, tehén. Mindig volt tej, vaj, túró, tejföl, libazsír, kacsazsír, piritós kenyér, málnaszörp. Nyáron sok finom hideg aludttej. A kenyeret ő sütötte. Ilyenkor a végén mindig süttött egy lángost a kemencében. Alig vártuk, hogy elkészüljön. A kapros-tejfölköst szerettem a legjobban. Amikor mamám kivette a hosszú nyelű sütőlapáttal a kemencéből, vártunk kicsit, aztán frissen, melegen megettük.

Nagymama mindig jókat és sokat főzött, szeretett kínálgatni bennünket. Lelkem, gyermekeim, gyertek egyetek! Amikor beléptünk az ajtón, már mindig mondta a felhozatal, hogy milyen ételei vannak. Később a gimnáziumból, ha jöttem hazafelé az állomástól, a kapuban várt. Főleg a téli disznótorok után. Akkor jobban ráért. A finom májas és véres hurkát a sparhert lerjében melegítette, piritotta, sohasem fogom elfelejteni, az ízét. 1966-70-között.

A névnapozás is összetartotta a bővebb családot. Géza, Sándor, András, István, János. Ezek nagyon jó hangulatú összejövetelek voltak.

A disznótorok emlékei is felejthetetlenek. Az a sok-sok finomság, a vacsora, amit egybekötöttek valamelyik férfi névnapjával. Volt lemezjátszó, akkori slágerek, cigánynóták, olyan is volt egyszer Géza napon, hogy egy cigányprimást hívtak hegedülni. Az mindenkinek elhúzta a kedvenc dalát. Nagyon meghitt találkozók voltak ezek.

Egyszer Kanadából hazalátogattak az ott élő rokonok. Óvodás voltam, nagy csoportos. Szerettem énekelgetni. Volt egy dal, a honvágyról:

Még kicsi voltam, az asztalra állítottak fel, ott énekeltem el. A külföldről érkezett vendégek sírtak, meghatotta őket. A kis „énekesnőt” dollárral jutalmazták. Anyukám vett belőle egy szép kis cipőt a lábamra.

*„Oly távol, messze van hazám,
Csak még, még egyszer láthatnám,
Az égbolt, felhők, vén hold, szellők,
Mind róla mond mesét csupán.*

*A sorsom jó vagy rossz nekem,
Itt minden, minden idegen,
Más föld, más ég, más táj, más nép,
Óh, bár csak otthon lehetnék.*

*Holdfényes májusok, muskátlis ablakok,
Hozzátok száll minden álmom,
Ott ahol él anyám, ott van az én hazám,
S ott lennék boldog csupán.”*

(Gommermann István)

Egyik nagybátyám, 1967-ben elment Kanadába a Montreali Világkiállítást megnézni. Az ottani rokonoknál maradt. 1970-ben jött haza. Bécsben egy 220-as fekete diesel Mercédest vásárolt. Azzal érkezett. A faluban mindenkinek leesett az álla. Újdonság volt az autó, mert akkor még csak a minisztériumban volt ilyen típus, állítólag 2db. Mivel motorból akkor már volt jogosítványom, megtanított, hogyan kell autót vezetni. Lassan szépen csináltuk, nem történt semmi baj. A tanítóképző kollégiumába mindig beköltöztetett, hazaköltöztetett, a szobatársaimat meghívta a Sóstói-teraszra és ott megvendégelt bennünket.

Mamámék több hold dohányt is termeltek. Nyáron mi gyerekek is próbálkoztunk a dohánylevelek felfűzésével. Néhány pórét nekünk, kicsiknek is sikerült felfűzni. Jó volt a felnőttek között lenni, a hűvös dohánypajtában.

Ősszel a csomózásra úgy készült mamám, hogy levágtak egy disznót, azt felszeletelték és egy üstben az udvaron, mint ahogyan a tepertőt készítik, megsütötték pecsenyének. Azt zsírba, zsíros kannákba, bödönökbe belerakták. Nem romlott meg. Akkor még nem volt hűtőszekrény, hűtőláda. Sózással, füstöléssel, vagy ezzel a módszerrel tartósítottak. Mamám ebből olvasztott ki és ezzel kínálta a napszámosait. Akkorára a bor is kiforrt. A bort megmelegítették a sparhert tetején, tettek bele cukrot, erős paprikát, és így itták a napszámosok. Mamám, mint most egy ügyes vállalkozó, olyan volt. A dohánytermesztés volt a fő profilja. Ez sok pénzt hozott. A második házasságából született gyermekeinek, kettőnek házat építettek nagyapával. 1962-ben az egyik fiának 412-es Moszkvicot vett. A faluban még senkinek nem volt ilyen. Ekkor 10 éves voltam. Ezzel az autóval a nagybátyám és felesége, Gizike elvittek engem magukkal Kecelre nyaralni 2 hétre, mivel ott lakott Gizike édesanyja. Óriási élmény volt.

Mamáméknak 2 hold szőlőjük is volt. Nyáron kunyhót építettek a közepére, nagyapa éjszaka is ott aludt, miután kezdett érni a gyümölcs. Két kutya is volt a kunyhó körül. Kigereblyélték szépen a sorok között, hogy így tartsák távol a hívatlan vendégeket. Nagyapa tudta, hogy hol vannak a legérettebb,

legszebb szőlőfürtök. Amikor odamentünk azokat levette és kínálgatott bennünket. Akkor, amikor 16 éves lettem, nagypapa azt mondta, szép kislány vagy, vigyázz a fiúkkal. Ezért is nagyon szerettem, az emléke most is kedves, mert figyelmeztetett, ezzel is védett, óvott, jót akart.

A szeptemberi Mária búcsúba lovas szekérrel mentek Máriapócsra nagyszüleim. Ez az ő kirándulásuk volt. Az eladó lányukat, a nagynénémet vitték magukkal. Mi gyerekek őriztük a szőlőt és nagyon vártuk a vásárfiát. A mézeskalács babát, nyakláncot, szívet a közepén tükörrel. Nagyon örültünk ezeknek. A babát azonnal megettük. A nyakláncot a nyakunkba tettük, megnéztük magunkat a tükörben, elég furcsa látvány volt, utána azt is megettük. A szív a közepén a kis tükörrel az megmaradt.

Nyári szünetekben jártunk málnát, barackot szedni, szőlőt kötözni a Nyírlugosi Állami Gazdaságba, a testvéremmel. Egy kis Simson Stár motorral. Anyukám okosan nevelt bennünket munkára, becsületre, tisztességre, az ő értékrendje szerint éljük az életünket.

Azóta az élet másfele sodort, de mikor Nyírbogátra érek autóval, mindig valami különleges érzés fog el.

Jó Nyírbogáton lenni, jó látni a fejlődést, jó örülni neki, jó dicsekedni vele, hogy én nyírbogáti vagyok. Büszke vagyok rá. Lélekben, gondolatban, örökké ott maradtam, a szülőhelyemen, ami lassan várossá fejlődik.

A felújított Bogáthy-kúria, a sok-sok szép modern lakóház, a virágzó vállalkozások, az iskola és az óvoda épülete, a felújítás utáni színük a narancs és a citromsárga nekem nagyon tetszik. Az ide érkező gyerekek számára télen, nyáron egy kedves melegség érzetet keltő szín. A megújult gyógyszerár épülete is esztétikus. A Rákóczi út Nyírbogát Rózsadombja. A kerékpárút egy csoda. Véd a közúti balesetektől. A kerékpározás egészséges, olyan, mint egy kardio-edzés. Körforgalom is épült, melynek célja, hogy csökkentsék a balesetek lehetőségét abban a veszélyes kereszteződésben. Amikor megyek a főúton autóval, mintha egy kis városon haladnék át. A nagyközség politikai vezetői, az országgyűlési képviselő, polgármester, képviselőtestület, mindent megtesznek a település fejlesztéséért.

Tamási Áron az Ábel trilógiájában, az Ábel Amerikában című részben egy helyen arról ír, hogy „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Hát igen. Nekem ez az otthon Magyarország, Szabolcs-Szatmár megye, Nyíregyháza, Nyírbátor, Nyírbogát, Nyírmihálydi. Ez a kis régió az, ahol nagyon jó lenni.

Kremniczky Károlyné

Hónapsoroló

A következő népi hónapsorolót szeretném megosztani a könyv olvasóival, amit a férjem nagymamájától Veres Andorné született Pekárovics Erzsébettől tanultam. Ezt a népi játékot a határral kettéválasztott faluban énekelték.

Január

*Januárban az Újév küszöbén állok.
Mindenkinek boldog Újévet kívánok.
Angyalkák az égből hópelyhet szitálnak.
Örvendezünk a szép téli tájnak.*

Június

*Júniusban künn a réten.
Kaszás, kaszál nagy serényen.
Leszedjük a cseresznyét.
Pirosat és feketét.*

Február

*Ejja, hujja február.
Ha hallom a hangod.
A lábom is táncot jár.
Járom a farsangot.*

Július

*Júliusban peng a kasza, dől a rend.
A határban víg aratók dala zeng.
Sárga kalász, piros kalász, aranybúza.
A Jóisten leg is legszebb koszorúja.*

Március

*Márciusban nyílik a hóvirág.
Mától kezdve szebb lesz már a világ.
Hóvirág, hóvirág, de szeretlek.
Hirdetője a szép kikeletnek.*

Augusztus

*Az Augusztus, hej, de nagyon gazdag.
Búzafieldön sorban áll az osztag.
A gyümölcsfák telis tele rakva.
Kacag reám a sok szilva, alma.*

Április

*Áprilisként a bolondja vagyok én,
vagyok én.
A bolondját járom én, járom én.
Sej a bolondját járom én, járom én.*

Szeptember

*Megjött a szeptember.
Hátamon a táska.
Megyek iskolába.
Megjött a szeptember.*

Május

*Május a hónapok szépe.
Erdők, mezők ékessége.
Sej, rigófütyty, gyöngyvirág.
Be gyönyörű a világ.*

Október

*Sej, haj októberben szüretelnek.
Sej, haj édes szőlőt csipegetnek.
Sej, haj októberben szüretelnek.
Sej, haj édes szőlőt csipegetnek.*

November

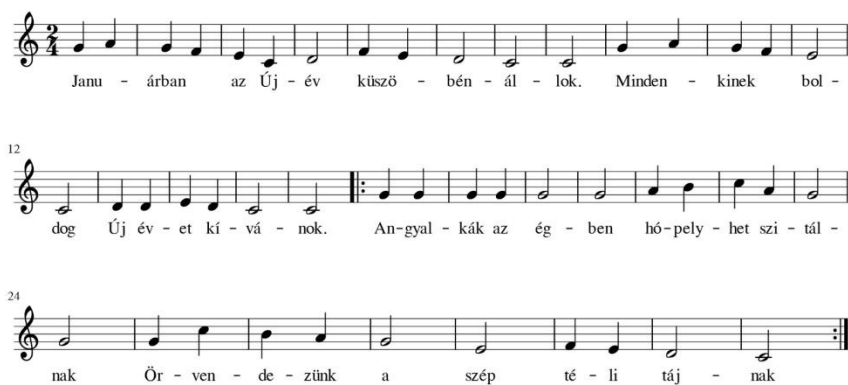
Novemberben felvirradt a reggel.
Jönnek már a vitézek, hadsereggel.
A zászlójuk piros, fehér, zöld.
A hazájuk a szép magyar föld.
Ezt védi a magyar katona / bmondja/

December

December, te kedves hó.
Szánkózni, de milyen jó.
Ó december, te kedves hó.
Csúszkálni, de milyen jó.

Hónapsoroló

Január

Janu - árban az Új - év küszö - bén - ál - lok. Minden - kinek bol -

12
dog Új év - et kí - vá - nok. An - gyal - kák az ég - ben hó - pely - het szi - tál -

24
nak Ör - ven - de - zünk a szép té - li táj - nak

Február

Ej - ja huj - ja feb - ru - ár. Ha hal - lom a han - god. A lá - bom is tán - cot jár.

13
Já - rom a far - san - got.

Március

Április

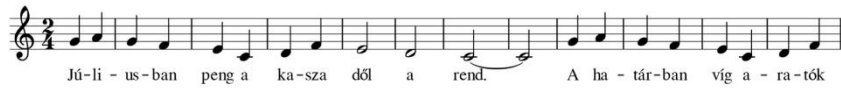
Május

Június

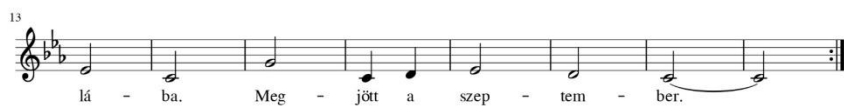
Július

Augusztus

Szeptember

Október

November

December

A népi játékot gyűjtötte és lejegyezte Kriczky Beáta

Húsvétvasárnap délutánján...

Húsvétvasárnap délutánján családuk minden tagja nagymamánál gyűlik össze. Fiatalok és idősek, mind-mind nagy nappalijában üldögélünk, sorba esszük nagy és anya finom süteményeit és beszélgetünk.

Régi történetek kerülnek elő. Bizony némelyik történetet már jócskán belepi a múlt pora. Dédike és nagy ilyenkor szeretettel leporolják kedves emlékeiket, és a sokszor fájó történetek minden évvel szépülnek emlékezetükben.

Nagyon szeretem dédike gyermekkori történeteit hallgatni. Egészen más idők jártak akkor. Mivel 1936-ban, közvetlenül a II. világháború kitörése előtt született, így gyermekkorra a háború éveire esik. Hatan voltak testvérek, akkoriban nem számítottak nagycsaládosnak. A háború évei nehezen teltek, sokat kellett nélkülözniük és sajnos idősebb nővéreinek nagyon sokat kellett dolgozniuk édesanyjukkal együtt a földeken. Örökös aggodásban teltek napjaik, mert családuk több tagja is, köztük az üknagyapám is a fronton harcolt az orszáért. A háború végére újra együtt lett a család, de ki gondolta volna, hogy 1947-ben a saját szülőfalujukat kell elhagyniuk?! Üknagyapámnak csupán csak egyetlen bűne volt. Az, hogy magyarnak született és nem tudta, nem akarta megtagadni magyarságát. Ezért aztán a Beneš-dekrétumok alapján 1947-ben családotul többedmagával falunkból felültették egy vonat marhavagonjába, és Csehországba deportálták kényszermunkára. Hátha az idegen földön elfelejtik a magyar szót. Csakhogy dédikét és családját nem ilyen fából faragták. Míg ő maga 11 évesen vigyázott két kisebb testvérére és főzött az egész családra, addig a többiek keményen dolgoztak. Szerencsére megpróbáltatásaik nem tartottak túlságosan sokáig. Az első adandó alkalom-

mal üknagyapám visszavitte családját a szülőfalujukba. Ma is egész családunk Deákiban él (pár családtagtól eltekintve), családunk minden tagja magyar iskolában tanult és remélem, hogy az én gyermekeimnek is a magyar szó lesz az anyanyelvük.

Nagykának már szerencsére nem jutott ilyen nehéz gyermekkor. Az 1960-as években a gyerekkor a tanulás jegyében és a háztartás körüli munkában telt. Mivel falun laktak, így sokat kellett segítenie a ház körül. Állatokat is tartottak, így többféle munka is a gyerekekre hárult. Dédnagyapám az EFSZ (Egységes Földműves Szövetkezet) alkalmazottja volt. Ez többek között azt is jelentette, hogy tavasztól ősziig a szövetkezet kárpótlásért földjeit kellett megművelni. Ezért aztán hetekig számolták a munka és az iskola után a végtelen hosszúságú takarmányrépa sorokat. Minden nyár augusztusától szeptemberéig szedték és tisztították a hagymát a szövetkezet földjein, amit aztán a közeli konzervgyárba vittek további feldolgozásra. Mindenki dolgozott amennyit bírt, és örültek, hogy békében élnek.

Anyának a gyerekkora sem telt el felhőtlenül. Édesapja 1982-ben egy baleset következtében életét veszítette, így nagyika egyedül nevelte fel anyát és öccsét. Édesanyám ekkor csupán hat éves volt, keresztapám pedig a baleset után pár hónappal született. Nagyika mindig nagyon szomorú, ha ezekről az évekről nagyon ritkán beszél. Azt szokta mondani, hogy anya gyerekkorában az egyik szeme mindig sírt, a másik meg nevetett. Azért sírt, mert nagyapám nem látta felnőni a gyermekeit. Ő viszont szíve minden szeretetét gyerekeinek adta, így próbálta pótolni az édesapjukat. Nagyon nehéz évek lehettek mindannyiuk számára.

Habár anyának is sokat kellett segítenie a ház körül és a kertben is, de azért játszásra is maradt idő. Anya nevetve szokta emlegetni, hogy az egész utca gyereke órák hosszat labdázott, biciklizett, fogócskázott, bújócskázott, tollaslabdázott a meleg nyári estéken. Kedvenc időtöltésük azonban a „gumizás” volt. Először elképzelni sem tudtam, mit takarhat a „gumizás” kifejezés. Mire anya elmagyarázta, hogy egy kb. 3 méter hosszú varróguminak a végét összekötötték. Két lány egymással szemben úgy állt, hogy a gumi megfeszüljön közöttük. A 3. vagy a 4. lány különféle ugrássorozatot végzett a gumin, mellette, alatta vagy fölötte. A variációk száma végtelen volt, és a játéknak különféle nehézségi fokozatai voltak. Az nyert, aki hibátlanul végigugrálta az egész sorozatot. Érdekesnek találtam ezt a játékot, el is határoztam, hogy majd jobban utánanézek az interneten. Lehet, hogy még anyát is megkérem, mutasson nekem néhány trükköt.

A fent leírtakhoz képest az én gyerekkorom igazán felhőtlenül telik, hiszen szüleim szeretetében fürdünk kishúgokkal. Tudom, hogy nagyon büszkék ránk és igyekeznek mindent megadni, hogy zökkenőmentesen indul-

hassunk el a nagybetűs Élet rögzös útján. Ilyenkor tudatosítom, hogy milyen szerencsés is vagyok. Sokat tanulhatok tőlük, hiszen emberségből, szeretetből, tisztességből és becsületből az életben jelesre vizsgáztak.

Kunc Bianka

Dédnagymamám gyerekkora

A Bakony egyik falucskájában, Barnagon lakik a dédnagymamám, aki már 86 éves. Sokat mesélt nekem a gyerekkoráról.

1931-ben született. Szülei mezőgazdasággal, állattenyésztéssel foglalkoztak. 3 generáció élt együtt a kétszobás parasztházban. Már gyerekkorában is sokat kellett segítenie: a mezőn kapált, a 9 évvel fiatalabb testvérére vigyázott a szülei távollétében, a szarvasmarhákkal szántott a szőlőben, tehenet fejt, trágyát hordott. 9-10 évesen már segített a főzésben is, tócsit, lángost süített egyedül. A tócsi reszelt burgonyából és lisztből készült, zsírban sütötték ki, tejföllel tálalták fel.

Katolikus iskolába járt Barnagon. Akkor még egész napos volt, és együtt tanult 6 osztály egy tanító irányítása mellett. Télen a tüzelőt vinni kellett magukkal. Nagy hóban az apukája cipelte fel a hátán az alsó faluból a felső faluban található iskolához. Hajnalban kelt dédi, hogy még iskola előtt legeltesse és megfejeje a marhákat.

Jó tanuló volt. A 6 elemi után Veszprémben tanult tovább az Irgalmas Nővéreknél. Sajnos 1944-ben, a II. világháború idején a bombázások miatt bezárták az iskolát, nem tudta folytatni tanulmányait. Napközben az angolok, este pedig az oroszok bombáztak. Ilyenkor elhagyták a falut, bemenekültek az erdőbe vagy a szőlőhegyen a borospincébe. Néha annyira félték, hogy egy bokor alatt bújtak össze a testvérével és az édesanyjával, hogy ha eltalálja őket egy bomba, akkor együtt haljanak meg. 1942-ben az édesapját is elvitték katonának, aki a Don-kanyarnál is harcolt, de szerencsére nem sérült meg, szerencsésen hazatért.

Otthon magyarul és svábul is beszéltek egymás között. Az apai nagyszülei csak svábul tudtak, tőlük tanulta meg a nyelvet. Később, amikor egyszer Németországba utazott, ő tolmácsolt.

Vasárnap mindig elmentek a szüleivel együtt a templomba. Úrnapikor a birgerek (dédi így ejtette) díszmenetben vonultak végig a falun, puskájukkal díszlovást adtak egy-egy helyen megállva. A pirkerek polgárőrök voltak. Keményszárú fekete csizmát viseltek, fekete csizmanadrággal, kétsoros gombolású fekete kabáttal. Fejükön kucsmasapka volt, elől díszes sapkadíszsel. Kétcsövű vadászpuskával mentek, mögöttük a fűvós zenekar vonult, a kapitány németül kommandírozott pl. egyházi ünnepekkor, körmenetkor.

Nagypénteken a falu apraja-nagyja már hajnali 3 órakor kiment imádkozni a Kálváriára. Barnagon ez is különleges, mivel csak 7 stációból áll, és a fájdalmas Szűz anyja szemszögéből mutatja be a keresztutat.

Búcsúkor 3 napos bált rendeztek, ahol fűvőszene szólt. Ilyenkor meghívták a távoli rokonokat is.

Hosszú téli estéken tollat és kukoricát fosztottak, kukoricát morzsoltak más családokkal együtt. A falu tanítója színdarabot tanított be, amit aztán előadtak a falunak. Ilyen előadás volt a Néma Levente. Nyáron a rengeteg munka mellett maradt idő a szórakozásra is: lovas kocsival mentek le a Balatonra. Nem volt fürdőruhájuk, ezért kombinében fürödtek a lányok.

Nagyon érdekesek a dédnagymamám történetei, szívesen hallgatom élvezetes előadásmódja miatt is. Jövőre folytatom az életmeséjét!

Magasi József

A gútai árvíz a nagy szemével

1965 júniusában kezdődött. A Duna vízszintje nagyon magas volt. Sokat esett az eső, a földek teljesen el voltak ázva, a töltések alig bírtak ellenállni a nagy víznek. Ahogy a nagy mesélte azt mondták a felnőttek, hogy ebből „nagy baj” lesz.

Jól gondolták, mert pár nappal ezután Patnál majd Csicsónál is gátszakadás történt. Ezután már nem volt megállás. A víz terjedt és egymás után öntötte el az útjában álló falvakat és városokat. Ezután három nappal Gútán megszólalt a hangszóró ... menni kellett!!! Először a gyermekeket és az öregeket szállították el, de ekkor egy újabb probléma adódott. A víz nagyon gyorsan közeledett és nyilvánvalóvá vált, hogy a régi hídon keresztül nem fogja tudni mindenki időben elhagyni Gútát. Az új híd, Újvár felé már készen volt, de még nem volt átadva. A híd öre nem akarta átengedni a menekülőket, mert abban az időben a „párt” utasításait nem volt szabad megszegni. Egy bácsi mérgében adott az örnek egy jó nagy pofont és ezután már az út szabad volt Újvár felé. A gazdászok, mint például a sertés vagy a szarvasmarha tenyésztők állataikkal együtt menekültek az víz elől. A felnőttek ott maradtak menteni a menthetőt, de így is óriási rombolást végzett a víz. Voltak házak amelyeket teljesen ellepett a víz és több ház össze is dőlt.

Nagyiek a nyarat Besztercebánya mellett töltötték. Szeptemberben viszont az iskolába járó gyerekeket összehívták és egy egész tanítási évet a Tátrában töltöttek szülők nélkül. Nagy soha nem gondolta volna, hogy gyerekként eljut a Tátrába. Szép volt az a hely, a tiszta víz vidáman csordogált a hegyi patakokban. Nagy negyedik volt. Testvérei Pityu hatodikba, Feri kilencedikbe járt. A tátrai üdülőkben szállásolták el a gyerekeket és itt folytatták

tanulmányaikat. Nagyi csak néha tudta meglátogatni testvéreit. Karácsonyra a szüleikkel lehettek az átmeneti szálláson, de ezután újra visszatértek a hegyek közé. Nagyi már nem volt annyira kicsi ezért megértette, hogy ki kell bírni a szülők nélkül, de a kisebbek sokat sírtak az anyukájuk és apukájuk után. Mivel ekkor még nem volt mobil és számítógép, ezért nem tudtak beszélgetni a szülőkkel csak akkor, amikor elhozta őket a busz.

Gútára júniusban térhettek vissza, de akkora már az árvíz pusztító nyomait eltüntették, így a gyerekek nem látták a nagy katasztrófát, csak a felnőttek elbeszéléseiből tudták meg, hogy milyen volt. Az árvíz után rengeteg új házat építettek és ekkor építették az első bérházakat is. Pár évvel ezután Gútát várossá nyilvánították.

Majer Lóránt

Húsvét a családukban

Nálunk már hagyománnyá vált, hogy családukkal testileg és lelkileg együtt készülünk Húsvét ünnepére!

Nagybőjt idején többször megyünk a családdal templomba, hogy együtt imádkozzunk és részt vegyünk a Keresztúton. Ilyenkor gyakran elgondolkozom azon, hogy milyen szenvedéseket élt át Jézus érettünk: Eltúrte a gúnyolást, mellyel a nép csúfolta, a kereszt hordozását, keresztre feszítést és a kínhalált.

Időben kiválasztunk és tanulunk sok szép verset. Én egy hosszú és gyönyörű verset tanultam, melynek címe nincs, meg is oszthatnám, de nem szeretném ezzel untatni Önöket, hisz az idő nem végtelen, és fontosabb dolgokat is szeretnék Önöknek elmesélni.

A Nagyhétnek első napjától kezdve buzgón készülünk Húsvét eljövetelére. Ilyenkor jönnek haza a családtagok és barátok, hogy együtt ünnepeljük ezt az ünnepet. Ők is segítenek a készülődésben.

Nagycsütörtöktől kezdjük a hagyományos húsvéti ételeket elkészíteni. Vidékünkön sok hagyomány él, olyan ételeket és süteményeket is készítenek az ünnepre, melyeket máshol nem is ismernek.

Szerintem a Húsvét legjelentősebb étele a Húsvéti Pászka. Ezt az ételt édesanyám különlegesen készíti. Szerintem Ő csinálja a legjobbra a világon. Megtudtam a titkos receptet melyet most Önöknek elmondok. De a pászkát nem könnyű elkészíteni, hisz a recept szerint először egy másik különleges Húsvéti ételt kell elkészítenünk, és az pedig az én kedvencem, a Sárgatúró.

A sárgatúró nem közönséges túró fajta, mert ezt egy édes étel, a Húsvéti Sonkához szoktuk enni. Ezért évente csak egyszer készül. Az elkészítése nem is olyan egyszerű, mint gondolnánk, de nagyon-nagyon finom. Ha mégis el szeretnék készíteni, elárulom az ősi receptet:

„Végy 4 liter „igazi” tehéntejet, törj fel egy tálba 30 tyúktojást, de ne a boltból, hanem a tyúkólból szerezd be, keverd össze, tégy hozzá 4 vanília cukrot, 15 evőkanál cukrot és egy csipetnyi sót, majd öntsd bele a tejbe és lassú tűzön folyamatosan keverve főzd meg. Kb 1,5 óra, utána szűrd le és gyolcsba akaszd fel a sárgatúró cipókat egy napra lecsöpögni.” - így mesélte el édesanyám.

Ezek után tudunk csak hozzákezdeni a Pászká készítéséhez, hisz az egyik fontos alapanyag a sárgatúró leve. De édesanyámnak gyorsan kell felhasználnia, nem mintha megromlana, hanem mert az öcsémrel szintén gyorsan el tudjuk fogyasztani, és akkor bizony nem lesz Pászka. Ha érkezik és elrakja előlünk ezt a finom italt, akkor ezzel bedagasztva kisüti a pászkát.

Miután a pászka kisült, bennhagyjuk a sütőbe, és közben megfestjük a tojásokat, amiből még a férfiak is kiveszik részüket, hisz sok tojás kell a sok locsolóknak.

De térjünk vissza a Sárgatúrónkhoz, családunkban egy különleges szokás, hogy a sárgatúrót nem csak főzzük, hanem sütjük is, hogy szép barna és ropogós legyen.

A húsvéti étkeket a nagyszombati Feltámadási Szentmise után a katolikus szokás szerint a pap megszenteli.

Húsvét másodnapján még él vidékünkön az a hagyomány, hogy a fiuk meglátogatják a lányokat és kölnivízzel megöntözik, hogy el ne hervadjanak. A locsoláskor illik szép verset is mondani, mint előbb említettem, és ezért a lányok szépen festett tojásokkal kedveskednek a fiuknak, melyek az ősi néphiedelmek szerint a tavasz és az élet jelképei.

A családunk szigorúan őrzi a hagyományokat, ezért már karon ülő babaként is locsolkodni jártam apával. Ez családom életének fontos részlete, már ükapám is locsolkodott, ükanyám is elkészítette ezeket a húsvéti ételeket, igaz hogy nem villany sütőben, hanem kemencében.

Azért meséltem el Önöknek, hogy betekintést nyerhessenek, az én családom hagyományaiba. Véletlenül sem azért, hogy szakácskönyvet írjak.

Makuk Márk

Emlékeim

Amin csodálkoztam

A nagymamám háza, meg a többi ház is az utcánkban vert falú volt. Sehogy sem értettem, mi az: vert falú. Verik a falat? Hogy lesz abból fal? Nem sokára megtudtam, hogyan készül a vert fal. A szembe levő ház mellett nagy kert volt, ahova a legidősebb fiúnak házat építettek, természetesen vert fallal, ami földből készült. Volt min csodálkozni! Akkor láttam először bunkót, kihegyezett közepes vastagságú egyenes botot, amit kényelmesen beleillett az emberek kezébe. Két oldalt deszkák voltak, és a deszka közé dobálták a földet, amit szurkáltak, tapostak, bunkóztak. Egy ember ellenőrzött mindenkit. Már elég magasan voltak, amikor leszólthozzám.

- Feljönne segíteni?

Nekem sem kellett kétszer mondani. Szaladtam a fal tövébe, egy ember felemet, az, aki hívott, beemelt, és azt mondta: tapossam a földet. Kezdetben mosolyogtam, válaszoltam a kérdésekre, de mind inkább nehezemre esett a munka. Persze, tudták az emberek, nem nekem való itt a fal tetején okvetetlenkedni. Levettek, és megkérdezték: segíték-e holnap is? Igennel feleltem. Igaz, odahaza nem örült meg az anyám, amikor meglátott: Tetőtől talpig csupa szutyok voltam, de élményemet boldogan meséltem.

...

Nagymamámnak volt egy tehene, amit minden reggel kiengedett, amikor jött a csordás. A tehén beállt a többi közé a sorba, és mentek nekem ismeretlen irányba.

Nagymamám, mi lesz velünk, ha eltéved a tehened?

- Ne félj kislányom, nem téved el. Látnod, a többivel megy, az a bácsi, meg vigyáz rá.

- Elment, de honnan tudjuk majd, melyik a te tehened?

- Ne félj te egy cseppet sem. Tudja a tehén, hol lakunk.

- A tehén?

- Igen.

- Te tanítottad meg?

- Nem. Okos állat ő. Tudja, hol van a házunk.

- Azt még nem mondtad, miért ment sétálni a tehened.

- Nem sétál az, te kis kíváncsi. Kimegy a határba, és ott legel. Eszik.

- Akkor miért adsz neki enni te is?

- Azért kap enni, mert az nem elég. Most már gyere a konyhába, segíts főzni.

Na még ilyent? A tehén tudja hol lakik, elmegy legelni, meg még éhetetlenkedika tetejébe. Itthon is kéri az edelt.

...

Azt sem tudtam, létezik kondás is a faluban. Annak aztán sokkal nehezebb volt a dolga, mert a sok fekete szőrű malac, disznó, nekem úgy tűnt, nagyon gyorsan szalad. A kondásnak gyorsan szednie kellett a lábát utánuk. Általában fiatal ember, vagy legény volt a kondás. Nagy ostorával hol ide, hol oda legyintett, meg durrogott is Akkorát szólt, mintha lőttek volna. Volt a gulyásnak is karikás ostora, csak arra nem figyeltem fel.

- Na, nagymamám, most mondd meg nekem, ezek a rohanó disznók, hogy érnek haza. Meg se lehet állítani őket.

- Ezek is legelni mennek a határba.

- Húha, akkor lesz keveredés. Szét sem lehet választani a teheneket a disznóktól.

- Nem egy helyen legeltetnek. Hogy gondolhatsz ilyent?

- Jól van no.

- Mit szól a gazda, akinek a földjén legeltetnek, vagy kukoricatörés után mennek oda.

- Örül. Sokan még fizetnek is azért, mert a jószág trágyázza a földjét. Az idén nem vetett be semmit, parlagon áll a földje, mert pihenteti. Az állatok lelegelik a tarackot, meg a sok fűvet, könnyebb lesz szántani. A jószág legelés közben trágyázza a földjét.

Aha, értem. Értettem a francokat! A trágyát kocsival vitték ki a földekre, az állatok hogy jönnek ide ebbe a képbe?

Hogy ebben a faluban mennyi nem mindennapi dolgok történnek!

...

A juhászról egy kicsivel később tudtam meg kis koromban valamicskét, amikor a levágott gyapjukat hozták az anyámhoz az asszonyok. Nekünk volt rokánk, és az anyám azon fonta meg a gyapjút. Ha kellett, megkötötte elől gombosra, vagy bebújósra a pulóvert. Egy alkalommal beszélgetett egy asszonnyal, akitől birkatúrót, birkatarhót kért fizetség fejében. Akkor hallottam, hogy sokat van távol a férje. Bánátba, szikes területre hajtja a birkákat.

- Anyus, mi a különbség a birka, meg a juh között.

- Semmi.

- Akkor miért van két neve?

- Azért, hogy az ilyen birkák, mint te, ekkora marhaságokat kérdezzenek-mondta Giza nenám.

- Ha én birka vagyok, akkor te meg juh vagy.

- Elég volt, - szólt közbe az anyám, mert tudta, veszekedés lesz belőle.

Giza nenám kis koromban nem szeretett, féltékeny volt rám. Csak nyolc év különbség volt közöttem és közöttte, ezért, azt hitte, elszeretem tőle a nagymamámat. Az anyámtól húsz évvel volt fiatalabb.

...

Nagymamám, miért van az, hogy néha semmivel sem világítasz, úgy melegszünk a banyakemencének dőlve. Néha használod a mécsest, máskor meggyújtod a lámpást. Ilyenkor Giza haragszik, mert másnap tisztítania kell neki az üveget a koromtól.

Tudod kislányom, amikor megvacsoráztunk, az ágyat megvetettük, akkor minek kell a mécses. Annyi fény besűrődik az ablakon, amennyi szükséges. Akkor gyújtok mécsest, ha valami dolgom akad még, meg vacsora közben nehogy a füledbe rakd az ételt, - és mosolygott hozzá. Nem figyelted meg? Ha rajtunk van a sor a tanyázásra, akkor égetem a lámpást, mert a férfiak kártyáznak, mi meg varrunk, vagy stoppolunk, vagy kötünk. Most már érted?

Ezt valóban megértettem.

...

Nagymamám a kötényébe rakva hozta be az udvarból a tojásokat.

- Miért nem a kezeden hozod őket, mint a kukoricacsöveket, amit azután lemorzsolunk.
- Figyelj ide kislányom, megmutatom neked, miért nem lehet a tojást úgy behozni, mint a kukoricát. Most kiveszek egy tojást a kötényemből. Látnod? Ráteszem a tenyeremre. Figyelsz?
- Figyelek.
- Most nézd meg, mi történik. A nyitott tenyerét, amin a tojás volt, megfordította, a tojás leesett a földre és szétloccsant.
- Ugyan anyám, - szólalt meg anyus, - most eldobhatunk egy tojást.
- Hallgass lányom. Mondd meg kislányom, mit láttál?
- Azt láttam, a tojás eltörik, a kukoricacső meg nem. Ezért hozod vigyázva a kötényedben a tojásokat.
- Na látnod, mindig tudnod kell, mivel hogyan lehet bántani.

Akkor találkoztam először a gravitáció törvényével, amiről nagymamámnak fogalma sem volt, de igazi paraszt logikával gondolkodott.

Az első szerelmem

Ovis voltam, valamikor talán a kőkorszakban, vagy csak ezer éve, már nem is tudom, de az biztos, hogy csöppike természetemmel róttam a falut, göndör fekete hajam szerettem egy lány kézmozdulattal meglebegtetni, nem kacérkodásból, mert akkor még nem tudtam az mi, s miért kell tenni, hanem csak úgy, egyszerűen megszokásból. Akkor még nem robogtak autók, meg traktorok, motorok a faluban, hanem lovas kocsikat húztak főleg hatalmas mura lovak, meg bivalyok voltak a szekér elé fogva. Oviból jöttem haza, amikor nagy lármára, káromkodásra lettem figyelmes. Az eső utáni pocsolyában vidáman hempe-

regtek a bivalyok, a gazda meg hiába táncolt körülöttük, és szórta rájuk azokat a szavakat, amiket ha most leírnék, vagy két oldalon sem férne el a vízfo-lyást meghazudtoló gyorsasággal ömlő szitok-áradat. Nos, sár, bivalyok, meg miegymás (a miegymás az állatok ürüléke) közepette közeledett felém egy ovis fiú a nővérével. Amikor elébem értek, a fiú nővére nekem szegezte a kérdést: „Tudod-e te, hogy ki a szeretőd?” Szégyen vagy nem szégyen, be- zeg nem tudtam, amit őszintén bevallottam. Megszólalt a lány ismét, közben az öcsére mutatott s kajánul mondta: „Itt áll előtted. Ő a te szeretőd”. Ő -, kérdeztem csodálkozva, de gyorsan rávágta - „Akkor jól van.” Így kezdő- dött és fejeződött be az első szerelmem Bélával, aki egy kukkot sem szólt.

Marković Radmila

Emlék a múltból

Még nagyon régen, amikor falun éltem, voltak baromfiaink. A kis csoport egészét tyúkok és egy kakas tette ki. Egyik nap mikor kint voltam az udvaron kíváncsi voltam, hogy mi történne, ha én kiengedném őket a friss levegőre. Ezt a gondolatomat anyukám és anyukám gyorsan eloszlatta, és ezt mondták:

- „Peti, még véletlenül se engedd ki az állatokat!”

Természetesen egyetlen egy fiatal lurkó se engedelmeskedik ilyen korban a szüleinek, mivel nagyon kíváncsi. Én elkövettem, és nagyon megbántam. Kiengedtem a kis madársereget. Az összes tyúk és az egyszem kakas mind kiszökött. A kakas persze nem tartott a tömeggel, hanem rám szállt. Mivel még kicsi voltam, akár egy törpe és még nem voltam valami erős, könnyű szerrel letepert kakas barátom és egyből a két szemem, a lelkem két tükrét a csőrével támadni kezdte. Torkom szakadtából kiabáltam:

- „Anyá! Apa! Valaki segítsen! Segítség!”

A fájdalom, amit akkor éreztem, elképzelhetetlen volt számomra. Szerencsére anyá már szaladt is a segítségemre és lezavarta rólam a tollas „fenevadat”. Nagy szerencsémre nem esett semmi komoly bajom azt leszámítva, hogy majdnem megvakultam a bal szememre. Ez a kis incidens után megtanultam, hogy jobb lenne ilyen esetekben a szüleimre hallgatni és nem a kíváncsiságomnak kedvezni.

Mester Péter

Soha nem gondoltam volna

hogy egyszer még papírra vetem majd, amit gyerekkorom kedves emlékei közt őriztem mostanáig.

Még most is mosolyra áll a szám, ha visszagondolok azokra a tréfás igaz történetekre, melyeket az apai nagymamámtól hallottam először. A nagy kiváló színészi tehetséggel megáldott asszonyság lévén oly módon tudta előadni ezeket, hogy nem lehetett nem igazán odafigyelni rá. Engem mindig magával ragadott előadás módja, szinte száj tátva hallgattam őt. Bizonyára tekintetem sokszor elárulhatta számára, hogy nem igazán értem miről is beszél. Talán ezért mondogatta oly gyakran: „Felnőtt fejjel te is más szemmel látod majd a világot. „Nézegettem is magamat sokszor a tükörben. Nőtte-e már felfelé a fejem? Változott-e a szemem? Sajnos szomorúan kellett tudomásul vennem, hogy a változás még várat magára. Azért valamit még is elkönyvelhettem magamban, hogy a hajam kócosabb, a szemem pedig talán csipásabb volt, mint előző nap. Ma már csak mosolygok az akkori önmagammon. Oh, milyen buta is voltam! Szó szerint értelmeztem a nagyanyám mondatát, vártam a csodára. Persze ami késik, az nem múlik, csak eljött a felnőtt kor, amiről a nagy mesélt. Mai eszemmel már tudom, hogy mit is akart akkor ő mondani. Nem tudom, hogy honnan merítette azt a sok erőt, kitartást és bölcsességet, ami őt jellemezte. Pedig az élet nem volt ám mindig hozzá kegyes. Sokszor kegyetlen tréfát űzött vele. Ennek ellenére sohasem volt elkeseredett, mindig minden helyzetből talpra tudott állni. Többnyire inkább a vidámság volt jellemző rá, s mint valami rossz gyerek mindig valami csínytevésen törte a fejét. A környékbeli emberek el is nevezték „tréfa gyárosnak”. Nem is kellett neki boltba menni tréfát vásárolni. Mindig volt a tarsolyában valami, amit a megfelelő alkalomra elő tudott rántani. Sokan nem kedvelték őt tréfái miatt. Voltak a környezetében olyan emberkék, akik azzal kérkedtek, hogy őket ugyan még a „tréfa gyáros” asszonyság sem tudná nevetség tárgyává tenni.

- Nem-e? Várj csak, jössz te még az én utcámba! mondogatta a nagyanyám. Nem is kellett sokáig várnia a hencegő emberkéknek, mert hamarabb érkezett a tréfa ideje, mint az gondolták volna. Az egyik ilyen nagyszájú ember a nagyanyám szerint, csak „kenőcs Gézának” nevezett egyén volt. Történt egyszer, hogy ez az illető lovas szekerén ülve a nagyszüleim háza felé közeledett. Mit ad Isten mit nem a nagy pont a házuk előtt sepregetett. Már jó messziről észrevette, hogy az áldozata közeledik. - No, itt az ideje a tréfának! - gondolta. „Kenőcs Úr” ahogy közelebb ért a nagyanyám megszólította azt illendő módon.

- Jó Napot Géza!

- Jó Napot Margitka! - válaszolta az.

- Álljon már meg kend egy kicsit! - folytatta a nagyanyám.

„Kenőcs „Úr azt gondolván, hogy valami fontosat szeretnének vele közölni, megfékezte lovait és megállította a szekeret. A nagyfi pedig közelebb lépett a szekérhez, a löcs végénél megdörzsölte a hátát, majd ezt mondta.

- Most már mehet tovább Géza! - csak viszkettettem a hátam s nem volt hol megvakarjam.

- Hinyje a teringettét! - mérgeződött a lóvá tett emberke.

Mivel azonban hamar rájött, hogy nevetség tárgyává tették, gyorsan a lovak közé csapott az ostorával és elviharzott. A nagyanyám pedig boldogan nyugtázta: - Na, ez is meg volt Margitom!

Mondanom sem kell, hogy az ő tréfáinak a híre úgy terjedt, mint a pestis. Másnap már a környék apraja-nagyja a pórul járt „Kenőcs Úrral” történten hahotázott.

Oh, Istenem, emlékszem jómagam is mit összekacarástam és fetrengtem a földön a következő történet hallatán. A dolog egy disznóvágás során történt. Régen az ilyen alkalmak szinte szertartásnak minősültek. Erre az eseményre általában a családtagok, cimborák, jó szomszédok mindig hivatalosak voltak. Kivéve jelen történetem főszereplőjét, a Márton szomszédot. Mint köztudott a jó szomszédság sem mindig örökéletű, valamelyik szomszéd, mindig megorrol valamiért a másikkra. Így történt ez most is. A Pista szomszéd a Márton gazdát nem hívta meg a disznóvágásra, mivel haragban voltak. Márton kománk sérelmezte is ezt, ezért egy tervet eszelt ki. Gondolta, hogy jól megtréfálja a szomszédot, amiért őt kiejtette a kosarából. Mondotta is a feleségének:

- Ne búsuljon Mariskám! Eszünk mi még abból a disznóból, ha meghívtak hanem.

- Ugyan ne bolondozzék már kedves uram, hogyan ennénk mi abból? - kérdezte az asszony.

- Egyet se féltsen, majd én megoldom! - válaszolt a gazda.

Jól ismerte a napi menetét a Pista szomszéd disznóvágásának. Tudta, hogy már korán reggel ma annyi áldomást isznak az emberek, hogy mire a disznó perzselésre kerül a sor mindenki illuminált állapotban lesz. Sejtése beigazolódt. De hát hogyan lettek volna mámorosak, hiszen áldomást ittak a disznó szép kövér mivoltára, a Péter szomszéd kackiás bajszára, a ház asszonyára stb. A gazdaasszony is tudta, hogy sokat iszogatnak az emberek, ezért még perzselés megkezdése előtt oda szólt az urának.

- Gyűjjenek már gazduram, harapjanak valamit!

- Megyünk, mindjárt csak befedjük a disznót szalmával! – mondotta az ember.

Így is tettek, befedték a disznót, majd elmentek enni. Na, erre várt a Márton szomszéd a kerítés mögött lapulva. Az előző nap meglazított kerítés léceket elvéve áttolt egy talicskát, arra rátette a disznót a felesége segítségével, majd átvitte azt magához. Ezután a disznót levéve a talicskáról visszatolta azt a szomszédba és befedte szalmával. Így úgy látszott, mintha a disznó feküdne a szalma alatt. Gyorsan visszalopódzott és visszaigazította a kerítés léceket. Szerencséje volt, mert éppen csak végrehajtotta a manővert már jöttek is komák, hogy hozzá kezdjenek a perzseléshez. Meggyújtották a szalmát majd várták, hogy leégjen. Legnagyobb meglepetésükre azonban, amikor a szalma elégett a disznó helyett talicskát találtak. Azt gondolták azonban, hogy a sok italtól látomásuk van, ezért szó nélkül bámultak a talicskára, mint borjú az új kapura. Senki, sem mert megszólalni. A nagy csendnek végül a gazda vetett véget, aki megkérdezte:

- Ti is azt látjátok, amit én?

Persze, hogy azt látták, ugyan mit is láthattak volna mást. Na, ezután kezdődött csak a kálvária. Keresni kezdték a disznót, benéztek ide, benéztek oda, a disznó nem volt sehol. Ez alatt a kerítés mögött a Márton gazda a hasát fogva kacarászott. Nagy viháncolásában azonban nem vette észre, hogy pont azoknak a léceknek dőlt, amiket csak úgy feliből-harmadából igazított vissza. A lécek eldőltek, ő maga meg tehetetlenségében átesett a szomszédba, pontosan bele a talicskába. A nagy zajra lett figyelmes a disznót keresők egyike. Azonnal kiabálni kezdett:

- Gazd Uram, Gazd Uram! Gyűjjék már megtaláltam a disznót!

A kiabálásra mind odacsődültek s a talicskában kapálódzó Márton szomszédot látták. Mondanom sem kell, hogy micsoda kacagásban törtek ki, szinte zengett tőlük az egész környék. A nagy kacarászásra a házban ténykedő asszonyok is kiszaladtak, de nem tudták mire vélni, hogy a Márton komájuk mit keres a talicskában. Amikor azonban a többiek elmesélték nekik, hogy mi is történt, belőlük is kitört a nevetés. A talicskában lévő szomszéd pedig egy kicsit szégyenkezve csak ennyit mondott:

- Így jár, aki másnak vermet más maga esik bele!

Erre a jelenlévők közül újra előtört a nevetés. Ezek után mondanom sem kell, hogy a jó szomszédság újra helyre állt. A Pista szomszéd kezét nyújtott a Márton gazdának és azt mondta:

- Itt a kezem nem disznóláb! - folytassuk együtt komám a munkát.

A Márton gazda pedig beváltotta ígéretét, amit a feleségének tett, hiszen mégiscsak ettek abból a disznóból.

A két történet biz igaz volt, mulattam is rajtuk jól. Aki nem hiszi, járjon utána!

Mészáros Ágnes

Töredékek édesanyám gyermekkorából

Édesanyám bármiről szívesen beszélget velem, érdeklik a napi hírek, események, de perc múlva már a régi dolgokról mesél. Ha édesapjáról faggattam, néhány esetet tudott mondani, melyet a családban sokszor emlegettek. Ezek közül jegyeztem le néhányat.

Édesapja, vagyis az én nagyapám, Seres Lajos már családos ember volt, amikor 1914-ben berukkolt. Akkor már két fia volt: Imre és a pici Feri. Négy hosszú évig harcolt az I. világháborúban. A csapatot Galíciába vezényelték (a mai Lengyelország keleti részébe), ahol a tűzszerészeknél szolgált. A felesége, Etel, Alsószeliben a két gyerekkel nem tudott miből megélni, ezért támogatás hiányában összekolbált a holmiját, és visszaköltözött a szüleihöz Peredre. A két gyereket tehát a peredi nagymama nevelte, Etel pedig elment Pestre szolgálni. Akkoriban nagy divat volt egy ének: „Húzd rá, cigány, csak azért is, az uram haza ne segítsd, mert kapom a jó segílyt!” De ő ezzel nem értett egyet, s mégsem jött haza az ura.

A háborúnak 1918-ban vége lett, az édesapa végre hazajött. A család azonban vegyes érzelmekkel fogadta. Nemcsak az összetört, lesóványodott teste miatt, a sok lövedék durranása következtében megsiketült. Tehát vágyott a csendre és a nyugalomra. Az akkor négy éves Feri gyerek nem tudta elfogadni a számára idegen férfit. Az egyik nap rosszkedvre, s ezért az apja elverte. A gyerek szipogva dacosan azt mondta neki: - Menj vissza oda, ahol eddig voltál!

Édesapja szűkszavú, keserű ember lett, de néha elmesélt egy-egy történetet a harcterről. A tisztok azzal próbálták a kilátástalan helyzetekben jobban motiválni a katonáikat, hogy ezt-azt ígértek nekik. A cél a csata megnyerése volt, vagy talán a túlélése. A vezetők kilátásba helyezték, ha megnyerik a csatát, előléptetik és még 15 hold földet is kapnak. A túlerővel szemben a hiányos felszereltség, a kevés ember, a sok elcsigázott katona nem sok sikerrel kecsegtetett. Ekkor kitalálta (Lajos nagyapám), hogy próbát tesznek, milyen éber az ellenség, milyen messze vannak. Egy köpenyt erősítettek az ágyúcsőre. S vártak. Hamarosan golyózápór szóródott a csalétekre. Az ellenség szítavá lőtte azt. Ezért egy csillagot kapott. Örvezetőként szerelt le.

A sors iróniája, hogy Feri fia a II. világháborúban volt katona. A németeknek robbantott. Egyik alkalommal ahogy vitte a robbanószert, az a kezében felrobbant. Sokáig kórházban kezelték. Bátorságáért ő is kapott egy csillagot. Örvezető lett.

Nélkülözésekkel teli gyermekkor

Édesanyám 1930-ban született, amikor már nagyban dúlt a világgazdasági válság. Bátyjai már nagyok voltak, nővére is 11 évvel volt idősebb nála. Édesapja egy lóval próbálta beművelni a kis földet, édesanyja a családot látta el meg mosni járt a tehetősebbekhez. Egy udvarban három család lakott, s osztózott a kis udvaron, kerten. A közös udvar nem sok szép emléket hagyott benne.

1935

Lajos öccse még pici baba volt. Gyakran Mariska felügyeletére bízták a gyereket. Az unokatestvérével, Ilivel egyszer az utcán tologálták a mélykocsiban alvó kisöcsit. Mikor az felébredt, sírni kezdett. Hiába csitígtatták, nem hagyta abba. Akkor kitalálták, hogy leeresztik a ház melletti szűk lejárón a vízhez. Ugyanis Malomszuglában laktak, a kertek alatt folydogált a Dudvág vize, erre futott le a két ház között a lejáró, amin a libákat szokták leengedni. Ili javaslatára, aki már 9 éves volt, elengedték a kocsit. Az meg a lejtőn elindult, s gurult-gurult tehetetlenségénél fogva a bőgő gyerekkel, majd a víz szélén a latyakban megrekedt. A jó mulatságot a szomszédasszony szakította félbe, mert észrevette a vízben a kocsit. Ugyanis éppen akkor hajtotta ki a libáit. Jól összekáromította a két lánykát, segített kitolni a kocsit a vízből. Közben szidta őket, milyen buták, meg felelőtlenek. Lajoska ki is eshetett volna.

Otthon alaposan kikaptak, de másnapra már elfelejtődött a dolog, ismét rájuk bízták a kicsit, mert a szegénység nagy úr, nem segített rajtuk senki.

1937

A gyenge, vézna Mariskát elég korán befogták a munkába. A hozzá hasonló korú, hét éves gyerekek már kora reggel 6 órakor kint voltak a földeken, s bogarakat szedtek. A pallér felettük állt, figyelte, ki mit csinál. A befőttes üvegbe, amely a ráerősített madzagon a nyakukban lógott, dobálták bele a krumplibogarakat. Ezt csinálták reggeltől estig. A fizetség pár fillér volt. S közben a durva és megalázó beszédet hallgatták a felügyelő szájából.

1938

Mariska a nővére ruháit hordta, már több esze volt, látta az iskolában a többieket, miben járnak. Minden lánynak volt új ruhája az alsószelel búcsúra, csak neki nem. Mert a családnak nem telt rá. Az őszi vásáron aztán egyszer nagyon megtetszett neki egy tulipános mintás anyag, s addig nyafogott, míg anyja engedett, s megvette az anyagot. De az csak maradék volt, kevés egy ruhára. Etus néni varrónő volt, az udvarban lakott, s látta a kislány lefelé görbülő száját, egyet gondolt, s a saját maradékaiban addig kotorászott, míg talált hasonló színű anyagdarabot, s abból varrott rá fodrot. Nagyon jó ruhácska lett

belőle. Ezután már boldogan ment Mariska át a szomszéd Felsőszelibe a búcsúba.

Emlékezetes az az év, mert akkor a kertjük alatt a Dudvág partján cigányok telepedtek le. Sátorokban laktak, sokan voltak. A falu vezetősége úgy döntött, segít rajtuk, télre ne maradjanak a sátorban. Ezért vályogból házat építettek nekik, kaptak bele ágyakat, sporheltot. A gyerekeknek ruhákat szedtek össze a falu lakosai. A lányok akkora lehetett, mint a mama, s ő akkor egy szép piros ruhát kapott az adományokból. Édesanyámnak gyerekfejjel nagyon fájt, hogy annak lánynak miye van. Láttá, hogy az ő szülei állandóan gürcölnek, még sincs semmijük. S neki sincs boldog gyerekkora.

Édesanyám gyerekkorában gyakran volt a nővérénél, Jolánnál, aki családjával Alsóhatáron lakott. Az 1938/39-es tanévet is a tanyasi iskolában kezdte meg. Mivel kisiskola volt, kevés gyerek volt egy-egy évfolyamban, tehát összevont osztályokban tanultak.

Mama szeretett iskolába járni. Szeretett olvasni, számolni, szép írása volt. Amikor januárban hazahozták Alsószelibe, Szűcs Lajos tanító úr többször is piszkálta őt, hogy „tanyasi” gyerek. Pedig csak átmenetileg volt az. Kérdezgette, vizsgáztatta az egyes tantárgyakból, számoltatta, majd rákérdezett, milyen verset tud. Mama felállt és egy szuszra elmondta Tompa Mihály: A gólyához c. versét. Ezt ott tanulta Alsóhatáron. A tanító úr elképedve hallgatta, többet nem alázta meg a kislányt. Elismerte, hogy a tanyasi kollégája is tett valamit azért, hogy a kis nebulók elsajátítsák az elemi iskolai tananyagot.

Kukoricafosztáskor is segített a nővérének. A kukoricát rakták be a góréba. Jolán nővére kitalálta, hogy feláll a vékony lécekből tákolt tyúklétrára. Így jobban tudja feldobni a rakásra a csöveket. A munka hevében egyszer csak a gyenge fok leszakadt alatta. Leesett, megütötte magát. Sikertelenségéért a húgát okolta, pedig az még csak 8 éves volt. Fogott egy hosszú kukoricacsövet, s azzal alaposan elpáholta a mamát. Nagyon fájt neki. Hiszen ő nem tehetett a balesetről. Otthon nem merete megmondani, mit csinált vele Jolán. Csak később, amikor mosakodott a dézsában, Ili unokanővére észrevette a nyakán meg a hátán a kék foltokat. Rákérdezett, hogy mitől olyan csúnya a nyaka. S akkor mama bevallotta az igazat. Hogy ok nélkül verte meg őt a nővére. Mikor legközelebbi alkalommal hazalátogatott Jolán, az anyja megmondta neki, hogy tudja, mit csinált. Utána Jolán kárörvendően rákérdezett a húgánál:

- Mi van, panaszkodtál anyának? Te kis kigyó!

Akkor éppen szeli búcsú volt, Mariska pénz nélkül jött át Felsőszelibe. Jolán nem adott neki, mert haragudott rá, anyja sem adott, mert azt hitte, Jolántól kapott.

Pedig nem is árulkodott, rosszat sem csinált, Ili meg az igazságot akarta feltárni, s mégis a kisebbiken csattant az ostor. Kemény iskola volt akkor az élet.

2016

Szeptemberben paradicsomot főztünk a mamával, s akkor ismét Alsószeli jutott az eszébe. Elmesélte, hogy 1954 őszén szép napsütéses idő volt, s ő akkor már mindenórás volt velem. De jól tartotta magát, nem nyafogott, a paradicsom megérett, azt el kellett intézni. Be is főzte az egész katlan paradicsomot.

A sok mozgás után jólesett volna egy kis pihenés, de éjjel vajúdni kezdett, én kéredzkedtem a világra. Édesapám fölkelte a bábaasszonyt, s Viola néni meg a papa segítségével hajnali fél ötkor már felsírtam. Ez igazi papás szülés volt, mert az egy szobás albérletben nem volt más helyiség.

2017

Ezek és hasonló emlékek megedzették, s minden tudásával és szeretetével azon volt, hogy az ő gyerekeinek szebb legyen a sorsa. Boldog házasságban éltek együtt édesapámmal 60 évig, becsülettel felneveltek minket az öcsém-mel, s most örül négy unokájának és 2 dédunokájának.

Mészáros Magdolna

Gyermekkori mozaikok

Bevezető

Ahogy telnek az évek, egyre többször jutnak eszembe régi gyerekkori események, melyek az idő fátyolködén át már csak szép emlékek. Az a tény, hogy leírhatom őket, kétszeres örömet szerez, egyrészt ezáltal ismét „átélem az esetet”, másrészt felelevenítésükkel ráébreszthetem a mai olvasókat, főleg a fiatalokat, milyen más volt az élet 50 éve. Noha nem volt háború, kitelepítés, jogfosztottság, mint szüleim fiatal korában, mégis érdemes elgondolkodni, összevetni a régi és a mai fiatalok életét, gondjait.

Címnek a „mozaik” kifejezést használom, mert sok apró darabkából áll össze a kép, tehát az én ifjúságom képe is ezekből a kis történetekből tevődik össze.

Táborozás kamaszkorban

Szüleim 12 évesen küldtek ismét pionírtáborba. Akkor már több eszem volt és szlovákul is jobban tudtam. Szívesen mentem Morvaországba a galántai gyerekekkel. Žďár nad Sázavou városka mellett állt az üdülő. Itt is sátorokban laktunk, a játszótér mögött húzódtak a lakósátrak, mögöttük pedig fenyveserdő sötétlett. Gyönyörű környezet, jó vezetők, itt már nem voltak nyelvi ne-

hézségeim. Megértettem magam a szlovák lányokkal is. Már akkor felismerem, milyen jó dolog több nyelvet tudni.

Az egyik szeredi kislányt meggyőztem, tanuljon meg magyarul. Ha délutáni csendes pihenőnk volt, összebújtunk az egyikünk sátrában, s szorgalmasan mondogattam neki az alapszavakat, a magyar köszönéseket, számokat. Jól szórakoztunk, sokat nevettünk, ha valamit nem úgy ejtett, ahogy kellett volna. De ő sem bánta, eltelt vele az idő.

Mindemellett a legjobb az volt, amikor röplabdáztunk vagy kidobósdít játszottunk. Olyan lányokat válogattunk egy csapatba, akik mindkét nyelvet bírták. Hogy miért volt ez olyan fontos? Nos, a versengés, a nyerni akarás lázba hozta valamennyiünket. A kapitány is tudott magyarul, tehát az éles helyzetekben az utasításokat, a vezényszavakat, a figyelmeztetéseket mind magyarul kiáltotta, s mi aszerint ugrottunk. Az ellenfél persze nem értette a tervet, nem tudta, mi vár, rá, hová fog repülni a labda, csak a véletlenre számíthatott. Mi persze ezt a helyzetet rettenesen élveztük, s sorra győztük a meccseket. A vezetőnk is értette, mi a csízió, de nem szólt bele. Ránk hagyta, hogy kikkel játszunk egy csapatban.

Ezek az élmények is erősítették a szabályt, hogy ahány nyelvet tudsz, annyit érsz.

Budapest

A nyelvismeret fontosságát szüleim is felismerték, s nem sajnálták az időt, pénzt, hogy németül is megtanuljak. Akkoriban (1966 körül) az oroszok és a szlovákok kívül nem volt más idegen nyelv oktatása az iskolákban. Szerencsére az egyik tanító bácsi németül is tudott (leventeként a német fogságban ragadt rá sok minden, majd képezte is magát). Szombatonként jártunk hozzá barátaimmal a lakására, s szívtuk magunkba az alapismerteket. Nagyon szerettem ott lenni. Sokat mesélt, énekelt, magyarázott.

Az első év után szüleim elvittek Budapestre a Nemzetközi Vásárra. Édesapám bátorított, hogy gyűjtsék reklámanyagokat (prospektusokat) az egyes kiállítóktól.

Én ezt a feladatot örömmel vállaltam, hiszen a szép színes lapok igazán csábítóak voltak. Sok pavilonban lehetett elvenni a pultról, vagy éppen osztogatták. Csak ki kellett nyújtani érte a kezem. És megköszönni. Nos, a köszönést már németül mondtam. A papám boldog volt, hogy ilyen bátor gyermeke van.

Az egyik helyen azonban nem volt kitéve reklámanyag, és nem is osztottak semmit. Akkor édesapám kioktatott, hogy a nyakkendő, öltönyös urakhoz menjek oda, köszönjek nekik, és kérjek szépen prospektust. Persze németül. Hát nekem sem kellett kétszer mondani. Odamentem, szépen

elismételtem az uraknak, mit akarok. Azok rámnéztek, én még egyszer elismételtem, mit szeretnék. Ők előhúzták a pult alól a prospektust, odaadták, de közben kérdeztek is valamit. Nos, erre nekem már nem volt eszem, hogy mit válaszoljak, mert nem értettem. Fülíg pirosodva elkaptam a papírt, és iszkoltam ki a papához, aki tisztos távolságból leste, mire megyek.

A német nyelv iránti vonzalmam ilyen tapasztalatok után sem csökkent, sőt a német tévéadás megindulásával egyre mélyült, majd a középiskolában egyik kedvenc tantárgyam lett. Később sikeresen leérettségiztem belőle, s általa egy életre szóló barátság alakult ki a német levelezőpartneremmel. De ez már egy másik történet.

Vermek-part

Falunk, Felsőszeli úgy épült, mint sok hasonló jobbágytelepülés a környéken, az agyagos földet kiszedték, s a megfelelő módon vályogot készítettek belőle. Az évszázadok során a falu határában levő helyet alaposan kiszedték a lakosok, s idővel a talajvíz elárasztotta a területet. Kb. 500 m hosszú és 300 m széles összefüggő víztükör keletkezett. Ez azonban nem volt egyöntetű. Ahol nem szedték ki egyformán az agyagos földet, ott lyukak képződtek, ill. magaslatok álltak, s amikor a víz betemette az egészet, szigetek jöttek létre.

A szigetek közül az egyiket elneveztük Kis-szigetnek (ezen csak egy öreg odvas fűzfa állt), olyan kicsi volt, hogy egyszerre három gyerek fért el rajta, több nem. Ez a Vermek közepén volt. Mögötte volt a Nagy-sziget, ezt két oldalról lehetett megközelíteni: a vízről, mondjuk kádban evezve, gyalogolva a vízben, vagy a nádason át. A nádas sokszor állt vízben attól függően, milyen sok csapadék hullott a tavaszon. Olyankor a nagyobb fiúk „utakat” készítettek úgy, hogy a nádat letaposták, s azon már szárazon is meg lehetett közelíteni a szigetet. Ha még ezt is elöntötte a víz, akkor zsombékról zsombékra ugrálva tettük meg az utat a célhoz. Ennek legtöbbször otthon verés lett a vége.

A vízpart az út mellett alacsonyabb volt, itt lehetett a libákat, kacsákat leengedni úszni, fürdeni. A szemközti és a baloldali part nem volt legyűrve, mivel körülötte szántóföldek voltak, ezek mentén fűzfák nőttek. S a fűzfák mellett még galagonya, bodza, akác ékeskedett. A legszebb az egészben a nádas volt. A víz egyharmada náddal és sással volt benőve. Az egyes szigeteket csak a vízen lehetett megközelíteni. Ez legtöbbször úgy történt, hogy bemenünk (mivel a meder sáros és rencével benőtt volt, úszni nem lehetett benne).

Ennek ellenére minden gyerek szívesen tartózkodott itt. Úgy hívtuk, Vermek. Ugyanis több agyagverem elárasztásával alakult ki az úsztató. Ez a hely volt számunkra a minden. Egész évben megtaláltuk a szórakozásra a módot.

Kora tavasszal a fűzfásíp készítése, a pitypang (pimpimparé) gyűjtése és koszorúba fonása volt a kedvenc szórakozás, de szedtünk papsajtot is, mentát, olyan mezei virágokat, melyek ma már nincsenek is. Feladatunk is volt, mégpedig a libákra vigyázni. Legeltetés után a vízre leengedtük őket, mi meg játszottunk. Ha volt puha föld, abból túrót gyúrtunk, vagy sárgolyókkal dobálództunk. Ha valakinek kezébe akadt egy haragsák, azzal halásztunk a vízben. Estére meg hazahajtottuk a libákat. S másnap kezdődött az egész előlről.

Főleg a nyári szünetben volt ez a Vermek igazi gyermekparadicsom. A nagyobbak fára másztak, a nádasban seprűnekvalót gyűjtöttünk. A lányokkal kivittük a babáinkat, s a szigetek egyikén varrogattunk ruhát, játszottunk, énekeltünk. Vittünk magunkkal zsíroskenyeret, azt majszoltuk, ha megéhez-tünk, almát vagy ami éppen volt a kertben, azt eszegettük. Élveztük a szabadságot, a napot, a madárcsicsergést. Boldogok voltunk.

Amikor nagyobb lettem, a tévében adták a Robinson Crusoe c. sorozatot. Ennek hatására mi is felmásztunk a legmagasabb fűzfára, s ott az ágak között dúdoltuk a zenéjét, azt képzelve, hogy mi is a hajón úszunk a tengeren. Romantikus hely volt, később is szívesen sétáltunk a partján. Egyszer édes-apám nádból készített nekünk olyan csónakot, amilyenel Thor Heyerdahl áthajózta a nagy óceánt. Nagyon örültem, hogy nekem a Vermeken ilyen nádcsonakom van. Többször is kihajtottam vele a libákat a vízből, de szívesen kölcsönöztem a barátaimnak is.

A Vermek-parton rejtekhelyeket is készítettünk. Az alapot, a vázat sokszor a fűzfabokrok nyújtották, mi az ágakat takarókkal körbefontuk, s így lett bújóhelyünk. A szomszéd utcabeli gyerekek elől bújtunk ily módon. A hely nekünk is olyan fontos volt, mint a regénybeli Pál utcai fiúknak a grund. Nemcsak nyáron volt gyerekzsivajtól hangos a környék. Télen is megvolt a varázsa. Általában befagyott a vize, ekkor készítették a fiúk a jégpályát, a lányok pedig a magunk kisebb pályáját, ahol korcsolyázhattunk. A hóeltakarítás külön élmény volt. Mivel szánkó nem mindenkinek volt, azok voltak a menők, akik nagy szánkójukkal méteres szélességben is tudták túrni a havat. A hógolyózás, hóemberépítés természetes volt.

Mint említettem, a két part meredek volt, bozóttal benőve, ott nem lehetett lejárni. Az egyik télen a szülők összefogtak, s egy részt kiirtottak a bozótból. Így nyertek egy 5 m széles helyet, ahol ereszkedőt készítettek. Egész délután lapátolták a havat, hogy a meredek falat kiegészítsék lankás ereszkedőre. A terv sikerült is. Még meglocsolták vízzel, majd másnap reggelre jól összefagyott, s lehetett rajta szánkózni. Micsoda pálya volt! Becsúsztuk rajta egészen a Vermek közepéig. Még a szomszéd utcából is jöttek. Annyi gyerek akart szánkózni, hogy sorba kellett állni. De betartottuk a rendet, mert szeret-tünk volna sokat ereszkedni rajta. Azon a télen sokat játszottunk ott.

A Vermek ma is megvan, gyermekeim már kevesebbet jártak oda, az évek során a víz eltűnt, az egész betört a nád. Egykori romantikája már nincs meg. A gyerekek más játékokon nőnek fel.

E néhány emlékből szerettem volna bemutatni a mi gondtalan és felhőtlen gyerekkorunkat, mennyire más világ volt, a természethez közelebb éltük a napjainkat, s jobban becsültük, amit kaptunk.

Mészáros Magdolna

Egy régi Partizan története

Régen nagyon sokat ért egy kerékpár. A városban keveset lehetett látni. Apukámék tervezgették, hogyha lesz rávaló, akkor vesznek egyet.

Egyszer összegyűlt annyi pénz, hogy egy viselt biciklit lehetett rajta venni. Egy szombati napon nagyapám - mert róla szól a történet -, nagyanyám és apukám felutaztak Szabadkára vonattal. Akkor még vonattal közlekedtek, és nem sínbusszal, mint ma. Mikor megérkeztek, félórányi gyaloglás után, kiérték a szabadkai ócskapiacra. Rengeteg áru volt ott, de őket csak a kerékpárok érdekelték. Egy erős férfivázút kerestek. Rövid nézelődés után találtak egy fekete Partizan típusú biciklit. Megkérdezték az árát, majd nagyapám ki is próbálta, hogy üzlet esetén jó befektetés legyen. Jónak bizonyult a járgány, ezért meg is vette. Volt rajta csengő, első - hátsó lámpa, és ami a legfontosabb, hogy jó gumikkal volt felszerelve. Az üzlet után áldomást ittak a sarki kocsmában. Hamarosan visszaértek a vonat állomásra, és indultak haza. Szerencsére nem kellett sokat várniuk, és nagyapám megkérdezte a kalauzt, hogy utazhat-e a biciklivel a raktérben, mivel féltette, nehogy valaki „megzenésítse”, a járművet. A kalauz megengedte, míg nagyanyám és apukám az utasfülkében foglaltak helyet. Mondanom se kell, hogy apukám egész úton az új biciklijéről álmodozott, mert a tatám megígérte neki, hogy ő is hajthatja, ha neki nem lesz rá szüksége. Két óra múlva haza is értek a járgánnyal Zentára. Nagy öröm volt a házban! A kerékpárral nagyapám munkába járhatott, és hazahozhatta a gyümölcsöt a szőlőskertből.

Éveken, évtizedeken át gurult a jó öreg Partizan, szolgálta nagyapámat, apukámat, és még én is kipróbálhattam. Gurultak a kerek, noha már nyolcasok is voltak benne, de ennyi idő után ez már megengedett. A gumik maguk sem tudták hány folt van rajtuk, és az abroncsok számtalanszor madzaggal lettek megtekerve. Aztán egy napon nem láttam többet, nem tudom hova lett. Azt mondta nagyapám, hogy ez is eltűnt a többi „partizánnal” együtt. Egy kicsit csodálkoztam ezen, de megígérte, hogy egyszer ezt is elmeséli nekem.

Micheller László

A fordított kenyér

A történetet a nagymamám mesélte, aki az édesapjától hallotta.

Egy Veszprém megyei kis faluban egy szegény három gyermekes család élt. Sajnos egy napon édesanyjukat elvesztették. Hamarosan az apjuk új asszonyt hozott a házhoz, kitől közös gyerekük is született. Mivel nagyon szegények voltak, uzsonnára csak egy kicsi kenyérkét kaptak. Az anya saját gyermekét jobban szerette, ezért egy nagy szelet kenyeret adott neki, sőt még vajjal meg is kente. A vajas felével lefelé fordítva a kezébe adta, hogy a többiek ne lássák. A testvérek azonban észrevették, és sírva kérték apjukat, hogy ők is hadd egyenek fordított kenyeret.

Az asszony elszégyellte magát, ezután ők is mindig fordított kenyeret kaptak.

Molnár Barbara

Rejtelmes évek, és egy elfeledett K.u.K. város

Gyermek valamint igen korai ifjúkoromban családuk bizonyos éveiről semmi sem hangzott el, majd később mondat fozslányok, rövidke utalások révén kissé tisztult ez a kép. Sajnos a történeésekről már bő fél évszázada nincs kit megkérdezni, de alábbi soraimban említett mellékszereplők nevei is rögzítődtek bennem. Az áttörést viszont egy több mint százéves nagyanyai receptkönyv véletlenszerű fellelése, és egy ugyancsak váratlan, Anyám 1913-as születési és egyben keresztlevelének: Adelheid Franziska K. felbukkanása hozta meg.

Böngészve az okmányt anyám és fiú ikertestvérének szülővárosa, az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó Bielitz idéződött fel bennem. Olvasva a szépen metszett gót betűket megtudhattam, hol tartották őket keresztvíz alá, így sok évtized múltán én is ugyanabba a márvány medencécskébe márhattam mutató és középső ujjamat, melyből ők nyerték homlokukra egykoron a kis ezüst kancsóból merített megszentelt vizet. A St. Nikolauskatedrális neve mellett egykori szülőházuk, a szép nevű Johanny straße 9. szám alatti késő barokk házuk is ismertté vált a keresztlevelén, sőt nagyapa foglakozása is. Később az

utcanév változásai maga volt a történelem lenyomata: 2010-ben Wincento Pstrowskiego, ezt megelőzően illették a Długa, Langstraße, Towarowa, Frachtenstrasse, sőt ismét a Długa névvel. De gondoljuk a mi Andrassy utunkra! A további, kézírással bejegyzett sorok reszketeg betűkkel íródtak, nehezebben olvastam, de ez is okulásomra szolgált. Megtudtam a gyermekeket megáldó, és az élet útjára engedő Atya hajlott korú, így hosszú életének teljes szeretetével bocsájtja sorsukra az ikreket. Az Atya ennél többet nem tehetett, szellemi hatalma az erkölcsiével ellentétben véges volt, így a gyermekek meglehetősen rövid életét a keresztelő napján nem tudta előnyösen befolyásolni. (Márai Sándor Premier c. írásához sem igazodtak az ikrek élete: „...szíved...dobog már... remélhetőleg sok-sok éven át”). A plébános úr teljes neve olvashatatlan, de B.low..sk..y betűk felfedezhetőek, így lengyelesnek tűnik. Belépve a templomba meglepő volt, az ajtóban a beömlő fény dacára félhomály uralkodott, míg a főhajó felé haladva mindinkább fényesebbé vált minden.

A receptes könyvecske megtalálását egy budapesti, az aranyló őszt beköszöntését jelző napja előzte meg. A levegőben ökörnyal úszott, a méhek megszegülten dongtak a kései fajtájú lehullott ringlók körül, a kordonon elfutott két szőlőtő is meghálálta a gondoskodást. Kékült a muskotályosnak mondott besztercei szilva, a két birsa termései sárgulni kezdtek. A milotai dió burka megpattant, a Bosch kobak körték héja is márványosan barnult. Közeledett a családi befőzések ideje, feleségem egy régi szakácskönyvét emeltem le a zsúfolt polc hasonló könyvei közül, meglepetésként kívántam elvinni újólag beköttetni. Mellőle egy idegen írásmódú, német nyelvű papírlap hullott a földre. Első pillanatban- túlzás lenne mondani röptében - semmi gondot nem okozott a megértése: „Gyümölcs nagy üvegben” volt a címe, és befőzési titkokat árult el. Egynéhány további recept megértése már talányosnak bizonyult, édesapám 1894-es kiadású Ballagi M. nagy szótára sem nyújtott minden esetben segítséget. Kiderült, ezeket az édesség recepteket altdeutsch-Sütterlin, Szilézia közeli tájszólásban jegyezték le, Majd előkerült a igazi nagyanyai könyvecske, melynek első oldala is datált,- Isten segítségével 1910. január 23-val kezdődően, de később rá kellett jönnöm, a súly,folyadék/ 1 lat=1,75. deka, 1 magyar font=46,8 deka, 1 bécsi meszely=egy icce, az az 0,35 liter/ mértékegységekből, hogy egyes receptek ennél sokkal régebbiek.

... Kiderült, hogy időnként a barátnők is írtak bele /Manyi, Böske, Elza, Ilka, Cica, Irmus..., és a legjobb receptek postai úton útra keltek Dunaszerdahelyre, Dr. H. Károlynénak Pozsonyba, Frida E.-nek Breslauba, Adele G.-nek Wienbe). A bejegyzők talán nem is voltak hasonló korúak, pennájukat tartó kezüket is más-más mester vezette a különböző iskolákban. Az írások külalakja

legtöbbje szép, nyugodtságot és magabiztosságot árasztanak. Az írás stílusa az 1900-as évek első évtizedeiben megerősödött polgári társadalom új életformáját takarja. Kitűnik a családszeretet, a kényelmes otthon és a nyugalmas élet utáni vágyakozás. Tápay-Szabó G. szerint „a század vége felé és a XX. század elején a lüktető dinamikájú, gyors tempójú, vagy a nehézkesen lassú, de leegyszerűsített vonalú mai írásba” megy át az ilyen írásstílus. Tartalmukat tekintve feltűnnek kilónyi mandulát, sok meszely tejszint kívánó édességek, libamáj, aszpik elkészítésének ajánlásai. A receptkönyvi sorok időnként zaklatottá válnak, ajánl nagymama szegényes **melaszos tésztát** is / cukorgyártás egyik mellékterméke/, minden bizonnyal ekkor érhatték el az anyai ház közelét a hírhedt galíciai front 1916-os állóháborúba torkolló hónapjai. A Johanny straße-től ugyanis nem messze ívelt át a híres Sors-híd, itt vonultak keresztül felváltva a szembenálló ellenségek kelet és nyugat felé tartó csapatai. A szilésiai területeken 1919 után évtizedekig vitatkoztak különböző népek fiai, majd a Sors-hídat megerősítették, így semmi nem állta útját a II. világháborús csapatmozgásainak. Anyám szülőházának későbbi történéseiről nincs tudomásom, de az épület nem áll. Feltehetően hűséges volt lakóival szemben, és egy sokadik belövés után is kitartott még, meghazudtolva a statika törvényeit, majd egy sóhaj kíséretében megadóan a földre rogyott.

... Magát az egyik, a főszereplő könyvecskét nyomdai megszületését követően egyszerű kisvárosi vaskos irkaként emelték le Kollár A. uram könyv-, papír-, írószer és rajzkereskedése bajai üzletének polcáról. A puha fedelű, nebulók írásgyakorlatára szánt piros-kék, vízszintes csikózású irka utolsó lapjai négyzetrácsos oldalak. Talán gondoltak arra, leendő vevői között háziasszonyok is lesznek, akik e lapokra pontosan beírhatják a szükséges beszerzendő élelmiszer alapanyagok mennyiségét, de a házban található ruhane-műk, ”ágyi ruhákat” is beleértve/ konyharuhák, abroszok, törölközők, asztalkendők sokaságát, a betervezett nagymosások, majd az azt követő mángorlások idejét. Jól sejtették. Az akkori háziasszonyok még szappant is főztek.

Szappanfőzés: még a módos házaknál is szokásos volt, egyszerűen sajnálták a felesleges zsiradékot kidobni: 6 kg. zsiradék, 2 kg. szóda/lúgkő/, 14 liter víz. A vizet és a szódát egy üstbe tesszük és megforrósítjuk, ha majdnem forr, akkor a zsiradékot apránként beletesszük, és lassan forraljuk, igen keverni nem szabad, csak egy merőkanállal a kerületen, néha belenyúlni vele. Ha a zsiradék nem akarna a lúgtól elválni, és ha a lúg igen erős, megkóstolva csípi a nyelvet, akkor 1-2 liter vizet öntünk hozzá. Ha a zsír elválik a lúgtól, akkor még 2 óráig lassan forni hagyni, ezután formába merni, amelybe vastag vászonruhát tettünk és ebbe merjük a szappant. 24 óráig így hagyjuk, azután kivenni, felvágni és darabokban száraz, szellős helyen szárítani.

A füzetet amint megvették, és a kisasszony a csilingelő pénztárgépbe beütötte az árát, az írka át is nemesült könyvecskévé, mivel azonnal átkerült a könyvkötészetbe, ahol időtálló, kemény fedéllel látták el; tartós vászonkötéssel. Mérete így 13x20 cm-re, színe sötétzöldesre módosult. A gondos munkát vékony grafit bejegyzéssel nyugtázták első borítójának hátoldalán: K. Nr.1/6-50 fillér, a használatos korona értékének a fele, mivel akkoriban a világ akkori fertályán szintúgy rend volt ilyen apróság tekintetében is. A jócskán régebbi, mint 100 éves receptkönyv diadalmasan átélte mindent: forradalmakat, világégéseket, egykori tulajdonosa országhatárokon átívelő menekülését, és még ma is elő lehet venni egy „cimetes” fánk leírásának felidézéseért. A könyvecskében mellék bejegyzések is szerepelnek az egyes receptek mellett: Ilkánál jobb volt, Cica heringsalátája kitűnő, sorakoztak a jó, igen jó, kitűnő jelzők, több napig is eláll. Mintha ott ültem volna korabeli asztaluknál... Nagymamának tagadhatatlanul voltak olyan korszakai, amikor akár naponta elüldögélhetett volna a korabeli Ritzben, vagy a Grand Hotel előkelő világának kávézóiban, de ő nem ezt tette. Abban az esetben, ha itt-ott elfogyasztott valami egészen finomat-otthon még a nyelve hegyén érezte a fenséges ízeket-igyekezett valami hasonlót elkészíteni. Ezerszer is kipróbált, már mindenki által ismer „titkok” jártak ismét körbe; csak neked drágám, édesem, készítsd el te is Gézukádnak. A kipróbált újakat viszont édesen ragyogó szemekkel adták tovább, abban reménykedve, hogy a jó barátnő is elkészíti majd ugyanolyan minőségben, mint ahogyan már nekik sikeredett múltkorában, egy vásárnap, még a boldog békeidők délutánján. Legtöbbször igen pontos felhasználó menyniségeket adtak meg, de ritkábban amennyit felvesz, ahogy kiadja magát, mondatocskák is szerepelnek. A nagycsaládos generációk során divat volt, hogy a férjhez menő leány lemásolta édesanyja receptes gyűjteményét, vagy egy részét, hajdan ezek a könyvek, gyönyörű, bőrkötéses darabok voltak.

...

... **Szaloncukor*:**1 vagy 2 kg cukrot veszünk, a cukormennyiséget harmadnyi rész vízzel, pár csepp citromlével oly sűrűre főzzük, hogy egy szedőkanál nyelét belemártva a lyukon keresztül hosszú hólyagot kapjunk. Ekkor egy nagyobb edénybe kiöntjük, és hideg vízbe állítva folyton keverve hűtjük, míg megfehéredik és megdermed. Akkor letakarjuk, hogy melegegjen. Ezután a már kész tömeget apránként ismét felmelegítjük, és bizonyos ízeket külön-külön hozzáadva (pl. citrom, vanília marasquin, rum, kávé) a cukrot ismét felmelegítjük, de csak annyira, hogy nyelvhez érintve kibírjuk, különben kemény lesz. Ezután papírra öntve, és tetszés szerint felvágva selyempapírba pakoljuk. (*az akkori asszonyok otthon szültek, nagymama hosszasan lábadozott az ikrek, megérkezését követően, így újól 1914 karácsonyán készített

szaloncukrot. A papírkereskedésben jó előre kiválogatták a különböző ízesítésű czukkedlik eltérő csillogású és színű íveit. A gyerekek legjobban a halványsárga vaníliásakat szerették, következő karácsonykor a felnőttek összekeverve a színeket bizony sokszor megtréfálták őket).

Egy 1914-es nyári recept a **Mandolás piskóta***: 14 deka cukor, 8 tojás sárgája s egy egésszel ki lesz keverve, hozzá adatik 14 deka mandola, 7 deka zsemle morzsa, 5 tojásnak a habja, megzsírozott és kilisztelt pléhbe öntve összehajtatik, és lehet hozzá adni krémet, vagy öntetet. (*1914. június 28-án Gavriló Princip szerb diák tette százmilliók életét változtatta meg, miután a leadott 7 pisztolylövése Szarajevóban kioltotta az odalátogató Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége, a főhercegné életét. A pokoli eseményt követően egy hónap múltán az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának, július és november között a sorozatos hadüzenetek következtében a balkáni konfliktusként induló harcok az ígért villámháború helyett világháborúvá terebélyesednek. A gyilkosságok vasárnapra estek, 10 óra 50 perckor következtek be. Délután a budapesti lapok rendkívüli kiadásokban számolnak be a tragédiáról, a hírt délután már lehozták a budapesti lapok, a késői barokk ház lakói másnap már szintén kézbe vehették a végzetes szenzációról szóló tudósításokat. Akkor még nem sejtették, hogy a „boldog békeidők” végnapjait élik át, és a Monarchia történelmi homokóráján a szemcsék a tölcser alja felé veszik gyorsuló pergésüket. Itt jegyezném meg, talán némelyek nem tudják, hogy a k.u.k. kisbetűvel írva azt fejezte ki, hogy az osztrák császár és a magyar király azonos személy, ill. jelezte a közös állami intézmények létét. Családunk még 5 évet tölt el Bielitzben, 1918/19 fordulóján menekülnek el Németország útba ejtésével, és megérkeznek a lassan vörös gúnyát öltő Budapestre. Nagyanyám gyermekkoromban Budapest utcáin grasszáló kifestett szájú idegen katonatisztekéről mesél, de megemlíti, hogy a délről megszálló csapatok később Győr vonaláig vonulnak, megvédünk benneteket a kommunistáktól felkiáltással. Cseberből vederbe. a szerző). A klasszikus, többgenerációs családi **Birsalmasajtunk*** hajszálnyira modernizált változata saját 3 fánk terméséből: az aranyásárga birsalmák, birskörték/utóbbiak éretten kisézöldebbek/héját alapos mosás után megszabadítottuk a jellegzetes szőrtől, majd négyfelé vágtuk, benne hagyva a magházat, mivel ez a legfontosabb pektintartalmú rész. Vízben puhára főzve- éppen csak ellepje-, majd hagyományos lószőr szítán fagombával átpasszírozzuk. Minden kilónyi gyümölcs-péphez 60 -80 dekányi cukorszirupot adunk, majd kis lángon,/oda ne égjen/ egyirányú állandó, lassú kevergetés mellett főzzük. Ez nálunk egy órányi idő. Az egyre sűrűbbé váló, kissé már kocsonyásodó, csodálatos illatú massa fortyogni kezd, teteje már nem sima. Kis tányérkába téve egy próbakanálnyit, ha szinte azonnal megdermed, kész! Következik a formába öntés. Ha nem

marad örökre lekvár a művünkből, hanem az áhított birsalmasajtot készítettük el, akkor 24 órán belül ki kell jönnie a formából. Szárítás: sok napon át, szelős helyen, forgatva(*a birsalmasajtok készítése, eszegetése, elajándékozása egész életünket végigkíséri). Végezetül álljon itt egy egészen „fiatal” recept, Anno 1945, az **1tojásos tészta**: 1 tojás, 5 deka zsír, ¼ liter tej, ¼ kiló liszt, ¼ kiló cukor, sütőpor.

Némi irodalom a korábbi bővebb manusscriptemet is figyelembe véve: Ember, jellem, írás - Balázs-Hajnal, Novák kiadó Budapest; Die K.u.K. Armee 1848-1914, Prisma Verlag 1980; A művészet története: A barokk, Corvina kiadó; Bielitz-Biala in alten Ansichten, Laumann-Verlag Dülmen, 1986; Képes pesti szakácskönyv - St. Hilaire Jozefa, Eggenberger Budapest, 1881; Egészség, ifjúság a konyhaművészetben - Telbiszné Temesváry Boriska, Budapest, 1941; Háztartási ismeretek és gyakorlatok tankönyve Dr. Kollmanné L.-né, Dávid A., Glóbus Nyomdai Műintézet R. T. Budapest, 1941; A főzőkanál csodálatos meséi-303 híres szakács titkagr. Khuen-Héderváry Sándorné, Budapest 1943, a szerző kiadása.

Tisztelt Hölgyek, Urak! Jó étvágyat kívánok hozzá, ha esetleg fentiekből elkészítenek valamit!

Üdvözlettel: Budapest, 2017 Februárus II. Télutó havában, régente Halakhava - 1882-ben 28 napos volt a Böjtelőhavának is mondott február.

Molnár István

A szeretet, mely legyőzi a távolságokat

Legfontosabb a szeretet, mely legyőzi a távolságokat. Sem hegyek, sem óceánok nem állhatják útját. Az Isten parancsa is így szól: „Szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket.” Szeretettel ajánlom unokáimnak ezt a kis családi történetet.

Nagyapám, Molnár János, 1868-1935, ácsmester volt. Nagymamám, Demcsák Julianna az ungtarnóci postán dolgozott. Tehát volt valami végzettsége. Népes családja 6 gyereket számolt: Ilona, Sándor, Mária, János, István és Erzsébet, aki csak 6 hónapot élt. István, az édesapám volt a legfiatalabb, 1906-ban született. Talán 2 éves volt, mikor nagymamám meghalt. Nagyapám újra nősült, és ebből a házasságból született még 3 gyerek. Küzdelmes időszak volt és még közbejött az I. világháború is. Sándor bátyám kitanulta Ungváron a cipésmesterséget. Összegyűjtött némi pénzt, és Ilonka néném-

mel elhatározták, hogy szerencsét próbálnak az Új Világban. Annál is inkább, hogy a világháború eredményeképp egyik napról a másikra csehek lettünk, akik 1919-ben megszállták Kárpátalját. Abban az időben rengeteg magyar ember vándorolt ki Amerikába. Gálocs sem volt kivétel. Legalább 15 családból vándoroltak ki. Jó részük visszatért egy kevés pénzzel.

Sándor és Ilona később kivitte Máriát és Jánost. Némi hányattatás után, nyelvtudás nélkül a testvérek, egymást segítve (összetartó család volt) az Ohio állambeli Cleveland városában telepedtek le és teremtetek egzisztenciát. Sándor cipésműhelyt nyitott, János kárpitos lett, még saját üzletük is volt. Ilona és Mária magyarokhoz mentek férjhez. Gyerekük nem született. Sándor nem nősült meg. János elvett egy Amerikában született magyar lányt, Nyitrai Ilonát. Nekik lett egy fiúk, akit szintén Jánosnak kereszteltek. A családban magyarul beszéltek, így az ifjú János is jól elsajátította az anyanyelvet. Nagymamája tanította meg írni, olvasni magyarul. János, miután felcseperedett, egyetemi diplomát szerzett biológiából. Ezzel nem elégedett meg. Cleveland-ben a Case Western Reserve Egyetemen doktori fokozatot szerzett. Egyetemi tanár lett, de pályafutását korán abba kellett hagynia komoly anyagi problémák miatt. Ugyanis hét idős rokonát kellett eltartania (nagyanyja, szülei, nagynénik, nagybácsik). János nem esett kétségbe, okos ember lévén vállalkozásba fogott, mely rövid időn belül biztosította az öregedő család megélhetését. A család és az üzlet annyira lefoglalta, hogy „elfelejtett” meg-nősülni.

Közben a legfiatalabb testvér, Apám sorsa nagyon nehéz volt. A mostohája nem szerette. Alig volt 6 éves, amikor odaadta szolgának a szomszéd faluban élő földesúrnak (Bátfára). Nehéz sora volt, de legalább volt ruhája, nem éhezett és a többi szolga - mint gyereket - kényeztette. A szolgaság minden fokát végigjárta. Volt libapásztor, disznókat őrzött, később teheneket. Közben elvégzett 4 osztályt a helyi elemi iskolában. Nehezen viselte az uraság fiának szeszélyeit, aki bántalmazta, gyakran megalázta. Lassan felcseperedett és 17 éves korában rábízták a tejszállítást az ungvári tejgyárba. Ekkor kezdett az élete jobbra fordulni. Ügyesen végezte a munkáját, fizetést kapott és a testvérei sem feledkeztek meg róla. Kapott kisebb összegeket tőlük, s ezeket ő összegyűjtötte a sislóci bankban. Testvérei szerették volna kivinni őt is Amerikába, de nem akart menni. Ezzel csalódást okozott nekik, de megértették és megígérték, hogy erejükhöz mérten segíteni fogják. Szerető, becsületes emberek lévén ígéretüket életük végéig betartották. Hálával gondolunk rájuk. Az óhazától soha nem szakadtak el. Rendszeresen írtak Apámnak és a választ megkövetelték. Tudni akartak róla. Igyekeztek ellátni jó tanácsokkal, szemüket nem vették le Apámról. Apám 1930-ban házasságot kötött a faluban

elő Perduk Ilonával. Anyai nagyapám, Perduk János 6 évig volt Amerikában. Ott vészelte át az I. vh-t. Magyarországról ment el és Csehszlovákiába érkezett haza. Nagymamám Csicserből származott (mai Szlovákia), derék asszony volt. Szült 8 gyereket, 2 meghalt gyermekkorban, 6-ot felnevelt. Nagyapám távollétében mintaszerűen vezette a gazdaságot.

Mi 4-en voltunk testvérek: 3 fiú és 1 lány. Én vagyok a legfiatalabb. 1945-ben születtem, nehéz idők voltak. Házunkat aknátalát érte, lakhatatlan volt. 3 hétig állt a front Gállocs határában. Német és magyar katonák védtek a falut, aztán bejöttek a faluba a szovjetek, amit leltek, elvitték, és újabb ország, szocializmus, kommunizmus, kolhozosítás, málenyikij robot, megalázó kisebbségi sors következett. Családunkat befogadta a második szomszédban élő agglegény. Szüleim - gondolom - nem nagyon örültek nekem, de elfogadtak. Vallásos emberek voltam, belenyugodtak. Elmondhatatlanul küzdelmes élet kezdődött, de erről sokat lehetne még írni. Hála Istennek és szüleimnek, ha nehezen is, de felnőttünk tisztességesen. Megtaláltuk helyünket az életben. Igyekeztünk összetartani, egymást segíteni, ahogy azt az „amerikások” is elvárták tőlünk. Ők könnyebbé tették életünket, és amikor lehetett, az 1960-as évek végén Sándor, Mária és ifj János meglátogattak minket. Igyekeztek nem észrevenni a nehézségeket az idejövétel kapcsán, amelyen keresztülmentek. Legjobban sajnálták azt a sok pénzt, amit lenyúltak róluk a semmiért (szálloda, tolmács, taxi). Ez külön könyvet érdemelne.

Az elő találkozást még sok követte. A nagybácsik és nagynénik halála után ifj Molnár János gyakran megfordult Budapesten és Erdélyben. Ilyenkor néhány napot velünk is eltöltött. Annyira kötődött hozzánk, hogy a Kárpáti előnevet is felvette. Büszke volt arra, hogy ő a Kárpátok mellől származik. Tervezgette az áttelepülést Magyarországra, de végül is ezt a lépést már nem merte megtenni. Az ő jóvoltából Orsolya lányom 8 hónapig tanulhatott Cleveland-ben. Áldott emléküket szívünkben őrizzük, de nem csak, ugyanis testvéreimmel úgy döntöttünk, hogy méltó emléket állítunk nekik a gálócsi temetőben. Ez meg is valósult 2012-ben. Így talán unokáink és dédunokáink is emlékezni fognak rájuk. Ezt reméljük.

Ebből a kis történetből kitűnik, hogy a küzdés, céltudatosság, bátor elhatározás, kemény munka, istenhit, ragaszkodás a gyökerekhez meghozza gyümölcsét. Életük példaértékű számunkra. Annak a bizonyítéka, hogy Isten segítségével életünket bizonyos határok között tudjuk igazgatni és helyes mederben tartani. Két merőben eltérő sors, merőben eltérő rendszerben, ideológiában, más-más földrészén, két világháború szörnyűségei, az 1956-os forradalom, elnyomás, a XX. sz. produktumai. Jó lenne, ha tanulnánk valamit belőle.

Molnár László

Nagymamám történetei

A történet a nagymamámról szól, aki a gyermekkorát egy csallóközi kis falucskában töltötte, Csicsó községben, közvetlen a Duna folyó mellett, a mai komáromi járásban. Nagyon szép gyermekora volt két testvérével együtt, illetve a később hozzájuk kerülő unokatestvérével. Az ő története számomra nagyon szomorú, mégis élvezettel hallgatom, mikor nagyim mesél róla, mert számomra az összetartásról szól, ami azóta is jellemzi a családjunkat.

Nagymamám nagybátyja Érsekújvárbán lakott a családjával a 12 éves Marika lányával és a 7 éves Évikével. Vendéglőjük volt a belvárosban. Amikor már javában tartott a háború, 1944-ben, akkor gyakran küldték a kislányokat a nagymamájukhoz Csicsóra. Nagyon sok volt a munkájuk a vendéglőben. Ez év novemberében az angolok bombázták a környéket, így Érsekújvárat is, ahol ezrek haltak meg. A város hatalmas vasúti csomópont volt, ahonnan a hadseregnek rendszeresen küldték az utánpótlást. Nem csoda hát, hogy épp itt bombáztak. Egy ilyen napon Marika és Éva szokásosan a nagyszülőknél voltak. Az egész belvárost lerombolták, s ezen a napon már nem volt hova hazatérniük. Házukból, az étteremből semmi sem maradt. Ami viszont még ennél is szomorúbb, hogy a szüleik is meghaltak. Apukájukat holtan találták meg a házuk romjai alatt, anyukájukat pedig csak egy évre rá találták meg mélyen a még eltakarítatlan romok alatt. Nagyszüleik már nagyon öregek voltak, így a lányokat árvaházba küldték volna. Ezt a szülők testvérei nem akarták, ezért Marikát az én nagyim anyukája fogadta örökbe három gyereke mellé, Évikét pedig a Komáromban élő másik testvére. Mivel éppen abban az időben kaptak parancsot az áttelepülésre, Évával együtt költöztek Békéscsabára. Az akkori időben nem volt lehetőség arra, hogy találkozzanak a kitelepített rokonok, így a két testvér teljesen elszakadt egymástól. Nagymamámék így négyen nevelkedtek a családban. Nagyon szerették egymást, a mai napig is tartják a kapcsolatot. Marika néni a főiskola elvégzése óta Pozsonyban él a családjával. Már nagyon öreg, mégis mikor egyszer találkoztam vele, nekem fiatalosnak, divatosnak tűnt. Igazi nagyvárosi nő. Nagymamámmal minden vasárnap órákat beszélnek telefonon. Mikor nála vagyok, és megcsörren vasárnap délután a telefon, tudom, megszűnik számára a körülötte lévő világ. Belemerülnek a beszélgetésbe. Innen is látom, mennyire sokat számítanak egymásnak ennyi év után is.

A másik kedvenc történetem, amit nagyim mesélni szokott, az 1963-ban történt. A falut hatalmas erdőségek vették körül, rengeteg állóvíz, homokbánya és a Duna mellett három olyan tó, melyekben úszni lehetett. Az egyik ilyen a ma már rezervátumnak számító Lyon tó. Olyan állat- és növényfajokat

tartalmaz, amelyekről ma filmeket készítenek. Az emberek számára nem látogatható, szigorúan védett területnek nyilvánították.

A nagymamámék oda jártak gyermekkorukban fürdeni. A selymes, lágy vizű tónak nagyon szép környéke volt. Egy vasárnap délután a nagyim az apukájával és barátaival elindult fürdeni. Arra gondolt, hogy átússza a nagyon széles és mély tavat. A vizet sás vette körül, amely a vízisiklók kedvenc búvóhelye és lakhelye volt. Ő ezt tudta, és számára ez eléggé félelmetes volt. Ennek ellenére nekivágott az egyik barátnőjével, aki követte őt gumimatraccon. A tó feléig sem ért, amikor már nagyon elfáradt, de nem adta fel, úszott tovább. A barátnője kérdezte tőle, nem akar-e belekapaszkodni a matracba, de ő visszautasította, mert úgy gondolta, akkor nem dicsekedheti el majd a parton, hogy pihenés nélkül úszta át a tavat. Gondolta, mindjárt kijut a partra, ahol megpihenhet. Pihenni sajnos nem sikerült neki, mivel sok hínár, tavirózsa és sás nőtt a part mellett, félt, hogy belegabalyodik úzás közben a lába, így nem volt más választása, úszott vissza a másik part felé. A tó felénél már látta a parton álló embereket, ami kicsit megnyugtatta, de ereje egyre kevesebb volt. Nagyon rossz érzése támadt, de lassúbb ütemben, minden erejét összeszedve végül kiért a partra.

Most minden lány engem fog irigyelni! - gondolta, ugyanis előtte azokban az években csupán két tőle idősebb lány úszta át a Lyont. Azt hitte, hogy az édesapja is büszke lesz rá, aki szintén várta a parton.

- Na, mit szóltok? - kérdezte közeledve a parton állókhoz, s a boldogságtól majd kiugrott a bőréből. Legnagyobb meglepetésére azonban jött egy óriási *atyai* pofon az édesapjától, aki soha nem emelt kezét egyik gyerekére sem. Akkor még nem tudta, mi dühítette fel édesapját, de ma már azt mondja, hogy megérdemelte. Én nem értem miért, de nagyfi azt mondja, ha nagy leszek, én is mindent másképp látok majd.

Nagyon szeretem a nagyszüleimet, akik sok érdekes dolgot meséltek már el nekem az életükből. A Dunai árvíztől az Ungi földekig minden történet az enyém.

Moravcsik Zsófia

Borika életmeséje folytatódik

Munka – szerelem – család

Erről szól ebben a részben, Borika életmeséje.

Onnan folytatva, amikor a klinikáról gyógyulása után otthonába tartott, a villamoson és ezen utazott egy szép szemű fiatalember is, aki a vele szemben ült. - Borika érezte, hogy ez nem véletlen. Ennek a találkozásnak folytatása lesz.

Munkahelyén amikor elmesélte, hogy hazafelé jövet a villamoson szemezett egy szép szemű fiatalemberrel, aki ott szállt le a villamosról ahol ő, de tovább ment, nem jött utána - pedig Ő abban reménykedett, a kollegái nevetve kérdezték meg: „talán szerelmes lettél belé?”

Pár nap múlva, a volt kollegáját látogatta meg a Helyőrségi Tiszti Klub könyvtárában, hogy kicsit beszélgessenek.

Beszélgetés közben nyílt az ajtó, és az ajtón az a fiatalember lépett be, akiről ábrándozott, de ekkor egyenruhában, hadnagyi rangban.

Felismerték egymást! És ez a találkozás is olyan hatással volt mindkettőjükre, hogy a SORS tartogat valami szép közös jövőt kettejük számára, azért történt, hogy találkoztak megint, véletlenül.

A kollega valamit észrevett, vagy csak illemből mutatta be őket egymásnak, így már beszélgetésre is lehetőség nyílt.

Borikának volt ugyan ekkor egy komoly udvarlója, aki az Agrár Egyetemen végzett abban az évben. A fiú dunántúli volt. A diploma megszerzése után Dunántúlon kapott állást, a szüleihez közeli gazdaságban. Kapcsolatuk ezután, komoly levélváltásokból állt, ... de a szépszemű fiatalember más érzelmeket ébresztett a fiatal lány szívében, mint a távol élő udvarló.

Az időkeréke tovább forgott.

A levélváltás gyakorisága maradt.

A szép szeművel időnként, véletlenül, - bár később kiderült, hogy nem is volt az véletlen, hanem előre megtervezett, szándékos összefutások voltak, amikor beszélgettek, ismerkedtek egymással.

A naptár 1956-ot mutatott.

Októberben 23-án kitört a forradalom.

Egyetemisták, munkások vonultak végig a városon, kezükben a nemzeti-színű zászlót lengetve, énekelve, egy-egy helyen meg-megállva, hogy az elhangzó beszédet hallgassák azoktól, akik szózatokat zengtek a magyar szabadságról a magyar szabadságért.

A középületekről ledöntötték a vörös csillagokat. Szavalták nagy magyar költőink sorait. Amikor a MÁV Igazgatóság tetejéről verték le a csillagot, sokan, akik nézték mondták: ha ez sikerül ők is tűzbe dobják a piros tagkönyvüket.

Sikerült! És akkor nagy éljenzés tört ki az emberekből.

Az embereknek nem kellett dolgozni a forradalom miatt, a munkahelyekre be kellett menni, jelenléti ívet aláírni, de ahol csak beszélgettek és hallgatták a rádiót, hogy mi történik az országban, a hazában és kiket keresnek vagy kiknek üzennek a távollévők.

Senki nem tudta, hogy mi lesz azután. Minden bizonytalanná vált.

Egy dolog látszott biztosnak, hogy Magyarország lerázza magát a szovjet hatalom uralmától!

Az itthon lakók izgultak a Budapesten harcolókért. Több ismerős családtagja, hozzátartozója, gyermeke, barátja, rokona harcolt a szovjet uralom, a kommunisták ellen a fővárosban.

November 4-én hajnalban, aztán kiderült, hogy ami biztosnak látszott, az álom maradt. Az orosz hadsereg megszállta az országot:

Az orosz kiskatonák azt se tudták hol vannak? Úgy hitték, hogy Szuezbé érkeztek, mert nekik azt mondták, azt kapták parancsban, hogy ott kell legyőzni az ellenséget. - A várost, tankokkal vették körül. A középületeket blokád alá vették, elfoglalták, a bejáratok kapukra irányítva a tankok ágyúinak csőveit.

A MÁV Igazgatóság épületét is megszállták. Elfoglalták, és az éjszakai műszakban dolgozókat egy szobába zsúfolva, gyűjtötték, őrizték és vallatták.

A hozzátartozók értesültek a történetekről. Féltve családtagjaikat siettek azok kiszabadítására, sikeresen bejutva az épületbe. - Nem vették észre, hogy bejutni könnyű volt, de ha valaki vissza akart fordulni, vagy kijönni azt már nem tehette meg. Kijönni onnan, akkor csak az orosz parancsnok írásos engedélyével lehetett.

Borika is ment, mert tudta, hogy a szép szemű is bent rekedt.

Iskolában tanult orosznyelv tudását használta a menekítésre, amikor is sikerült 10 embert és a szép szeműt is kimenteni, a fogságukból. A fiatalember reszketett a kiállt feszültség, izgalom miatt, és amikor Borika lakására érték zokogva köszönte meg annak bátor cselekedetét.

...Később tudták meg, hogy azokat, akiket akkor nem engedtek el, egy részüket a Szovjetunióba vitték, a másik részüket öt napig tartották fogva, a repülőtéren szovjet laktanyában. Hogy milyen szempont szerint történt a válogatás azt az érintettek sose tudták meg.

November közepén Borika levelet kapott a Dunántúlon élő udvarlójától, amit egy férfi hozott és adott át neki személyesen, hogy Ausztriában várja. Ha szereti, menjen utána, mert ő disszidált és a levél átadója fogja átsegíteni őt is a határon, ahol ő már várni fogja.

A levélben mindent megírt, hogy hogyan cselekedjen, de senkinek egy szót se szóljon utazásáról...

Borika az utasításnak megfelelően becsomagolta a szükséges holmikat. Az üzenetet hozó férfival megbeszélte, hogy hol, mikor, hány órákor, találkozni majd Győrben, ha megérkezik.

És vonatra szállt.

A vonat ablakából nézte a magyar tájat, szomorú szemmel, hogy talán utoljára látja... Nézte a vidéket, az állomásokat, a leszálló- és érkező utasokat. Nézte a határban lévő őz csordákat, a futó, majd felálló fülekkel figyelő nyulakat, az út kanyarulatát övező jegenyesorokat, a távolban lévő települések, tanyák épületeit, a határban dolgozó paraszt embereket és a szíve fájni kezdett.

Győrbe érve, meglátogatta az ott élő nagynéniket, akik nagyon elcsodálóztak, hogy váratlanul az ország másik végéből, minden előzetes értesítés nélkül a fiatal lány megérkezett.

Nem fogtak gyanút. - Elhitték a mesét, mit Borika talált ki részükre, - hogy egy csomagot kellett elhoznia, de a következő szerelvénnel utazik is vissza, De ha már itt járt benézett, hogy üdvözlje őket és hírt vigyen róluk szüleinek. Eszükbe se jutott, hogy azért van itt, mert ő is sok száz emberrel együtt disszidálni akar. Meg azt is tudták róla, hogy nagyon szereti szüleit, hazáját.

Így minden gond nélkül - no meg az állomásra történő kíséret nélkül búcsúztak el tőle.

Amikor elkészönt tőlük és ment a megbeszélthelyre, Borika mégis meggondolta magát. Szíve ismét megfájdult, eszébe jutott, hogy drága szüleitől el sem búcsúzott, mit szól majd édesapja, hogy képes volt búcsú nélkül elmenni, nekik szomorúságot okozni. Édesapjáról tudta, hogy mindig nagyon szerette hazáját, a II. világháborúban sem hagyta azt el. Nem utolsó sorban, meg milyen véleménye lesz a „szép szemű” fiatalembernek róla, hogy búcsúszó nélkül távozott, akkor, amikor kimentette az oroszok kezéből?

A találkozóra elment, de udvarlójának megüzente, hogy nem megy - Bár szereti - de hazáját és szüleit még jobban, akiket nem tud elhagyni. Az üzenetvivőtől elkészönt és sietett a vasútállomásra. Megváltotta a vonatjegyét, felszállt az otthona felé induló vonatra és boldogan, megnyugodva indult vissza, haza, ahol szülei laktak, ahol ő dolgozott és ahol volt - a szerelme, mert ekkor már tudta, hogy nagyon szerelmes...

Nem bánta meg!

Boldognak, szabadnak érezte magát. Bár így utólag elmélkedve lehet, hogy jobb anyagi körülmények között élhette volna életét, - de az is lehet, hogy nem. A másik, hogy nem lett hűtlen hazájához, a magyarsághoz, a drága jó családjához.

És jöttek a munkás hétköznapiak. A munka utáni randevűk. A kéz a kézben való nagy séták. A moziban az utolsó sorban való, ülés, összebújás, és döntés, hogy összeházasodnak.

Sokan nem javasolták, mert úgy látták, hogy nem egymáshoz való emberpár. Más családban nevelkedtek, különböző iskolai végzettségük, nincs semmi közös bennük, ami a hosszú szép együttéléshez szükséges.

Borikának azonban hiába beszéltek: szeretett és örülten szerelmes volt. Így került sor a lánykérésre. A szűk családi körben való esküvőre a szomszéd városban, ahol Borika testvére és annak családja lakott. Ott került sor titokban a templomi esküvőre is, - ami abban a rendszerben tilos volt. Az ember az állásával játszott, ha megtudták, hogy templomba jár, ha vallásos.

Boldogok voltak!

Boldogok voltak és bíztak a közös jövőjükben, annak ellenére, hogy hónapokig albérletben laktak, de az sem zavarta meg boldogságukat, mert nagyon szerették egymást. Kialakult az új baráti kör, akikkel a szabadnapokon sokat kirándultak, szórakoztak, együtt bolondoztak. Ismerkedtek az ország szép tájaival és tervezték az együtt élő, boldog szép éveket.

A hétvégeken a Helyőrségi Tiszti Klubban vacsoráztak, táncoltak, barátokkal, ismerősökkel beszélgettek. Lakásukig érve is végig bolondozva az úton, mert fiatalok voltak.

És sikerült szolgálati lakáshoz jutni. Megszűnt az albérlet. A város központjában lévő bérház harmadik emeletén kaptak két szobás összkomfortos lakást.

Új bútor vásárlására nem volt pénzük, de mégis sikerült a használt bútorok vásárlásával szép, meleg otthont kialakítani, a kelengyét bepakolni, a közös otthont élvezni.

Borika szülei nem voltak gazdagok. Menekülésük után... a háborúban mindenük odaveszett. Az osztályidegenként dolgozó édesapa jövedelme a megélhetéshez volt elegendő.

A férj édesanyja is özvegyi járulékból élt, egyikük sem tudott a fiataloknak közös életük indulásához támogatást nyújtani. Ez nem zavarta őket, mert ők nagyon boldogok voltak. Örültek egymásnak, közösen kialakított otthonuknak és abban reménykedtek, hogy szerelmük gyümölcse is megérkezik. Erre azonban két évet kellett várni, de addig is úgy döntöttek, hogy a férj özvegy édesanyja, ne éljen egyedül a közeli városban, költözzön hozzájuk, elfér közöttük, és így lesznek igazán szerető család.

Ez hiba volt!

Borika nem tudta azt, hogy anyósa sajnos pszichésen beteg, de ezt a fia sem tudta, hiszen már elég régen távol élt tőle. Amikor hazament meglátogatni, a rövid idők alatt édesanyjának sikerült eltitkolnia betegségét. Lehangoltságát, szomorúságát a másik gyermekének, a lányának halála és magányossága okozta, és nem ment orvoshoz segítséget kérni.

Amikor a betegségére fény derült, Borika szülei pár hónapra magukhoz vették, hogy lányuk nehéz helyzetén segítsenek. Amikor már ők sem bírták elviselni, szóltak a kedves vejüknek, hogy gondoskodjon édesanyja kivizsgálásáról, mert beteg lélek és, állandó orvosi ellátásra van szüksége, felügyelet nélkül sajnos nem maradhat.

Ekkor már tudták, hogy gyermekük lesz. Nem volt más megoldás, mint megtalálni részére azt az intézetet, ahol gyógyítható kezeléseket és ellátást kaphat.

Mielőtt ez megtörtént volna, a férj munkahelye a két szobás lakás helyett, három szobás szolgálati lakást utalt ki számukra, hogy segítsen a család problémáján.

Ekkor úgy látszott, hogy jó megoldás lesz, a külön bejáratú szoba az anya (anyós) részére, sikerül békességben nyugodtan együtt élni. Az orvosi kezelések jó hatással lesznek a beteg léleknek. Amíg a házaspár dolgozott a férj édesanyja rendbe tartotta az otthont, és segített a háztartás vezetésében.

Sajnos nem sokáig. A beteg elmének egy darabig biztos pontot jelentett a családdal való együttélés, de a sok évig tartó egyedül élés, a magányban szerzett betegség folyamatát, már nem lehetett megállítani, helyrehozni, meggyógyítani. Megkezdte romboló hatását, egyre különösebb helyzetet teremtve, okozva. Szükségessé és elkerülhetlenné vált az intézetbe való elhelyezés.

A sok feszültség, izgalom miatt a szülés is két hónappal korábban indult meg, mint kellett volna Borikánál.

A reggeli felkelésnél úgy érezte, mintha bepisilt volna, pedig ekkor a feje fölött folyt el tőle.

Borika tudatlansága miatt - mert abban az időben nem voltak annyira felvilágosultak és tájékozottak a várandós asszonyok, mint ma - Borika a nőgyógyászatra ment, de ott már átküldték a szülészetre, ahonnan nem is engedték haza.

Másnap 1959. január 11-én kicsi súllyal, megfelelő hosszal, hosszú hajjal megszületett a kisfiúk.

Az édesapa utazott a szülőket értesíteni kis unokájuk érkezéséről, és másnap mire Borika a szülőszobából a kórterembe került az ő drága édesapja már ott volt. Könnyes szemmel, meghatott szeretettel ölelte magához kisebbik lányát, ki ekkor anya lett.

Borikánál, hála a jó Istennek semmi probléma nem merült fel, de a kicsi fiú, mivel koraszülött volt, sajnos kórházba került, ahonnan két hónap múlva, két kilósan, születési súlyát visszanyerve egészségesen került haza. Szerették, ápolták, féltették nagyon gyermeküket.

Abban az időben nem volt GYES.

Három hónap szülési szabadság járt, de Borika munkahelye megadta azt a lehetőséget, hogy a városi strandra telepített könyvtár vezetését bízták rá, így gyermekét magával vihetette és felügyelhetette, egész nap.

A villamos háztól házig szállította őket. A kicsi fiú a jó levegőn, szépen fejlődött. Figyelmesen nézegette a fák leveleinek mozgását, a madarak fel-felhangzó trillázását. A megfelelő táplálkozás és az a nagy szeretet, ami körülvette megfelelő fejlődéséhez vezetett. A nyár végén, az ősz beköszöntével bölcsődébe kerülhetett az apró ember. De a nagyon érzékeny gyermek nem bírta a közösségi életet. Sokat betegeskedett. Többször kellett sugárhányás, kiszáradás megelőzés miatt kórházba vinni, hol mentővel, hol taxival, ... mert akkor még nem sok embernek volt saját gépkocsija. A gyermekorvos szerint, azok közé tartozó kisember volt, akinek a közösség nem használ, hanem árt. Mert, ahogy mondta: vannak akik nagyon szépen fejlődnek a közösségi életben, de ez a gyermek nem olyan.

Az állami gondozott gyerekek között is vannak olyanok, hogy hiába jobb ellátásban részesülnek, déligyümölcsöktől kezdve mindent megkapnak, még sem fejlődnek úgy és nem boldogabbak, mint a nehéz körülmények között élő gyermekek, akik szerényebb, egyszerűbb körülmények között nevelkednek, de családban. Ennek az emberkének is egyedi gondozás kellett, hogy fejlődjön, hogy ne betegeskedjen.

Sokszor kellett a kisfiúval rohanni a kórházba. Sokszor volt üres a kiságy. Sokat sírt ebben az időben Borika és nem talált együttérzésre férjénél, és valami ekkor kezdett megszakadni, eltűnni a nagy szerelemből.

Dolgozni muszáj volt.

Megoldást megint Borika szülei nyújtották, akik elvállalták a kisfiú gondozását, nevelését, akit minden héten látogattak szülei.

Bár nem voltak gazdag emberek, de szeretetben nagyon is azok voltak és úgy nevelték kis unokájukat.

Nyáron az unokatestvérei is ott voltak a nagyszülőknél. A nagyapa friss homokot hozatott az udvarba, hogy tudjanak sárpogácsát, várat építeni az apróságok. A kertben megtermett minden nyári gyümölcs. A baromfiudvar biztosította a tojást és a húst az étkezéshez. Nem is volt szükség se orvosra, se gyógyszerek szedésére. Ahogy telt az idő, az iskolakezdés előtti évben óvodába kellett a gyermeket beíratni.

Ekkor fedezték fel a szívzörejét nála.

Lyukas szívvel született (septum defektus) melynek méretét Budapesten a Gyermekkorházban, szívkatéterezéssel állapították meg, de szerencsére műteni nem kellett. Bátor fiúcska volt, mert amikor az édesanya érdeklődött, a katétert végző orvostól, azt mondta, „hogya kérte a kisfiú, hogy mondják meg, jól van és a műtét alatt nem sírt.”

Vékony alkatú gyermek volt és rossz evő hosszú évekig.

Ha nyaralni voltak, mindig „jópofaságból” megkérdezték a szülőket, hogy „ennek a gyerekeknek nem adnak enni?”

Szép idők következtek. - Bár tele volt aggodalommal, mert Borika édesapját a kor betegsége - rák - támadta meg. A röntgenorvos megkérdezte tőle, „Béla bátyám kivel verekedtél, hogy a bordáid össze vannak törve?”

Nehéz idők voltak, ebben az időben nagy szüksége lett volna nagyobb megértésre, dédelgetésre, amit a férjétől nem kapott meg Borika.

Ebben az időben derült arra is fény, hogy iskolázatlansága miatt Gárdonyi Géza Egri csillagok c. könyvét negyven évesen olvasta először és ez nagy kiábrándulást okozott Borikának.

Ekkor már Borika menekülni akart ebből a kötelékből, de édesapja azt mondta: te választottad annak ellenére, hogy mi nem javasoltuk, most „olyan virágot kell szagolnod amilyent szakítottál”.

Az idő haladt egyik év a másik után. Voltak olyan időszakok, amikor úgy érződött, hogy ez a házasság nem fut zátonyra, reményt nyújtottak az

együttéléshez. A család sok helyre utazott el együtt, így is tanítva gyermeküket, a természet szépségeinek meglátására, az ismeretlen megismerésére, a kulturált viselkedésre. Sokszor elhangzott a vonaton utazók közül, hogy mennyit kérdez ez a fiúcska és milyen türelmesen válaszolnak neki.

Szeptember hónapokban két-három hétig mindig a Balatonnál üdültek, ahol nagyon szerettek lenni. A nagyon szép környezetben mindenki megtalálta az őt érdeklő szórakozást, pihenést.

A Balatonban való fürdésen kívül, különböző sporteszközök és játékok álltak rendelkezésre a felnőtt és a gyermekek szórakoztatására.

Lehetett faragni gesztenyéből különböző figurákat, amit a fiúcska nagyon kedvelt. Oly annyira, hogy az egyik üdülés után az édesapának egy bőrönd vadgesztenyét kellett hazacipelni, - ami aztán a cserépkályhában lett a lángok martaléka, - mert a gyerek úgy ordított, mint akit nyúznak, amikor ott akarták hagyni a gesztenyét a fa alatt.

Hajóztak a Balatonon, a Dunán, a Tiszán. Sokat sétáltak együtt. Aztán kezdett egy új dolog kialakulni. A szerető férj kezdett rászokni az italra, oly annyira, hogy már otthon is főzte a pálinkáját. Munkatársaival az éjszakai szolgálat idején „pillangókkal” töltötték az unalmas időt. A gyermek közben elérte az iskolás kort. A napközibe történő elhelyezés az ő helyzetében nem volt megoldható, de jó ismerős révén a könyvtárhoz közel lévő Református Kollégium gondnokához, egy idős házaspárhoz került kosztosnak és tanulószobásnak, míg édesanyja érte nem ment. Az addig a módszertani csoportnál dolgozó anya, aki a megye területén lévő könyvtárak ellenőrzését végezte, ellenőrzések alkalmával segítséget nyújtva a könyvtárosok tevékenységéhez, legtöbbször esti órákban tért haza. Ez attól kezdve, hogy gyermeke iskolás lett, nem volt tovább járható út. Könyvtáron belül az olvasószolgálat csoporthoz került, később a megyei hálózathoz a városi hálózat kötelékébe ment át. Ezekkel a variációkkal nem volt gond tovább a gyermek felügyelete, reggel iskolába kísérése délután hazaszállítása. Szolgálati beosztása miatt az édesapja ezt nem tudta elvégezni így az anyára várt a megoldás.

És bekövetkezett a szomorú idő, amikor Borika édesapját a rák legyőzte és elvitte.

A temetés intézése, a fájdalom, a szegénység gondja mind Borika vállára telepedett. Érettebbé, komolyabbá téve gondolkodását, jellemének alakulását. Megmaradt továbbra is nagyon érzékeny, szeretetre és simogatásra vágyó embernek, de megtanulta azt is, hogy hol van szükség segítő kezére. És ez a tulajdonsága életén végig kísérte: nem spórolt, mindig csak adott, adott, amíg csak tellett és tudott.

Elment az Édesapa, aki összetartotta gyermeke családját, akire a vő is tisztelettel tekintett, elfogadva véleményét, melyet már az anyósától nem.

Egyik hazalátogatásuk alkalmával a vő meg sem kérdezte az anyósát, hogy miben tudna segíteni, ... fát fűrészelni, felvágni, gyújtóست készíteni. Mert abban az időben, főleg faluhelyen nem gázzal fűtöttek, a konyhában jó sparhelt adta a meleget és azon főztek, melyet fával, szénnel fűtöttek. Érdemtelen, szenvtelen volt és ezt követően döntött úgy Borika, hogy törvényesen is kilép ebből a kapcsolatból.

Persze még hónapokig vívódott, jogásztól, orvostól, lelkésztől tudakolva, hogy, mi jobb a gyermeknek, ha elhidegült hideg légkörben nevelkedik, vagy csak az egyik szülővel, de szeretetben?

Elvált!

Ezután érte a nagy meglepetés. A válás jogerőre emelkedése után a férj megnősült. Új asszonyt hozott a házhoz, annak ellenére, hogy a volt családja még ott lakott.

Talán ez a viselkedés és ez az eljárás okozta, hogy nem csak a szerelem, a szeretet, de az a kicsi tisztelet is megszűnt Borikában, amit addig érzett férjével szemben.

A férje volt a szolgálati lakás, - jogos volt, hogy ő maradjon benne, és a volt feleség költözzön el. De meg kellett volna várnia, míg a volt feleség gyermekével együtt elköltözik és csak utána oda költöztetni az új asszonyt, aki igen boldog volt, hogy vénlány létére jó egzisztenciába lévő férfit szerzett, azzal a hazugsággal, hogy gyermeket vár tőle.

Pár hónapi együttélés után sikerült új lakáshoz jutni az anyának és gyermekének. Új lakás, új otthon, új gondokkal folytatódott az élete tovább.

Édesanyja, lakását vidéken eladta, melynek árából egy kis házrészt tudott a városban venni. Azért tette, hogy ha szükséges, lányának segítségére legyen. Közben a gondnok felesége beteg lett, segített a főzésben, ahol unokája ebédelt, s a ház asszonyának halála után Ő látta el egy pár évig ezt a feladatot. Borika is végezte úgy a munkahelyi, mint a család ellátásával kapcsolatos feladatait, de egyre nehezebben éltek, hiszen a volt férj minimális gyermek-tartást fizetett, és a saját fizetése sem volt sok. Nagyon egyszerűen éltek, arra vigyázva, hogy a gyermek lehetőleg semmibe ne szenvedjen hiányt, tanuljon, hogy iskolázott ember legyen belőle.

A válás után, három év múlva új férfi lépett Borika életébe, melyről a következő évben megjelenő kötetben olvashatsz tisztelt olvasó!

Papp Lajosné - Mzsuzsó

Gömöri történetek

Bakfiskorom legszebb nyarait egy apróska – *még annál is apróbb* – gömöri faluban, édesanyám gyermekkorának színhelyén töltöttem. Családunk a „Benes-dekrétum” rendelkezéseinek következtében kettészakadt, aki magyarnak vallotta magát, áttelepítették. Először ezerkilencszázhatvan nyarán látogathattunk *haza*, hogy aztán soha el nem múló szeretettel fogadjam szívembe a maguk természetességében egyszerű, mesterkéletlen, őszinte embereket.

Megismertem a rokonaimat, akikről eddig csak halottam. *Róza tánti* a mai napig felejthetetlen. Egy kortalan szépség, aki nem helybéli volt, az egyik *Delfini-fiú* hozta feleségnek. Nagyon régen élt a faluban, de születési évét a férjén és az akkori tiszteletesen kívül senki nem tudta, ők pedig magukkal vitték a titkot a sírba. Több évtizednyi házasság után eltemette a férjét, rövid idő múlva a fiát is. A falu szokásai szerint hátralévő életében fekete ruhában, homlokába húzott fekete kendőben kellett volna járnia. Ő azonban a gyász letelte után – bár soha többé nem ment férjhez és még a falu csípős nyelve szerint is haláláig megtartotta házastársi esküjét – nem adta meg magát a szomorúságnak. Mintás ruhát viselt, gyönyörű ősz haját „ondoláltatta”, életvidám, jó kedélyű öreg hölgy volt, aki járt-kelt, utazott, a gömöri vidéken szétszóródott rokonok között hozta-vitte a híreket, ki házasodott, kinek született gyereke, unokája, összetartotta, hol meg összeveszejtette, kibékítette őket. *Róza tánti* jelenség volt, ahol megjelent, mindenki rá figyelt és biztos vagyok benne, hogy az asszonyok titokban irigyelték, és mind arra voltak kíváncsiak, tulajdonképpen hány éves is *Róza tánti*?

Megnéztem az „ősi fészket”, ahogyan szintén áttelepített nagynéném a szülői házat emlegette, és amiben akkor már a Szudéta-vidékről betelepített molnárek laktak. Az üvegtéglákkal kirakott előszobát megismertem az álmaimból. Itt nőtt fel és élt édesanyám, itt született a testvérem. Hány boldog és hány boldogtalan órának voltak tanúi ezek a falak! Már a kezdet is regényes: valamikor, a tizenkilencedik század közepén élt a faluban egy messze földön híres szép leány. Volt is kérője bőven, még Munkácsról és Ungvárról is versengtek a kezéért. Ő azonban beleszeretett egy itáliai deli legénybe, aki a mestervizsgához szükséges vándorútján a kis faluba tévedt. Örök hűséget esküdtek egymásnak, és bár a család nem hitte, hogy visszatér a vőlegény, ő csak várt. Évek múlva a mesterlevéllel rendelkező kőfaragó művész visszatért és elvette feleségül üknagyanyámat. Így került a középnyemesi ősokkal dicsekvő, tisztos, jómódú iparoscsaládba a velencei származású művész, egy *Delfini* leszármazott. Családunkból ők laktak először az „ősi fészkekben”, legalábbis így mesélte édesanyám. Hogy boldogok

voltak-e? Megbánta-e valaha az itáliai művész, hogy feladva karrierjét, egy eldugott kis magyar faluban asztalosként kereste a család megélhetésére valót? És biztos, hogy feladta? Szépen faragott asztalai, székei felvidéki magyar főurak kastélyába is eljutottak.

Gömöri szekéren körbejártuk a Vályiban hajdan volt családi birtokot, hajnalban sétáltunk a selymes réten, markot szedtem az arató legények után. Bizony, a velem egykorú lányok gyorsabbak és ügyesebbek voltak, és ha nagyon lemaradtam, mindig volt, aki a segítségemre sietett. Itt ültem először lóhátra, csutakoltam, abrakoltam, itt ismertem meg milyen csodálatosan intelligens és szeretetreméltó társ a ló.

Úgy akartam élni, ahogyan itteni barátnőim. Reggel velük etettem az állatokat, hajtottam a libákat, kapáltam – jót nevettek kezdeti ügyetlenségemen, tréfálkozva mutatták, melyik a vetemény és melyik a gaz – még a főzés tudományával is megpróbálkoztam. Becsületükre legyen mondva, megették az „eredményt”. Néha csapatostul bementünk az „ivóba” és *valódi* málnaszörpöt ittunk szódával. (Nem csak az ízét érzem a számban, a színe, illata is felejthetetlen.) Esténként pedig összeültünk a „Bíró-szög” gyepe és egymás vagy a falu életéből vett történetekkel mulattuk a hosszú alkonyati órákat. Kitágult szemekkel hallgatták, hogyan él egy „városi lány”: könyvtárba jártam – itt találkozunk a barátnőimmal – olvastuk az ifjúsági magazinokat, jókat trécseltünk. Délután az uszoda – akkor már versenyeztem a városi úszócsapattal – vasárnap matiné, no, ide csak addig, míg Gida bácsi, a tiszteletes úr meg nem kérdezte anyukámat, miért nem járok Istentiszteletre. *„Ha ezt én meg merném tenni, édesapám usztorral kergetne végig a falun!”* Ja, és én sem úsztam meg szárazon. Én pedig irigységgel vegyes borzongással hallgattam a malomban bujkáló szellemekről, boszorkányokról szóló, szájról-szájra hagyományozott regéiket, a Sajó-parti kalandjaikat, a rég eltávozott lakók szívszorító történeteit.

Elég-e egy kaszásnak hét derelye?

Réges-régen, amikor még az adott közösség köteles volt gondoskodni betegeiről, árván maradt egy – a falu nyelve szerint – együgyű kislány. Nem volt már annyira kicsi, úgy a kamaszkor vége felé, és a tanító mindenre megtanította, amire észbeli képességeiből telt. Felváltva etették, gondozták a családok, és cserébe némi munkát kértek tőle: vizet és ebédet hordott a mezőn dolgozóknak.

Egy nyári napon a soros háziasszony nagy tál derelyét főzött az aratóknak. A fiú felcsillanó szemmel kérdezte: „elég-e egy kaszásnak hét 'dejelye'”? A háziasszony talán nem is figyelt rá, talán azt gondolta, hogy *lakjon jól a kis árva*, hát ráhagyta.

A kis ebédhordó leült az árokpartra, a fűre kiszámolta a kaszásonként hét derelyét – és a többit az utolsó darabig megette, majd jóllakottan eldőlve álomba merült.

A kaszások várták-várták az ebédet. Amikor már nem volt mire várni, bosszankodva és éhesen fogtak a délutáni munkához. Nem haragudtak rá, mert a beteg árva a legmordabb falubeliből is együttérzést és jóindulatot váltott ki.

Este hazafelé menet ott találtak rá az árokparton, mellette a kaszásonként kiszámolt hét derelye. Nem aludt – úgy jóllakott, hogy belehalt.

Ballada az igaz szerelemről

Alkonyodott, a kicsik pilledten bújtak a nagyobbacska testvéreikhez, ideje volt hazatérni. Az úton lehajtott fejjel egy férfi haladt el. Hirtelen csend lett, érezni lehetett a borzongással vegyes tiszteletet a számomra idegen iránt. Kérdőn néztem a csapat legidősebb tagjára.

- - Lányok, vigyétek haza a kicsiket, vacsorázzatok, és akit visszaengednek, azokkal fél óra múlva találkozunk. Tudjátok, mit, rakunk tüzet, és elmesélem Pista bá' és szerelmének történetét. Aki visszajöhet, hozzon két-három hasáb fát.

Hamar visszaértem, de nem gyorsabban, mint Kata. Előkészítettük a terepet: a tűz helyén eltakarítottuk a fűvet, körbeástuk és két korsóban – amit Kata hozott – vizet készítettünk. Megjöttek a többiek is, az egyik egy nagy tál pogácsát is hozott. Hamarosan ropogó tűz világította meg arcunkat. A sejtelmes fényben Kata belekezdett a történetbe.

Kis falunkban a háború kézzel fogható közelségbe akkor került, amikor a katonakorú férfiak számára kézbesítették a behívó parancsokat. Akik már jegyesek voltak, összeházasodtak, az egyház igen tisztelt szolgálói még a háromszori hirdetés kötelezettségétől is eltekintettek. Pista bá' még csak egy éve udvarolt Marinak, ez az akkori szokások szerint nem elég idő a házassághoz, de ahhoz igen, hogy gyűrűt váltsanak. A szülők is egymásnak szánták őket – és ebben a falu lakói, valamint Róza tánti is mind egyetértettek – Pista szép szál legény, Mari a falu legszebb lánya és mindkét családnak volt mit aprítania a tejbe. Pista Mari jegyeseként vonult be katonának, Mari pedig Pista menyasszonyaként várt rá.

A falucskán átvonuló csapatok több lányt meggyaláztak. Az áldozatok között volt Mari is, és ebből az erőszakból egy kisfiú származott. Mari és szülei – bár a kisfiút, aki semmiről nem tehetett, szerették – bánata elmondhatatlan volt. Vajon hogyan fogadja a menyasszonyát és a gyermeket Pista? Vajon elhiszi, hogy vétkesen került ebbe a helyzetbe? A falu megértő

volt, de a vőlegény anyja lotyónak tartotta Marit és Pista hazatérésekor megtiltotta fiának a házasságot.

Pista pár hétig kerülte Marit, de nem kérte vissza a gyűrűt és Mari is várt. Végül egy este, a mezőről hazafelé Pista megállt Mari kapujába és bejelentette, hogy másnap este az anyjával meglátogatják őket.

Másnap Mari egész nap süttött, főzött és este hatra szépen felöltözve, a kisfiút megfürdetve, illendően megterített asztallal várta a vendégeket. Hiába. Este tízkor leszedte az asztalt, felköltötte a lócán elszenderedett kisfiút. Véget ért a nap.

Otthon Pista és az anyja egész este veszekedtek. Az anya nem egyezett bele a házasságba és nem volt hajlandó elmenni fia nevében megkérni – ahogyan ő mondta – a „lotyó” kezét.

Pista azonban másképp vélekedett. Másnap hajnalban, a mezőre menet bezörgött Mari ablakán. Az apja ment ki.

- Jó reggelt, Bátyám! Üzenem Marinak, hogy este megkérem a kezét és a kisfiút is gyerekemmé fogadom!

- No, fiam, megyek, felköltöm Marit, mondd el te neki!

Mari és a kisfiú azonban nem volt a szobájukban. Délelőtt már az egész falu apraja-nagyja őket kereste, megnézték minden elképzelhető helyen, ahová elbújhattak. Délutánra már mindenki azon a véleményen volt, hogy elemésztette magát. Harmadnap vetette fel őket a víz, Mari még holtában is szorította magához kisfiát. A falu lakói megrendültek, Pista örjöngve ölelte megához halott menyasszonyát és annak gyermekét.

Így is tették koporsóba Marit, karjában kisfiával. Pista megkérdezte Mari szüleit, hogy elmehet-e a temetésre.

- Te, fiam, gyere, de anyád nem jöhet.

Egy idő múlva, ha el nem is felejtették őket, napirendre tértek az eset fölött, a falu élte a mindennapi életét. Pista nem udvarolt többet senkinek. A mezőről hazatérőben gyakran irányította lépteit temető felé, virágot ültetett és hosszan elüldögélt a sír mellett a maga faragta kis lócán. Néha betért Mari szüleihez, akiket egy idő múlva „apámnak” és „anyámnak” hívott, ők pedig a mai napig „fiamnak” szólítják.

Pista anyja évek múlva elkezdett sóhajtozni, hogy ő már öregszik, elkélne a segítség.

- Lett volna – mordult rá Pista az öregasszonyra. Mióta Mari meghalt, nem szólította az anyjának. Nem szólította sehogy, ha tehette, nem is szólt hozzá. Történt aztán, hogy egy este valamiféle szemrevaló lányt talált a házban, aki feltálalta a vacsorát.

- Megfogadtam segítségnek, fizetek neki! – vetette oda az öregasszony.

- - Ugyan miből, hát magát is én tartom el! Megmondtam, hogy ide fehér-cseléd nem teszi be a lábát! Szedelőzködj, húgom, befogok és hazaviszlek! Az öregasszony néha panaszkodott falubéli barátnéinak, hogy megöregedett, nem bírja már a munkát, de Pista nem hajlandó asszonyt hozni a házhoz. Megértően bólintottak, a Mari szép lány vót, jó, dolgos lány vót, nincs is párja tán a kerek világon sem! Nem is csoda, hogy Pistának nem kell más!

Kata elhallgatott. Senki nem törte meg a csendet, mindenkit meghatott Pista és Mari szerelmének története. Gondolataikba merülve ültek, amíg az utolsó hasábfá fénye is ellobbant és a hunyorgó parazsat Kata vízzel öntötte le. Szótlanul indultak hazafelé, a telihold világította meg lábuk alatt az utat.

A gömöri legény és az útszéli vadkörte

A falu lakói nem voltak gazdagok, de nem is szűkölködtek. Zöltség, gyümölcs kikerült a ház körüli kertekből, hús a baromfiudvarból, de a pénz, az ritka jószág volt. Többször nyáron, ősszel, amikor vásárra hordták a terményt, vagy ős végén, amikor az egész évben nevelt malackát vitték eladni.

Az őszi vásár különösen fontos eseménynek számított. Volt ott mindenféle, máshol nem ízelet finomság. A Legény, miközben a szomszédos mezővárosba hajtotta eladni a jószágot – azért a pár kilométerért ugyan be nem fogták a lovakat – korgó gyomrát hallgatva nagy szelet, jó szaftos lacipecsenyéről, frissen sült kolbászról, hurkáról álmodozott, puha, finom fehérkenyérrel és semmihez sem hasonlítható fűszeres, kicsit csípős savanyú uborkával. Bár nagyon éhes volt, fitymálón nézte az útszéli vadkörtefáról lehullott érett gyümölcsöt: na, nem, ez akár *pisis* lehet, ő bizony finom pecsenyét fog enni, már érezte is a szájában az ízét és orrában az illatát.

A vásár azonban nem sikerült. Vagy ő tartotta magasra a portéka árát vagy túl nagy volt a kínálat – késő délután hajtotta hazafelé a malackát ugyancsak éhesen, hiszen nem volt üzlet, nem volt pénz, a lacipecsenyéről is le kellett mondani, egész nap nem evett semmit.

Már szédelt az éhségtől, amikor tekintete az út szélén magát kínáló vadkörte esett. – *Biztosan pisis* – gondolta és ment tovább. Mivel azonban a gyomra követelte a magáét, hirtelen ötlettel lekuporodott, kézbe vette az egyik körtét és tüzetesen megvizitálta. – *Nem pisis* – állapította meg, megtörölte a lajbi elejébe és megette. „Finom!” – fűzte tovább a gondolatait. A másodikat, harmadikat is alapos vizsgálatnak vetette alá: - *ez se pisis, ez se pisis, ez se pisis* – és így tovább, amíg jól nem lakott. Közben az egész nap éhező malacka is csillapította étvágyát és szapora léptekkel, vidáman indultak hazafelé.

N. Wattay Zsuzsanna

Fontosak vagyunk egymásnak

Bár még csak tíz éves vagyok, de már nekem is vannak az életemben olyan történetek, amit elraktároztam, mint kedves emléket.

Anya szerint az első szavam, az volt, hogy: „aggyámá”. Nagyon jó ízűen ehettek előttem, mert anya azt mondta, nyújtottam a kezem és határozottan kértem az ennivalót. Érdekes, hogy ez volt az első szavam, mert nem vagyok valami nagyevő gyerek és nem mondom azt, amit Marcika az unokatesóm, hogy nincs az az ember, aki miatt ott hagyná az ennivalót.

A papáékkal egy házban lakunk, mi a ház fönti részében, mamáék az alsó részen, és ha jön a két unokatesóm akkor általában mind a hárman lent alszunk a nagyszüleimnél. Ilyenkor sokáig beszélgetünk, pedig mama sokszor int bennünket, hogy ideje már aludnunk, mert a gyerekek idegrendszerének kell a pihenés. Elalvás előtt, mama mindig mesél nekünk, legtöbbször csak úgy fejből. Janka szokta is kérni, hogy hercegnő is legyen benne. Olyan is van, amikor az ő gyerekkoráról beszél nekünk, vagy a mi egészen kicsi korunkról mesél, valami vidámat. Egyszer elmondta, hogy vérzett az orra és Janka, aki akkor három éves lehetett, nagyon megijedt. A mama megnyugtatta, hogy nincs semmi baj, csak magas a vérnyomása. Janka elgondolkodott és azt kérdezte, hogy olyan magas, mint apa?

Amikor még egészen kicsik voltunk, mi Marcival sokat civakodtunk, Janka csitított mindig bennünket, ő két évvel idősebb, mint mi. Egyszer, talán már én is okosodtam, felülkerekedett bennem a rokoni szeretet, úgy megöleltem Marcit, de úgy, hogy alig kapott levegőt. Janka rémülten hívta mamát, hogy megfojtom a tesóját. Persze szó se volt ilyesmiről, csak túlzásba vittem az ölelést. Ha játszottunk Jankával, hercegnőset, általában mindketten hercegnők voltunk és a lányos játékba Marcikát nem nagyon akartuk beengedni, de aztán megsajnáltuk és azt mondtuk neki, legyen ő a játékban a cica. Marcika mérges lett, mi azt gondoltuk, azért, mert herceg akar lenni, de nem erről volt szó. Akkor még selypített és azt mondta, hogy ő nem lesz tita, tutyus akar lenni! Még most is sokszor emlegetjük ezeket és jókat nevetünk rajta.

Amikor az unokatestvéreim nálunk vannak, nagyon vidám az élet. Kirándulunk, focizunk, boltosat játszunk, akkor anya, mama és Marci a vevők, mi Jankával a boltosok vagyunk, vagy éppen éttermünk van és homokból csinálunk ételeket, süteményeket, ilyenkor, hogy tetszetős legyen színes kréta porral beszórjuk és virággal díszítjük az ennivalókat. Szoktunk étlapot csinálni, amin nagy a választék. Kiszolgáljuk anyáékat, a sok finomsággal és megnyugtadjuk őket, hogy ezekben az ételekben nincsenek ízfokozók. A mi családunk ugyanis próbál úgy élni, mint régen, amikor még az emberek mindent megtermeltek maguknak, nehéz munkával ugyan, de az egészséges

volt. Nekünk is van tyúkunk, kertünk, kis föliánk és friss, finom zöldséget és tojást eszünk. Sokszor eszünk házi kenyeret. Anya a kerti gyümölcsseinkből készít nekünk finom jégkrémet. Ha megnövök én is természetes alapanyagokból szeretnék ételeket főzni a családomnak, persze ezt falun jobban meg lehet valósítani.

Egy alkalommal a papa készített vesszőből és madzagból több íjat és nyilat. Versenyeztünk ki lesz az első. Nagyon jól telt a délután, sokat nevettünk. Van olyan, amikor bábelőadást tartunk a családnak, vagy táncos előadást, amit gondosan előkészítünk. Jól esik a taps, de még jobb az, hogy együtt lehetünk.

Nagyon fontosak vagyunk egymásnak és ez a legnagyobb kincsünk!

Nagy Hanna

Szülők, nagyszülők életmeséi

Amikor kicsi voltam, sokat játszottam a nagyanyámmal és a tatámmal.

Játszottunk, sétáltunk, tévét néztünk. Amikor már minden unalmas volt, akkor meséltek nekem különféle történeteket az életükből. Mi volt régen, hogyan játszottak a gyerekek.

Egyszer az udvaron álltunk a tatával és Csöpi kutyával az eget kémelve. Szálltak a galambok, a fecskék és jóval magasabban egy repülő. Tata akkor mesélni kezdett.

- Amikor én még kicsi voltam nem volt tévé, sem mobiltelefon, de még ennyi autó sem. Akkor az emberek kerékpárral, lovaskocsival vagy gyalog közlekedtek – de az égre pillantva elmosolyodott a tata, felcsillant a szeme és így folytatta –, de repülők akkor is voltak, csak ritkábban jártak, mint most. Tudod kisunokám, amikor én az iskolából hazaértem gyorsan megtanultam, megettettem a lovakat, mert az én feladatom az volt, a húgomnak pedig anyámnak kellett segítenie a konyhában. Régen így volt a módi, de utána, szabadidőmben kiefeküdtem a szalmakazal mellé és az eget kémleltem. Mindig tetszett, amit láttam, például ahogyan a madarak szállnak. A galambok soha nem hagyják el egymást, mindig együtt szállnak. Volt amikor a verebek zavarócskáztak a levegőben. Tudod, hogy a vadludak mindig V alakban szállnak? De amikor repülőt láttam, annak örültem csak igazán. Mindig azon gondolkodtam, milyen lehet szállni, repülni. Egyszer apám, a te dédátád elvitt egy ejtőernyős bemutatóra. Az nagyon tetszett, amikor az emberek egy nagy esernyővel a fejük felett repültek. Rögtön ejtőernyős akartam lenni én is, de apám nem engedte. Ezért, egyszer amikor az apám nem volt otthon, úgy döntöttem, kipróbálom az ejtőernyőzést, szerettem volna én is szállni.

Megkerestem anyám esernyőjét. Jó nagy volt.

Felmásztam a legmagasabb szalmakazal tetejére. Onnan szétnéztem. Kinyitottam az esernyőt, és huupsz...

Már le is ugrottam! Nem volt egy nagy élmény, elhiheted! Az esernyő széttört, én pedig eltörtem a lábam a zuhanásban és a fejemet is megütöttem. Azt a fájdalmat a mai napig sem felejtettem el. Amikor a szüleim és a húgom hazaértek a szalmakazal mellett találtak. Szaladtak velem a kórházba. Begipszelték a lábam, feküdnöm kellett. Apám mérges volt, a húgom nevetett a butaságomon. Emlegette is sokáig, sőt még a barátainak is elmesélte, akik piszkáltak is ezzel. Amikor már nagyok voltunk, elmentünk a városi korzóra sétálni. Eleredt az eső. Amikor kinyitottuk az esernyőinket, mindjárt azt kérdezték tőlem, hogy nem akarok-e ejtőernyőzni ismét. Nagyokat neveltünk.

Kisunokám, nekünk ilyen volt a gyermekkorunk. Nem a szobában ültünk, hanem kinn játszottunk az udvaron és az utcán – fejezte visszaemlékezését a tatám.

Nagyokat neveltünk a gyermekkori butaságán, Csöpi kutyus pedig csak nézte, hogy mit neveltünk.

Nagy Mélykúti Dianna

Lakodalmi szokások és hagyományok Csonkapapiban

Bevezetés

Egy nemzet számára fontos, hogy ismerje múltját. A benne élő ember számára nagy jelentőségű, hogy ismeretei legyenek családjá, települése hagyományairól.

Gyermekkorom szép emlékei közé tartozik, mikor nagymamámmal töltöttem az időmet. Ő olyan ember volt, aki szeretett mesélni, de nem kitalált, fantáziadús történeteket, hanem azokat az emlékeket, melyek vele történtek meg, esetleg azokat, melyeket ő hallott szüleitől, nagyszüleitől. Mindig érdeklődéssel, nagy lelkesedéssel hallgattam emlékeit, melyek néha szomorúak, néha vidámak, de mindig figyelemfelkeltőek voltak. Észrevétlenül is belopta lelkembe a hagyományok tiszteletét, ápolásuk fontosságát.

Sokszor beszélt arról, hogy az ő fiatal korában hogyan ment az ismerkedés, mik voltak azok a dolgok, amik megengedettek esetleg tilosak voltak. Hogyan ismerte meg nagyapámat, s beszélt azokról a szokásokról, melyeket figyelembe kellett venni a leányoknak, ha párt választottak, vagy lakodalomra készültek.

Csonkapapi története.

Csonkapapi magyar település, mely 22 km-re délnyugati irányba fekszik Beregszásztól. Nevét 1261-ben említették először az oklevelek. Az Árpád-kori település a kezdeti időkben valószínűleg királyi birtok volt.

1318-ban Károly Róbert király visszaadta Aba nemzetiségbeli Somosi Jánosnak a tőle elkobzott birtokot. A község két településből alakult: Csonkásból és Papiból. Csonkás nevű helység közel feküdt Papihoz, s lakói beköltöztek a faluba, s új lakhelyüket Csonkás-Papinak nevezték el. A falu határában ma is van egy Csonkás nevű dűlő, ahol egykori településre utaló nyomok találhatók.

Papit egy ideig Haraszti Erasmus katolikus pap birtokolta (innen ered az elnevezés, melyet Papos alakban is használtak).

A lakosság létszáma 1050, mára ez igen nagy számban csökkent 950 főre. Közigazgatásilag a községi tanácshoz tartoznak még a szomszédos Kispapi és Hetény községek is. A lakosság túlnyomó többsége református vallású.

Lakodalmi szokások és hagyományok Csonkapapiban

Napjaink lakodalmi szokásaiban megfigyelhető, hogy az elmúlt évtizedekben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások miatt számos elemet elhagytak. Nagyon fontos, hogy ismerjük a régi szokásokat is.

A lakodalomig a következő események sora megy végbe a fiatalok életében: ismerkedés, leánykérés, hívogatás, esküvő.

Az ismerkedés

A fiatalok ismerkedésének fő alkalmai a múltban a legényesték, a fonók, a bálók voltak. Általában kedd, csütörtök, szombat és vasárnap kerültek megrendezésre az ún. legényesték. Sötétedés után, nyolc óra tájban jártak a legények a lányos házhoz. Az volt a híres lány, akinek több kérője, nézője volt. Egy lánynak 6-8 fiú is ment udvarolni, ekkor meglátszott, hogy a lánynak melyik tetszik a legjobban, és az a legény ottmaradt. Ez már komoly udvarlásnak számított. Kutatópontomon azok a fiúk járhattak legényestékre, akik már konfirmáltak vagy elsőáldoztak. Udvarlaskor a legény 2-3 órát tartózkodott a lányos háznál. Ilyenkor beszélgetett a szülőkkel, s a ház többi lakójával. Ha a legény nem tetszett a családnak, akkor úgy fogadták, hogy az értett belőle. Ha a lány nem kísérte ki a legényt eltávozáskor, az nem ment többé a lányhoz.

Nyaranta és kora ősszel leginkább csak vasárnap jártak a legények udvarolni, mivel az Úr napján nem lehetett dolgozni, ekkor meg volt engedve. Viszont kukoricafosztáskor, aratáskor és csépléskor is ismerkedhettek a fiatalok. Pénteken soha nem mentek a fiúk a lányos házhoz, mert úgy tartotta a szokás, hogy olyankor csak a hugyos legények járnak.

Érzelmi kapcsolatok kialakulásának legismertebb alkalmai voltak a bálók. Farsangkor, húsvétkor, pünkösdkor és karácsonykor rendeztek nagyobb bálákat.

A bálókban citeramuzsikára táncoltak. A lányok általában 15-16 éves korban mehettek először bálba, a fiúk 17-18 évesen. A lányokat mindig

gardedámok kísérték, tőlük kellett a fiúknak engedélyt kérni a táncra, valamint arra, hogy hazakísérhetik-e a lányt. A gardedámok egész este felügyelték a lányokat.

Ha a legény engedélyt kapott, hazakísérhette a lányt. Általában olyan késő este már nem hívták be, a kapuban búcsúzkodtak.

Azok a fiúk, akik nem kísérték senkit haza, azok csapatostól mentek el a bálból, járták az utcákat, s a nem férjes lányok háza előtt kiabálták, hogy itt maradt a vénlány.

Hajdanán, ötven-hatvan évvel ezelőtt többnyire a fonókban, fosztókban, illetve hántókban szövődtek szerelmek a fiatalok között, melyek nem egy esetben házassághoz vezettek. Ezek a szokások minden magyarlakta településen jelen voltak. Hogyan is zajlott egy ilyen esemény?

Még mikor nagymama fiatal volt, akkor nagyon sok ruhanemű, ágynemű, illetve háztartási eszköz szőttesből készült. Ezek szövése nem tartott ugyan sokáig, de ha több száz zsákot kellett elkészíteni, akkor az tovább tartott. Mivel az anyag még az 1930-es években nem volt divatos, ezért az ilyen ruhák kenderből készültek. A kender előállítását szösszé többféle. A fonókba esténként négy-öt szomszéd is összegyűlt. Az anyukák vagy a nagymamák vitték magukkal leányukat vagy fiaikat. Ugyan a fiúknak sok hasznuk nem volt, mert inkább kártyáztak, vagy pedig a lányokat szórakoztatták. Az idős asszonyok és a lányok pedig fonták a szöszt vászonra. Egy-egy olyan hagyomány kapott szárnyra, mint például, ha egy lány orsója leesett, a fiúknak az volt a feladatuk, hogy azt az orsót felvegyék. De nem ám akárhogy, hanem ha a lány tetszett a fiúnak, akkor meg kellett csókolnia a fiút, hogy visszakapja az orsóját. Ugyan, ezek az esetek olykor-olykor szántszándékkal is megtörténtek.

A munkafolyamat közben énekeltek is, hogy könnyítsék magát a munkát. Ezek a dalok főként lakodalmi dalok voltak. Az ilyen csóklopások alatt szerettek egymásba a fiatalok és lettek egy párrá. A korban a legtöbb ágynemű belsejét még házi lúdtollból készítették. A fosztók sajátossága az volt, hogy összerelje az ifjúságot télen egy kis mulatságra, valamint egy kis munkára. Általában szomszédonként öt-hat fiatal és idős gyűlt össze egy háznál. Amíg a libát megfosztották tollától, addig azzal szórakoztatták egymást, hogy énekeltek, kinek mi jutott az eszébe, vagy épp mit szeretett volna hallani.

A hántók a fosztóktól és a fonóktól abban tértek el, hogy főként ős végén zajlottak. A hántóban a kukorica csuháját szedték le, valamint a kukorica csövét akasztották föl egy hosszú csőre úgy, hogy egymásba volt kötve kettő. Azt a csövet, amiről lejött a csuhé azt egy kasba rakták, hogy száradjon. A hántók alkalmával összejött embereket a házigazda cukrozott főtt kukoricával

kínálta meg. A fonóból átvett éneklés itt is meg volt és a hagyományhoz hűen lakodalmas, vidám nótákat daloltak.

A fosztók és a hántók végeztével a fiúk hazakisérték a leányzókat. A megismerkedést a sűrűbb látogatások és találkozások követték. A lány előadta a szüleinek, hogy tetszik neki ez vagy az a fiú, aki táncoltatja a bálban és kísérgeti. Ezután már minden nap járhatott a fiú udvarolni a lányhoz. Több évig is eltarthatott az udvarlás, ha túl fiatalok voltak. A korban levőknél elegendő volt két-három hónapi udvarlás is. Ha megtetszettek egymásnak a fiú szülei megkérték a leányt annak szüleitől.

Mint sok más településen, Papiban is élt a májusfa állításának hagyománya május 1-jén éjjel. A szalaggal díszített májusfát annak a lánynak állította a legény, akit feleségének szeretett volna. A májusfa a természet újjászületésének szimbóluma. A májusfát világosig őrizni kellett. A két háború között divatba jött a szerenád, az éjjelizene május elsején. Amelyik lánynak már volt udvarlója, az május 1-jén kapott májusfát. Leggyakrabban nyárfa volt, de állítottak vadkörte, orgonát, vadpiszkét is. A fákra színes papírszalagokat akasztottak. A módosabb legények májuskosarat vagy más néven virágkosarat vittek a lányoknak, melyben mindenféle tavaszi virágnak kellett lennie, ami szintén az újjászületés, a természet ébredésének szimbóluma volt. Ezután szerenádot adtak, amit a lánynak fogadni illett egy szál gyufa meggyújtásával. A szerenádot követően a lány kiment és borral kínálta a legényeket.

Leánykérés

A lakodalmi szokások szigorú előírások szerint meghatározott rendje a leánykéréssel kezdődött.

A lányok általában 18-20 éves korukban mentek férjhez, a legények 25 éves kor körül nősültek. Öreglánynak azokat nevezték, akik a 25-26 éves kort elérték, agglegénynek pedig azokat, akik a 30. évet meghaladták. Előfordult azonban, hogy a leány megesett, viszont ilyenkor csak kis lakodalmat rendeztek, s a menyasszony már nem vehetett fel hófehér ruhát.

Az eljegyzést mindig az esztendő valamelyik neves napjához kötötték: húsvéthoz, karácsonyhoz, pünkösdhöz.

Először a legény kérte meg a kiválasztott lány kezét, majd megtudakolta, mikor jöhetnek kére. A lányt általában a legény szülei, keresztszülei kérték meg a vőlegénynek a lány apjától. A násznagyok elmondták, hogy a fiatalok és azok szülei már előzőleg megegyeztek a házasságról.

A leánykérést követte a kézfogó vagy eljegyzés. A fiú egy csokor virágot, karikagyűrűt és kísérő (vagy eljegyzési) gyűrűt vitt a lánynak, a lány pedig himzett kendőt (jegykendőt) és zsebkendőt ajándékozott a legénynek. Miután felhúzták egymás ujjára a jegygyűrűt, először csókolták meg egymást

nyilvánosan. Ettől az estétől kezdve jegyesek voltak, jegyben jártak. A jegyesek neve a jegyesség idején mátká, menyasszony és vőlegény volt. A jegyesség kifejezője a jegyajándékok nyilvános viselése volt: a párnak viselnie kellett a jegygyűrűt, a menyasszonynak pedig még az eljegyzési gyűrűt is.

A kézfogó utáni vasárnap a lány szülei háztűznézőbe mentek, hogy megnézzék, hová viszik majd a lányukat. Ekkor tűzték ki a lakodalom napját is.

Ha valamilyen oknál fogva a fiatalok felbontották az eljegyzést, az egymásnak adott ajándékokat vissza kellett adni.

Lakodalmi előkészületek

A lakodalmat számos előkészület előzte meg a régi időkben.

Böjtben nem tartottak lakodalmat, csak nagyfarsangon, ami vízkereszttől hamvazószerdáig tart, valamint húsvétból pünkösdig, majd októbertől Andrásig vagy Katalinig, vagyis kislefarsangkor.

A jegyváltástól az esküvőig legalább egy hónapnak kellett elteltetnie (kivéve, ha különböző okok miatt minél hamarabb meg kellett tartani az esküvőt). A jegyesség alatt a fiatal pár szabadabban találkozhatott, akár minden nap.

A menyasszonyi kellékeket (menyasszonyi ruha, menyecske ruha, cipő) a vőlegény családja állta, a vőlegényét (jegying, öltöny, cipő) a menyasszony családja. A tehetősebb családok a ruhaneműk mellé valamilyen arany ékszert is vásároltak a legénynek.

A régi időkben esküvő előtt 3-4 héttel kellett beiratkozni a jegyzőnél és a papnál. A paphoz való beiratkozás után a pap háromszor hirdette ki a templomban a jegyes pár lakodalmának napját. A párok a jegyváltás után együtt jártak a templomba.

A lakodalmat megelőző héten az ifjú pár rokonsága együtt kezdte el a készülődést. A vőlegény házában csavarták a tésztát a csigaleveshez és a paprikáshoz. A gazdaasszonyok nemegyszer egész napos munkával készítették a levesbe való csigatésztát. A csigacsinálás gyakran kisebb mulatsággal végződött, „eltaposták a csigát”. A menyasszony házában a süteményeket sütötték. A lakodalmat sátrat már az esküvő hetének elején felállították, de voltak olyan házak, ahol csak a szabad ég alatt tartották a mulatságot.

Az ifjú pár a lakodalom előtt két héttel kezdte el a hívogatást. A távolabbiakhoz két héttel a lakodalom előtt, a falubeliekhez és a közelebbi élőkhez egy héttel a lakodalom előtt mentek.

Hívogatáskor nemcsak az esküvőre, hanem segítségre is hívta a rokonságot a fiatal pár.

A lakodalom előtt a házasulandók családja disznót és borjút vágott. A vendégek az esküvő hetén tojást, lisztet, tyúkot, vaját, tejfölt, cukrot,

káposztát vittek ajándékba a lakodalmas házhoz, az ifjú pár keresztszüleinek kellett a legtöbb mindent vinniük, ők általában sonkát is vittek ajándékba.

Szerdán kezdték az aprósütemények, a száraz kalácsok és a sütemények lapjainak sütését. A lapokat csak az esküvőt megelőző napon krémezték be az asszonyok. Ekkor volt a káposztatöltés, s ekkor díszítették fel a hajadon lányok a sátrat is.

Az esküvőt megelőző napon megtartották a fogójátékot, mely abból áll, hogy egy kakast felöltöztetnek vőlegénynek, elküldik a menyasszonyos házhoz, egy tyúkot pedig menyasszonynak, amelyet a vőlegényhez visznek. Az állatokat eleresztik egy zárt helyiségben, a vőlegénynek és a menyasszonynak pedig meg kell fogniuk őket. Ha megfogják, készen állnak a házasságra.

A lakodalmi tisztségviselők

A lakodalmi tisztségviselők azok a személyek, akik a házasságkötés szokáskörének lebonyolításában részt vesznek.

A házasságkötés szokásköre sokirányú feladatainak végrehajtásában a házasító családok segítségére szorultak. A vőfély személyében a lakodalmak ceremóniamestere és a városi házasságkötés-vezető személye egyesült. Eredeti feladata így a házasságkötés szabályos végrehajtásának garantálása és az ünnepélyesség emelése, valamint szórakoztatás volt.

A vőfély szerepe a vendéghívással kezdődött. A lakodalom folyamán minden cselekménynek ő volt a kezdeményezője, a vezetője. Ilyenkor a résztvevők figyelmét kérte, rigmusaiban elmondta, miről lesz szó a következőkben, majd irányította a bekövetkező cselekményt. A figyelemfelkeltésben botja jelzése segítette. Az ételek felhordásában ő volt az első. Fegyelemsértéseket ő volt hivatva rendezni, részegeket lecsendesíteni, összeverekedőket szétválasztani. Ilyen esetekben a nála tekintélyesebb násznagyra is támaszkodhatott. A vőfély tisztsége a vendégek szétosztatásával fejeződött be. Jutalma kendő volt a munkájáért.

A násznagy – mindkét házasulandónak egy-egy – a házassági tanú, akinek jelenléte a házasság érvényességének kelléke volt. Leggyakrabban kereszta, nagybáty, idősebb, tekintélyes rokon, kenyéradó gazda vállalta ezt a tiszteket. A megtisztelt, tekintélyes vendég szerepét viselte a lakodalmon. A garázdák felett a násznagy mondhatott ítéletet, ő volt a lakodalomban a legnagyobb tekintély. Papiban a násznagyok mindig a keresztaak voltak.

A nyoszolyólányokat a menyasszony társnői, barátnői közül választották, esetleg az édes-unokatestvérek közül. Általában két-három nyoszolyólány volt kiválasztva a lakodalmakkor. A lányoknak az esküvő hetén minden nap illett segíteni a lányos háznál.

Az ünnepélyes és szertartásos tisztségek viselői mellett fontos szerep hárult a gyakorlati munkát végzőkre. Köztük első volt a szakácsasszony, főzőasszony, aki a segítségül jött szomszéd, rokon asszonyok munkáját is irányította, saját tapasztalata, tudása alapján. Felelős munkát végzett fizetésért, a kezére bízott értékes nyersanyagok feldolgozását végezte.

Az esküvő napja

Az esküvő napján már délelőtt hangos volt a menyasszony és a vőlegény háztája. A lakodalom napjának reggelén a vőfély bejelentkezett a fiús házhoz, hogy elfogadja a meghívást, vállalja a lakodalom levezetését. Mielőtt elindultak a lányos házhoz, a vőlegényt elbúcsúztatták a családtól.

A násznagy a következőképp búcsúztatta apjától:

*„Mint hullámozó patak sűrű forrásokkal,
Terhesek szemeim könnyhullatásokkal.*

*Irtózom epesztő nagy változásoktól,
Jaj, édes Istenem, szabadíts azoktól.
Édesapám kérlek hallgass meg engemet,*

*Míg hozzád intézem mostan beszédemet.
E világon mindenki tudja, hogy
A szép nap az égen csak estvélig ragyog.
Felderült éltémnek eddig volt határa,
Nem sokára jutok megért emberkorra.
Mert magános éltém nemsoká felváltom,
Egy hitvestársamnak szívemet ajánlom.
Megyek is, mert vár rám szerető hű szíve,
Hogy szent hittel legyünk mi egymásnak híve.
Gyermeki hibámért engedelmet kérek,
Ha megbántottalak édesapám Téged.
Atyai áldásod mostan reám hintsed,
Most az utoljára legyen legfőbb kincsed.
Gyermeki szívemet itt hagyom Teneked,
Kedves édesapám, Isten legyen veled.
Mostan pedig fordítsd könnyes szemeidet,
Édes jó apádnak add oda kezedet.
Kedves édesapám, a te hűségedet,
Isten fizesse meg, csókold meg most őtet.”*

Az atyai búcsú után a nagyvőfély az édesanyjától búcsúztatta a vőlegényt verssel:

*„Óh, szerelmes anyám, látom, miként indulsz
Ájulásnak, talán többé fel sem vidulsz.*

*Ismerem te gyenge anyai szívedet,
Ismerem te gyenge erőtlenségedet.
Oly nehezen esik kedves fiadnak is,
Hogy útra bocsátod, hogy el kell menni is.
Repülő már szárnyamat már kiterjesztettem,
Azért édesanyám, amiben vétettem.
Megbocsáss énnékem, amiben vétettem,
Gyermeki indulatból nem jót cselekedtem.
Mostan pedig fordítsd könnyes szemeidet,
Édes jó anyádnak add oda kezedet.
Kedves édesanyám, a te hűségedet,
Isten fizesse meg, csókold meg most őtet.”*

Ha a vőlegénynek voltak testvérei, akkor a násznagy a következőképp búcsúztatta a vőlegényt azoktól:

*„Kedves testvéreim, kikkel nevelkedtem,
Kikkel eddig egy sót, egy kenyeret ettem.
Tudom, hogy veletek sokat veszekedtem,
Amelyeket sokszor nem jól cselekedtem.
Kedves testvéreim, el ne feledjetelek,
Amily tiszta szívből eddig szerettetek.
Szeressetek mindig bajban és örömben,
El ne hagyjuk egymást az egész életben.”*

A vőfély utolsóként búcsúztatta el egy rövid verssel a vőlegényt a barátaitól:

*„Kedves jó barátim, akik jelen vagytok,
Az én örömömben szépen vigadoztok.
Adja az Úristen áldását tirátok,
Isten oltalmába már most maradjatok.”*

Amikor a vőfély befejezte a mondókáját, a násznép rázendített egy rövid nótára, amely így hangzott:

*„Udvarom, udvarom, szép kerek udvarom,
Nem seper már többé az én gyenge karom.
Sepertem eleget, seperjen már más is,
Öleltem a babám, fogom ezután is.”*

A nóta befejezése után az első koszorúslány kitűzte a vőlegényi bokrétát az ifjú bal oldalára. A bokréta egy szál szegfűből állt. Ez jelképezte a menyasszony szerelmét és hűségét a vőlegényhez. Azért tűzték a bal oldalára, hogy a vőlegény szívében hordozza a menyasszonyt. A koszorúslány az a

személy volt, aki a menyasszonynak segített öltözni. A hagyomány szerint a démonok elijesztésére küldték ki őket a menyasszony előtt, amikor kiadták a vőlegénynek. Miután ez is megvolt, a vőlegény a násznéppel és a vőfélyvel elindultak, hogy kikérjék a menyasszonyt. Az úton a násznép nótaszóval ment, amit cigányzene kísért. A zenészek között kötelező volt egy tangóharmonikás, egy hegedűs és egy szaxofonos. A násznép a következő nótát énekelt:

*„Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok,
Ennek a legénynek utat mutassatok.
Mutassatok utat ennek a legénynek,
Nem találja házát a szeretőjének.”*

Ezt addig énekelték, amíg a menyasszony házához nem értek. A kaput legtöbbször zárva találták, s akkor a következő dalra zendítettek rá:

*„Nyisd ki babám, az ajtót, csendesen, mert meghallják a szomszédok.
Ha meghallják, hadd hallják, úgy is tudja már az egész világ,
Hogy én téged szeretlek, hogy én téged soha el nem feledlek.”*

A menyasszony a lakodalom napján korán kelt, ruháját és ékszereit hajadon barátnői adták rá. Amikor a menyasszony felöltözött, s megérkezett a vőlegény a násznéppel. Nem engedték fel őket rögtön az udvarra, be kellett mutatni az útlevelet, ami egy üveg pálinka volt. Miután a násznép feljött az udvarra következett a kikérés. Amikor átadták a menyasszonyt a vőlegénynek, a vőlegény ekkor adja át a leendő feleségnek a menyasszonyi csokrot, az ara pedig virágot tűz a vőlegény szívéhez.

A vőlegény násznagya verssel köszönti a lánykiadót, amikor már kiadták a valódi arát:

*„Jó napot kívánok, Lánykiadó uram!
Egy kérésem volna, ha meg nem bántanám.
Menyasszonyt keresek e vőlegény mellé,
Azzal kell kiállnom ma az oltár elé,
Utasítanak engem már nyolc esztendeje
E helységben, melynek Beregszász neve.
Van itt egy szép lány, ... a neve,
Aki az álmában hűséget esküve.
Adja ki azt nekem, Lánykiadó uram!
Mert én bölcsen tudom, hogy keze alatt van.
Ha nem adja, szóljon, én fegyvert ragadok,
Mert én Attilának testvéröccse vagyok.
Hallották e hírét a hős Attilának?
Kit a világ tartott Isten ostorának.*

*Nincsen én előttem sem ördög, sem pokol,
Íme, kész a kardom és rögtön ki vonom.
De bedugom a kardomat vissza hüvelyébe,
Mert látom Lánykiadó uramat más ész érte.
Így hát legyen meg a béke, Lánykiadó uram!
Jobb kezét kezembe tegye, mert a balban bor van.
Iszunk egy a béke poharából,
Nem hoztam én ezt úgy sem Franciából,
Hanem a mi gazdánk tele hordójából.
Fogd meg pajtás kezét, akiért fáradtál,
Most már nincsen egyéb hátra a pár szó áldásnál.
Áldja meg az Isten ezen egy házaspárt,
Öntse, azt kívánom, rája az áldását!”*

A kikérést követően megebédeltek a vendégek. Ez után kezdődött a menyasszony búcsúztatója, amikor is elbúcsúzik szüleitől, rokonaitól, szomszédoktól, barátnőktől. A vőfély megható verset mond el, megsiratja a násznépet, a menyasszony mindenkit háromszor arcon csókol, akitől búcsúzik.

Az édesapjától való búcsú a következőképpen hangzott:

*„Elsőben is hozzád nyújtom ki szavamat,
Kedves édesatyám, én búcsúzásomat.
Mert te Isten után viselted gondomat,
Sajnálom is Tőled most elválásomat...
...Ezért hát kívánom az Úrnak áldását,
Szállítsa le rád, mint víz áradását.
Mikoron eléred éltednek fogyását,
Áldja meg lelkednek örökös szállását.”*

Az édesanyjától a násznagy így búcsúztatta:

*„Kedves édesanyám, hát Neked mit szóljak,
Kegyes lábaidhoz arccal hogy boruljak.
Idegen más házhoz, jaj, én már, hogy szokjak,
Inkább a világból mai nap kimúljak...
...Kedves édesanyám, a te hűségedet,
Isten fizesse meg, csókold meg most őtet.”*

A násznagy a leányt testvérétől egy rövid verssel búcsúztatta:

*„Kedves testvéreim, kikkel nevelkedtem,
Kikkel eddig egy sót, egy kenyeret ettem.
Tudom, hogy veletek sokat veszekedtem,
Amelyeket sokszor nem jól cselekedtem.*

*Töletek elmegyek, de hogyha vétettem,
Fizesse meg az ég jóval helyettem.
Jaj, de nincs mit tenni, elválok tőletek,
Azért ha vétettem, most megengedjetelek.
Nem tudom, egy tálból eszek-e veletek,
Azért hát engemet el ne feledjetelek.”*

Mielőtt elindultak volna a templomba, a násznagy még utoljára elbúcsúztatta a menyasszonyt a barátnőitől.

Következett a nászkendők kiosztása búcsúztató után. A nászkendők egy részét a menyasszony hímezi ki, egy részét édesanyjától kapja ajándékba. A kendőket a menyasszony a két család közeli férfi rokonainak, a keresztaúnak, nagybácsinak, szomszédoknak osztotta ki. A vőfély a nászkendőn kívül kihímzett vőfélyszalagot is kapott, amit a menyasszony a vőfélybotra kötött, mellyen szerepelt az ifjú pár neve és a lakodalom dátuma.

A nászkendők kiosztása után a templomba és a községházára indult a násznép. Ezekre a helyekre gyalog, énekelve mentek, hogy mindenki megcsodálhassa az ifjú párt. Néha feldíszített hintóról integetett a mátkapár a város lakóinak. Ilyenkor a következő nótát húzták a zenészek:

A templomba az édesapja vezette be a menyasszonyt, s az oltárnál lánya kezét a vő kezébe tette.

Az esketés után kezdődött a vacsora. Mielőtt a násznép helyet foglalt, a vőfély verssel köszöntötte őket.

*„Urak, asszonyságok, foglaljanak helyet,
Terítve az asztal, mindenki leülhet.
Ott kinn a konyhában zaklat a szakácsné,
Hogyha soká várnak, mind elpusztul a lé.
De a legényeknek is viszket a talpa,
Hogy az ételt, italt hamar felhordhassa,
Aztán a lányokat jól megforgathassa,
Itt állnak körültem szépen szolgálatba.
Tessék, kérem tehát, ide telepedni,
Ételből, italból, ami lesz, részt venni.
És, hogy jó levessel vessék meg az ágyat,
Kívánok szívemből igazi étvágyat!”*

Ilyenkor történt meg az első tányércsörögtetés, amikor is a menyasszony és a vőlegény köteles mindenki előtt csókolózni.

A lakodalmi vacsora hat fogásból állt: húsleves, leveshús, paprikás, pecsenye, töltött káposzta és sütemény.

A fogásokat mindig a vőfély jelentett be, ő hozta ki az első tál ételt, amelyet az ifjú pár asztalára helyezett.

A vőfély minden kihozott ételt verssel köszöntött.

A lakodalmakon nagyon fontos volt a zenészek szerepe, hisz ők húzták a talpalávalót, ők biztosították a vendégek számára a hangulatot. Régebben a legtöbb lakodalmon citeramuzsikára ropta a násznép.

A lakodalmi hiedelmekhez tartozik, miszerint ha az ifjú pár ölébe egy kisfiú ül, akkor az első gyermek mindenképp fiú lesz.

Éjfélkor kezdődik a menyasszonyi tánc. A menyasszony az első táncot a nagyvőfélyvel táncolja, aztán a szülők, az anyós, az após, majd a többi vendég pénzért táncolt a menyasszonnyal. A pénzt a keresztapák, a násznagyok szedték egy tálba vagy rostába. Az utolsó tánc a vőlegényé. Ezután a menyasszonyt leültették egy székbe. Édesanyja vagy barátnői leszedték a fátylat a fejéről, majd az anyósa asszonyi kendővel kötötte be. Ekkor az *Asszony lett a lányból* című nóta szól.

Miután bekötötték az új asszony fejét, annak el kell taposnia a vőlegény szívéhez tűzött virágot, hogy az soha többé ne nősüljön meg. A menyasszonyi csokor sorsa is hasonló: a hajadon lányok sorba állnak, s a menyasszonynak közéjük kell hajítania a csokrot. Aki elkapja, az megy férjhez a leghamarabb.

Ezen események után a menyasszonyt körbeveszik a hajadon lányok, s a menyasszony egyenként táncol minden lánnyal, miközben a fejükhöz teszi fátylát. Így búcsúzik leány életétől és a leányoktól. Közben a *Gyöngykoszorút tettek a fejemre* című nótát énekelték a lakodalom e részén.

Ez után következett az este elmaradhatatlan része: a tányértörés. Ezzel üzték el a gonosz szellemeket és a szegénységet. Az a mondás is járta, hogy minél apróbbra törik a tányér, annál szerencsésebb lesz a házaspár.

A menyasszonyi tánc után a menyasszony átöltözött menyecskének. S visszatért a vendégekhez, a vőfély letette botját, s ezzel véget ért vőfélyi szerepe. A vendégek általában reggelig mulattak. Ha hamar hazaindultak a vendégek, az azt jelentette, hogy nem érezték jól magukat.

Reggel következett a visszafogottabb és emelkedettebb hangulatú asszonyavatás. Ennek során az újasszony vagy az új pár ünnepi ruhába öltözött, és így mentek el a templomba, ahol az új feleség hivatalosan is elfoglalhatta új családjának megillető új helyet.

Az új asszony az elkövetkezendő héten át kellett hogy költözzön új otthonába, ekkor vitte magával a stafirungot vagy más néven hozományt. Régen nagyon nagy jelentősége volt, hogy egy lánynak mennyi hozománya van. Általában borjút, bútort, ágyneműt kaptak.

Esküvővel kapcsolatos babonák

Az esküvői ceremóniát rengeteg hiedelem övezi. Régen úgy tartották, hogy az a menyasszony, aki saját magának varrja a ruháját, szomorú és bánatos lesz, sőt mi több, a menyasszony annyi könnycseppet fog elhullatni, amennyi öltéssel a ruhadarabot készítette.

Sokszor pénzérmét helyeztek a menyasszony cipőjébe, mert úgy vélték, hogy ez majd biztosítja az anyagi jólétet.

A menyasszonyt ölbe kapásával és küszöb fölött való átemelésével a hiedelem szerint be tudják csapni a küszöb alatt lapuló gonosz démonokat, akik csak arra várnak, hogy megátkozzák a szerelmesek új, közös életét. Ha a leány lába nem érinti a földet, a szellemek megtévednek, és azt hiszik, hogy csak egy személy lépett a házba. A vőlegény ezzel a gesztussal védi meg kedvesét és házasságuk törékeny jövőjét.

Boldog, gondtalan házasság életéről árulkodik, ha a házasságkötés napján hét ágra süt a Nap, ha a pár szivárványt lát, fekete macskát, vagy éppen egy kéményseprőbe ütközik.

Befejezés

A hagyományok tisztelete, azok továbbvitele nemzedékről nemzedékre az őseink és a magunk tisztelete, megbecsülése. Tartást ad a becsületre, szeretetre, egymás tiszteletére, emberségre nevel. Erősíti az együvé tartozás érzését jóban, örömben és bajban.

A hagyományok őrzése nem csak a családok, barátok kötelékeit erősíti, hanem a nemzethez, mint egy nagyobb közösséghez való tartozás hitvallása is. Hiszen a család, mint a társadalom legkisebb sejtje alkotja magát a társadalmat, a nemzetet.

Véleményem szerint soha nem szabad szégyellnünk, honnan származunk, hagyományainkat fent kell tartani, hisz ez által marad fent nemzetünk, így lesz egészséges nemzeti öntudatunk. A mai rohanó, fejlődő világban sem szabad elfelednünk esküvői néphagyományainkat. Át kell őket adnunk gyermekeinknek, unokáinknak, nem kell hagynunk, hogy az egyre erősödő nyugati szokások elnyomják nemzeti kincseinket, a magyar hagyományokat.

Nagy Natália

Pokróckészítés Csonkapapiban

Bevezetés. A népi mesterségeket végző emberek egyre kevesebben vannak, még faluhelyen is. Egyre ritkábban készítenek háziszőttes kendőket, pokrócokat. Ezért volt érdekes, mikor az elmúlt tél egyik hideg napján nagymamám megfogta a kezemet, s elvitt a barátnőjéhez. Először azt hittem, csupán vendégségbe megyünk, de útközben kiderült, hogy nem. Nagymama azt ígérte, hogy olyan dolgot láthatok, amelyet még soha, s fontos, hogy erről tudjak, hiszen ettől gazdagabb leszek. Nagyon izgultam, hogy mi lesz az a nagy dolog, ami a hasznomra lesz. Megérkeztünk, s elmondhatom, érdekes, s értékes dolgot láttam ott. Elmesélték, s megmutatták a pokróckészítés menetét. Soha nem láttam ilyet, de feledhetetlen élmény volt. Különösen élveztem, mikor ki is próbálhattam, s magam is alkotóvá váltam.

Csonkapapi története. Papi 22 km-re délnyugati irányba fekszik Beregszásztól. [Botlik – Dupka, 79.o.] A falu történetéről sok könyv ír. Csonkapapi nevét 1261-ben említették először az oklevelek. Az Árpád-kori település két településből alakult: Csonkásból és Papiból. Csonkásból a lakosok Papiba költöztek, s innen új lakhelyüket Csonkás-Papinak nevezték el. [Lehoczky, 205.o.] Az első világháborúban a község 80 polgára vett részt, 12-en hősi halált haltak. 1944 őszén a községből 120 férfit vittek el a sztálini lágerekbe. 47-en pusztultak el. A községben általános iskola működik. Iskolatanítót 1659-től tart. A lakosság létszáma 950 fő. A lakosság túlnyomó többsége református vallású. [Botlik – Dupka, 79–80.o.]

POKRÓCKÉSZÍTÉS CSONKAPAPIBAN

Papiban több évtizedes hagyományt követve az idősebb asszonyok mind a mai napig hosszú téli esteiken a ház legmelegebb helyiségében (főként a konyhában) szövőszéket, esztovátát állítanak fel, és pokrócot készítenek.

Nagymama és Erzsike néni elmesélte, hogy régen a szövés legfontosabb alapanyaga a kender volt. A kendertermesztéssel ma már Papiban nem foglalkozik senki. Ez a 40–50-es években volt szokás a faluban. Régen szinte minden családnak volt kenderföldje, főleg, ha a családban lány is volt.

A kender vetéséhez a magot húshagyo kedden kellett előkészíteni. A vetést előírások, tilalmak szabályozták, legalkalmasabb nap a péntek volt. A néphit szerint a szórtlanul, új agyagfazékból vetett kender hoz hosszú szálú termést.

Április közepén vetették el a kendermagot. A kenderföldnek jó minőségű területet választottak, melyet gondosan megműveltek. E terület a település közelében levő határreszen volt, amit haszonföldnek neveztek. Háromszor szántották meg, először ősszel, másodszor tavasszal, majd utoljára közvet-

lenül vetés előtt. Egyesek viszont a friss szántóra szórták és beboronálták, vagy elsimított szántóra vetették és bekapálták a magot. A kendert kézzel vetették, úgy, mint a gabonaneműeket.

A kendermag az időjárástól függően egy hét alatt kikelt, majd négy-öt hetet kellett várni a beérésre. A kender nem egyszerre nőtt. A beérett kendert kézzel szaggatták ki a földből gyökerestől. A növény virágos szárai hamarabb beértek, és a porzás megtörténte után (körülbelül július végén) ezeket szálanként kiválogatva az akkor még alacsonyabb anyagkender közül húzgálták ki. Ezt a folyamatot nevezték a kender nyívésének.

A fiatal, vékony szárú növény puhább rostot adott. A mag beérése után az anyagkendert (magvas kender) is kinyűtték. Ebből a kenderből lett a következő évre mag. A magvas kendert általában két-három héttel később aratták.

Az aratás során a kendert 15-20 szálanként szedték, ez alkotta a markot, s 4-5 marok alkotta a kévét. A markot az alacsonyabbra nőtt kenderszálakkal kötötték egybe. A kévét ezt követően hazaszállították a mezőről az udvarra és szétterítették száradni.

A kendermagcséplés a beérett anyagkender magjainak szabaddá tétele a magházától (bugától). A napon, a kemence tetején alaposan kiszárított anyagkender szárait többnyire ponyvára fektették úgy, hogy a magházak sorban egymás mellé kerüljenek. Általában egy bottal addig verték, amíg a magok kiperegtek.

Csonkapapiban ezt dörzsölésnek is nevezték, mely során a kiszáradt kenderből kidörzsölték a magot, általában lábbal. Ez volt a kenderpuhítás általános módja. Egy jó maroknyi rostcsomót kalács formában összefonva láb alá vettek, és rajta állva taposták, a két lábfej között dörzsölték, sarokkal morzsolták.

Valamelyik házban dörzsölővel csévelték a kendermagot. Ez az eszköz egy nagyobb faalkotmány, amely két részből állt: egy hosszában áttört hengeres faoszlopból és az e körül forgatott, két falap közé összefogott hat-nyolc botocskából. Az áttört oszlop nyílásába szorosan behúzott rostcsomók a körben elhelyezett botokhoz dörzsölődtek és megpuhultak. A kenderdörzsölő másik neve a törő vagy a kendentörő volt.

A dörzsölést a kender áztatása követte. Az áztatásra azért volt szükség, hogy a kender belső fás szövetéről a szár külsején elhelyezkedő rostok lelazuljanak.

A kenderáztatás mind álló-, mind folyóvízben szokás volt. Az áztatás a falu közelében történt, a földterület még ma is őrzi e régi ennem a munkának az emlékét, hiszen napjainkban is Mosó néven emlegetik. Nagymama közben elmesélte, hogy a föld, melyet nagyapa meg szokott munkálni, s búzát vet

bele, a Mosó mellett található. Így már el tudtam képzelni, hogy hol is az a terület, s tényleg, ma is lápos, nedves hely, ahol csak a nád nő.

A kender áztatásához a víz medrébe karókat vertek le, és ezek közé rakták a kendernyüvéskor összekötött kévét vagy egyenként, vagy öt-husz kévéből szalmakötéllal összefogott nagyobb kötegenként. A víz mélységétől függően több sorba rakták, hogy ellepje a víz. Ezért az áztatóba berakott kendert lenyomtatták, befedték szalmával, követ, esetleg sarat raktak rá.

Ritkán, de a falu egyes lakosai a cserepcsépben (cserépcsépben) való áztatási módot is alkalmazták. Két hosszú rúd közé rakták be a kenderkévét, négy, esetleg öt sorban is egymásra, majd a rudakat kötéllel több helyen erősen összeszorították, és így egy tömegbe összefogva belendítették az egész kendermennyiséget a vízbe, ahol szintén lenyomtatták.

Ebben a kenderkóróknak a víz hőmérsékletétől függően hét-tizennégy napon át ázniuk kellett.

Az áztatás során a zöld kenderből fehér színű lett, a zöldje leázott. Ezután három-négy asszony egy-egy kévét maga elé vett, kibontotta, simogatva addig mosta a kendert, amíg meg nem tisztult. Amikor a kéve kimosódott az asszonyok kiadogatták azokat a partra. A parton lecsorgatták a kévét és hazaszállították a szekéren. Az udvaron szétteregették a kendert, melynek száradnia kellett a napon egy-két hétig az időjárástól függően.

Ezt követte a kendercsapás, azaz a kender elötörése: a pozdorjának kender törés közben kicsapása.

Törés közben a ház oldalának nekitámasztott rúdhoz hozzácsapkodták a kendermarkot, hogy jobban kihulljon belőle a pozdorja. A munka neve csapás volt, a rúd pedig csapórúd.

Az elötörést a kender törés követte. A kender törés: a növény a kenderáztatás során megkorhadt belső fás részének az összetörése, hogy az apró darabokban kihulljon az értékes rostszalagok közül. Az így kihulló törmeléket nyelvjárásunkban pozdorjának, csepűnek nevezték. A törés alkalmával a kenderből kihullott a pozdorja és megmaradt a szösz. A kendert a kender törő segítségével zúzták úgy, hogy a szár kemény, szálkás felületét meglazították.

A törés alkalmával nyert szösz nagyon éles volt és puhításra szorult. A kender puhítása a pozdorjától megszabadított, még kissé merev rostszalag hajlékonyá, selymes tapintásúvá munkálása volt. A kenderpuhításra többféle eszközt és eljárást alkalmaztak. Egyesek fából készített dörzsölővel, de a többség lábbal puhította a szöszet. Őszi estén a tornác földes talapzatán meztől láb puhították.

A megpuhított szöszet már csak „fésülni kellett”. Vagyis a puhítást a gerebenezés követte, amely egyben a legutolsó munkafolyamat volt a kender

feldolgozása során, melynek segítségével eltávolodtak az apró szilánkok (pozdorja) a hasznos rostszálak közül. Nagy testi erőt, jó tüdőt igénylő egészségtelen munka. A kézi gerebenezés során a gerebenező munkás a kendert harmadrésznél kézfeje körül erősen átsavarja, hogy a szálak fogása biztos legyen, a kezében levő markot meglobogtatja, így a szálak párhuzamosabb elrendezést kapnak. Ezután a kender külső felületét húzogatják végig a gereben fogain, s közben mindig beljebb halad a kenderköteg közepe felé, ügyelve arra, nehogy csomó keletkezzen, ami elszakíthatja a hosszú szálát. Ha a felvett marok egyik fele a kóctól megtisztul, akkor a nyers másikat veszi munka alá, kézfeje köré a meggerebenezett kender félrészt csavarva. Papiban a gerebenezés az erre a célra készült vascsettellel történt.

A gerebenezés során a szösz három részre választották. A legrövidebb szálú a csepű volt. Ebből készült később a zsák, a kötél. A középső hosszúságú az apró szösz volt. Ebből készült később a törülközővászon. A leghosszabb szöszből (finom szösz), amely gyakran elérte a másfél méter hosszúságot, lett később az abroszvászon.

Ezzel a művelettel zárult a kender feldolgozása, vagyis szösszé való átalakítása.

A szösz télen kezdték el fonni. Éjjel 11–12 óráig is fontak. Még hajnalban is fölkeltek, akinek sok szösze volt. Együvéjártak – mondta Erzsike néni –, hogy az idő jobban teljen, azaz közösen fontak, közben énekeltek, meséket mondtak, játszottak, a fiúk „évdtek” a lányokkal. A fonás eszköze a guzsaly volt. Kerek- és talpasguzsalyt egyaránt használtak. A kettő között az volt a különbség, hogy míg a kerekésnél egy taposópedál segítségével hozták mozgásba a kereket, ami fölvitte a fonalat a guzsaly szárára, addig a talpas guzsalynál kézzel kellett a fonalszálat a guzsalyrúdra fölengedni. A fonal az orsóra tekeredett, ami szintén fából volt ugyanúgy, mint a guzsaly. Az orsót jobb kézben tartva ujjakkal hossztengelye körül pörgették. A pörgetés sodorja össze fonallá a bal kéz ujjaitól még csak alapsodrást kapott szálakat. Az orsó alján gyakran kis fakorong volt, amely lendítő súlyként szolgált főleg addig, amíg az orsó szárára bizonyos mennyiségű kész fonalat feltekertek. A guzsalyt és az orsót is szépen befestették, mind a mai napig csodálatosan szép guzsalyokat lehet látni a faluban, mindenki büszke a guzsalyára, s vigyáz rá.

Télen fonni jártak. A hideg, téli estéken összegyűltek az utcabeli lányok fonni. Az anyukák vagy a nagymamák vitték magukkal leányukat vagy fiaikat. Ugyan a fiúknak sok hasznuk nem volt, mert inkább kártyáztak, vagy pedig a lányokat szórakoztatták. Az idős asszonyok és a lányok pedig fonták a szöszt vászonná. Egy-egy olyan hagyomány kapott szárnyra, mint például, ha egy lány orsója leesett, a fiúknak az volt a feladatuk, hogy azt az orsót felvegyék. De nem ám akárhogy, hanem ha a lány tetszett a fiúnak, akkor

meg kellett csókolnia a fiút, hogy visszakapja az orsóját. Ugyan, ezek az esetek olykor-olykor szántsándékkal is megtörténtek. Közben énekeltek is, hogy könnyítsék magát a munkát. Ezek a dalok főként lakodalmi dalok voltak. Az ilyen csóklópások alatt szerettek egymásba a fiatalok és lettek egy párrá. Dalolgattak éjfélig, valamikor még tovább is a sorsunkhoz illő dalokat. **Pl.:**

*Virágos kenderem elázott a tóba,
Ha megcsaltál, hozzám ne jársz a fonóba.
Ne lesd el az orsóm, mert ki nem válthatom,
Úgy fáj az én szívem, hogy ki nem mondhatom.
Úgy fáj az én szívem, hogy ki nem mondhatom.
Majd amikor nem fáj az én szívem tája,
Megmondja, megmondja temetőm fejfája.
Megmondja, megmondja temetőm fejfája.*

Fontos, hogy tudjuk a fonál és a pamut közötti különbséget, hiszen nem mindegy, hogy melyiket használjuk a szövéshez. Pamut és fonál között az a különbség, hogy a fonalat a szövés előtt meg kellett kenni. Ehhez málét, azaz kukoricalisztből puliszkát főztek. Ez a puliszka úgy készült, hogy a hulladék és a nagyobb törmelékű rész kihulljon. A finomra szitált málélisztet aztán lobogó, forró vízbe szórták, és állandóan kavargatták, nehogy összeragadjon és csomós legyen a puliszka. A fonál megkenésére használt puliszkát nem főzték sűrűre, inkább egy kicsit „gyengésre”, hogy könnyen kenhető legyen. Elővettek egy kefét, amivel a kihűlt puliszkát a kifeszített fonálra kenték. Ettől „vijaszossá” lett a fonál. Utána természetesen meg kellett szárítani a megkent fonalat. Meleg helyre, legtöbbször a kemence mellé tették, hogy minél előbb és minél jobban megszáradjon.

A szövéshez fonalat és pamutot egyaránt használtak. Pamutnak olyan „elnyűtt” ruhaneműt használtak fel, amit már nem sajnáltak elszakítani, elvágni. Ma már inkább a pamutot alkalmazzák, mert azzal kevesebb a gond, nem kell kengetni, csak a rongyot kell meghasítani hozzá. A rongyot vagy kézzel hasították meg, vagy ollóval vágták meg. Az ügyesebbek ezt úgy végezték, hogy nem hasították egészen végig a rongyot, hanem kb. egy centivel a vége előtt megálltak, és úgy hasították visszafelé. Így egészen hosszú rongycsíkot kaptak. A bonyolult mintás pokrócoknál eleve apró, rövid csíkokat kellett hasogatni a minta szövése miatt.

Fonás után a fonalat felmotollálták a motollára. A motolla olyan farúd, mely a két végén „T” alakú. Két ellentétes irányban fölerősített rudacska teszi „T” alakúvá, ez a motolla két ága. A motollát az asszony a bal kezébe fogta, és a kezdő szálát jobb kezéből fölvitte a motolla bal ágára, aztán a motolla

mögött leengedte az alsó ághoz, azon keresztülvette, és ugyanazon az úton fölhozta a jobb felső ágra. Innen levitte a bal alsó ágra, és vissza a bel fölsőre.

Mikor levették a motolláról a fonalat megcsavarták, föltették rudakra a házban. „Dicsősége volt”, hogy kinek, hány darab fonala van.

Ezután következett a szapulás. Ehhez volt egy kád, amelynek lyuk volt a feneke közepén. Abba pálcát törtek, rákötöttek egy kis darab rongyot és beleeresztették a lyukba. Erre az egészre borítottak egy rossz tálat. Tettek rá szalmát, a szalmára meg egy fél véka hamut. Vékának a nagyobb kétfülű kosarat nevezték. Nem szórhattak akármilyen hamut a szalmára, csak különleges hamu volt jó hozzá. Tölgyfahamu nem, de az akácfahamu igen, mert annak a lúgja jó vörös. Vagy egyszerűen ráöntötték a szalmára a hamut, vagy hogy ne menjen széjjel, előbb zsákba rakták. Erre aztán vizet forraltak. A vizet üstben forralták, az üst pedig a katlanban volt. Öt-hat üst vizet is forraltak a szalmára. Ezután a fonalat meszes lében felgyúrták a teknőben a lúggal. A felgyúrás annyit jelent, hogy jó alaposan összegyúrták, belenyomták a fonalat a vízbe, hogy jobban érje a meszes lé. Utána kirázták, hogy a mészdarabok hulljanak ki belőle. Majd szétrázták a fonalat a kádban. Szapulás után forraltak még egy üst vizet, azt ráöntötték, majd betakarták a fonalat, hogy reggelig álljon a meleg gőzben.

A teknőt rendszerint a kenyér helyére tették, a még meleg kemencébe, hogy jó meleg helye legyen a fonalnak. Reggel kiszedték, kirázogatták. Zsákokba rakták és elvitték kimosni a jégre. Léket vágtak a jégen, és úgy mosták a fonalat. Aztán hazavitték, kiteregették a napon. A fagy jól megszívta, kifelhévertette. Estére összeszedték, nehogy a fagy összemarja. Ezután összepuhították, összetörték. Másnap újra kitették a napra. Ezután tekerővel megtekerték, majd a fonalat gombolyagba csavarták. A gombolyag a fonalból tekert gömböt jelenti. Úgy kellett fölgombolyítani a fonalat, hogy az ne vágja meg a kezüket. Ezért cérnakarikára tekerték. Ez egy fából faragott cérnaorsó volt. A gombolyítás után ezt kihúzták a fonalból és így lett a gombolyag. A gombolyagba madzagot fűztek, és párjával fölrakták őket a rúdra.

A régi szokások elmesélése után, gyakorlatban is megnézhettem, hogy történik a manapság használatos cérna megvetése. Erzsi néni kihívott az udvar hátsó részében levő helyiségbe, ahol fel volt állítva az a vető, amit nagymamájától örökölt.

A vető fából készült eszköz, erre eresztik föl a vetőcsévékről a fonalat. Két nagyobb fakeretből állt, ezek az inak. A középen húzódó fatengely a vezérfa, ami fölül egy bőrtokban végződik úgy, hogy foroghasson abban, illetve ugyanúgy illeszkedik az alul lévő fatartóba is. Az egész szerkezet a bőrtoknál fogva van fölszerelve a mennyezetre. A vető inaira alul és felül ellentétes irányban van fölszerelve a két fogas, két lapos faléc, aminek a fogaira vetik a

fonalat. A vetőfa alsó részén két rövid faszeg áll ki egymás mellett: ezek között keresztezik a fonalak egymást, így biztosítják a szálak sorrendjét és párhuzamosságát.

A vetés álló és ülő helyzetben is történik – mesélte lelkesen kalauzom. A zsákból a cérnát egyik kézzel húzni kell kifelé, a másik kezünkkel forgatni kell a vetőt, hogy folyamatosan, minden oldalára kerüljön a cérnából. Gondos odafigyelést igénylő munka, hiszen mindenhol a fogakba kell helyezni a cérnát, mert ha keresztre megy, lehet előről kezdeni a vetést. Egy vetőre kb. 20–30 vetőközn yi cérna fér fel, a vető méretétől függően. A pászma a fogakra vetett fonal egysége. Tíz ige egy pászma, egy ige pedig három szál cérna. Az egyes pászmákat madzaggal kötik össze, hogy elválasszák egymástól őket. Ki „hányasba” akarta, annyiba vetette a fonalat. A vékonyabb, finomabb vászonnak valót tíz pászmába vetették, ez volt egy darab. A zsáknak valót kilencesbe vetették. Zsáknál már ötven ige jelentett egy pászmát. Az igében a szálak száma változatlan maradt, tehát három szál, mint a tíz pászmas vászonnál.

A vetőről a fonalat kócsolatban szedték le, hurokszerűen. Nagyon kellett vigyázni, hogy le ne szaladjon a fonal a vetőről, mert akkor „gömre megy”, használhatatlan lesz. Emiatt aztán általában ketten szedték le a fonalat a vetőről, egy a vetőt tartotta, a másik pedig szedte vigyázva a kezére a fonalat. Amelyik végénél a pászmák voltak kikötve, az a rész került majd a bordahaj felől az esztovátára.

Legelőször a nyüstöt kellett kötözni. A nyüst láncszem módjára egybekapcsolódó zsinegek sűrűn egymást követő kettős sora, melyeknek egybekapcsolódó középvonalán vannak keresztülhúzva a szövőszék hosszanti fonalai. Két nyüstöt kellett kötni. Ezek az esztovátán a fürgentyűn (sikkattyún) lógtak, ami egy kisméretű fából készült csigaszerkezet. Ezen mozognak a nyüstök. A fonalat először a nyüstökbe kellett befogdosni, vigyázva, hogy az egyik szál az egyik nyüstbe kerüljön, a másik a másik nyüstbe. Ez sem volt olyan egyszerű munka, mint amilyennek látszik. Ha össze-vissza fogdosták be a fonalat, akkor eblábas lett az egész. Eblábat akkor fogtak, ha két egymás melletti szál került az első, vagy a hátulsó nyüstbe. Ez már hibás befogást jelentett, és ha hibásan húzták a fonalat a nyüstbe, később a szövésnél beléznát szőttek, tehát hézag keletkezett, amit el kellett varrni. Az ebláb és a belézna nagyon csúnya szövési hiba volt. A nyüst után a bordába is befogdosták a fonalat. A borda a szövőszéknek az a keretbe foglalt nádfogakból vagy fafogakból álló fésűszerű része, amelynek résein a hosszanti fonalak áthúzódnak, és amely a szövésre ráütődve annak a tömörítésére szolgál. A bordában vannak bordafogak, ezek a borda keskeny, nádból, vagy fából készült lemezei, melyek közé a hosszanti szálakat lefogták. A borda 70 centi hosszú, van 6-7-9-10-12-14 sűrűségű. Ezt a beosztást nevezik

bordapászmának. A bordán áthúzható fonalpászmák számát jelenti. A borda a bordahajban van, ami a szövőszék karján függő két előre-hátra mozgatható lapos lécz. A bordahaj felső része lyukakkal van ellátva az állíthatóság biztosítására. A bordahajon elöl van egy merőlegesen fektetett rúd, amin kis forgantyú segíti a bordaszerkezet előre-hátra mozgását.

Miután a bordába is befogdoszták, befűzőgették a fonalat, föl kellett tekerni az esztovátára. Az esztováta első és hátsó két karján, rájuk merőlegesen van az esztováta két hasajója. Az esztováta lábítóját az alsó nyüstpálcákhoz kötik. A lábítók az esztováta taposói. A két nyüstpálca pedig a nyüst egybekapcsolódó két szemsorozatát tartja szét alul és felül. Mivel a lábítók a nyüstpálcákhoz vannak kötve, így az egész nyüstszerkezettel kapcsolatban vannak. Ha tehát lenyomják a lábítót, a hozzákötözött nyüstpálca elmozdulására az azzal kapcsolatban lévő nyüst fölemelkedik és fordítva. A lábítók nyomogatásával nyílnak szét az egybekapcsolódó szemsorozatok.

A két fonalréteg között keletkezett résen dobják át a vetélőt. A vetélő egy csónakszerűen kifaragott faeszköz, amiben a két végénél belül van egy kis lyuk, amiből kiáll a somfából készített bélfa, amire a csövet, csévét teszik. Erre a csévére van föltekerve a pokróc csíkjának szánt fonal vagy rongy. Mikor, milyen színű csíkot akarnak a pokrócba beleverni, úgy cserélgetik állandóan a csövet a vetélőben. Mikor lenyomják a lábítót, a keletkezett résen átdobják a vetélőt hol jobbra, hol balra. Az átdobott csíkon vernek kétszer, vagy háromszor és a bordahajjal, hogy jó szoros, tömör legyen. Újra lenyomják a lábítót (a másikat), és most ellenkező irányba dobják a vetélőt, újra vernek rajta a bordahajjal és így tovább, szövik a pokrócot.

A szövés kezdetekor először a pokróc parasztját szövik meg. Ez kb. egy tenyérynyi fehér vászon. Itt varrják, illetve vágják el a már kész pokrócot. Ha összevarrnak két pokrócot, ettől kezdve méregetik kis fapálcával, hogy utána össze lehessen „pászítani”, pontosan össze lehessen illeszteni a kettőt.

Ahogy készül a pokróc és tekeredik a hasajóra, mindig csépkét (kis fapálcákat) tesznek alá, hogy elválassza az egyes rétegeket. Így a végén egész dombja lesz a pokrócnak, azaz szépen kidomborodik a pokróc a hasajón. Egyszerre több vetőköz pokrócot is szőnek, néhány vetőközért nem érdemes beállítani az esztovátát.

Nemcsak csíkos, hanem mintás pokrócokat is szőnek. Ezeket nagyobb bordában kell szőni, és apróbb rongy kell hozzá. Faágas, rózsás, sőt néha egészen bonyolult mintájú pokrócokat is szőnek. Ezeket a pokrócokat csak kevesen tudják készíteni a faluban, s nem véletlen, hogy csak az öregeknél lehet néha ilyeneket látni. Köztük is sokan vannak olyanok, akik maguk sohasem szőttek ilyen pokrócokat, csupán anyjuk, nagyanyjuk hagyta rájuk e régiségeket. Éppen ezért volt nagy élmény, mikor számomra is lehetőség nyílt

kipróbálni ezt a csodálatos munkát. Persze gondosan ügyeltek rám, nehogy elrontsam, az addig elkészült pokrócot. Először nehéz volt, s esetlenül kezdtem hozzá, de néhány próbálkozás után már élveztem a pokróckészítést.

Hazaúton nagymamával beszélgetve rájöttem szavai igazságára. Fontos, hogy ezeket a munkákat megismerjük addig, míg van aki megmutassa nekünk, hiszen lehet 10-20 év múlva már senki nem készít otthon pokrócot, s ez a szép hagyomány a feledés homályába vész. És tényleg, olyan élményeket kaptam e napon, melytől gazdagabbnak, okosabbnak éreztem magamat.

Felhasznált irodalom

1. A kárpátaljai református egyház. Szerk.: Gulácsy Lajos. 1996. 35. o.
2. Botlik József – Dupka György. Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. Ungvár – Budapest: Intermix kiadó, 1993 – 98. o.
3. Lehoczky Tivadar. Beregvármegye monográfiája. – Ungvár: Nyomatott Pollacsek Miksa Könyvnyomdájában, 1881 - II. kötet, 332 – 341. o.

Az esztováta, szövőszék

Nagy Natália (ifj.)

Angyal jött a széllel

Az öregember kizárta a lakásajtót, és kilépett a hideg utcára, érezte a decemberi hűvös szelet, de nem törődött vele, mert ilyenkor mindig izgalomba jött, mikor meghalt szeretteihez indult a temetőbe.

Összebb húzta magán a kabátot, és fehér botjával kopogtatta a járdát, és a mellette elmaradozó házak falát. Ismeri az utat, hiszen régóta jár erre-felé, de mióta megvakult már lassan tizedik éve, kezdenek elhalványodni az emlékek. Néha belelép egy gödörbe vagy vízfolyóba, nekikoccan egy vaskapunak a bot vége, ilyenkor a kutyák mérgesen harapják a lukat a kapu alatt. Olykor ráköszön valaki járókelő, hiszen sokan ismerik a kisvárosban, sokakat tanított is. Elért a zebraig, s tudta, itt alaposan figyelnie kell az átkelésnél, nagy a forgalom. Már egy ideje észrevette, hogy valami halk suhogás, vagy lágy zene hallatszik mögüle, és kellemes szellő is eléri néha-néha. S egy ismeretlen, jóleső illat. Elindulna, de lágyan, alig érezhetően valaki megérintette a vállát. Azonnal megállt, és egy hatalmas busz rohant el mellette, még jó hogy szót fogadott. Ki lehetett az, gondolkodott magában, talán valami ismerős, mormogta vélekedésképpen.

Útja egy hídon vezetett át, botjával érezte a híd korlátjának kongó rezgését, és hallotta a víz csobogását. Sokat könyökölt ezen a korláton valamikor, és nézte a vízbeugráló békákat, sok érdekességet lehetett látni minden évszakban. Volt mikor csak érként folydogált, de záporokor folyóvá duzzadt. Ilyenkor venyigét, fatuskót, hordókat, és akár még teknőket is hozott magával. Elöntötte iszappal a város utcáit. Ma már csak elképzelte a régi nyarakat, mikor melegben térdig állt a vízben, vagy télen korcsolyázott a jégen. Elmosolyodott, és tovább botozott.

Valami robogásra lett figyelmes, olyan mintha otthon az unokák motorozását hallaná, azt a kis lábbal hajtható gyermekmotort vélné felismerni.

A vállán megint csak érezte az érintést, és a halk suhogást. Megállt.

A kisgyerek vad rohanással nekiment a lábának, megszeppent, és sírni kezdett, de az öregember csak mosolygott. Senkinek nem lett baja az ijedtségen kívül.

A vércsehangú anyuka kissé megkésve rohant a gyerek után és letolta az öregembert, mondván neki, nem lát?

Az öregember elnézést kért, hogy neki jöttek, és válaszolt, igen, nem látok.

De azért füle az van... rikoltotta a vércsehangú. Van, mondta, és tovább ballagott. Te meg ne menj neki minden hülyének - dorgálta a gyereket az anyuka.

Befordult a temető kapunál, és emlékeiből tudta, csak végig kell mennie a betonos főúton és hamarosan odaér a kriptasorhoz. Elhaladt a kis kápolna mellett, ahol temetéskor harangozni szoktak mikor ment a menet, és a ravatalozónál balra és máris ott van mindjárt.

Megtapogatta a szürke követ, amelyre már sok név van vésve, párat már ő vésetett rá. Itt nyugszanak drága szülei, és a testvére is. A kriptát még a mama vette a papa halálakor, és a sir mellett álló tujafát a testvére ültette csemeteként, de már több ember magasságúra nőtt a sok év alatt.

Az öregember is volt már lent a sírban, hiszen mikor temették a papát, lement mivel televolt szeméttel a frissen meszelt kriptá, és ki kellett takarítani. Trehányak voltak az építők, deszkákat, cementes zsákokat, és másféle szemetet feledtek a kriptában. Nem hagyhatta, hogy örökre ott szentségtelenítse a sírt a rendetlenség emberi bizonyítéka. Alaposan körül nézett, valamikor te is ide kerülsz, gondolta magában. A mindenkori rituálé szerint végigtapogatta a sírt, az öntött karikákat, és ujjával elolvasta a neveket. Fura volt a saját nevét is kitapogatni.

Mikor a keresztnévén járt az ujja, valaki lágyan rátette a kezére a sajátját. mintha csak véletlenségből hozzáérne, s az öregember látni vélt egy karcsú, magas leány alakot, aki a kő mellett állt.

Arca mosolygott, és lényéből fény áradt, lágyan, szelíden. A fiatal leány gyönyörű volt. Az öregember csodálkozott, hogy miért nem fázik, hiszen lengeruhában állt ott mellette. Az öregember eltűnődött.

Minden karácsony délelőtt kijött a temetőbe, és egy kis fenyőágot hozott a lent alvóknak, rajta egy aranyos csengettyűvel, és egy szál gyertyával. Lerakta a márványköre, kicsinykét elbeszélgetett velük, és már indult is haza, mondván, nyugodjanak, hamarosan újra eljön. Szorítsanak helyet, neki is el kell itt férnie, számára ők nem haltak meg, csak ide kiköltöztek. Megsimogatta a köoszlopot, és a fát, s lassan elindult a ropogó kavicsos úton. Én megyek haza a jó melegbe, csak titeket hagylak itt kedveseim a zord hidegben, mormogta magában rosszalóan vélekedve. Itt maradt az élő tujafa, és a halott márvány, a két kontrasztot szimbolizálván. Az őrangyal követte néhány lépésnyire.

Hallotta, hogy valahol halkan beszélgetnek a sírok között, hát ez még él? - kérdezték suttozva egymástól, de az ilyenekre már oda sem ügylt.

Mikor a kápolna mellett haladt el, eszébe jutott, mikor gyermekkorában hallgatta a harangozást, kitalálta mit mondanak a harangok. Ha öregember halt meg, azt mondta, házát, földjét, szőlőjét... Ha szegény ember ment el, akkor azt csendítették, ringye, rongya, ringye, rongya.

Ezen elmorfondírozott a temető kapujáig.

A főutcán már sokan jártak, de igyekeztek hazafelé, hiszen ma este már felállítják a fenyőfákat, amik átváltoznak karácsonyfává, átszellemülnek, átlényegülnek sokaknál tudatosan, de a nemes lelkületűeknél tudat alatt.

Az öregember már az otthoni családjára gondolt, akik már várják haza, ünnepi vacsorával és díszes karácsonyfával, mint minden évben. Lelkiismeret furdalása van állandóan, hiszen betegsége okán cserbenhagyta a gyermekeit, feleségét, most, amikor a legnagyobb szükség volna a munkájára, és segítségére. Néha, néha hátrapillantott, és vágyta, hogy kövesse az angyal.

Ő is hazajön velem... - gondolta.

Emlékezett egy régmúlt időre, mikor várta egy angyal eljövetelét, de az idők zivatarában ennek eddig nem jött el az ideje. Mindig is érezte, hogy valaki áll mellette, de még soha nem látta így, mint ma. Valaki mindig vigyázta a lépteit, őrizte nehogy valami baja essen, s ma végre meglátta. Tudta, csak ő lehet az.

Álmában sokat látta, de az arca mindig homályban maradt.

Érezte, szálingózik a hó. Pedig nem ígért havat a rádió.

Örült, hogy mindent befed fehér lepellel a hótakaró.

Hazaértek. Az öregember kitárta az ajtót, s mindketten bementek.

Kellemes meleg fogadta, és a halászlé is ugyan olyan jó volt, mint máskor, de mégis más lett minden. A lány csak állt a fal mellett, és mosolygott. Kezeit összekulcsolta, és figyelt.

Elénekeltek a Mennyből az angyalt, és meggyújtották a gyertyákat a fán. Meghitt volt az este, s az unokák önfelédten bontogatták az ajándékokat, s a felnőttek áhítattal figyelték őket. Csak az angyal térdelt még sokáig a fa előtt, ragyogó arccal, senki nem vette észre, csak az öregember figyelmeztet rá, végre mindenki eljött, és eljött az igazi karácsony is amire mindig is várt.

Az én kis Angyalkám.

Meghittség, és melegség járta át a szobát. s az öregember mosolyogva állt.

Látni vélte a csodát.

Talán az ő utolsó karácsonyán.

Egy angyal jött a széllel, az örökkévalóságon át.

Angyal a széllel

*Egy angyal
Hírt hozott a Földre
gyarló embereknek
gyönyörűségére.*

*Angyal szállt az égen,
Elsuhant csendesen.
Lángot vitt kezében,
Ragyogó fényesen.*

*Angyal szállt az égen
éj sötétjében*

*Angyal szállt az égen,
Halk suhogással.
Kezében lángot vitt
Fényes ragyogással.
Oszlatni sötétet,
Elhozni a fényt,
Hitet vesztett
Embereknek
mondani az ígét
A megváltást várva,
Az utolsó reményt.
Elhozva az utolsó esélyt.
Tömjén füstjén át
Érezni az erényt.
Angyal szállt az égen,
Elsuhant csendesen.
Lángot vitt kezében,
Ragyogón, fényesen.
az ige megtestesült
BETLEHEMBEN
egy angyal hozta a hírt a széllal.*

Nagy Vendel

Ki hozza a karácsonyfát...

Egy régi történet

Amely velem esett meg... ötven évvel ezelőtt.

Már közeledett a várva várt ünnep, és mindenki készült a Karácsonyra.

A kis völgyben fekvő falu olyan volt, mint egy porcukorral behintett me-sebeli falucska, csak a lomhán füstölgő kéményekből kiáramló kékesszürke füstből lehetett gondolni, hogy a házikókban serény élet folyik. Az emberek készültek a szép ünnepre.

Csak néha, itt, ott, tűnt fel egy csilingelő lovasszán, kucsmás, bundás emberekkel, hidegtől pirosló arcal siettek nagyon valahová.

Takaros, hóval betakart kis házikó állott a falu közepén, a meghitt nyugalom hona, a nagyszülők háza.

Egy kisfiú ült a sparhelt melletti padon, és figyelte a serénykedő nagyszülőket, akik sütöttek, főztek, a papa fát hordott be, hogy ha hamar beesteledik, már ne kelljen kimenni a kamrába tüzelőért.

- No kisunokám - kérdezte az öreg - Várod már a Jézuskát?

A kisfiú, tízéves legényke, elmosolyodott.

- Én már nem, mert nem is a Jézuska hozza a karácsonyfát...

- Ezt miből gondolod? - kérdezte a nagymama megrökönyödve.

- Az iskolában tanultuk, hogy a felnőttek díszítik a fenyőfát, és jobb, ha a gyerekek is segítenek a fa díszítésében, de már nem is jó, ha karácsonyfának hívjuk, hanem közösségi fa a neve...

A két kis öreg összenézett, és szép csendesen megebedeltek. Csak, néha, néha csóválgatták fejüket rosszállóan.

Ebéd után, a papa hívta az unokát, hogy menjenek ki a nem messze lévő kiserdőbe, hogy azért ők se maradjanak fenyőfa nélkül, ha már a Jézuska nem hoz, legalább ők díszítsenek fel egy fát.

Beöltöztek, mert hideg volt, és nagy hó, sapka, sál, kabát, csizma, és a talpuk alatt ropogott a friss hó, miközben mind beljebb mentek az erdőbe.

A papa a karjára akasztotta a megreszelt kézi fűrészt, hogy azzal könnyebben kivágják majd a kiválasztott fenyőfát.

Láttak is útközben sok-sok fát, de a papa értő szeme mindegyikre mondott valamit. Ez kicsi, ez görbe, ez túl nagy, ez eléggé ritka, és ez meg már túl nagy kettőnknek, hogy hazacipeljük.

Tellett az idő, már kezdett sőtényesedni, és a fiúcska fázott is a hidegben.

- Menjünk haza, javasolta a nagyapa, otthon legalább meleg lesz!

- És a fa? - aggódott a gyerek.

- Hát az nem lesz, úgysem hiszel a Jézuskában...

Mire hazaértek már esteledett, és a meleg konyhában levetkőztek és felmelegítették átfázott ujjait, és érezték a tűz jótékony melegét.

Egyszer csak a kisfiú halk neszezést hallott a szobából, mintha csendben kisuhanat volna valaki, és utána halk csengőszó csendült, és fényesség áradt ki a szoba üvegajtáján.

A gyerek beóvakodott a szobába, és ott pompázott teljes valóságában a szép, hatalmas, fénytől ragyogó karácsonyfa.

Mind a hárman az örömtől könnyes szemmel álltak a megtestesült csoda előtt.
A kisfiú megszeppenve nézte a csodálatos fát, és már elhitte az égi jelenést.
Hálával nézett a két kis öregre, akik örültek annak, hogy az unokájuk
milyen boldog.

S mikor már felnőtt volt, és gyerekei lettek, ő állította a fényes fenyőfát, és az
átváltozott karácsonyfává minden évben, karácsony estéjén.

S együtt énekelték a szép dalt: Mennyből az Angyal... Eljött hozzátok...

Nagy Vendel

Nagyszüleim meséje

Nagyszüleim gyakran mesélnek a régi időről, amikor még a szüleim kicsik
voltak.

Feri tatám mindig ugyanazt a történetet meséli, amikor nyaralni voltak
az Adrián. Apukám és a testvére még kicsik voltak, úgy 4-6 évesek. Egész
délelőtt fürödtek és játszottak, délután pedig kirándulni mentek a közeli
hegyre. A tatám a nyakába vette apukámat, hogy jobban haladjanak, mert sok
lépcső vezetett a hegyi kirándulóhelyre. Kis idő elteltével a kisfiú elkezdett
nyafogni, mert elzsibbadt a lába és a feneke. Tata talpra állította a gyereket és
tapsikolni kezdte a fenekét. A közelben volt még egy házaspár, akik
szörnyülködve nézték az esetet.

- Hagyja már azt a gyereket! Miért veri annyira? - szólt oda az asszony.

A mamáéknak magyarázkodniuk kellett, hogy ők nem verik, csak elmacská-
sodott a fiú feneke és lába. Azóta is jót nevetnek a történeten.

Volt egy másik eset is, amelynek magam is szemtanúja voltam.
A nagymamáméknál voltunk, a húgom talán négy éves ha volt. Klári
mamával ugróiskoláztak az udvaron. Énekelték is. „Erre kakas, erre tyúk.”
Az öcsémmel mi az udvar végében homokoztunk. Egyszercsak csönd lett.
Mire odanéztünk a mama a földön hevert. Megbotlott a járda szélében és
összeverte az arcát. Szerencsére komoly baj nem történt, csak a szeme alatt
lett egy monokli és az orra sebes.

Az idő megszépíti a dolgokat, most már mosolyogva emlékezünk vissza
erre a történetre is.

Nagy Zsófia

Nagymamám emlékére

Oly sűrűn kavargott a szürke, szénporral és füsttel kevert köd, hogy délután már az iskolaudvarra sem engedtek ki bennünket. A tanteremben vidám zsibongás volt, mindenki elővette uzsonnáját, amit otthonról hozott.

Csak Erzsike a fekete hajú, sovány, pipaszár lábú roma kislány nem hozott semmit. Félre húzódott egy csendesebb sarokba, úgy tett, mintha olvasna, és szeme sarkából sóváran leste a finom szendvicseket immel-ámmal majszoló gyerekeket.

Ő soha nem hozott semmit.

Többnyire nem volt otthon még kenyér sem, nemhogy szalámi, mackó sajt, és csokiról is csak álmodott néha.

Volt az osztályban négy gazdagabb lány, ők külön csapatot alkottak, mert a szüleik vezető beosztásban dolgoztak, többet kerestek, tanultabbak voltak. Folyton dicsekedtek, és kicsúfolták azt, akit valamiért éppen kiszemeltek, hogy ezzel is érzékeltessék kivételes helyzetüket. Szinte mindennap csokit, vagy cukrot hoztak, és nagy kegyesen adtak udvartartásuknak, így hát Ági, Juci, Zsuzsi, és Panna szinte királynőnek érezte magát a kevésbé tehetős, többnyire bányászszülők gyerekei között. Bármit mondtak, vagy tettek, a többiek helyeselték, velük együtt gúnyolták az éppen aktuális áldozatot.

Ági jóízűen harapott egyet téliszalámis zsömléjéből, melyből ínycsiklandóan mosolygott ki a fénylő, sárga vaj. Látszott rajta, hogy nem margarin! Bár legtöbbször még annak is örültünk, ha volt. Én például még soha nem ettem téliszalámit, nagyon kíváncsi voltam, milyen íze lehet, a banánról, narancsról nem is beszélve. Ági keze vajas lett, és Ő szinte kéjesen nyalta le kezéről az arany színű krémet, mert észrevette Erzsike sóvár pillantását.

Na, mi van! Már megint kaja nélkül jöttél? Persze, mert az Apád a kocsmába hordja a keresetét! Nem is értem, miért engednek be ide közénk ilyen rongyosan, csak összekoszolod a szép ruhánkat, meg a padot, amire leülsz.

Juci és pár barátnője még tódította is szavait: Lehet, hogy tetves is vagy! De ki is tépjük akkor azt a fekete szénaboglya hajadat! Levágjuk kopaszra, ha az én szép szőke hajamba belemegy a bogár! Panna és Zsuzsi, na meg a barátaik is látták milyen móka vette kezdetét, Ők is mondtak szegény Erzsikének mindenféle becsmérő szavakat. A sovány kislány a sarokba bújott, a falfelé fordulva befogta füleit, hogy ne is hallja, amiket kántálnak. Vékony lábain még zokni sem volt, pedig már késő ősssel hidegek a nappalok is. Csak úgy, mezítlábra vette fel, a kopott több számmal nagyobb cipőt, szoknyája, és blúza több helyen szakadt volt.

Amikor ránéztem, megcsavarodott a szívem a sajnálattól, mert keskeny arcára szinte folyót vájt a könnye, úgy hullott. Nagyon beleéreztem magam a helyébe.

Én sem voltam az osztály kedvence.

Többszörösen hátrányos helyzetű lévén sűrűn voltam a többiek gúnyjának céltáblája. Annyira alacsony voltam, hogy mindig a tornasor végén kullogtam. Ráadásul négy gyerekes bányászcsalád, elvált szülők legidősebb gyermekeként, alacsony, sovány, szőke, szegény, szemüveges, és ha mindez a csapás nem lenne elég, még szeplős is voltam. Na, kaptam is hideget-meleget, sokszor meg is vertek, mert könnyen elbírtak velem.

De mi azért jobb helyzetben voltunk. Szüleink nem itták el a fizetésüket, csak mindig adósságban voltak, hol konyhabútort, hol szobabútort, szőnyeget, csillárt, egyebet vettek, hogyha jönnek a gyámhatóságtól családlátogatásra, hát lássák milyen rendes otthonban élünk.

Ruhánk nagyon sok volt, csak nem rendes, mert Anyámnak az volt a mániája többek között, hogy megvette más gyerekek kinőtt ruháit, hogy tudja mutogatni, mennyi ruhánk van. Tele is volt a szekrény, szépen összehajtogatott ruhákkal.

De legalább tiszta volt mindig, még ha foltos is.

Szegénynek az volt a szava-járása: A szegénység nem bűn, a folt nem baj, de a kosz és a szakadt ruha szégyen!

Szerencsére a másik mániája a tisztaság volt, be is voltunk fogva kicsi korunktól padlót sikálni, meg egyebekre. Amikor felértem a tűzhelyet sámliról, már főztem. Mosógépünk sem volt még. A teknő mellett gönyvedve sikáltuk reggeltől estig hétvégén a szennyest, csupa seb lett a kezem, a mosószóda kimarta. Nem gyógyult be sosem a következő mosásig.

Annyira megsajnáltam Erzsikét, a csúfolódás miatt, hogy odamentem, elővettem az uzsonnámat, mert az én Anyukám csomagolt nekem zsíroskenyeret, egy egész szeletet, merthogy sovány voltam.

Amikor elkezdtem kitekerni az újságpapírból a zsíroskenyeret, mindannyian odajöttek körénk, és újjal mutogattak ránk, csúnya szavakat mondtak.

Na mi van „korongecset”! - ez volt a gúnynevem, mert annyi forgóm volt, hogy Anyám által jó rövidre levágott szőke hajam, ahány szál volt, annyifelé állt. Éppen úgy, mint egy korongecset, na meg a mosószappanos hajmosás sem sokat javított a helyzeten.

Nektek meg már szalvétára sem telik? Vagy talán nem is tudjátok mi fán terem? Látom újságpapírba csomagolta Anyád a kenyeret, biztosan behozta a pottyantós kinti wc-ről! A gyerekek nagyon kegyetlenek tudnak lenni.

Nem szóltam semmit, én is bebújtam Erzsike mellé a sarokba, és a falnak fordulva, könnyeinket nyeltesve tömtük magunkba a finom zsíroskenyeret.

Attól a naptól kezdve barátnők lettünk. A kis fekete szemű cigánylány, és én a tejfölös szőke, kékszemű bányászlány.

Még több gúnyolódás, rugdosás, verés ért bennünket az osztályban ezért, na meg ráadásul ezek után már nem adtam oda a leckémet lemásolni önként, mint addig tettem. Ennek következtében előfordult, hogy a „királynők” rossz jegyeket kaptak, és másnap bizony félreérthetetlen verésnyomokkal jöttek iskolába.

A biztonság kedvéért otthon megkaptam én is a magamét:

Micsoda dolog romákkal barátkozni! Még a végén tetűt hozol haza, de akkor nullás géppel vágom le a hajad és agyoncsaplak! Ide ne merd hozni azt a lányt! Tessék abbahagyni ezt a barátkozást, vannak ott mások is, akivel lehet.

Nekem nagyon fájtak ezek a szavak, hogy nem érti meg még az Anyám sem, és az osztálytársaim sem, hogy a gyerek nem tehet arról, hová születik.

Édesanyám beteg volt, 3 műszakban dolgozott, és ott volt ráadásul a négy gyerek, én voltam a legidősebb. Nekem gyermekkorom gyakorlatilag nem volt, a többi testvéremet etettem, pelenkáztam, neveltem, és ha valahová mentem csak úgy mehettem, hogy vittem magammal mindet.

A nevelő Apám, hála a Jó Istennek nagyon aranyos, gyerekszerető, türelmes ember volt, de ő is három szakban dolgozott, pótműszakokat vállalt, és többnyire szombat, vasárnap is a bányánál volt. Keveset volt otthon, de abban a rövid időben megszerette velem az olvasást, a tanulást, az első könyveimet tőle kaptam ajándékba, a mai napig őrzöm őket.

Aputól kaptam azokat az útravaló szavakat is, amelyek nagy segítségemre voltak életemben: Kislányom! Tanulj jól, menj olyan magas iskolákba, ahová csak bírsz, mert a mi fajtánknak csak a kitartás, és a tanulás segíthet abban, hogy jobb élete legyen!

Milyen igaza volt. Szót fogadtam, és nem bántam meg.

Nemsokára elköltöztünk, Erzsikével egymás nyakába borulva sírtunk, mert csak egymásnak mondhattuk el bánatunkat. Anyámnak sosem volt ideje megkedve az én apró-cseprő problémáimmal foglalkozni, volt elég baja úgy is.

Addig járt könyörögni a vezetőséghez, hogy kaptunk egy nagyobb lakást, a város másik kerületében.

Azt a csodát! Ott már volt fürdőszoba, szép fehér káddal, mosdóval, benti wc-vel hófehér csempével. Ráadásul vizet is lehetett melegíteni, csak be kellett gyújtani a fürdőszobai vízmelegítő kályhába.

Mi gyerekek, nagyon örültünk neki, itt már külön szobája volt a felnőtteknek és a gyerekeknek. Igaz, többen laktunk egy épületben, de legalább sok barátom volt, mert hasonló családok voltak, sok gyerekkel.

Mint később megtudtam, ez egy új építésű szövetkezeti lakás volt, aminek az árát törleszteni kellett.

Na, az hamar kiderült, hogy a törlesztéssel némi gond van, valahonnan pénzt kellene szerezni. Végül Anyám kitalálta, hazamennek a szülőfalujába, és az özvegyen maradt Anyjával eladatják a házat, meg a szőlőt, és odaköltözik hozzánk a Nagyanyánk, akit addig soha nem láttunk. Legalább lesz, aki vigyáz a gyerekekre, amíg dolgoznak, és megfőzi az ebédet, amire hazaérünk a suliból, mondták a szüleim.

Úgy is lett. Anyuék elutaztak, addig a szomszédok vigyáztak ránk, meg mi egymásra. Pár nap múlva hazaérték, és hozták a Nagymamát.

Nem győztünk csodálkozni rajta: Fekete fejkendője a szemébe húzva, mindene fekete volt, még hatalmas, magasszárú fűzős cipője is. Volt bizony rajta vagy tíz alsó szoknya, fekete kardigán, és fekete szoknya. Mama is csak ámult, hogy milyen palotában lakunk, parketta van a szobában, kockakő a konyhában lerakva, és bent van a víz, nem kell a kútról cipelni. A fürdőszobába, alig mert belépni! Sőt! Az esti fürdésnél akkora cirkusz volt, hogy nekünk, gyerekeknek örök élményt nyújtott.

Eljött az este, és Anyukám mondta: Anyám, fürödjön meg, úgy bújjon a tiszta ágyba. Akkor a Mama kikelt magából, hogy fürödtek ők nyáron a folyóban, és nem is koszos. Pedig elég kellemetlen szaga volt, főként, amikor a sok szoknyát levette magáról. Apu és Anyu megfogták a Mamát és nagy keservesen a fürdőszobába vonszolták. Hogy az milyen rikácsolást csapott! Mint akit ölni visznek, úgy óbégatott, meg visított! Mire nehezen, de megtörtént a fürdés, mi gyerekek fetrengtünk a nevetéstől. De a Mamának határozottan jobb szaga lett, velünk aludt egy szobában. Anyukám adott neki szép tiszta hálóinget, csipkés, amit alig mert felvenni. Azután meg csak simogatott a hófehér lepedőt, és kérdezgette: az tényleg az ő ágya? Láttam rajta, szinte félt lefeküdni. Akkor nagyon megsajnáltam, mert amióta az eszemet tudtam, nekem mindig olyan szép tiszta ágyam volt. Nem is gondoltam bele, addig soha, hogy nem mindenkinek természetes az, ami nekünk van.

Mindig úgy gondoltam, hogy mi nagyon szegények vagyunk.

Ma már látom, hogy a sok küzdelem és nélkülözés ellenére, a nagycsalád, az összefogás, és egymás szeretete milyen gazdaggá tett bennünket.

Nem kellett hozzá sok idő, a Mama úgy megszerette a fehércempés helyiséget, hogy úgy kellett kiimádkozni belőle.

Ma már én is nagymama vagyok, és az unokák nem is hiszik el, hogy akkor ilyen volt az élet. Erzsikével a mai napig többször találkozunk, egy helyi üzletnek a vezetője, mert szorgalmas volt, és jól tanult.

Sok szomorú és vidám, dühítő és könnyfakasztó emlékem van még a Nagymamáról, de azt az első estét nem felejttem, amíg élek.

Nagyné Akai Katalin

A sárkány

Kis unokám, Marci alig múlt négyéves. Cserfes, talpraesett kis legény. A minap, egyik este az a kellemes feladat hárult rám, hogy szülei – a fiam és menyem – színházi előadásra menvén rám bízták, maradjak vele, amíg ők haza nem jönnek. Hiába, azért a nyugdíjas létnek is megvannak a maga apró örömei.

Így aztán még délután beállítottam hozzájuk, majd miután a szülők némi lázas készülődés, végül kapkodás után végre elindultak, kettesben maradtunk. Az idő mindkettőnk számára kellemesen, és sajnos, gyorsan elszaladt, hamar elérkezett a lefekvés ideje.

- Mesélj valamit, Nagypapi! - kérlel, amikor betakarom kis paplanjával. Találomra leveszek egy mesekönyvet az ágya fölötti könyvespolcra, felütöm középtájon, és felolvasok egy mesét. Arról szól, amiről a legtöbb mese: a szegény favágó legkisebb fia elmegy szerencsét próbálni, legyőzi a sárkányt, és elnyeri a királylány kezét, meg a fele királyságot. Vége a mesének, következik a jóéjt-puszi, és a lámpaoltás.

- Ne kapcsolj le a villanyt! - szól utánam Marci, ahogy indulnék ki a szobájából.
- Miért ne? - fordulok vissza meglepetten.
- Mert akkor félni fogok - vallja be némi tépelődés után.
- Félni? Aztán mitől fél egy ilyen nagyfiú?

Először körbepislog, majd ezután súgja egészen a fülemhez hajolva:

- A sárkánytól.
- Ugyan - válaszolok felnőttes fölényvel -, hiszen mindenki tudja, hogy sárkányok csak a mesében vannak, nem kell tőlük félni. No, aludj szépen, szép álmokat.
- Jó, csak ne kapcsolj le a villanyt!

Nagyot sóhajtva, megadóan fordulok vissza ismét az ajtóból. Úgy látszik, ez a probléma nem is olyan egyszerű, kicsit több idő kell ahhoz, hogy a természetes gyermeki félelmet a nyugodt, türelmes logika észérveinek segítségével eloszlassam.

- De hát láthatod, Marcikám, itt nincs is sárkány - mutatok körbe kicsiny birodalmában, a szobában. - Ott a szekrényed, az asztalod, a hintalovad, ezek mind a te barátaid. Az ablak is zárva van, ide sárkány még akkor sem tudna bejönni, ha akarna - próbálom az ő észjárását követve tisztázni a helyzetet.
- Tényleg nincs itt - ismeri el kellenetlenül.
- Na ugye! Akkor most már lekapcsolhatom a villanyt?
- Nem! - feleli, és hangjában nyoma sincs az iménti határozatlanságnak.

- Miért nem? Hiszen az imént már elismerted te is, hogy nincs itt a sárkány. Ha meg nincs itt, akkor nincs mitől félned, úgyhogy aludhatsz nyugodtan. Én különben is itt leszek az anyuék szobájában, még olvasgatok egy kicsit, amíg hazajönnek.

- De ha leoltod a villanyt, akkor itt terem. Ott, ni! - mutat a székére, amire a holnapi ruhácskája van összehajtogatva.

- Ugyan! - nyugtatgatom. - Gondolj csak bele! Ez csak egy szék. Ha eloltjuk a villanyt és sötét lesz, akkor is csak egy szék marad. Egyáltalán nem lehet összetéveszteni egy sárkánnyal. Az amúgy is sokkal nagyobb lenne...

Rémülten elkerekedő szemeiből látom, hogy ez most nem volt túl szerencsés érvelés. Azt hiszem, az olvasásnak már úgyis lóttek, és valahogy már nincs is kedvem átmenni a másik szobába, ahol sötét van, és időnként mintha furcsa neszeket hallanék. Na, tessék, teljesen megőrjíti az embert ez a gyerek, mintha máris átragadt volna rám tőle némi rég nem tapasztalt, kellemetlen borzongás.

Leülök az ágyacskája szélére, nehogy észrevegye rajtam, és odalegyen a nagyapai tekintélyem. Próbálom eloszlatni a félelmeit, de magam is úgy érzem, hogy egy ideje mintha kevésbé lennék meggyőző.

Most aztán mi lesz így velünk? Igazán jöhetnének már a szülei...

Pálmai Miklós

A mama és a palacsinta

Férjem édesanyja 100 km-re lakik az otthonunktól, így sajnos keveset tudunk találkozni. Időnként mi megyünk hozzá, és van, hogy ő jön el hozzánk. Nálunk alszik egy-két éjszakát, legalább együtt van az unokákkal kicsit. Szokássá vált, hogy ha nálunk van, egy nap mindig palacsintát süt, mert tudja, mindenki szereti.

Történt egyszer, hogy egy áthelyezett munkanapon, amíg a gyerekek iskolában voltak, úgy gondoltam, örülnének, ha palacsintával várom őket. Mindenkinek vége lett az iskolai óráinak, összeszedtem a gyermekeimet és vittem haza őket. Ahogyan beléptek az ajtón, a palacsinta illata megcsapta az orrukat. Szinte egyszerre kiáltottak fel:

- Itt van a mama???? - vidáman csillogott a szemük!

Először nem is értettem, miből gondolják ezt, majd rájöttem, hogy a palacsinta már összefügg az ő agyucskájukban a mamával.

- Nem. Én sütöttem a palacsintát. - Válaszoltam.

Ők meg kicsit szomorúan, hogy a mama még sincs itt, de azért jóízűen ették a palacsintát. Azóta is süti a palacsintát nekünk a mama, ha nálunk van!

Pap Lajosné Farkas Zsuzsanna

Mama és én

- Átjössz délután? Van otthon sütemény, meg megnézhetnénk egy filmet!
- Á, bocsi, holnap lesz a matek témazáró, és addig nem engednek el a szüleim, amíg nem javítok. Azt mondják, a matek nagyon fontos tárgy, és mivel apukám matematikus, elvárja, hogy kitűnő legyek, és azt szeretné, ha én is folytatnám a családi vonalat - vagyis hogy legyek matematikus.
- És az jó?
- Inkább édességek csomagolásának a tervezője lennék. Na, de mindegy, szia!
- Szia! - búcsúztam el. - Akkor tanulj matekra!

Hazaérve ledobtam a táskám az asztalomhoz, bekapcsoltam a laptopom, és átnéztem az órarendet. Holnap még történelemfelelés is lesz! - sóhajtottam kedvetlenül. Majd ahogyan az lenni szokott, bekapcsoltam a kedvenc dalaimat a laptopról, és elgondolkodtam. De nem éppen a Napóleoni háborúkról, ahogyan az kellett volna, hanem valahol egészen máshol járt a fejem... mondjuk, hogy miért van holnap sulis.

- Sziasztok! - köszönt a mamám belépve a szobánkba. Jött, hogy vigyázzon az öcsémre, mert Anyu még dolgozott. Letette a táskáját, levette a cipőjét, és leült a kanapéra.
- Van valami tanulnivaló? - kérdezte kedvesen.
- Van, egy csomó... matekból meg töriből - vallottam be szomorúan. - Neked biztos nem kellett ilyeneket tanulnod!
- Ó, dehogynem! Volt magyar is, volt matek is, volt történelem is, csak épp máshogyan hívták őket! Volt énekóra, rajzóra és kézimunkaóra is! Olyankor szép kendőket hímeztünk magunknak.
- Megtanítasz engem is?
- Persze! Gyere holnap sulis után át, és megmutatom, hogyan kell! Meglátsd egyszerű! Viszont addig is vár rád a tanulnivaló! Na, halljam: Mi is történt Napóleonnal? - és elmondtam mindent, amit csak kérdezhet egy tanár a felelésben.
- Akkor holnap várlak! - búcsúzott el Mama az ajtóban, és hazaindult.

Másnap boldogan mentem át Mamához. Jól sikerült a matek témazáró is, és nem is kellett felelnem töriből! Szóval úgy összességben jól telt a napom, arról nem is beszélve, hogy az ebéd rántott hal volt! Na, és becsengettem Mamához.

- Már vártalak! - invitált be kedvesen. - Készítettem forgácsfánkot! Kérsz?
- Naná! - és kaptam a tányért, és már szedtem is az ínycsiklandó finomságból. - Nagyon finom lett! - dicsértem meg.

Sütizés után leültünk a pamlagra, és Mama elővette a varródobozt. Kendőt, tút és cernát fogott, majd hímezni kezdett. Kihímzett egy levelet, majd átadta a kendőt.

- Látod, így kell! Menni fog? - és ment. Bár lassan készítettem, de a pontos-ságra törekedtem. Közben pedig kérdezgettem Mamát, hogy ő hogyan élt.

Azt mondta, hogy egy tanyán éltek, és az erdőn keresztül vezetett az út az iskolába, körülbelül 30 perc gyaloglással. A város 9 km-re volt, és ott vették a sulis tanszereket. Ja, és amíg mi, mai gyerekek kapjuk a játékokat dobozsámra, Mamáéknak készíteniük kellett maguknak, ha játszani szerettek volna. Csuhébabával és rongybabával játszottak iskola után, amikor átmentek egymáshoz. És bár manapság divat az ottalvósbuli, régen nemhogy nem aludtak a gyerekek máshol, még étteremben sem jártak! Bár volt a kocsmában egy helyiség, ahol lehetett ebédelni, de faluhelyen nem volt szokás máshol enni.

És bár manapság természetesnek vesszük, hogy minden házban van fürdőszoba, de régen aztán nem volt! Lavórban fürödtek a gyerekek, aminek a vizét a kútról hozták fel. „Emlékszem, úgy is mostunk, hogy a kútról húztuk fel a vizet, ami jó nehéz volt! A kút 54 méter mély volt, mivel csak itt találtak vizet. Nekünk, gyerekeknek is kellett húzni a vödört, mivel a mi feladatunk volt a növények locsolása. De nem ám a szép cserepes szobanövényt, hanem a kinti terményeket! A házban csak muskátli volt, meg a ház előtt pár rózsabokor.” - meséli Mama. Azt is elmondta, hogy főleg a házban kellett segítenie: mosni, főzni, takarítani. „Vasárnap volt húsleves, csirkét vagy disznót vágunk. Vagy a húsát zsírosbödönbe tettük, lesütöttük a húsdarabokat, és ráöntöttük a meleg zsírt, ami megdermedt benne, vagy felfüstöltük a húst fával, így tartósítottuk, így állt el, így nem romlik meg. Felvittük a padlásra, ott tároltuk. Ezt akkor vettük elő, amikor nem volt más hús.” - meséli Mama.

Azt is természetesnek gondoljuk, hogy ha felkapcsoljuk a lámpát, világít. Régen, amikor nem volt villany, petróleumlámpával világítottak, ami elég sok fényt adott. Bár rádió volt, tévéről még csak nem is álmodtak az emberek. Nyaralással sem töltötték az időt, az volt a nyaralás, ha a tanyán lehettek az állatokkal. Mamáéknak például volt lovuk, tehenük, disznójuk, csirkéjük, libájuk, és még sokféle más is.

„16 éves koromban láttam először a Balatont” – mondja Mama visszaemlékezve.

Azt is megtudtam, hogy Mama először még palatáblára, de később már füzetbe írt. Akkor még nem volt nyolc osztály, helyette csak hat, és utána volt a polgári iskola. A sulis délig volt, utána hazamehettek. Ekkor ebédeltek.

Mama még nem is ismerte a kivit, és narancs is csak egy évben kétszer volt.

„Karácsonykor volt karácsonyfánk. Gyakran alma volt a dísz, de szaloncukrot, amikor lehetett kapni, akkor azt is tettünk a fára. A háború alatt

nem volt szaloncukor, hanem mi csináltuk kockacukorból. Szaloncukorpapírt csinált az anyukám, beletekerte a cukrot. Ez volt a szaloncukor. A háborút nem annyira éreztük a tanyán, de a bombázást igen, volt is nagy félelem! Volt egy bunker a ház mellett a földbe beásva, volt teteje is. A bunkert fentről nem látják, mert kisebb, mint a ház. Én is elbújtam ilyenben, ha szólt a sziréna. Apukámat is besorozták, kötelező volt. Szombathelyen belekerült egy nagy bombázásba.” - futotta el Mama szemét a könny. - „Sokat gondolok rá, még mostanában is. Bár régen volt, - s azóta lett villany, mosógép, számítógép, internet - az nem azt jelenti, hogy el kell feledni a múltunk. Éljen a múlt, de tiszteld a múltat!”

Peresztegi Hanna

Jeges kaland a Gyergyói-havasokban

Pár évvel ezelőtt jégkorongos kis srácként „sportpályafutásom” első nagy mérkőzés sorozatára készültem a Gyergyói-havasokba. Madarat lehetett fogatni velem, annyira örültem a megtiszteltetésnek, hogy beválogattak a debreceni játékos keretbe és komoly múlttal rendelkező gyergyói, csíki jeges csapatok ellen léphetek pályára. Már hetekkel az indulás előtt készülődtem a háromnapos ott-tartózkodásra. Anyával tájékozódunk az interneten a szállás és a mérkőzés helyszínét biztosító romániai városról. Megtudtuk, hogy Gyergyószentmiklós Hargita megye harmadik legnépesebb városa és az egykori Gyergyószék központja. Csodálattal nézegettük az amatőr és profi fotósok gyönyörű képeit a székely városról, a hófödte gyergyói csúcsokról, és a Királyhágón át vezető Debrecen-Gheorgheni útvonal látnivalóiról. Anya többször meg is jegyezte milyen szerencsés vagyok, hogy mindezeket élőben lesz szerencsém látni. Én pedig megígértem neki és Apának, hogy az út során készítek fotókat és hazaérkezésem után élménybeszámolót tartok, hiszen Ők sem jártak még az odáig Romániában.

Elérkezett a várva várt indulás napja. Már kora reggel gyülekeztünk a Jégsarnok parkolójában. Lázas igyekezettel pakoltuk a csomagokat a busz belsejébe és egymást kerestették az edzői-szülői instrukciók. „Ezt ide, azt oda”, „jégkorongos felszerelést lentre, az elemózsiát és személyes holmikat fel a buszra”, „jégkoronggütkre vigyázni, mindenkié meglegyen és lehetőleg úgy elhelyezni, hogy épségben érkezzenek meg” - s ezekhez hasonló utasítások hasítottak bele az egyébként még csendes, éppen csak ébredező lakótelep hajnali-ködös levegőjébe. A baráti kis klikkek lassan kezdték elfoglalni a helyüket, nekem sikerült elcsípnem egy ablak melletti ülőhelyet. Így semmi látnivalóról nem maradhatok le - nyugtáztam magamban a dolgot. A szülők karba tett kézzel figyelték lentről ki hova helyezkedik el. Miután megkerestek

bennünket a szemükkel még egy „tátogás” kíséretében hevesen integetni kezdtek - elköszöntek, vagy még jó tanácsokat osztogattak az útra, nem tudtuk pontosan, hiszen azok nem voltak hallhatók az üvegablakon keresztül. Végezetül az edzőnk is felszállt a buszra és csendet kérve, újból elsorolta, hogy mit ellenőrizzünk a kistáskánkban, ami feltétlenül szükséges az utazáshoz. Hallottam, hogy több mindent is felsorol, de valahogy abban az eufórikus állapotban (annyira az indulás hevében égtem már), nem jutott el hozzám pontosan milyen dolgokról is van szó, mint ahogy az sem, hogy közben az edző fülébe sugdosnak valamit. Majd csak arra lettem figyelmes, hogy a barátom bökdösi az oldalamat, mert a nevemet szólították. Odahívott magához, hogy szálljunk le, mert beszélni akar velem. Anyáék már ott vártak a busz oldalában és közölték velem, hogy nem tarthatok a csapattal. Értetlenül álltam a dolgok előtt. Elmagyarázták, hogy a nagy előkészületek ellenére hiba csúszott a dologba, ugyanis, igaz, hogy már Romániába sem kell útlevél, de valamilyen azonosító okmányra ettől függetlenül szükség van, amit akár a határon, akár az országon belül kérhetnek. Mivel korábban a diákigazolványon kívül más személyazonosító okmányra nem volt szükségem a határ innenső oldalán és még a kötelező korhatárt sem értem el az indulás időpontjában, hogy rendelkezsem ezzel, ezért nem is készült ilyen személyi irat. Az viszont mindenki figyelmét elkerülte, hogy a határ túlsó oldalán aligha lehet elfogadható egy holmi kis tanulói jogviszonyt igazoló kártya, tehát meg kellene csináltatni valamelyik okmányt az utazás időpontjára. Utólag mesélték el Anyáék, hogy mikor a pakolás közben megütötte a fülüket egy szófoszlány valami útlevelel, személyigazolványról, akkor szembesültek vele, hogy Nekem olyan nincs. Erről tájékoztatták az edzőt, aki mint odavalósi, elmondta, hogy ő elvihet engemet, de ha véletlenül kéri az igazolványokat, és valakinek nincs érvényes úti okmánya, akár az egész csapatot visszafordíthatják és akkor oda az összes mérkőzés. Ebben az esetben mi mást lehetett tenni? Nem merte senki felvállalni azt a kockázatot, hogy odavesszen egy ember (pontosabban szülei), figyelmetlensége miatt a megmérettetés lehetősége. Én ekkor már pityeregtem és mindenki a másikat figyelte tanácstalanul. Apa szólalt meg először: „Tehát, arról van szó, hogy a gyerek most nem tud elindulni a csapattal, de amennyiben eljut a mérkőzés színhelyére, akár még az utolsó napon is, akkor az aznapi mérkőzéseken játszhat? Ez biztos? Nemcsak mint cserejátékos jöhet szóba?” Az edző rávágta: „Nem-nem.” De látszott rajta, hogy nem hisz ő abban, hogy sor kerülne arra, hogy engem be kellene tenni a kezdő csapatba. Ezután megszegyenülve, sugdolózás közepette mentem vissza a buszba a személyes cuccaimért, arra pedig már nem volt lehetőség idő hiányában, hogy a jégkorongos felszerelésemet a többi

csomagok közül kihalásszuk. Arra gondoltam, ha Én nem is, de a csomagjaim legalább világot látnak.

A busz elindult a román határ felé, mi pedig ott maradtunk hárman magunkban. Én még jobban sírtam, Anyáék pedig nem tudták mitévők legyenek. Őket is bosszanthatta a dolog, mert valahogyan mindenképpen „jóvá” akarták tenni a dolgot, és ha még késéssel is, de részt venni a mérkőzésen. Egy telefonhívás ide, egy oda és beindult az információs gépezet. Megtudakolták, hogy helyben a Városházán már csak a kezdő lépéseket lehet megtenni, vagyis a személyigazolvány igénylést, ha ez megvan, fent Budapesten folytatódik az ügymenet és két héten belül talán meg is érkezik az elkészült okmány. Hát ezt mi nem várhattuk meg. Azonban felvilágosítottak bennünket egy lehetséges megoldásról. Amennyiben nagyon sürgős a dolog, akkor egynapos eljárási díj ellenében és személyes átvétellel a Belügyminisztériumban, van rá esély, hogy 1-2 napon belül kezünkben lehet a személyi igazolvány. Rábólintottunk, igaz azt sem tudtuk, hogyan lesz kivitelezve az utazás, de sebj. Elindítottuk a „nagymenetet”, fotózás, nyomtatványkitöltés és ha minden jól megy másnap Budapesten átvétel, utána irány Gyergyószentmiklós. Itt jegyezném meg, hogy az utazási körülmények sem voltak teljesen adottak, hiszen már téli hónapban jártunk, ami elengedhetlenné tette - főleg a hegyvidéken -, a téli gumi használatát. Mivel nem volt betervezve ez a gyergyói út, addig csak halogattuk a dolgot, most viszont azonnal keresni kellett egy gumiszervizt, ahol soron kívül megejtették a cserét. Ez már nem lehetett akadálya annak, hogy másnap a fővárosba utazzunk. Kora délután lett mikorra az okmány a kezünkben volt és elindulhattunk a Gyergyóhavasokba. Útközben még érintettük Debrecent, hogy a családból szerezzünk egy GPS-t, ami elengedhetetlen kelléknek tűnt a tájékozódásban, hiszen kétségünk sem lehetett afelől, hogy ezt a közel 500 km-es távolságot (még Debrecentől is ennyi), egyhuzamban, éjszaka kell megtennünk és a legjobb esetben is csak reggelre érünk oda. Az már csak később derült ki, hogy nemcsak a sötétség miatt nem láttuk az interneten beharangozott csodálatos látnivalókat, hanem a technikának köszönhetően, nem a Királyhágón keresztül vezetett az utunk, hanem Kolozsvár és Szászrégen érintésével értük el Gyergyószentmiklós városát. Nekem az előbbieken túl azért is maradtak ki „képkockák”, mert a hátsó ülés ölelésében elnyomott az álom. Későbbi elbeszélésből értesültem arról is, hogy olykor a hajtűkanyarral és szerpentinrel szegélyezett útvonalon egyáltalán nem volt könnyű Anya és Apa dolga. Én már csak akkor ébredtem, mikor Gyergyószárhegy határában egyre lassabban tudtunk haladni, mert szinte vágni lehetett a ködöt. Meg sem mertem szólalni, mikor meghallottam Apa hangját: „Szerencse, hogy ezzel a

nagy köddel már csak itt találtuk szembe magunkat, mert ha ez már az út elején kiderül, akkor el sem indulunk.”

Reggelre érkeztünk meg a csendes, még éppen ébredező városba. Ránézünk az óránkra és megállapítottuk, hogy időben érkeztünk, még legalább 3 óra a mérkőzés kezdetéig, illetve elegendő majd a jégcsarnokba érkeznünk ahová a többiek is mennek. Több utcában végigmentünk, míg találtunk egy kávézót, ami pár perce nyitott ki. A frissítő kávé, kakaó, péksütemény elfogyasztása után úgy tűnt van még idő, így - mivel ez nemcsak egy egyszerű kávézó volt, hanem cukrászda is egy kisebb kiállítótérrel -, megtekintettük az éppen aktuális kiállítás marcipán-csodáit. Ezután elérkezettnek láttuk az időt az indulásra. A jégcsarnokhoz érve nemcsak a csapat állta esett le, amikor megláttak bennünket, hanem mi is elcsodálkoztunk, hogy lehet az, hogy a többiek már bemelegítettek és kezdődik a mérkőzés. Anya és Apa egymásra néztek, a fáradságtól már bosszankodni sem volt erejük, elmosolyodtak és megállapították, hogy: „Itt már egy órával előrébb jár az óra mutatója”. Majd rohanás be az öltözőbe, megkeresni a jégkorongos felszerelésemet. Az utolsó mérkőzésen még volt lehetőségem részt venni és gólt löni a pálya közepéről, de mindezek ellenére, úgy gondolom, nem kell bizonygatni, miért is marad örökre emlékezetes számomra (számunkra) ez a gyergyói jéges kaland.

Pinczés Balázs

Nagyszelmenc - Kisszelmenc, ahogy a nagymamám mesélte

Valamikor réges-régen élt egy boldog család egy faluban, amit Szelmencnek hívtak. A boldog család egyik leánygyermeké volt a nagymamám, aki 1908-ban született az osztrák-magyar monarchia ideje alatt. A Trianon után csehszlovák állampolgár lett, majd kicsit később újra a Magyar Királysághoz csatolták a területet, ekkor újra magyar állampolgár lett.

Ekkortájt egy búcsúi bálban a nagymamám megismerkedett egy fiúval, aki Nagyszelmencről nem messze, körülbelül 20 kilométerre, Téglás faluban lakott. Összeházasodtak és családot alapítottak Tégláson. A fiatal család gyakran hazament a nagymamám családjához, szekérrel vagy akár gyalog is erdőn, mezőn keresztül.

Bekövetkezett 1946, ami borzalmas változást hozott a nagymamám és sok-sok ember életébe. A szülő faluja közepén egy határt húztak és a falu egyik fele Csehszlovákiához a másik fele Szovjetunióhoz került. A nagymamám állampolgársága megváltozott ezúttal szovjet állampolgár lett. A két falu között, ami egykoron egy falu volt szöges drótot húztak, és nem mehetett többé haza nagymamám szeretett családjához. A szöges drót elválasztotta egymástól a szülőt és gyereket, testvért, szerelmet, barátságot.

Az emberek átkiabáltak egymásnak a határ egyik oldaláról a másikra, majd mikor ezt a fajta kommunikációt is betiltották, akkor énekekbe szőtték a mondanivalójukat és így adtak hírt magukról a szétválasztott családtagok.

A nagymamám leleményes asszonyka volt, többször is próbálkozott átjutni az ott termett határon, vagy csak megpróbált hírt adni magáról. Egyszer, ahogy arra sétálgatott meglátott pár libát a réten. Úgy tett, mintha ő őrizné a libákat és addig-addig terelgette a libanyáját, hogy egyszer csak a határ másik oldalán találta magát, kijátszva a határt megfigyelő katonákat, hazament a családjához Nagyszelmencbe, nem is gondolva arra, hogy akkor látja utoljára szeretett édesapját. Kis együtt töltött idő után fájó szívvel visszaindult Kisszelmencbe. Persze a katonák egyből észrevették és nem akarták visszaengedni, kegyes hazugsággal kérlelte őket, hogy ő észre sem vette, hogy áthágta a határt és csak a libák után ment, így végül visszaengedték.

Az édesapja temetésére sem mehetett haza, nem engedték át, nem kapott útlevelet.

1956... Végre kaphatott a nagymamám útlevelet egy hónapra és újra hazamehetett családjához, de nem Kisszelmenc és Nagyszelmenc között, hanem 60 kilométeres kitérővel Csernyőn keresztül.

A történelem fintora, hogy visszajutni megint nem volt egyszerű, mert jöttek és dübörögtek a tankok Kárpátalja fő útvonalán Budapest felé, és a határokat lezárták. Két hétig nem jöhetett vissza a családjához.

A nagy Szovjetunió sem bírta tovább és szétesett, ekkor lett a nagymamám ukrán állampolgár.

Kárpátalján élt, született magyar állampolgárként, lett aztán csehszlovák, majd újra magyar, aztán szovjet és végül ukrán.

Sok állampolgársága ellenére Kárpátalját soha nem hagyta el, és más nyelven nem is beszélt csak az anyanyelvén, természetesen MAGYARUL.

Pitlanova Krisztina

Egy fűri remete szelencéje

„...nagy vadászatok szoktak itt lenni, sok miniszter megfordult itt,
nagy vendégségek szoktak itt lenni!”

Kezdeképpen felidézek pár tudnivalót, hogy egy picit bővüljön tudástárunk eme életmese helyszínével kapcsolatban. Körbevezetem Önöket csendes kis falunk historiájával, történetével kezdve. Úgyszólván nyolc évszázadot öszszegzek most pár szóval. Hadd idézzek Flóri bácsi soraiból:

„**Fűr** magyar nagyközség a Páris patak mentén a Komárom vármegye észak-keleti részén, a Kisalföld keleti részén, a Zsitva és a Garam folyók kö-

zött, a Bécs-Budapest vasútvonal Érsekújvár és Párkány közötti szakaszán, Csúz és Kürt községek közvetlen szomszédságában. Hajdan, 1505 táján Fyurként találjuk. Említik még Fýr, Fywr néven is, és mai neve Rúbaň, melyet 1948-ban kapott. Lakói mezőgazdasággal foglalkoznak, és a Római Katolikus egyházhoz tartoznak. Már az Árpád korban és azóta is lakott hely. Ezen a vidéken a Huba törzse telepedett le. És Huba törzsében volt egy „Szemere” nevű nemzetség, ezek alkották: Komáromszemere, Csúz, Fűr és Kürt nevű községeket.”

Római katolikus templom az iskolával

Fűr reggele 1959-ben

Flóri bácsi említ egy roppant érdekes eseményt Fűr történetében. Tudniillik egy ilyesféle országjárás egyáltalán nem számított mindennapinak abban az időben. Felelevenítem szavait:

„...az Aranyvonat elhozza Budapestről a Szent Jobbot, ezen az ünnepen sok fűri is jelen volt.”

Eme üdvözlőlapra a családi fényképalbumunkban bukkantam rá, az Aranyvonatot ábrázolja, mely a fűri síneken is keresztülsíklott egyszer...

- És honnan tudom mindezt ily aprólékosan?

Az országjáró Szent Jobb Aranyvonata
Érsekújvárott, 1939. április 30.

Előszó

Minden családnak van egy története, ami érdekes, szomorú vagy éppen ironikus. A mi családukban is fellelhető egy ilyesféle história, melynek főszereplője Flóri bácsi, a sekrestyés. Egy idős templomszolga történetét mesélem most el, ki tulajdonképpen egy egyszerű, falusi életet élő munkásember volt. Flóri bácsi mégis figyelemre méltó dolgokat hagyott hátra. Valódi élettörténete,

gyűjteményei és kéziratai halála után kerültek napvilágra, hiszen ő életében nem hivatkozott velük senkinek. Ezeket az írásokat falunk építményeiről, szervezeteiről, nevezetességeiről és a főri népszokásokról olvashatjuk, történetüket bizonyára minden főrinek szánta.

Amikor elhatároztam, hogy megírom ezt az életmesét, kérdezgetni kezdtem az embereket Flóri bácsiról. Rá kellett jönnöm, hogy mindenki az egyszerű, a zárkóztott és az igénytelen jelzöt használta jellemzésül, és csakis a temp-lommal tudta összekapcsolni személyét.

Érdekes történetet mesélt egy hívő vele kapcsolatban: Flóri bácsi gyakran pihent meg a templom hűs falai között a meleg nyári napokon. Néha elszenderült és a szentmisére érkező emberek azt hitték baja esett, de csak aludt. Számára a templom jelentette a nyugodtságot és a zavartalan hangulatot.

Flóri bácsi már tíz éve elhunyt, így sajnos nem tudtam vele elbeszélgetni. Életét szüleim „meséi” alapján írom le, amelyeket már kiskorom óta hallgatom, megdicsítve azon történetekkel, melyeket írásaiból válogattam idézetek formájában. Belelapozok elég rossz állapotban levő könyveibe, nézegetem az érméit és azon tűnődöm, hogy vajon milyen történeteket rejtenek ezek az elhanyagolt tárgyak. Igazából sohasem fog kiderülni. Az én érdeklődésemet leginkább a múlt század elejéről fennmaradt bekötött újságok kötik le. Név szerint a Tolnai világlapja c. hetilap sorozata. Ezzel bepillantást nyerünk egy letűnt korba, ahol még fűzöt és bajuszkötőt „hirdettek” az újságok. Akkortájt még jelen időben beszéltek olyan híres írókról, mint Ady Endre, vagy testvére Ady Lajos.

Egy különös dolog övezte még életét, és ez nem más, mint zárható kazettája, amelyet a nálunk töltött fél év alatt és azután is mindig magánál tartott. Egy régi széfről van szó, amelyet már nagyon megviselt az idő vas foga, lepattogzott róla a festék, nehéz volt és valami zörgött benne. Senkivel nem kívánta megosztani eme kincsesláda történetét, kérdezni pedig nem igazán merték. Annyit mondott, hogy majd egyszer megmutatja a tartalmát. Ha beszélhettem volna vele, talán elmesélte volna nekem egyszerű életét, és rávettem volna, hogy fedje fel zárható szelencéjének titkát. Erről majd a későbbiekben...

Milyen ember is volt...

Az én emlékezetemben Flóri bácsi immár csak egy megfakult emlékkép. Amikor nálunk töltött néhány hónapot, anyukámmal gyakran mentem annak idején, hogy ebédet vigyünk Flóri bácsinak, hogy elhozzuk a szennyes ruháit, hogy kitakarítsuk szobáját. Bármikor mentünk hozzá, mindig szívélyesen fogadott. Azt lehet mondani, hogy csak egy mozzanat rögződött meg bennem róla, hogy bizony kissé félttem tőle. Megpróbálom valósághűen írásba foglalni:

Öltözete egyszerű volt, soha nem törődött a külsőségekkel. Számára az anyagi javak mondhatni az utolsó helyen álltak. Mosolygott, kérdezőgetett engem, csak nem is tudta hogyan kell bánni egy kisgyerekekkel, hiszen gyerekekkel ő csak a sekrestyében találkozott. Odahaza szinte mindig az ágyán ült és imátkozott, merengett vagy éppen régi történeteket mesélt. Most pedig hát kezdődjön élete története és amit örökösen hagyott. Tehát...

Vas Flórián (Flóri bácsi), volt sekrestyés, született 1935. november 6-án Fűrön. A család sokat tudott az egyházközségről.

Családjuk templomszolgálatára 3 évszázadot ölel át. Így ír róla:

„1900 év márciusában jött ide harangozónak öregapám; Lévárdi József és 13 éves fia Lévárdi Flórián, aki az én anyai nagyapám volt és az ő halála után én következtem 40 évig. 105 éves harangozószolgálatunk 1. éve 1900, a 19. század utolsó éve. Az évszázad 1-es számmal kezdődik. A 2005-dik év pedig a 21. évszázad kezdetén van.”

Nagyon büszke volt eme időszakra, hiszen teljes mértékben ez töltötte ki az életét. Flóri bácsi számára a legfontosabb mindig az egyház és a templom szolgálatára volt. Egészen ifjúkorától hajszál híján minden istentiszteleten részt vett, nagyon vallásos családból származott, mitöbb foglalkozása is ezzel kapcsolatos:

„Én (VF) már itt voltam 1941-től, már mint 6 éves gyerek itt ministráltam öregebb fiúkkal mint kisministrás! A nagyapám mellett 29 éves koromig voltam inas, segéd-harangozó, és az ő halála után 1964-ben lettem én sekrestyés-harangozó 40 évig, 1964-től 2005-ig számítódik az én szolgálati időm!”

„A családjuk szolgálati ideje alatt 16 plébános cserélődött plébániánk területén. Az Anyaszentegyház élén Szent Péter székében ezen idő alatt egymást követve 8 pápa következett!”

Harangozó mivoltuknak köszönhetően a templom melletti ház, amely az egyház tulajdonában állt, évtizedekig családjuknak adott otthont. Semmiben nem szűkölködtek; mindenük megvolt, ami szükségszerűnek számított.

Édesanyja a háztartást vezette, nevelte Flóri bácsit és testvérét, a háziasszonyoknak akkortájt kizárólag ez volt a feladata.

Flóri bácsi 1955-ben rukkolt katonának. Kötelező katonai szolgálatára idején felfigyeltek kitűnő rajztudására, így a topográfusokhoz volt beosztva. Még állást is ajánlottak neki, amit elutasított. Egyszerűen Flóri bácsi ragaszkodott lakhelyéhez, legfőképp a harangozás érdekében. Régi munkatársa felidézte szavait:

„Ha a munkát elpártoltam volna, 'kiskirály' lehetnék.”

1960-ban ő is beállt dolgozni gyalogmunkásként a füri Földműves Szövetkezetbe, mint ahogy a falu legtöbb polgára tette. Édesapja ez idő tájt hunyt el egy tragikus baleset következtében. A későbbiekben már Flóri bácsi viszi

tovább a hivatást. Régen ez egy igen nagy tiszteletre méltó mesterségnek számított, mely csakis kizárólag apáról fiúra szállt. Akkoron másfajta mód nem is volt eme mesterség öröklésére. Nem alapított családot, ezért nem volt ki folytassa utána a mesterséget.

Amiről írt...

Mikor épp nem a templommal kapcsolatos teendőivel foglalkozott, írt falunkról, felkutatott történeteket, érdekességeket, s lejegyezte azokat az utókor számára. Többek között hozzájárult falunk múltjának megőrzéséhez három tanulmánnyal, továbbá számos történettel falunkról, mégpedig ilyen címen:

- A fűri Zichy kastély története,
- Fűr község története évszámokban,
- A betegápolás (gyógyítás) hagyományai Fűrön és vidékünkön,
- Az egész évi teendők tehát parasztmunkák,
- A fűri Szent Imre templom építésének története.

„Már elég fiatalon elkezdtem a nagyapámtól feljegyeztetni a templom történetét, azonkívül több értelmes embert is megkérdeztem, akik a templom építésénél részt vettek.”

Írásaiban is a legrészletesebben a templomról olvashatunk. Kutatómunkát végzett; feljegyezte 1698-tól az összes lelki pásztor nevét, aki szolgálatot tett a fűri egyházközségben. Az első feljegyzett lelki pásztor Ivanics János, aki 1698-tól 1702-ig teljesített itten szolgálatot. Különösképpen évszámokban írt feljegyzeteleseiben kitér több természeti csapásra, amelyek a falut sújtották. Ezek azon jelentős történések, melyekre még évtizedek múltán is emlékeznek az emberek:

„...1866-ban nagy fagykár Pünkösöd táján lefagytak a zöld gabonák, az állam pohánkát utalt ki, azt vetették el. Lipták György volt akkor a bíró.”

„Nagyon sok eső volt 1965-ben. Az aratás legnagyobb részben kézzel folyt és későre húzódott, októberben fejezték be a szalmabetakarítást. A növényeket megfogta a perenoszpóra. Az esőzések hatvankét napig tartottak. Mindennap esett az eső, egy kevés, vagy több.”

Megemlíti írásaiban a járványokat, melyek falunkat sem kímélték. Így őrzi emléket:

„1855-ben pestisjárvány pusztít Fűr községben is, 1854-től 1855-ig 14 hónapig tartott. Ennek emlékére Fűrön egy feszületet (fogadalmi keresztet állítottak a templom előtt), később ezt a keresztet a templom falához tették. Egy írás van a kereszten: 'ISTEN IRGALMA, HOGY MEG NEM EMÉSZTETTÜNK! FŰRI HÍVEK! 1855' A járványból akik megmenekültek fogadalmat tettek. A fogadalom abból állt, hogy szombaton délután már nem fognak dolgozni, már szombaton déltől ünnepelni fognak.”

A fűri Zichy kastély története, falunk ékes építménye

Három úrilak és megannyi nagybirtok mellett kiemelkedik egy neoklasszicista stílusú kastély, tisztos és dicső múlttal. Eme kastélyt, falunk büszkeségét id. Dánóczi Steiger Gyula építteti 1887-ben, a régi kastély alapjai szerint. Apró, lebilincselő történeteket ismerhetünk meg egykori tulajdonosainak mindennapjairól. Vajon mit tartogat a jövő egy fiatal úrnak? Idézek irományából:

Fűri Zichy kastély, 1925

„...az ifj. Steiger Gyula katonatiszt volt. Huszár, főhadnagyi rangban! Itthon versenylovai voltak, sokat versenyzett. Fogadásból hagyta lóval a gyorsvonatot, akkor még a gyorsvonatok sokkal lassabban mentek; kürti állomásról indultak egyszerre Szentmiklósra. Mire a gyors beért Szentmiklósról, Ő már akkorra meg is itatott. Ez volt a ló veszte, mert a nyeregnek a haslóját felengedte, a ló nyomban elvágódott és elpusztult. A ló drágább volt, mint amit a gazdája nyert a fogadáson...!”

„Egy történet az id. grófról; amikor egy embernek bombatalálat érte a házat elment a grófhhoz segítséget kérni és ő egy istálló tetejét szedette le; faanyagot, cserepet, és így segített a károsulton...”

A kastély történetét ekképpen fejezi be:

„...gróf Zichy Aladár 1941-től 1945-ig volt itt tulajdonos, nagyon szépen elkezdett gazdálkodni, berendezkedni a birtokon, de kevés ideje volt arra, hogy nagyot alkosson; mert a háború és az utána való idők mindent tönkretettek és kifosztottak! Ha gróf Zichy Aladár hosszabb időn keresztül birtokolta volna a kastélyt és a birtokot, akkor nagyobb dolgokat vitt volna véghez!”

Fűrön a Világháború idejében...

A II. Világháborút Flóri bácsi mindössze tízéves gyermekként élte át. Így ír róla:

„A jegyző hajnalban megveri a dobot, mozgósítás. Voltak akik gyalogosan, némelyek pedig lovakkal együtt vonultak be. Hosszabb ideig nem tudtak sokakat beöltöztetni, mert nem volt elég felszerelés...”

A szerencsétlenség, amit saját szemével is látott...

„...1945. február 11-én Ötvenedvasárnap avagy Farsangvasárnap reggel 1/28 óra tájban a vlaszovista ukránok felrobbannak az Iskola déli osztályában... 22 halott, a többi viszik Perbetére kötőhelyre, olyanok is voltak, akiknek sem kezeik sem lábaik nem voltak; egymás tetejére rakták őket lepedőben a lovaskocsira, az úton nagyobb részük elvérzett...”

Hagyományőrző hadijáték a Felvidéken
A II. Világháború egyik utolsó jelentős csatájának
72. évfordulójára emlékeztek falunkban.

„1945 február 17-én korán hajnalban kezdődött a tüzérségi tűz, körülbelül Fűrön olyan száz ágyú állt. Pusztafűrön sorozatvetők, a falu előtt az Aranyossy-féle földön aknavetők voltak leállásozva. Támadás előtt való este sok katona jött teherautókon Érsekújvár felől, a faluban leszálltak és mentek be a vonalba este. Amikor a front itt állt, akkor a frontra jövő vonatszerelvények Érsekújvárig jártak. A támadás napján reggel már hozták a sok német és orosz sebesültet. Az oroszokat a Garamon túlra szorították...”

„...március 15-én már a német híradósok tekerik fel a telefondrótokat, már mindenki tudja, hogy itt az oroszok... közvetlen a front bejövetele előtt felrobantják és felszaggatják a vasútakat a németek...”

„...április 2-án, Öntözőhétfőn nagyon sok magyar foglyot hajtottak Fűrön keresztül az oroszok, fűriek is voltak köztük... a falu közepén meg is álltak pihenőt tartani, a népek kalácsot és vizet hordtak nekik, mert nagyon szomjasak voltak. Azután az orosz fellőtt a levegőbe és indultak Vác felé.”

„1945. május 9-én vége a háborúnak, szólnak a harangok...”

Amit gyűjtött...

Flóri bácsi már fiatakorától gyűjtögetett, kutatott, keresgélt, valószínűleg ez volt a kedvenc időtöltése. Honnan, honnan sem tudomása volt falunk környékén a régmúlt időkben zajlott harcok helyszínéről, és ezeken a területeken kutakodott. Említ írásaiban például egy helyszínt:

„Örömhegy elnevezés onnét származik, hogy itt valamikor megverték a törököt és ennek az öröme ezt a határrészt elnevezték Örömhegy-nek.”

Olykor talált érmeket, lőszereket, ékszereket, hiszen aki keres az talál is. Ezeket aztán hazavitte, megtisztogatta és elrejtette valószínűleg titkos szelencéjében. Évtizedek alatt olyannyi „kincsre“ tett szert, hogy időskorára összekuporgatta titokzatos vagyonát, amely pénzérmékből, könyvekből, bélyegekből, órákból, sőt I. és II. Világháborúból fennmaradt kitüntetésekéből állt.

Gyűjtögetési hajlama valahol aztán átesett a ló túloldalára, hiszen szépkorára még az üres tejeszacskók is el voltak raktározva. Apukám ezt szóvá is tette Neki, amire csak az volt a válasz, hogy „szénporral megtöltve jól ég a kályhában”. Semmit nem dobott ki, úgy gondolta az életünk során mindenre szükségünk lehet.

Tudtuk, hogy rendelkezik értékes könyvekkel és azok sorozataival, de egyedüli alkalom a húsvéthétfő volt, amikor vethettünk néhány pillantást gyűjteményére. Eszünkbe sem jutott esetleg kölcsönkérni, vagy megkérni hogy meséljen történetükről. Egy alkalommal nagymamám testvére kölcsönkért Flóri bácsitól egy könyvet a Tolnai világtörténelem c. sorozatból, amelyet nem adott vissza időben. Nemrégiben erre az esetre is fény derült, mert hogy ebből a könyvből kettő is van, vagyis a kölcsönadott könyv helyett beszerzett egy másik példányt, hogy sorozata újra teljessé váljék.

Édesapám itt-ott még kérdezgette is összegyűjtögetett tárgyairól. Flóri bácsi derült egyet, majd ezt felelte: „Majd mondok valamit.”

Az alábbi családi fotó is azt bizonyítja, hogy régebben szorosabban tartották a rokonságot. Összejöttek családi és egyházi ünnepek, disznóvágások alkalmából. Végül a húsvét és a szentmisék maradtak azok az alkalmak, amikor váltottak pár szót.

Flóri bácsi gyakran ellátogatott a helybeli vendéglőbe, akkoriban munka után a férfiak ott jöttek össze, hogy megbeszéljék ügyes-bajos dolgaikat. Egy ízben aztán testvérem házi feladata a családfa leírása volt és apukám máris tudta, hogy kihez forduljon. Megkereste hát Flóri bácsit, ki a vendéglőben „fogadta” őt. Levezette családunk eredetét egészen az 1700-as évekig. Azőte megőrizzük és továbbvezetjük.

Édesanyja szép kort élt meg. 1999-ben majdhogy nem 90. életévét is betöltötte mikor meghalt. A továbbiakban Flóri bácsi mindennapjai meglehetősen egyhangúan teltek.

Már csak egyedül élt, zárkózottá vált és amolyan remete életvitelt folytatott. Nem igazán törődött az egészségével és a táplálkozásával sem. Mivel nem engedett magához közel senkit, nem fogadott el segítséget senkitől, hamar romlani kezdett az egészségi állapota. Étfertőzés gyanújával került kórházba és nagyon legyengült, szinte csoda, hogy túlélte.

A későbbiekben rokonai Flóri bácsi elhelyezését kezdték intézni egy idősök otthonába, de ez némi időt vett igénybe. Míg végleges elhelyezése zajlott,

a legközelebbi rokonok közül a mi családuk nál töltött fél évet. Töretlen hűsége nemhogy megszakadni látszik, mitöbb mindig erősebb kapocs fűzi őt a valláshoz és a templomhoz. Elkísértük őt a szentmisékre, hiszen az istentiszteleteken mindig részt akart venni, bár ekkor a sekrestyés feladatát már más látta el. Bezárt kis kazettáját mindig magánál tartotta, még a templomban is.

Az ógyallai nyugdíjasotthon lakójává vált, ahol rendszeresen látogattuk őt. Soha nem kérdezte mikor megyünk legközelebb, de mindig örült a látogatásnak. Kérdezett a faluról, az emberekről, mi pedig vittük neki rendszeresen a híreket. Egy nagyon fontos találkozásra még várt; akkori plébánosunk, Kassa Sándor látogatására. Több mint egy évnek kellett eltelnie, viszont amikor megtörtént, nagyon büszkén mesélte nekünk. Időközben kis széfje már felesbe merült és nem kérdeztük róla.

A téli csapadék megtette hatását, tavasszal háza lakhatatlanná vált, leomlott egy része. Nem is csoda, hiszen világéletében nem költött tatarozásra, javításokra, netán felújításokra. Ekkor szüleim mentették ki otthonából személyes tárgyait, könyvgyűjteményét, melyet féltve őrzött minden kíváncsi-kodó elől. Nem is igazán figyeltek mivel pakolásznak, felhalmozott kacatjából rengeteg volt.

Egy régi könyv is hánykolódott a földön, már elég rossz állapotban került ki a fűtetlen romos lakásból. Egy 1626-ból, Bécsből származó biblia, amely 1. kiadás Káldy György fordításában. Valóságos kincs!

Egy napon 2008. október 21-én aztán jött a telefonhívás, hogy Flóri bácsi meghalt. Egyszerűen összeesett és meghalt. Szüleim a templomban ravataloztatták fel, hogy még egyszer visszatérhessen oda, hol negyven évig szolgált. Flóri bácsi 73 évet élt. Nyugodjék békében.

Halála után értesítettek, de a szobájába nem engedtek be mondván, hogy leltárt készítenek személyes tárgyairól. A leltár két óra várakozás után zárult le és a széf már nyitva került hozzánk, tartalmazott jónéhány iratot és 165 darab érmét. Közülük egy fényesebb volt, ez egy Ferenc József korából származó aranyérme, mely 1848-tól 1908-ig volt használatos.

Zárszó

Vajon mit rejthetett még kazettája? Eredeti tartalmára soha nem derült fény. Ha valaki ennyire ragaszkodik kis széfjéhez, abban számára nagyon nagy értékű dolgokat tarthat. Utolsó éveiben hasonlóképp tartotta magánál, mint Gregorics Pál az ernyőjét (Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője). A szelence rejtélye minden időkre rejtély marad... Ki tudja? Ez a történet talán értékesebb a széf tartalmánál. Egy azonban biztos; családi örökségünk részévé vált, melyet megőröztünk.

Pócs Alexandra

Az én biciklis Nagyapám

„ Nagyapám udvara, hangja
egyre halkabban beszél.
Mégis hangos a szívemben,
ahogy a múltról mesél. “

Pócs Barnabás

Minden család érdekes emberkékből tevődik össze. Mindenhol vannak élet-történetek, érdekességek, amelyek befolyásolták a család életét.

Munkám alanyául *apai nagyapámat* választottam, aki számomra egy nagyon érdekes ember, példakép. Hatalmas munkabírása van. Mindig megy, soha meg nem áll. Bütyköl, traktort szerel, állatokat nevel, intézkedik. Természetesen piszkos munkásruhába, amitől nagyanyámat a fene eszi meg. Mindenhová így megy. Nyugdíjasként nincs egy szabad perce sem. Azt mondja, hogy az öltözködés felesleges időpazarlás. Édesapám is örökölte ezt a tulajdonságát és még sok más is.

Miért-e címválasztás? Mert a kicsi, rozoga biciklijé szinte végigkísérte életét. Majnem egész életét a szülőfalujában élte és a biciklivel ment intézkedni. Köztem és a nagyapám között 64 év a korkülönbség. Mindig úgy ismertem, hogy fehér a haja, munkásruhája és egy kis biciklijé van. Nagymamám nagyon félti 78 éves párját, ezért állandóan keresteti a faluban. Papa mindig ott található, ahol a kis bicikli le van állítva. Akár egy ház előtt, akár a helyi vendéglő előtt.

A másik jellegzetessége, ami szintén gyerekkorától elkíséri: a sánta lába. Ugyanis, ha balesetet szenvedett, (és mindig volt valami), a jobb lábát érték a sérülések. Ezek a forradások nem múltak el nyomtalanul.

Mint Nagyapám, elkezdem a mesélést...

Idősebb **Pócs József** 1939. szeptember 19-én született egy kis községben Fűrön. Ma Szlovákiához tartozik, az érsekújvári járásban található. A kis falu az akkori történelmi események folytán visszacsatolásra került Magyarországhoz.

Jómódú, nagygazda család sarja, egy hét lányból álló család egyike az édesanyja, édesapja polgári családból származott. Testvére nagyon korán elhunyt, így egykeként, a sok nagynéni óvó keze alatt nevelkedett kis kedvencként.

Élete kezdetét jelentősen befolyásolta a második világháború. Gyermekként nem tudta felfogni a háború súlyát. Mivel eleven kis nebuló volt, és már akkor is nagyon kíváncsi, sok csínytevést követett el. Idézek az ízes, palócos tájszólásból:

„1944-ben már a német csapatok itt vótak a falunkba és ittend, inné irányították a háborút kelet felé. Utána 1945-be má az orosz csapatok szorították a német csapatokat visszafelé, és akkor má közeledett a front hozzánk.

A legnagyobb ütközetek ittend 45-be vótak a Garamná,/ folyó/ ottan nehezen keltek át az orosz csapatok. A német csapatok innen mentek mindig oda ki megvédeni magukat, és amikor gyűttek vissza a frontrú akkor rengeteg halottat hoztak magukká vissza. Itt, ahol mink lakunk, itt vót egy üres telek és ott vótak ők elszállásóva. Rengeteg német harckocsi, tankok. És amellik tankok rosszak vótak, azokat itt javították a mi udvarunkba. Ott vótak az alkatríszek szítrakodva. Mink, én is, mint gyerekek csak nízük és loptunk tőlük. Osztán kaptunk írte. Tudták, hogy csak mink vihettük e'. Ami megtetszett nekünk azt e'vittük. Azon kívül vót ittend kilőve egy német szemilyautó is amit osztán ittend a falusiak szítrabótak amit tudtak e'vittek a katonák belüle de amit nem azt hát e'vittik a falusiak. Az én mamám leszedte a bőrüléseket, abbú varrt magának szatyrot nekem meg iskolatáskát. Sok motorbicikli állt az udvarunkba, oszt arra is én fölűtem, ugrátam rajta. E'dőt vélem a motorbicikli, s e'törött a lábam, oszt a keresztapám az nem vót katonaköteles, az vitt e' egy német orvosó, amellik itt vót a faluba, és az tette gipszbe a lábamot.

Dehát mint gyerekek hát hiába vót gipszbe a lábam, a többi gyerek játszott az autóba, én is akartam menni, oszt engem mamám kivitt mindig és ott vótunk Oszti mikor gyűttek a repüllők, akkor a többi gyerek e'szaladt, én meg ott maradtam. Osztán sikítottam, fítem má, kigyűtt a mama írtem bevitt.

A másik felin az útnak, ott vót a nagyapám háza és a németek lőszerraktára is. Ezt megtudták az oroszok ki akrták lőni a raktárt. De nem célt talált nekük a granát, hanem odébb ment olyan 50 méterre a szomszíd háztetőre. Otaan szitrobbant, a házat szíje' vitte és az egyik cserépdarab kitörte nekünk a konyhaablakot. Én, mint gyerek úgy megijedtem, hogy csak kodródtam az ágy alá. Oszti nem mertem kigyűnni, nem tudtak kicsalogatni engem onnan. Vót osztán egy német katona aki meg vót sérűve ő nálunk vót elszállásóva. Oszti ő szokott mindig velem kártyázni. Nem tudtam én kártyázni, zsoli kártyái vótak, csak mindig színre színt köllött tenni. Az játszott vélem, mert nem tudtam ki-menni, mivel gipszbe vót a lábam. Osztán egyszer akkora ütközet gyűtt a Garamná, hogy innét kiszorították a németeket. Úgyhogy má itt nálunk oroszok

vótak. Mikor begyűttek az oroszok, mindent átnéztek nem-i maradt itt a németektől valaki, valami. Oszlán a lányok a nagyapámná a pincébe vótak bebújva mind bekenyve, bemaszázva, hogy ne ösmerjenk rá a katonák. Oszlán egy orosz katona le is gyűtt a pincébe, szípen ott elbeszízgetett, mert a nagyapám tudott velük oroszul beszélni. Kis idő múlva gyűtt egy másik orosz katona, az bevót rúgga, az le akart lőni. Ez mingyá észrevette, szembeszaladt neki és kilökte. Ezt a ríszeg orosz katonát még aznap kivitték a frontra, de nemsokára hozták is itet vissza, mint halottat agyon vót löve. Az orosz csapatok nemsokáig vótak nálunk hanem mentek a németek után.”

Ilyen volt a gyerekkora. Mi nem is tudjuk elképzelni azt az életet. Szerettem hallgatni a történeteit. Igaz, hogy a család már kívülről fújja az összeset, de én mindig meghallgatom és elgondolkodom, hogy meddig fog még nekem mesélni.

Még egy érdekes történet került a felszínre. Ez a kedvencem. Az arcát elnézve még ma is elevenen él az emléke. Meséltem, hogy mint kisgyermek, nagyon kíváncsi volt. A front alatt náluk lakott egy katona, aki az egyik nap tisztította a fegyvereit. Nagyapám és barátja sokáig figyelték, majd ellopták a pisztolyát. Elrejtették a szemben lévő házban. Természetesen a katona rájött, hogy kik voltak az enyveskezők és nagyon megszidta őket.

A háború véget ért. Újra elindult az oktatás. Nagyapám az alapiskolát szlovák nyelven végezte Fűrön, majd a szomszédos faluban Kürtön, lakolva a felvidéki magyarok háborús bűneiért. Mivel nagy telek voltak sokszor korszolylával jártak a gyerekek iskolába a befagyott patakon siklottak a szomszédos faluba.

Minden álma az volt, hogy pilóta legyen. Egy évet kihagyott a középiskolából, mivel annyira féltették az egyke gyermeket, hogy az édesanyja nem engedett az álmai megvalósításának. Ezért semmilyen iskolába nem ment. Dacból. Később, átgondolva korábbi döntését gépipari, inas iskolába járt Galántára. Innen egy történet, ami ma is megnevelteti:

Minden héten- mivel bentlakásos volt az iskola- pénteken, közös fürdés volt az iskolában. Egy nagy fürdőszoba volt, ahová az összes gyermek befért.

A plafonon voltak a zuhanyrózsák, amelyeken ha jött a forró víz nagy pára keletkezett. Volt ott sikítás! A legjobb az volt, hogy nem láttak semmit.

Ilyenkor egymást rugdosták fenékbe a fiatalok. Soha nem tudták, hogy ki kit rúgott meg a hátsó felén! Csak úgy csattogott! Jó móka volt!

Majd besorozták katonának. A sorozás előtt három nappal vált komolyabba szerelmi kapcsolata egy kislánnyal, akit gyerekkorától ismert, és aki az én nagymamám lett. Katonának Csehországba, Štrašice-re vitték. Itt sem hazudtolta meg önmagát. Minden balhéban benne volt. Innen egy mély barátság szövődött egy cseh katonával Ján Malušsal, aki sajnos már nincs közöttünk.

Fiatalként, minden nyáron dolgozni járt Csehországba. Főleg az aratás volt az a munka, ahová a fiatalokat beosztották. Egyik nyáron egy magasabb beosztású embernél laktak. Volt annak három lánya. A munka végeztével arató-ünnepélyt rendeztek. Ott mindenki mulatott, nagyapám is. Hajnalban értek haza. Lefeküdtek aludni. Reggel egy hatalmas sikításra ébredtek. A házigazda felakasztotta magát! Ott lógott a gesztenyefán. Nagyapám időben levágta a fáról. A férfi életben maradt. Soha nem kérdezte meg, hogy mi volt az oka, hogy így döntött az az ember. A mai napig elborzad, ha erre az esetre gondol.

A vadászat és a zene meghatározza a család életét. Nagyapám édesapjától örökölte a vad tiszteletét és az erdő szeretetét, majd az én apukám is átvette a stafétát. Máig szívesen járja a mezőt és a rétet. A másik szenvedélye a klarinét volt. Édesapja tárogatózott.

A vadászatról egy kicsit mókás, majd félelmetes történet jut az eszébe. Vadászni indultak, vaddisznóra. Meg is láttak egy kisebb kondát. Nagyapám fogta a puskát, célzott és lőtt! Sikeres találat volt! Na de ilyen!? Egy golyóval két vaddisznót lőtt! Erről eszembe jut az egyik mese: Hetet egy csapásra! Egy másik vadászat alkalmával a fán ülve és reszketve végezte, ugyanis a megsebzett kis vaddisznó még sírt. Ekkor megjelent az anya koca, aki mérgében akár embert is öl. Így nagyapám a fára mászást választotta menekülésképpen!

A katonaság után a helyi szövetkezetben kezdett dolgozni, később leérett-ségizett. Majd gépészként egészen nyugdíjba vonulásáig itt dolgozott. A barátságos viselkedéséből rengeteg „ösmerős“ /ismerős/ barátság szövődött. Nincs olyan hely, falu vagy város, ahol ne ismerne valakit, vagy őt valaki ne ismerné.

Édesanyja sokáig végigkísérte fia életét. Sajnos édesapja tragikus hirtelenséggel hunyt el.

1962-ben feleségül vette nagyanyámat. /szül.Fazekas Magdolna/ Négy gyermekük, hat unokájuk és egy dédunokájuk született. Egyformán szereti és segíti gyermekeit, unokáit, dédunokáját mind a mai napig. Békességben, példaeértékű családi életet élnek nagyanyámmal immár 55 éve.

Pócs Barnabás

Narancs

Nagyon szeretem, ha nagyika mesél nekem. Rengeteg izgalmas, vicces, olykor szomorú történet van atarsolyában. Éva nagyfi egy igazi mesélőgép!

- Karácsony volt, - kezdte az egyik Jézuskaváró történetét, - öt éves lehettem, háború után volt, és jegyrendszer.

Most már tudom azt is, mi jelent a jegyrendszer: volt egy jegy, amire rá volt írva, mire váltható be: cukorra, lisztre. Az akkori karácsonyok is másmi-lyenek voltak, mint a mieink. Az ünnep első napján a szobában állt a fenyő. Almával, fényes papírba csomagolt dióval, otthon főzött szaloncukorral díszítették fel. A szőke göndör hajú kislány szeme felragyogott, mert a fa alatt ott volt egy óriási csomag! Állítólag a Keresztanyukája Jézuskája hozta. Nagyikám olyan kíváncsi lett, hogy azonnal nekiesett volna, ám azt csak a karácsonyi ének után lehetett. El is tátotta a száját, mikor előkerült a csomag tartalma: csillogó karácsonyi díszek, apró gyöngyökből madárka, babakocsi, repülő. Már ezek is elkápráztatták, de a doboz alján még várta két sárga, puha gömb! A szülők azt mondták: ez narancs! Nagyika a háború után született, sose látott, sose kóstolt még ilyet. Hát, egy jó nagyot harapott bele. Ki is köpte azonnal, keserű volt, mint az epe! Édesanyja jót nevetett, meghámozva adta aztán a kezébe.

Nagymamám ezt a történetet egy közös narancsevésünk közben mesélte. Eszembe is jut minden alkalommal, ha narancsot eszem.

Pollag Ádám

Hova tűnt a sok virág?

Már régóta érdekelt, hogyan éltek gyermekkorukban a nagymamámék, ezért elmentem hozzá, és megkérdeztem őt. Körülbelül két óra hosszáig mesélt, de még az utolsó szavai is érdekesek voltak.

Elmondása szerint ez a vidék réges-régen még Magyarországhoz tartozott, majd sajnos a szerbeké lett. Bár később a magyaroknak sikerült visszaszerezni ezt az országrészt, de a háború után ismét elveszítették. A mamám abban az időben született, amikor egy rövid időre visszacsatolták Szerbiától ezt a területet. Akkoriban a gyerekeknek sokszor két keresztnevet adtak. Sokáig nem használták, csak az egyiket, mert itt ilyet nem igazán csináltak. Akkoriban nagy volt a szegénység. A nagymamámék tanyán éltek. Kevéske földjüket művelték, és jószágot tartottak. A beszolgáltatások miatt megtörtént, hogy éheztek. Disznót is titokban vágtak éjszaka az istállóban. A legközelebbi iskola legalább 4,5 kilométerre volt az otthonuktól, mégsem volt unalmas az út hazafelé, mert nagyon sokan gyalogoltak egyszerre haza, így mindig akadt

kivel beszélgetni. Nem is gondoltak arra, hogy majd anyuci vagy apuci hazaviszi őket. De hogy is gondolhattak volna, hiszen nem igazán sejthették, hogy hova fejlődik manapság a technika. A bizonyítvány csak egy lap volt, ha valaki azt elveszítette, akkor írástudatlannak bizonyult. A nagymamámnak még mindig megvan, és büszkén mutogatja a pici, írógéppel írott lapot mondván, hogy az régen neki mennyit jelentett. Otthon nagyon sokat segítettek a házimunkában. A szüleiket magázták, a visszafeleselni szó számukra ismeretlen volt, ha pedig nem, akkor elfeledtette velük az a pár pofon. A rendetlenkedő gyerekeket az iskolában akár a tanító is megfenyíthette, akkor nem volt a gyerekeknek annyi joguk, mint a mai időkben. Az órákon sokszor a légyzümmögést is meg lehetett hallani, mert féltek a sleknihúzgálástól, körmöstől, kukoricára térdepléstől. Akkoriban nem volt mindenkinek saját cipője, kabátja, hanem kölcsönadták egymásnak. Az iskolában sem könyvekből tanultak, palatáblára írtak. Nem rohantak minden kisebb dologért az orvoshoz, hanem a mamájuk házi praktikáját alkalmazták. Nem is volt annyi gyógyszer, már egy tüdőgyulladásba is belehalhattak. Nem volt telefon, számológép, ezért szinte egész nap kint töltötték az időt, őrizték a jószágokat. Hajnalban keltek, nagyon sokszor kialvatlanok voltak. Ha pedig át szerették volna hívni a barátjukat játszani, beszélgetni, akkor, ha látták egymás házát, egy megbeszélte jel szerint intettek s tudták, hogy mikor érnek rá. Ha pedig messzebb laktak muszáj volt előre az iskolában megtervezni a dolgokat. A felnőttek a szomszédos tanyákról összejöttek beszélgetni egy hatalmas kivágott fa törzsére. Később már esténként rádiót is tudtak hallgatni ismerősöknél, akiknek volt. Nyáron az járt jól, aki tudott fára mászni, mert a finom, érett almáért, körtéért meg kellett ám dolgozni! A környéken dinnye is volt bőven! Csak egyet földhöz vágta és kiették a közepét a magjáig, azután kerestek egy másikat, amelyiknek ugyanez lett a sorsa. A barackmagot kiszárították, és télen az volt a finom csemege. A nagymamámék nyolcan voltak testvérek. A felnőttkort sajnos, csak öten élte meg. Volt, aki elment fürödni a Tiszára, és nem tért vissza, volt, aki tüdőgyulladásban, születési rendellenességben hunyt el.

Lehet, hogy szegényebbek voltak akkoriban az emberek, és nem léteztek olyan elektronikai dolgok sem, mint manapság, de mégis boldogan éltek.

Polyák Enikő

Elment az apukám...

Perzselő nyárutó volt 1968 augusztusában. A levegő izzott a hőségtől, a fáradt és forró porszemek szellőcskéért esedeztek. Az olykor üde természet álmosan bágyadt, fakó színfoltjai csak enyhén, de fenségesen illatoztak. A határmenti kis falucska völgykatlanában elviselhetetlen a forró nyár. Itt körös-körül dombok-hegyek, melyek tükörként gyűjtik s százszorosán sugározzák vissza az égető napsugarat. Szinte kihalt ez a kis nógrádi falu, gondolná az ember.

Kis barátnőmmel, Zsuzsával a közeli tanyáról, Tótújfaluról igyekeztünk haza, közös keresztanyánkat látogattuk meg ott. Ügyet sem vetve a hőségre rohangáltunk, ugráltunk árkon-bokron és mezőn keresztül. Gyermeki mohósággal habzsoltuk a boldog, gondtalan gyermekkor minden szépségét. A poros dűlőutakon nevetve, vígan haladtunk, búzavirágot szedtünk, a pipacs bimbóiból jósolgattunk. Letérdelve a porba versenyeztünk, hogy ki a gyorsabb, és üvöltöttük a nagy slágert: „Felül a kisbaba”...

Falunk szélén nénike szólított meg, s szúrós tekintettel, mogorván nézett rám. „Te lány, ne legyél ilyen vidám és ne üvölts ilyen hangosan. Nem illik ez ilyenkor, amikor apád halva fekszik Pesten.” Nagyot dobbant a szívem, földbe gyökerezett a lábam s akkora gombóc nőtt a torkomban, hogy sem sírni, sem válaszolni nem tudtam. Hogyan jutottam haza olyan hamar, ezt ma sem tudom, át a falun, hiszen a túlsó végén, a határ mellett lakunk.

Nem, nem, ez nem lehet igaz, biztos tévedés, nyugtatgattam magam. De hisz a felnőttek azt mondták, „Pesten nagy az orvostudomány, mindent tudnak azok.” Hittem, nagyon hittem nekik. Sajnos nem tévedett senki, gyásztávirat várt otthon. Anyám és két bátyám könnyes szeme, a mama jajveszékelése nagyon megijesztett. Gyűlöltem a felnőtteket, mert hazudtak nekem, a doktor bácsikat, mindent és mindenkit. A fekete pulóver, amit rám cibáltak szúrt és égette a bőröm. Nem értettem, miért a fekete kell, hisz fehérnek kellene lennie. Gondoltam, abban a csúnya feketében mégsem lehet az anygalkákhoz menni. A mama mondta, odament az én drága jó apám, én vele megyek - gondoltam - gyermeki naivsággal.

Pár nap múlva a temetésen nem engedtek közel a koporsóhoz, pedig nagyon meg akartam nézni az apu hófehér kabátkáját és az anygalkákat. Majd jajveszékelő sírások közepette négy bácsi emelte fel azt az iszonyatosan csúnya, láda alakú koporsót, amin majdnem az én nevem is oda volt írva. Megbénított a látvány, lépni és nyelni sem tudtam. Sokadszor olvastam el azt az imádott nevet, s hogy „Élt 42 évet.” Úgy éreztem, belül valami darabokra törik bennem és vérzik fájdalmasan. Valahogyan odajutottam a koporsó mellé, s én egész közel hajoltam, hallgatóztam nagyon-nagyon. De a hangos sírástól és a tisztelendő úr hatalmas, hangos szavaitól bizony semmi neszt

nem hallottam. Fel akartam, és lábujjhegyen állva felértem és megöleltem a koporsót. Amikor vézna ujjaimmal megsimogattam az imádott név betűit, hallani véltem azt a drága hangot, nevemen szólított, suttogva, kedvesen és olyan édesen, ahogy csak az apu szokott hívni. Sós könnyeim nyeldesve kicsit megnyugodtam, és enyhe simogató kezeket éreztem a vállamon. Zokogva, reszketve már tudtam sírni, és iszonyatos fájdalmat éreztem a szívem tájékán. - Az apu nagy, érdes bányászkezeit szeretném megfogni, és a hátára kapaszkodni - hasított belém a gondolat, mert ki fog nekem most már tüzes emberről és a szélkirályról mesélni? - Elszégyelltem magam önző gondolataimért, s fogadkoztam nagyon-nagyon, hogy én jó gyerek leszek, csak Istenke adja vissza az én drága apukámat. Az angyalkákat is nagyon kértem, engedjék ki onnan az aput vagy engem is vigyenek magukkal. De... - nem történt semmi. A sűrű, szürke ködfátyolon és a patakokban folyó sós könnyeimben át most láttam csak a tanító bácsit, és az úttörőnyakkendőös osztálytársaim sorfalát. Tisztelettel és szomorúan álltak nem messze tőlem. Mellettük a két fiútestvérem, sírástól eltorzult arcuk vörös volt, még soha nem láttam ilyennek. Belekapaszkodtam az anyám reszkető kezébe és tehetetlenül néztük, amint leeresztik a koporsót abba a sötét, nyirkos üregbe. Amely már nem volt csúnya, talán barna sem. A csodaszép virágokkal a tetején, az aranyfényes napsugarakkal, a könnyeimtől maszatosan fénylő kezem nyomaival valami csodaszép és szent aranyereklyének láttam. Még kinyújtottam a kezem, de többé nem érinthettem. Eltűnt a mélybe az én drága, szeretett édesapám, s vele együtt gyermekkorom minden gondtalansága is.

Többé nem várt a kapuban, amikor jöttem az iskolából, nem szorította meg bátorítóan a kezemet. Úgy elment, hogy elköszönni sem tudtam tőle. Még szerettem volna elmondani neki, hogy nagyon szeretem, és megköszönni az apai jószágát. Sok-sok éve történt már, amikor az apukám elment. Közben felnőttem, de még emlékszem arra a fájdalmas érintésre a koporsón. Még most is nagyon hiányzik, s örökké fájó seb marad. Sírphantja szent hely, unokáimmal gyakran látogatok oda. A kegyelet és az örök szeretet virágaival díszítem, fájó és keserű könnyeimmel öntözöm.

Rab Sarolta

Nem is olyan nehéz...

megtanulni biciklizni

Vannak olyan dolgok az életben, amiket, míg az egyik embernek évekig tart, hogy elsajátítson, addig mások szinte az egyik pillanatról a másikra tanulják meg. S hogy ez mennyire igaz a következő kis történet sorai rejtik.

Amikor óvodás voltam, nagyon szerettem fára mászni, szánkóval lecsúszni a dombtetőről, vagy a teknős mintás zöld gördeszkámon ülve suhanni a végtelemben, de valahogy a biciklizés annyira nem érdekelt. Pedig apukám felújította nekem a testvérem régi biciklijét, pótkerekeket is szerelt rá, de hiába. A kis jármű ott rozsdásodott a fészerben. Nekem épp elég volt annyi, hogy amikor anyu vitt a biciklije csomagtartóján, én nyújthattam ki a karomat a sarokhoz közeledve, hogy jelezzem, be fogunk kanyarodni. Olyannyira, hogy sokszor egészen hazáig kinyújtva maradt a karom. Aztán mikor iskolás lettem, kaptam egy nagyobb kerékpárt, néha tologattam a kertben, de különösebben az se érdekelt engem.

10-11 éves voltam, amikor azt mondta anyu, hogy már kezdek nagylány lenni és ideje lenne végre tényleg megtanulni biciklizni. Eljött a nyár, és mire hazaértem az iskolából az utolsó tanítási napon, egy csodaszép kék kerékpár várt. De az olyan szép volt, amilyet én meg soha nem láttam azelőtt. Sokat nézegettem, tologattam, takarítottam, nagyon tetszett nekem. S már kezdett megszületni a fejemben a gondolat, hogy tényleg jó lenne felülni rá. Kint voltam a kertben és anyukám a kapuban beszélgetett a szomszéd nénivel, akivel csak ritkán találkoztunk, mert nyaralni járt csupán a falunkba. Odamentem hozzájuk, és a néni megdicsérte a szép biciklimet. Azt mondta, nagyon tetszik neki, és ha nekem nem kell, ő szívesen megveszi. Anyu pedig bólogatott, hogy igen, ha nem fogom használni, akkor felesleges tartogatni, akkor inkább eladja neki. Nagyon dühös és kétségbeesett lettem egyszerre, és azt mondtam a szomszédnak, hogy nem fogja megkapni az én biciklimet, mert mire legközelebb jön, addigra én már kint fogok tekerni az utcán.

Tüstént elő is vettem a járgányom, a falhoz döntöttem, majd ráültem. Többször próbáltam elindulni vele, de nem mertem. Napokig próbálgattam, mire a bátyám mondta, hogy majd ő segít nekem. Beleszúrt egy botot a bicikli hátuljába, majd felültem a nyeregre és úgy tekertem, hogy ő végig fogta a botot. Sokáig gyakorolt velem. Aztán néhány ilyen izgalmas nap múlva épp hátra fordultam, hogy a testvéremre mosolyogjak, mire azt láttam, hogy ő ott áll a ház előtt, én meg már vagy fél utcát letekertem egyedül. Közben nem vettem észre az előttem álló villanyoszlopot, neki mentem és beestem az árokba. Jó nagyot estem, de valahogy nem fájt, mert csak nevettem és nevettem és boldog voltam, hogy egyedül bicikliztem. Onnantól már ment

minden, mint a karikacsapás. S bizony mosolyogtam, mint a tejbetők a szomszéd nénire mikor megjött - hogy ugye, hogy nem lesz övé a kerékpárom.

Miközben gyakoroltam, anyu mindig azt hajtogatta nekem, hogy nem is olyan nehéz megtanulni biciklizni. Míg egyszer visszakérdeztem: „Miért, te talán olyan könnyen megtanultál biciklizni kiskorodban?!?” S elmesélte nekem az ő történetét. Azt, hogy amikor ő kislány volt, szegények voltak, lovas kocsival közlekedtek és nem tudtak venni biciklit. Ha tudtak is volna venni egyet, nem lett volna elég neki, a hat testvérének és a szüleinek is.

Mindig nézte, ahogy mások milyen vidáman tekernek, és titkon ő is szeretett volna egyet magának. Egyszer hazafelé sétált, amikor a kocsmá előtt meglátott egy gyönyörű kerékpárt. Nagyon megtetszett neki. Odament, hogy közelebből is szemügyre vegye. Először csak megérintette, majd gondolt egyet és felült rá. Tudni szeretete volna, hogy milyen érzés. Abban a pillanatban kijött egy ember a kocsmából és elkezdett vele kiabálni, hogy menjen onnan, de gyorsan. Ő pedig úgy megijedt, hogy elkezdte tekerni a biciklit és csak egy-két perccel később fogta fel, hogy ő tud vele menni. Tekert hazafelé, s eszébe jutott, hogy fogalma sincs, hogy kell leszállni róla. Elkezdett kiabálni, hogy segítsen valaki, nem tud megállni. Jött is a válasz az utcáról, több embertől is, de ő nem értette, így aztán nekiment a saját kerítésüknek és elesett. A mamáék jól leszidták őt. Elmondta, hogy mi történt vele és vissza kellett adni a kerékpárt a gazdájának. A leszidás ellenére anyu nagyon boldog volt, mert teljesült a vágya, ráadásul ennyire kalandosan.

Igencsak megmosolyogtatott ez a történet engem annak idején, s ma, felnőttként sem feledtem el. Eszembe jut, ha a kocsmá előtt biciklit látok, s elképzelem, hogy anyukám ül rajta kislányként, hevesen dobogó szívvel. Azt hiszem, tényleg igaz az a mondás, ha az ember valamit igazán szeretne, csodákra képes érte...

Radics Renáta

A pócsi Madonna

Augusztus 20-a Magyarországon az államalapító Szent István király ünnepe. Első királyunk azon kevés szentek közé tartozik, akit a keleti és nyugati kereszténység is saját szentjeként tisztel. Emlékünnepén a Kárpát-medence keleti részéből a legközelebbi nagy Mária kegyhelyre indul a zarándokok tömege. Magyarok, svábok, ruszinok, szlovákok, románok, katolikusok, ortodoxok. Az emberek erőt kérnek, hálát adnak, gyógyulást remélnek, bűnbocsánatért esedeznek. Így van ez ma is, így volt 1944 nyarán is. Apám 20 éves húga is így zarándokolt gyalogosan Máriapócsra, és imádkozott bátyja hazatéréséért. Vett egy képeslapot, a csodatévő könnyező Madonna képével. A Madonna közbenjárását kérte, és a képeslapot elküldte bátyjának a frontra.

1944-ben a világháború 5. évébe lépett. A Keleti Fronton több mint 10 millió katona nézett farkasszemet egymással. Köztük volt, az akkor 22 éves apám is. Bevonulásakor, 1943 végén már tudta, hogy ez a háború nem az Ő, és nem a magyarok háborúja. 1500 km-re a magyar határtól, értelmes cél, megfelelő kiképzés és felszerelés nélkül, idegen érdekekért folyt a háború.

A katonák nagy része - köztük apám is - csak egy célt tűzhetett ki maga elé: túlélni. A túlélésért imádkoztak a katonák és az otthon maradtak egyaránt. Istenem, segítsd haza apám, férjem, fiam, fivérem! Hiszem, hogy Oroszországból ugyanez a fohász szállt az ég felé: Istenem, segítsd haza apám, férjem, fiam, fivérem!

1979 nyarán Kijevtől 40 km-re a Dnyeper partján 3 hetes építőtáborban dolgoztam. Mi, magyar agráregyetemi hallgatók orosz és ukrán egyetemistákkal szolgálati lakást építettünk a helybeli kolhoz agrármérnökeinek. Teherautókkal hozták a téglát, cementet, homokot. Mi, egyetemisták kevertük a maltert, hordtuk a téglát, a kőművesek falaztak. Összebarátkoztunk a sofőrökkel is, megengedték, hogy beülhessünk a ZIL teherautóba. Nagyon meglepett, mikor az egyik teherautó műszerfalára ragasztva a Kazanyi Szűz Mária képét láttam. Kérdésemre a sofőr így válaszolt: Én hiszek Istenben.

A Dnyeper parti sofőr Szűz Mária képe - 35 évvel a háború után - teljesen világossá tette, hogy legyünk bármely oldalán a látható vagy láthatatlan frontnak, emberek vagyunk, egyformán érzünk, szeretünk.

A Madonna képet apám közvetlenül az 1944 szeptemberi nagy orosz támadás előtt kapta meg. Többször elolvasta húga írását, és a lapot a zubbonya zsebébe tette, a többi levél közé, közvetlenül a szíve fölé. Az orosz támadást félelmetes aknavető tűz vezette be. Az ő raja is belövést kapott, négyen azonnal meghaltak, a túlélők mind megsebesültek. Apám is 20-nál

több szilánkot kapott, csupa vér volt, de így is a könnyű sérültek közé tartozott. Kötözés után döbbenten állapította meg, hogy az egyik szilánk átszakította a zubbonyt az otthoni leveleket és a szíve felé tartott. Közvetlenül a Mária kép fölött a repesz erejét veszítette, és megállt. Apám hitt Istenben. Mégis, mikor elmesélte - nem gyakran, főleg anyám biztatására - mindig érződött rajta az a döbbenet, amit először érezhetett.

Lassan, szóról szóra elgondolkodva, két tenyerét maga előtt kitarva beszélt, szinte maga is hitetlenkedett. Hogy ő, éppen ő élte túl. A legjobb barátja, akivel bajtársi hűséget fogadtak egymásnak, meghalt. Szinte lelkiismeret furdalása volt, mint gyakran azoknál, akik nagy tömegszerencsétlenséget élnek túl. Miért én éltem túl? Apám a választ nem fogalmazta meg. Az Ő válasza az volt, hogy elmesélte nekünk, gyerekeinek és unokáinak.

Apám temetésén a közeli és távoli családtagoknak másolatot adtam az egykor a frontot megjárt megmentő Madonna képről. Hiszem, hogy nemcsak a nagy sorsdöntő pillanatokban, hanem a hétköznapiakban is segíti, segíteni fogja családjunkat. Apámtól azt a feladatot kaptam, hogy megfogalmazzam, átadhassam: az embernek nem az ölés a küldetése, hanem a szeretet.

Radnai Béla

Régi történetek

Régebben a nagyszüleim sok történetet meséltek nekem. Nagyon érdekes volt a régi idők szokásairól hallanom. Most az egyik történetet fogom elmesélni.

A nagymamám családja a mai Szlovákia területén élt a Trianon előtt. Dunaszerdahelyről toloncolták őket Újpetrére. Az összes dolgukat ott kellett hagyniuk úgy, ahogy volt. A házukat és a bútorikat is.

A mamám egy szekéren született meg ennek köszönhetően. Ő volt a 13. gyerek és egyben az utolsó. Az apja az út közben veszítette el egyik szemét. Katonák jöttek velük szemben, akik nagyon éhesek voltak, ezért a lovukat akarták, de ő nem engedte, hogy elvigyék. Emiatt meglőtték a szemét és a lovat is elvitték. Az út hátralévő részét gyalog kellett folytatniuk. Egy másik család házába kellett beköltözniük és ezen túl az apja postásként dolgozott a faluban. Az anyja kitüntetést kapott, amiért ilyen sok fiúgyermeket adott a hazának. Az elsőszülött fiú a háborúban halt meg 18 évesen. A mamámnak már 16 évesen dolgoznia kellett a kesztyűgyárban, mivel nagyon szegények voltak.

Édességet nem ehetett és húshoz is csak ritkán jutottak hozzá, ezért ma nagyon szeret sütni-főzni. Családot alapított, 3 gyermeket szült, akik közül az egyik az édesanyám.

Radó Alexander

Dédmamám régi történetei

Megkértem a dédmamámat, hogy azokról a gyermekkori élményeiről meséljen, amikor még kicsi volt és nagy havak estek, azokon a hideg teleken. Neki is kezdett nagy boldogan.

- Jujj, azok az igazi, felejthetetlen nagy telek. Akkoriban minden más volt - kezdte a történetét. - Nagyon nagy havak estek. Akkoriban minden falat betevőért jobban meg kellett dolgozni. Minden falat kenyérnek ára volt. Nem lehetett szétdobált kenyeret látni, mint most. Heten voltunk testvérek, ezért édesanyámnak minden nap kenyeret kellett sütnie a kemencében. Nagyon szerettük a téli disznóvágásokat, amikor összegyűltek a rokonok. Emlékszem az egyik disznótorra. Már kora hajnalban keltünk. Olyan hideg volt, hogy az ablakon alig lehetett kilátni, úgy be volt fagyva. Anyám nagyon korán kelt, hiszen be kellett gyűjtania a sporheltba, hogy legyen meleg víz, mert akkoriban sem áram, sem gáz nem volt. Utána a katlanba is begyűjtottak, hogy legyen mivel a disznót lemosni. Alig virradt meg, máris érkeztek a segítségek, hiszen nagyon nagy disznót vágtunk, hogy legyen belőle sok minden, hurka-kolbász, nyárra az aratásra is jusson szalonna, mert az nem romlott meg. Disznóölés előtt egy kis pálinkával melegítették magukat az emberek. Utána jött a disznó leölése. Ki a farkát, ki a lábát fogta, más meg az edényt tartotta a vérnek. Abból aztán finom reggelit készítettek. Jöhetett a pörkölés, ami szalmával történt. Utána a feldarabolás, ahonnan a konyhára is szeleteltek reggelihez valót. Mire a jószágot félig szétszedték, már kész volt a reggeli. A reggelit követően darálták a kolbásztöltelékhez való húst. A darálót is kézzel hajtották. A húsokat zsírban lesütötték, így tárolták edénybe rakva. Vacsorára paprikást főztek, mert egész estig eltartott a disznó feldolgozása. Másnapra maradt a takarítás és a mosogatás. Gyakran két-három napig is eltartott, amíg minden ismét a régi helyére került. A mai gyerekek már nem is tudják, milyen egy disznótor.

Láttam a dédin, hogy szinte újra éli a régi szép emlékeket. Nagyon szeretem hallgatni, ha a dédmamám egy régi eseményről mesél nekem.

Rákóci Anita

Csókolom

Nem értem! Egyszerűen nem értem, hogy a felnőttek mit problémáznak annyit a köszönéssel. Már óvodás koromtól azzal nógattak a szüleim, hogy csak suttogok, és csak a szám mozog, ha köszönök -, meg hogy egy hal lehet, hogy megértené, de Márti néni biztosan nem hallja ha köszönök. Ha pedig nem hallja, akkor egészen biztosan elmeséli Orsi néninek és az Rozika néninek, hogy milyen egy neveletlen lány vagyok, hogy még köszönni sem tudok. Akkor anya meg biztosan hallgathatja, hogy nevelhetne jobban is, meg hogy ezek a mai fiatalok már nem adják meg a tiszteletet az embernek.

Pedig nem vagyok se neveletlen, se tiszteletlen, egyszerűen csak halkszavú.

Na meg egy kicsit szégyenlős is.

Főleg akkor voltam szégyenlős, amikor elől kiesett a két tejfogam. Hát persze, hogy szinte egyszerre. És már most mondom, hogy nem a sok cukorkától, csokitól, vagy cukros teától, vagy azért mert keveset mosnék fogat, hanem azért, mert ez ebben a korban teljesen normális.

De így még nehezebb köszönni. Különösen úgy, hogy ne látszon az a fél kilométeres kráter a fogaim helyén. És persze érthetően! Ez egyenesen lehetetlen feladat.

Anya sokszor szólt, amikor a távolban meglátott egy ismerőst közeledni, hogy: Dorina! Hangos köszönés! Hallod? Hangos köszönés!

Ilyenkor mosolyogva hozzám fordult s a fogai közt, minden szájmozgás nélkül, szinte hasbeszélő módjára adta a tudtomra, hogy pár másodperc múlva erőltessem meg magam egy köszönés erejéig. Általában ez sikerült is, bár volt, hogy ezzel is akadt probléma. Mert, hogy én egyszerre köszöntem anyával, s persze nem olyan hangosan. Vagyis hát mondhatjuk, hogy halkan. Amiből mi következik? Na, mi történik ezek után? Hát az, hogy anya mérgesen rámförmed és azt mondja: Már megint nem köszöntél, pedig direkt előre szóltam! Most gyengeelméjű vagy, vagy süket? Ilyenkor azt gondolom, hogy gyengeelméjű az biztosan nem vagyok, de süketségről még beszélhetnénk, mert én: Köszöntem! Azt sem értem, hogy egy nap miért kell annyiszor köszönni ugyanannak az embernek, akivel már aznap legalább háromszor találkoztunk.

Egyszer, amikor Margit nénival többször is összefutottunk, - azt mondta - Ha még egyszer találkozunk, akkor mi fizetünk. Én mondtam anyának, hogy inkább fizessünk most, csak ne találkozzunk vele még egyszer. Anya megnyugtatóan, hogy ezt csak így szokták mondani, ha valakivel többször is találkozik az ember.

Méghogy a gyerekeknek vannak buta dolgai!!!

A legtöbb köszönést pedig akkor kell kiosztanom, amikor a Dédivel a piacra megyek. Mert a Dédi az összes árust ismeri, ami legalább két óra, „csókolomozást” jelent. És ha ez még nem lenne elég, egy-két „jópofa” néni biztos odajön ütyüm-pütyüm kisbogarazni, mintha valami baba lennék. Mondjuk miután megcsípkedik az arcom, utána tényleg úgy nézek ki a két pirosposzgás folttal a képemen. Ilyenkor a szokásos megjegyzés: Milyen nagy vagy már!

Csak tudnám, ha olyan nagy vagyok, akkor miért kell úgy üdvözölni, mint egy dedóst?!

Nem tudom, mit szólnának hozzá, ha vissza is gügyögnék!

Nem azt szeretném, hogy köszöntsenek úgy, hogy: Csá! Szasz! vagy Hi! - én egy egyszerű sziával is beérvén pofacsípkedés helyett.

De nem úgy az őseim!

Néha azon is problémáztak, hogy sziával köszöntem. Nem értettem, hogy ezzel mi a baj. Ha nem köszönök az a baj, ha meg köszönök és véletlenül meg is hallják, akkor meg az a baj.

Ki tud ezen kiigazodni?

Azt mondják a felnőttek, hogy azért nem köszönhetek sziával, mert Erzsi néni nem a játszópajtásom. Mondjuk - nem is akarom, hogy az legyen. Akkor inkább maradok a csókolomnál.

Sajnos mióta nagyobb lettem, még rosszabb lett a helyzet.

Na - nem azért mert eltanultam kamasz bátyáim üdvözlési formáját (amit anya csak odaböfögésnek hív), hanem azért mert szerintem már ennyi idősen ciki a csókolom. Főleg, hogy már értem a jelentését is. Hát én ugyan nem csókolom se a Margit nénit, se az Erzsi nénit, de még a Pista bácsit sem! Úgyhogy mostanában, ha meglátok egy régi ismerőst, akinek régen csókolomot köszöntem, inkább átmegyek a túloldalra, vagy lehajtom a fejem, vagy telefonálást színlelve hevesen bólogatok. Ez utóbbit egyébként a felnőttek is alkalmazzák. És még most sem vagyok nevetlen, se tiszteletlen, egyszerűen csak nem tudom, hogyan is köszönjek. Mert hát a csókolom ugyebár már ciki, de hogy köszönjek Jó napot-tal annak, akit szinte születésem óta ismerek.

Azért megpróbáltam, aminek az eredménye persze hangos nevetés volt, majd azt mondták, hogy köszönjek nyugodtan csak sziával, hiszen még nem olyan öregek. Na - itt végképp elvesztettem a fonalat!

Ha pár éve nem volt a játszópajtásom Erzsi néni - és azóta sem lett az... akkor meg mi változott. Felnőttek!!!

Anya azt tanácsolta, hogy köszönjek úgy, ahogy helyesnek érzem.

És mi van, ha nem érzem?

Merthogy általában csak egy gombócot érzek a torkomban köszönés előtt, mást nem. Anya már unva a témát, lerázásképpen azt válaszolta: Akkor köszönj úgy, ahogyan én! Mondanom sem kell, ebben sem volt sok köszönet.

Egy darabig működött is, egészen addig, amikor is történt, hogy Marci bátyjamat a sulis előtt vártuk. Én elbambultam, majd anya köszönt: Szia! Így automatikusan én is: Szia!

Aztán odafordultam, hogy kinek is köszöntem, mire láttam, hogy az alsós igazgatóhelyettesnek, Niki néninek sikerült odadobnom egyanyag szíát. Hála istennek a szokásos hangerővel, így van esély arra, hogy nem hallotta meg. Hát meg kell hagyni, most csípkedés nélkül is piros lett az arcom.

De most anyának is!!!

Majd azt mondta, jobb lesz ha a Marcit kicsit arrébb várjuk meg, mielőtt megtisztelek még valakit.

Azért azóta eltelt már egy-két év és erőteljesen fejlődök köszönés tekintetében is. Legalábbis már nem szorul görcsbe a gyomrom „annyira”, ha felém közelít valaki és köszönnöm kell.

Úgyhogy: Csókolom

Sziasztok

A viszontlátásra.

Rákóczi Dorina

A családom volt az egyetlen az igazi kincsem

de egy pillanat alatt széthullott és már bárhogy is fáj, nem tehetek ellene semmit.

Az igazán nehéz helyzetben semmire sincs annyira szükségünk, mint egy szerető családra.

Örüljön, akinek ez még megadatott, becsülje meg mindennél jobban, mert lesz idő, amikor már késő lesz.

...

Nyáron 13 évesen az aratásban kévét hordtam, és két kaszás után voltam marokszedő. Kitűnővel végeztem a nyolcadikat, óvónő szerettem volna lenni. Jelentkeztem tanulni az óvónőképzőbe, ahová fel is vettek, de anyám nem engedett el, mert akkor nem lett volna, aki pénzt keres.

13 éves koromig nem találkoztam a testvéremmel. Úgy emlékszem a húgom nevelőapja hozta el őt Résztelekre, és bemutatott egymásnak bennünket. Én emlékeztem a testvéremre, de ő rám nem, mert csak 4 éves volt, amikor elválasztottak bennünket. Innentől próbáltuk tartani a kapcsolatot, de nem volt köztünk igazi testvéri ragaszkodás, és szeretet.

Nevelőanyámnak ebből a házasságából sem született gyermeke, így magam maradtam.

15 éves koromtól már TSZ tagként dolgoztam. 16 éves koromtól háziipari bedolgozó is lettem. A TSZ-ben először földművelőként kerestem a kenyeret.

17 évesen férjhez mentem, mert úgy éreztem végre valaki szeret, és tarthatok valakihez.

Az esküvőm 1956. nov.4.-én volt. Meghívtuk a keceli, és a soltvadkerti rokonságot is. A férjemnek nagy volt a rokonsága, mert az édes apjáék 8-an voltak testvérek. Nagy lakodalomra készültünk. Ők ki akartak tenni magukért a faluban, mert a férjem egyedüli gyermeke volt a szüleinek. Sok tyúkot fel-pucoltunk, birkát, malacot vágtak apósomék. A szomszédok sütötték a süteményeket, kuglófot. Az 56-os forradalom kitörése miatt sajnos nem lehetett megtartani a lakodalmat, pedig még a zenészek is eljöttek. A vidéki rokonok viszont nem érkeztek meg sehonnan. Nem mert senki kimozdulni a falujából. Ami legjobban fájt, hogy a húgom sem volt ott. Az esküvő után a résztelekikkel ettünk, és mindenki hazament a vacsora után. Ami még szörnyű volt számomra, hogy mindenki akkoriban szép fehér menyasszonyi ruhát szeretett volna magának, de ezt nekem nem engedte meg a rokonság, mert azt mondták, hogy feketében kell esküdnöm, mivel nem élnek az édes szüleim. Így is történt. Akkor még bő szoknyás voltam. Magamnak varrtam, hímeztem az új ingvállat, kötényt, főköttöt. Már jó előre kikeményítettem az alsó szoknyákat is. A pendely, és a felső szoknya alját kézzel hímeztem körbe. Elkészítettem a gyöngyös fityulát, amire 400 db gyöngyöt varrtam, mert azt mondták, hogy menyecskeként már felhúzhatom a cifra ruhát. Sajnos erre már nem került sor, mert elmaradt a mulatság. Az esküvőről fénykép sem készült, mert nem érkezett oda a fényképész. A ruhához valókra már előre összegyűjtöttem a pénzt, mert nem mindig tudta anyám, hogy hány pár kesztyűt, és mennyiért adtam el a piacon, vagy a vásárban. A gyöngyökért belliner kendőt adtam. Mivel fénykép nem őrzí esküvőnk emlékét, és már a férjem sem él, így csak magam emlékezem rá, hogy milyen szomorú, de mégis boldog voltam ezen a napon.

...

Apósom vaskalapos ember volt, de nagyon precíz. Az állatok szeretetére nevelt engem. Már amikor hazaértek a tehenek, rögtön fogta a kaparót, és végig kaparta minden nap mindkét tehenet, hogy tiszták legyenek. A disznók alatt sem lehetett sosem trágya. TSZ-ben dolgozott ő is, csak a tehenészetben, mint éjjeli őr. A tehenek kézzel való fejését hamar megtanultam, és sokáig csináltam is, mert nekem sosem volt fejőgépem.

Anyósomnak nagyon sokat köszönhetek, mert lányaként nevelgetett, szeretetett. Igazán tőle tanultam meg főzni, sütni. A pénz kezelését azonban nem

bízta rám, ami ellen én nem is tiltakoztam sosem, mivel sokkal többet megadott nekem, mint nevelőanyám. 1981-ben meghalt apósom, és akkor anyósom átadta nekem a családi kassza kezelését, 42 éves koromban. Ekkor a faluban már csak mi, vagyis inkább már csak én sütöttem otthon a kenyeret.

A faluban lakodalmakba anyósomat hívták kuglófot sütni, és ezt a mesteriséget is megtanította nekem. Ezután a környező falvakban, sok-sok lakodalmában pénteken, hajnal 3 órától már dagasztottam a kuglóf tésztáját. Mire jöttek reggel a vendégek, addigra ki kellett sütni jó néhányat, mert kuglóf volt a reggeli, amivel kínálták őket. Ez volt az egyik legfárasztóbb munka, amit valaha csináltam.

Vendégeregtől függően 10-20 kg lisztből kézzel dagasztani a tésztát. Persze nem egyszerre, de hajnal 3 órától délutánig folyamatosan ezt csináltam. Nehezítette a munkát, hogy mindezt melegben kellett végezni, hogy a tészta szépen megkeljen, ne essen össze. Sőt a lakodalmak nagy része nyáron volt, amikor egyébként is meleg van, és a dagasztás után még a kemence mellett felügyelni kellett a kalácsra.

A TSZ-ben csak annyi munkát adtak, hogy a háztáji meglegyen. A háztáji azt jelentette, hogy mindenki munkájától függően, a fizetésén felüli juttatást, vagyis takarmányt kapott minden évben aratás után. Arra már nem emlékszem mennyit, de egy darabig elég volt az állatoknak. 1979-től én lettem a tejház kezelő helyettese. A hajnali tej átvétele után, amit a részteleki és keserűteleki lakosok hoztak oda, mentem a TSZ benzinkútjához, ahol fő állásban üzemanyag kútkelző voltam, majd műszak után vissza az esti tej átvételéhez. Később műtrágya raktáros lettem. Nyugdíjazásom előtt visszakerültem véglegesen a tejházhoz átvevőnek. 1989-ben leszázalékoltak, mert üzleti problémáim nehezítették a mozgásom.

1985-ben életében először súlyos beteg lett anyósom, aki sajnos agyvérzés következtében elhunyt. Beteg ágyánál azt mondta a férjemnek, hogy „Ne félj fiam, jövök érted!” Ezt azért mondta, mert akkor a férjem már súlyos beteg volt, és egy évre rá hosszú kórházi ápolás után meg is halt.

*„A családom az egyetlen, az igazi kincsem,
De egy pillanat alatt széthullott, már nem egész, már nincsen...”*

(Németh Diána)

Jelenlegi házamban akkor, amikor az anyósom, és a férjem még élt, kilencen laktunk. Mindkét lányomnak, amikor férjhez mentek 300 személyes igazi falusi sátoros lakodalmat tartottunk. Mindketten nálunk maradtak, és mindkettőnek az első gyermeke ebbe a szülői házba született. Következő évben meghalt anyósom, 1 év múlva a férjem is. Rá egy évre beköltöztek az idősebbik lányoméék az általuk felépített házba Kalocsára. Majd két év múlva, akkor

már két kisgyermekkel a fiatalabbik lányomé is a városba költöztek, szintén az általuk épített házba. Az építkezések, akkor még kalákában, rokonok barátok összefogásával folytak. Ekkor még volt tehenem, anyakocám, több hízóm, és a hatalmas kert, amiben szinte megtermett minden a konyhára, ezért tudtam segíteni nekik az élelem biztosításában.

Mindkét lányomnak, amikor még élt a férjem neveltünk bika borjút, és hízókat, hogy legyen pénzük az építkezés elkezdéséhez. Szinte minden évben volt mindkettőjüknek paprika földje, amiben segítettünk kapálni, szedni, szintén azért, hogy tudjuk őket segíteni saját otthonhoz jutni.

Idősebbik lányom bolti eladónak tanult, de sajnos nem sokáig tudta a szakmáját gyakorolni, mert ő csípőficamosként született, de későn vették észre. Azóta már több műtéten esett át, és rokkant nyugdíjas.

Fiatalabbik lányom védőnői főiskolát végzett, de felnőttként elvégezte az egyetemet, és azóta is védőnőként dolgozik.

Úgy gondolom testvéri szeretetre neveltem őket, mert nekem nagyon hiányzott a testvérem, akivel most is ritkán találkozunk. Lányaim viszont jó testvérek, segítenek egymásnak, ha kell, szinte mindenben. Az idősebbik lányom, akinek a férje sajnos meghalt, csak a fiatalabb lányomra támaszkodhatott, mert a gyermekei kicsik voltak még akkor. Mai napig emlegeti, hogy nem bírta volna végig csinálni, ha nincs a húga. A fiatalabbik lányom pedig, akinek a kisebbik lánya most 6 éves, sokszor számíthat a nővére segítségére az óvodai szünetekben. Ha valamelyikük elutazik, a másik vállalja az összes gyerekre a főzést, és nagycsaládként ebédelnek. Ez számomra megnyugtató, és örömmel tölt el. Mint ahogy említettem már mindkét lányom gyönyörűen hímezi a kalocsai mintát, sőt munkáik díjazottak is voltak. Régen ez jó kereseti lehetőség volt számukra. Munkaidő után, esténként, hétvégén hímeztek. Ma már nem fizetik meg a kézi munkát, ezért inkább vidékre viszik a készítettők, ahol nagyon kevés pénzért elvállalják. Csakhogy azok az emberek nem születtek a kalocsai minta tudományával. Itt említeném meg még a tojásfestést. Én fiatal korom óta húsvét előtt festettem hímes tojásokat, amire szintén megtanítottam lányaimat. Mindkettő több tízezer tojást kifestett már. Sajnos itt is azt kell elmondanom, hogy 2-3 éve már nincs keresete a hímes tojásnak, így ők sem csinálják. Én még azért minden húsvét előtt, a kis pénzkereset reményében festek pár százat, és megyek a környékbeli piacokra árulni. Mindig sokan megcsodálják, de már nem lehet annyit eladni, mint 10-20 évvel ezelőtt.

Rózsának kettő, Erikának három gyermeke született. Így öt unokám van, akikért mindent megtennék, ha bírnék, de az egészségem nem engedi. Az egyik lány unokám most várandós, és nem sokára megszületik az első dédunokám. Négy idősebb unokámnak van munkahelye, becsülettel dolgoznak.

Ezért hálát adok a jó Istennek, mert a mai világban ez nem természetes. Lányaimat és unokáimat is próbálom még segíteni, amennyire bírom, amennyire erőm engedi. Mindannyiuknak a család összetartását hangsúlyozom, és azt, hogy mekkora kincs egy igazi család, amiben ők élnek.

... Nekem nagyon nagy boldogság, hogy mindhárom gyermekem, édesanyám, és kicsi tündéri unokám is itt van a közelemben. Senki nincs 200m-től távolabb, így sokat tudunk együtt lenni a mindennapokban is. Már a Karácsonyt is úgy tudtuk együtt tölteni, hogy anyukámnak nem kellett haza sietnie.

A karácsony nem attól lett tökéletes, hogy nem volt porcica a szekrények mögött. Tízféle sütit nem sütöttem és nem állt halomban a fa alatt az ajándék. Nem lesz jobb az ünnep attól, ha beleszakadunk a házimunkába, hogy aztán az ünnepek alatt holtfáradtak legyünk. Sem attól, ha mártírként sütünk-főzünk-takarítunk-vásárolunk hetekig. A együtt készülődés volt az ünnep része. Lehet együtt készülődni, és nem attól lesz tökéletes, hogy minden tökéletes, hanem attól, hogy együtt vagyunk.

Répási Erika

Nagy dolgok, kis dolgok

Csupa nagy és fontos dolgok jutnak az eszembe, amikor azon tűnődöm, milyen is lehet egy jó életmese: hős édesapák és erős édesanyák mesébe illő családi történetei? Netán kevésbé kiemelkedő emberek különlegesen alakult életútja? Vagy családot próbáló betegségek csodálatos gyógyulással? Esetleg drámai események katartikus feloldással? Vagy valami nagyon vicces?

Írhatnék arról, hogy mi egy igazán nagy, tizenegy fős család vagyunk, csak hatan közülünk már előre mentek, és várnak bennünket, hogy ha már itt a földön nem örülhettünk egymásnak, hát majd odaát mindent bepótoljunk. Nem, ez túl szomorú lenne... Elmesélhetném azt, hogyan lett nagyobb a panellakásunk, noha el sem költöztünk, csak megvettük a szomszéd nappaliját. Ez igazán különleges történet, talán ilyen mások még nem is csináltak - de lehet, hogy ez túl unalmas volna, másról se szólna, mint ilyen-olyan ügyintézésekről. Vagy csak egyszerűen írhatnék olyan pillanatokról, amik örökre megmaradtak valami miatt.

Még a kezdetek kezdetén történt, amikor a férjem még nem volt a férjem, talán csak a vőlegényem, esetleg még az sem. Egy este nálunk volt látogatóban, megvolt a vacsora is, hamarosan indulnia kellett haza. A szobám ablakában álltunk, ahol az íróasztalom is volt. Lehet, hogy éppen néztünk

valamit az utcán a második emeleti ablakból, nem tudom. Ő zöld pulóvert viselt, egy zöld, kötött, pihe-puha anyagú pulóvert, nagyon szerettem ezt a pulóverét. Amúgy mindkettőnknek a zöld a kedvenc színe, néha majdnem tetőtől talpig képesek voltunk zöldbe öltözni akkoriban. Ráült az íróasztalom szélére, és egy kedves mozdulattal magához húzott, és megölelt. Én ott lapultam a rejtekében, mert bizony nagyon élveztem, hogy a jövődöbelim jó húsz centiméterrel magasabb nálam, és olyan hosszú karjai vannak, hogy ha magához ölel, annál biztosabb hely a világon nincs. Ott lapultam a zöld pulcsi pihepuhaságában, és éreztem az illatát, az ő illatát, ami egyszerre volt idegen, olyan másfolyen, de mégis ezer éve ismerős. Becsuktam a szemem, és átadtam magam a pillanatnak, az ölelésnek, élveztem, ahogy megállt az idő, és semmi nem számított, csak ő.

Bálint fiunk ma már szárnyait próbálgató kamasz, mégis olyan tisztán emlékszem erre a dologra, mintha nem is tegnap, hanem ma délelőtt történt volna. Beszoktunk az oviba. Ő tényleg az oviba szokott be, én pedig szoktam a helyzetet, hogy a majdnem négy évig kettesben töltött időszaknak egyszer és mindenkorra vége.

Két hetünk volt a beszokásra. Az első héten az volt a feladat, hogy mindennap megjelenjünk az óvodában az udvari játszás idejében, együtt ismerkedjünk a gyerekekkel, az udvarral, és közben persze játszottunk egy jót. Néha az ovi épületébe is bemerészkedtünk, megnéztünk alaposan mindent magunknak. A rákövetkező héten már reggel elkezdődött a beszokás, vittünk váltócipőt, benti ruhát, Bálint kapott reggelit, és kedvére játszhatott a benti játékokkal, no meg újdonsült barátaival. Az volt a cél, hogy egyre kevesebb időt legyen vele, menjek haza egy kicsit vagy sétálgassak, majd jöjjenek vissza, hogy szokja nélkülem is az új helyzetet. Meg is beszéltem vele, hogy el kell kicsit menjek, hogy otthon ebédet főzzek, de amint megvagyok, jövök vissza érte. Felvettem a kinti cipőmet, a kabátomat, kiléptem az ajtón, és alig haladtam egy pár métert, a nyomomban ismerős léptek robaja és egy keserves kiáltás:

- - Anyaaaaaaaaaaaa!!!

Bálint utánam szaladt, ki az épületből (benti szandálban), kezében szorongatta a Kedvencet, a mindenhová magával vivős, elnyűtt takarócskáját, és csak nézett rám tágra nyílt szemekkel, keservesen. Nem mondott semmi többet, csak állt ott, és nem is jött oda hozzám egészen, mert én már az épület oldala mellett haladtam, ahová a gyerekeknek nem volt szabad menniük az udvaron, ezt megtanultuk már az első napon.

Ebben a pillanatban is egy kicsit megállt az idő. Legszívesebben magamhoz öleltem volna azt a csöpp kis emberkét, de nem tehettem. Éreztem, hogy nagyon fontos jól reagálnom, tudtam, hogy MOST kell segítenem neki, hogy el tudjon engedni. Nyeltem egyet, és megdorgáltam amiatt, hogy elszaladt az

óvó nénitől, pedig most ő vigyáz rá. Meg kellett szidjam azért is, hogy olyan helyre merészkedett, ahová nem szabad mennie egy óvodásnak. Elismételtem a bátorító szavaimat (most már magamnak is), hogy csak elmegyek ebédet főzni, és amint megvan, jövök érte. Majd határozottan visszaküldtem őt az épületbe. Ment is, szófogadóan...

Én pedig sarkon fordultam, és csak nyeltem, nyeltem a könnyeimet, mondogattam magamban, hogy így kellett tennem, hogy igazam volt, - de hittem is meg nem is... Nem tudom, lett-e végül ebéd, arra sem emlékszem már pontosan, hogy milyen volt a viszontlátás, de a kép, ahogy ott áll az a pici fiú, legörbülő szájjal, tartva magát, hogy ne sírjon, kezében a Kedvenc, és néz egyre kérdőn, ez a képe az önállósodás kezdetének örökre bevéssé vált az emlékezetembe.

Pár hónappal később Kisfiam már igazán jól érezte magát az oviban. Nagy volt az örömünk akkoriban más miatt is: új jövevény érkezését vártuk. Sokat kellett orvoshoz járnom a terhesség alatt, édesanyámék sokat segítettek, sokszor ők mentek az óvodába Bálintért. Egy ilyen alkalommal kissé korábban végeztem, mint ahogy arra számítani lehetett, és mivel még nem jött meg a kis csapat az óvodából, elindultam eléjük. Nagy hó volt, nehezen haladtam, vigyáznom is kellett. Ahogy föltekintettem, a nagy fehérségben egy apró kék pontot láttam. A pont egyre nőtt, nőtt, alakot öltött, kék overál közeledett viharosan, benne egy boldogságtól szárnyaló kisgyerek. Kitártam a karomat, és pillanatokon belül már benne tartottam az én örömtől ragyogó arcú kisfiamat, aki el sem tudta képzelni, mit keresek én itt, az úton hazafelé, mikor ő most Mamiékkal megy haza. Annyira meghatott az örömnek ez az őszinte megnyilvánulása, hogy a szívembe és az emlékezetembe zártam ezt a csodálatos pillanatot. Hosszú idő múlva érték csak utol az áldozatos nagyszülők Bálintot, de ők nem érthették ezt a túlradó örömünket, hiszen csak annyi történt, hogy előbb érkeztem haza az orvostól, mint az várható volt. Én úgy gondolom, ebben a pillanatban történt valami más is, de azt nem lehet szavakkal kifejezni.

Tél végén megszületett Margaréta kislányom, akinek a neve azt jelenti, igazgyöngy. Ő tényleg egy csodálatos gyöngyszeme a családnak, és valóban úgy formálódott, ahogy a gyöngykaplító belsejében a bele került szennyeződés okozta fájdalomból a szépséges igazgyöngy, hiszen Margaréta a gyermekeink sorában a hatodik, mégis másodiknak született meg. Hatalmas volt az örömünk: egészséges, gyönyörű kislány! Van már fiú is, lány is. Grétike álom-kisbaba volt, evett, aludt, ölt, gügyögött, mosolygott mindenki öröme és nem kis meglepetésére.

Jól emlékszem arra a langyos májusi napra, amikor büszkén toltam a babakocsiban a kislányomat, mentünk az oviba a „nagyért”. Grétike szemlélődött kissé megemelt fekvő helyzetében, formás kis csülkeit könnyű tavaszi takaró borította, pici lábacskaikat a babakocsi keresztrúdján pihentette (ahogy mindig), amit emiatt el is neveztünk csülöktartónak.

A fák virágba borulva, madarak csicseregnek, a nap delelőn. Éppen a házunk sarkánál jártam, amikor lágy tavaszi szellő képében megsimogatta az arcomat a boldogság, mintha megakadt volna a film egyetlen képkockánál, kitágult a látótér, egyszerre fogadtam be a körülöttem lévő sok-sok gyönyörűséget, és olyan örömet éreztem, amit talán addigi életemben még sosem. Kétgyermekes anyuka vagyok, igen, sikerült, van egy kisfiam, egy kislányom, férjem, otthonom, családom, mindenem megvan!

Nem történt láthatólag semmi ott, azon a sarkon, más csak azt láthatta, hogy egy anyuka babakocsit tol. A figyelmes szemlélő azonban észrevehette az arcomon azt a mosolyt, ami a hatalmas belső örömömből fakadóan kiült az arcomra. Ez a pillanat is egyike azoknak, amelyeket sosem feledek.

Katinka 3 év múlva született. Nagyon nehezen. Egyedül voltam a kórházban influenza-járvány miatt. A babát háromszor hurkolta át a köldökzsinór, csoda, hogy világra tudott jönni. Két orvos, három szülésznő segédkezett az elhúzódo születésénél, ezen kívül ott állt a gyermekorvos, aki azonnal el is szaladt a friss újszülötthöz. Mintha órák teltek volna el addig, amíg fel nem sírt, kicsit be is kellett neki segíteni. A nagy riadalomban, ahogy a szülésznő meghozta a hírt annak, hogy most már minden rendben, ne aggódjak, megkérdeztem, hogy végül kislány vagy kisfiú született? Ugyanis a terhesség alatt kifejezetten kértük, hogy az ultrahang vizsgálatoknál ne áruljanak el nekünk semmit a kisbabánk neméről, mert meglepetésnek szánjuk magunknak. Van már egy kisfiú, egy kislány, vajon miből lesz a repeta? A szülésznő azt felelte:

- - Ja, azt nem néztük! – és szaladt vissza az újszülötthöz.

Nemsokára meg is hozták Katinkát. A gyermekorvos azt mondta, ne ijedjek meg, de valószínűleg eltört a válla születés közben (később kiderült, hogy mégsem). Odatolták mellém egy kis kocsiban, és csak néztem az óriási méretű elgyötört kisbabát a lógó karjával, ahogy próbálja megfejteni, mi történt vele, hová is került? Nyitogatta a szemeit, élénken nézelődött. Néztem én is őt, miközben folyamatosan beszéltem hozzá. Annyira boldog voltam, csak őt láttam magam előtt, eltűnt az orvos, el a szülészet, csak ez a pici lány volt a minden. Határozottan kéknek láttam a szemét - tényleg kék neki, bár mostanra már bezöldült, amire nagyon büszke. Feledhetetlen pillanat ez az első összenézésünk.

Van egy kis házunk Pilisszántón. Először csak telek volt romos pincével, derékgig érő gazzal. Aztán került egy picike faház a pince tetejére, majd lett

áram a házban, később víz is. Évek alatt, ahogy egyre nagyobb család lettünk, kezdtük kinőni a picike faházat, így épült rá emelet. Rengeteg munkánkba került, de talán éppen ezért szeretjük ennyire azt a helyet, és természetesen nagyon jól esik, amikor a füstös nagyvárosból kikerülünk a szabadba, jó levegőre. A kertünkben alig-alig nő fű, helyette mindenütt réti virágok és gyomnövények virítanak. Tudjuk, hogy tavasszal hol nő a margaréta, és ott nem fűnyírozunk. A ház mögött óriási területen érik a vadszamóca, amit négykézláb szoktunk kiszedegetni a combig felnőtt gyomból, és boldogan fogyasztjuk a teraszon üldögélve a vödörből, azon mosatlanul. Van egy terület, amit rendre nyíratlanul hagyunk, mert ott szeretnek repkedni a szebbnél szebb pillangók, ezt a részt arborétumnak hívjuk. Ez Katinka és Apa felségterülete. Néha csak hátakat és vállakat látni, ahogy hasálnak vagy üldögélnek a magas növényzetben, amint a Búvár Zsebkönyvből próbálják meghatározni az éppen befogott rovar, amit pár perc tudományos vizsgálódás okán elszenvedett fogság után a kutatók szabadon is engednek.

Volt egy hatalmas méretű homokozónk, Bálint ásta évről évre nagyobbra, mélyebbre, az utolsó feltöltésnél 2 köbméter homok került bele! Itt aztán volt minden... Bevezették a slagot, az enyhén folydogáló vízszugárnak irányították, terelték az útját különféle építményekkel, gátakat duzzasztottak, alagút-rendszereket vájtak, miközben nyakig homokos-sáros lett az összes gyerek.

Az étkezések kezdetét harangozás jelzi, ezt jó messziről is meg lehet hallani. A kis angyalkás kolomp a ház bejárati ajtaja mellett van a falra szerelve, elég csak átlépnem a küszöböt, és mindenki tudja, mire számíthat, amikor Anya kolompol. A munkától, játszástól piszkos kis csapat először a kerti csapnál tisztálkodik, hogy a rengeteg homok és föld mind maradjon a kertben. Hihetetlen mennyiségű ételt képes bekebelezni a friss levegőn megéhezett kis család!

Pilisszántóról mégis egy kellemetlen, szomorkás emléket hordozok mindig magamban. Egy alkalommal a sok-sok munkába, tennivalóba, szervezésbe úgy belefáradtam, hogy nagyon nekikeseredtem magamban. Apa és Katinka az arborétumban rovarmegfigyelésen, Bálint és Gréti nyakig homok, én reggel óta csak beágyazok, ételt készítek, szervírozok, mosogatok, mosok, rendet teszek, kertészkedek, próbálok fűvet nyírni, de elfáradok, kéne a nem befejezett építkezésen is haladni, de csak én vagyok rá! Úgy megorroltam, hogy mindenkivel összevesztem, sőt, beültem az autóba, mondván, elmegyek, hogy „kiszellőztessem a fejemet”. A gyerekek nagyon szomorúak és csalódottak voltak, ahogy a kertkapun kitolattam. Gábor nem teljesen értette az indulatomat, de hagyott, hadd ülepedjen a haragom. Ahogy gurultam le a domboldalon, zenét tettem be, lehúztam az ablakot, mélyeket lélegeztem, és

próbáltam lenyugodni. A bekötőút végére érve el kellett döntsem, merre is akarok menni. A bevásárlóközpont felé vettem az irányt, hogy legyen már valami haszna is a családnak ebből a kirohanásomból - ekkor már persze bántam mindent...

A bevásárlás közben már „igazi” anyukaként működtem: tettem a kosárba a másnapi ebéd hozzávalóit, kinek-kinek megvettem azt, amit a legjobban szeret, és a kis kamrámat is igyekeztem feltölteni a szükséges élelmiszerekkel. Körülbelül egy óra múlva érkeztem haza. A kapu tárva-nyitva, a gyerekek jöttek elé, Katinka is Apa ölében, és nagyon vigyorogtak. Kipakoltam a csomagtartót, persze, segítettek. Behordtunk mindent a házba. Az asztalon vázában frissen szedett mezei virágok pompáztak, mindenütt rend és tisztaság, a falon pedig rengeteg papírlapon rajzok, sőt egy hosszú, több lapból álló felirat: „Ne haragudj Anya!” Csak álltam, néztem, és nagyon szégyelltem magam. Miért hajszolom én egyre a tennivalók elvégzését, miért viselkedem úgy, mint valami őrmester, amikor itt minden úgy jó, ahogy van, itt igazán szabadok lehetünk! Szégyenkezve köszöntem meg a kedvességüket, szeretetüket, és úgy éreztem, hogy én vagyok az, akinek bocsánatot kell kérnie. Sokszor jut eszembe ez a szégyenkezős emlék a maga tanulságával...

Nagyon szeretem a karácsony előtti adventi időszak puha melegségét. Persze ilyenkor rengeteg a tennivaló, egyszerre sok dologgal kell foglalkozni, készülnek az ajándékok, vagy beszerezzük őket, sütünk-főzünk, díszítjük a lakást. A család meghitt ünnepre hangolódásával rivalizál az iskola, óvoda, zeneiskola, cserkészlet, stb. a maga számos programjával, ami miatt egyre többször morgok magamban. Régebben, amikor a gyermekeink még egészen aprók voltak, mindig egy karácsony-várós könyvből olvastunk naponta történeteket, mostanában a felolvasás már nem fér bele az időnkbe a sok ránk erőltetett program miatt, sajnos.

Mikulásra várva a gyerekek egytől egyig fényesre tisztítják a csizmáikat, majd reggel lelkesen ugranak ki az ágyból, hogy megnézzék, mi került azokba. Vannak adventi kalendáriumai is, amikbe az angyalkák rejtenek számukra apró meglepetéseket, finomságokat napról napra a kis számozott fiókocskáikba. Mindennap azt a fiókot kell kinyitni, ahányadik napja van decembernek. Ez a mindennapi csodavárás egészen hajnalok hajnalán kipattintja a gyerekek szemeit, a legkisebb a legélénkebb ebben, még mikor mindenki alszik, kisurran a folyosóra, begyűjti a zsákmányt, és boldogan a tenyerében szorongatva alszik tovább reggelig.

Ez az időszak csupa illat! Sülnek a mézeskalácsok, terjeng a fahéj és a szegfűszeg finom aromája. Illatozik a narancs, és az adventi koszorú fenyőgallya. Egyre rövidebbek a nappalok, de hétről hétre eggyel több meggyújtott gyertya fénylik az adventi koszorún. Mindenki ott a várakozás, hogy

mindjárt, mindjárt itt az ünnep! Esténként, vacsora után leoltjuk az étkezőben a villanyt, és énekelünk. Erről a szép időszakról is van egy kedves, apró emlékem. Abban az évben bővült a lakásunk, a hosszas és bonyolult ügyintézésék java pont a decemberi időszakra esett. Hiteligénylést nyújtottunk be a banknak, karácsony előttre vártuk a kedvező elbírálást. Mi, felnőttek nagyon fáradtak voltunk akkorra már, de az ünnepet, persze nagyon vártuk. A hónap nehezen indult, mert egy engedély beszerzéséhez ki kellett fizetnünk a szomszédunk tartozását a Lakásfenntartó Szövetkezet felé, amit mi lényegesen kevesebbnek tudtunk, mint a tényleges. Minden tartalék pénzünket össze kellett kaparni hozzá, bevásárlásra sem maradt pénz aznap este, de volt egy zsák krumplink a konyhában, amit pár hete vettünk télire. Napokig abból készítettem a vacsorákat: töltött krumplit, sült krumplit, rösztit, paprikás krumplit, stb. Éppen valami krumplis vacsorát főztem a konyhában, a gyerekek elmélyülten játszottak a szobájukban. A konyhapult közvetlen az ablak előtt van, ahonnan az utcánkra látni. Sötét volt már, öreg este. A lámpák fényében alakok suhantak az utcán, ekkortájt sok a járókelő még későn is. Egyszer csak a sok ismeretlen alak között észrevettem a számomra legkedvesebbet, a férjemet. Nem is éreztem, mennyire hiányzik, amíg meg nem láttam, ahogy baktatott hazafelé. Szegény nem érthette, miért tárom szélesre előtte az ajtót, miért örülök neki aznap ennyire, miért ér fülig a szám. Abban a pillanatban, ahogy belépett, ahogy hazaért, éreztem, hogy teljes a család, és teljes az öröm. Végre mindenki itthon van, összegyűltünk a fészekbe a napi rutin után. Becsuktuk az ajtót magunkra, kint hideg és sötét, bent pedig a szeretet és a várakozás.

(A hitelt megkaptuk, a nappalit „becsomagoltuk” karácsonyfástul, bútorostul, betonvágóval új ajtónyílást vágtak, befalazták a régit, és bár hetekkel megkésve, de volt egy óriási nagy karácsonyi ajándékunk: egy új nappali, ami már csak a miénk.)

Csupa apró, szinte jelentéktelen dologról írtam, olyan pillanatokról, amik örökre megmaradtak valami miatt. Kis dolgok ezek leírva, de mégis olyan mély nyomot hagytak az emlékezetemben, hogy bármelyiket felidézve azt gondolhatnám, akár csak tegnap történt volna. Maradandó élmények, állomások, megélések, letisztulások.

Talán ezek az igazán nagy és fontos dolgok...

Richly-Kárpáti Éva

Helytállás a legnehezebb időkben

Apai nagyapám, dr. Kubányi Endre (1893-1983) sebész, a Rókus kórház főorvosa, egyetemi tanár volt. A Temesvár közeli Perlőn látta meg a napvilágot evangélikus vallású családban. 1918-ban szerezte meg orvosi oklevelét a Budapesti Orvosi Karon. Dolgozott a budapesti I. sz., majd a II. sz. Sebészeti Klinikán, néhány évig Pécsen klinikai tanársegéd volt. 1923-ban Rockefeller-ösztöndíjasként az USA-ban tanult. 1933-tól a Madarász utcai gyermekkórház főorvosa volt. Sokat tett a csecsemőhalandóság megfékezéséért, szorgalmazta, hogy a csecsemők védőoltásokat kapjanak, ezzel megelőzzék a számukra halálos gyermekbetegségeket. 1924-ben Pécsen, 1935-ben Budapesten életre hívta az első vérátömlesztő és véradó központokat. 1938-ban kapta meg főorvosi kinevezését a budapesti Rókus Kórház sebészeti osztályára.

1923-ban megnősült, két gyermeke született: Endre (1924-2000), az apukám (írásban Bandiként szerepel), és Judit (1930-), a keresztanyám. Ő mesélt édesapjáról, gyermekkoráról, apukámról, háborúról, nehézségeikről.

I. Világháború

„Apám az orvosi egyetemen harmadéves lehetett, amikor a háború alatt behívták katonának. Lovashuszárként az egészségügyben szolgált. Háromszor sebesült meg, kórházba került, ellátták, majd utána visszament. A fején hátul egész életében volt egy púp, mert egy golyó befűrődött. Ezt nem tudták kioperálni, mert közel volt az agyához. Egyik fülére nagyot hallott, mert elsült mellette egy ágyú. A háború befejeztével folytatta az egyetemet, majd felhozta szüleit Temesvárról Pestre.

Az első világháború alatt, amikor sok katonának lefagyott a lába, édesapa arra törekedett, hogy megmentse őket, ne kelljen a lábukat bokából csonkolni. Eltávolították a lefagyott lábujjakat, és egészséges, élő bőrrel fedték be ezt a részt. Így a beteg felgyógyulása után tudott járni, és nem gennyesedett el a sebe. Ez akkoriban újításnak számított, mert azokban az években még nem nagyon ismerték a bőrátültetést.”

„Bandi bátyám a Közgazdasági Főiskolára iratkozott be. Az 1943-44-es évben, mint főiskolást elvitték leventének. Nem sorozták be, de valamilyen katonai jellegű oktatást kaptak. Innen vitték el a háborúba, ahol amerikai fogásba esett. Hónapokig semmi hír nem érkezett felőle, valahol az osztrák - német határnál táboroztak.

1944 karácsonyán bátyám nélkül ünnepeltünk, mennyezetig érő karácsonyfát állítottunk. Akkor még nem tudtuk, hogy bombázás lesz. 25-én délelőtt a karácsonyi misére mentünk anyuval, de mire hazaértünk, a Himfy ut-

cában leesett egy bomba, és a lakásunkban a légnyomástól betörték az ablakok. Apám előre gondolkodott, és az összes belső ablakot levette, amit letettünk a földre. Így csak a külső ablakok törtek be. Amikor vége lett a bombázásnak, vissza tudtuk tenni a jó ablakokat.

Édesapám akkor úgy döntött, hogy sebészként a kórházban a helye. Miután én akkor 14 éves voltam, féltett az esetleg bejövő oroszoktól, ezért még aznap egy rend fehérneműt és ágyneműt összecsomagoltunk, és gyalog elindultunk egy kofferral a Rókus kórházba. Apám gondolt már arra, hogy bekövetkezik az ostrom, ezért a főorvosi szobájába korábban bevitte a legszükségesebb dolgokat: ágyneműt, ruhákat stb... Anyu itt maradt, mert nem akartuk kiűriteni a lakást, nem tudtuk, mi fog történni. Nagymamám, aki a közeli Balogh Tihamér utcában lakott, az ostrom idejében rendszeresen lejárt anyuhoz, amikor éppen lehetett. Városi telefonon időnként kommunikáltunk anyuval a Rókus kórházból.

A háborús készülődésben a porcelánkészletet, amit édesanyám nászajándékba kapott, már korábban ládába csomagoltuk, külön a táányékat, poharakat, és ezeket levittük a garázsba. A háború alatt ezeknek a ládáknak egy része a szomszéd ház udvarában kötött ki, kb. 3 m mélységben. Majdnem minden összetört. A kocsink a garázsban állt. Az oroszok kitolták onnan, mert lovakat telepítettek a helyére, majd később a kocsit ellopták.

A kórházban fehér köpenyt kaptam, hogy úgy nézzek ki, mint egy ápolónő. Figyelmeztettek, hogy karóra ne legyen rajtam, mert, ha jönnek az oroszok, letépi az ember kezéről, és elviszik. A sínadrágom övébe varrtam be az órámat. A főváros ostroma 1944. december 30-án kezdődött, így hamarosan az első emeleti főorvosi szobát is el kellett hagynunk, mert Vízkeresztkor már nagy géppuskázások folytak. Ekkor telefonon értesítettük anyut, hogy jöjjön át ő is, ne törődjön a lakással, zárja be, legyünk együtt. Anyu elmesélte, milyen körülményesen tudott gyalog Budáról Pestre átélni. Akkor már a hidakat felrobbantották, és valahol északon, a Margit-híd környékén sikerült csónakon átvergődni a túloldalra.

Leköltöztünk a kórház pincéjébe, ahol a kötszereket tárolták hatalmas bálákban. Levittük az ágyból a matracot, rátettük ezekre a puha bálákra, és azon aludtunk anyuval. Apám nem sokat tudott pihenni, mert azokban a hetekben folyamatos műszakban dolgoztak. Két főorvos ügyelt csupán az ostrom alatt a kórházban. Egyik apám, másik a szemész főorvos, dr. Licskó Andor. De a sebészre hárult a legtöbb műtét. Dr. Pommersheim Ferenc sebész főorvos jó ideig bejárt biciklivel. De aztán ő sem tudott bejönni. Apám mellett dolgoztak alorvosok, segédorvosok, akik eleve bent laktak a kórházban.

A Rókus nem csak budapesti, hanem pestmegyei illetőségű révén Budapest környékéről is fogadta a betegeket. Velük jöttek a rokonok is, akik nem

tudtak hazamenni, vagy már nem is akartak. Nagy problémát jelentett ennek a sok embernek az ellátása élelemmel. A Stáhly utcában, az akkori Bástyá vendéglő közelében működött a kórház konyhája, de a vendéglő is kisegítette a kórházat. Apám tudott kicsit románul, több ízben elment az orosz parancsnoksághoz, egyezkedett velük. Elmondta nekik, hogy hagyják őket békén, ez egy kórház, itt betegeket kell ellátniuk. Azért, hogy legyen ennivalójuk, kaptak pl. egy nagy zsák lisztet, nagy kerek sajtot az oroszoktól.

Apámnak, mint vezető főorvosnak kötelező volt megkóstolni az ételt. Így neki minden nap megvolt a betevő falatja, amit megosztott másokkal, de mi abból nem kaphattunk. Ezt ő nem tartotta etikusnak. Anyámmal a kórház alagsorában egy villanyrezsón főztünk. A betegek, akik vidékről jöttek, lisztet, cukrot meg más élelmet hoztak hálából a műtétért. Ezekből kellett gazdálkodnunk, pl. karamellizáltuk a cukrot, tojást sokáig nem láttunk. Ott tanultam meg tojás nélküli nokedlit csinálni.

Egy - egy légítámadás során sokan megsérültek, így ilyenkor sok sebesültet hoztak a kórházba. A bejáratú portáról bevisz a folyosó az udvarba, onnan a pincébe, ahol az óvóhelyen rendezték be a műtöt. Ott operáltak, mert az emeleti műtőkben gépfegyverezés miatt nem lehetett operálni. Sajnos halt úgy meg orvos, hogy műtét közben lelőtték.

Az udvar közepén állt egy kút, onnan vették a vizet. Nem tudtak rendesen sterilizálni, előfordult, hogy jóddal mosakodtak be. Éjjel - nappal operáltak. Egy ízben, mikor már minden vérkészletüket felélték, apám kiment a kórház ajtaján, és megszólította az embereket: Adjatok vért! Nem tudunk operálni! És az emberek jöttek és adtak.

Emlékszem, abban az időben a bridzs kedvelt kártyajáték volt. Az orvosok ezzel kapcsolódtak ki az esti órákban. Lefeküdni nem lehetett, mert bármelyik pillanatban hozhattak sebesülteket. Időnként engem is behívtak, mert hiányzott a negyedik játékos. Akkor tanultam meg bridzsezni. Éjjel is sokszor műtöttek. Akkor a fáradtság ellen többször megkértek: Jutka, csinálj egy grogot. Ez egy élénkítő ital: rum, limonádé, karamell keveréke. Ezt itták, hogy feléledjenek, fent tudjanak maradni, hiszen minimális ideig tudtak csak aludni. Ez az állapot két hónapig, kb. február közepéig tartott.

Német sebesült katonák is feküdtek a kórházban. A nagy zsúfoltság miatt a földszinten, a folyosón is végig sebesültek voltak, mert az emeleti szobákban folyamatosan szóltak a gépfegyverek. Sőt, még az udvarra is ki kellett tenni egyeseket betakarva, mert már nem fértek el. Amikor már bejöttek az oroszok, megjelent az orosz főparancsnok, és kérdezte a vezető főorvostól, van-e itt német katona? Nincs – felelte apám. Az orosz parancsnok végigment, hogy megnézzze, tényleg úgy van-e.

Egyik német katona a folyosón feküdt az ágyon, és fájdalmában kitakarta a kezét, kilátszott a takaró alól a német katonai egyenruhája. Meglátta az orosz parancsnok, és apámnak szegezte a fegyvert. De közben rájött, ha lelövi az orvost, akkor nem lesz, aki operál, és az neki sem jó. Erre odament, és ott az ágyon agyonlőtte a sebesült német katonát. Ez egy hátborzongató és megrendítő élményként maradt meg mindenkiben.

A kórházból a Rókus kápolnába egy kis folyosón át lehetett menni. (Ma ez a kolumbárium.) Egyik alkalommal átmentem imádkozni. Láttam, ahogy betántorgott egy sebesült, akit akkor lőttek meg, és ott folyt a vére.

Egyszer tűz ütött ki mellettünk, a Corvin Áruház égett. Vödörszámra hordtuk a vizet, és adtuk fel láncban. Innen, a Rókus tetejéről locsoltuk, mert aki élt és mozgott, az ment, és oltotta a tüzet. Végül sikerrel jártunk. Borzasztó élményként őrzöm ezt az emléket is.”

Amikor vége lett a bombázásoknak

„Amikor újra megindult a tanítás, még nem tudtunk hazaköltözni. Akkor a Rókusból jártam a Szent Margit Intézetbe, amit szintén több bombatalálat ért. Anyu minden nap elkísért az iskolába, mert mindenfelé orosz katonák járkáltak. A Boráros téri hídon jutottunk valahogy át. Anyu megvárta a lakásban, addig ott tett- vett, próbálta összeszedni a dolgokat, rendezkedni, majd a tanítás végével mentünk vissza a Rókusba. Ez egy rövidített tanév volt.

Bandi bátyám 1945 tavaszán csont és bőrre soványodva, váratlanul jött haza. Elmondta, hogy éheztek. Harminc társa közül öten éltek túl a fogságot, a többiek éhen haltak mellette. Bátyámnak az volt a szerencséje, hogy egy nagydarab ember volt, így tudott életben maradni.

Tavasszal, amikor már ki lehetett menni, sokszor sétáltunk a Rákóczi úton apámmal. Külön szám volt vele végigmenni az utcán. Mindenki megismerte, és örömmel üdvözölte: Doktor úr, doktor úr, hogy van, jól van? De jó hogy látjuk! Apám mindenkivel szóba állt, és mindig visszakérdezett: Hogy van a kedves lánya...felesége... férje? Meggyógyult? Szerették és ismerték apámat, mert kedves ember volt. Mindenkinek tudott néhány jó szót mondani. Én mindig kérdeztem: Apu, te honnan tudod, hogy ennek a sok embernek, akivel találkoztunk, kije volt beteg? Apám mosolyogva visszaválaszolt: Egyrészt tudom, de mindenkinek van felesége, férje, anyósa, gyereke...mindenki volt beteg, hát rákérdezek.

Apám a kabátján hordott egy orvosi jelvényt. Azokban az időkben sokszor előfordult, hogy fiatalabb férfiakat elvittek az utcáról pl. árkot ásni az ország másik végébe, vagy mint később kiderült „málenkij robot” címen a Szovjet-

unióba. Valaki sétált a Rákóczi úton, felrakták egy kocsira, és csak évek múlva került vissza. Ez a jelvény megvédte őt az ilyen atrocitásoktól.

A háború után apámat sokszor hívták vidékre konzíliumba szakértőnek. Egy helybéli háziorvos betegét kellett sebészeti szempontból megvizsgálnia, és utána intézkedni. Mivel ő nem szeretett egyedül utazni, én szívesen elmentem vele. Mindig kocsival mentünk. Amikor megérkeztünk, apám ott is mindenkiel szóba állt. Szerették az egyszerű, vidéki emberek, mert az ő nyelvükön szólt hozzájuk. Nem csak arról beszélt a beteggel, hogy mi fáj neki, hanem megkérdezte, van-e családja, kis unokája? Ő ezt szívből csinálta. Sokszor előfordult, hogy operáció után is visszamentünk, akkor újra megnézte a beteget, átkötözte a sebet, és tanácsokkal látta el.”

Dr. Kubányi Endre kutatásai

„A legnagyobb elismerést hozó munkája a hipofízis- elégtelenségben szenvedő betegek állatból nyert hipofízis-átültetéssel történő gyógyítása. Akkoriban a hormonháztartásról még keveset tudtak, hatásos gyógyszerek nem voltak, sebészi kísérletek, lehetőségek is csak igen korlátozottan, kizárólag bizonyos mirigyek eltávolításával, csonkolásával fordultak elő. A szervátültetés, de még a bőrátültetés is csak gyerekcipőben járt. Az erről készített filmje 1947-ben Cannes-ban nemzetközi tudományos díjat kapott. Rájöttek, hogy a ponty agyalapi mirigye ívás idején óriási mennyiségű hormont termel. Akkoriban még hormon tartalmú gyógyszereket nem tudtak előállítani, ezért a halakból kivett agyalapi mirigyet liofilizálták, azaz vákuum segítségével fagyasztva szárították, és az így nyert készítményt be lehetett ültetni az emberbe. Ezzel a módszerrel eredményesen kezelték az agyalapi mirigy elégtelen működése következtében kialakult kóros soványságot, a törpenövést, de még bizonyos, foltokban jelentkező kopaszságot is.

Ő mindig az új a sebészi beavatkozási lehetőségeket kereste. Újdonságnak számított az öngyilkossági szándékkal lúgot ivott betegeknél a nyelőcső pótlása „bőrcsővel”, ugyanakkor a nem sebészi megoldásokat is továbbfejlesztette. Sikeresen gyógyította például az arcidegzését, melynek alapötletét - a műtét helyett alkoholos injekcióval történő roncsolást - mástól vette át, de ezen a testtájon ő alkalmazta először.

Az volt a nagyszerű, hogy bele mert fogni különböző újításokba, és ezzel elősegítette a sebészeti beavatkozások és az általános orvostudomány fejlődését. Előadásokat tartott az egyetemen, sok cikket írt, könyvei jelentek meg a vérátömlesztésről, a hormon háztartás szabályozásáról és a rák sebészeti kezeléséről is. Külföldi irodalmat tanulmányozott, korszerű statisztikai vizsgálatokkal igazolta eredményeit, így fejlesztette a saját elgondolásait.

1929-ben Widder Ignác-díjat, 1969-ben Balassa-érmet kapott. Széles érdeklődési körére jellemző, hogy egyik utolsó cikkében arról írt, hogy egy epilepsziára használt gyógyszer egyszeri adagjával hogyan lehet megkülönböztetni az arcidegzsabát a közönséges fogfájástól, ezzel emberek százait ezreit megmenteni a felesleges foghúzástól.

Kedvenc történetem, hogy a kutatásairól ismert professzorként a kórház büféjében egyszer egy komolyabb összeget csúsztatott a büfésnőnek, mondván, hogy szeretne egy kísérletet végezni, de ehhez szüksége lenne a fiókban levő összes zaccra... Láttam ugyanis, hogy minden adag kávé 3 kanál friss őrlemény után egy kanál zaccal tömörítettek...A „kísérlet” sikerült: innentől mindig jó, erős kávé kapott, ahogy szeretete.

Rózsásné Kubányi Andrea

Dédike meg az első háború

Nagyanyám – aki az évtizedek múltával dédike lett – átélte két világháborút meg egy 56-ot.

94 évbe sok minden belefért, és sok minden kimaradt. A történelem mindig ott loholt a nyomában, meg-megelőzte, elijesztette, riogatta, aztán meghúzta magát egy kis időre, elringatta hazug módon, hogy aztán csontkezével újra lesújtson. Persze nem csak rá, de most róla akarok írni. Róla, aki úgy mesélt a háborúkról, hogy gyerekként is átéreztük a riadalmat és félelmet, de a mese végén kérges, meleg kezével végig simította az arcunkat, és feltette a vizet forrni, hogy ebédre kész legyen a szilvás gombóc. Megnyugodtunk, a háborúk elmúltak.

Szerettük csöndes derűjéért, egyszerű emberi bölcsességéért. Ma is idézzük mondásait, és tudom, hogy néhány mozdulatomban benne él, amíg én vagyok.

Az első világhégés még a hátszágban érte. Átvonultak ugyan katonák a falun, de meg se álltak. Fiatal férfiak, rendezett ruhában, fegyelmezett sorokban, kipirult arccal énekeltek. 1915-öt írtak, amikor – az utcabeli pletykás vénasszonyok szerint hirtelen, ripsz-ropsz – 7 év jegyesség után férjhez ment. Ő és a párja már tudták, hogy a behívó réme volt az, ami sürgőssé tette az olyan régen várt „igen” kimondását. Isten és ember előtt. Pár hónap múlva nagyapám – akit nem is ismertem, de aki nélkül nem lennék, és ez borzongatóan fura érzés – berukkolt, ahogy akkor mondták. Az esküvői fotó után az a másik, amin együtt vannak ők ketten, akkor készült, a bevonulás napján. Nagyanyám szemében a bizonyosság, hogy megvárja, nagyapáméban a bizonyosság, hogy visszajön. Teltek a hónapok, jöttek a semmit mondó lapok a frontról a kötelezően előírt szöveggel, hogy jól van, de

legalább jöttek. Aztán semmi. Végül egy hivatalos értesítés, hogy eltűnt. Nagyanyám könnytelen szemmel készülődött. Pénzzé tette, amit lehetett, és elindult a még üszkös városokon keresztül, vonatok lépcsőjén, tetején, katonai járművekre felsírva magát, hogy megtalálja a férfit, akit szeretett. A faluban rálegyintettek, amikor kiderült, hova lett, hogy elment valaki után ebben a pernyeszagú, holtakkal telirakott sötét világba, földetlen földig. Telt az idő, az otthoni kis ház kertjét belepte a gaz, a zsúpfedelet megbontotta a vihar, a bedőlt kerítés lécein szomorú zenét pengetett a szél. Teltek a hónapok, nem jött felőle hír, a rokonok meggyászolták, misét mondtak érte és a férjéért. Százvezrek haltak meg azokban az években vagy tűntek el nyomtalanul. Nagyanyám két évig járt a frontok nyomába, kérdezett és mutatta a fényképeket, amin rajta volt az ember, akit keresett. Néha beállt dolgozni ellátásért meg néhány filléréért, hogy folytatni tudja az útját. Volt katonai parancsnokságokon, keresett katonákat, akik ott szolgáltak, kijutott külföldi hadszínterekre, ahol tömegsírba rakták a holtakat, s ott már nem számított, ki melyik oldalon harcolt. Elfáradt, virágzó szépsége elhervadt, sötét hajában megjelentek az ősz szálak. Elpilledve bóbiskolt egy vonat fülkéjének sarkában, amikor megütötte a fülét egy harsány hang: – Van egy sérült katona a prágai kórházban, a légnyomás levitte a dögcédulát a nyakából, azt se tudják, honnan jött. Csak egy nevet emleget mindig: – Herminka, Herminka! Nagyanyám először sírta el magát, ült a vonaton, kezét összekulcsolta az ölében, és hullott a könnye. Egyszerre sírta el az összeset. Tudta már, hova kell menni a férfiért, akit szeret, s aki őt szereti, és nem felejtette el akkor se, amikor minden a feledés ködébe merült. Megtudta itt, két ország között, a senki földjén, egy zsúfolt vonaton.

Nagyanyám mindig azzal fejezte be ezeket a meséket, hogy lenézett a kezére – öreg, bütykös ujján ott volt a hajszálvékonyra kopott jegygyűrű –, és azt mondta: – Csak háború ne legyen! Soha.

Dédike, hol vagy? Félek.

Salánki Anikó

Anyák napja

Az lenne jó, ha ma egy negyven évvel ezelőtti május első vasárnapja előtti péntekre ébrednék, mert akkor végre beköszöntene az a nap, amire már egy éve várok, amikor is belesültem az anyák napi versbe az iskolában, és azóta álmodom arról, hogy kiköszörülöm a csorbát, mert irtó kínos volt a többi gyerek között ott állni olyan némán, mint a Balatonszabadi-sóstón kifogott hal, aki a szegyéntől színben éppen a vörös márnára hasonlít, mert persze Herskovits segítően akart bökdödni, de abból csak idegesítő bökdösés lett,

amitől még jobban elszégyelltem magamat, főleg, hogy láttam, hogy anyu is feszeng, aztán Kati néni megkönyörült rajtam és eltátogta felém a megváltó, két következő szót, amitől rögvest eszembe jutott a folytatás, de rémálmaiban még mindig ezek a kínos percek kísértenek, pedig nem beszéltünk róla azóta se, ezért van az, hogy ma nagyon meg akarom mutatni, főleg anyunak, hogy végre büszke lehessen rám, meg a hülye Belláknak, aki azóta is csúfol, de csak messziről, mert még emlékszik, hogy megtéptem az alma miatt, de azért is várom már a napot, mert a péntek délutáni ünnepség előtt mindenki beviheti és megmutathatja a tanító néninek, hogyan teljesítette az anyák napi feladatot, ami az volt, hogy anyák napi staféta, amiről először azt hittük, futkároznunk kell a szülőkkel, „miket ki nem talál már megint ez a Kati tanárnő, mikre rá nem veszi a szülőket, pedig kommunista szombat is lesz május elseje miatt”, zsörtölődött apu, de végül kiderült, hogy a staféta az, hogy mutassunk be valami olyan dolgot, ami a nagyszülők szellemi öröksége, ezt sem értettük először, és valami kísértethistóriára gyanakodtunk a Mózerrel, ami a mi szüleinkre száll, és ezt szórul-szóra leírtam, mert olyan szépen mondta Kati néni, „mi is részesülünk belőle, tehát generációkon átívelő, jövőbe tekintő értékteremtés, ami az értékmérés egyik modern formája”, amit egyáltalán nem értettünk, és anyunak kicsit ijedt is lett az arckifejezése, vajon mi akar ez lenni, de aztán még egyszer elolvasta és felkiáltott, „nahát, ez lehet egy süteményrecept is, amit anyutól tanultam, ő meg az ő anyukájától”, magyarázta, és ez furcsa volt, mint mindig, hogy az öreg nagymamára azt mondja, anyuka, mint én neki, de gyorsan túltettem magamat ezen, mert a süteménynek megörültem, bár ne tettem volna, mert ez úgy kezdődött, hogy a sütést megelőzően kitaláltuk, mit süssünk, és utána nekem gyöngybetűkkel le kellett írnom a receptet egy sima, fehér lapra, amit anyu a nyomdából hozott, melegen ajánlva, hogy tegyünk alá egy sorvezetőt, amit gémkapoccsal rögzítettünk is, el ne csússzon, mert a recept olyan hosszú volt, hogy elborzadtam, amikor megláttam, kérdeztem is, hogy egy darab finom sütemény biztosan ennyi kismindenből van-e, amire a választ csak anyu kisdobos esküre emelt és szívére tett kezének látványától hittem el, így először a véget nem érő hozzávalókat kellett leírnom, utána részletesen az elkészítés módját, s amikor azt hitték, nem hallom, apu még mormolta is, hogy Marikám, előbb megsütöd, minthogy a receptet a gyerek leírja, amin dühöngeni kezdtem, egy-két könnycsepp kibuggyant a szememből, rá a fehér papírra, persze el is mázolódtott a sötétké tinta, de akkor már hangosan zokogtam, hogy miért mond ilyeneket, hiszen én kitűnő tanuló vagyok, erre apu úgy megijedt, hogy azt ígérte, ha abbahagyom a sírást, elvisz a Tabánba és egy egész óráig fog lökni a hintán, és felmehetünk a fenti játszótérre, folytatta rémülten, sőt, még egy vattacukrot is vesz, rimánkodott, csak hagyjam abba, pedig ekkor már nem sírtam, csak

könnyben úszó, kivert árvagyerek arcot mímelve, hüppögve próbáltam minél több ígéretet kicsikarni belőle, és épp a kiskutya kérésnél tartottam, amikor anyu adott egy pohár vizet, és közbeszólt, hogy jó, most már mindenki nyugodjon meg, apu fejezze be a fürdőszobátükör felfürását, én meg írjam tovább a receptet, mert ő abból akarja sütni a sütit, tehát nagy bánatomra a kiskutya a levegőben maradt, de már sokkal nagyobb kedvvel körmöltem tovább, így lassan, de biztosan elkészültem vele, másnap délután pedig nekikezdünk a munkának, előszedtük a kamrából a hozzávalókat a baracklekváros-diós közepű, linzeres túrós süteményhez, amihez sok friss hozzávaló kell, ezért a túrót, vajat, tejfölt és a tojást a piacról hozzuk, de legnagyobb csodálkozásomra már minden a kamrában pihent, persze, mert mindent megvettem, mondta anyu, a sütésnek-főzésnek az a titka, hogy elő kell készülni rá, nem akkor kell kapkodni, amikor már ott állunk a tűzhely előtt, és zárva van a közért, magyarázta, és akkor jöttem rá, hogy ez bonyolultabb folyamat lehet, mint amilyennek képzelem, még apu is roppant segítőkész volt az előző napi elszólás miatt, látszott, hogy ő is igyekszik kiköszörülni a csorbát, mint én majd az ünnepségen, de anyu végül megszánta és mondta neki, hogy „menjél, apukám, feküdj le egy kicsit, amíg elkészülünk, majd az illatra gyere ki”, és egy pusztit is nyomott a feje búbjára, amitől apunak felderült az arca, vigyorogva nyomott egy barackot a fejemre és hálásan besurrant a szobába aludni, mi meg végre nekiálltunk linzertésztát sütni, krémet keverni, habot verni, diót darálni, lekvárt kenni, még csinos habsipkát is terveztünk a tetejére, mint a Rákóczi úti Uránia cukrászdában, ettől majdnem Rákóczi túrós lesz, örült meg anyu, és én nem értettem, hogy kerül ide a szabadságharcos Rákóczi, anyu sem tudta, de mondta, hogy majd nagypapának szól, és ő bemegy a Széchenyi könyvtárba és kinézi nekünk, vagy beballag a Vendéglátóipari Múzeumba, ami tőlük egy köpésre van a Várban, a köpésrét én mondtam, és anyu megdorgált emiatt, ám a süti linzertésztája épp megsült, ezzel szerencsére elterelődött rólam a figyelme, viszont én nem hagytam abba a témát, és a túró simítgatása közben megkérdeztem anyut, hogy mindenki ezt csinálja-e, ha nem tud valamit, hogy könyvtárba, meg múzeumba jár-e, elgondolkodott és azt mondta, hogy mivel nincs egy mindentudó nagylexikon, vagy egy gép, ami mindenre tudja a választ, ezért valószínűleg igen, és én rögtön elképzeltem, milyen egyszerű és nagyszerű volna, ha lenne egy ilyen szupergép, egy olyan robot, mint a rádióban a Mikrobi, amitől megkérdeznénk, hogy került a Rákóczi a túrósba, és az válaszolna, de anyu mondta, fejezzem be a Rákóczi-zást, és kenjem egyenletesen a túrót, mert mit fog szólni Kati néni holnap egy hullámos túróshoz, erről nekem eszembe jutott a csorbaköszörülés, ezért attól a pillanattól fogva csakis a süteményen járt az eszem, gyorsan elkészültünk vele, apu még álmos szemekkel jött ki a friss sütemény illatára, és mivel

kettőt sütöttünk, egy cifrábbat az iskolába, és egy egyszerűbbet, családi fogyasztásra, mondta apu, ezért a délutáni kávé mellé megkóstoltuk, lemeóz-zuk, nevetett anyu, nehogy rosszat vigyünk a többi gyereknek, és megállapítottuk, hogy tökéletes lett, a linzer a vajtól roppanósan omlós, a túró a citromhéjtól üdén édes, a nyáron eltett sárgabaracklekvár közepén kellemesen csúszóssá varázsolta az egészet, a diódarabkákat a pofazacskómba eltéve pedig még sokáig meg tudtam őrizni a sütemény ízét, mint egy hörcsög! nevetett apu, és én rögtön lecsaptam rá, és helyeseltem, ó, milyen jó is volna, ha lenne egy hörcsögöm, erre apu megpaskolta az arcomat, és azt mondta, elég egy családban egy hörcsög, és nekem lassan esett le, hogy rám céloz, de nem sértődtem meg, hanem elkezdtem hörcsögöset játszani, és apu teli szájjal mondta, hogy mégiscsak jó ötlet volt Kati nénitől ez a staféta, máskor is kitalálhat ilyet, szereti az értékmentés ilyen modern formáját, erre anyu is nevetett, bár nem egészen értettem, miért, de nekem is jó kedvem kerekedett, még az sem zavart, hogy az öcsém is felébredt és ott nyammogott fülig túrósan és lekvárosan, a haján is linzermorzsák lógtak, de ez sem volt baj, mert anyu gyorsan beültette a kádba, hagyta kicsit, hadd játsszon, mi addig elmosogattunk, elpakoltunk, addigra este is lett, én a fáradtságtól és izgalomtól a tévémaci után azonnal elaludtam, és ahogy reggel elégedetten megállapítottam, szerencsére nem a tavalyi anyák napjáról álmodtam, a sütemény is rendben, a vers és az ének szövege a fejemben volt, ezért a legnagyobb lelki nyugalommal készültem az iskolába, ahova délután ötre vártuk a szülőket, mert apukák is jöhetnek az anyukákon és nagymamákon kívül, mondta Kati néni, ez így demokratikus, és elmagyarázta, hogy az anyukák, meg nagymamák nagy tiszteletet érdemelnek, mert ők hozták világra a gyermekeiket, ők tanítják őket beszélni, meg a szépre-jóra, és elsősorban ők gondoskodnak arról, hogy tisztességes ember legyen belőlük, de az apukák is helytállnak, mert ők meg több munkát vállalnak a munkahelyükön, hogy a családjuknak mindene meglegyen, sőt, a Fekete apukájának három állása is van, van ugye, a fő, a másod- és a harmadállás, amit először harmatnak értettem, és elképzeltem Fekete apukáját, ahogy a reggeli harmatban áll, és ezért még pénzt is kap, gondoltam, ezt én is meg tudom csinálni, meg is írom majd a tatabányai nagymamámnak, szóljon a méhész bácsinak, hogy a harmatméz készítésbe én is beszállok nyáron, úgyis korán kelek, szívesen álldigálok mezítláb pénzért egy kicsit a hűvös hajnali harmatban, de azután a tanító néni elmagyarázta, hogy majd a törtéknél fogjuk tanulni, mi az egyharmad, egynegyed, amiből egy egész lesz, mint amibe a Fekete Gabi apukájának a fizetése áll össze a több munkából, ezért gyorsan meggondoltam magamat, mert nekem nem egyharmad pénz kell a helyben állásért, akármilyen szép is a nyári napfelkelte, hanem egy egész, ráadásul egyszerre, nem

pedig apránként, összegezve tehát az apukák is megérdemlik, hogy ott legyenek az anyák napi ünnepségen, bár az én apukám éppen ügyeletes lesz a szanatóriumban, „és mégsem mondhatom, kérlek, hogy anyák napjára megyek, miközben, tegyük fel, elromlik egy műtőlámpa, vagy egy lélegeztető gép”, mondta apu kissé fellélegezve, mert láttam, hogy amúgy sem komálja az iskolai ünnepségeket, igazolt hiányzó, felmentése van, mondta anyu kissé bánatosan, de én örömmel vettem fel reggel a fél ünneplő ruhámat, mert a blúzomat csak délután a napköziben veszem fel, hogy nehogy leegyem, rém-üldözött anyu, mert a lelki szemei előtt megjelent a hófehér ingben feszítő gyerekserег, aminek a közepén, ó borzalom, ott állok én sóska-foltosan, ezért megígértette velem, hogy kibírom délutánig, és én kisdobos becsületszavamra, a szívemre tett kézzel megígértem neki, amit persze rögtön megbántam, és gondoltam, hogy majd trükközni fogok, és már ebéd után átveszem, de erre nem került sor, olyan gyorsan elszaladt a nap, és délután lett, annyi tennivaló volt, és olyan megtiszteltetés ért, amit nem is tudok szavakba önteni, ugyanis a tanító néni engem, meg a Somogyit küldött ki az Astoria aluljáróban lévő virágboltba az osztály legidősebb nagymamájának ünnepi csokráért, és olyan nagylánynak éreztük magunkat, hogy tanítási időben, ketten együtt sétálhattunk, felnőtt kísérete nélkül az utcán, hogy elfeledkeztem a blúzról, a markomba szorítottam a kockás, vagyis négyzetrácsos füzetlapba tekert húszforintost, ami teljesen átizzadt, mire a virágoshoz értünk, aki már várt minket, átadta a gyönyörű, tavaszi csokrot, a visszajáró 12 forintot visszacsomagolta a kissé megtépázott, agyongyűrögetett kockásba, adott egy-egy szem negró cukrot, amit utálok, de anyu szereti, ezért elterveztem, hogy az ünnepség után személyes ajándékként majd átnyújtom neki, addig jó helye lesz a zsebemben, és ábrándozásomból csak a Somogyi hangja ébresztett, aki éppen azt taglalta, vajon a tanácselnök helyettes bácsi ugyanaz lesz-e, aki tavalyi veteránnapon is jött köszönteni, mert ha igen, akkor lehet, hogy ő a hivatalos köszöntőember a tanácsnál, morfondíroztunk, aztán felgyorsítottuk lépteinket és visszafelé már futottunk az iskolába, nehogy a tanító néni megszidjon ezen a szép napon, de közben hangosan énekelve gyakoroltuk az orgonaágát, én meg fennhangon daráltam egyedül az édesanyámvirágosátálmotamot, nehogy belesüljek, és mire visszaértünk, a többiek éppen elkezdték átrendezni a termet, de mindenki körénk sereglett, kíváncsiskodtak, hogy hogy volt a virágvásárlás, még a negrót is elmeséltük nekik, igaz, a Somogyi csak a szájában lévő iciri-piciri, alig látszót tudta már csak megmutatni a nyelve hegyén, azután pakoltunk, átöltöztünk, arcot és kezet mostunk, és máris kezdtek özönlenni a fényes mosolyú, büszke anyukák, a ráncos, vaníliás kifli illatú nagymamák, meg egy-két szégyenlős apuka is megjelent, akik úgy tettek, mintha itt sem lennének, és egymás között az utolsó padokban mindenféle

„demokrácia van kérlek, miért ne lehetnénk mi is itt”, típusú mondatokat váltottak, sűrű fejbólintások, homlokráncolások és hűmmögések közepette, majd megérkezett a tanácselnök bácsi, és mi egymásra néztünk a Somogyival, bólintottunk, mert tényleg ugyanaz a kopasz, kövér köszöntőember jött, aki tavaly is itt volt, és aki most féltőn, karonfogva vezette a Tóvári kilencvenkilenc és fél éves nagymamáját, úgyis mint a kerület legidősebb lakóját, nehogy itt essen el, és legyen combnyaktörése a karjai között, röhögcsélt a hülye Bellák, de a Mózer kupán vágta, ezért egy kis rendezetlen, bár néma dulakodás alakult ki a fiúk között, de a tanító néni szigorú pillantásától azonnal ismét mozdulatlanná dermedtek, majdnem olyan mozdulatlanná, mint én, mert még nem jött anyu és az én nem öreg nagymamám, és ettől majdnem elkezdtem pityeregni, már szinte teljesen átadtam magamat a keserűségnek, mi lesz itt a csorbával, de végre feltűnt anyu a kék-szürke selyem dzsörzé ruhájában, amit olyan selymes anyagból varrt Mici néni, a varrónőnk, hogy imádtam hozzásimítani az arcomat, és órákig tudtam volna simogatni, mögötte feltűnt a frissen fodrászolt, anyunál kissé magasabb nagymamám alakja az ajtóban, és akkor már én is lelkesen integettem, meg puszt dobáltam, de Kati néni engem is leintett a szemével, és lassan zsongássá szelídült a zaj, Kati néni becsukta a teremajtót, kiállt középre, köszöntötte az egybegyűlteket, majd elkezdtek a verses-dalos műsort, és én észrevétlenül túljutottam az orgonaágán, meg a virágosátálmodtamon, láttam anyu szemén, hogy nemcsak kiköszörültem a csorbát, hanem irtó büszke rám, oldalba is bökte a nagymamát, pedig ő nem szokott tiszteletlen lenni az anyukájával, aztán a tanácselnök-helyettes bácsi szuszogva, izzadt, vörös homlokát egy fehér lepedőnagyságú zsebkendővel törölgetve köszöntötte a Tóvári nagymamáját, aki a kezével tölcseért formálva a füle köré, láthatólag örült ennek, meg a csokornak is, vigyorogva egymásra is néztünk a Somogyival, majd búcsúzóul, a Tóvári nagymama tiszteletére a kis Pege hegedült egyet, a Pacsirtát játszotta, de olyan gyönyörűségesen, hogy nemcsak a kerület legöregebbje, hanem az anyukák is mind sírva fakadtak, és láttuk, hogy titkon a tanító néni is elmorzsolt egy könnycseppet a szeme sarkában, emiatt az utolsó trilla elszálltával kissé krákogva szólította fel az ünneplő sereget, hogy fogyasszuk el közösen a behozott finomságokat, amivel a múlt értékeit a jelenbe helyeztük, és mi jóízűen nekiestünk az értékmentő süteményeknek, amik életmentőnek is bizonyultak, hiszen az izgalomtól a dagi Nagy kivételével, alig ebédeltünk, pedig ünnepi ételsor volt, betűtésztás paradicsomleves, rántott tonhal, rizs és uborka, lekváros piskótatekercs, meg szilva ivólé, amit mindenki szeret, ezért most megkettőzött étvággyal, felszabadulva faltuk egymás süteményeit, a tanácselnök-helyettes bácsi egy tányérból evett a Tóvári nagymamájával, és valamin nagyokat nevettek, aztán, amikor minden

elfogyott, és minden anyuka megtalálta a saját gyerekét és rálelt a generációk óta őrzött, becses, családi süteményes tálcára, és kihálálkodva magát megköszönte Kati néninek, hogy ilyen jól sikerült anyák napját kerekített, mindannyian elindultunk haza, ahol az öcsémmel épp várat építő nagypapa nagyon megörült a jöttünknek, hiszen addigra ő is rettentő éhes volt és már indult volna haza, mert Dózsa-Fradi rangadó lesz a tévében, de anyu kérlelni kezdte őket, ne menjenek már haza anyukáék, ha már egyszer anyák napja van, aludjanak itt, Guszti úgyis dolgozik, hát, jól van lányom, mondta a nagymama, sok jó ember kis helyen is elfér, kontrázott a nagypapa és iszkolt, hogy bekapcsolja tévét, hurrá, rikkantottam én, csakhogya én is hozzátegyek valamit az invitáláshoz, ujjá, selypegte a kis vigyori, majdnem hároméves is tapsikolva, és egy meghitt este eltöltése után anyu párnájára tettem a kissé megolvadt, ragacsos, picit nadrágzsebbolyhos negró cukrot, hogy majd örüljön lefekvésnél, amikor megtalálja, én meg a földre ágyazott fekhelyen, le-lecsukódó szemmel hallgatva nagypapa Don-kanyarbeli történeteit – hát, így érne véget egy gyönyörű napom, ha ma egy negyven évvel ezelőtti reggelre ébredtem volna.

Sári Edina

Régi óra halkan jár

- Ez itt egy rádió! – mutatta be apám a csodát.
- Mi az, a rádió! – kérdeztem, mert még addig a pillanatig, öt éves koromig nem láttam rádiót, úgy ahogy sok gyermek és felnőtt sem látott!
- A rádió egy beszélő láda!

Valóban, a rádió olyan volt és akkora, mint két egymásra rakott lekváros láda, csak sokkal szebben mutatott. Csiszolt és lakkozott barna falemezből készült csoda volt. Elöl furcsa, talán valamilyen különleges textilanyag fődte melyen halvány fény világított át és egyúttal szellőzött is. Alulsó részen, két gomb volt látható melyek úgy festettek, mint kifejezéstelen szemek, közöttük egy üvegcsík csillogott ismeretlen jelekkel és számokkal. Az üvegcsík mögött egy vörös, függőleges rudacska mozgott jobbra és balra aszerint, hogy merre csavartad a jobboldali gombocskát. Ezt a műveletet csak egyedül apámnak szabadott végezni, nekem még ránézni sem!

- Ha hozzáérsz, leharapja az ujjadat! – ijesztett meg apám.

Amikor egyedül maradtam, titokban, rettegve mutatóujjammal hozzáértem. Nem történt semmi, aztán a sikeren felbuzdulva, de szintén rettegve megfogtam a kifejezéstelen szemeket, egyszer az egyiket, azután a másikat. Megállapítottam, hogy a rádió nem harap!

De aztán, és azután mindennap félve, ugyan, de megsimogattam, amikor tehettem!

A rádió napközben hallgatott, este, amikor apám hazajött a munkából, hóna alá vette, engem kézen fogott és elvezetett a szomszédhoz, csak ott szólalhatott meg a rádió az egész faluban, mert csak oda jött meg drótokon a rádió lelke! Miután bementünk a rádióval a szomszédhoz, egymás után jöttek az emberek, kevesebb néni és gyermek, mint bácsi, mert a faluban akkor csak az esperes elvtársnak és a gyárigazgató elvtársnak volt rádiója! A rádió csak azután szólalt meg miután bedugták a madzagját a falba. Rájöttem, hogy nálunk azért nem működik, mert nincs luk a falba, ahová bedugják a madzagot. Miután bedugták előbb recsegett, ropogott, aztán megszólalt. Kezdetben nem értettem mit mond, de idő teltével megtanultam megérteni. Legtöbbször azt mondta: „Kossuth rádió Budapest, pontos időjelzést adunk,” vagy „híreket mondunk!” Az én műsorom az Esti mese volt, amikor azt hallottam kilenc órakor, hogy: „Jó estét gyerekek, remélem, ágyban vagytok már”, akkor én húzódtam is minél közelebb hozzá.

Volt egy másik kívánságműsorom is, divatját járta akkor egy fülbemászó, lágy dallamú érzékes sláger, olyan gyakran hallgattuk, hogy édesanyámmal és húgocskámmal hamar meg is tanultuk. Esténként, amikor valamilyen okból apánk kimaradt és nem mentünk át a szomszédhoz a rádiókkal, a petróleumlámpa világánál kórusban, újra és újra elénekeltük.

*Régi óra halkán jár,
Belsejében táncos pár.
Mindig táncot jár és
folyton arra vár, hogy
Álljon meg az óra végre már.*

A szakasz utolsó sorát tévesen tanultam be és úgy is énekeltem, addig, amíg édesanyám többszöri alkalommal ki nem javított:

„Álljon meg az orra vére már.”

A rádióban hallottam azt is, hogy meghalt Sztálin elvtárs, szóltam édesapámnak is, hogy meghalt Sztálin elvtárs!

- Tudom! – mondta apám majd hozzátette. – Előbb kellett volna meghalnia!
- Óvó néni, meghalt Sztálin elvtárs! – Jelentettem be az óvodában is.
- Tudom! – mondta az óvó néni is és hozzátette. - Nagyon sajnálom!
- De édesapám azt mondta, hogy előbb kellett volna meghalnia!

Az óvó néni félrevont és nagyon rám pirított azt mondta, ha még egyszer ilyen butaságot mondasz, megpofozlak! Nagyon megijedtem erre és többet

nem akartam óvodába menni. De apám még nagyobb dühbe gurult, amikor megtudta.

- Te tömlecbe akarsz záratni engem? – ismét iszonyúan megijedtem.

Azután minden reggel édesanyám vesszővel kergetett az óvodáig, és ez az időszak rettenetes rossz volt!

Ötvenhatban izgalmas estékre emlékszem. Minden alkalommal zsúfolásig megtelt a szomszéd nagy szobája férfiakkal és nőkkel, gyermekeket nem engedtek be oda csak egyedül engem gondolom, azért mert miénk volt a rádió. A szobában úszott a cigarettafüst és a feszültség, a hallgatóság csak fojtott hangon és ritkán tárgyalt! Amikor bekövetkezett a legszomorúbb nap a férfiak tenyerükbe temették arcukat, az asszonyok visszafojtott zokogással sírtak. Olyan volt ez, mint egy temetés, rám is átragadt a szomorúság, amelyet bánatos hangú énekemmel fejeztem ki.

*de végére járt,
mert felhúzták az órát már.*

Láttam, hogy keserű szemrehányással néznek rám az emberek és hamar kettőbe haraptam az éneket. Apám odajött, megrángatta vállamat és könnyekkel küszködve mondta:

- Fiam, magyar testvéreinket ölik az oroszok, és te énekelsz?

Ezzel egy időben jutott el a tudatomig, hogy valaki a rádió hullámain végső elkeseredésében segítségért könyörög:

- Segítség!

Az után tudtam meg, hogy ez Nagy Imre utolsó rádióbeszéde volt, de akkor még csak büntudatot éreztem, mint egy gyermek, aki rájött arra, hogy hibát követett el, de nem tudja, hogy hol és mit!

A malomkerékre, vizet vezető csatorna fölötti palló szélén ültünk és lábainkat a vízbe lógattuk Lilikével. Jól tudtuk, hogy nem szabad átbújni a híd korlátfái között, de nem törődtünk vele. Lilike egy szál szegfűvet tartott a kezében és azt mondta:

- Ha elénekeled nekem a „Vén óra dalát” neked adom a szegfűvet! De csak azt a részt énekeld, el neked kérlek, hogy:

*Egy édes csók csattan,
s a fiú felpattan:
Feleségül veszlek téged már.*

Alighanem életem utolsó szegfűve lett volna, amit Lilike át akart nyújtani nekem, és amit a kis ügyetlen a sebes folyású vízbe ejtette. Amikor látta a virágot

ellebegni felsikoltott és sírni kezdett! Mire én tette készen beleugrottam a lajba de nem léptem kettőt, a csúszós algákon elsikulva háttal a vízbe estem! Súlyos sodrása volt a víznek és hiába is kapaszkodtam a csatorna szélébe, mert nem tudtam megkapaszkodni. A sodrás kegyetlen kitartással ragadott a malomkerék fele, hogy az darabokra szaggasson. Az Isten vagy talán az őrangyalom egy halászt rendelt oda, hogy megmentsen, hogy végigszaladva a csatornát tartó gerendák végein elkapjon és kihúzzon mielőtt a kerék lapátjai kaptak volna el!

A sánta lányt is megtanítottuk a Vénóra dalára, a sánta lány a szomszédból járt be ránk vigyázni, amikor édesanyánknak nagyon fontos intéznivalója akadt. Legtöbbször az ágyban ültünk hárman a sánta lány, húgocskám és én, néztük a petróleumlámpa lüktető fényét, az árnyékba megbúvó, néma, lógó madzagú rádiót. Közben folytonosan énekeltünk, még néha kisöcsém is velünk gőgicsélt a bölcsőből:

*Tik, takk, tik, takk figyelj csak reám,
hallgasd meg a vénóra dalát.
Elmond néked egy igaz mesét,
talán megtörtént!*

Bejött egyszer egy kalapos legény a nyári szürkületben és sokáig sugdosott a sánta lány fülébe, aki eleinte nem akart beleegyezni a dologba, de aztán kötélnek állott. Azt mondta nekünk, hogy neki ki kell mennie, mert érkezik a tehén a csordából és, hogy be kell engednie a kapun nehogy, elkóboroljon! De mi ne szájunk le az ágyból, mert hamar visszatér!

Ma sem tudnám megmondani, hogy miért lestem utána az ablakból és megláttam, hogy nem a kapu fele halad, hanem a tornác alá. „Pisszet” intettem a húgocskámnak, nesztelenül végigcsontam a tornácon, majd lefeküdtem a deszkapadlóra és lestem lefele a lyukon. Mindent láttam és hallottam, habár akkor még nem értettem mit, miért tesznek. De később amikor visszajött a sánta lány megkérdeztem, hogy feleségül veszi-e a legényt?

- Azt én nem tudhatom, de miért kérdezed? – nézett rám gyanakodóan.
- Hát, csak azért mert benne van az énekbe:

*egy édes csók csattant
s a fiú felpattant
Feleségül veszlek téged már.*

- Ez csattan! – mondta belepirulva és gyengéden pofonlegyintett.

Már első osztályos voltam, vagy második, talán amikor a tanító néni azt kérte, hogy mindenki énekelje el kedvenc énekét. Énekelt, ki olyent, ki olyant még a

kicsikutya tarkát is, én természetesen a Vénóra dalát kezdtem énekelni. Amikor odáig értem az énekkel, hogy:

*egy édes csók csattant,
s a fiú felpattant:
Feleségül veszek téged már.
Egy forró csók.
Oly édes volt,*

- Elég! – kiáltott rám a tanító néni. – ki tanította neked ezt a förtelmes éneket, ez a szennyes és erkölcstelen kapitalizmus káros maradványa? Tanulj meg egy normális kommunista érzelmű éneket, mind például:

*Rózsa, rózza labda rózza virága,
A szeretőm élmunkás a brigádban,
Én vagyok a versenytársa lelki kedvese,
Ketten leszünk egymásé a jövőben!*

Én akkor énekből négyes osztályzatot kaptam és egy nagy lelki megrázkódtatást!

A marosvásárhelyi rádiónak a hatvanas évek közepétől lettem rendszeres hallgatója. Most visszagondolva a kommunista időkre sokkal világosabban tudom felmérni a rádió pótolhatatlan szerepét. Szigorú irányelvek voltak akkor a rendszer és a kormány részéről. Nem lehetett akármit mondani csak azt, amit a pártunk és kormányunk engedélyezett, mert ellenkező esetben a súlyos megtorlások nem maradtak el! És mégis azt, hogy Székelyföld ennyire megmaradt Székelyföldnek, azt a kultúra, nyelv, irodalom és folklór megőrzőjének és terjesztőjének a marosvásárhelyi rádiónak is köszönhetjük! Nemcsak mi de más is tudta, hogy Marosvásárhely a székelység fővárosa! A székelységet pedig úgy lehet meggyengíteni, ha fővárosát felhígítják idegenből betelepített emberekkel!

Visszatérve a kis rádióra, ugyanazon a készüléken hallgattam évek hosszú során adásukat. Volt időszak, amikor édesanyám, mint élmunkás adott interjút, melyeket mindannyiszor az összegyűlt szomszédokkal közösen hallgattunk meg. Később a hetvenes évek elején tőlem vettek interjút, munkámról, a kultúráról és a munkás értelmiségiek szerepéről. Interjú után, amikor azt kérdezték milyen ajándékműsort szeretnék hallani gondolkodás nélkül rávágtam: A „Vénóra dalát!” Sajnos, mint a kétszer azt mondák, hogy technikai okok miatt ezt nem tudják adni!

A rendszerváltás után történt, akkor már nyugdíjas voltam, kis erdei házamban pihentem az aznapi munka fáradalmait. A tárt ajtó keretében bólogatva sugdostak egymás fülébe a szemközti domb fiatal fenyői. Neszezésük egybeolvadt a Vargyas szelíd csobogásával. A végtelen nyugalmat és békét

árasztó csöndben a vásárhelyi rádió hullámain megkeresett engem, az el nem felejtett, és rég nem hallott életem nagy slágere:

*Régi óra halkan jár,
belsejében táncos pár.
Mindig táncot jár és,
folyton arra vár, hogy
Álljon meg az óra végre már.*

Az emlékezés hullámai úgy zongoráztak végig az egész énemen, hogy soha nem tapasztalt mértékben érzékenyültem el! Majd a sláger végén felcsendült a bemondó örömteli hangja:

- „Itt a Marosvásárhelyi rádió! Egész nap magyarul!”

Lám, ilyen kis apró örömek is elegendőek nekünk, székelyeknek ahhoz, hogy boldogok legyünk! Csak annyi is, hogy rádiót hallgathassunk és emlékezhessünk, őseink földjén egész nap, ha lehet magyarul!

Véleményem a meséről

Merjünk nagyok lenni, merjünk nagyot álmodni, merjünk nagyot megvalósítani az emberiség hasznára válni! Erre bátorít a mesék világa.

Amíg az emberi korlátoltság, mint idő, lét, helyváltoztatás, szociális méltányosság, ilyen szűk korlátok közé szorít bennünket addig lesz igény rájuk. Mert a mesék virtuális-valóságai nagyobb esélyekkel kecsegtetnek az elérhetetlen eléréséhez, és mert vágyaink jóval fejlettségünk előtt száguldoznak, a meseműfaj örökéletűsége ítéltetett!

Hölgyek és urak tiszteletem!

Sebők Mihály

Katika Köntöse

A kapálás a legnehezebb és legkényelmetlenebb munkák egyike, aki életében kapált az ismeri, aki nem kapált az ne is ismerje meg. A pityóka (krumpli) kapálásának technológiáját írásom jobb megértése érdekében néhány szóban be kell önöknek mutatnom:

Fontos az, hogy a kultúrnövényt, mármint a pityókát megkülönböztessed a gyomnövényektől melyek néha fejlettebbek az előbbinél. Ezekután behajtod a fájós derekadat és a gyomnövényeket egyenként, gyökerestől kitéped a földből, lerázván gyökerükről a földet, érintetlenül hagyva a kultúrnövényt!

Azután, de csak azután következik a tulajdonképpeni kapálás, amely abból áll, hogy a növény körül a földet fellazítod és felhompolod anélkül, hogy kívágnád a krumplit!

Ez idáig nagyon egyszerű, de mindezt hajlított derékkel kell végezni reggeltől estig legtöbbször a tűző napon. A nehéz munkát még nehezíti, mert nálunk Székelyföldön minden nehezebb, mint másutt. A Hargita környéki talaj, mely nagy agyagtartalma miatt szárazon szíjas mintha úthenger járta volna meg, nedvesen meg nagy darabokban ragad a kapához!

Bevezetőül ennyit a kapálásról és a továbbiakban elmesélem, Katika történetét, aki az én édesanyám volt nyugodjon csendesen!

Fiatal leányka volt, olyan hatodik, hetedik osztályos lehetett, cifra szoknyácskát, köténykét, ingecskét, satöbbit akart vásárolni magának. Voltak már neki ugyan csepüből készült ruhái, de több barátnője már bőti anyagból varrott, cifra ruháikban büszkélkedhettek. Hát ő is ilyesmit akart, mert bár szegény is volt, szerény is volt, de azért meglátta a szépet és igényei a kor után igazodtak, hiszen leánygyermek mind ilyen és ez így a természetes! Mivel erről az ének is a következő képen vélekedik:

*„Gondja van a szép ruhára
Meg a, csinos járására!”*

Elhatározta, hogy elmegy ő kapálni és kikapálja annak a köntösnek, valónak az árát, amit venni fog majd a falu egyetlen üzletében. Már el is ment megnézte a háromféle szövetet, megtudta mindeniknek az árát és azt is kiszámította, hogy hány napot kell kapálnia, a kellő pénzt megszerzéséért.

- Ne menj te kapálni drága Katikám! – mondta Ilona nannyó, aki nagyon féltette leányát. – Mert gyerek vagy te még, nem erősödtek még ki a csontjaid, gyengék a karjaid, derekad is gyöngye, lebetegít a kemény munka!

De az Katika nem hallgatott nannyóra és másnap elment Cseréskerbe pityókát kapálni. Nehezen telt el az első nap, szerencséjére egy öregasszony volt a munkaadója, aki már nem bírta a fiatalos gyors tempót. Egymás mellett dolgoztak Katika egy hajszálnyit hátul maradt, hogy ne zavarják egymást, ahogy a sor végére értek ötpercnnyit „szusszantak” aztán kezdtek egy újabb sort. Így ment ez egész nap, dél fele már olyan élesen sütött a nap majdhogynem a földhöz szegezte őket. Ráadásul még a karjai is sajogni kezdtek, a dereka elállt és tenyerére vízhólyag lett a nagy igyekezettől! Ebéd után alig bírt felállni, úgy érezte, hogy naplementéig egy egész örökkévalóságnyi idő telt el!

Este nannyó sósborszesszel súrolta meg derekát és fájó karjait és hideg vizes borogatást rakott rájuk. Akkor Katika úgy aludt el, hogy még nem tudta eldönteni a háromféle anyagból melyiket vegye meg köntösnek. Mert azt már kiszámította, hogy egy heti kapálásból tud venni egy köntösre való anyagot! Jó tanuló hírében állt, csupa kitűnő, jeles és dicséretes volt az értesítője. Akár doktornő vagy tanítónő is lehetett volna így mondták a tanítók, mert jó eszű lány volt. Csakhogy a „móddal” volt a baj, no meg az oroszok is abban az időben jöttek be a románok-

kal közösen, hogy jobb legyen, rendszerváltás következett és egy évig nem volt iskola! Meghalt a tudomány, művészet a normális, kiszámítható élet!

Második napon még kinszenvedés volt a munka, fájtatta tenyerét, karjait és derekát, de akkor sem maradt le az öregasszony nyomából és csak ritkán szólították meg a minőségért. Harmadik nap már megelőzte a munkaadóját és a sor végénél a borozdán üldögélve pihenhetett pár percet! Ezt bizony rosszul tette, mert az öregasszony nem volt rosszindulatú ugyan, de csípte a szemét, hogy amíg ő kapál, addig a napszámosa üldögél és ábrándozik. Mert Katika akár dolgozott, akár pihent mindig ugyanazon a dolgon ábrándozott egy piros színű, fehérbabos szövetből készült köntösön! Nem is hagyta sokáig szó nélkül az öregasszony, hogy rendre ne utasítsa kis napszámosát:

- Hallodé te leánya, ne semmiskedj ott a borozdamarton, hanem amíg megszusszannál, szedd össze a kitépett gyomokat, hord ki a föld végébe! Aztán elmehetsz a forrásra is egy korsó vízért, mert ami van azt a nap meglangyosította! Ha azzal végeztél gyomlálj előttem, hogy hamarabb haladjak, mert öreg vagyok én már, de láthatod, még sem üldögélek!

Mit tehetett Katika, kislány volt, napszámos volt, szaporán végrehajtotta a kiadott feladatokat, de azután ő is elhuncutodott. Már nem sietett annyira, hogy lekerülje az öregasszonyt, hanem nyugodtabban dolgozott lépést tartva vele.

Teltek a napok, már eldöntötte, hogy mit vásárol meg és abban is reménykedett, hogy talán még cukorkára is marad majd miután kifizette az anyag árát. Keresztanyjához fogja vinni a kelmét, nem bízza akárkire, a keresztanyja legjobb varrónő volt a faluban. Volt neki egy fekete Zingervarrógépe aranyárga festékkel kicifrázva. Sokszor megcsodálta munkaközben és elragadtatásában meg volt győződve arról, hogy ez a világ legértékesebb holmija és el sem tudta képzelni, hogy valaha neki is legyen egy ilyen drága kincse!

- Majd amikor az anyagot hozod Katika keresztleányom, azonnal annak fogok, és még aznap megvarrom neked! – ígérte meg és ő ere a beszédre kimondhatatlanul boldog lett.

Még az sem szegte kedvét, hogy csak szombat este kapja a munkadíját, de vasárnap értelemszerűen nem lesz kész a köntöse, mert az üzlet is zárva. Majd csak hétfőn fogja megvásárolni és keddre lesz készen! Nem baj az nyugtatta magát a fontos, hogy jövővasárnapra, Szent Péter, Pál búcsújára abban mehessen templomba!

Mindent eltervezett előre semmit nem bízott a véletlenre, csak az időnek kellett odatelnie. Teltek is lassan a napok, a hőség után felhős napok következtek és langyos nyári szellők fújdogáltak, hogy munkájukat elviselhetővé tegye. Egyik szántón végeztek, mentek a másikra ahol már a kapálás is könnyebben ment és a pityóka sem volt gyomos. Szombat késő délutánra

elvégezték a munkát. Amikor hazamentek az öregasszony kifizette. Katikának nagyot dobbant a szíve, ennyi pénze még soha nem volt életében!

Otthon még többször „megolvasta” aztán mindannyiszor zsebkendőjébe kötötte és a kredencbe rejtette az ágyneműk közé. Vasárnap templomba menet és jövet nem szólt senkinek úgy akarta, hogy titokban maradjon és a maglepetés erejével hason! A mise alatt megköszönte az Istennek, hogy őt megsegítette tervének elérésében, elmondta az összes imát, amit ismert. Hanem hazafelé menet nem állotta meg, hogy legkedvesebb felszegi barátnőjének, Elekes Zelmának, de csak egyedül neki, el ne dicsekedje határtalan örömét.

- Jövővasárnapra, búcsúnapjára már egy szép köntösöm lesz puha és gyönyörű, bolti anyagból, de úgy e titokban tartod?
- Melyik szövetből, abból a piros alapú fehérbabosból?
- Honnan tudod?
- Nem tudtam, de az a leggyönyörűbb és bármit megadnék érte, ha nekem is lenne!

Katika látta, hogy barátnője Elekes Zelma irigyli és csodálja is őt egyszerre kiváltságáért és ettől még boldogabb lett!

Az üzlet csak nyolc órakor nyitott, de Katika már a hajnali harangszóra felugrott lázas igyekezettel vetette meg kis ágyacskáját, mosakodott öltözködött, még jóformán reggelizni sem akart. Megmosolyogta az egész család, papó, nanyó, a nagy, tagbaszakadt bátyjai szám szerint nyolcan, mert Katika nem volt korán kelő.

- Hová sietsz leányka, sze még egy félnap van, amíg kinyit a bolt! – élcélődtek vele. – Hogy bár mindennap köntösnek valót vásárolna Katika, mert né, milyen ízibe kell reggel!

Talán egy fertályórai járásra kellett menni, középszegig, az utcák kereszteződésében találtatott a tanácsháza, kultúrház, templom, milícia és az üzlet is. Ahogy odaért egy embercsoportot látott az utcán, ahogy egymás szavába vágva vitatkoztak, köztük volt a boltos is. Akkor még nem gondolt semmi rosszra, hanem amikor zárva látta az üzletajtáját és az ajtón több lepecsételt fehér szalag virított valami megmagyarázhatatlan szomorú érzés kerítette hatalmába.

- Pista bácsi! – rebegte a boltosnak, – Jöttem a köntösnek valóért.
- Nem lehet Katika!
- Miért nem lehet, megvan rá a pénzem? – kérdezte rémülten.
- Nem jó a pénzed Katika, az éjszaka pénzváltás volt, elrontották a régi pénzt és adnak ki helyette újakat, lepecsételték az ajtót is, látod én se, tudok bemenni!
- De az én pénzem jó, nézze meg ne, Mári nénitől kaptam, kapáltam érte, egy hetet kapáltam! – az utolsó szó már zokogásba fűlt.

A boltos szomorúan vállat vont és beállt az izgatott emberek közé folytatni a beszélgetést.

Katika félreállt, és nem tudta mire vélni a dolgot, itt a pénz zsebkendőbe csombojítva, tenyerében szorongatva, kemény munkával megszerezve, és nem bír érte köntösre valót vásárolni! Hát akkor mire való a pénz, miért dolgozott ő egy hétig, és hogy lesz neki köntöse? Ha idáig lehetett pénzért vásárolni most miért nem lehet. Egy rakás kérdés kergette egymást agyában logikát keresve, hiába. Majd lassan befészkelte magát lelkébe egy olyan érzés, hogy neki talán soha nem lesz köntöse, legalább is a közeljövőben nem!

Szemeiből eleredtek a könnyek olyan bőséges folyamba gördültek le orcáján, hogy már nem is látott tőlük. Valaki odament hozzá és sajnálkozva megkérdezte:

- Miért sírsz te leányka, tán meghalt valakid?

- Nem, nem halt meg senkije, inkább halva született egy vágya! – mondta a keresztanyja, aki egyedül csak ő értette meg és érezte át Katika bánatát.

Kivált az emberek közül odament hozzá magához ölelte, megsimogatta, megvigasztalta és azt mondta a zokogó lánynak:

- Gyere haza Katika és ne sírj drágám, Szent Péter búcsújára neked lesz, a legszebb köntösöd, ígérem!

Sebők Mihály

„A szülők, nagyszülők életmeséi”

Ahol most élek, Nagyvázsöny. Itt még a Zichy család lakott a kastélyában a nagymamám gyerekkorában. Természetesen Nagyvázsöny nemcsak a kastélyról, hanem a híres törökverő Kinizsi Pálról és az ő váráról is nevezetes. Most nagymamám gyermekkori emlékeiről szeretnék mesélni.

Gyermekkorát Barnagon és Nagyvázsönyben töltötte. Barnagon született 1935-ben, és ott is élt kiskorában a családjával. Együtt laktak a szülei, a testvére, a nagyszülők, édesanyjának testvére a feleségével és a csecsemő kisfiuk. Akkoriban nem volt szokatlan, hogy a nagy, népes család egy házban lakott. Ebből az időszakból csak kevés emléke maradt mamának. Egyik a téli szánkózás élménye volt. Az akkori szánkó nem hasonlított a mai, modern formára. Az oldalai tömör fából készültek, tetejük egyszerű deszkalap volt. Nagyon jól csúszott a havon, és neki ez volt a lényeg.

Nekem azonban a történetei közül a legjobban az ragadta meg a fantáziámat, amit 5 éves korában az édesapja mesélt el neki. Tulajdonképpen ez a dédnagyapám életmeséje.

Átkelés a Balaton jegén

A mamám apukája, az én dédnagyapám molnár volt. A tótvázsonyi malomban dolgozott molnárként. A malom nem az övé volt, de szeretett volna egy sajátot. Sajnos azonban erre nem volt elég pénze, így egy darálót létesített Nagyvázsonyban. Ezért költözött el aztán később a család Barnagról Nagyvázsonyba. Nehéz idők voltak ezek 1940-ben, a második világháború idején.

A malomban kenyérnek való gabonát öröltek, a darálóban pedig az állati takarmányként használható kukoricát, búzát darálták. A környékbeli parasztgazdaságok kimagaslóan sok állatot tartottak. A dédapám által létrehozott daráló modern, nagy teljesítményű és gyors volt. Talán ezért, talán mert igen jó barátságban volt a barnagiakkal, szinte az egész falu ide hordta a gabonát. Még a környező falvakból is jöttek hozzá daráltatni.

A dédapámék elhatározták, hogy lakóházat is vásárolnak, amihez kölcsönt is vettek fel. Ennek a háznak azonban több tulajdonosa volt, közülük az egyik a Balaton déli partján lakott. A dédapámnak hozzá is el kellett mennie, hogy a szerződést aláírják. Levélben megállapodtak, hogy 1941 kora tavaszán, motorral elmegy és az adásvétellel kapcsolatos dolgokat elintézik. Nagyvázsonyból sokkal rövidebb volt az út a Balaton jegén keresztül, mintha megkerülte volna a tavat. Így indult el a tél végén, hóolvadáskor a Balaton túloldalára, hogy a szerződést megkösse. Korán reggel indult, szikrázó napsütésben, gyönyörűen ragyogó időben. Félig leeresztette a motorjának a gumijából a levegőt, ezáltal nem csúszott a kerék. Félelemmel, tele rettegéssel indult útnak, és úgy ment át nagyon óvatosan, figyelmesen a Balaton jegén. A szerződést sikeresen megkötötték a házra, a vételárát kifizette. Vissza-indulva gyönyörű, napsütéses idő lett. Láttá, hogy nagyon csillog a Balatonon a máskor oly tükörsima jég. A napsütéstől a jég felszíne olvadni kezdett, több helyen már vizes volt. Hallotta a rianások dübörgését, zúgását, tudta, hogy ezek mentén szétválnak a jégtáblák, veszélyes lesz az útja, mert bármikor beszakadhat a jég, beleeshet motorjával a jéghideg vízbe. Imádkozott, hogy szerencsésen hazaérjen, mert egy beteg asszony, egy kislány (ez volt az én nagymamám) és egy 11 éves kisfiú várja otthon őt.

A jó Isten megsegítette, szerencsésen hazaért, és meg tudták venni a házat. A mamáék nagyon boldogok voltak, hogy az apukájukat épen, egészségesen visszakapták. Én pedig azóta is többször elgondolkozom a nagymamámtól hallott érdekes történeten.

Stáhl Károly

Egy civil pálya

Mottó:

*Fordulj kedves lovam napszentület felé
Úgysem jövünk többet soha visszafelé
Messze földre megyek elbujdosom innen
Szép szülőházamat nem látom meg többet.*

*Idegen országban idegen emberek
Járok az utcákon senkit nem ismerek
Szólanék hozzájuk de ők nem értenek
Ezen az én szívem de nagyon kesereg.
(Népdal, Erdély, Mezőség)*

1. Politikum és a civil lét kapcsolata – elméleti bevezető

Egy dolgozat megírásakor a szerző elgondolkodik, hogy milyen formában vesse papírra mondanivalóját. Én azt választottam, hogy civil történetemet nagyjából kronológiai sorrendbe téve szubjektív módon rögzítem, talán így lehet a leghitelesebben összegezni, hogyan lehet belekerülni a civil életbe. Hiszen senki sem úgy indul, hogy én most a civil életben vezető leszek, és ez azonnal meg is valósul. Nálam sem volt ez másképpen.

A civil szervezetek bizonyos célok, értékek vagy részérdekek közé rendeződnek. A politikummal szemben ez előny jelenthet, hiszen a civilek sokkal jobban integrálódnak a társadalom mélyebb rétegeibe. A vezetők is általában a mindennapi életüket élik, az elméleti és tudományos munkát és alapozást más szakembereknek hagyják meg.

Jelen írásom alapját is az átélt, megélt élmények képezik. Ugyanakkor személyes történetemnél fontosabb a környező jelenségek megértése és leírása.

Életem igen jelentős szakaszát szánhattam a civil családmozgalmaknak, a befektetett időt, energiát persze utólag sem sajnálom. Olyan élethelyzetekbe sodródhattam, amiről előzetesen nem is álmodhattam. Azt sejtettem, hogy megismerem a politikai élet közegeinek fortyogó jellegét, megismerhetem a legfőbb döntéshozókat. De hogy a szakszervezeti élet rejtelmeivel is tisztában kell lennem, az üzleti élet szereplőivel is kapcsolatba kerülök, sőt a magyar, de az amerikai titkosszolgálat egyaránt figyelemre méltat, arra tényleg nem gondolhattam.

2. Civil kezdetek

Órák óta áll a vonat a magyar–román határon. A rendszerváltozás előtt, 1988-ban vagyunk. Csupa tejet szerető fiatal tölti meg a kupét, a kalaptartón csőfogóval rögzített tejeszacskó lengedez a jókedvű társaság feje felett. A magyar ellenőrzés szokványos, a román is. A határőr részletesen kikérdezi a társaságot, hová tart. A válasz is megszokott: akkoriban a Hargita tetejére ment mindenki, a Madarasi Menedékházba. A vámos viszont belenyúl a hátizsákokba. Keze megakad a két tálca penicillin injekcióban. „Mi ez?” – kérdezi. Az egyik fiatal szenvtelenül rávágja: „Meg vagyok fáзва.” A másik vámos is rosszul nyúl, mert egy tejporral teli zacskót talál. „Az uzsonnám” – feleli egy másik fiatal. A többiek megpróbálnak feltűnés nélkül röhögni.

Különös módon a román szervek többnyire nem vettek el semmit, mivel a hivatalos szölamokkal szemben iszonyatos gyógyszer- és élelmiszerhiány volt. Általában nem is volt baj, legfeljebb a „turistát” leszállították és visszazavarták Magyarországra. Leginkább magyar nyelvű könyveket és folyóiratokat kerestek, viszont ha találtak, nem volt kegyelem. Összességében elmondható, a határőrizeti szervek jóindulatúak voltak a „hátizsákos turistákkal” annak ellenére, hogy meg lehettek győződve, sokan üzletelnek.

A nyolcvanas években ezrek foglalkoztak azzal, hogy saját energiájukat, sőt pénzüket sem kímélve szabadidejükben az erdélyi magyarságot támogatásuk segélyakcióikkal. Ezek az akciók kezdetben spontán szerveződtek elsősorban Szegedről és Budapestről kiindulva. Később, ahogy egyre nagyobb igény mutatkozott az efféle segítségre, egyre szervezettebbé váltak az illegálisnak tekinthető utazások egyelőre Erdély felé. Az egyik ilyen csoport – a hetvenes évek óta erdélyiekkel barátságot ápoló baráti társaság – a cselekvés után kiáltó helyzetben negyven taggal 1985-ben célszervezetté formálódott. Egymás között Erdély Támogató Egyesületnek (ETE) hívták magukat. Emlékezzünk arra, hogy azokban az időkben még Magyarországon is diktatúra volt, valódi civil szervezetek sem léteztek. 1990-ben a hivatalos bejegyzésre is sor került, ekkortól TRANSCAR Egyesület (Transilvania Caritas) néven folyt tovább a munka. Az alaposan megváltozott körülmények okán az Egyesület 2010-ben befejezte vállalt munkáját. Közben az aktivisták szülők, nagyszülők lettek. Jómagam 22 évesen 1988 óta vettem részt e munkában.

Manapság ezek a titokzatos utazások immáron az erdélyi folklór részévé váltak. Szinte valamennyi erdélyi magyar tudja, hogy voltak olyanok, akik a nehéz időkben az anyaországból figyeltek rájuk. A mozgalom szervezőit nemigen lehetett megtalálni, hiszen e személyek, már a történelmi tapasztalat okán is háttérben akarnak maradni.

A sejt vezetőjét nevezzük Hansnak. Az utazások szervezése, megbeszélése, valamint a hátizsákok megtömése a többgyermekes Hans lakásán történt. (Az illető egyik nagyapja eredetileg osztrák volt, de a Monarchia széthullásakor erősen hathatott rá a befogadást ösztönző szentistváni állameszme: az első világháború után az éppen szétdarabolt Magyarországra költözött.) A kedves, halk szavú feleség és az apró gyermekek szótlanul túrték a zibvásárt akkor is, ha éjszaka kettőkor toppant be valaki. A nagycsaládos lakás egy része tehát leginkább egy gyógyszer- és tartósélelmiszer-raktárhoz hasonlított.

Ahogy a résztvevők létszámát és megbízhatóságát, valamint a tiszta, ifjúkori lelkesedést látva az adományozók száma egyre gyarapodott, az évek múlásával az utazások egyre szervezettebbek lettek. Az utazók főként fiatalok voltak, sok egyetemista vett részt a segélyakciókban, de az idősebb korosztály is képviseltette magát. Volt például olyan műszaki egyetemista fiú, aki saját maga és évfolyamtársai menzajegyét szedte össze azért, hogy tejport, gyógyszert és élelmiszert vásároljon az árából. Sok esetben a gyógyszerhez szükséges recepteket orvosok gyűjtötték össze. A pelenkákat egy mozdonyvezető a mozdonyban hozta Szlovákiából. Jőmagam harmadéves orvos egyetemistaként kapcsolódtam a munkába, és hamarosan egy utazó „csoporthoz” vezettem.

Az adományok egyharmada nyugati eredetű volt, viszont kétharmadát itthon adták össze az adományozók. Az „utazók” visszafelé sem jöttek üres kézzel. Népművészeti értékeket, üzeneteket csempészték haza. A tervezett ceașescui „falurendezés” alkalmával az egyik csíki fafaragó bácsi elhatározta, hogy az évtizedek alatt elkészített műveit tiltakozásul máglyába rakja és meggyújtja. Az öreget sikerült meggyőzni, hogy munkái ne legyenek az enyészeté. Az önkéntesek szobrainak nagy részét egyenként hozták át egy megbeszélés címre. Egy sem tűnt el.

Egyik első civil fellépésem alkalmával, 1988-ban elmentem az akkoriban hivatalosan egyedüli segélyszervezetként elismert Magyar Vöröskereszt egyik vezetőjéhez. A jóindulatú bürokrata információi alapján kiderült, hogy a szervezet lényegében pártirányítás alatt állt, és a szocialista szolidaritás nevében nem nyílt mód az erdélyi magyarság „illegális” megsegítésére. Ugyanakkor magánemberként gratulált a tevékenységhez.

'89 végére lehetett tudni, hol van igény segítségre, és hol nem „üzletelik” el az adományt. A változások előtt Erdélyben számos helyen kisebb lerakatok, sőt mini gyógyszertárak jöttek létre, hatékonyabbá téve a segítséget. Szigorúan konspirációs alapon zajlott a kapcsolattartás. Ez az anyaországiaknak elsősorban izgalmat, sejtelmességet jelentett, azonban az igazi kockázatviselők az erdélyi magyarság adományt fogadó-szétosztó, önkéntesen tevékenykedő tagjai voltak. Sokan emlékezhetnek arra a diktatúra szülte embertelen törvényre, amely szerint nem román állampolgár magánszemélyeknél csak

rendőrségi engedéllyel szállhatott meg. Szintén be kellett jelenteni azt is, ha valaki más állampolgárral váltott szót. Az ostoba és egyértelműen a magyar kisebbség ellen irányuló törvény olyan abszurd helyzeteket szült, mint az az eset, amely például Gyimesközépleken történt. Az anyaországból gyógykezelésről hazaszállított gyerek jótévőit a helyi szekus (titkosszolga) nem engedte megvendégléni. Mire a családfő, nem törődve az esetleges következményekkel, alaposan helybenhagyta a túlbuzgó hatósági embert.

Az embertelen rendelkezések miatt sem volt szabad elmondani, hogy az utazó hová megy, ki a vendéglátó, és mi az utazás célja. A viselkedéskódexet is meg kellett tanulni. Sokan nem is tudták megnevezni az adományt fogadó személyt, jelszóval érintkeztek. Személy szerint engem is részlegesen kitiltottak az országból, ezért Bulgáriába kellett utaznom. Az első bolgár városig, Ruséig kellett jegyet vennem, az akkor 410 forintba került, tehát volt jelentős többletköltség. Arra már a román diktatúra figyelme nem terjedt ki, hogy az utazó leszállt-e Brassóban. Abban az időben nem is volt közvetlen vasúti összeköttetés a Székelyfölddel, mint manapság – talán nem véletlenül.

Aki akkor részt vett az utazásokban, életre szóló konspirációs élmények mellett rengeteg kalandról is beszámolhatott. Nyolcvannyolc őszén vezetésemmel négyen a Székelyföld „néprajzi múzeumába”, Gyimesbe utaztunk. A cél a segítség mellett az volt, hogy megismerkedjünk az ottani csángóság életével, másrészt az elődök lelkesedésén felbuzdulva – szakképzetlenül – népzenet gyűjtünk. A falvakban azonban számos úgynevezett „ötszázlejes” embert szerveztek be, a besúgók azért kapták fizetésüket, hogy saját szomszédjaikat figyeljék. A buszvezető maga is beszervezett ember volt, a szállított turistákat sokszor éppen a milícia előtt rakta le. Így persze könnyű volt a külföldit megfogni és bekísérni az őrszobára. Jött a kihallgatás, természetesen a csoportból négyen négyfélét mondtunk, hiába íratta le a vallomást a Securitate embere. Közben a végébe került az összes bajt hozható feljegyzés, és a kihallgatás órái alatt a kismagnó is mindent letörölhetett. A kihallgatók rettenetes méregbe gurultak, ekkor odahívták a megyei főszekust Csíkszeredából, aki nagydarab, agresszív, a magyart törve beszélő ember volt. Ordított, fenyegetett, volt, akit meg is akart ütni. Csak akkor állt meg a keze, amikor a szenvedő fél odasziszegte, hogy amennyiben egy ujjal is hozzányúl, abból diplomáciai botrány lesz. Ez hatott, a magyar állampolgárság megvédte az illetőt. A két gyimesi vendéglátót azonban megbüntették ezer-ezer lejre, ami akkoriban nem kis pénz volt. Az egyiküknél otthagytott Bibliát elvitték a paphoz, hogy a könyv valóban Isten szava-e, vagy valami felforgató irat. Az egyik vendéglátónak utólag vissza akartuk fizetni a büntetést, de a csángó ember megmondta, nem lehet, mert ő büszke arra, hogy magyar ember után fizetett. A másik idős vendéglátó nem is értette, mit akar a hatóság, mert a legtöbb falubeli emberhez hasonlóan nem beszélt románul.

A leginkább kockázatos feladat a moldvai utazás volt. A román hatalom a moldvai csángó magyarságot annyira el akarta szigetelni, hogy még a székelyföldi magyarokat is elzavarták ezekből a falvakból. Ennek ellenére már az „átkosban” is sokan jutottak be az elzárt falvakba. Nem lehetett tudni, hogy a magyarság folklórájának legősibb rétegéhez tartozó kulturális értékeket és a néprajzi magnófelvételeket meddig és hogyan lehet kicsempészni „a biztonságba”, az anyaországba, mert változásra nem sokan számítottak. Az anyaországi utazó Moldvába menet jól tette, ha Brassóban átöltözött szakadt ruhába, és a fémkeretes szemüveget ócska műanyagkeretesre cserélte. Tilos volt magyarul megszólalni a többszörös utazás alatt, és meg kellett tanulni néhány román szót, hogy a busz megfelelő helyen álljon meg. Ennek ismeretében az „átkosban” kétszer is moldvai néprajzi gyűjtőutat szerveztem.

Az egyesületi tagok terepismerete az 1989-es decemberi események után kapóra jött. Egész Európából ömlött a segély az elszegényedett és kivéreztetett Romániába. Itthon is megható volt látni hosszú idő után a nemzeti egységet és azt a valóban határtalan segítőkészséget, amely akkor az egész országban megnyilvánult. A nagy számban induló kamionok sokszor azt sem tudták, hová menjenek, akkor még többfelé harcok dúltak. A kaotikus helyzetben fosztogató bandákról, lövöldözésekről is számos hír keringett, néha nem is alaptalanul. Az ETE aktivistái néhány napra a Magyar Máltai Szeretetszolgálat szervezésében leköltöztek a határ mellé, Biharkeresztesre. Én sem tettem másként. Délebbre, Arad és Temesvár irányában az elhúzódó harcok miatt lehetetlen volt az ilyenfajta segítség.

A határon áthaladó szállítmányokat konvojba kellett szervezni, és szükség esetén a megfelelő helyre elkísérni. Oda kellett irányítani a megrakott járműveket, ahol tudták fogadni őket. A politikai helyzet konszolidálódásával és a nagy segélyszervezetek színrelépésével egyre szervezettebb formát öltött a segítségnyújtás, az adományozás. Már inkább intézmények kértek célzott adományokat anyaországi testvérintézményektől, s immáron hivatalos papírok rendezésével járt együtt az utazás. A határon a román vámos már nem a győzelem V betűjét mutatta, hanem szigorúan számon kérte a szükséges papírokat. Ekkor már főként mikrobusszal szállítottunk, így tettem szert nagy rutinra az éjszakai vezetésben.

Közvilágítás nem lévén, jómagam is többször majdnem belehajtottam az országút közepén a sötét éjszakában kóválygó birkanyájba vagy tehéncsordába. A legkülönlegesebb talán az volt, amikor szakadó esőben éjszaka háromkor a Bihar-hegységben, a szerpentinén egy tonna Bibliával megrakodva, Gyulafehérvár felé tartva rohanó medvét üldöztem az aszfalton. Mivel balra sziklafal, jobbra szakadék volt, szegény állat nem tudott több száz méter

hosszan kitérni a busz elől. Meglepő volt látni, hogy a lomhának tűnő állat milyen gyorsan el tud iszkolni az autó előtt.

Tudomásom szerint vezetésemmel a mi csapatunknak sikerült megszerveznie az első erdélyi orvosi szűrést 1993 kora őszén. Szakemberekkel (belgyógyász, szemész, gyermekgyógyász, logopédus, fül-orr-gégész) a Hargita megyei önkormányzattal együttműködésben Gyimesközélpok falu jelentős részét átvizsgáltuk. Ez annyit jelentett, hogy egy hét alatt közel ezer ember egészségügyi állapotát mértük fel. Hiba volt, hogy a dokumentáció átgondolatlansága és hiánya miatt a széleskörű munka lényegében nyom nélkül maradt. Tudományos igényesség hiányában csak igen tág következtetéseket lehetett levonni.

Az idő előrehaladtával a lelkes csoport tagjai közül egyre kevesebben vannak köztünk. Jó lenne, ha egy szakember még idejében tudományos igénnyel feldolgozná a huszonöt évig tartó, a kezdetben illegálisan végzett segélytevékenység részleteit. Ha megtörténik, akkor a magyar összetartozás már a diktatúrában megnyilvánuló, eddig fel nem dolgozott igen szép fejezete kerülhetne a nyilvánosság elé.

3. Család, közösség

A kalandos ifjúságot még nagyobb kaland váltotta fel: a családalapítás. 1990-ben nősültem, 1991-ben, '93-ban, '94-ben és '98-ban születtek meg gyermekeim. Ekkor már nem az utazások domináltak, hanem a dolgozós, de egyáltalán nem szürke hétköznapiak. Az orvosi munka és a család révén már más feladatok kerültek előtérbe.

Az évek múlásával számos hasonló helyzetben lévő többgyermekes családot ismerhettünk meg. Ifjú családok közösséget szerveztünk lakóhelyünkön, a vallásos családokat fogtuk össze. Ebből a tevékenységből legtovább az önkéntesként végzett túraszervezés maradt meg, mostanáig körülbelül három és félezer ember részvételével százhusz túrát vezettem. Ide sorolhatók a családok táborok, a nomád táborok, a gyalogtúrák, az evezős táborok, a csak fiúknak szóló megerőltetőbb túrák, valamint a magas hegyi mászások. Talán a legkülönlegesebb része a túraszervezésnek azok az alpinista túrák voltak, amelynek során Európa legmagasabb hegyeire is eljutott az általam vezetett csoport. Így sikerült tavaly a 4810 m magas Mont Blanc-ra is feljutni.

Miért jók ezek a túrák? Leginkább embernevelő jellegűek, kizökkenteknek, eltávolítanak a fogyasztói társadalmak által sugallt „értékektől”. Le kell győződnöd magad. Fájd a fejed, enyhe émelygés kíséri, fáradt vagy, órák óta mélsz a ritka levegőben, hideg van, de egyúttal izzadsz a tűző napon, és mégis mélsz. Még nem vagy a csúcson. Egyszer csak megérkezel és boldog vagy.

Ha értelmes kalandot nyújtunk a természetben a gyermekeknek, az ifjúságnak, akkor kevésbé fogják babrálni a gépeket, a kütyüket, és talán a későbbiekben is jobban keresik az értelmes elfoglaltságokat. Arról nem is szólva, hogy a fiútúrák a fiúknak szóltak a férfiasságról. Ebben a bolond világban a fiú legyen fiú, és a lány pedig legyen lány.

A többgyermekes családok is hamar egymásra találtak, a hasonló élethelyzet összehozta őket. Egy hatgyermekes anyukával 1995-ben alapítottuk meg a Nagycsaládosok Országos Egyesülete XVIII. kerületi Szent Lőrinc Egyesületét, amelynek vezetését az említett anyuka vállalta. Ennek hála, az Egyesület azóta is dolgozik, és szerteágazó tevékenységét a mai napig sikerült megőriznie. A szervezet több száz családot fog össze jelenleg is.

4. Nagycsaládosok Országos Egyesülete (NOE)

Elöljáróban ki kell térnem a NOE ismertetésére. Az Egyesület 1987-ben alakult 120 családdal. Manapság az ország egyik legnagyobb civil szervezete, a civil élet megkerülhetetlen tényezőjévé vált. Azok a családok a tagjai, amelyek három vagy több gyermeket nevelnek háztartásukban. A NOE-nak jelenleg közel 15 ezer tagcsaládja van. A három vezérlő alapelv az érték-, érdekvédelem, valamint a közösségek szervezése. A család mellett még kiemelendő az anyaság és az élet tisztelete. Az Egyesület jelentős lobbitevékenysége mellett nagy hangsúlyt fektet a családok közösséggé kovácsolására, valamint a rászoruló családok megsegítésére. Központjában többféle tanácsadó szolgálat működik. Az érdekvédelmi munka során mindazon állami szervezetekkel, intézményekkel, kormányzati és önkormányzati szervekkel kapcsolat épült ki, amelyek a családpolitikát, a szociálpolitikát, az oktatást, a lakáspolitikát, valamint a gazdasági és pénzügyeket irányítják. Emellett a törvényhozást véleményekkel, javaslatokkal segíti a NOE. Az Egyesület tagja több külföldi szervezetnek is (FEFAF, ELFAC, WFO, COFACE stb.) Ha szükséges, akár harcos érdekvédelemre is sor kerül. Az Alapszabályban lefektetettek szerint a NOE pártoktól és felekezetektől függetlenül teszi a dolgát, ami sokszor nem is könnyű dolog. A sok önkéntes tag áldozatos munkája tartja tulajdonképpen össze a szervezetet. A vezetők is térítésmentesen végzik tevékenységüket. Az országban több mint 350 egyesület, csoport működik a sok egyéni tag mellett. Emellett valamennyi elszakított határon túli területen is létrejött már közel ötven magyar nagycsaládos egyesület, amelyek létrehozásában és fenntartásában a NOE-nak szerepe van.

Személy szerint az ezredforduló táján több stratégiai megbeszélésen vehettem részt. A NOE vezetőit akkor azért hívták össze, hogy arról tanakodjunk, milyen irányba fejlődjön tovább az ország egyik legnagyobb civil szervezete.

Az akkori elnök részfeladatokkal bízott meg. Orvosként a NOE drogstratégiájáért voltam felelős. Helyenként időigényes, de szép munka volt. Szép lassan ilyenformán bekerültem a NOE vezetésébe, előbb elnökségi póttagként. 2004-ben megkerestek, hogy vállaljam el a NOE vezetését, ekkor még nemet mondtam. Akkoriban kevés volt a jelentkező. Felmerül a kérdés, miért. A rendszerváltozás során az értelmiség sokirányú leterheltség és megélhetési problémák miatt egyre kevesebb közéleti szerepet vállalt. Kezdték „fogyni” az aktív emberek. Ugyanakkor új lehetőségek is adódtak, utazni lehetett, külföldi munkát vállalni, tehát az önkéntes civil munkákra jelentkezők száma a kilencvenes évek nagy lelkesedéséhez képest igencsak megcsappant. Akkor más lett a NOE vezetője, én pedig tovább végezhettem környezetemben a közösség-szervező munkát. Ez idő alatt a szervezetben kiéleződtek a belső ellentétek, végezetül az akkori elnök mégiscsak lemondott.

Itt megint álljunk meg egy pillanatra. Minden szervezetnek van egy életciklusa. A NOE-nak az alapítást követően volt egy gyorsan felívelő szakasza, amely 1987 és 1995 közé tehető. A kezdeti néhány százas tagságról az ezredfordulóra tizenötezeres tagcsaláddal lehetett számolni. A felívelő szakaszt követi a plató, a „csúcsidőszak”. Ezt követi a lassú hanyatlás időszaka, majd a gyors összeomlás, e szakasz tehát rövid ideig szokott tartani. De hogy melyik periódus meddig tart, az az okos vezetéstől és a szervezet megújuló képességétől függ. A csúcsidőszak és a lassú hanyatlás is kitolható, szerencsés esetben ezek a szakaszok egymást is válthatják.

Az elnöki posztot fortyogó hangulatban és hullámvölgyben, félig-meddig kényszerhelyzetben vállaltam el. Ha nem teszem meg, széthullhatott volna az akkor nem éppen barátságos politikai közegben működő, sokak munkájával létrehozott Egyesület. Emlékezzünk vissza, 2006-ot írtunk, az őszi beszéd körüli idők voltak azok. Gázáremelés, megszorítások, adókedvezmények megvonása, lakhatási hitelek megváltoztatása, devizahitelek kezdetei, fenyegető tb-privatizáció, tandíj és vizitdíj stb. Erre később visszatérek.

Itt megint csak meg kell állnunk. A NOE Hungarikum. Szándékosan írtam nagybetűvel. Most már európai kitekintéssel rendelkezve elmondható, hogy Európa-szerte nem ismerek ehhez hasonló nagyságú és szemléletű szervezetet. Kontinensünkön számos családszervezet képviseli a család valós vagy vélt érdekeit, de a „hagyományos” családi értékeket közülük nagyon kevés vállalja fel teljes mellszélességgel. Európában csak Magyarországon tudtuk magunkat úgy megszervezni, hogy a politikai életben, a közéletben is tárgyalóképes partnernek tekintsenek. Az tette lehetővé, hogy ha érintőlegesen is, de befolyást tudunk gyakorolni a családok életét közvetlenül érintő döntésekbe. Mindez kormányoktól függetlenül elmondható. Nem is szólva arról, hogy

igen kevés földrészünkön a nagycsaládos szervezet. A NOE tehát egy olyan érték, amelyet feltétlenül szükséges még áldozatok árán is megőrizni.

Friss elnökként számos problémával találtam szembe magam. Az első sokkoló élményem a gázáremeléssel kapcsolatos hercehurca volt. Az akkori romlott közéletben az ország második számú vezetőjével tárgyalhattam erről, és kármentésként a nagycsaládosoknak kedvezményeket próbált nyújtani az akkori kormány. Utólag el lehet mondani, hogy a tárgyalatokat tényként kezelték, és meg is valósultak. Meglepő volt a szemlélet: „Mi nem folytatunk családpolitikát, a szegénypolitikát tartjuk szem előtt.” Az elcsatolt területeken élő magyarság sorsa finoman szólva nem érdekelte az akkori döntéshozókat, a Határon Túli Magyarok Hivatalát sima főosztállyá minősítették át 2006 táján. Sokkolt ez a tény.

Elnökként sokszor megkaptam, hogy miért politizálunk. A politika szó görögül a köz dolgaival való foglalkozást jelenti. Tehát a civil családszervezetek valóban politizálnak, család- és társadalompolitikával foglalkoznak. Ezek szakirányú tevékenységek. Amivel viszont szigorúan tilos foglalkozni, az a pártpolitika, ez a pártok joga. Sajnos e fogalmi szétválasztás ismeretének hiánya még mostanság is sok féleértésre adhat okot. Persze sok esetben a párt- és egyéb szakpolitika elválasztása sem könnyű feladat, de jó lelkiismerettel mindig megtehető.

2006 őszén valamint 2007 szeptemberében két tömegtüntetést is kellett tartanunk. Küszöbön állt a társadalombiztosítás privatizációja, a vizitdíj, a tandíj tervezése, és még egy sor családokat nyúzó intézkedés bevezetése. Mindez egy olyan romlott közéleti közegben, amely a kimondott és bevallott hazugságok talaján alakulhatott ki. A következőben részletesebben leírom a társadalombiztosításért folytatott harcot. Egyrészt álljon bizonyásul azért, mert látható a történetek felidézéséből, hogy egy jó cél érdekében összefogva eredményesen lehet tenni, és rossz dolgokat valóban meg lehet akadályozni. Másrészt, szubjektív felfogásom szerint a Nagycsaládosok Országos Egyesülete jelenleg 29 éves történetének a legfontosabb eredménye a tb-privatizáció elleni sikeres harc volt. Ha a terv megvalósult volna, az akkori államelnök környezetéből származó egyik szakember véleménye szerint legalább harminc esztendőre lett volna szükség, hogy ismét helyreálljon a szolidaritási alapon működő egészségügyi biztosítás. A szomszédos Szlovákiában a mai napig hiába kínálnak a több-biztosítós egészségügyi rendszer visszaalakításán.

Álljon itt kordokumentumként az akkori, 2007-es tüntetési felhívásunk:

„Minden igyekezetünk ellenére továbbra sem sikerül érdekeink egyeztetése a Kormánnyal. A civil szervezetek, köztük az immár 20 éves és közel tizenöt-ezer magyar családot képviselő Nagycsaládosok Országos Egyesülete is rend-

re hiába sorolják szakmai érveiket és megoldási javaslatukat, sorra születnek a társadalom heves tiltakozását kiváltó, megalapozatlan döntések, intézkedések.

A rendszerváltozás 18. évében demokratikus jogállamunkban nem fogadhatjuk el, hogy a kormány a fejünk felett, felhatalmazásunk nélkül ráadásul a családok kárára döntsön az ország jövőjét alapvetően befolyásoló kérdésekben. Nem értünk egyet azzal, hogy reform elnevezéssel a közszolgáltatások gyors ütemű leépítése, hazánk társadalmi és gazdasági lezüllesztése folyik.

Ezért 2007. szeptember 8-án 10 órakor, Budapesten a Nagycsaládosok Országos Egyesülete élőláncos utcai demonstrációt tart.

Helyszín: Budapest, a Fiumei úti temetőtől a Kossuth térig tartó úton, a Fiumei út – Rákóczi út – Astoria – Deák tér – Bajcsy-Zsilinszky út – Alkotmány utca – Kossuth tér útvonalon.

Egymást kézen fogva, láncot alkotva mutatjuk meg, hogy a sírból is visszahozzuk Magyarországot.

- 1. Tiltakozunk az ellen, hogy az eddigi felelőtlen gazdálkodás miatt ma a terhekből aránytalanul sok hárul a gyermekes családokra.**
- 2. Tiltakozunk a vízitdíj és a kórházi napidíj ellen.**
- 3. Tiltakozunk az egészségügyi rendszer szétverése ellen, amelynek egyik következménye, hogy gyógyítás híján *idén nyolc százalékkal több csecsemő halt meg, mint tavaly*.**
- 4. Tiltakozunk a pedagóguselbocsátások, az iskolabezárások, -összevonások, kötelező óraszámemelések, vagyis az oktatás szétverése ellen! Visszautasítjuk a tandíj bevezetését!**

Elvárjuk ezért az egészségügy, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár szétverésének és kiárusításának azonnali leállítását, egy igazi egészségügyi reform megkezdését.

Elvárjuk, azt is, hogy a népesedéspolitika, ahogy más fejlett országokban is, a legfontosabb kormányzati feladatok közé kerüljön.

Elvárjuk a gyermeknevelés korrekt beszámítását a szülők közterheibe. ***Ne büntessék, hanem ismerjék el, ha valaki gyermeket vállal és fel is neveli.*** A gyermek nem a probléma, hanem a megoldás az ország gondjaira.

Elvárjuk, hogy minden tehetséges, szorgalmas gyermek, ismét családjának anyagi lehetőségeitől függetlenül tanulhasson.

Tiltakozunk a közszolgáltatást végzők leépítése ellen.

Tiltakozunk, az ellen, hogy a társadalom erejét meghaladó megszorításokból befolyt pénzt még csak nem is fejlesztésekre fordítják, hanem arra, hogy tovább folytatódhasson a korrupció, a pazarlás és a környezetrombolás.

Tiltakozunk, az ellen, hogy az ország fejlesztésére szánt uniós források elosztása már nem csak nálunk, de az Unióban is gyanút keltett, annak szinte egészét nem valódi és tartós fejlődést szolgáló célokra kívánják elkölteni.

Egyesületünk a végső lépések megtétele előtt folyamodik az utcai demonstrációhoz. Elvárjuk, hogy mindezen kérdésekben a további rombolást állítsák le, érdemi egyeztetés kezdődjék a szakmai és társadalmi szervezetekkel”

Két munkahelyen dolgozó orvosként és négygyermekes családapaként ez időben extrém terhelésnek voltam kitéve. Munka, de családi élet közben is állandóan csörgött a telefon, egyszerűen nem lehetett nem felvenni. Sikerült megoldani, hogy egy csapat dolgozott a kezem alá, és megvalósulhatott, hogy tényleg csak irányítani kellett. Ez tette lehetővé, hogy az elnöki funkciót négy esztendeig tölthettem be. Több esetben költségtérítés felvételére sem volt szükségem. Újdonságként meg kellett tanulnom a közéletben, a tárgyaláson, de a médiában is szerepelni.

A sokszoros tiltakozásnak meglelt az eredménye. A lakosság felébredt. Megértette, hogy valami borzasztó nagy baj készülődik. Hiába volt a szakmai szervezetek, de a főként „bal oldali” szakszervezetek, társadalmi csoportok kevésbé látványos kiállása is, az akkori kormány 2007. december 17-én lényegében megszavazta a tb privatizációját. Még MSZP-s pártplatformok is tiltakoztak a tervet ellen (Társadalompolitikai Platform). Az időszak legérdekesebb története egy telefonhívással kezdődött: az akkori legjelentősebb nyugdíjas érdekvédelmi szervezet vezetője hívott fel, miután a médiában hiányoltam az egészségügyben leginkább érintett csoportjuk képviselőinek a hangját. Szabadkozott, és arra hivatkozott, hogy szervezetük nyilvánosan nem tiltakozhat elvi egyetértésük ellenére, mivel a nagyobbik kormánypárt és köztük meglehetősen nagy az összefonódás.

Az egészségügyi törvény végaszavazása táján számos lakossági fórumon vehettek részt egyesületünk vezetői. Érezni lehetett abban az időben, hogy szinte lincshangulat alakult ki a nyilvánvalóan üzleti érdekeket is figyelembe vevő kormánypárti képviselőkkel szemben. Volt olyan fórum, ahol a vitatkozásban egyértelműen alulmaradó kormánypárti képviselő a helyet adó művelődési ház elé rendőrautókat rendelt, mert félt a tömegtől. Végül elkeseredésünkben leveleket írtunk a területi országgyűlési képviselőnknek (Mester László, Simon Gábor). Másokhoz hasonlóan jómagam is így tettem a főváros XVIII. kerületi lakosaként. Álljon itt e levél.

„Tisztelt Képviselő Úr!

A kerület lakosai, családjai nevében felszólítom Önt, hogy az egészségügyi törvény 2008. február 11-i végszavazásán képviselői esküjének megfelelően szavazzon NEM-mel!

A legutóbbi országgyűlési választáskor a legtöbb szavazatot kapva Ön a lakosság bizalmának köszönhetően jutott egyéni képviselői mandátumhoz. Ön képviselői esküje szerint a lakosság és nem pártfrakciója képviseletére jogosult, a kerület lakosainak érdekeit kell képviselnie azok pártállásától függetlenül. A választási ígéretekben és a programokban az egészségügy üzleti alapú több-biztosítós jellegű átszervezése nem szerepelt, az önök pártja az ilyen típusú átalakulást tagadta, amely ha megvalósul, akkor a Miniszterelnök szavai szerint „el fog válni a szegények biztosítója a gazdagok biztosítójától” (2006. március). Ugyanilyen egységes véleményen vannak a szakértők, itt példának Dr. Ferge Zsuzsa professzor asszonyt, Sinkó Esztert vagy Orosz Évát lehet megemlíteni. A szakértők szintén egyetértenek abban, hogy a hosszabb távon szociális katasztrófához vezető üzleti típusú átalakítás a Nemzeti Kockázatközösséggel összeegyeztethetetlen.

Szintén nem véletlen, hogy a tervezetet elutasítja többek között az összes szakszervezeti tömörülés, az MSZP Társadalompolitikai Tagozata vagy az MSZP Ésszerűség és Felkelősség Országos Platformja is. Az üzleti típusú átalakítást csupán egy szűk körű piaci elit szorgalmazza, Ön a parlamentben ennek képviseletére nem jogosult.

A fentiek alapján Önnek nincsen joga és felhatalmazása a kerület lakosai nevében ebben a kérdésben igennel szavazni. Ha a lakosság érdekeit figyelmen kívül hagyva mégis megteszi, abban az esetben ezt legkésőbb a következő parlamenti választáskor a kerület lakossága ezt figyelembe fogja venni.

*Dr. Szabó Endre
XVIII. kerületi lakos,
Nagycsaládosok Országos Egyesülete
elnök*

Budapest, 2007. január 21.”

Megszavazták. A történet azonban szerencsés véget ért, mert nem telt bele öt hónap, és a törvényt kényszerből visszavonták. Ennek oka egy fenyegető népszavazás lehetősége volt, amelyet a Liga Szakszervezetek kezdeményezett, és igen hamar összegyűlt a népszavazáshoz szükséges aláírás, kétszáz-ezer helyett félmillió aláírást adtunk át. Mostanáig nem volt arra példa, hogy

nem pártkezdemenyezésre ennyi aláírás gyűljön össze egy ügyben. A Liga Szakszervezetek a NOE-val együtt szeretett volna fő kezdeményező lenni, de úgy ítéltük meg, hogy egyesületünket nem erre a feladatra találták ki, ezért egy ilyen nagyszabású feladatra egyszerűen nem alkalmas.

Ki kell térni egy másfajta, sokkal inkább elméleti jellegű küzdelem tárgyalására is. Igen sok energiát emésztett fel már abban az időben is, hogy egy olyan szellemi-ideológiai irányzattal szálljunk szembe, mint amilyen az úgynevezett „gender mainstreaming” jelenség. Eredetileg az Egyesült Államokból kiinduló irányzatnak a céljai nem voltak elvetendőek: az apák is legyenek „egyenjogúak” a családban, a gyermeknevelésben, ekképpen a háztartási munkák elvégzése a szülők között legyen helyettesíthető. Ebből a kiindulási pontból sikerült eljutni oda, hogy a felnövekvő ifjúság a biológiai neme mellett választhasson „társadalmi” nemet 18 évesen, amely adott esetben ellenkezik a biológiai nemmel. A közelmúltban sajnálatos módon számos ország ennek lehetőségét és oktatását nemcsak a törvényhozásába, hanem az oktatásába is beépítette. Itt a homoszexualitás házasságként való elismertetése csak egy tényező a sok közül. A szélsőliberális elmélet tehát nemcsak az oktatásban jelenhet meg, hanem a választás felkínálása címszavával a mindennapi családi életbe is beavatkozik a családot rombolva. Mint a családszervezetek képviselőjét erről a kérdésről a mai napig számos alkalommal kérdeztek. De például manapság igen sokat hallani arról, hogy a „semleges neműeknek” végét kell nyitni különféle nyugati országokban.

Szerencsére az Alkotmánybíróság már 2007 októberében megerősítette a házasság intézményét, és nyugati példákkal ellentétben kimondta, hogy a házasság egy férfi és egy nő életközössége. Ez a tény elejét vehette a család és a házasság intézményét támadó rendelkezésnek. Az ilyen témájú törvényt ugyanis meg lehetett támadni az Alkotmánybíróságon, az Egyesület is tett már hasonló lépést abban az időben.

A tájékozatlan lakosság csak annyit érzett abban az időben, de azóta is, hogy furcsa dolgok zajlanak a fejlettnek titulált nyugati társadalmakban. A következő szlogenek keringenek: homoszexuálisok egyenjogúsága, homofóbia stb. Ezek a fogalmak korábban nem voltak benne a köztudatban, és elmondható, hogy e liberális dogmákat ideológiai szempontból sokszor zavarosság, bizonytalanság veszi körül.

El kellene kezdeni társadalmi szinten is egy közös gondolkodást, ugyanis a lakosság nem „immunis”, nem tud védekezni. Ugyanis a fent részletezett „modern” típusú gondolkodás a családok további széthullásához vezet ennek minden demográfiai következményével, és végső eredményként egy társadalmi szintű öngyilkosság víziója vetődik fel.

A 2006 és a 2010 közötti igen zavaros időkben üdítően hatott az akkori államelnökkel, dr. Sólyom Lászlóval ápoltság. Hivatala kezdeményezte a kontaktusfelvételt, és a rendszeres látogatásokon, közös ünnepeken túl például egyesületünket választotta minden évben a Szent István-napi Szent Jobb-körmeneten, hogy a magyar államiságot ünnepezve velünk vonuljon fel. Az egyébként nem katolikus vallást gyakorló államelnöktől hatalmas megtisztetésnek vettük.

Az Egyesület számos alkalommal dolgozott és dolgozik szakemberekkel, tudományos csoportokkal. Szoros kapcsolatot ápolunk dr. Kopp Mária professzor asszonnyal, aki akkor a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Magatartástudományi Intézetének vezetője volt. Ő javasolta az Egyesületet a Magyar Örökség-díjra, amelyet 2007 októberében vehettem át. Ezzel a NOE beírta magát a magyarság Aranykönyvébe.

Az egyetemi kutatócsoport számos olyan evidenciát rögzített tudományos vizsgálatokkal, amelyeket tapasztalatból a családdal kapcsolatosan mindnyájan ismerhetünk. Hogy mi lesz a társadalommal például száz év múlva, az édesanyáktól és a családoktól függ. Tudományosan: A család az evolúció által „kitermelt” legmagasabb szintű olyan kisközösség, amely biztosítja az utódok egészséges fejlődését. Kezdeményei már az állatoknál is megfigyelhetők, de az ember esetében a család jelenti a társadalom alapvető és létfenntartó egységét (ENSZ –Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata).

A kutatások szerint amennyiben ez az intézmény károsodik, a családból kikerülő egyének is megsérülhetnek. Ekképpen mindenféle fiatalkorban előforduló deviancia (drogabúzus, alkoholizmus, kóros magatartásformák kialakulása, mint például a bűnözés vagy a homoszexualitás, illetve egyéb szexuális problémák) prevenciójának az alfája és az ómegája a családvédelem. Közhelynek tűnik a megállapítás, hogy egy személy felnőttkori viselkedésformáinak leginkább az a meghatározója, hogy mit hozott otthonról. Ugyanis az egyén elsődleges szocializációjának a helye a család. Ez olyan pszichológiai törvényszerűség, amelyet nem lehet megkerülni. Ha esetleg sérül a család, a problémás magatartásformát továbbviszi az utód is – mivel otthon ez volt a minta– és ezt is adja tovább. Így ördögi kör alakulhat ki. Sérült családokból infantilis személyiségű, a külső tényezők által könnyen befolyásolható éretlen gondolkodású egyének kerülhetnek ki. Napjainkban azt a nehézséget is át kell hidalni, hogy míg a biológiai érés egyre fiatalabb életkor felé tolódik ki, addig a pszichés érettség egyre később realizálódik. Tehát a serdülőkor meghosszabbodik, amely alatt az ifjú személyiségének a kialakulása a külső hatásokkal szemben a legérzékenyebb.

A család alapja a stabil házasság. Míg 1949-ben 1000 lakosra 11,7 házasságkötés jutott, addig 1997-ben csak 4,6. A házasság aránya 1980-ban

52% volt, ez manapság már 45% alatt van. A házasságkötések csökkenő száma ellenére a válások száma folyamatosan nő: 1970-ben 1000 házasságra 236 válás jutott, jelenleg 510. Tehát napjainkban minden második házasságkötés válással végződik. Az egyszülős családok számának növekedésével nő az egyszülős családokban nevelkedő gyermekek aránya is: 1980-ban ezekben a családokban nevelkedő gyermekek aránya 10% volt, jelenleg 17%. Ez az arány a jövőben még jobban torzulni fog, hiszen jelenleg a születő gyermekek pontosan egynegyede születik házasságon kívül, 1990-ben ez a szám még 13% volt. A szülési kedv is rohamos csökkenést mutat, 1949-ben 100 lakosra 14,7 szülés esett, ez a szám napjainkban 10 alatt van.

A SOTE Magatartástudományi Intézete által elvégzett felmérésekből ugyanakkor az is kiderül, hogy a családokban élő házasok esetében jelentősen alacsonyabb az öngyilkossági kísérlet aránya (3% az elváltak esetében tapasztalható 12,5%-kal szemben), kisebb az illegális drogfogyasztók aránya a házasságban élőkénél (2,8% az élettársi kapcsolatban élők 9,9%-ával és az elváltak 10,3%-ával szemben). Az alkoholfogyasztás és a dohányzás mennyiségével kapcsolatosan is ez az arány figyelhető meg. A depressziós és a neurotikus panaszegyüttesek előfordulási aránya is a házasságban élőkénél a legalacsonyabb. Megdöbbentő, de könnyen kimutatható adat az is, hogy a házasságban élők mortalitása (halálozási aránya) a legalacsonyabb a vizsgált populációban. Magyarul a házas emberek élnek a legtovább.

Mindezek az adatok magának a házasság intézményének a fontosságát emelik ki, a jelenleg egyre jobban preferált, de sokkal kisebb biztonságot nyújtó – és a felmérések alapján kevésbé termékeny – élettársi kapcsolatokkal szemben. Magyarországi felmérések alapján (SOTE –Magatartástudományi Intézet) a házasemberek értékrendjében a családi és a nemzeti biztonság sokkal hangsúlyosabban jelenik meg, míg az élettársi kapcsolatban élők esetében az értékek között a siker, a kényelmesség, a szabadság, az izgalmas élet, valamint az élvezetek jelentősége nagyobb. Az Intézet kutatásaiból azóta azt is tudjuk, hogy a magyarországi középkorú férfiak kiugró kardiovaszkuláris halálozása alól kivételek a házasságban élők. Ez megfelel más nemzetközi adatoknak.

A nagycsaládos létről itt el kell mondani, hogy tapasztalataim szerint is igen téves sztereotípia az a korábbi közvélekedés, miszerint a nagycsaládosok a segélyekért kuncsorgó szegényebb vagy cigány lakosság köréből, illetve a tehetősebb, a gyermeknevelést könnyedén vállalni tudó rétegek köréből kerülnek ki. Szerencsére a valóság sokrétűbb: a nagycsaládosok szinte egyenletesen oszlanak el a társadalom minden rétegében, nem az anyagi helyzet, hanem a szemlélet, a gyermekszeretet közös bennük. A segélyért kuncsorgás sem igaz, hiszen a kultúrára, az utazásra és mindenre, ami a normális élethez

hozzátartozik, ugyanúgy éhesek ezek a családok. A családok 5–7%-a nevel három vagy több gyermeket, mégis a gyermekek hozzávetőlegesen egyharmada ezekben a családokban nevelkedik. Vagyis ez a vékony réteg nem élőködő, hanem a jövő előteremtéséből, a majdani nyugdíjak fizetéséből vagy az egyre növekvő egészségügyi költségekből, de a nemzet fenntartásából is aránytalanul nagy részben veszi ki részét.

Akkortájt a hazai közélet centrumában volt az Egyesület. Felfigyeltek ránk. A Laborc-vezette titkosszolgálat is. 2007 vége táján telefonon hívott egy mostani állami vezető, hogy vigyázzak, mert figyelnek, rendben vannak-e a családi és pénzügyeim, ugyanis nyomoznak ellenem, miszerint verem feleségem és a családom. Váratlanul érintett a dolog. Persze az első reakcióm az volt, hogy ilyen adatot nem találhatnak. Persze nem erről volt szó. A telefonáló megmagyarázta, hogy a vezetőről közölt hamis cikkekkel akarják hiteltelelni az akkor a családok érdekében fellépő NOE-t. Ezzel egy időben hasonló céllal pedofil múltat taglaló cikkek jelentek meg az egyik szakszervezeti vezetőről. Ismétlem, 2007-et írtunk, és nem 1951-et.

Már a kormányváltás előszelében, 2010 elején találkozóra hívott az amerikai követség. Két állítólagos munkatársa órákon keresztül faggatózott, hogy a hazai belpolitikai eseményeket miként értékeli a NOE. Elmondásuk szerint a washingtoni State Departmentnek készítettek jelentést az általunk elmondottak felhasználásával. Az azóta történtek fényében azonban valószínűbb, hogy az ottani titkosszolgálat mérte fel a hazai viszonyokat. A közelmúltban nyilvánosságra hozott belső levelezésekből tudhatjuk, hogy az USA különféle szervei miként avatkoznak be a civil szervezetek is befolyásoló belpolitikai kérdésekben. Autodidakta módon ezt sejtettük, de sajnálatos módon semmilyen ilyenféle képzésben nem vehettünk részt munkatársaimmal. Talán erre is jó lenne figyelni.

2010 elején megint széthúzás támadt az egyesületen belül. ez arra sarkallt, hogy lemondjak az elnöki tisztségről, hiszen csak nyugodt körülmények között lehet család és több munkahely mellett vezetni. Ezért 2010 áprilisában néhány gazdasági jellegű intézkedés meghozatalát követően átadtam a stafétát.

A 2006 és 2010 közötti nehéz küzdelmes, de élményekkel teli évekért nagyon sok mindenkinek tartoztam köszönettel. Családom, toleráns munkahelyeim mellett itt, a csapatom munkában részt vevő vezetőtársaimat említhetném.

5. 2010 körül

A családbarát civil élet 2010 tavaszán merőben más körülmények között találta magát. Kormányváltás történt, és megjelent a családpolitika, elválasztva az

amúgy szintén szükséges szegénypolitikától. Sorra láttak napvilágot a gyermekvállalást elősegítő intézkedések, a családszervezetekre fordított figyelem és anyagi szerepvállalás megnövekedett az állam részéről. Hirtelen megjavult a kapcsolat az állami vezetőkkel, és a tiltakozások sorának helyét az együttműködés szelleme vette át. Ez annak volt köszönhető, hogy a kompetens civil szféra és az állami tisztségviselők családról alkotott értékrendi felfogása hasonló volt. A továbbiakban a családi rendezvényeken az állami vezetők gyakori és a közösség által is igen szívesen látott vendégek lettek. Az Országházban például egy alkalommal, 2014-ben szünni nem akaró tapsvihar fogadta az állami vezetőket.

Változás állt be a nemzetpolitikában is. Az elszakított területeken élő magyarságból ellenség helyett barát, sorstárs és együttműködésre alkalmas partner vált. Az egyik első intézkedés volt az amúgy Európában bevett gyakorlatként működő kettős állampolgárság intézményének bevezetése. Azóta majd' egymillió új magyar állampolgárunk van.

Szóba álltak a civil szervezetekkel is. 2014-ben a Miniszterelnökségen egy megbeszélésen vehettem részt vezetőtársammal. Az alább felsorolt, ott beterjesztett javaslataim kapcsán a következő években számos területen jelentős előrelépés történt. Álljanak itt csak felsorolásszerűen:

1. Belpolitikai vonatkozások: szociális bérlakásrendszer elterjesztés, lakástámogatási rendszer kiterjesztése, gyerekarányos rezsicsökkentés, a második gyermek megszületésének elősegítése adókedvezményekkel, részmunkaidő, távmunka elterjesztése, családi kártya bevezetése
2. Nemzetközi vonatkozások: nemzeti családpolitika erősítése, az emigrációban élő közösségek megerősítését célzó, féléves ösztöndíjon alapuló, a Kőrösi Csoma Sándor Programhoz hasonló apparátus kiépítésére, pályázati rendszerek kidolgozási lehetősége egyrészt a határon túli táncházak, a hagyományörző közösségek számára, oktatási szórványkollégium-rendszer kialakítása
3. Az Európai Unió szervezetein belüli családügyi lobbieremteremtése, az európai szintű családpolitika megeremteremtése a politikum és a civil élet szintjén egyaránt

Talán a NOE keretein belüli szereplés kapcsán kérhettek fel arra, hogy 2011-ben feleségemmel legyünk a házasság hetének arcai. Ez a mozgalom a hetvenes években Amerikából indult, majd többek között II. János Pál pápa is felkarolta. Manapság a világ számos országában ünneplik a Házasság Hete-ként február második hetét. Valentin- (Bálint) nap a házasság világnapja lett. A különféle egyházak képviselői egy ismertebb közéleti házaspárt választanak, hogy egy héten keresztül népszerűsítse a házasság intézményét. Rengeteg szerepléssel, élménnyel járó rövid időszak volt ezt, talán első alkalommal kapta fel jelentősebb mértékben a média az eseményt.

6. Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége (KCSSZ)

2010 tavaszán nem hagytam abba civil tevékenységet. A Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége (KCSSZ) alelnöke, majd 2012-től elnöke lettem. A szervezet kezdetei a kilencvenes évekre nyúlnak vissza, amikor a határon túli magyar családok egyre nagyobb számban vettek részt a NOE által szervezett találkozók. Hivatalos formában 2001-ben alakult meg a szervezet négy országból származó, több mint tíz egyesület alapításában, csongrádi bejegyzéssel. A cél a családbarát szemlélet kárpát-medencei és nemzetközi terjesztése volt amellet, hogy a szervezetek egymástól segítséget kaphassanak az érdekvédelmi és értékfelmutatás terén. 2012-ben úgy döntöttünk, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériuma segítségével felkaroljuk az elszakított területeken működő, családdal, ifjúsággal, anyasággal, gyermekvédelemmel foglalkozó egyéb olyan civil szervezeteket is, amelyek nem családszervezetek. Létrejött a Családlánc Mozgalom, amely hat országban működik, és jelenleg 74 családdal foglalkozó (és mintegy harmincezer családot magába foglaló) szervezetet tömörít. Természetesen alapító tag a NOE is, hiszen a korábbi vezetők felügyelték magának a KCSSZ-nek a létrejöttét is. Az alapelvek közé tartozik a család, az anyaság és a házasság tisztelete. Emellett alaptétel a magyarság identitásának megőrzése és a helyes történelmi tudat kialakítása, de természetesen ezt más nemzetek iránt tanúsított tisztelettel kell megvalósítani. Fontos lenne, hogy a többségi nemzet létező, hasonló szemléletű szervezeteivel is kapcsolatot létesítsenek a tagszervezetek. Erre szerencsére manapság a délszláv területen már van példa. A mottó: CSALÁDJAI-BAN ÉL A NEMZET. Ahol magyar családszervezetek dolgoznak, ott magyarul beszélnek és gondolkodnak gyermekeink is, és ott a magyarságnak lesz jövőképe, mert lesz, aki megtölti a templomokat és az iskolákat, de lesz utánpótlása a magyar közéletnek is. Ezt kívánja előmozdítani közösségsszervező munkájával és programjaival a Családlánc Mozgalom. Kialakításával ugyanaz a robbanásszerű fejlődés ment végbe, mint annak idején a NOE kezdetekor. Szervezetek, aktivisták sokasága szinte a semmiből tűnt elő, nagyon szép nemzetépítő munka bontakozott ki. Kárpátalján részint háborús fenyegetettség közepette a semmiből megalakult a Kárpátaljai Magyar Nagycsaládosok Egyesülete, jelenleg több száz tagcsaládot számlál, és öt járásban van jelen. Segélyezéssel foglalkozik, jogsegélyirodát működtet Beregszászon, hogy csak néhány példát említsek tevékenységükből. A Felvidéken számos, családdal szimpatizáló civil szervezett létezett korábban is párhuzamosan. A Családláncnak sikerült őket koordinálnia, több szervezet újra erőre kapott, és aktivisták segítségével számos programot bonyolítanak már le önállóan is. A Délvidéken önálló erőre kapott a nagycsaládos mozgalom Szabadkán és Hajdújára-

son, és az Adán működő Vajdasági Nagycsaládos Egyesületek Szövetsége is imponánsan folytatja munkáját.

Az érdekvédelem terén itt is bőségesen akadt tennivaló. Felemeltük hangunkat a temerini magyarverések és a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyászati Egyetem románosítása ellen, vagy éppen felszólaltunk a felvidéki kisiskolák megszüntetése miatt.

A fentiek is alátámasztják azt a tényt, hogy az elszakított területeken élő magyarság élni akar, és többségében nem kívánja elhagyni szülőföldjét. A családszemlélet a nemzet különféle részeinél teljesen azonos.

2012 és 2015 között voltam a szervezet elnöke, ami igen sok utazással, élménnyel járó időszak volt, talán az építkezés a legjobb kifejezés erre az időszakra. Nemcsak találkozók, képzések, közgyűlések valósultak meg, hanem hagyományteremtő jelleggel kárpát-medencei szinten a Házasság Hete rendezvénysorozathoz kapcsolódóan elindítottuk a parlamenti nagycsaládos napot. Február közepére esik, és évről évre majdnem ezer nagycsaládos tölti meg az Országházat, és a konferencia megtartása mellett a gyermekeknek színes, színvonalas programokkal kedveskedünk. Az összetartozás jegyében élményekkel teli térnek haza.

Évente egy alkalommal az Operaház, valamint két alkalommal a Nemzeti Színház látja vendégül a határon túli családszervezetek tagjait. Az üdvözlő beszédek, esetenként a magyar állampolgársági eskütételt követően a családok kulturális programon vesznek részt. Ezek az események nagyon fontosak, mert hosszabb időre erőt adhatnak azoknak, akik lakóhelyükön szinte naponta küzdenek meg anyanyelvük, iskoláik, templomaik használatáért sokszor elengedhetetlen többségi környezetben. Ahogy egy kárpátaljai árva gyermekek befogadásával foglalkozó civil vezető egy alkalommal fogalmazott: „érezzük, hogy az anyaország törődik velünk”.

Szintén országközi programként ünnepelhettük a debreceni Mosolyvirág Nagycsaládos Egyesület Életmese díjátadóját. Az Egyesület minden évben felhívást tesz közzé, és a családok mese, novella formájában elküldik élettörténetüket. Egy pedagógusokból álló bizottság több száz írás közül kiválasztja a legjobbakat, amelyeket az állami vezetők jelenlétében az Országházban díjaznak. Felemelő esemény a sok-sok gyermekíróval találkozni. 2014-ben az írások megadott témája például az első világháború kitörésének centenáriuma volt.

(Engedtesen meg, mint az Életmese pályázatunk fő támogatójáról néhány szót írni Dr. Szabó Endréről. A KCSSZ elnökeként fedezte fel az Életmese írói pályázatunkban rejlő értéket, nyitotta meg az Országház kapuját, közbenjárásával lett fővédnökünk Kövér László úr. Mi álmodni se mertünk ilyet, de Ő általa sikerült! Addig is gyűjtöttük, kötetbe válogatva a legjobb Életmeséket, de ezután lett kötetünk a címben is, tartalmában is Kárpát-medencei életmese... a szerk.)

7. A Nemzetközi Projekt eddigi tevékenysége, jelenlét az Európai Unióban, szellemi környezet

2015-ben a KCSSZ élén vezetőváltás történt, a szervezetnek más lett az elnöke, engem felkértek a tiszteletbeli elnöknek. Figyelmemet a civil családügy európai jelenléte felé fordítottam.

Európa családügyi szempontból válságban van. A család és a házasság fogalmát tőlünk nyugatabbra relativizálják, degradálják. A politikai korrekt nyelvezettel a valóságot megváltoztatják és a problémákat elkenik. Aki családban mást képvisel (annak ellenére, hogy valószínűleg a többségi álláspontot képviseli), megpróbálják erőszakosan megbélyegezni, különféle nehezen körülírható negatív jelzővel megsemmisíteni. A tolerancia jegyében.

Az európai államok többségére manapság a demográfiai tél jellemző. A tagállamokban a demográfiai kihívások és az Európa kulturális létét fenyegető kontrollálatlan migráció kezelésére kézenfekvő megoldás lenne a jó családpolitika. Néhány más közép-európai országhoz hasonlóan Magyarország Alaptörvénye kiemelten védi a házasság intézményét és a családot.

Miért, kinek érdeke a család intézményének meggyengítése? A családban ép, gondolkodó egyének nevelkednek. Nehezen befolyásolhatók reklámokkal, a gyermekek a takarékoság jegyében nevelkednek, megtanulnak beosztással élni. Éles ellentétben áll ezzel a fogyasztás bálványa, emiatt a családok a profit maximalizálásának igencsak útjába állhatnak.

Azonban a rendszer fel fogja falni saját magát. A családok meggyengítésének egyenes következménye a demográfiai tél, ennek pedig a munkaerőhiány. Képzetlen és integrálhatatlan migráns tömegek beengedésével a gazdasági gondokat csak tetézni lehet, ennek társadalmi robbanás lesz a vége. Hogy ez hol és mikor fog bekövetkezni, nem tudható.

Amit az európai elme kiötlött a középkortól kezdve, az csodálatos. Az európai művészet és mérnöki tudomány fennmaradt emlékei tényleg az emberiség csúcsteljesítményei közé sorolhatók. Mégis, nem vagy nyugodni a kérdés, hogy például száz év múlva ki fogja csodálni a fennmaradt emlékeket, vagy ki fogja egyáltalán használni a bámulatos autópálya-rendszert és a nagyszerűen kiépített közlekedési infrastruktúrát. Az biztos, hogy a demográfiai okoknál fogva mentálisan rohamosan hanyatló Európa át fog alakulni, erre idejében fel kell készülni. Jelenleg ott állunk, hogy az Európai Unió szervei nem hajlandók a legkisebb mértékben sem szembenézni a helyzettel, helyette problémákat kreálnak.

Néhány amerikai példát említenék, amelyekkel nemzetközi konferenciákon szembesültünk. Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága kis többséggel (5-4 szavazati arányban) nemrégiben deklarálta, hogy senkinek sincs joga

meghatározni, ki kivel házasodik. Ebben benne foglaltatik az, hogy nem felülbírálnak, ki melyik nemből választ magának házastársat. A rendelkezés felülírja az USA-tagállamok törvényhozását is. A tengerentúli fejlemények nyomán várható, hogy Európában is az Európai Unió jogi eszközrendszerével megpróbálják idővel „rávezetni” a tagállamokat az egynemű házasság elismerésére.

Egy kicsit mélyedjünk el az amerikai változásokban. A gondolkodáshoz számos abszurd példa áll rendelkezésre. Amennyiben rést ütünk a férfi-nő házasság definícióján, rögtön felmerül a kérdés: hol a határ? Mivel ott a törvénykezés nem köti ki egyértelműen azt, hogy a házasság köteléke kik között állhat fenn. Fennállhat például három férfi vagy éppen nő között? Vagy két férfi és egy nő érintettségével? Vagy valaki önmagával házasodhat össze, ugyanis a törvény nem tiltja.

A 2015. évi, Salt Lake Cityben megtartott családok világkongresszusának egy másik sarkalatos kérdése volt az abortusz. De nem olyan szempontból, miként itthon azt megszoktuk. Az USA-ban mint föderációs államban a tagállamokban részleteit tekintve más és más az abortusz pontos szabályozása. Közös, hogy lényegében a 20. hétig lehetséges maga a beavatkozás. Azonban léteznek kiskapuk: ha az anya bemutat egy igazolást, miszerint a várandósság az anya egészségét pszichésen vagy fizikailag veszélyezteti egy esetleges életveszélyes helyzetet teremtve, akkor lényegében a szülésig lehetséges az abortusz. Több rejtett kamerás felvételen abszurd élethelyzetek is láthatók. Felmerülhet, hogy mit tegyenek az abortuszra szánt, de amúgy már bőven életképes újszülöttel, vagy például „legálisan” megöljék-e 38 hetesen mindenféle brutális eszközzel. Igen vékony ez esetben az élet és a halál közötti határmezsgye. Az sem tisztázott, hogy az áldozatul esett gyermekek szerveivel mi lesz a világ egyik legfejlettebb országában. A cinikus nevű Planned Parenthood (Tervezett Szülők) nevezetű szervezet tartja fenn az országban a legelterjedtebb abortuszklinika-hálózatot. Egyrészt a késői abortusz áldozatainak szerveivel kapcsolatosan már több botrányba keveredtek, felmerült a szervkereskedés lehetősége, amely az USA-ban is büntetendő cselekmény. Másrészt például Pennsylvania államban a szervezet egyik vezetőjét életképes újszülöttek elhalálozása miatt emberöléssel vádolják. Kényes politikai szálak is léteznek, Hillary Clinton neve is felmerült a Planned Parenthoodnel kapcsolatosan, de az Európai Unió is sajnálatos módon közpénzből támogatja a szervezetet.

Földrészünkre visszatérve, sajnos az Európai Unió dokumentumaiban a család intézménye ritkán kerül elő pozitív kontextusban. Ennek oka, hogy a családdal összefüggésben működő, valós befolyással rendelkező civil szervezetek olyan csoportok kezében vannak, amelyek szélsőliberális gondol-

kodásúak, sok esetben tagságuk nincs, önkénteseik nincsenek, viszont vezetőik annál jobban dotáltak, és a média- és kormánykapcsolataik is eredményesebbek. Ők a sokszor célzott pályázatok kedvezményezettjei. Baj, hogy az Unióban sokszor egymással szembeállítva a család tagjait külön egyénként kezelik, kiemelve egy-egy individuum jogait vagy éppen konfliktusait (anyák, nők, gyermekek, elváltak jogai stb.). Vissza kell térni a család egységként történő kezeléséhez.

Vezetésemmel 2015. május 1. és 2016. március 30. között valósítottuk meg a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége Nemzetközi Projektjét. A legfőbb elvi cél az volt, hogy a családbarát értékek és szemléletmód az eddigieknél hangsúlyosabban jelenjenek meg az EU és a világ országainak jogszabály-alkotási folyamataiban. Fontos lenne, hogy egy családbarát szakértői csapat vegyen részt a családi érdekvédelem legjelentősebb nemzetközi fórumainak szakmai munkájában, hogy ezáltal a nemzetközi kapcsolatépítés révén erősödhessen az európai családlobbi.

A projektet számos munkatárs értékes munkájával a KCSSZ és a NOE közösen hajtotta végre. A megvalósult eseményeket a következőkben csak felsorolom:

- részvétel az ICCFR családkonferencián (Berlin, 2015. jún. 22–25.);
- nemzetközi családkonferencia szervezése Brüsszelben (2015. szeptember 30.); A konferencia a maga nemében az első volt az Európai Parlamentben. Jelentőségét nehéz túlbecsülni.
- részvétel nemzetközi családügyi konferencián (Zágráb, 2015. október 22–23.);
- részvétel a Család Világkongresszuson (USA, Salt Lake City, 2015. október);
- megjelenés külföldi kulturális intézetekben és nagykövetségeken, London, Berlin, Tallinn;
- gyakornoki program Brüsszelben, eddig hat fiatal vett részt;
- családbarát spot elkészítése és bemutatása az MTV-ben;
- angol nyelvű KCSSZ ismertető füzet és honlap;
- nemzetközi dokumentumok véleményezése;
- részvétel az EMMI Nemzetközi Egyeztető Fórum munkájában;
- az első Európai Ifjúsági Hétvége konferencia volt a projekt legnagyobb szabású eseménye, amely a KCSSZ korábban leírt februári parlamenti nagycsaládos napjához kapcsolódott. A részt vevő fiatalok 15 országból érkeztek, és a családok jövőjéről való közös gondolkodás volt a cél. A résztvevők a hétvége zárásaként készítettek egy záródokumentumot. Ebből kiderül, hogy a családról igenis hasonló módon gondolkodik az ifjúság egy jelentékeny része függetlenül attól, hogy melyik országban él.

8. Befejezés, a jövő

Személyemet tekintve meg kell említenem, hogy a Nemzetközi Projekt 2016. március 31-i befejezését követően a folytatást másnak engedtem át.

Az Európai Ifjúsági Hétvége konferencia egyúttal kijelölte a jövő útját. A fiatalsággal kell törődni. Emellett a haladás útja lehet az az elvi lehetőség, hogy magyar vezetéssel V4-es vagy EU-s szinten a családjegy területén civil összefogás valósuljon meg. Ez konferenciák szervezését, előadókörutak megtartását, esetleg az ENSZ szerveinél együttes fellépést is magában foglalhat. Az elmúlt év során számos konzervatív gondolkodású, lelkes, tenni akaró fiatal tűnt fel mintegy húsz országból, számukra közösséget lehetne/kellene építeni. Országimázs szempontjából megfontolandó, hogy a most aktív fiatalok később nemcsak szülők lesznek, akik turistaként visszalátogatnak hozzánk, hanem akár felelős pozíciókba is kerülhetnek.

Érdemes lenne a jövőben valamelyik határon túli magyar többségű területen európai szintű konferenciát szervezni, hiszen nemzetközi szinten nem közismert, hogy a nemzet egyharmada nem a jelenlegi határokon belül él.

Beszédes, hogy a számos európai uniós országgal szemben Magyarország a demográfiai gond megoldásaként tekint a családpolitikára. Máshol a születésszám csökkenése miatt olyan bevándorlók letelepítésében gondolkodnak, akik képesek több gyermeket vállalni.

Bár rosszak a demográfiai mutatók, van néhány tény, amelyek reménységre jogosítanak fel. Szerencsére a vasfüggönytől keletre élő népek családszemlélete és migrációval kapcsolatos felfogása igen sok hasonlóságot mutat. Ez megteremtheti az alapot, hogy a családpolitika területén a politika és a civil szféra nemzetközi szinten is összefogjon egymással, felülemelkedve a sok évszázados ellentéteken. A közép-európai országokkal egyszerűen együttműködésre és jó viszonyra vagyunk kényszerítve. Civil szinten cél lehet egy olyan családpárti civil erő felépítése és felmutatása, amely az európai küzdőtérén is hatékonyan képes megvédelmezni a családi értékeket ért támadásokat.

Civil pályafutásomat összegezve örömmel veszem tudomásul, hogy az általam időszakosan vezetett családszervezetek élnek, tovább fejlődnek, van, aki továbbviszi a Nemzetközi Projektet is, így ötvenévesen visszatérhetek annyira szeretett orvosi munkámhoz.

Dr. Szabó Endre

„Térdig vérbe’, könyökig könnybe”

Karácsony közeledtekor talán többen foglalkozunk a teremtés és a születés misztériumával. Az internet és az sms segítségével is jellemezhető „túlcivilizált” világunkban az ember lelke vágyik egy olyan jobb, romlatlan, tiszta világra, mint amelyet az itt közlésre kerülő „imádságos” néni testesít meg. Segítségével talán erre az eltűnőben levő régi világra őszintén rácsodálkozó budapesti is közelebb juthat a Nagy Titokhoz.

Bár az itt közlésre kerülő imádság már a XXI. Században került lejegyzésre, a középkor emberének a világról alkotott felfogását tükrözi. A szóbeli emlékezet által hihetetlen módon, sok száz éven keresztül megőrzött archaikus imádságoknak az eredete a pogány magyar hitvilágig, valamint a kereszténység felvételéig nyúlik vissza. Emellett a szövegeket átszövi a középkori (XIII. század körülre datálható) ferences misztika. Az erős érzelmek élénk képekben tárulnak elénk. A nyelvezet archaikussága tetten érhető például abban, hogy az imádságot elmondó asszony a legtöbb helyen a teljes hasonulást sem használja (ez a jelenség a magyar nyelvterületen a XVIII. század végétől a Kazinczy-féle nyelvújítás eredményeként terjedt el).

Néhány szót érdemes azonban a fenti imádságot használó emberekről szólni. A néni lakhelye az Erdély keleti peremén a csíki havasokban elhelyezkedő Gyimesközéplek, pontosan a település Hidegség nevű, hegyek közé zárt, félreeső falurésze. Itt napjainkban is elő-előfordul telente nem szívesen látott vendégként a medve és a farkas. Ezek az egyszerű, hagyományos jellegű havasi gazdálkodást folytató csángó emberek „imafelhőben” élnek. Napjuk lekülönböző szakaszait kitöltik a templomban használatos és a „hivatalos” egyházi gyakorlaton kívül álló archaikus imádságok elmondása. Felidézve azt a középkorban általánosnak mondható gondolkodástípust, amely folyamatosan kereste a születés misztériumát és szenvedés értelmét (az itt közölt szöveg egy része is a Nagypéntekkel foglalkozik), és amelynek jellemzője az Úrisztenbe minden körülmények között vetett feltétlen bizalom volt.

[1]

*Hiszek egy Istenbe’,
Bizom az Istenbe’,
Az a bizott Isten
Lakojék lelkembe’.
Jőj el, édes Jézus,
Gyontass meg engem,
Hogy én Neked legyek gyontatott embered.
Menj el, te gonosz Sátán,*

*Ne kísérts engemet,
 Vagyon nekem fejem,
 Jő el az Úrjézus,
 Megfelel képibe'.*
*Az én házam Szent Antal,
 Négy szegibe' négy angyal,
 Közepibe' egy arany karosszék,
 Ott sír vala Asszonyom Szűzmária,
 Feje lehajtva, könnyve csordulva.*
*Odamene Szent Lukács, szent evangélista,
 Kérdé: Mért sírsz, Asszonyom Szűzmária?
 Hogyne sírnék, Szent Lukács, szent evangélista,
 Mikor három egész teljes napja,
 Hogy nem láttam az én áldott Szent Fiamot.*
*Menj ki, Asszonyom Szűzmária, ajtód elejibe,
 Térdig vérbe', könnyökig könnybe',
 Eléjő a te áldott Szent Fiad.*
*Elmene Asszonyunk Szűzmária ajtaja elejibe,
 Térdig vérbe', könnyökig könnybe',
 Eléjőve az ő áldott Szent Fia.*
*Kérdé: Hol valál, én áldott Szent Fiam?
 Hol valék, én áldott Szent Anyám?
 Harmadnapja a zsidók üldözének,
 Kálvária hegyire késérének,
 Kötelekvel megkötöztek,
 Vaskesztyűkvel csapdostak,
 Lándzsákkal szurkodtak,
 Rut nyálukkal köpdöstek,
 Epével, ecetvel itattak,
 Ki ezt elmondja este lefektibe',
 Reggel felkeltibe',
 Ugy megüdvözülhet,
 Mint Jézus Krisztus üdvözült halála óráján.*
*Beteg a test, kész a lélek,
 Vigan várják a mennyei angyalok az ő lelkit,
 Ammen.*

[2]

*Az angyalok eljövének,
 Mennyországba' csendítének,
 Az arannyos misére készülének,
 Édes, áldott, szen' napjaim,
 Akik töllem eltélének,*

*Gyonásolást nem tehetek,
Igazságot nem keresek,
Nyújcs kezét, Mária,
Nyiccs kaput, angyal,
Hogy mehessünk a kerek ég
Lobogó csillag fölött az örök életre,
Ammen.*

[3]

*Paradicsom kökertjébe '
Arany szőnyeg leterítve,
Rengő bőcsü közepibe ',
Az Úrjézus fekszik benne,
Bal kezibe ' arannyalma,
Jobb kezibe ' aranyvessző,
Mikor azt ő megharsantsa,
Zug az erdő, cseng a mező,
Sohase láttam szebb termőfát,
Mind az Úrjézus keresztjét,
Vérrel virágozik,
Szentlélekvel gyümö ' csözik,
Ammen.*

[4]

*Péntek, ugyanakkor a napja,
Melynek Krisztus Urunk mene kénjára,
Kénján esik esete,
Beteg a test, kész a lélek,
Vigan várja az Uristen,
Kérde, kérde angyal Isten:
Mi dolog lehessen, Uramisten,
Szent színed szomorodván,
Piros véred kiomolván,
Aranyhajad kiszaggatván?
Ki ezt elmondja pénteken háromszor napjába ',
Ugy megüdvözülhet,
Mint Jézus Krisztus üdvözült halála óráján.
Beteg a test, kész a lélek,
Vigan várják a mennyei angyalok az ő lelket,
Ammen.*

*Ezt a szép imádságot mindennap el tetszik mondani? Hát van eset, hogy igen, máskor nem. Beléfelejttem, s imádkozok egyebet.... Járunk ilyen társulatba, hogy a rózsafüzér társulatot végezzük.....S akkor azt mindig mondom. A rózsafüzért. Igen. Minden este..... S Mikor így este fejek, vetem a keresztet, s az esti imádságot, s ezeket végzem. S Reggel is, amíg fejek. S Hajtom ki a legelőre, s addig is mondom. Visszajövök, s ott a legtöbbször imádkozok, úgy menve, munkával. Este az Úr angyalát is szoktuk, s Miatyánkot s az Üdvözlégy Máriát, *S a déli harangszóra?* Arra is az Úr angyalát s a Miatyánkot. *Minden délben?* Igen, mikor szól a harang. S a gyermekek is. Még a kicsi es, most má' úgy megszokta. Most egyik este is harangoztak, még nem volt elaludva, aszt mondja: Mamika, szól a harang! Imádkozunk? Akkor segített keresztet vetni. A nagyobbik az tudja má' a Miatyánkot, az Üdvözlégy Máriát. Olyan ügyesen mondja. **Így szoktuk, s így mondjuk.....***

Ezek a kis szövegek hatalmas néprajzi, vallási, és egyetemes értéket képviselnek. Jó lenne, ha ezt a még élő kultúrát a közoktatás is jobban megismertetné a felnövekvő ifjúsággal. Megérdemelnék ezek az imádságok, hogy sokkal inkább közismertebbek, közkedveltebbek legyenek, hiszen a magyar múlt – jelenleg is fellelhető – részét képezik.

Prezsmér Virág sz. 1935.

Dr. Szabó Endre gyűjtése Takács György lejegyzésével

Erdély, Gyimesközéplek, Hidegség, 2002. július 10.

Közkincscső teszi: Dr. Szabó Endre

Kétféle barát, kétféle emlékezés

Jöttünk visszafelé, s azt mondja:

„Visszanéztem, azok a szép, hegyek, s az egyiknek a tetején ott pihen Zerkula.”

„Az ember meghal, születik helyette más”

Zacskós tejen felnőtt pesti értelmiségi fiatalként kerültem ki először Gyimesbe több mint húsz évvel ezelőtt. Erdélyi rokonság nem lévén, nem volt vérségi kapcsolatom oda. Aki akkor Erdélybe utazott, az tudja, hogy minden tiltás ellenére (merthogy akkoriban törvény írta elő az idegennel történő beszélgetés utáni rendőrségi bejelentési kötelezettséget, nem is szólva a szállásadásról) főleg falun beszélítették a vándort szállást kínálva. Például városban is történt hasonló velem. Azonnal megcsapott az ott látott archaikus világnak a légköre,

valamiféle olyasféle romantikát képzeltem mögéje, hogy ilyesmi lehetett egész Magyarországon dédnagyszüleim korában is. Ugyanakkor a romantika mellett keményen jelen volt a diktatúra és a terror valósága is.

Zerkula Jánossal, Jani bácsival ilyen környezetben találkoztam először. A tiltás ellenére mindenkit szívesen fogadott, pedig az „500 lejes” emberek (besúgók) figyelték a házát, többször meg is büntették. A vele való beszélgetés során hamar rátért a zenére. Kedvenc, általa előadott keservesem az „Oroszország nem jó helyt van” is saját életének egy része. Orosz fogságáról szól, ugyanis kényszerből a háború után hónapokig Nagygyimesen fogságban, orosz tiszteknek zenélt. Érzékeny ember lévén az ott látott sok tragédia megragadta lelkét és zenei világát, ezt rá jellemző módon több keserves dallam formájában zenébe is öntötte.

*Oroszország nem jó helyt van,
Dombon van ott a kaszárnya.*

*Körös-körül nagy csipkéssel,
Rászállot egy bús gerlice.*

*Bús gerlice azt énekli,
Itt nyugszik egy csángó gyermek,
Itt nyugszik egy magyar gyermek.*

*Kinek sem apja sem anyja,
Sem egy nagy testvér-jó-bátyja.*

*A kaszárnya kapujára
Rá van az én nevem írva.*

*Az van oda rea írva,
Haza ne várjatok soha.*

Elment. De nem csak ő, hanem személyében eltávozott az utolsó olyan primás, aki még autentikus módon adta át az „örökölés útján” őseitől megszerzett tudást. Vagyis kicsit egy világ is vele együtt megszűnt. Az ősi, természetes jegyeket magán viselő kultúra világa, amelynek köszönhető, hogy bepillantathatunk őseink életébe és szokásaiba. Ez a világ napjainkban ugyan visszavonhatatlanul és megállíthatatlanul tűnik el, de hatalmas szerepe van abban, hogy segítségével a magyarság határon belül és kívül egyaránt megőrizte nyelvét és öntudatát.

Jani bácsi a hegedűjén egy archaikus hangszer tartással és fogásrenddel játszott. A gyimesi „mozsikának” (hegedűnek) a fogólap alatti ötödik, zengő

„hang húrja”, a hangzást erősíti, dúsítja. Tekintettel az egyszerű gardony kíséretre (brácsa és nagybögő nem lévén), erre szükség is volt.

Személyes élményemként kell megemlíteni azt, hogy görögországi utazásimnál az összes buszon, amelyen utaztam, a sofőr szirtakit hallgatott. Nem voltam például Írországban sem, de ott állítólag helyben a saját zenéjük ugyanilyen népszerű. Romániában is mindenhol a népszerűsített román folklór egyik válfaja szól mindenütt, aki járt már a tengerpartjukon, az tudja. Más népnek, ha a mienkéhez hasonló kulturális kincse vagy (mostanáig) élő zenei öröksége lenne, akkor azzal a közízlésformálóan nagy nézettségű műsorokban dicsekednének. Mindenesetre a kultúra véleményformálói csak itthon nem népszerűsítik kellően azt a hatalmas kincset, amivel rendelkezünk. A „nevelés” eredménye, hogy a lakosság nagy részének nem igénye saját népzenejének ápolása. Még a kulturális döntéshozóknál is fel lehet tenni a kérdést, hogy vajon otthon vannak-e a magyar kultúrában oly módon, hogy azt magukénak éreznék és tudatosan ápolnák azt? Tudják-e, hogy mi az a bonchidai ritka magyar, hogyan néz ki a kolozsvári Farkas-utcai templom mennyezete, avagy hallottak-e esetleg egy gyimesi archaikus imát?

Az erdélyi magyar zenekultúra szerves része volt Jani bácsi is.... Most már „odaát” hegedül.

*Úgy elmegyek meglássátok
Úgy elmegyek meglássátok
Soha hírem nem halljátok
Soha hírem nem halljátok*

*Mikor híremet halljátok
Bús levelem olvassátok
Az lesz a levélbe írva
Haza nem várjátok soha*

*Románia sűrű vize
Be sokat ittam belőle
Ittam s innom kell belőle
Mer kéntelen vagyok vele*

*Dr. Szabó Endre
2008-05-13*

Madár dalában

(Zerkula János emlékére)

„Én se vagyok ide való,
Én se vagyok ide való,
Mer' én oda való vagyok,
Ahol az a csillag ragyog.

*Mondd meg, bú, merre menjek el!
Hogy tőled szakadjak én el!*

*Vigyen el, lelkem a halál,
Mikor jó kedvibe talál!”*

(Gyimesi keserves)

Visszatért most már abba a világba, ahol örökösen ragyog „az a csillag”, amelynek a fényét életében töretlenül felénk sugározta.

Küzdelme a halállal keserves, hosszúnak tűnő, szenvedésteli volt.

*Tedd a kezed
homlokomra,
mintha kezed
kezem volna.*

*Úgy őrizz, mint
ki gyilkolna,
mintha éltem
élted volna.*

*Úgy szeress, mint
ha jó volna,
mintha szívem
szíved volna.*

(József Attila: *Tedd a kezed*)

- akár az ő szavai is lehettek volna betegségében.

2008 május 7.-én arcán immár a nyugalom földöntúli derűjével távozott közülünk Zerkula János, erdélyi prímás.

Sírjánál zokogtak mind, akiket nemcsak a muzsikája, de együttérző szavai is gyógyítottak.

Derűs, szeretetteljes lény a magyar népzenei élet egyik legkedveltebb muzsikusává tette. Mint a magyarországi, főképp a Marczibányi Téri Művelődési Központ csángó táncházainak gyakori vendége, zenéjén, valamint humoros történeteinek keresztül szórakoztatta, oktatta lelkes hallgatóságát. Nemcsak magyar, de külföldi fellépései alkalmával is pillanatokon belül kapcsolatot tudott teremteni, magával tudta ragadni a közönséget.

"A hangszeren játszó ember hivatottsága könnyen hivatássá válik (...) lassanként a közösségből zenei értelemben kiemelkedik (...) a közösség szellemi színvonala fölé emelkedik, mert, amihez ő ért, azt akárki nem tudhatja (...), így lesz specialista. (Dincsér Oszkár: Két csíki hangszer. Mozsika és gardon Magyar Történeti Múzeum, Budapest, 1943)

A cigányság által Indiából hozott módszer szerint tanulta a mesterségét, vagyis: közvetlen mester-tanítói láncolatban. (Nem iskolában, és nem autodidakta módon!) A tanulásnak ebben, a sajátos módszerében a tanítvány évekig „ücsörög” és tanul a tanító, vagyis a mester mellett, és szájhagyomány útján sajátítja el a „tudományt”. A muzsikus családokban szorosán apáról fiúra, vagy közeli rokonra hagyományozódik a mesterségbeli tudás. Mára ez a folytonossági láncolat a zenész családok többségében is megtörni látszik, ezért szokás őt „utolsó nagy primás”ként emlegetni.

Mivelhogy nem szerette volna a tudományát a „födbe vinni”, ezért szívesen gyűjtött maga köré tanítványokat. Bárkit, akiben egy kevéske érdeklődést látott, szívesen tanított. Így hagyományozta a gyimesi népzene, a prim és kíséret, vagyis a hegedű és a gardony mesteri színvonalú technikáját „külső” utódokra: „Ott van a kezetekben, s az újjaitokban amit tanítottam, s vigyázzatok reá!” - szólt az utasítás a betegágyról.

Sokszíniú személyiség volt, nemcsak zenében, táncban volt mester, de értett a csontkovácsolás egy tipikus változatához, erdélyi nyelvezet szerint a „kenéshez”, de a szavaknak, és a szóbeli előadásmódnak is nagy művésze volt. Következzen most egy általa elmesélt igaz történet:

“Egyszer há... ! Há nekem ez vót az életem. Világéletemben ez vót nekem gyermekkoromtól. Apám es halász-ember vót, há...

Egy hétköznapi vót egy olyan szép ünnep, hogy feljöttünk Reginával Hidegség Szádától ünneplősen a misére. Mikor kijöttünk a miséről, nem foghatunk (mehetünk) lefelé:

- Gyere bé, kicsi sógor!- bémenyünk Jánosékhoz.

Jánosékon belül vót egy nagy dugás (duzzasztás), ott haroggal fogtak pisztangot es: Hosszú Dénes. Az egy olyan paraszt ember vót, az úgy vágott (el-lenségeskedett) engem, vagy mást, vagy valakit (mindenkit). Az feljelentett, s

ha megfogtak, hogy folytattál ilyen orvhalász-vadászatot, amennyi ikra vót a pisztrangba - törvénybe vót ez -

annyi évet kaptál, ott mindegy, hogy egy pisztrangot fogtál meg!

Bémenyünk, s Gizi máma valami edényt mosott a víznél. Az öreg ahogy a haroggal kikapta a vízből a halat, ő meglátta, bójó, s azt mondja:

- Olyan beteg vagyok, János!

- Há mié?

- Dénes kifogott egy halat, úgy megkívántam, a szívem szakad meg.

- János csak ilyent csinált, ne, fellépik Déneshez.

- Amennyi halat fogott, annyit fogott, egyet adjon nekem pénzé!

Künn ültünk, szivaroztunk apósommal a tótésen, én addig nem tudtam, miről van szó.

- -Ej sógorom, ne törődj semmit. Bélépek, egy egrit vagy bacsót vagy valamit fogok, s a szájához húzzuk Gizella néninek, s annyi elég – mondom – nem lesz el a kölyke.

Isten engem úgy segéljen meg, úgy, ahogy vótam, ünneplősen, há én csak azt hittem, hogy egy kő alá bényúlok.

Bémenyünk, s há, semmi! Ez alatt a kő alatt es..., az alatt es..., itt es..., ott es matatok, s há sehol semmi. Egy kicsitt odébb megyek, a hídon alól vót egy nagy gyepe, amit az árvíz hozott vót, s egy nagy gübe. Gondolkozom mit csináljak: két méteres mély gübe! Letérdelek- soha nem felejttem el- kezdek ásni a kezemmel, ásni, s bényúlok, há kapok egy olyan helyet, ahol két méteres fal vót úgy le: a víz leesett vót, s levágta a falat két felől.

János túlfelől vót, a sógorom a kutyával, nehogy Dénes meglásson műnköt. Olyan kutyája vót neki, vadászkutyája, hogyha egy madár reppent es így csinált: hhö! János biztos vót ebbe.

Mondom:

- Sógor, én nem hallok, mikor a víz zúg, csak dobj egy követ hezzám, s akkor én rögtön tudom, mi baj van. Ez lesz a jel, heába, hogy a kutya ugat, vagy te kiabálsz!

Kapok egy likat a falba belé, hogy egyáltalán se fel se le, csak egy ilyen lik vót bé. Há nem mertem belé nyúlni. Sohase féltem addig, esküszöm soha az életbe, soha de soha nem féltem semmitől- de ekkor megijedtem. Idáig bényúltam, lefeküdtem, bényúltam idáig ne, de nem értem el a kezemmel a liknak a szélit. Mikor húzom ki a kezemet gondolkozok, s mondom, mindegy, megcsalom, ha van ott, akkor ki kell jőjjön. Visszahúzom a kezemet, megcsaltam. Ne így kell, aki tud pisztrangot fogni, s ha akar pisztrangot fogni kézzel- csak így lehet.

Húzom a kezemet, s esmen nyúlok vissza, s esmen... Há eccer valaki elkapja a kezemet! Hoppá! Béfalta a kezemet! Három újjamat fogta bé, akkora

pisztráng vót! Én nem írtóztam meg, csak ekkor egy kicsit gondolkoztam, hogy: békapta?- jól tette! De gyorsan, ott nem lehet sokáig gondolkozni! Én es ügyes vótam, rögtön ragadtam rajta. Megszorítottam jól, a füle mellett kijött az újjam!... Mindegy, ha kígyó, ha mi, jön velem! Mindegy! Eppe borica!, ez a tiéd gazduram! –de ez ott benn vót, jövünk ki, s hát ahogy jobbról vótam én ledőlve, bé vótam nyúlva a falba, s kihúztam, há nem ide húztam, ide, nem vót üdöm erre! Amikor megkapta a levegőt az a hal megvette magát, átal a nyakamnál megfordított, s belé a gübébe! Szervusz Zerkula! De el nem csaptam, me a fülin jött ki a kezem. Nekem mindegy vót, hogy egy méter vízbe estem vóna belé, vagy tener (tenyérnyi) vízbe, nekem annyi, én olyan vótam, mint egy gumilapta, csak ennyit csináltam, úszni tudtam, úgy, mint a hal.

Kijövünk onnan, de én, hát tudjátok, mind amikor valaki beléesik a vízbe: tiszta locs vótam. Azt mondja valaki, aki halat akar enni, meg kell vizüljön- ez eccer biztos!

- Jaj, csapd el, vesd el, miféle te, ez!- kárinkodott János.

Hoztam az ölömbe. Kimenyünk Gabri Péterék felé a fűbe, a Sarjuskertbe lenyomtam. Gyere csak ide, öcsém! Olyan ereje vót, mint egy legén, nem bírtam vele, s vergődött, vicsogott.

Jaj, mikor János meglátta! S a kutya. Oda jött mellém, s: „öööm, öööm”, hogy ne hallja a halász, aki engedélyes halász vót, úgy meg vót tanítva, hogy csak halkan, olyan okos kutya vót!

Hat horog vót belészakadva a szájába! Hat! Nem tudták horoggal kifogni.

Ettünk tizenketten belőle – csak egy darabjából!

Ha nem igaz vót, az Isten ne segéljen meg, hogy Budapestről hazaérjek, sohase!

Soha többet olyan halat nem fogtam.” (részlet Ábrahám Judit: Zerkula című könyvéből)

Emléked legyen áldott, nyugalmad legyen csendes, vezessenek utadon a mennyei seregek, benne vagy szívünkben, benne vagy a zenénkben, táncban, fában, bokorban, virág nyílásában, patakcsobogásban, madár dalában.

Ábrahám Judit

SZÉLSŐSÉGES TÁRSADALMAINK

Húsvétot várva nem árt belelátunk korábbi korok vallásos lelkületébe

Influenzásan ülök a tévé előtt, várom az Oscar-díj átadását, várva, hátha lesz esetleg újabb magyar filmsiker a tavalyi zseniális film után. Lett.

Bízom az Istenbe',

Az az igaz Isten lakozjék lelkembe'.

(Archaikus népi imádság, Gyimesközépplok)

Eszembe jut az egyik alkotó tavalyi mondata, miszerint nem érezte jól magát, mert a díjátadás körüli ünnepség, a körítés minősített orvosi esetnek volt tekinthető. Példának említette az úgynevezett seat fillerek esetét. Vagyis jól öltözött emberek sorban álltak azért, hogyha a Los Angelesben megrendezett gálán valaki feláll, kimegy például a mellékhelyiségbe, akkor ne maradjon üres szék, gyorsan leülhessen a helyére. Így az alkotó is megsajnálta egy ilyen várakozót, hát jó szívvel átadta díszhelyét.

A leírt példa is megmutatja, hogy mostanság a fogyasztói, virtuális világ milyen messze, fényévnnyire került a valóságtól. Talán a hollywoodi habverés ennek a legjobb példája. Az „isa por és homou vogymuk” (íme, por és hamu vagyunk) gondolkörétől igencsak messze áll. Húsvét táján az ember elgondolkodik ilyesmiről.

Amiről szeretnék írni, az éppen ennek a kontrasztja.

Boldog vagyok, hogy hozzávetőlegesen harminc esztendővel ezelőtt olyan példákkal, személyekkel találkozhattam, amelyek révén feltárult egy mostanra végképp letűnt olyan régi világ, amely valószínűleg a középkor mélyen vallásos emberére lehetett általánosságban jellemző. Erre a világra a nyolcvanas évek végi Erdélyben leltem rá, ott olyan életpéldákkal szembesülhettem, ahol szinte az egyetlen szempont az Isten szeretetére való őszinte ráhagyatkozás volt. Mindezt egyszerű falusi gazdálkodó emberek testesítették meg, de az erdélyi ferences rendi tartományban akkor élő idős ferencesek is így éltek. Álljon itt pár példa.

Ránézek az egyik esküvői ajándékomra: vörösbársony-alapon egy havasi gyopárból kirakott kereszt egy üveglap alatt. A virágot a Békás-szoros környékén szedték, és az eltelt évtizedek alatt sem fakult meg. Hátán egy írás olyan gyöngybetűkkel, amelyet manapság ritkán látni: „A legnagyobb hatalom a szeretet. Szeretettel a legkisebb testvéretek: Ivó testvér, 1990. VI/30”.

Ki volt ő: egy olyan alacsony, mindig derűs székely ferences szerzetes, aki az egész életét folytonos imádkozással töltötte. Balázs Antalként született a gyergyói Kilyénfalván 1918-ban, hamar árvaságra jutott. Tizenhat éves kora

után egészen 2000-ben bekövetkezett haláláig egyszerű, vagyontalan életét a ferences renden belül élte le. Csak szolgált, míg élt, számos papi, szerzetesi, de családi hivatás fakadt az általa folytatott beszélgetések nyomán. Merthogy ezek a pályák igenis élethivatások.

A román kommunista hatóságok a ferencesek munkáját is megpróbálták ellehetetleníteni, így Ivó testvér is 24 évet töltött házi őrizetben. Fő bűne az volt, a gyermekekkel foglalkozott. Szelídsége miatt nem tudtak rajta egyéb fogást találni. Megmondta, ha ezt a hatóságok nem akarják, akkor ne engedjék hozzá a gyermekeket, de ő elküldeni nem fogja őket. Még az ortodox román ajkú gyermekek is csoportosan jártak hozzá.

Idős korában többször is meglátogathattam a Háromszéken levő esztelneki és a csíksomlyói rendházban. Ha megérkeztünk, ha elindultunk, ha dél volt, vagy ha csak egy kis szabadideje volt, akkor megfogta a kezem, vagy kezünket feleségemmel, és kedvesen behúzott magával a templomba, hogy imádkozzunk együtt. Egyszerűen ekkor érezte jól magát. Nemegyszer imádság előtt összekulcsolta kezünket, hogy szeressük Máriát és a Jóistent. Mindene volt Mária, Szűzanya-imádságokat végeztünk.

Leültetett bennünket szobájába, albumait, akkurátusan (1944 és 1994 között) gyöngybetűivel írt naplóját mutogatta. Az albumokban rajzok, idézetek voltak, ezek szellemisége ifjúságának, az 1920-as évek katolikus gondolkodóinak (Prohászka Ottokár püspök, Tóth Tihamér) szellemiségét tükrözték vissza évtizedekkel később. Többször ültetett le a kápolnában csak azért, hogy vallásos énekekkel imádkozhassunk, harmóniumon játszott. Tudom, hogy sokat imádkozott másokért, távollétünkben értünk is.

Isten egyszerű teremtményeként kiválóan ismerte és gyűjtötte a mezei füveket, és gyakran kínálta vendégeit az általa szedett növényekből készült gyógyteákkal. Ismerte ezek hatásait.

Vajon mi lehet naplóival? Egy alkalommal utaltam rá, hogy nem lehetne-e közkinccsé tenni mások épülésére is, akkor egy pillanatra mérges lett rám. Lehet, nem is örülne, hogy mostanság róla írok. Ennek oka szerénysége, hiszen ő a legkisebb testvér, aki erre nem méltó. Jellegzetes testtartása volt, mindig lehajtott fejjel járt. Búcsúzáskor mindig odaszaladt a csaphoz, és vízzel csalt könnyet a szemére humorral téve nehezzé a búcsúzást. Előtte azért felpróbáltatta a habitust (ferences öltözetet).

Az általam megismert erdélyi ferencesek hasonlóképpen éltek. Ismertem olyan testvért, aki fiatalon is egy koporsóban aludt, így szem előtt tartva, hogy múlandók vagyunk. („Én lefekszem én ágyamba, testi-lelki koporsómba”.)

Hasonló gondolkodással, életfelfogással egyszerű gazdálkodó embereknel is találkoztam. Az erdélyi Gyimesben tejet akartam venni egy idős nénitől.

Pénzt nem vett el, de hosszan beszélt magáról. Világossá vált, hogy ezek az egyszerű, hagyományos jellegű, havasi gazdálkodást folytató csángó emberek „imafelhőben” élnek. Napjuk legkülönböző szakaszait kitölti a templomban használatos és a „hivatalos” egyházi gyakorlaton kívülálló, úgynevezett archaikus imádságok elmondása.

Felidézve azt a középkorban általánosnak mondható gondolkodástípust, amely folyamatosan kereste a születés misztériumát és szenvedés értelmét, és amelynek jellemzője az Úristenbe minden körülmények között vetett feltétlen bizalom volt. Tejívás közben több ilyen gyönyörű régies imádságot is megosztott velem. A kezdete így szólt: „kimenek ajtóm eleibe”. Azóta át is lépett rajta...

Más alkalommal, 1989-ben, Moldvában jártam. Történt, hogy az egyik faluban házigazdám súlyos asztmás beteg volt. Ottlétemkor bizony hirtelen fulladás jelentkezett. Gyógyszer nem lévén a „fejérnép” (a felesége) kezét a beteg fejére helyezve népi ráolvasást végzett el. Volt benne pogány jelképekre való utalás, Szűzanya, előkerültek a templomban használatos imádságok is. Mindenesetre a fulladás abbamaradt.

Nem mondom, hogy egy XXI. századi, már nyugatinak számító nagyvárosban ugyanígy kellene megélnünk az életünket és a vallásosságot. Hiszen eltérő a múltunk, a családi háttérünk, egyszerűen más társadalomban élünk. Meg kell találnunk a környezetünknek megfelelő utat. Ugyanakkor nem árt belelátnunk más, korábbi korok vallásos lelkületébe. Hogy véletlenül se felejtsük el: „isa por ős homou vogymuk”.

Akkor sem, ha az Oscar-díj amerikai pompájáról sem ez jut eszünkbe.

Dr. Szabó Endre

Varázseső

Keresztapám, Fónod Tibor emlékére

Négyéves lehettem mikor egy nyári nap varázseső esett a földekre. Így emlegettük keresztapámmal azt a bizonyos égszakadást.

Imádtam, ha keresztapám meglátogatott minket, legjobban, mikor motorkerékpárral tette meg a 33 kilométert, Ekecsről Gútára tartó útvonalat. Rajongtam a piros színű Pionier Babettáért, hangjáért, azért, hogy keresztapám segítségével, de én vezethettem. Lenyűgözött a motor hangja és a hatalmas füstfelhő, amit ekkor kiköhögött magából. Ilyenkor mindig motorral mentünk a nagyszüleimhez.

- Lassan vezess, nem kell rohanni! Ne legyetek sokáig, mert vihar várható – figyelmeztette bátyját édesanyám, kezében fogváltós húgommal.

- Kapaszkodj Csajó – kiabálta keresztapám, miközben erősen kapaszkodtam a piros színű Babettán.

Mikor elhagytuk a főutat és édesanyám féltő, óvó tekintetét, keresztapám kakaót adott a csodajárgányra, aminek rettentően örültem. Rátérve a földútra csak úgy porzott alattunk a talaj.

Elhittem, hogy egyedül vezetem ezt a piros, ma már retrónak mondott motorbiciklit. Botaklánál az aratóknak és a földeken dolgozóknak hangosan köszöntem, integettem. Sokan megmosolyogták, ahogy állva kapaszkodtam a motoron, mögöttem a keresztapám, aki le nem vette rólam a szemét. A napraforgók árnyákat vetettek ránk, ahogy elrobogtunk mellettük. Fejük lengedezett a nagy csodálkozástól, s az esőcseppek is bepötytyözték a száraz utat előttünk.

A nagyszüleim tanyájához érve már hallható volt a Pátria Rádió, nagyapám haláláig hallgatta a Sokol rádióján.

A szél felerősödött, ahogy hazafelé tartottunk. Keresztapám erősen magához húzott. Nemcsak a szél erősödött fel, de az ég is egy hatalmas sóhajtással felszabadult terhétől és kettéhasadt. Nagyszemű jegek potyogtak az égből, míg mi kénytelenek voltunk megállni egy nagy tölgyfa alatt. Sírtam, ahogy a vihar csillapíthatatlan haraggal csapott le a mellettünk lévő fába. Az ága óriási recsenéssel kettétört és a földre hullott.

- Csajó, magasra akarsz nőni? – kérdezte nyugtató hangon.

- Igen – válaszoltam reszketve a motoron. Lábam vörös volt a jégdarabok miatt.

- Nem hallom. Nagyra akarsz nőni?

- Igen.

- Nem hallom Csajó! Csak nem olyan akarsz lenni, mint Jancsika?

- Ki az a Jancsika? – próbáltam túlkiabálni a vihart, hogy keresztapám is meghallja.

- Nem ismered? Pedig ő ilyen kicsi maradt, mint te. Félt még a szélétől is. Ő nem akart magasra megnőni, pedig akkor is ilyen varázseső esett. De ő félt és ezért katona sem lehetett, mert megmaradt négyévesnek.

- Varázseső?

- Igen Csajó! Olyan jól megáztunk, hogy nőni fogsz tőle. Csak énekelni kell az esőnek.

- Honnan tudom, hogy varázseső?

- Ha szépen énekelsz, jó hangosan, meglásd a varázseső annyira örülni fog neki, hogy szivárvány lesz az égen.

Az utat végig énekeltük. Ahogy hazaértünk édesanyámnak örömmel újságotlamb, hogy én milyen óriásira fogok nőni. Lábujjhegyre álltam, kezemet jó magasba kinyújtottam.

- Látjátok? Ekkora leszek. Magasabb leszek, mint apuci!
Míg keresztapám élt egy-egy családi összejövetelkor elmesélte ezt a történetet. Nagy nevetés közepette mindig megkérdezte: „Csajó emlékszel még rá, hogyan nőttél ilyen magasra?” Azóta eltelt huszonhárom év. Kisdíák-jaim sokszor csodálkozva néznek fel rám. Az aprócska óvodások kikerekedett szemmel, ujjukat szopizva méregetnek. A nagyobbacska odajönnek, az iskolás bátrak kérdeznek a tízórai szünetben.

- Az én apukám 170 magas. Megkérdeztem. Te mekkora vagy Hilda néni?
- Magasabb, mint 180 centiméter – felelem olykor pironkodva, a gyerekek pedig nagy „óóó”-zás közepette kérdően néznek rám. Tudni akarják hogyan nőttem ilyen magasra, én mindig elmesélem nekik.

Sajnos keresztapám öt hónapja nincs közöttük, de ahogy írtam a sorokat, és ahányszor mesélem a történetünket felcsendült a hangja, ahogy kérdi tőlem: „Csajó emlékszel még a varázsesőre?”

Szabó Hildegarda

Nagymamámmal töltött egy napom

A húgommal csendesen voltunk a szobánkban. Unatkoztunk. Ő színezgetett az íróasztalánál én meg csak ültem az ágyamon s figyeltem a szemben lévő színes, mesés erdei állatokról a posztert ami beterítette az egész falat.

- Játsszunk valamit! - szólt húgom miközben erősen satírozott.
- Mit? - kérdeztem.
- Társasjátékozzunk.
- Persze, mindig te nyersz - morogtam.
- Akkor mennyünk ki az udvarra.
- Nincs meg a labda.
- Halandzsázzunk ahogy szoktunk! Bla,bla,bla,bla...
- Judit hagyjál már békén!
- Mennyi bajod van!
- Mi lenne, ha lemennénk a mamához! Akarsz? - kérdeztem hirtelen ötletként.
- Aha, kérdezd meg Anyuékat.
- Nem, te kérdezd meg! - válaszoltam.
- Megint én.
- Igen, mert te vagy a kisebb!

Neki nem mondanak mindig nemet. Három év van közöttünk. Annnyira nem is hasonlítunk egymásra. Míg ő kissé duci, fekete rövid hajjal, barna szemmel, én pedig vékony, mint a nádszál, szőkésbarna vállig érő hajjal és kék szemmel. Jobban már nem különbözhattunk volna egymástól. Húgom letette a ceruzát, felállt majd kiment a szobánkból a nappaliba, ahol Anyu és Apu

nézte a szokásos szombat kora délutáni műsort a televízióban. Oda szaladtam az ajtóhoz s kikukucskáltam. Csak a hátát láttam miközben beszélt velük, hirtelen megfordult s oda kiáltott nekem.

- Ez az! - Apu mély öblös hangját előbb halottam meg mielőtt megláttam volna.

- Várjál még, előbb felhívom Nagyanyátokat, hogy otthon van-e egyáltalán. Az építőiparban dolgozik ezért erős izmos karja és széles válla miatt feszült rajta a póló. Kék szeme jobban kivehető volt, köszönhetően fekete szakállának, mely betérítette az egész arcát.

- Hát hol lenne? - kérdezte Anyu, aki kényelmes otthonkában volt, mégis kiadta karcsú vonalait.

- Lehet, hogy átment a Marához, honnan tudod te! Mindig császkál valamerre, soha nem tud leülni a fenekére.

Mama volt az az ember, aki képes volt az erdőbe dombot mászni, biciklizni, kertbe fájós lábbal kapálni, vagy kerítést átmászni, ha véletlenül nem voltunk otthon. Szokása volt, csak úgy betoppanni. Elindultam utánuk a nagyszobába, ahol a sarokban a kis szekrényen árválkodott egyedül a telefon. Apu felvette majd tárcsázott. Hallottam ahogyan Mama felveszi egy hatalmas nagy „halló” kíséretével.

- Na, szia Mutikám! Lemennének hozzád a lányok! Megint nem bírnak magukkal... jól van, akkor esznek azt. Megkérdezem azért tőlük. - Apu felénk fordította a fejét - Nagyanyátok azt üzeni nincsen, csak zsíros kenyér!

- Nem baj! - Szinkronban kiáltottuk mind a ketten, majd Apu folytatta a beszélgetést.

- Na, akkor öltöznék és mennek. Puszi, puszi, puszi Mutikám vigyázz magadra!

Nem sokkal később már a biciklin ültünk s hasítottunk le a Madách utcai emelkedőről, onnan át a Templom utcára, és már az Erdő utcában is voltunk, ahol a Mama lakott. Leszálltunk a bicikliről kinyitottam a kaput, majd betoltam, mire húgom utánam jött s nagy csattanással a hátunk mögött már be is záródott! Isaszeg ezen a felén csend és nyugalom uralkodott. Mama egy hosszú parasztházban élte az életét, faoszlopos tornáccal. A legvégébe volt a konyha ahonnan kilépett. Ő sem volt valami nagyon nagy a vékony alkatával és a kb. 155 centijével. Az arcán az idő múlása már látszódott, fején kendő, ami eltakarta ősz haját. Bordó kardigánt és macskanadrágot viselt, a lábán egy mama cipővel. Mindkét kezét a csípőjére tette.

- Na, megjöttetek? De gyorsak voltatok! - a bicikliket hátra, a padlásfeljáró elé támasztottuk.

- Igen megjöttünk. Apu azt mondta, hogy holnap délelőtt menjünk haza. - válaszoltam miközben odamentünk hozzá, majd pusztit adtunk neki.

- De nincsen, csak zsíros kenyér.
- Nem baj - mondtam.
- Tudjuk! - kiabálta húgom, miközben elindult a szobába, hogy bevigye a táskáját.

Utána mentem én is. A tornác egy boltívvel kezdődött, s az oszlopok között szőlőtőkék burjánoztak el. Középtájékánál volt a bejárat egy kis közbe. Itt volt a telefon, a hűtő, és egy egész emberi alakzatot visszatükröződő tükör. Onnan kétoldalt nyíltak a szobák, szembe pedig a kamra. Balra a nagyszoba volt ahol még azelőtt mamikám lakott a papával. Mostanra már csak az emlékek maradtak benne. Jobbra fordultam, ahol aludni szoktunk mindannyian. Belépve megéreztem a jellegzetes illatot, amit úgy szerettem. Hűvös volt benn a jó idő ellenére a vályognak köszönhetően. A kis szobába baloldalt egy fehér lepke nevezetű kályha, mely télen oly sokadjára adta a meleget. Vele párhuzamosan a sarokba egy heverő volt, letakarva mintás pokróccal. A falnál velem szemben egy nagy faágy, rajta pedig egy terjedelmes dunyha. Közvetlen mellette, barna, természetes szekrény, amit ha kinyitottunk furcsa nyekergő hangokat váltott ki belőle. Jobboldalt egy kis ablakon, hosszú firhangon keresztül áradt be a napfény. A másik sarokban egy éjjeli szekrény, fehér csipkés asztalterítővel letakarva, amin állt a televízió. A padlón csikos futószőnyegek futottak, furcsa virágos mintákkal teli a fal, amin Mária és József volt keretbe foglalva egyenként. Az egész házban mégis a fagerendás mennyezet uralkodott. Letettük a cuccainkat a heverőre majd kimentünk a folyosóra ahol egy fapad helyezkedett el a konyha és a kis köz bejárata között. Ugyanígyen pad van a konyhában is az asztalnál. Azon kívül több ülőhely már csak két hokedli volt. Leültünk a kemény padra, ami csak egy pokróccal volt letakarva s azonnal előttünk kitárult a természet. Gyönyörű rózsabokrok amik még nagypapám csodás kezei után maradtak fenn. Ásott kút, terjedelmes fenyőfa adta az árnyékot és rengeteg virág. Pünkösdirózsától kezdve a büdöskéig többféle nyári virág pompázott. Kert végébe málna, piszke és ribizlibokrok zöldelltek az ellenállhatatlan növekvőbe lévő terméseikkel együtt. A konyhából zene ütötte meg a füleinket s már Kadlott Károlyt szövegét együtt énekeltük mind a hárman. Pillanatok alatt megjött a hangulatunk s a következő kazettát, amit beraktunk a magnóba az Lagzi Lajcsi volt. Persze bekapta a szalagot mely irgalmatlan hangot adott ki magából. Kivettem a magnókazettát a magnóból s kellemetlenül vettem észre, hogy elszakadt, mert túl hirtelen húztam ki a lejátszó fejből a szalagot.

- Ezt jól megcsináltad dinnye! - korholt mamám. - Nem így kellett volna kivenni belőle!
- Mit csináljak most vele? - kérdeztem.
- Dobd ki a szemetesbe, hozok másikat.

Így is tettem, közben ő elindult a nagyszobába ahol fióknyi kazetták lapultak más-más előadóval. Nem sokára újra felhangzott a nóta és fordultunk, perdültünk mind a hárman. Ragadós volt a jókedve annyira, hogy egyikünket se érdekelt, hogy bárki láthat minket az utcáról benézve. Közeledett az este, s mindannyian kifulladtunk a sok táncolástól, és a nevetéstől. A lábaim már zsibongtak, de azért segítettem neki begyűjtani a sparheltbe s annak a tetején mama megpirította nekünk a kenyeret, megkente házi zsírral és tea kíséretével megvacsoráztunk.

Ahogy besötétedett már az ágyban feküdtünk. Húgom a heverőn, mi ketten pedig a meleg dunyha alatt. Nyár ellenében a hűvös szobában jólesett, ahogy elmerültem benne. Nem bírtunk aludni, a holdfénye bevilágított a szobába s a gerendákat néztem. Túlságosan nagy volt a csend majd megszólaltam.

- Mama mesélnél nekünk a háborúról, mikor kislány voltál? - kérdeztem.
- Mit meséljek?
- Hány éves voltál mikor az apukád meghalt?
- Tizenegy, vagy tizenkettő, már nem emlékszem pontosan.
- Annyi, mint most Ildi - csodálkozott húgom - mi történt vele?
- Haza fele jött a szekérrel mikor megverték az orosz katonák. Elvettek tőle mindent, majd otthagyták.
- Volt olyan, mikor nagyon megijedtél? - érdeklődtem.
- Anyámmal kapáltunk a földeken a vasúti sínek mellett, mire egyszer a vonat nagy fékezéssel megállt, és Orosz katonák ugráltak ki a vagonokból nagy kiabálásokkal.
- Mit csináltatok?
- Anyám kiabált, hogy dobjak el mindent és szaladjak be az erdőbe. Majd vártunk. Egy kis idő után visszaszálltak a vonatra és mentek tovább.
- Iskolába se jártál? - kérdezte húgom.
- Nem. Anyám nem engedett, már csak én voltam neki. Hat osztályt jártam ki. - válaszolta mama.
- Akkor nincs is meg a nyolc általánosod? - faggattam.
- Nincs, mire kiküldték a levelet, hogy kijárhatom, akkor már férjnél voltam, és megvolt Jani és Jóska. Akkor meg már nem mentem.
- Hány évesen mentél először férjhez? - kérdeztem.
- Tizenhat. - válaszolta. - majd egy pár év múlva elváltunk és utána találkoztam nagyapáttal, Gyurkával. Aztán megszületett apátok is, Pista.
- Fiatalabb volt a papa téled igaz? Apu mondta a múltkor... - tudattam vele.
- Hat évvel, ő harmincnyolcas volt.
- Szegény már ő is meghalt. - mondta Judit.
- Igen. Először Gyurka, majd három évre rá az Anyám.

- De a dédi nyolcvankilencbe halt meg. Azóta egyedül vagy ugyanabba a szobába. Nem félsz egyedül? - kérdeztem.

- Mitől félsz? A halottak már nem bántanak senkit. Most már aludjatok, fáradt vagyok. - Keresztet vetett elmondta az esti imádságot a családjáért.

Sokáig nem bírtam aludni, hallottam mindkettőjük szuszogását, végül valamikor álomba szenderültem. Reggel madárcsicsergésre ébredtünk. A napocska ékesen aranyozta be a szobát. Furcsa módon nem volt a környéken baromfi, így kakaskukorékolást se hallottunk. Kikecmeregtünk az ágyból, felöltöztünk majd kimentünk, s azonnal megéreztek a friss hajnalt. Átmentünk a konyhába leültünk az asztalhoz, s megcsapott minket a ropogós pirítós kenyér illata. Judit és én a padon ültünk, mama pedig szembe velünk a hokedlin és reggeliztünk. A konyhában egyetlen egy nagy zöld konyhaszekrény foglalta el a belső falat, amibe bőven elfértek a konyhai felszerelések, amik a mamát kielégítették. Fekete-fehér színű kőlapok pepitáson lerakva, virágmintákkal teli itt is a fal. Bejárattól balra a fapad és az asztal ahol ültünk, mellette a kézmosó lavór majd a sparhelt. Jobb oldalt csak egyetlen egy csap árválkodott, alatta egy mosogatószekrénnel. A házban nem volt fürdőszoba, se WC. Ezért a lavórba mindig volt hideg víz kézmosásra, a szükségleteinket kielégítette hátul a fából készült udvari WC. Reggeli után még beszélgettünk egy kicsit és megígérte nekünk, hogy ha legközelebb jövünk, előveszi a két bádóg kádat és feltölti vízzel, hogy pancsolni tudjunk benne. Úgyhogy ne felejtjük el fürdőruhát is berakni! Nemsokára összeszedtük a cuccainkat és a biciklinket. Egész litániáját meghallgattuk, és majdnem hogy megeskette velünk, hogy vigyázunk magunkra. Elköszöntünk egymástól, kikísért a kapuig s már tekertünk is haza. Mindketten sajnáltuk, hogy el kell mennünk, mert nagyon jól éreztük magunkat. De tudtuk, hogy mamához bármikor visszajöhetünk még akkor is, ha csak zsíros kenyerre van, mert a szíve és a belőle áradó szeretete: óriási!

Szabóné Petrik Ildikó

A bezárt gyerekek

Ez a történet édesapám gyerekkorából származik.

Azon a szép nyári szombat délelőttön minden úgy kezdődött, ahogyan máskor. Az én nagyszüleim hozzákezdték a szokásos hétvégi mosáshoz. Akkortájt még üstben kellett melegíteni a vizet és behordani a fürdőszobába, ugyanis abban a kis faluban, ahol apukám nevelkedett, még akkor nem volt vezetékes víz. A hideg vizet is az udvaron lévő ásott kútból oldották meg.

Már majdnem dél felé járt az idő, amikor Mari mama – aki éppen a legkisebb nagybátyámmal volt terhes – szólt a papámnak, hogy szaladjon el

orvosért, mert úgy érzi, szülni fog. Azt tudni kell, hogy telefon is csak a posta előtti telefonfülkében volt elérhető. A papa elszaladt mentőt hívni. Apukámék kint játszottak az udvaron. A mentő hamarosan megérkezett, és a mentősök azt mondták, már nincs elég idő, hogy beérjenek a kórházba, itt a szobában kell megszülni a kisbabát. Ekkor történt a „rabul ejtés”. Ugyanis apukámat, az öccsét és a legkisebb nővérüket bezárták a pajtába, hogy játszanak ott nyugodtan, nehogy útban legyenek a szülésnél. Közben a baba megszületett, és apa látta a pajtaajtó résein keresztül, ahogyan a mamát beteszik a mentőbe és elviszik. A papa is elment a mentőautóval. Apa, Sanci és Magdi tovább játszottak a bezárt pajtában. Azon tanakodtak, vajon miért vitték el a szüleiket. Hiszen ekkor ők még csak kettő, négy és nyolcévesek voltak. Csak a középső nővérük maradt otthon, aki befejezte a mosást, és megsütötte élete első rántott húsát, amit be is vitt a mamának a kórházba, teljesen megfélemlítve a pajtába bezárt gyerekekről. Egy idő után már unalmassá vált a pajtában lévő bújócska és homokozás, apáék ki akartak jönni az udvarra. Ekkor tudatosult bennük, hogy hiába kiabálnak, sírnak, nincs otthon senki, és nekik marad a bezárt pajta. Szerencsére, kora este a dédimama is kijött Kolontárra, és hiányolta az unokáit, akik addigra már kisírt szemmel, éhesen, szomjasan álltak a pajtaajtóban, és várták a kiszabadításukat.

Édesapán úgy mesélte, mindig örült a nagymama látogatásának, de a legjobban ezen a napon, mert ha ő nem jön, talán még most is a pajtában vannak bezárva.

A legkisebb tesójuk születése örökre emlékezetes marad számukra.

Szakáll Ákos

Ferike és a bábaasszony

Mindég idősebb szerettem volna lenni, ezért amikor 3 nappal betöltöttem a 9. évet már 10 évesnek mondtam magam. A nagyapám arra tanított, hogy mindenkinek hangosan köszönjek jó reggelt, jó napot, és jó estét minden felnőtteknek, mert ha halkán köszönök, azt nem hallja mindenki.

A kapujában ácsorgó embereknek menetben köszöntem, de visszafelé jövetben már nem. Puskás Péter bácsi olyan rokonféle volt, reggel ült a kapuja előtt lévő padon.

- Jó reggelt, Péter bátyám!

De a boltból hazafelé menet csak elmentem mellette köszönés nélkül. Rám kiabált:

- Gyere ide!

Odamentem.

- Hogy hívnak?

- Tudja azt Péter bátyám. - válaszoltam.
 - Megmondalak az apádnak, hogy nem köszöntél. Hány éves vagy?
- 9 múltam 3 napja, de már 10 évesnek mondtam magam.
- Gyere csak! Adok neked egy barackot!

Ökölbe fogott jobb kezét a fejemre tette, megforgatta és úgy a fejemre koppintott, hogy a könnyem is kihullott. A fájdalmat könnyebben elviseltem, ha mikor elfelé mentem jól a lábára léptem. Na, az ilyen és hasonló esetek miatt szerettem volna minél hamarabb öregedni. Mivel öregebbnek éreztem magam, mint ami voltam, így a családban nagyobb felelősséget éreztem. Nálunk főzni kellett reggel, délben, este. Kérés nélkül segítettem édesanyámnak. A főzés körüli teendők egyik legfontosabb feladata volt, hogy a rőzse, szalma, kukoricaszár, ami hamar elég, folyamatosan a tűzre kerüljön. Ebben a munkában már mester voltam és nagy segítséget jelentett a főzést végző édesanyámnak. Néztem édesanyám, gyönyörködtem a szép magas alakjában, szabályos orrában és gyönyörű arcában. Egyszer a karcsúságában változás történt. Így is nagyon szép volt. Meglátogatott bennünket édesanyám nővére, Mariska néni, aki meglátta édesanyámat és a fejét csóválva csak azt mondta:

- Már a nyolcadik, Erzsikém! A Jó Isten tartsa meg a többivel együtt!
- Így már tudtam, hogy kistestvérünk fog születni. Ezt a nagy örömet minden testvéremnek elmondtam. A 3 éves Jani öcsém nem értette meg, de mondogatta, hogy kis testvért, azt már nem! Édesanyám később közölte velünk ezt az örömhírt. Minden testvérem kevesebb időt töltött játékkal, kerestük, hogy hol segíthetünk a szüleinknek.

Hallottuk, mikor az édesapám beszélgetett édesanyámmal, hogy sokkal jobb lesz, ha megnyitja a hentesüzletet, ugyanis hentes és mészáros volt a szakmája.

December hónap közeledett, nagy hó volt az udvaron és az utcán. Édesapám mély álomból keltett fel és arra utasított, hogy szaladjak a falu másik végén lakó bábához, mert születik a kistestvérem.

- Igenis megyek, illetve szaladok!
- Úgy is történt, a nagy hóban futottam, ahogy bírtam. Megérkeztem a bábanő házához. A kutyák ugattak, kapucsengő nem volt. Kiabáltam. Ákos bácsi a bábaasszony férje kérdezte:

- Ki vagy? Mit akarsz?
- Az én nevem nem mondhattam, mert a falu ezen a részén azt nem ismerték így hát az apám nevét kiabáltam:
- Szarvas György fia vagyok, Marika nénémet keresem, mert édesanyám szülni fog.
 - Jól van fiam, felkeltem Mariska nénédet.
 - Köszönöm Ákos bátyám!

Kis várakozás után megérkezett Mariska néném, a bábaasszony. 150 cm magas lehetett, kövér asszony. Az volt az első kérdése, kinek vagyok a fia. A lakcímemet nem kérdezte.

- Miért nem apád jött értem, hogy tudok így segítség nélkül elmenni hozzátok?

Azt válaszoltam:

- Édesapám nem jöhetett el, nem hagyhatta ott édesanyámat. Tessék rám támaszkodni, a táskát viszem én.

Elindultunk, már a háza előtt hanyatt esett, a két keze az égnek mutogatva kérte, hogy segítsék már felállnia. Amikor feltápáskodott, megdicsért. Én bíztattam a menésben:

- Ne féljen az eséstől, mert én erős vagyok. – nyugtattam az igyekvő, áldott kis teremtet. Egy kilométert mentünk és kilencszer esett el. Havas lett még a nyakába hulló szoknyából kilógó térdig érő vastag bugyi is, amiről a havat leütögettem és már folytattuk is utunkat. Mariska néni mikor újra talpra állt, elmesélte, hogy a falu összes lakóját ő segítette a világra. Senkitől nem kért pénzt, mert úgysem tudtak volna fizetni. A faluban csak egészséges gyerekek születtek, senkinek nem volt semmi baja. Emlékezett rám is. Azt mondta:

- Rád is emlékszem, nagyobb volt a fejed, ezért veled több időt töltöttem.

Menet közben már nem egy kis növésű, kövér bábaasszony kezét fogtam, hanem az Isten áldásával közénk jött angyalét, aki Mariska néni alakjában segít az embereknek.

Megérkeztünk. Egy órával később megszületett a testvérünk, akit István névre kereszteltünk.

Egy hétig járt hozzánk Mariska néném, hogy vigyázza, minden rendben van-e a kisbabával, az édesanyával és segített a főzésben is.

Amikor már felnőttként hazalátogattam a falumba, és a szülés után egy évvel meghalt édesanyám sírjára virágot vittem, nem feledkeztem meg a falu angyali jóságú bábaasszonyáról.

Szarvas Ferenc

Amikor még kicsi voltam, néha kiborultam...

Csak 8 éven felülieknek! Szülői felügyelet mellett olvasható!

*Amikor még kicsi voltam,
néha néha kiborultam...
Amikor a Mikulásban hittem,
s megtudtam, hogy nincsen....
Összedőlt Minden!*

Még régen mikor kicsi voltam, úgy 6-7 éves lehettem, akkor történt, december 5-én ez az egész...

Szép téli napon, a hó betakarta a fákat, az utcákat, a kocsikat, mindent hó fedett... Örültem neki! Már nagyon vártam a Mikulást és a Karácsonyt is! Szépen indult a nap: Anya, Apa és a testvéreim készülődtek, úgy szintén én is... Mikor már szépen fel voltam öltözve, csinos ingbe, nadrágba, izgatott voltam az este miatt... Anya főzött, süttött, apáék és a nővérekém készülődtek papához és mamához én pedig vártam Anyával a Mikulást.

(Anya, a tudtom nélkül, a lánytestvéreimet megkérte arra, hogy mielőtt elmennek otthonról, mindenképp csempésszék bele a mikuláscsomagokat az ablakba.)

Anya miután befejezte a főzést-sütést, a sütiből kiraktam a csizmám mellé egy tányérra, no és egy bögre meleg tejet a Mikulásnak, hátha megéhezik, megszomjazik a sok tennivalóban... és levelet írtam neki, amit a csizmámba csúsztattam. (gondoltam ott megtalálja.)

A nagyszülőkhöz készülő elindultak, csak anya meg én maradtunk otthon.

Mikor már esteledett és pontosan 5 óra volt akkor folyamatosan ugráltam az ablakba: hol fog jönni..., hol fog jönni...

Aztán...

(Mivel a testvéreim elfelejtették az Anya által kért tennivalójukat, ezért nem került időben - 5 órára, - az ablakomba a csomag...) Első sorban folyamatosan figyeltem az ablakokat, így anyának nem sikerült kicsempéssznie a ruhásszekrényből a csomagom. Anyáék, nekem azt mondták, hogy pont 5 órakor jön a télapó és 1 mp alatt rakja a csizmánkba a csomagot. Ezért nagyon összpontosítanom kellett... Az én ablakomban nem láttam semmit, gyorsan átfutottam nővéreim szobájába, hogy ott van e a Mikulás... És ott sem láttam...

(Anyu közben, - míg én „repdestem hol ide-, hol oda”, nagy nehezen belopta a csomagomat az ablakpárkányra, mit sem törődve a tejjel, a sütivel, no és a levelemről sem tudott...)

Na, akkor most gyorsan vissza az én szobámba.

Gondoltam, ha nem volt a nővérem szobájába, akkor az enyéembe lesz. Nem volt ott se... Mikor láttam, hogy már 5:01 van, és még ott van a csizmában a levél, - bár a csomag már ott volt, akkor elkezdtem sírni, zokogni: - hogy lehet ilyen a Mikulás, hogy nem evett a sütimből, nem ivott a tejemből, és még a levelemet sem vette ki és nem olvasta el...

Zokogtam a szó szoros értelemben véve... Anya hiába próbált vigasztalni... Már nem tudott mit tenni, végső sajnálatában leültetett a szoba közepére, ültünk egymással szemben, és azon járt a feje, hogy végérvényesen megfoszszon-e a Mikulásba vetett hitemről... Úgy döntött, hogy igen. Miután annyira megsajnálta Anya a sírásom miatt, akkor elmondta, hogy nincs Mikulás és nem létezik. Vagyis, hogy ebben a formában nincs... és Ők, a Mikulás segítői rakják a gyermekek csizmájába a finomságokat... Ekkor elkeseredetten abba hagytam a sírást, zokogást, és mint aki „öregebb, tapasztaltabb, felnőttebb lett” azt mondtam Anyukámnak: MIÉRT NEM LEHETETT EZT HAMARABB MEGMONDANI?

Kibontottam a csomagom, s egymás örömére befalatoztuk ki-mit szeretett...

Szilágyi Máttyás

Sírás lett a vége...

Egy este kértem szüleimet, hogy meséljenek nekem a gyerekkorokról.

Anya azt mesélte, hogy ők négyen voltak unokatestvérek és sokat voltak együtt a nagyszüleiknél. Azt szerették a legjobban, amikor kukoricaszedés volt. Olyankor ők is segítettek a szedésben és a górézásban. Volt olyan, hogy amikor dobálni kellett a kukoricát be a góréba, akkor anyukám a tata fejét találta el. Mondanom sem kell, hogy micsoda szidást kapott érte. Meg az is sokszor megtörtént, hogy titokban felmásztak a kukorica tetejére és ott játszottak. Aztán, ha látták, hogy valaki arra jön, akkor gyorsan eltűntek onnan. Igen ám, de anya volt a legkisebb és mindig otthagyták. Egyik alkalommal amikor iparkodott ő is lefelé, véletlen kiesett a góréból és eltörte a kezét.

A nagy játéknak sírás lett a vége.

Szűcs Mariann

Szeretetteljes születés

*„Életünk nemcsak cselekedetek,
de talán még inkább a várakozás iskolája.”*

Pilinszky János

9 hónappal születése előtt új élet fogant meg. Azóta várakozunk. Ha átadjuk magunkat a várakozás élményének és hagyjuk, hogy minden a maga természetes módján történjen, részesei lehetünk a teremtés csodájának. December 3-án érkezett el születése ideje. Körültekintő, tudatos előkészítés után lányunk úgy döntött otthon szüli meg harmadik gyermekét bába segítségével. A születés természetes, életünk része ugyanúgy, mint a halál. Rohanó világunk tette művivé sokszor embertelenné.

Hálás vagyok, hogy részese lehettem a születés csodájának! Megfoghatam meleg testecskejét, simogattam bársonyos bőrét. Érezhettem a köldökszínőről a lélegzetvételt követő sírást, mely jelezte érkezését. A kicsi test élettel és lélekkel teli lett, megérkezett. Kiszakadt eddigi biztonságos közegéből és megérkezett otthonába. Csend és nyugalom vette körül, halvány fénysugár. Meleg takaróba burkoltuk és anyamellre helyeztük. Megérkezett és érezte biztonságban van. Tudta mi a dolga. Ajkával érintette az anyamellet és megnyugodott. Nem választotta el anyjától senki és semmi. A köldökszínőről érintetlen maradt a placenta születéséig. Türelmesen várakoztunk, míg meg nem született a 9 hónapig tápláló és védelmet nyújtó magzatburok. A szülői ház lett a születés háza. Innen indul útjára és érkezik haza ezután Karolina. Érkezésével megtapasztalhattuk, hogyan lehet a szülés és születés csodálatos élmény. Nem voltunk egyedül. Velünk volt az Isteni gondviselés.

Hálás vagyok, hogy átélhettem az új élet születésének misztériumát. Csodás, felemelő, semmihez sem hasonlítható érzés. Csöndben ott lenni, lábujjhegyen járni, félhomályban, melegben, könnyű lebegésben érezni, ahogyan megtörténik a csoda, s várni, hogy az első levegővétellel járó sírás az anyai keblen csendes hüppögésbe, majd szuszogásba halkuljon. Némán letörölni a szülés kemény munkájának vérét és verítékét s határtalan szeretettel körbevenni anyát és újszülöttjét, és átérezni: csoda történt. Egy soha nem volt, soha nem lesz, megismételhetetlenül egyedülálló ember érkezett a Földre. Fogadjuk őt méltón, szeretettel.

„Áldjon meg Téged az Úr, és őrizzen meg Téged!”

4 Mózes 6,24-26

Tabajdi Éva

Hogyan lehet megúszni a frontra vezénylést...

Úgy emlékszem mintha tegnap nem ma lett volna... cseng a fülemben nagyapám szava és mesél hosszan.

Én még meséltem történetet a nagyapámról, most elmesélem, hogyan sikerült kijátszania a honvédséget, hogy ne menjen a II. világháborúban a frontra.

A székelyharisnyás legény Komáromba került katonának, mint hidász, itt képezték folyamatosan a honvédeket, de inkább a hidak építésére, hajók kezelésére, mint fegyverforgatásra. De mivel a II. világháború is javában folyt, az ezredet értesítették, hogy négy nap múlva kell indulni a frontra, ezért három nap kimenőre engedték a katonákat.

Sorra osztották ki a kimenőket a honvédeknek, sorra került a nagyapám is, no de Komárom és Kisoláhfalu (vagyis Székelyudvarhely) - ez túl nagy távolság főleg ilyen háborús időben.

- Hát Balázs honvéd, Önt nem tudjuk elengedni. - hangzott el a szomorú tény.
- Értettem Ezredes úr - jött a még szomorúbb válasz, mert tudta a nagyapám, hogy „a katona ázik-fázik, de nem pofázik”.

Amint a nagy bánatával kullogott a nagyapám vissza a műhelybe, találkozott az Ezredessel. Az Ezredes a markába nyomta Balázs honvédnek az autó kulcsát és elküldte tegye rendbe az autót, gondolván, hogy ezzel kicsit enyhíti a székely legény bűjét.

Ment Balázs, tette a dolgát úgy félbe-szerbe, ha túl nagy a távolság Komárom és Udvarhely között, akkor az Ezredesnek a lakás is távol lesz majd a laktanyától - gondolta - és már emelte is meg a motorháztetőt és a csavarhúzóval matatott.

Kis idő múlva az Ezredes elindult haza, de csak a laktanya bejáratáig jutott az autóval és indult vissza egy szerelőt keressen, mert az autó nem ment.

De az egész laktanyában csak a nagyapám meg egy nagydisznódi szász legény maradt, csak ők nem kaptak eltávozást. A nagyapám ajánlkozott, hogy az autót megnézi és ha tudja megoldja a problémát. Amíg az Ezredes a konyhában egy kávéfőzetet, a nagyapám az autóval foglalatzkodott leszerelt egy pár dolgot majd visszaszerelte, úgy tett mintha nagyjavításra szorulna az autó, hogy nehogy rájöjjön az Ezredes a turpisságra, majd úgy 40-50 perc múlva elindította az autót, tett pár kört és szólt az ezredesnek, hogy kész az autó, mehet haza.

Ekkor az ezredes rákérdezett:

- Balázs, maga nem kapott eltávozást?
- Nem Ezredes úr - jött a válasz.
- Még a Pesti vonat nem ment el, kér eltávozás?
- Igen Ezredes úr.

Az Ezredes már nem mérte a távolságot, nem kérdezte, hol van Kisoláfalú csak írta a papirost, a százados vörösödött, mert tudta, hogy Balázs nem lesz a frontra vonulók között.

Miután az Ezredes eltávozott a nagyapám igyekezett minél hamarabb a laktanyát elhagyni, mindent megígért a századosnak, hogy pontosan visszajön, amint táviratoznak, azonnal indul vissza, ... a fő, hogy eljöhet.

Nem egészen másfél nap múlva már itthon volt. Nem sok jó várta idehaza, az öcsét is besorozták, aki alig múlt 16 éves, az Udvarhelyi laktanyában próbálták megtanítani a fegyverforgatásra.

Aki ép férfi volt mindenkit elvittek a frontra, a gyermekek az öregek és a nők voltak csak a faluban.

A nagyapám amint számba vette a családot már érkezett a postás egy sürgönnyel.

Balázs honvéd tudta, hogy az a távirat neki jött, így hát felállt, vette a hátizsákját és indult is ki a kapun, a postással szóba se állt, az eléggé kiáltotta, Feri, gyere, írd alá, hogy átvetted, de ő csak annyit válaszolt:

- Írd rá, hogy nem értél el, már elindultam vissza Komáromba.

El is indult, de nem Komáromba, hanem csak Udvarhelyre, ott húzta az időt, de biza háború alatt, egy díszbeöltözött honvéd, nem kóvályoghat csak úgy, mert hamar előveszik a csendőrök is. Így hát az az ötlete támadt, hogy meglátogatja az öccsét, az Udvarhelyi laktanyában.

Megérkezett a laktanyához, a bejáratnál egy 16 éves fiú állt strázsát, aki úgy meglepődött, hogy még azt sem várta meg, hogy a nagyapám bemutatkozzon, rohant jelenteni, hogy ellenőrzés lesz, jött egy parancsnok.

Hamar kiderült, hogy a fiúk nem ismerik a honvédek ruháját, a rangokkal sincsenek tisztába, így a tudatlanságukat kihasználva a laktanyában maradt katonákat leckéztette meg a nagyapám, a konyhán jóllakott, az öccsének ruhát adatott ki a raktárossal, mert az öccse a konyhán volt hagyva, neki a reggeli ruhaosztáskor nem jutott bakancs. A konyhán segédkezni, lehetett mezítláb is.

Elmondása szerint, aki korán kelt az felöltözött, aki később annak nem jutott gúnya.

A dolgát végezve elbúcsúzott nagyapám az öccsétől, a laktanya kapujában kitöltötte a papirost, hogy ki az és mi járatban volt és indult vissza a hidászokhoz.

Komáromba a laktanyában 8 órával hamarabb jelentkezett, mint amennyi időre szólt az eltávazása, és furcsa érzéssel lépkedett az Ezredes irodája felé.

Az üres laktanyán csak pár honvéd jött-ment, a többi már előzőnap kivitték a frontra.

Az Ezredes irodája előtt megállt izgatottan és várta, hogy a telefonbeszélgetés befejeztével jelenthesse a megérkezését.

Az Ezredes gúnyos kacajjal káromkodott, a nagyapám nem tudta mire vélné, vigyázba vágta magát és szalutált (tisztelgett):

- Jó napot Ezredes úr!

Az Ezredes csak annyit mondott,

- A hétszentségit Balázs honvéd, maga aztán jól elintézte ezeket a székeket, mindent összejárt, időben vissza is jött, a sürgönyt is kijátszotta. De tudja maga, hogy ezért gyorsan ítélő hadbírótság elé állíthatnám?

A nagyapám ezt mind tudta, de azt is, hogy nincs semmilyen bizonyíték. A sürgönyt hivatalosan nem vette át, és jelen helyzetben a honvédség nem pazarolhatja csak úgy a jól képzett katonáit.

- Na, - szólt kissé mérgesen az Ezredes - takarodjon és gyűjtse össze az itt maradt honvédeket, mert megyünk a lebombázott hidakat eltakarítani.

A nagyapám ment, tette a parancsot, már nem zavarta, hogy az Ezredes már mindenről értesült.

Mindig nagyon hálás volt, hogy a frontra vonulást sikerült megúsznia. A katonatársaiból, akikkel együtt kellett volna kivonulnia a komppal, a háborút egy sem élte túl.

Tamás Miklós

A szülők, nagyszülők életmeséi

Gyerekként, esti mese, vagy csupán csak egyszerű időtöltésként szívesen hallgatom szüleim, nagyszüleim és dédszüleim életmeséit, történeteit. Olykor-olykor nevetek rajtuk, máskor pedig sajnálom őket, hogy milyen nehéz helyzetekben kellett helytálljanak.

Dédi tatám, Ambrus tata, előszeretettel mesélt az orosz fogságban eltöltött napokról, hetekről, hónapokról. Ott történt, hogy egy alkalommal, amikor sorstársaival együtt nagyon éhes volt torma gyökereket szedett ki a földből. Mivel falusi ember volt, jól ismerte azokat. Barátaival jóízűen ropogtatta a gyökereket, amikor egy katona megirigyelte a jó sorsukat. Gondolta ő is kiás egy-két ilyen gyökeret és megesi azokat. Igen ám, de a katona nem ismerte a tormát és cikória gyökereket ásott ki, azokat ette meg. Hát, amint várható volt, egy kicsit megzavarodott a cikória gyökértől, ugrált és félre beszélt, közben meg azt kiabálta, hogy Ambrus találta ki, az ő ötlete volt.

Apukám is gyakran mesél gyerekkori csínytevéseiről. Egy ilyen csínytevés egy nyári napon történt. A család a mezőn volt, épp szénát takarítottak be. Az apukám tatájának volt egy sárga és egy piros lova. A sárga volt a szebb, annak szép világos haja volt. Szekér rakáskor a gyerek, vagy az asszony dolga mindig az volt, hogy vigyázzon a lóra, hogy az nehogymegmozdítsa a szekeret, hisz ha a szekér megmozdul, akkor a szekér tetején szénát igazgató

tata leesik és összetöri magát. Hát, nem volt valami érdekes mulattság a ló mozdulatlanul tartása, hisz jöttek a legyek és csípték a lovat. Tehát legyezni kellett a lovat. Közben pedig borzasztóan nehezen telt az idő. Mit volt mit tenni, ki kellett találni valamit, ami érdekessé teszi ezt az unalmas munkát. Így történt, hogy apukám elővette a zsebében lapuló bicskáját és a ló fején levő szép, dús hajtincset fodrász pontossággal egyenes bretonra vágta. Így a ló pontosan úgy nézett ki, mint a mai mesékben szereplő „Barbi- ló”. Közben kész lett a szekér, és az öreg leszállt onnan. Amikor meglátta a lovat majdnem sírni kezdett, és hát, gondolom, nem kell részletezni, hogy nem dicsérte meg a derék „fodrász legényt”.

Régen, amikor az apukám édesanyja még kicsi volt, volt a családjának egy szép nagy kutyája, a mamám öccse viszont egy kis kutyáról álmódzott. Így történt, hogy egyszer egy kicsi kutyával az ölében állított haza. A kutyát Tündérkének hívták. Mivel az udvarba nem kellett két kutya, a nagyobb testvér és az apa megbeszélte, hogy Tündérkét eltüntetik. Elmentek a Vargyas melletti egyik földjükre és otthagyták a kutyát. Otthon pedig bemesélték a kisgyerekeknek, hogy csak úgy eltűnt a kutya, talán elkószált, vagy széttépte valami vad. Telt-múlt az idő. Egyszer a család szénát csinálni ment a Vargyas melletti földterületre, és lássunk csodát, előkerült Tündérke, és odament hozzájuk. A kicsi Tamás egyből megismerte és örömmel újságolta a többieknek, hogy: „Ne Tündérke! Meg van Tündérke!” A többiek természetesen mind azt mondták, hogy. „Az nem Tündérke, csak egy másik kutya, ami hasonlít rá”, és mondták a kutyának, hogy: „Kusti, ne! Menj el innen!” A kutya viszont nem akart elmenni, hisz megtalálta a kis gazdiját. Tamás pedig folyton bizonygatta, hogy ez Tündérke. Aztán amikor látta, hogy a többiek nem hisznek neki, akkor megmutatta a bizonyítékot: amikor még a kutya az övék volt, a kis gazdi, egy keresztet nyírt a kutya homlokára, és ez a kereszt rajta volt a „talált” kutyán. Így, hát, nem volt mit tenni, a mezei munka befejeztével szomorúan haza kellett vinni Tündérkét is.

Régebb a szőlőzsírt nem ismerték annyira, de azért lehetett kapni a patikában. Nagymamám testvérenek, bátyámnak kirepedezett a szája. Így szőlőzsírt vettek, hogy azzal kenegesse. A szőlőzsír, abban az időben egy kis rudacska volt, amit sztaniolba csomagoltak. Jóska bátyja az asztalon tartotta és többször is bekente napközben azzal a száját. Aztán egyszer csak észrevette, hogy eltűnt a szőlőzsír. Mindenki mindenfelé kereste. Egyszer csak valaki rábukkant az üres sztaniolra. Természetesen senki sem tudta, hogy hová lett abból a szőlőzsír, amíg végül kiderült, hogy a legkisebb leányka azt hitte, hogy ennivaló és megette a szőlőzsírt. A család egész nap azt leste, hogy vajon mi baja lesz a leánykának?!

Tamás dédi mamámnak 9 gyereke volt. Nagyon vigyázott a kenyérre, hisz nem volt kis dolog ennyi gyereket etetni. Egyszer a szomszéd gyerek átment hozzájuk. Dédi mamám megkérdezte, hogy miért ment oda. A gyerek csak annyit mondott, hogy: „csak úgy!” Erre dédi mamám azt felelte, hogy: „Menj már innen haza, mert itt elég éhes száj van”.

András dédi tatám az 1800-as évek végén született, részt vett az első világháborúban. Erről az időszakról szomorú történeteket mesél a család. Az első világháborúban történt, hogy tatám azt a parancsot kapta, hogy lőjön bele a tüntető tömegbe (Grivicában). Ő persze hívő ember volt, és nem akart embert ölni. Így a tömeg fölé tüzelt, a levegőt lötte. A második világháború idején ismét hadseregbe hívták. Ő akkor már apa volt. Vitte magával a családi fotót, amelyen ott volt a 9 gyerek. Azonnal hazaengedték, és azt mondták, menjen haza a családjához, mert ott nagyobb szükség van rá. Otthon a nagyobb gyereket jó tanácsokkal látta el és elengedte katonának. Szegény fiú, pontosan az eskütétel napján kapta az apja halálát hozó rossz hírt. Nem tudott elmenni az apja temetésére. Korábban még a betegágyon sem látogathatta meg az apját. Csak akkor ért haza, amikor az apja már több mint egy hete a sírban volt.

György tatám érdekes történeteket mesél nekünk a katonaságban eltöltött másfél évről.

A katonáknak mindig énekszóval kellett bemenni a kiképzőtérre a kaszárnyába. Ha nem tetszett a kiképzőtisztnek az ének, büntetés következett. A büntetés többek között az volt, hogy térdig bele kellett menni a sárba, és énekelni. Az is megtörtént, hogy egészen bele kellett feküdni a sárba. A dagonyázás után 10 perc volt adva arra, hogy a katona tiszta ruhába öltözzön, majd visszamenjen.

A katonaságnál adtak ruhát, a tisztántartás viszont a katona dolga volt. Az is gyakran megtörtént, hogy a sáros ruha másnapra már kellett, de nem volt ahol-, ahogyan megszárítani. Ezért a ruhát betették a matrac és az alsó lepedő közé. Így a test melege szárította meg, és a rajtafekvés vasalta ki a ruhát.

Az öltözködés úgy zajlott, hogy meggyújtottak egy gyufaszálat, és amíg a gyufaszál leégett addig le kellett vetkőzni, vagy fel kellett öltözni. Izzadtan még nehezebb volt a feladat, mert a ruha rájuk volt ragadva, a csizmát pedig nagyon nehéz volt lehúzni.

Minden reggel frissen borotválkozva kellett kimenni. Volt, aki későn kelt és nem borotválkozott meg. Annak a büntetése az volt, hogy szárazon megborotválták.

Ha a katonák levelet kaptak, akkor csak úgy adták oda nekik, ha fekvőtámaszt csináltak. És természetesen megmondták, hogy mennyi fekvőtámaszt kell csinálni.

Tornagyakorlatkor csövön kihúzást kellett csinálni, és át is kellett fordulni. Aki nem tudott átfordulni, annak a fenekét tüvel szurkálták.

Tatám a katonaságnál sofőr volt. Ő szállította, ponyvás teherkocsival a katonákat lövészetre. Ha nem volt eredményes a lövészet, büntetésből gyalog kellett visszamenni a kaszárnyába, ami a lőtértől 60 km-re volt. Tatám is kellett lőjön, de neki nem kellett gyalogolni, mert valakinek vissza kellett vezetni a kocsit a kaszárnyához.

Néha, vasárnaponként, a katonák kimenőt kaptak. Ha időben nem érkeztek vissza, büntető szobában kellett eltölteniük az éjszakát. Itt nem volt alvás, vitték a bűnöst wc-t pucolni, vagy valami más kemény munkára. Reggel viszont, a többivel együtt indulni kellett a programokra.

A kaszárnya körül mindig őrséget kellett állni. Minden katona három órát őrködött. Ez idő alatt mozdulatlanul, vigyázban kellett állni, és még wc-re sem lehetett menni. Őrségállás volt a hálóban, a zászlónál és mindenütt.

A katonák meg kellett tanulják a két legfontosabb szabályt:

1. A felettesnek mindig igaza van.
2. Ha a felettesnek nincs igaza, akkor érvénybe lép az első szabály.

Tamás Réka Mária

Kis családi történetek Gyimesből

Nem mondhatom el senkinek...
(elmondom hát az őrmesternek...)

Az ezeréves történelmi határnak is helyet adó, magas hegyekkel övezett, hagyományokat illetve archaikus magyar nyelvet is éltető Gyimest sem kerülték el a kommunista eszmék hódításai.

A gyimesi csángók körében is ismert fogalmak voltak, az 1948-as Alkotmány, a Securitate, a Milícia, a porciózás (adagozás), Gheorghiu Dej, Ceauseșcu, az államosítás, és az elrománosítás is.

Nagyszüleink, szüleink átélve ezt a nehezebb korszakot, gyakran idéznek fel képeket, vagy esetleg történeteket családi összefüggéseken, vagy esetleg nyári munka közepette is, amikor a család együtt dolgozik a hegyen. Bár, mi, akik csak olvastunk a korszakról, sok szomorú képet kreálunk, nagymamámnak, aki át is élte ezeket az időket, van egy szívét melengető rövid, kis története, amelyet szívesen mesél nekünk, unokáinak.

Ezt általában így szokta megfogalmazni:

„Tudjátok, olyan világ volt, hogy nem szabadott saját állatot levágni. Mindenki megkapta a maga kis porcióját és azzal kellett elégedett legyen. Kaptunk lisztet, kenyeret, olajat, cukrot..., ezt-azt. Nem volt könnyű, nem

fenyegetett senkit sem az elhízás. Sorba álltunk a kenyérért, a lisztért, tejért, cukorért. S örültünk, hogyha több óra sorba állás után megkaptuk az adagunkat.

Mi nagycsalád voltunk, gazdálkodtunk. Egy alkalommal a pincébe, a ház alatti részen (mert ez viszonylag elrejtett, félreeső rész volt) borjút vágunk. Úgy csendben folyt a munka, az ilyesmi tilos volt, féltünk a Milícia embereitől, akik járták a falut és nézelődtek.

A munkával már elég jól haladtunk, amikor is, meghallottunk egy hangot. Az őrmester, a rendőr hangja volt.

- Mit csinálsz itt a lépcsőn kislány? Hol vannak a szüleid? –szólt a rendőr nagynénémhez, aki kint ült a ház előtt a lépcsőkön.

- Pszszst... Édesapámék a pincében borjút vágnak, de én nem ezt nem mondhatom el senkinek. –suttogta Erzsike, aki akkor 5 éves volt, és akinek valóban meghagyogattuk, hogy ne mondjon senkinek semmit a borjúvágásról.”

Az őrmester nagyot nevetett, nemcsak a nagynéném válaszára, hanem azon is, hogy ő bár tudott róla, a borjúhús most már mégiscsak jobban fog esni, ha a kócos göndörhajú keresztlánya jut majd eszébe evés közben.

Ez a kedves kis történet, a családjunk olyan története, amely a nehezebb napokon is képes mosolyt csalni az arcokra, mert nemcsak önmagában a helyzeten tudnak mosolyogni az esetet átélt személyek, hanem azon is, hogy a nehéz kommunista világban is tudtak szép kis családi történetek születni.

Amikor az ikrek összefogtak...

Mondhatni, a lehető legegységibb kapcsolat köti össze Édesanyámat egyik testvérével. Ikreik. Már az anyaméhbe jó lehetett a kapcsolatuk, ugyanis, komplikációk nélkül, december 24-én este, azaz Karácsony előestéjén örvendezették meg a szülőket.

A család sokáig úgy gondolhatta, hogy akkor este született meg, a völgy, két leghuncutabb kislánya. Az évek során ez a fajta adottság gyakran be is bizonyosodott.

A következő eset is ezt támassza alá:

A gyimesi csángók alapfoglalkozása, mindig is a „gazdálkodás” volt. Ez a „mesterség” megkövetelte, hogy a családtagok „reggeli-esti baj” címszó alatt, az állatoknak naponta enni adjanak, az istálló körüli teendőket elvégezzék. Édesanyámék kisgyerekként is megpróbáltak lelkesen segédkezni, de a zord teleken, jobbnak látták a szülőket, ha bent maradnak, és ott játszadoznak a meleg kályha mellett.

5 évesek lehettek - mesélte nagymamám -, amikor egy téli délután nagyon hideg volt, és ő úgy döntött, hogy nem engedi ki az ikreket, hogy segédkezzenek neki. Félt, hogy megfáznak, lebetegednek, ezért inkább kulcsra zárta, kívülről az ajtót és sietett, hogy gyorsan végezzen az „esti bajjal”. A lányok azonban nem vették ezt jó néven, hangos toporzékolásba kezdtek, hogy ők ki akarnak menni, a bocikat megetetni, megitatni. Ezt azonban nem lehetett. Nagymamám nem engedett nekik, ott hagyta őket a meleg szobában, hogy játszanak, találják fel magukat, amíg ő végez.

Egy óra elteltével, mamám, miután már a munka végére járt, kinyitotta a kulcsra zárt ajtót és szokatlan eseménynek lett tanúja:

Néném a szekrény párkányán állt. Egyik kezével kapaszkodott a szekrénybe, a másikkal meg nagymamám legszebb porcelánpohárkait adogatta Édesanyámnak, aki szintén egy kis széken álldogált, és a testvérétől kapott csészéket sorba, teljes erővel csapta földhöz.

A padló pedig már tele volt kisebb-nagyobb porcelán darabkákkal. Megálás nélkül ment a munka. Az együttműködéssel nem volt gond, összetartottak. Az édesanyjuk szívéhez közelálló csészéket igyekeztek összetörni, tudva azt, hogy annak biztos nem fog örülni nagymamám. Nem is örült, hogy is lehetett volna örülni az ilyesminek? A visszaemlékezés alapján, ő egy kis ideig meg sem tudott szólalni, csak állt és nézte a ceremóniát.

A történet persze ezzel közel sem ért véget. Akkor este, nemcsak a porcelán kávéscsészék törtek össze, hanem vessző is törött az ágról, mert a 70-es években, az ilyen kis bosszúságok bizony büntetéssel jártak.

Az ikrek, bár azóta már felnőttek és nem zúznak, de kapcsolatuk még mindig példaértékű nemcsak, nekünk, gyerekeiknek, hanem mindazoknak, akik ismerik őket és családjaikat, családunkat.

Tankó Emőke

A sziklakórházban

Amerre csak a szem ellát, a mezőn mindenütt színes virágok pompáznak. Oh de régen élte már át ezt a csodálatos nyugalmat és szépséget. Óvatosan csúszta lábait, ahogy lépett, nehogy egy virágot is eltaposson. Úgy szerette volna érezni a rét illatát és mélyet sóhajtani. Nem mert lélegezni, nem akarta elveszíteni ezt a nyugalmat. Nagy várakozás és szeretet, izgalom volt a szívében, mert a barátait indult megkeresni. Azokat, akikkel együtt élte át a kiképzést és szabadidejükben kártyával múlatták az időt. Közben nagy vitákat, eszmecsereket folytattak a háború kimeneteléről. Úgy készültek a másnapra, ami annakidején kiszámíthatatlannak tűnt. Lenézett a lábára, mert olyan furcsának vélte azt a könnyed siklást, ahogy nehéz sáros bakancsával lépkedett. A nő-

vények mintha tudták volna a szándékát, mind félrehajoltak a léptei elől. Megállt és körülnézett, hogy lát-e valakit, vagy valamit. Nem messze tőle egy szép magas tornyú templom állt a rét szélén. Mögötte a zöldellő domboldalon lovak legeltek. Hirtelen zubbonya szakadt balzsebéhez kapott és kihúzta belőle azt a feketeborítású imakönyvet, amit a frontra indulás előtt osztott ki a tábori lelkész. Akkor még nem nyílt ki az egyik oldalában a „**feketerózsa**”, ahogy a bajtársai nevezték, amikor meglátták. Az első váratlan támadásnál egy repeszdarab futott Géza szíve felé, de az imakönyv megálljt parancsolt a vasszilánknak és csak a hátsó lapig engedte bejutni. Mindenki szerencsés fickónak nevezte és Isten óvó kezének tulajdonította, hogy életben maradt. Akkor megígérte, hogy betér az első templomba, ami az útjába kerül és hálát mond.

- Most! Itt a lehetőség, hogy az ígéretem betartsam – mondta magában Géza és megindult a templom felé.

Mikor kinyitotta a templom bejáratát éles sistergő, majd füttyülő hangot hallott. Meglepődött és meg is rettent a hangra, hát még a benti látványra. Süppedős szőnyeg helyett sáros bűzös talaj fogadta. Orrát rothadás szaga facsarta. Jajgatások, és nyöszörgések hangja vont a figyelmét a padokon, és alattuk fekvő felé nyújtózkodó szerencsétlen katonák felé. Megrettenve állt meg és hirtelen mozdulni sem tudott. Mikor nem messze tőle kedves bajtársa hangját hallotta, aki a karjait kitérve szólította.

- Gézu eljöttél? Segíts pajtás! Vigyél el innen.

Géza odaugrott és látva bajtársa szétroncsolt mellkasát összeomlott a látványra. Tudván, hogy nincs segítség. Erős hangos zokogásba tört ki és ráborult a könyörgőre. Homlokára rátapadt a hideg, alvadt vér.

- Hé, örvezető ébresztő! Haló ébredjen - paskolta az arcát egy ápoló, miközben a homlokára rakott borogatást lecserélte. - Tudom, nem könnyű, de térjen magához. Nyissa ki a szemét - bízta Gézát, akin először észlelte az élet jeleit, ahogy felnyögött.

Az álmából visszatérve a valóságba, ólomnehéz szemhéjait nagy erőlködéssel vonta fel. Kábán és értetlenül bámult az idegen arcába. Érzéseiben még benne volt a keserű zokogás fájdalma és újra felnyögött. Soha nem érezte ezt a mély keserűséget. Apjától azt tanulta, hogy „*férfiember sohasem sír*”.

- Na, végre! Isten hozta minálunk - szólt az ápoló, de ápolta tágra nyílt szemeiből csak a könnyek folytak és üresen bámult előre.

Majd lassan szemgolyója kezdett oldalra fordulni, mintha az idegen arc mögötti valóságot kutatná. A falban egy ventilátor nyikorgását hallotta, ahogy szippantva dolgozik, hogy az áporodott bűzös levegőt elnyelje. Nyögéseket és időnként üvöltéseket hallott. Nem értette, hogy mi zajlik körülötte.

- Halló, térjen magához végre - ébresztgette türelmesen az asszisztens.

Távolról hallotta a hangot, ahogy kezdte felfogni a valóságot. Végre egy mélyet lélegzett és nehezen, de elhagyta az első gondolat hang formájában is az ajkát.

- H o l v a g y o k ? Ki maga? - nyögte ki nehezen.
- A sziklakórházban van. Budapesten a vár alatt. Én orvos asszisztens vagyok.
- Haza jutottam?
- Igen haza jutott - mondta a másik mosolyogva.

Géza megmozdult és ujjával a jobboldalát tapogatta. Fájdalmasan felnyögött.

- Jaj, a lábam! Mi van velem? Levágták a lábam?
- Nyugodjon meg! Még meg van a lába. Remélem meg is marad. Combjából távolítottunk el több szilánkot és sajnos a sebe eléggé el van fertőződve, sok vért is vesztett. Reméljük a legjobbakat, hogy le fogja küzdeni a fertőzést és rendbe jön. Magas láza van. Sajnos kevés a fájdalomcsillapítónk és rengeteg a sebesült, tehát magának is hozzá kell járulnia a türelemmel és gyógyulni akarással ahhoz, hogy minél hamarabb kikerülhessen ebből a pokolból. Most már csak is magán múlik, hogy élni akar-e vagy feladja. Sok türelmet és kitartást kívánok. Legyen erős és harcos ne adja fel, bármi történik.

Még be sem fejezte a mondatot, két ember megragadta a hordágyat és kivitték a megőrzőnek használt sziklamélyedésből, ahol még rajta kívül többen küzdöttek az élet és halál mezsgyéjén. Nem tudta tisztán felfogni a valóságot. Elég volt számára az a tudat, hogy él és meg van a lába. Még mindig kábán, újra álomba merült. Talán ez volt a legszerencsésebb dolog, ami most történhetett vele, ahogy a folyosórendszeren ringatódzva vitték az önkéntes segítők a kórteremnek nevezett kibővített tágas helyiségbe. Mikor beértek a terembe ahhoz az ágyhoz, amibe fektetni kellett volna, már foglalt volt. Egy fehérkötényes nővér igazgatta éppen a beteg fekhelyét és bepólyált feje alatt a párnát.

- Nővérke hová tegyük a beteget? Ezt az ágyat mondták!
- Nem vagyok nővér, csak önkéntes ápoló - felelt a hölgy.
- Mi is azok vagyunk, de látjuk teljes a felfordulás.
- Csodálkoznak? A tegnapi légítámadás óta özönlének a halálos sérültekkel.
- Most mit csináljunk? Tartsuk a kezünkben a pányvás hordágyat, míg meg nem gyógyul a beteg? - kérdezte a másik sovány, kevés erőben lévő segítő, aki türelmetlenül toporgott a teher súlya alatt.
- Mindjárt szólok a főápoló hölgynek, Ilona nővérnek, hogy mi legyen. Itt már minden ágy kettesével van összetolva és hárman fekszenek benne.
- Addig itt álldogáljunk?
- Szerintem vigyék vissza a megőrzőbe, míg intézkedünk.

A hordárok visszavitték Gézát a megőrzőbe, már ott is új beteg feküdt az ágyon. Láttak egy kerek hordágyat és óvatosan ráfektették a betegüket, aki mit sem tudott a csiki-csuki játszmaról, ami vele történt.

Nemsokára egy hófehér kötényes, kéklúzos szép arcú fiatal hölgy jelent meg a teremben többek kíséretében.

Ilona nővér volt Horthy Miklós menyee, a nemrég repülőbalesetben elhunyt Horthy István felesége, aki az őt ért tragédiát úgy próbálja feldolgozni, hogy a megfeszített munkával elvonja a fájdalomról a figyelmet. Nem ő az egyedüli magas rangú hölgy, aki a sebesültek ápolásában keresi a vigaszt. Azt a szeretetet, amit nem tud közeli szeretettének adni, inkább könyörületese odaadássá változtatja.

Vele voltak Cziráky Aliz, Andrassy Ilona, Széchenyi Ilona Mária grófnő, aki a Somogyvároton egyre elviselhetlenebb körülményektől menekült Budapestre. Birtokát szétdúlták, a kastélyát már rég kórházként használták ahol Ő is kivette a részét az ápolásban. Ott szerzett gyakorlatot. Jóságú odaadó munkája gyümölcsként kapta az „Ili testvér” nevet azoktól a megmentett betegektől, akiket nagy tudással, szorgalommal ápolott.

Anna Boom magyar származású ápolónő, aki Hollandiából utazott Budapestre szerelméhez, Raul Wallenberghez, aki eltűnt. Hitbéli kitartásával, minden ismerős szálát megmozgatott, hogy rátaláljon. Tudjuk hiába, mert még máig sem tisztázott biztosan hogyan tűnt el.

Ők voltak azok a nővérek, akik olyan sok tapasztalatot nyertek az ápolás során, hogy már az orvosok melletti műtétekben, is mint asszisztensek segítettek. A legtöbb dolog az ő ügyességükön múlt. Dr. Kovács István és Dr. Seibriger András az Új Szent János kórház orvosai voltak a mindennapos vendégek, akik a súlyos műtéteket végezték. Frontorvosként sok tapasztalatot gyűjtöttek a sebészetben. Nekik nem volt idejük sem gazdasági, sem elosztási, élelmezési, ápolási és elhelyezési dolgokban intézkedni. A sok sérült éppen elég volt műteni a két kórházban. Ahogy mérgesedett a fronthelyzet és közeledett a főváros felé, úgy rakódott a sok teher ezekre a régen fényűző környezetben élő, ünnepelt hölgyekre. Bálokban, tánc közben tanult kecses mozgásuk nehezebb lett. Szépen ápolott arcuk és hajuk egyre nyüzottabbá és elhanyagoltabbá vált. Egészen elment addig a helyzet, mikor már sem víz, sem lehetőség nem volt arra, hogy a szép, hófehér, ropogósra keményített, vasalt kötényeiken ne mutakozzon meg a borzalmak napjainak véres pecsétje. Tekintettel az első nagy légítámadásban megsérült súlyos betegekre, a sziklakórház hatvan személyre tervezett befogadóképességét Géza érkezése idején már ötletes munkával 120 személyesre rendezték át. Összebb tolták az ágyakat, két ágyat egymásra toltak és három embert raktak két ágyba.

Éppen nagy megbeszélést tartottak, amikor az önkéntes Juliska befordult a nővéreknek fenntartott kis helyiségbe. A tanácskozó nővérek megindultak a megőrzőbe.

- Na, éppen ezt mondtam! Minden ilyen helyiséget át kell alakítani kórteremmé – mondta a főnővér. Ha még egy légítámadás jön, nem tudjuk fogadni a sérülteket. Márpedig a jelek szerint nagyon keserű napoknak nézünk elébe. Kérem, hívjanak ide segítőköt és rendezzék át ezt a helyiséget is. Fölösleges a megörző. Hiszen az összes teremben háromnegyed részét a betegeknek megörzőben kéne tartani.

Géza mellé lépett és takarójáról elvette a kórlapot. A hangokra Géza tudatra ébredve, egy szép arcú hölgyet látott, kezében egy könyvvel és valamit mondott, mert látta a száját mozogni, de nem hallotta, hogy mit mond. Mellette még többen voltak, akik figyelmesen hallgatták. Gyenge és kábult volt, de valahogy már régen érzett ilyen nyugalmat maga körül, mint most. Hiszen nagyon régen volt, amikor egyáltalán hölgyet látott. Nem volt tisztában, hogy álmodik-e, vagy valóságban van.

- Juliska nővér! Öt még a legutóbbi légítámadás előtt hozták be. Az utolsó frontról jövő szállítmánnyal érkezett. Súlyos repesz combbroncsolódással. Magas láza van, sok vért vesztett. Kérem, vegye át és próbálja megítatni a kocsin lévő levessel. Nem tudni mikor evett, vagy ivott. Itt vannak a zacskóban a személyes holmijai. A katonaruhát elégetjük. Itt van a polgári ruha. A kórházban csakis polgári személyek lehetnek. Ha magához tér, kérem, mondja el neki, hogy felejtse el, hogy katona volt. A legutóbbi bombázásnál sérült meg, ha valaki kérdezné.

Juliska nővér átvette az iratokat és a kórlapot. A többi nővér tovább ment az éppen problémás betegekhez. Kinyitotta a borítékban lévő katonakönyvet.

G. Géza született 1915. júni. 25. Ipolyszög.

Elfehéredett és odaugrott a beteg mellé, akinek a félig félre fordított arcát nem látta. Lehajolt és közelebről megnézte. Hosszú bajusza és kissé megnőtt borostás, elhanyagolt arcszőrzete mögül kirajzolódtak az arcvonásai.

Keze automatikusan nyúlt a feje alá, hogy megigazítsa kényelmetlen fekvő helyzetéből. Közben szólított.

- Gézú, Gézuka! Öcsém ébredj!

A férfi pillái megrebbentek és lassan felnyitotta a szemét. Juliska szemeiből patakzottak a könnyek.

- Ju...li...sunk - mondta kábán - Miért sírsz? Meghaltam?

- Dehogy haltál meg. Itt vagy a kórházban, most találtam rád.

- Kórházban! De te miért vagy itt? Hogy kerültél ide?

- Majd elmesélem, ha megetted ezt a levest.

Míg a testvérét etette elmondta neki, hogy a Krisztinában szolgál egy ügyvédnél. Aki mikor a vöröskereszt tanfolyamot meghirdette a kórház és kérte a honfiakat és honleányokat a sok sebesült könyörületes segítségére beleegyezett, hogy bejárhasson a kórházba ápolni. Míg Géza evett elmesélte azt is,

hogy romokban áll Buda. Aznap a két orvos gyalogosan tudott csak eljutni az Új Szent János kórházból a törmelékeken keresztül. Megpróbálja elhelyezni a testvérét valahol. Kivinni ebből a pokolból. Hiába dolgoznak a léguturbinák teljes erővel, nem tudják elszívni azt a bűzt, amit a sebek és ápolatlanság áraszt. Egyszerűen egy pár nővér képtelen ellátni ennyi beteget tökéletesen.

Juliskának volt egy kedves barátnője a Krisztinában, akinek a férjét a frontra vitték és ott maradt a ház házmester nélkül. Ő, mint feleség próbált megbirkózni a feladatokkal. Lépcsőházat lemosni, minden nap szemetet szedni minden lakótól, lifttel utazókat le, felkísérni. Minden héten háromszor begyűjtani a kazánokat és meleg vizet szolgáltatni a lakóknak. Éjjel kaput nyitni a késő érkezőknek. A hölgynek volt egy három éves kisfia, és előrehaladott áldott állapotban volt. Juliska, ha csak tehetett mindig segített neki. Mikor elmondta, hogy a testvérét megtalálta kitalálták, hogy kiviszik a kórházból és elbújtatják a kazánház egyik tárolójában. Ott ápolták és talpra állása után hálából segített minden házfelügyelői munkában. Lemosta a lépcsőházat, este a szemetet minden lakótól beszedte, a kazánokat fűtötte. A fiatalasszony miután frontról hazatérő férjétől elvált. Később Géza szerelmet vallott megmentőjének. Kis idő múlva megkérte a kezét és örök hűséget esküdtek egymásnak, amit be is tartottak.

Így lett az én apukám. A bajuszát nem engedte levágni. Élete végéig hosszú bajuszt viselt, még akkor is, ha mindenki kigúnyolta, vagy bámulta érte.

Tátos Gyöngyi

Egy régi történet

Sokszor történnek olyan dolgok az életben, hogy nem tudjuk, sírjunk-e vagy ne vessünk. Sok történet van, ami szomorú és boldog is egyszerre. Ezek közé tartozik nagypapám családjának a története is.

Dédnagyapám, ahogy az akkoriban szokás volt, fiatalon házasodott. A széltől is óvta feleségét, Rozikát, aki sokat betegeskedett, főleg, miután kisfiuk, Gyurika megszületett. Szerény körülmények között éltek, bár nagyon sokat dolgoztak. Kicsiny földjük azért megélhetést biztosított számukra.

De nem sokáig élhettek békében és boldogságban, mert a dédnagyapámnak be kellett vonulnia a hadseregbe és hamarosan Oroszországban találta magát. Hosszú hónapokat töltött ott az első vonalban az állandó túlerőben lévő ellenséggel harcolva. A frontvonal összeomlása után a kemény téli fagyban és hóban szinte végig gyalog kellett megtennie bajtársaival az utat Magyarorszáig. Ám hazatérve csak rövid időre látogathatta meg szeretett feleségét és kisfiát. Hamarosan vissza kellett térnie új állomáshelyére és végig kellett harcolnia a háborúból még hátralévő több mint egy évet. Végül meg-

sebesült és egy németországi kórházba került. Ott esett amerikai fogságba. Nem bántak rosszul a hadifoglyokkal, de dédnagyapám szeretett volna minél előbb családjához hazatérni. Újabb hosszú gyalogmenet következett hazáig. Ez is bővelkedett veszélyes eseményekben. A segítőkész embereknek köszönhetően sikerült civil ruhát és némi ennivalót szereznie.

Fárasztó útja végén nem volt felhőtlen a viszontlátás öröme. Hazaérve tudta meg, hogy miközben a háborút járta, felesége meghalt. Így kisfiával kettesben próbálták újramegépíteni életüket. A rokonai segítségével, de egyedül nevelte gyermekét. Egyszer egy falubelije szólt neki, hogy a szomszéd faluban lakik egy elvált asszony, aki szintén egyedül neveli a gyermekét. Dédnagyapám, aki egyre inkább érezte, hogy kisfiának hiányzik az anyai gondoskodás, nem halogatta a dolgot: motorra ült és átment a szomszéd faluba. Így ismerkedett meg az én dédnagymamámmal, aki szintén egyedül nevelte kisfiát, Kálmánkát, az én későbbi nagypapámat. Hamarosan összeházasodtak. Így lett az én nagypapámnak teljes családja, egy szerető nevelőapja, aki a saját fiaként gondoskodott róla. Nevelőapja, akit az első naptól kezdve Apámnak hívtam és így is gondoltam rá, lett az én Dédapám. Csak nemrégiben tudtam meg, hogy csak nevelőapja volt a nagypapámnak, mert a családban ez szinte soha nem került szóba.

A történet szereplőinek nagy része ma már nem él. Azonban minden évben Halottak Napján, amikor a kis ormánsági falu temetőjében járunk, megemlékezünk arról, milyen jól tette a dédipapa, hogy annak idején elhatározta magát és megismerkedett a dédimamával. Teszünk egy szál virágot első felesége, a szegény Rozika sírjára is, aki már nem láthatta felnőtt kisfiát.

Tengler Johanna

Amikor kicsi voltam ...Avagy gyermekkori történetek az ókori Egyiptomtól a monarchiáig

Újszerű társadalomban élünk, ahol a legtöbb dolog már egyáltalán nem számít tiltottnak, avagy elítélendőnek. Házasságon kívül született gyermek, egyedülálló anya, vagy egy esetleges megcsalás már nem jár büntetéssel és szinte egyáltalán nem von maga után következményeket, ahogy a régmúlt időkben. A család jó hírére nézve ugyan az előzőleg felsorolt tettek voltak a legnagyobb hatással, azonban mindnyájan ismerjük a másik óriási horderővel bíró vitás kérdést, amely nem más, mint a *boszorkányság*.

A középkorban még „tabu” kategóriába sorolt témából mára egy kiterjedt és nagyon szépen jövedelmező iparágat hoztak létre *ezotéria* fantázianév alatt. Tudni szeretnéd, mit tartogat számodra a közeli, vagy épp a távoli jövőd? Esetleg a múltadról, jobban mondván az előző életeredől vagy életeidről

szeretnél információhoz jutni? Ma már ez is lehetséges. A jól hangzó reklámszlogen után azonban térjünk vissza a dolog reális oldalához, hiszen nem mindig szükséges hivatásos szakemberek segítségét kérnünk ahhoz, hogy megismerjük a múltunkban lakozó titkokat. Néha elég az is, ha csemetéink furcsa elszólásait nem csupán gyermeki fecsegésnek tekintjük, hanem mélyebb értelmet társítunk hozzájuk. Így történt ez az én esetemben is:

Ahogy minden mese a mi történetünk is egy szép napos délutánon bontakozott ki. Anyukám elmondása alapján épp a gondtalan két és fél évesek életét élve boldogan játszottam a homokozóban, mint általában, hiszen ez volt az egyik kedvenc elfoglaltságom. Apukám ügyes kezeinek hála még messzire sem kellett mennünk. Elég volt csupán kiszökdécselnem a kertünkbe, ahol saját homokozó birodalmat készíttettek nekem. Leggyakrabban a különböző formákat megtöltve készítette ínycsiklandozó „süteményeket” és más „gasztronómiai remekműveket”, amit általában a közönségem vagy játszótársaim valamelyike nagy lelkesedéssel vásárolt meg, majd fogyasztott el. Annak ellenére, hogy ezen a napon különleges társaságunk akadt, a nálunk vendégeskedő nagymamám személyében mégsem volt kedvem a már jól megszokott „sütős” játékunkhoz. Anyukám és a nagymamám melletttem ülvé épp beszélgetésbe merült, amikor én a formákat teljesen figyelmen kívül hagyva a kezemmel kezdem formázni a homokot. Hamar felfigyeltek a furcsa változásra és nagymamám kíváncsi „Mi szépet készítesz kicsikém, homokvárat?” - kérdése sem váratott sokat magára. Nemes egyszerűséggel csupán annyit válaszoltam, hogy „Piramist”. Ahogy történetünk elején már említettem alig múltam két éves, így sem a piramisokról, sem az ókori egyiptomi kultúráról nem hallhattam semmilyen információt, sőt képeket sem láttam, hiszen még az óvodás kort sem értem el. Nagymamám mindig is lelkesedett a különleges természetfeletti és spirituális dolgokért, ezért a furcsa kijelentésem hamar felkeltette az érdeklődését és folytatta a faggatózást:

- „És ki lakik ebben a piramisban?”
- „Hát egy fáraó, de ezt neked tudnod kéne nagy!” – válaszoltam némi rosszallással, mert igazán bizarnak tartottam, hogy a nálam sokkal idősebb és műveltebb felnőttek még azt sem tudják, hogy a piramisban fáraók laknak. Ha lehet ilyet mondani ezzel a válasszal még nagyobb meglepetést okoztam a családomnak, mint az előzővel.
- „Azt is tudod melyik fáraó otthona ez?”
- „Hufu lakik benne, de nagy! ő nagyon gonosz és kegyetlen!” – ez volt az utolsó mondat, amit hajlandó voltam elmondani a piramissal kapcsolatban, ezután szinte azonnal a földdel egyenlővé tettem az aprócska építményt. A továbbiakban hiába próbáltak bármit is kipuhatolni a történetekkel kapcsolatban semmire sem válaszoltam.

A nagy fáraós történetem után az elkövetkezendő pár év viszonylag eseménytelenül telt. Mikor elkezdem az óvodát elérkezett a hercegnős korszakom. Valószínűleg ebben a korban minden kislánynál teljesen normális, hogy rajong a rózsaszín és csillogó darabokért, abroncsos szoknyákért, a díszes ékszerekért és természetesen a tiaráért. Ezen időszak egyetlen furcsasága az volt, hogy szinte mindent sálként próbáltam használni, amelyeket ezután nagy műgonddal igazgattam a nyakamban, valamint lelkesen pörögtem – forogtam a tükör vagy éppen a családom előtt.

Körülbelül két évvel a „fáraós kalandom” után, ahogy anyukám szokta emlegetni majdnem sikerült felülmúlnom önmagam:

Egy újabb forró nyári napnak néztünk elébe, amikor is anyukám egy aranyos rózsaszínű fodros nyári ruhácskába öltöztetett. A kis ruha teljesen új darab volt, amelyet akkor viseltem először. Ennek ellenére a többiek elmondása szerint igazi kisasszonynak éreztem magam, főleg azután, hogy sikerült elcsennem anya egyik sálját, amit az új jó szokásomnak megfelelően különböző technikákkal aggattam magamra. A ruhához fűződő kezdeti lelkesedésem azonban elég hamar alábbhagyott és alig pár óra viselés után össze-vissza húzkodni kezdtem magamon és egy furcsa szót ismétелgettem. Kezdetben nem tulajdonítottak túl nagy jelentőséget a dolognak, hiszen azt hitték ez is a királylányos játék része. Amikor azonban egyre kétségbeesettebben ismétелgettem a „dolor” szót a ruhámat ráncigálva anyukám már biztos volt benne, hogy ez nem tartozik a mókához. Hamarosan világossá vált számára, hogy az aranyos ruhácska minden baj forrása, amely a nagy melegben kidörzsölte a bőröm. Az öltözék lekerült rólam, ezután újra önfeledten kacagva mókáztam tovább. Az ismétелgetett szónak azonban a továbbiakban senki nem tulajdonított különösebb jelentőséget. Néhány évvel később egy családi összejövetelen épp a régi történetekkel szórakoztattuk egymást, amikor az én históriám is előkerült. Az egyik idősebb rokont hamar érdekelni kezdte a titokzatos kifejezés. Gyermekkorom óta a technika és a különböző lehetőségek rengeteget fejlődtek így hát úgy döntöttünk ideje egy kis kutatást végezni. Nem telt hosszú időbe és már rá is leltünk a válaszra. Hála az internetnek gyorsan kiderítettük, hogy a keresett frázis spanyol eredetű és fájdalmat jelent. Igaz ugyan, hogy a keresés eredménye pontosan egybevág a mi történetünk végkifejletével azt azonban azóta sem tudtuk meg, hogy hol és kitől tanultam az említett szót.

A gyermekkor mindannyiunk számára az egyik legszebb időszak. Ugyan mi magunk nem emlékszünk túl sok dologra belőle hála a családuknak szinte minden jelentős történetet – sőt a legtöbbször még azokat is, amelyeket szerintünk inkább el kéne hallgatniuk – ismerhetünk. Bizonyára mindenki hallott valamelyik hozzátartozója picit korából hasonlóan abszurd történeteket,

amely a közös „mesekönyvet” ékesíti, ám eddig nem tulajdonított neki jelentőséget. Mostanság egyre gyakrabban hallhatjuk a különböző szakemberektől, akik a spirituális szakmában tevékenykednek, hogy nem csupán egyszer élünk. Ennek ellenére napjainkig senki sem talált bizonyítékot arra, hogy létezik újjá-születés vagy éppen élet a halálon túl. Sokan azonban éppen az ilyen gyermeki „elszólásokkal” érvelnek. Ez azonban nem támaszt alá semmit és az univerzum különös rejtély továbbra is fenn áll. Talán néhány év múlva, amikor mi válunk majd szülőkké hasonlóan érdekes és aranyos történeteket mesélhetünk majd gyermekeinknek és már nem csupán magunkról, hanem róluk is. Addig is hiába keressük tovább a titkok megoldását, hiszen épp azért talányok, hogy soha senki ne deríthesse rájuk fényt.

Tilajcsik Dóra

A falu, ahol felnőttem...

A falu - ahol felnőttem - két kisebb patak ölelésében fekszik két megye határánál. Az 50-es években történt megyerendezéskor a település átkerült az egyik megyéből a másikba, ezáltal meg- kapva előtagként az adott megye nevét. Így esett meg az, hogy nagyszüleim, szüleim más nevű településen születtek, mint én, pedig a falu ugyanaz volt.

Mi a falu egyik, míg nagyszüleim a másik részen laktak. Nagyon szerettem a nagyapámat, akit „papókának” hívtam - ezért is gyakran mentem hozzájuk. A másik ok, hogy a nagymamám teljesen vak volt (zöld hályog volt a szemén) és amit tudtam - kislányként - segítettem neki. Vaksága már régóta fennállt - nem is ismertem másként - pedig úgy tízéves lehettem. Gyerekként lenyűgözött, hogy vaksága ellenére képes volt belefűzni a cérnát a tübe és gyönyörű azonos méretű öltésekkel varrni. Amíg egészsége engedte, addig süteményt sütött, főzött, majd egészsége romlása után ezeket a feladatokat nagyapám vette át.

Előttem van a kép: Megyek hozzájuk, nyitom az utcai kiskaput és meglátom nagymamámat az ámbitus melletti nyári konyha előtt ülni a sámlin. Háta a falnak dülve, fekete ruhájában, napszíta fekete kendőben a fején - ami nincs összekötve -, csücske lelóg kétoldalt a vállára. Ízületi gyulladástól bütökös kezét a görbebotján tartva - mint egy szárnyaszegett varjú.

- Dicsértessék! - Köszönök - hozva magamnak is egy sámlit - leülök mellé. Beszélgettünk, kértem, hogy meséljen nekem a régi időkről. Nem mindig mesélt - csak amikor kedve volt hozzá.

Mesélni kezdett...

Tudod kislányom, amikor még nem a faluban laktunk, hanem a Szőketanyán és a gyerekek még kicsik voltak, (anyukád meg még meg sem született), akkor történt a következő eset...

Előttem, - mintha filmet néztem volna - jelent meg a történet...

A tanya a megszokott tanyaképet mutatja. Vályogból készült, zsúpfedővel fedett ház, szoba, pitvar és kamra. A házzal szemben az udvar másik oldalán az istálló, mellette a tyúkol és disznó ól, annak végén a budi. A ház és az istálló végén - mintegy zárt udvart alkotva - a juhok szállása a karámmal és a kukoricagóré. Nem volt sok juh, úgy egy tucát - az is - a földesúré. A kutyaól az udvar nyitott elején, hogy megfékezze az illetéktelen bejövőket. Kerítés nincs. A háztól úgy 500 m-re a Prónay-erdő fái feketlettek a végtelen hómezőben.

Az előző napokban folyamatosan esett a hó, úgy talán fél méter is lehetett már. Az állatoknak fogytán volt a takarmány, nekünk pedig a liszt.

- Margit! Úgy gondoltam, hogy holnap reggel befogom a lovakat a szánba és elmegyek Kövesdre, megveszem, amit kell az állatoknak, és ami kell neked.

Másnap reggel - miután az állatok körül elvégeztük a szükséges teendőket - nagyapád befogta a szán elé a lovakat.

- Ha minden jól megy, délre megjövök - mondta.

Elindultak, de szinte a lovak szügyéig érő hóban lassú volt a haladás. Talán visszafelé könnyebben halad majd a kissé letaposott úton.

A leszűrt tejet elraktam a kamrába a többi összegyűjtött mellé, hogy megaludjon, tudjak belőle túrót készíteni, a leszedett tejszínből vaját köpülni. Keveset a család felhasznált, de a többségét olykor elvittem Kövesdre a piacra eladni. A túróból, vajból és a tyúkok alól összegyűjtött tojásból jutott kevés pengő a megélhetéshez.

2

A gyerekeim még kicsik voltak, Antal 10 éves, Béla 8, Frigyes 4 éves. A tél bezárta őket a négy fal közé, nem tudtak kint játszani az udvaron, vagy a határban, mint nyáron. Akkor is egymással incselkedtek. Hol az egyik, hol a másik kezdett nyafogni valamiért.

- Öltözzetek fel melegen és menjete ki játszani az udvarra - mondtam.

- Nagy a hó és apátok leöntötte vízzel tegnap este a szánkadombot azért, hogy tudjatok jól szánkózni.

Viháncolva, egymással versenyezve öltözködtek.

- Jó vastagon tekerjétek be a lábatokat a kapcával, ne fázzon a csizmában - szóltam rájuk.

Lassan már ott tartottunk, hogy ha azt akartam, hogy kész legyen az ebéd időre, hozzá kellett fognom. A zöldséges veremből korábban tudtam felszedni annyi zöldséget, hogy levest tudjak főzni. Második fogásnak mákos tésztát gondoltam.

A gyerekek miután felöltöztek, kimentek az udvarra. Hangos nevetésük, önfeledt csúszkálásuk a szánkóval behallatszott a pitvarba az ajtón keresztül is. Hálás voltam a sorsnak, hogy az uram jó kézügyességű, szorgalmas, jó ember volt. Nem bántam meg, hogy hozzá mentem, pedig nagyon ellenezték, mivel árva gyerek volt. A szánkót is ő készítette az előző héten a ház mellől kivágott akácfaból. Szerettem nézni, ahogy dolgozik, ráül a gyaluszekre, a székfejével rögzíti, lábával leszorítja a megmunkálni való fát és behúzza a hántoló késsel, miközben, mint tekergő kukacok röpködnek mellette a faforgácsok. Nem kell sok idő és kibontakozik a fa sima felülete, árasztva magából a friss fa illatát. Különösen azt szerettem, ha fenyőfából készített valamit, mert annak még jobb volt az illata.

A levest felraktam föni a tűzhelyre. Kiraktam az asztalra a gyúródeszkát, előhoztam a kamrából a szakajtót a maradék liszttel és hozzáfogtam a tészta gyúrásához. Míg pihent a tészta addig ledaráltam a mákot, majd hozzáfogtam a felvágáshoz. Az első vágást akartam tenni a késsel, amikor meghallottam - a néhány kilométerre lévő faluból elhallatszó - déli harangszót.

- Lassan az embernek is meg kéne érkeznie - gondoltam.

A harangszó elhaltával szokatlan lett a csend.

- Ezek a gyerekek már megint rosszban sántikálnak - mondtam magamban.

A benézőkötő magamra terítve kimentem a pitvarajtó elé, hogy megnézzem, merre vannak, mit csinálhatnak. Az ajtóból kilépve a látványtól földbe gyökerezett a lábam!...

Kint Frigyes megunt, hogy bátyai kevésszer engedik lecsúszni a szánkadombon - más szórakozás után nézett. A juhok karámjánál az éles bégetés hívta fel a figyelmét arra, hogy a karámtól távolabb több kutya ólálkodik. Botladozva a nagy hóban egészen a közelükbe ment. A falka elkezdett körözni körülötte, majd az egyik nagyobb testű állat kivált közülük.

Ő a kezeit nyújtogatva hívta őket:

- Kutyus! Kutyus! Gyele! Gyele!

Az állat megfordult... elkezdte kaparni a havat a hátsó lábaival a gyerek felé.

A juhok a karám egyik sarkába egymás hegyén-hátán mászkálva bégettek a félelemtől.

- Hol vannak a mi kutyáink? - szaladt végig a gondolat - nem láttam őket sehol, pedig két hatalmas borjúnyi nagyságú kuvaszunk van. Elmehektek

az ember után és addig nem jönnek vissza, míg nem fognak maguknak fácánt vagy nyulat.

A másik két gyerek szintén bénultan állt a szánkadomb mellett.

3

A látvány döbbenetétől felocsúdva elkezdtem kiabálni a kutyáinknak - hátha meghallják, felkapva az ajtó előtt lévő vesszősöprűt - rohanni kezdem a gyerekek felé. Közben mintha messzebből kutyaugatást hallottam volna és a szán közeledtét.

Kiabálásomra, ahogy rohantam feléjük kezemben a söprűt lóbálva - a falkavezér meg-torpan - láttam, hogy a többi farkas is hátrálni kezd.

Számomra nem volt kétséges, hogy mivel állok szemben és csak az hajtott, hogy a gyereket megvédjem, ne legyen semmi baja.

A Frigyeshez érve - felkaptam az ölembe -, miközben a jobb szemem sarkából láttam, hogy a ház mögül kiment a két kuvasz és neki a farkasoknak. Morgások, hörgések között a letaposott hó vérrel keveredett.

A gyerek jól volt, így a kutyákért kezdtem aggódni, amikor odaért a nagyapád a szánnal. Leugrott az ülésről és az ostorral kezdte ütni a farkasokat. Az ember jelenléte és a kutyák támadása megfutamította a falkát. Megtépve, több sebtől vérezve szaladtak el a hozzánk nem messze lévő erdőbe.

- No, ezek se merészkednek erre többé! - mondtam, miközben a gyerekeket beparancsoltuk a házba.

Szerencsére az ember hazafelé jövet felfigyelt a ház közelében ólálkodó állatokra.

Kutya nem lehet, mert a miénk fehér, ezek meg sötétszürkéek ráadásul falkában vannak - gondolta - csak farkasok lehetnek! Ritkán, de előfordult, hogy a nagy hidegben és a hó miatt, nem jutottak elég élelemhez, lejöttek a Bükkből, itt pedig a könnyebben megszerezhető birkák szaga csábíthatta a tanyához őket.

Vágtára fogta a lovakat, a ház közelében a kutyák is csatlakoztak hozzá a mezőről, így szinte az utolsó percben érkezett.

- Ez bizony igaz volt és így történt- mondta a nagymamám.

- Elfáradtam kisjányom - majd megfogta a kezem - legközelebb mesélek majd másról...

Nem is bántam, hogy nem mesélt tovább, mert annyira figyeltem, hogy még a szám is tátva maradt és bizony kiszáradt. Innom kellett egy kis vizet.

- Megyek és kitakarítok - mondtam én, ami abból állt, hogy cirokseprűvel kisépertem a tisztaszobát, konyhát és ámbitust, majd vödörben feketeföld és víz keverékével, egy rongy segítségével felsúroltam a szoba és konyha döngölt földjét. Az ámbitus földjét már tehéntrágya és víz keverékével.

Amikor elkészültem a munkával boldogan köszöntem el a nagyszüleimtől. Volt egy szép napom, hisz nem csak a régi időkben történt elbeszélést hallottam, hanem valamennyire segítettem is nekik.

4

Szómagyarázat

ámbitus = ajtó előtti tornác

beníderkendő = gyapjúból szőtt, kötött, nagyméretű kendő, amelyet kabát helyet viseltek

cirokseprő = saját maguk által termelt cirokból összekötött söprű

döngölt föld = a házak belső aljzatát egyenletesen simára döngölték

fekete föld és víz keverék = ezzel az iszapos keverékkel kenték fel a szoba, konyha földjét

kapca = zokni, harisnya helyett a lábat egy szögletes puha meleg ronggyal tekerték be

pitvar = konyha

Prónay-erdő = Egerfarmosi birtokosról kapta a nevét

sámli = zsámoly-deszkából és négy faragott lábból álló alacsony ülőke

seprés = felsöpörni, takarítani valamit

szakajtó = kukorica csuhéból font tároló edény (ezekbe „szakajtották” a kenyértésztát kelni sütés előtt), de tárolásra is használták

Szőke tanya = 1900-as évek elején Egerfarmos külterületéhez tartozott tehéntrágya és víz keveréke = ezzel az iszapos keverékkel kenték fel az ámbitus(tornác) földjét

tisztaszoba = a paraszti ház ritkán használt helysége

vesszőseprő = fűzfavesszőből csomóba kötött söprű, amelyet hó söprésre használtak

Zsúpfedő = nádból készült tetőfedés

Tóth Anna (Bartók Sándorné)

Titinka

Anyukám mesélte, hogy amikor kicsi volt, volt neki egy tyúkjá, akit nagyon szeretett. Titinka volt a neve. Szeretett vele játszani. Vele volt, amikor csak tehetett.

Egy nap a mamám, úgy döntött, hogy levágja a tyúkot. Anyukám ekkor nagyon szomorú lett. A nagyfi megajánlta és életben hagyta.

De nemsokára megtudták, hogy el kell költözniük, mert autópályát fognak építeni a házuk helyén. Az új háznak, ahova költöztek, sokkal kisebb volt az udvara. Tyúkok már nem fértek benne. Ezért anyukám, hogy megmentse Titinka életét, elajándékozta őt a barátnőjének, Timinek. Így minden nap meglátogathatta.

Egyik nap, amikor oda ért nem találta sehol a kis szárnyast.

Hol van Titinka?- kérdezte.

És a barátnője szomorúan közölte, hogy éjjel egy róka elvitte.

Anyja sokáig sírt és még most is mindig elszomorodik, ha Titinkáról mesél.

Tóth Emma

Nagypapa az 56-os hős

A nagyapám igazából nem is harcolt a forradalomban. A Szovjetunióban, Kárpátalján, Gállocsban élt a családjával. De 1957-ben, mikor 12 éves volt, a barátaival úgy gondolta, hogy ki kellene üzni a szovjeteket arról a földről, ahol éltek. E célból kiírták Gállocs falunak kolhozkapujára, hogy Ruszkik haza!, és buzdító plakátokat tettek ki mindenhova. A szovjetek megijedtek, mert a gyerekek összeszedték a mezőkről a fegyvereket és lövedékeket, amelyek a II. világháború után ott maradtak. A nagyapám volt a fegyverraktáros és az összegyűjtött dolgokat bebugyolálta egy kendőbe és elásta azokat a csűr alá. Miután ezt megtudták, a szovjet rendőrök elmentek hozzájuk a fekete autóval és elvitték őket kivallatni. A nagyapámék többször voltak vallatáson, az egyiküket, aki már felnőtt volt, börtönbe is zárták.

Ezt a történetet én sosem felejttem el, mert ebből tudom, hogy akkor hogyan szerették a hazát, és hogyan harcoltak érte.

Török Benedek

Egy élet kezdete

A reggel napsugárral ébresztette a családot. Az alacsonyan nyújtózkodó verőfény bearanyozta a kis házat, megcsillanva a tiszta ablakokat.

- Talpra, gyerekek! Elkéstek az iskolából! – keltegette az apa a fiúkat.

De jó is lenne, ha a nagylány itthon lenne, de sokat tudna segíteni – főleg most –, gondolta, amíg kitöltötte a bögrékbe a tejet. Mindegyik mellé szelt egy karéj kenyeret, majd benézett a feleségéhez.

- Maradj az ágyba, kedvesem! Pihenj csak! Majd én elindítom a gyerekeket az iskolába. Neked is hozok reggelit, jó?

- Ne hozzál semmit, nem vagyok éhes. Legfeljebb egy kis tejet.

Közben lassanként előbukkantak a fiúk is: tisztára mosakodva, tiszta ruhában.

- De szép idő lesz ma! – kiáltott fel Feri – látva a konyhába is beóvatoskodó fénynyalábokat. – Ma biztosan kint fogunk tornázni az udvaron. –

Közben nagy falatokban tüntette el a kenyeret, és kortyolta hozzá a tejet. – Siessetek már tesók, ne kelljen rátok várni!

- Te mindig siettetsz minket! – szólt nyugodt hangján Anti. – Azt hiszed, te vagy a parancsnokunk? Fiatalabb vagy, mint én, tehát nekem ne parancsolgass! Igaz, Jóska?

- Igaz! Te vagy az idősebb, én rád hallgatok, mert engem is mindig ugráltat a Feri, mert én meg a legkisebb vagyok – hagyta helybe Anti igazát Jóska. – Ha itthon lenne Rózánk, majd adna ő neki! Meg édesapánk sincs itt, azért jár a szája!

- Csendben legyetek, gyerekek! Tudjátok, hogy édesanyátok gyengélkedik. Ne zavarjátok.

- Mikor lesz már meg a kisbaba? – tudakolta Feri, aki valóban a legmozgékonyabb, de a legzsarnokabb is volt a fiúk közül.

- Nem tudom – mondta a magas, szikár ember -, de látszott rajta, hogy most, kivételesen, szeretné már a két fiút az iskolába menet látni. Egyre idegesebb lett, hiszen valóban, lassan eljön a szülés ideje...

Végre Anti és Feri feltarisznyázott, és elnyargaltak az iskolába.

- Én meg megyek Zsigáékhoz játszani – jelentette be Jóska.

- Jól van, kisfiam, délig el is maradhatsz, hátha addig hoz nekünk a gólyanéni egy kisbabát... De illedelmesen köszönj, és jó legyél, nehogy panaszt halljak rád!

Jóska is elviharzott, az apa egyedül maradt. Bevitte a feleségének a tejet, aztán visszament a konyhába.

A nap egyre magasabbra emelkedett, de ő mégis fázott. Amíg elrámolta a reggeli edényt, elgondolkodott:

- Istenem! Újra egy kis jövevénnel gazdagítasz minket. Tudom, hogy ez a világ rendje, de én félek. Fiatalon szólítottad magadhoz első asszonyomat, a fiúk anyját, és a kislányt is. szegénykém, öt gyermeknek adott életet, majd a kis Terézke halála után is még vállalt egy gyermeket... Öt gyermek! Istenem! Ha csak négy van is életben, nem könnyű az életem. A legnagyobbat, a Rózát, elvitték magukkal a rokonok, pedig itt is elkelt volna a segítség. De legalább neki könnyebb ott az élete, Pesten. Itthon dolgozom és látástól vakulási, hogy előteremtsem a mindennapit... Aztán a gyerekek miatt –, no meg magam miatt is –, új asszonyt hoztam a házhoz. Tőle is elvetted elsőszülött kislányunkat. Hát persze, hogy félek! Nem zúgolódom, de félek... Közben elkészítette a nagy fazékban a vizet, a törölközőket, a babaholmit –, tudta ő már mit, hogyan kell tenni.

Aztán kint jött-ment a tornácon. Itt nem volt olyan meleg, friss tavaszi szél lengedezett – de ő egyre jobban izzadt. Az izzadság feltett kalapja alól a nyakába, a hátára folyt. Félt és imádkozott, amikor meghallotta felesége első sikolyát:

- Feri, eljött az időm! Hívd hamar a bábát.

A szikár ember hosszú lépteivel gyorsan megtette a rövid utat, míg a falu „gólyanénijét” értesítette, hogy megindult a szülés. Együtt siettek haza, ahol Zsófi asszony verítékben úszva készülődött a nagy alkalomra. A bába kiküldte Ferencet a szobából, hogy nyugodtan végezhesse a munkáját.

Mivel ő már előkészített mindent, felszította a tüzet a víz alatt, aztán újra a tornác hosszát méregette egyre idegesebb lépeivel, amit felesége fel-feltörő sikolya kísért.

- Istenem! Add, hogy ez a gyermek is megmaradjon. Hiszen ahol ennyien megélünk, ott ez az egy már nem teher. De kérlek, add, hogy éljen. Ne vedd el őt is tőlünk! Neked már sok angyalod van ott fenn, add, hogy ez a gyermek a mi angyalunk lehessen idelelni. Add, hogy tisztességben felnvelhessük. Add, hogy Zsófinak se legyen semmi baja. Szeretjük egymást, a fiúk is édesanyjukként szeretik és tisztelik. Ezt a gyermeket is Te adtad nekünk, elfogadtuk, nem zúgolódtunk –, csak éljen, csak éljenek... Csorgott a verítéke, a hosszú léptek zaját csak néha szakította meg egy-egy bentről jövő jajszó. Ferenc imádkozott, rendületlenül ostromolta az Urat az új életért –, a *hetedikért*.

Egy utolsó sikoly után felsírt a gyermek: erősen követelően, élet-igenlően...

Megszületett a fiú, a hetedik, élt és élni akart. Ferenc megilletődve, könnyes szemmel és imádságos lélekkel ölelte magához, mintha az első lenne... Aztán asszonyához hajolt, homlokon csókolta...

Segítsd meg őt, Istenem...

1931. április 16-át írtak a naptárak.

Török Ferencné

Gyökerek és virágok

Kárpátalján élő édesanya vagyok, és kedvenc szimbólumom a fa. A fának erős gyökerei vannak, és égbe nyúló, terebélyes koronája. Minden táplálékot a gyökerei által szerez, s amit kap, az ágakba, virágokba, gyümölcsökbe juttatja. Ilyen fának látom most magam, és arra vágyom, hogy gyökereim és gyümölcsöim egyaránt megmaradjanak, s hogy a gyökér és a gyümölcs is tudjon a másik létéről.

Ez az írás - úgy érzem - egy trilógia egyik darabja, ugyanis édesapám és legidősebb fiam is írt egy-egy rövid beszámolót arról, nekik milyen örökségük, milyen forrásaik vannak.

A családi történetünk engem szinte teljes egészében Kárpátaljához köt. Az első 16 évemet Gállocsban, egy Ungvár melletti kis faluban éltem le. Itt kaptam meg azt a municiót, amiből a későbbiekben éltem és építkeztem. Hiszen - mint a mesebeli vándorlegény - bejártam a fél világot, és ha nem is épp Gállocsban, de Kárpátalján élek, hisz ide kötnek a gyökerek.

Emlékszem gyermekkorom karácsonyaira, amikor tilos volt kántálni. A szovjet években ezt mindenki tudta, de a mi falunkban mégis mindenki ment, leginkább a gyerekek, de a felnőttek is. Mi kettessével, hármassával mentünk házról házra, ismerősökhöz, rokonokhoz „Szabad az Istent dicsérni?” hangos köszöntéssel, majd szép hangon énekeltük az ablak alatt a „Szálljatok le, szálljatok” vagy az „Eljött a nap, mit várva vártunk” kezdetű, Gállocsban jól ismert énekeket. Tudtuk, hogy nem szabad kántálni, s ha egy idegen az utcán megállít és kérdezősködik, nem mondhatjuk, hova megyünk. A kommunizmus szabályait megszegve kettős életet éltünk, de tudtuk, hogy a mienk az igaz. Láttam, hogy a szüleim, a nagyszüleim, a dédszüleim mind az ősi hit és valódi értékek szerint élnek, nem számít, mit mondanak az iskolában vagy a szülők munkahelyén. Templomunk már rég nem volt - falumúzeummá alakították át -, így karácsonykor Ungvárra mentünk szentmisére, azaz „süteményezni”. Szüleimet többször fenytették meg a templomba járás miatt, így volt, hogy távolabbi helységekre mentünk misére, például Munkácsra. Így ismertem meg Kárpátalja különféle városait, falvait.

Az, hogy a mi családunk ennyire ragaszkodott a hitéhez, nekem is nagyon fontos üzenettel bírt. Bárhova kerültem ezután, igyekeztem megtartani az otthonról hozott szokásokat, mélyére nézni ezeknek, és lassan nem csak megszokásból, hanem már meggyőződésből éltem úgy, ahogy tanították nekem. Nagyszüleim és szüleim imái bizonyosan hozzájárultak ehhez.

Habár a szüleim mindig is fontosnak tartották a hit, a közösség és a magyarság melletti kiállást, csak felnőttként tudtam meg, hogy édesapám kamaszként komoly szovjetellenes akcióban vett részt. Társaival az 1956-os magyar forradalommal szimpatizálva plakátkampányba fogtak, aminek megtorlás és egy koncepció per lett a vége. A fiataloknak helyén volt a szíve és nem féltek szembeszállni a nagy Szovjetunióval. Tettük ugyan sok gondot okozott nekik és a családjaiknak, én mégis látom benne az igazság és a függetlenség iránti vágyat és szeretetet. Egy lehetetlen helyzetben próbáltak változást elérni.

Édesapámnak sokszor el kellett már mesélnie ezt a történetet az unokáinak. Remélem, ők is kiérzik belőle a lényegét: az értékek, a hit és a magyarság melletti kiállás fontosságát. Ezek a mi gyökereink, amelyekből erőt lehet és kell merítenünk.

Török Molnár Orsolya

Lajcsi bátyám

Gyerekkoromban világosodott meg előttem, hogy honnan is kaptam én a Lajos nevet. Tudtam ugyanis, hogy eléggé elterjedt szokásokhoz igazodva éli a falusi nép az életét. Ezek egyike a névadást szabályozta: Az elsőszülött fiú az apai nagyapja nevét kapta, a másodszülött az apját a további fiúgyermek tetszés szerint adhattak nevet, de általában itt is visszatértek valaki nevezetes felmenőhöz. Az elsőszülött kislány anyai nagyanyja nevét örökölte a másodszülött az anyja nevét, s a további lánygyermek nevet tetszés szerint bármire támaszkodva választhatták a névadók.

Mivel én a második fiúgyermek voltam szüleimnek, ezért a szabály szerint Mihálynak kellett volna lennem mivel ez volt édesapám neve, de édesapám is második fiúgyermek volt, így ő a Mihály nevet édesapjáról-nagyapámtól kapta, ezért bátyám elorozta előlem a Mihály nevet, így maradtam szabad préda névadás tekintetében. A Lajos nevet valószínűleg édesapám öccsének emlékére kaptam, bár volt nagyanyámnak is egy Lajos nevű testvére Perbetén, akinek nem született gyermeke, s talán nagyanyám Lajos bátyja iránti tisztelete volt az oka, hogy a Lajos nevet kétszer is választották, egyszer 1923-ban nagybátyámnak, majd 1950-ben nekem – immár dupla okkal.

Onnan kezdeném, hogy gyermekkoromban nagyapám sokat mesélt. Esténként, vacsora után főleg télen, amikor a rövidebb napokhoz igazodva a szokottnál hamarabb bekényszerült a falusi ember. Ezek a mesék két csoportra oszthatók: 1. a nagyapám által megélt két világháború; 2. a család és abból is elsősorban a gazdálkodás eseményei és fordulatai.

Nekem a háborúkról szóló meséi voltak a közelebb állók, abból is inkább az első világháborúé, mert annak aktív tevőleges szereplője volt nagyapám. Sokat szidta a muszkákat, máig sem értem mi váltotta ki benne az oroszok iránti ellenszenvet, de tény, hogy jót ritkán, szinte csak tévedésből mondott róluk. Volt még egy érdekes vonatkozása az első világháborúnak nagyapámra nézve: A háborúnak köszönhetően nagyapám nyolc éven át szinte megszakítás nélkül szolgálta a császárt lova nyergében. Ugyanis nagyapám 1888-ban született és sorsa úgy alakult, hogy valamikor 1914 tavaszán telt le az akkor kötelező 4 éves katonai szolgálata, de nem sokat civileskedett, mert a nyáron kitört háborúban egyből annak súlypontjába dobták, mint „tapasztalt” katonát. Óriási szerencséjére megjárta az orosz a román és a szerb frontot a háború négy éve alatt és épségben és egészségben tért haza, de nem azért, hogy valami biztonságos beosztásban egy fronttól távoli biztonságos helyen meghúzza volna magát, mert huszár felderítőként a frontvonalat úgy kerülte el, hogy a legtöbbször az előtt járt az ellenség területén. Bár szerinte egyszer a lova mentette meg, mert kitört a kétméteres deszkapalánkon át az égő istálló udvarából, amit az oroszok gyújtottak rájuk, amikor kiderítették, hogy ott húzta meg magát az ellenséges felderítő csapat. Máskor meg a pénztárcájában akadt el a halálos lövedék. Érdemeire utal az is, hogy visszacsatolást követően 1938-ban vitézzé avatták.

A mesék nélkül is tudtam, hogy édesapámnak két testvére volt, egy idősebb, akit Józsefnek hívtak és a falu újtelepnek nevezett részének szélső utcájában állt a háza, akit az egész család bácsika néven nevezett, és volt egy fiatalabb öccsük, akit Lajosnak hívtak, aki 1923-ban született és nem került elő a 2. világháborút követően, sorsáról semmi biztosat nem tudtak, csak nagyon valószínűnek tűnt, hogy a háború áldozata lett. Ezt támasztotta alá számomra az a tény is, hogy neve ott szerepelt a temetői emlékmű márványlapján annak ellenére, hogy legjobb tudomásom szerint a mai napig nem jött hivatalosnak tekinthető értesítés bátyám haláláról.

Lajcsi bátyámról ritkán esett szó, szinte csak mellékesen valamilyen más háborús, vagy családi történet és esemény kapcsán. Ebből eredően Lajcsi bátyám gyerekkoromban valamiféle legendaként volt jelen. Nem volt semmilyen konkrét kézzelfogható élményem vele kapcsolatban, máig egyetlen olyan tárgyi emlék képe él bennem, ami hozzá szorosan köthető. Ez is felnőtt koromban került elő valamelyik fiók aljáról - a pesti egyetemi tanulmányi könyvecske, mai szóhasználatmal index, vagy vizsgakönyv. Van is emiatt büntudatom, mert nem fordítottam rá akkora gondot, hogy megőriztem volna, odaveszett az öreg házzal együtt, amikor a Zoli fiamék azt lebontották, hogy legyen hol fölépíteni az új családi házukat.

Visszatérve, tehát Lajcsi bátyám ritkán volt az esti mesék témája, fő téma szinte sosem volt, valamiféle titokzatosság lengte körül személyét. Mai eszemmel ezt úgy képzelem, hogy magukban sosem tudták őt elveszíteni és eltemetni, vagy, ha mégis eljutottak ennek határára, akkor is megmaradt bennük valamiféle kényszer olyan tisztelet megadására, amibe beletartozott az, hogy a kellően le nem zárt és befejezetlen dolgokról nem szerettek beszélni. Így aztán ezeknek az esti meséknek szinte csak a margóján jött elő, hogy Lajcsi bátyám Győrben a felső kereskedelmi iskolán érettségizett kiváló eredménnyel, aminek köszönhetően megnyílt előtte a lehetőség a további iskolázásra, amire aztán sor is került Budapesten, ahol közgazdasági szakon kezdett tanulmányokat. Erről a tanulmányairól is inkább csak a kollégiumról, ahol lakott, arról szóltak a mesék: ez volt a híres-neves Eötvös kollégium. Ezt a kollégiumot kifejezetten a Lajcsi bátyámhoz hasonló paraszt fiatalok számára hozták létre és ebből eredően kifejezetten baloldali eszmék uralták a kollégium szellemi világát. Lajcsi bátyám révén ezek eljutottak Búcsig is, ahol heves diskurzusokat váltottak ki Lajcsi bátyám korosztályának gazda fiataljai között. Mivel ez az időszak már egybeesett a 2. vh kezdeti szakaszával és a Horthy rezsim regnálásával, ezért az ilyesfajta szellemiség erősen rendszeridegen volt, tehát csak bizalmas baráti körben folytak a viták. Később a német megszállás után a nyilasok hatalomra jutása kezdetén/idején aztán már konkrét tetteket is felvállaltak. Ilyen volt pl. az Eötvös kollégium könyvtárából egy adag könyv, zömében az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványainak rejtegetése és egy-két nyilasok által üldözött/veszélyeztetett személy bűjtatása.

Ezekén túl Lajcsi bátyámról csak annyit árultak el, hogy a háború végén leventeként eltűnt és hiába próbálták kideríteni mi történt, mi lett vele, szinte semmi eredményre nem jutottak. Csak annyit sikerült elérniük, hogy valahol Győrben, vagy Győr környékén találtak nagyapámék egy egykori katonatársát, aki szerint együtt szállították őket vonaton 1945 februárjában valahova Németországba kiképzésre. Ez az illető csak arra emlékezett, hogy Bécset elhagyták már, amikor valahol egy állomáson bombatámadás érte a szerelvényt, ahol sok áldozata volt ennek a támadásnak, s ő a támadást követő kavarodásban látta Lajcsi bátyánkat a támadás helyszínén derékig földbe temetve súlyos sérültként, de semmi továbbit nem tudott róla, később nem látta őt és nem tudta mi lett vele a támadás után. Ennél többet nagyapámék nem tudtak meg később sem. Közben nagyapám középső fia - édesapám előkerült az orosz hadifogságból, ezért volt minek örülni is, meg a gazdaság, illetve a háborút követő cseh disznóságok elég gondot jelentettek, aminek közepette a csendes háború túlélése nagyobb gondot jelentett, így a további kutatásra sem maradt erejük és idejük, ráadásul a „baráti” Magyarországot szinte légmentesen lezárta előlük a soviniszta cseh és szlovák közigazgatás, ami a valóságban

is teljesen lehetetlenné tette a nyomozást. Ezért Lajcsi bátyám végig csupán egy legenda maradt, ráadásul egy félbe szakadt befejezetlen legenda.

Pár évvel ezelőtt én is tettem kísérletet a nyilvántartásokban rátalálni valami olyan adatra, ami alapján közelebb juthattam volna a titok kiderítéséhez, de nem jártam sikerrel. Teltek-múltak az évek és semmi sem változott egészen 2015 tavaszáig. Akkor egészen pontosan egy héttel Lajcsi bátyám 92. születésnapját megelőzően hasított belém a büntudat, hogy már 70 év is eltelt a háború vége óta és én még mindig semmit sem tudok bátyámról. Ekkor fordultam egy mailben a pozsonyi magyar nagykövetséghez, amiben a segítségüket kértem a nagybátyám utáni kutatásomban. Erre az üzenetre kaptam egy választ, amelyben Sándor Zoltán tanácsos úr közölt egy német katonai nyilvántartó weboldal címet. Ezen az oldalon talált rá Anikó lányom a német nyilvántartásban nagybátyám sírjának helyére és halálának pontos időpontjára. Kezdetben nem is akartam hinni a hírnek, ezért további megerősítés, vagy kizárás reményében a Duna televízió egyik adásának email címére írtam egy üzenetet, kérve, hogy segítsenek valami megbízható forrást találni, aminek segítségével eldönthetem, hogy hihető-e vagy sem a német adat. Erre az üzenetemre Havasi János válaszolt, melyben tudatta velem, hogy létezik egy magyar szerzőpáros, akinek a háborút követően megjelent egy kiadványuk kutatásaik eredményével a háborúban odaveszett magyar katonákról. Ebben a kiadványban megerősítve olvasható egy bejegyzés nagybátyámról, mely szerint 1945. február 22-én Németországban egy Celle nevű kisváros vasútállomásán történt bombatámadás során vesztette életét és ennek a kisvárosnak a katonai temetőjében van eltemetve. Ráadásul küldött nekem egy korabeli beszámolót is erről a támadásról:

Camburg:[1+-]

Celle:[-+122] Az Alsó-Szászországban Hannovertól 25 km-re észak-keletre található település *Waldfriedhof* nevű temetőjének öt parcellájában 976 második világháborús áldozat nyugszik. A 4. parcellában zömében a város vasútállomását 1945. február 22-én ért bombatámadás következtében meghalt magyar katonák nyugszanak.

Chemnitz:[-+4]

A légiriadó bent érte a szerelvényt a pályaudvaron. Máskor, ha riadó volt, azonnal kifutott a szerelvény az állomásról. Most nyugodtan hagyták. Valószínű azért, mert Cellét ez ideig nem bombázták, így az állomásparancsnokság nem tartotta szükségesnek a szerelvény kivontatását. A pályaudvaron még 18 szerelvény állt, köztük hadianyagot, lőszert szállító szerelvény is. A pályaudvarral párhuzamosan utca volt, egy-két emeletes házakkal. A pályatestet magas drótkerítés választotta el az utcától. Amikor felülvoltáltak a sziré-

nák a legénység azonnal el akarta hagyni a szerelvényt, hogy a közeli kis erdőben keressen menedéket. Az állomásparancsnokság utasítására a zászlóaljparancsnok nem engedte, hogy a legénység elhagyja a szerelvényt. A vagonok mellé őrköt állítottak, nehogy mozgás legyen az állomáson. A gépek több hullámban, baj nélkül húztak el a város felett. A vagonokban a legénység megnyugodott, kártyáztak, vagy bólogattak, várták az ebédosztást. A szakácsok – Kiss Géza aradi származású hentes és Hittinger József győri pincemester – a hidegebéd előkészítéséhez fogtak hozzá. Már mindenki azt hitte, hogy baj nélkül megússza e napot is, amikor egyszer csak bombák süvítése, majd rettenetes recsegés-ropogás, bombarobbanások pokoli hangja töltötte be az egész pályaudvart. A szerelvény hátulja és közepe telitalálatot kapott. A léghárítás kocsi helyén hatalmas bombatölcsér tátongott. Az ágyút kezelő katonák mind meghaltak.

A hátsó kocsit, amelyikben a „szökevények” és a zászlóaljtörzs volt, szintén találat érte, s a benne levő újoncok nagyobb része meghalt, vagy megsebesült. Halálos sebet kapott Muraszombathy Pál alezredes, zászlóaljparancsnok, a mindig a fiáról éneklő Zarteg Aladár zászlós, GH főnök és Szédely József fő-törzsrőmester, GH helyettes. Utóbbinak mindkét lábát levágta a bombaszilánk. A szerelvény közepe és vége szinte felismerhetetlen romhalmaz. Még vége sincs a riadónak, a mentőalakulatok már rohannak, mentik, ami még menthető. A sebesülteket azonnal ellátják, különböző járműveken azonnal kórházba szállítják őket. Egészséges katonák mennek velük, hogy vért adjanak a rászorulóknak. Leírhatatlan az emberek rettenete, de a segítőkészség is óriási. A sebesültek elszállítása után a halottakat szedik össze és rakják sorba. Vannak, akiket a föld alól szedtek elő, s vannak, akiket csak darabokban találtak meg. Rettenetes a sorba rakott több mint száz katona véres, sáros holttestének a látványa. Számukra a sorakozó az utolsó sorakozó! (...)

Az átélt borzalmas nap emlékei rendkívüli módon hatottak az emberekre. Voltak, akik magukba roskadva szótlanul ültek, s voltak, akik hangosan sírtak, siratták meghalt barátokat, bajtársaikat. Az átélt borzalom bent vibrált idegeikben.(...) A Cellében meghalt magyar katonák temetése 1945. február 24-én volt. A zászlóaljtól, a környéken állomásozó magyar katonai alakulatoktól, az éppen akkor Hannoverben tartózkodó győri leventecsapattól küldöttségek, a város lakosai közül pedig nagyon sokan részt vettek a temetésen.

A cellei vasútállomást ért bombázás részletes leírása egy korabeli visszaemlékezésből (III.Tgy 323) Polgár Lajos: A volt győri 16. gyalogezred 1. zászlóaljának vázlatos története 1944. augusztus 29-étől 1945. május végéig. 9-13.old.)

Ezek után nem volt tovább kétségem afelől, hogy ennek utána kell járnom. El kell mennem ebbe a Celle nevű kisvárosba, ott meg kell keresnem azt a temetőt

és benne azt a bizonyos parcellát és sírt. Amikor alaposabban utána néztem ennek a feladatnak, akkor kiderült, hogy egy kb. 1000 kilométeres útról volna szó. Ez és a nyelvi korlátaim világossá tették számomra, hogy egymagam ezt nem tudom megvalósítani ergo találnom kell valakit/valakiket, aki/k a közlekedés és a helyszínen való kommunikáció problémájára megoldást jelent/jelentenek. Családon belül két ember kínálkozott lehetőségként Anikóm férje Tomasz és Tamás fiam. Mindketten tapasztalt sofőrök és német nyelvtudással rendelkeznek, mégsem tűnt elfogadhatónak egyikük sem, mert egy ilyen „kirándulás” bizonyos problémákat vethet fel a munkahelyükön és a családjukban is, ezért lélekben további lehetőségre vadásztam. Adódott is megfelelő megoldás Retkes Géza személyében. Géza éppen itthon töltötte a tavasz-nyári időszakot, mert németországi tartózkodását megszakította, mivel munkahelyet kívánt váltani. Gézával könnyen megegyeztünk és a kiruccanás időpontját a németországi szabadságokat lezáró időszakra július derekára tettük. Időközben orvosaimtól is tanácsot kértem, az út hossza és a prognosztizált hőség miatt. A döntést kardiológusom Balázs doktor mondta ki, mely szerint az autó sokkal nagyobb megterhelés, mint a repülő, vagyis ő egyértelműen a repülőutat javasolja. Ez egybecsengett Tamás fiam véleményével, mert szerinte is a repülőút kb. egy óra, míg autóval kb. 10-11 óra utazás a hőségben összehasonlíthatatlan különbség a repülés javára még akkor is, ha a paciensnek van némi tériszonya is. Időközben Gézának korábban vissza kellett mennie, így maradt a családon belüli kínálat. Tamás felajánlotta, hogy eljön velem az október 23-ra eső hosszú hétvégén, ha vállalom a repülőutat. Végül maradtunk ennél a megoldásnál. Tamás intézte a repülőjegyeket Bécsből Hannoverbe oda-vissza, a bérautót amellyel Hannoverből Cellébe juthattunk és egy éjszakára a szállást. Október 23. pénteki nap volt. Arra a napra már nem jutott repülőjegy, így szombaton október 24-én utaztunk. Kora hajnalban indultunk Bécsbe, mert a gép 7óra után pár perccel indult és indulás előtt egy órával a repülőtéren be kellett jelentkezni. Minden simán zajlott és nyolc óra után pár perccel leszállt velünk a gép Hannoverben. Beültünk a bérautóba és 9 után pár perccel már a Cellében megadott címen a temetőnél voltunk. A bonyodalmak itt kezdődtek, mert szombat lévén senkit sem találtunk hivatalos személyt, vagy bárki mást, aki útba igazított volna, hogy hol, merre keressük azt a bizonyos 4. parcellát és benne azt a bizonyos sírt. Minden kísérletünk sorra kudarccal végződött és úgy déli 12 óra felé már kezdtük elveszíteni a reményt, de rászántuk magunkat még egy újabb kísérletre, mert időközben rájöttünk, hogy a navigáció minket egy hátsó bejáratához vezetett, ahol semmiféle támpont nem volt. Kutatásunk közben egy idős házaspárnak köszönhetően megtaláltuk a főbejáratot és annak közelében találtunk egy információs táblát, melynek segítségével úgy-ahogy tájékozódni lehetett a hatalmas temetőben, mert időközben kiderült, hogy a katonai

temetőként emlegetett egykori temetőt az azóta eltelt 70 év során bekebelezte a városi temető és annak csupán néhány parcellája a katonai a többi civil sírokkal teli civil temető. Ezek tudatában a tervrajz alapján találtunk még egy-két katonának jelzett parcellát, ahol talán nem voltunk még. Ezek egyikében jelzett is a tervrajz egy 116-os sírt. Ezen felbuzdulva elindultunk a jelzett parcella felé. Meg is találtuk azt a bizonyos 116-os sírt, de az egy német katona sírja volt. Ekkor már teljesen úgy nézett ki, hogy hiába minden igyekezetünk. Miközben ott tapogtunk a téves sír felett, feltűnt, hogy a szomszédos parcella, ami méreteiben szinte azonos volt a némettel sorba rendezett lapjaival ugyanúgy néz ki, mint a német. Elindultam körülnézni ebben a szomszédos parcellában. Feltűnt, hogy szinte csak magyar keresztnéveket tudok kibetűzni a mohával benőtt köveken. Valahogy ezek a keresztnévek jobban olvashatók is voltak, mert minden felirat velük kezdődött és a vízszinteshez közeli helyzetű köveknek talán ez a felső része valamivel magasabban volt a többinél, amiért itt kevesebb volt a moha, meg a keresztnév kiderítése valamivel könnyebb volt a vezetékneveknél a jól kivehető pár betű alapján is. Így aztán a szomszédos német parcella 116-os sírjának megfelelő rész táján ráakadtam egy kőre, amin csak annyit tudtam kiolvasni. hogy JOS. Amikor kicsit letakarítottam, akkor derült ki, hogy ez az a kő, amit reggel óta keresünk, mert passzolt a születési dátum is. Mikor Tamást odahívtam és alaposabban körülnéztünk, akkor derült ki, hogy a mi sírkövünk két megelőző szomszédja is egy-egy Varga Lajost jelöl, csupán születésük dátuma különbözteti meg őket egymástól. Amikor ezt láttuk alaposabban körülnéztünk és kiderült, hogy rátaláltunk arra a bizonyos parcellára, amiben annak az 1945-ös bombatámadásnak az áldozatai fekszenek. Addig többször elhaladtunk a parcella előtti úton úgy, hogy nem tűnt fel figyelemre érdemes lehetőségnek. A parcellát jelölő nagy kőkeresztet a magyar felirattal addig azért nem vettük észre, mert az út felől takarták a bokrok és maga a parcella is az útról nézve úgy nézett ki, mint egy rét, mert a vízszintesen, a talajszintbe fektetett kövek szinte láthatatlanok voltak az út felől. Ráadásul a nagy kőkereszt felirata is a kő parcella felőli oldalán volt, ami az út felől a kő hátoldala volt. Ez elfogadható magyarázata volt annak, hogy addigi bolyongásunk során nem figyeltünk fel erre a parcellára. Természetesen leírhatatlan volt elégedettségem. Elmondtunk egy miatyánkot a sírra tettük az otthoni földet és elmentünk a városba valami koszorút, vagy megfelelő díszet venni. Szombat délután lévén szinte minden üzlet zárva volt már, de végül találtunk egy nyitva tartó virágüzletet, ahol az elárúsítónő nagy nehezen kínált egy csokrocskát, ami megfelelőnek tűnt. Ezt elvittük a sírra és ezzel befejeződött a kirándulásunk tényleges része. A maradék szombat délután során kicsit bejártuk magát a várost elmentünk arra a bizonyos vasútállomásra is, fényképeztünk, majd visszamentünk

Hannoverbe elszállásoltuk magunkat, vacsoráztunk, kicsit körülnéztünk, majd aludni tértünk.

Jól esett a pihenés a hosszú és fárasztó nap után. Vasárnap indulásig maradt még egy délelőttünk. Reggel úgy találtuk, hogy Hannover túl modern és rideg, az időjárás is borongósra fordult, ezért újra autóba ültünk és visszamentünk Cellébe, újra elmentünk a sírhoz és újra bejártuk a kastélyt körülölelő parkot és a város centrumát, majd délben visszamentünk Hannoverbe, leadtuk a bérautót bejelentkeztünk a repülőtéren és vártuk a gépet, felszálltunk és hazajöttünk. A visszafelé út a repülőn nem volt annyira zökkenőmentes, mint az odafele való út, többször került a gép légörvényekbe, amiket kisebb-nagyobb zökkenők kísértek, ám csupán ennyi volt az összes kellemetlensége a repülésnek. A tériszonyom, nem zavart, pedig végig közvetlenül az ablak mellett ültem és jól láttam, hogy milyen magasságban van a gép.

Varga Lajos

„Borsóbácsi”, és egyéb történetek

*Ott lakott a megdermedt idő,
abban a dohos, vályogból készült,
hosszú parasztházban,
ami az Úr szolgájának készült,
úgy ezernyolcszáz-valahányban.*

...és a hatvanas, hetvenes években, pontosan ugyanolyan komforttal szolgálta ki mindenkori papját, mint amikor felépítették.

Borsóbácsi, a padragi Plébános, úgy lett családilag „borsó”, hogy a nővérem - körülbelül másfél éves korában úgy döntött, hogy a pap bácsinak a világon semmi értelme.

- - Bab bácsi - mondta, mert ugye annak már van.

Jó-kedélyű, és kissé szarkasztikus humorú apám, és ferences rendi szerzetes nagybátyám, kik jelen voltak az ominózus kijelentésnél, arra a megállapításra jutottak, hogy nem bab az, hanem borsó!

Így ragadt Lajos bácsira, a padragi plébánosra, élete végéig a Borsóbácsi titulus.

Minden évben látogatást tettünk a nagyapám sírjánál - később nagyanyám is csatlakozott hozzá -, ami számomra, pesti gyerekként, csinnadrattás ünnepet varázsolta az amúgy nem igazán vidám eseményt.

Ilyenkor kötelező volt végiglátogatni a rokonságot.

Nevezett Borsóbácsival nyitott számomra a farsangolás, ahol, abban a szempillantásban, hogy megérkeztünk, én eltűntem a gazdasági épületekben, és boldoggá tettem néhány nyulat, akik simogatásom, és a ketrecük kinyitogatása által szabadlábra kerültek.

Képzelem, távozásunk után mit hajkurászhatta őket a plébi, hogy visszanyerjék ketreclakó státuszukat.

Állítólag, volt egy olyan példány, akit nem is tudott csapdába csalni, és soha többet nem adta fel a szabadságát.

Így éldegélt áldásos közreműködésemnek köszönhetően, az amúgy baromi nagy, és baromi kaotikus istállóban, ahol a ketrecek álltak, és amit az évtizedek alatt felgyülemlett vicik-vacakok következtében, valóban, bátran hívhatlak stílszerűen, Augeiász istállójának.

Nagyon izgalmas volt a boltíves, igazi vasaltajtós kamra is, ahol a plafonról lógtak a szebbnél szebb megzöldült, és penészvirág-koszorút öltött kolbászok, és sonkák, amiken egerek rohángáltak fényes nappal, egy kicsit sem zavartatva magukat.

Itt kell megjegyeznem, hogy Anyám minden látogatásunk előtt életveszélyes fenyegetések közepette hozta a tudunkra, hogy Borsóbá nyájas invitálását egy kis früstökölésre,

- a köszönjük, de nem vagyunk éhesek - vagy
- pont most nem vagyunk éhesek - vagy ennek egyéb variációival vagyunk kötelesek udvariasan elhárítani.

Viszont, az egyszem használható és fűtött szobájában a parókiának, az almáriumon - direktre a számunkra őrizgetett -, (szerintem előző húsvétról) szintén igen gyanús küllemű sütikből ehettünk. Mondjuk rajtam kívül - számomra érthetetlen okból - általában, abból sem kért senki.

A felnőttek - apám ezt is megúsza, mert ő vezetett -, viszont kaptak egy pohárkával az idei „sajátból”.

Állítólag, az is megrázó élmény volt.

Engem nem érdekelt a borozgatós anekdotázgatás, és az első adandó alkalommal, hogy anyám figyelme lanyhult, és éppen üveges tekintettel meredt a pohárkára, amiből az imént az idei sajátot felhőrpintette, meglógtam vissza a kamrába, ahol karitatív tevékenységem csúcspontjaként, a dióval felszerelt cserép-egérfogókból kieresztettem a fogságba-eseteket.

A ház macskája, ha sikerült bekerítenem - igazi kinti parasztmacskaként, akit nem igazán dédelgettek -, csodálkozó tekintettel, és némi fenntartásokkal fogadta, a felé érkező, ölbe-vevős szeretetkitöréseimet.

Borsóbácsinál sajnos, a nyulakkal, a macskával, és az egerekkel, a legnagyobb sajnálatomra kimerült a háziállatok repertoárja.

De apám szülőfalujában, az ilyenkor kötelező látogatások során, mindig várt valami remek móka.

Emlékszem, egyszer nyáron - vagy temetés volt, vagy esküvő -, de inkább az utóbbi, mert hófehér, röpülős nejlon ruhában, fehér kesztyűvel, és zoknival, lakkcipővel érkeztem, és ebben az ancúgban, egy óvatlan pillanatban a disznóólba másztam, mert gyönyörű, imádni-való kismalacokat láttam benne.

Minden rokonlátogatás, esküvő, temetés, egy rémálom lehetett a szüleimnek, mert az ilyen alkalmakkor addig ordítottam, hogy itt akarok maradni, amíg általában néhány napra, esetleg hétre valóban ott is hagytak.

Sem addig, sem utána, olyan szabad, olyan boldog sohasem voltam gyerekkoromban, mint ezekben az időkben.

Tehenet fejtem, igáslovon lovagoltam. Kapáltam, gémeskútból állatokat itattam. Láttam esténként a csordát hazaballagni, a vecsernyére hívó harangszóra.

A mai napig imádom az istállószagot, és utálok a meleg, frissen fejt tejet. Nyamvadt, egyszálbélű gyerek voltam.

Folyamatosan traktáltak minden jóval. Azóta sem láttam akkora libamájat olyan gyönyörű cseréptálban, és olyan kamrát, ahol szabadon garázdálkodhatam a befőttek, és lekvárok varázslatos világában.

A rokonság valószínűleg nem nagyon értette, hogy egy született pesti gyerek mit szeret ezen az életen, de hagyták, hogy szabadon élvezhessem az erdőt, a mezőt, ahol látszólag egy kutya vigyázott rám.

Persze, messziről, kapálás közben - nyilván - szemmel tartottak, és nyilván azt is tudták, hogy éppen melyik fára másztam fel. De igazán azt csináltam, amit akartam, és amit szerettem.

Része voltam a természetnek, és tudom, mostanáig él bennem ez a rész.

Köszönet érte minden felmenőmnek, kik génjeikkel átadták nekem azt a szeretetet, és alázatot, amivel a mai napig tisztetem, becsülöm, és nem szűnő csodálattal szeretem a természetet, és alkotásait.

Vassné Szabó Ágota

A Jánosi tanyától Egerig

A kömlői temetőben sétáltam. Mindenszentek napja volt. A nap még melegen sütött, kicsit a márványlapokat is megmelegítve. Olyan közel éreztem magam a rég elhunyt szeretteimhez, azokhoz is, akiket soha nem ismerhettem, hogy szinte fájt. Fájt, hogy nem ismerhettem a nagyszüleimet. A mécsesek lángjai csendesen égtek. Nem tépázta őket ezen az őszen viharos szél, nem verte késő őszi eső, csak szépen égtek, nem imbolyogtak. A sírok virágokkal voltak tele. Nagyon sok ember keresi fel ilyenkor a kömlői temetőt. Nagyon elfáradtam, pedig csak sétáltunk egyik sírtól a másikig, és mégis, mintha az őseim összes fáradsága rám rakódott volna. Nem ismertem a nagyszüleimet, és hogy mit vesztettem, azt csak most tudom, amikor már én is nagymama vagyok. A feltétel nélküli nagyszülői szeretetet nem érezhettem gyerekkoromban. Elhátároztam, leírom a szüleim életét, hogyan éltek, dolgoztak, szerettek, hogy ne csak egy márványlap legyen csupán az unokáimnak az emléküik.

*

Kömlő és Sarud között terült el a Jánosi tanya, de ma már csak a pléh-Krisztus maradt meg a helyén. Sarud község önkormányzata 2015. évben emléktáblát avatott az itt élt emberek emlékére. Sok család élt itt, szegények, summások, napszámosok. Hosszú házakban laktak sorban, egy ajtóhoz tartozott egy konyha, és két család részére egy-egy szoba. A családok sokszor hat vagy több gyereket is neveltek. A konyha használat közös volt. Előfordult, hogy a nők hajba kaptak, de a hangos edénycsörömpölésre odasietett a többi asszony igazságot tenni. Sokáig nem lehetett harag ilyen zárt egymásra utalt környezetben.

Jánosiban egy ilyen summás házban laktak az anyai nagyszüleim: Vitkóczi János és Juhász Katalin, hat gyerekükkel.

A Jánosi tanyán a forró nyári napok, kimerítő hetek után összegyűltek a környékről a fiatalok. Tüzet raktak, nyársaltak, ha volt még mit, vagy csak krumplit sütöttek a parázson. Az asszonyok énekeltek, a fiatalok mulattak. Együtt voltak summások, napszámosok, mindenki. A tűz megvilágította az arcukat, vicceltek, ugratták egymást. Egy summás, aki nagyon szerette mulatni a nőket, a tizenötéves Kiss Ernő volt. A férfiak még nem fogadták be a komoly beszélgetésükbe, de ő egyébként is szívesen mókázott a lányokkal, asszonyokkal. Táncolt a tűz mellett a summások énekére. Minden porcikájában érezte a zenét, szerette az életet, a természetet. Ez a tánc az élet szeretetéről szólt, arról a rövidke életről, ami neki adatott. A tüzet táncolta körbe. A szeme csillogott, boldog volt. Az asszonyok igyekeztek elkapni a nadrágját, ő kacagott és táncolt.

- Vitkóczi Margit, kis sógorasszony, te leszel az ángyikám, gyere velem!

Az Édesanyám kacagott:

- Ó ne bolondozz, hol van még az!

A fiú tovább táncolt, egyedül, a mások és a maga öröme. Nagy kacagás lett a vége, a nadrág egyszer csak leesett róla. A fiú is kacagott, felkapta, és tovább táncolt. Nem tudta senki akkor, hogy a kömlői Golgota áldozata lesz ő is a zöld kalappal a feje alatt.

*

Apai nagyapám Kiss Ernő 1901-ben született, két testvére volt: Mária és Erzsébet. Korán árvaságra jutottak. Fiatalon nősült, csupán húsz éves volt, amikor feleségül vette a nagyon dolgozó, sokgyerekes családból származó Fodor Juliannát.

Édesapám magas, barna, nagyon jó képű fiú volt. 1922. évben született az ikertestvére után néhány perccel, február 16-án. Kemény tél volt, mindent beborított a hó. De ezekben a napokban megenyhült az idő, és sártengerré változtatta a tájat. A nagyapám boldogan ment anyakönyveztetni a fiait, a sár rátapadt a cipőjére, néha-néha beleragadt, és a híg latyak befolyt a cipő lyukas oldalán. A nagyapám tudta, mindent meg fog tenni a két fiáért. Az északi szél feltámadt, vadul, makacsul belekapaszkodott nagyapám vékony kabátjába, tépte, lökte az előre hajolt testtel haladó nagyapámat, jelezve, hogy újra visszatér a fogcsikorgató hideg tél. Tudta, hogy sietnie kell, hiszen várja otthon a felesége, a két kicsi gyereke, és még fát is kell szereznie, mert ami otthon van, az nem lesz elég a télen, főleg, hogy így kitombolja magát a hideg északi szél.

Később lány született, Anna, majd Ernő (1928), a legkisebb gyerek. Nagy szegénységben éltek, a nagyapámnak télen nem volt munkája, így a nagymám járt el mosni, gazdagabb házakhoz némi élelemért. Lehetett látni, amint hideg téli napokon ment hazafelé, a köténye elől ráfagyott a dermesztő hidegben. Vitte haza a kancsó aludttejet, tejet, vagy némi kis kenyeret. Nagyapámnak tekintélye volt a faluban. A számolás nagyon jól ment neki, így hát elég volt egy gödör fölé állnia, és meg tudta mondani, hogy hány köbméter földet kell abból kiásni. Idősebb emberek is Ernő bátyámnak szőlítették, mert tisztelték a tudásáért.

1934 - 1945.

Az édesapám módosabb gazdáknál volt cseléd, már tizenkét éves korában, volt olyan hely, ahol rosszul bántak vele, volt ahol jól. A szülei elhozták onnan, ahol verték az apámat, csak olyan helyen hagyták cselédeskedni, ahol nem volt testi fenyegetés. Apai nagyapám nagyon ügyes, életrevaló ember volt. Amikor építették a Déda-Szeretfalva közt a vasutat, kubikos brigádot szerve-

zett Kömlőről. Az akkor tizennyolc évében járó Édesapámat is magával vitte a vasútvonal építéséhez.

- Neked fiam máshoz is kell érteni, nem csak a cselédséghez.

A vonat kerekei egyhangúan kattogtak, míg Erdélybe értek a munkások. Kubikusok voltak, több ezer társaikkal együtt. A válluk előrehajolt a talicska súlya alatt, míg feltölték a töltésre. Az izzadság végigcsorgott a barnán aranyló, izmos testükön. Az éjszakai álmom nem sokáig váratott magára. Mindenki aludt a barakkban, felkészült a testük a következő napi erőfeszítésre.

Amikor vége volt ennek a munkának, sikerült venniük egy tehénkét, és két zsák diót szedtek össze az elhagyott utakon, amíg hazaértek, ez boldoggá tette őket, olyan régóta vágytak már a kedveseik után. A nagymamám éppen a kertben dolgozott. Amikor meghallotta a kapu csikorgását, egyik keze fejével eligazította az arcába lógó hajszálatokat, majd mind a két kezét megtörölte a kötényében, futott a kertből az érkezők felé. Fekete szemeiben a szeretet ezernyi lángja égett, amikor egyszerre ölelte át a férjét és a fiát.

Lányuk Anna Egerben szolgált egy húsüzletben, ami a kis Dobó tér egy sarki épülete volt, még ma is bolt van ott. Nagyon szép lány volt, álmodozó, nagy fekete szemeit sűrű fekete szempilla árnyékolta, a rengeteg fekete haját összefonva viselte. A háta közepéig ért a súlyos hajfonata. Járása egyenes volt, termete szabályos. Sokszor megfordultak utána, de ezt ő soha nem vette észre. Édesanyja többször meglátogatta Egerben, vitte a szeretet és az aggodás, hogy megbizonyosodjon arról, hogyan megy a sora a lányának. Ilyenkor többnyire gyalog tette meg a Kömlő és Eger közötti utat. Volt azért, hogy egy-egy szekér felvette az úton elfáradt, elgyötört asszonyt. Mire végre megérkezett Egerbe, meggyőződhetett róla, hogy a munkaadói szerették a szorgalmas, eleven, tiszta teremtetést, akit soha nem kellett munkára biztatni. Nagymamám nyugodtan indult haza, Kömlőre, gyalog. Vagy volt szerencséje, vagy nem, hogy felvegye egy arrafele tartó szekér.

Édesapám ikertestvére, József, cseléd volt a tanyán, az apukám helyén. Egyedül a legkisebb fiú, Ernő volt otthon az édesanyjával, aki időnként sumásnak is beállt, vagy ment a mamámmal segíteni házakhoz, ahol nagymamám mosást, takarítást vállalt, szinte csak egy kevéske élelemért. Ez is több volt a semminél.

A nagyapám egyik ősszel letörte a kukoricát, de hazavinni nem tudta, így hát kinn aludt a határban, hogy őrizze a termést. Hogy valaki el akarta-e lopni a kukoricát és összeverekedett vele, vagy csak egyszerűen felfázott a hideg földön, ezt már nem lehet megtudni, másnapra megrepedt a lépe és meghalt.

Családfő nélkül még nehezebb lett az élet, és sajnos jött a háború. Az ikreket elvitték katonának. A nagybátyám kikerült a frontra, az apámat távbeszélő tanfolyamra küldték Rimaszombatba. Szörnyű dolgokat hozott a háború. A

nagybátyám megsebesült, és hazakerült betegszabadságra. Súlyos harc tombolt Kömlőn. Nem kíméltek senkit, sem öreget, sem gyereket. Nagyon sok polgári áldozata is lett a második világháborúnak. Ernő nagybátyám kíváncsiságból kiment az utcára a harckocsikat bámulni – tizenhat éves volt akkor. A bátyja követte, nem akarta, hogy bajba kerüljön. Az ellenséges haderők bevonultak Kömlőre és összeszedték azokat, akiket az ágyúk és harckocsik körül találtak. Magukkal vitték őket, és a közeli kenderáztatónál lelőtték azokat, akiket nem akartak fogságban tartani. Az emberek keresték a hozzátartozóikat, sokáig kutatták a határt, mire megtalálták a holttestüket. Ott feküdtek sorban, lekaszabolva. Hideg novemberi szél száguldott végig a határban, felborzolta a kenderáztató vizét. Az ólomszínű felhők majdnem karnyújtásnyira voltak a keresők kis csoportjától, akik ott álltak kalapjukat levéve. Testben, lélekben dermedten álltak, és még azt sem érezték, hogy tépi, szaggatja a ruhájukat a haragos szél.

Így találtak rájuk a falusiak, a nagybátyám feje alatt ott volt a zöld kalap, ami a testvéréé volt, Józsefé. Józsefet tovább vitték, nem lehetett tudni, csak azt, hogy őt nem találták meg ott a többiek között a dermedt némaságban. A nagymamám mégis bízott benne, hogy hazajönnek, várta a fiait, nem tudta elfogadni, hogy meghaltak. Kereste őket télen, nyáron, mindig a határban bolyongott. A végtelen szeretet ereje, ami benne élt, az volt az ő legnagyobb gyengesége.

Apukámról nem volt hír, de őt is ugyanúgy hazavárta. Édesapám fogságba került, vitte a vonat Oroszországba. A tömött vagonokban alig lehetett levegőt kapni. Apu figyelte az állomásokat, már amennyire odafért a réshez a vagon oldalán. Ezekben a vagonokban állatokat szállítottak a háború előtt. Most hadifoglyok zsúfolódtak benne. Ha megállt a vonat, egy ember lemehetett vízért. Míg állt a vonat, a katonák apró kis cetliket dobáltak le a peronon állóknak. Néhány szó és a cím volt rajta. Nagy kincs volt akkor egy kis papír és egy ceruzavég, ezzel írták a kis üzeneteiket a családjuknak, amit kidobáltak a vagonból, amikor a vonat megállt. Az állomáson fázós emberek várakoztak, reménykedve nézték a vagonokat, hátha látnak ismerőst. Sok fogoly tolongott a vagon nyílásaihoz. A peronon ácsorgók összeszedték a levélkéket, hogy eljuttassák a címzettekhez. Az emberek a legnagyobb kegyetlenségek között is szolidárisak maradtak egymáshoz.

Vitte a szél a cédulát, amin a következő üzenet állt: „Édesanyám, élek. Szerető fia

András – cím: Kiss Ernőné Kömlő.” A cédula leesett a földre. A kóbor szél felkapta, mielőtt a peronon álló felvehette volna, aztán újra földet ért, de a nő nem adta fel, szaladt, hogy felvegye. Mire odaért, a szél újra felkapta. A

vonat lassan elindult, majd felgyorsult, és a hajlongó nő egyre kisebb és kisebb lett. A vonat zakatolva és élesekkel sikoltva robogott tovább.

Édesapám nagy barna szemei bepárasodtak, még évtizedek múlva is, amikor mesélte nekünk. Reménykedett benne, hogy az ő cédulája is eljut az üzenetével. A szél volt-e az oka, vagy más, de ez az üzenet soha nem érkezett meg a nagymamámhoz. Nem hozhatott enyhülést az elrepített üzenet a nehéz, zaklatott nappalokra és éjszakákra, ahol egy szerető édesanya szívet tépő imája szólt esedezve a fiaiért. Kömlőn súlyos harcok folytak, az oroszok és a németek minden utcáért véres küzdelmet vívtak, nem kímélve a lakosságot. Szinte minden családnak volt gyásza, bánata. Egy fiatalasszony az utca másik oldalára akarta átvinni a karon ülő kisbabáját, amikor lelőtték, kémnek nézték. Ott maradt holtan a bágyadt délutáni napsütésben. Az életben maradt kicsi gyereke simogatta édesanyja arcát, nem tudta, hogy mi történt. A házból néma fájdalommal nézték az úttesten tehetetlenül fekvő nőt és a kicsi gyerekét. Ismereteim szerint ez a fiatalasszony az apai nagyapám rokonságához tartozott. Az idő végtelennek tűnt, mire végre a nap szép szelíden lement a puskaropogások közben, és eljött a jótékony sötétség, amikor végre be tudták vinni a kisgyereket és az édesanyját a házba.

*

A vonaton, ami Édesapámat vitte, minden nap volt halott. Minden nap megállt a vonat egy kietlen pusztaságon, leszállították a foglyokat. Aki már nem mozdult, nem érte meg a napfelkeltét, az előző hajnal volt a számára az utolsó. Megérkezett a vonat a végállomásra, az Azovi tengernél a Kalmisz folyó torkolatánál lévő Mariupolba. Édesapám sokat emlegette ezt a helyet, mindig ugyanazzal a mozdulatokkal, érzésekkel beszélt azokról az időről. Tudtam, melyik szó melyiket követi. Szerettem az apám szájából az igazat hallani.

- Kivittek munkára. Aki kaszálást vállalt, az mindig kapott egy csupor tejet, hát én ezért vállaltam. Ez jobb volt, mint a marharépa leves, amin egy kicsike zsír sem volt, annyi zsír sem, amit a légy elvinne a szárnyán. Már szinte undort váltott ki belőlem ez az ételnek nevezett valami. Lehunytam a szemem, mert meg kellett inni, ha életben akartam maradni. Sokan éhen haltak, finnyáskodtak. Egyszer kivittek szintén kaszálni, de a gaz alatt krumplit találtam. Nagyon megörültem. A nadrágom szárát elkötöttem egy-egy madzaggal, és mind a két szárát teleszedtem krumplival. Kapartam a földet, és egymás után jelentek meg a krumplik. A nap végén kioldottam a nadrágom szárát, és a krumplik szanaszét gurultak. A társaim nagyon gyorsan kapkodták össze.

- Hé! Én is szeretnék néhány darabot!

- A parázsba tettük a krumplit – mesélte Édesapám. – Nagyon le voltunk gyengülve az éhezés miatt, nagyon sokan meghaltak közülünk. Nem volt nap, hogy ne lett volna halott.

1946.

Apu kilenc hónapig volt orosz fogságban, távol az édesanyjától és a testvéreitől. Mire elengedték, a száznyolcvanöt centis ember negyvenhat kiló lett.

Budapesten állt meg a vagon a hazatérő foglyokkal. Ott várta őket egy bizottság, akik ellenőrizték, van-e közöttük kulák vagy vagyonos ember.

- Hogy hívják? Hány hold földje van? – hangzott a kérdés.

- Kiss András vagyok, és az összes vagyonom a két kezem, amivel dolgozni tudok – válaszolt Édesapám, és felemelte a két nagy dolgos kezét.

Elengedték.

Füzesabonyig vonattal jött, de Kömlőre csak gyalog mehetett, és nem érdekelte, mennyi ideig tart az út. Több településen is át kellett mennie.

A zúzmara megült a fákon, varjuk károgtak a kerítéseken, majd méltatlankodva felrepültek. A határba érve a végtelen csendben csak a lépései alatt roppanó havat lehetett hallani, valamint a fák fagyott ágainak sóhajtását. Apám lehajolt, mert a cipő talpa leszakadt, amit egy drótdarabbal sikerült odaerősítenie. Volt pár dolog a zsebében, ami talán haszontalannak tűnhetne a mai ember szemében, de akkor nem lehetett tudni, mikor melyik ér nélkülözhetetlen kincseket. Összehúzta magán a katonakabátot, és folytatta az útját a néma téli mezők mellett. Nagyon hideg volt, és ezt még fokozta a feltámadó szél, ami hol előre lendítette, hol visszatántorította az amúgy is kimerült embert. A szél belevágta az arcába az apró és kemény havat. Vajon mi vár ott-hon? Kit találok? Egyáltalán találok valakit, vagy úgy fogok ott állni, mint a tarlón egy le nem vágott búzaszál?

Már késő este lett, mire megérkezett. Legyengülve, gyalog, átfagyva. Látta, hogy nincs világosság náluk, de a tehénke az istállóban volt, ebből gondolta, akkor élni kell az övéinek, ahol az állatot gondozzák, ott élet van. Átment a szomszédba, ahol nem ismerték meg, amíg be nem mutatkozott.

- Mi történ az enyéimmal?

- Az édesanyád él, meg a húgod is.

- Nem bántották őket?

Nem érkezett válsz erre a kérdésre, mindenkinek családi ügy volt a történetek közlése.

A szomszédasszony átment, hogy nagymamámnak szóljon, áthívja magukhoz. Egyrészt olyan hihetetlen volt, hogy ez a csonttá soványodott ember a szomszéd fia, hiszen ismerte azelőtt is, de az édesanyja biztos megismeri.

A pitvarban megálltak, hogy leporolják a lábukról a havat.

- Juli néném, ismeri ezt az embert, aki bent beszélget?

Nagymamám a szoba felé fordult, és sírva, nevetve szakadt fel a hang a tor-kából:

- Jaj! Ez az én fiam! Az én gyerekem hangja!

Rohant be a szobába, folyt a könnye, és a remegő kezével ölelte, simogatta a fiát. Felcsillant a remény, hogy a másik fia is előkerülhet még. Ennek a vágyának a lehetősége olyan törékeny volt, mint maga a nagymamám. Ő mégis teljes szívóével hitt benne, egyszer a másik fia is hazatér.

A nagybátyám soha nem került elő. Nagymamámnak nem adatott meg, hogy méltósággal eltemethesse a másik fiát, hogy végső búcsút vehessen tőle, elkísérhesse az utolsó útjára. A bizonytalanságtól még a biztos rossz is jobb. A remény, hogy él a fia, József, soha nem hagyta el, akkor sem, amikor már senki sem hitte, hogy él. Körölölte a Tisza vize, befogadta, először lágyan ringatta, simogatta hullámaival, majd elnyelte, hogy soha ne adja vissza édesanyjának.

Édesapám hazaérkezése után elindult ikertestvére keresésére. Lefogyva, kopott katonaruhájában gyalog indult el felkutatására, azon az útvonalon, ahol információi szerint a testvérét vitték. Elért egészen a Tiszáig. A Tisza szinte fenyegetőzve dobálta sötét, iszapos hullámaait. Mintha kiáltotta volna:

- Nem adom vissza a testvéredet!

Apám megkereste a révész feleségét, akinek férje vitte át az oroszokat és a foglyokat a Tiszán. A kis parasztház a falu végén állt, ott élt a révész felesége. Az ő férje sem érkezett haza soha többé. A nő karján egy éhes kisgyerek ült, vékony karjaival ölelte át édesanyja nyakát. A kis házban sem élelemnek, sem főzésnek semmi nyoma nem volt. Nagy volt a szegénység, a pusztulás és a nyomor, amit a háború hagyott maga után, nem kímélve gyereket, öreget, senkit.

- A férjem vitte át őket, de nem tudok mondani többet. Kömlőről hoztak foglyokat. A másik parton lehet talán érdeklődni. Volt köztük egy magas, vékony, súlyosan megsebesült katona, akit magukkal hurcoltak, mert tudott oroszul és németül is.

Édesapám arcán reménység csillant, ahogyan nézte a nő sápadt, éhezéstől lefogyott arcát. Átment a Tisza másik partjára, hosszú kerülővel; nagyon nehezen talált embert, akinek szintén az volt a szándéka, hogy átkeljen a folyó másik oldalára. A csónak lassan haladt, mintha nem akarná átengedni ezt a két embert, de apám minden erejét megfeszítve küzdött az árral, mert az igazság és bizonyosság iránti vágy sokkal erősebb volt benne, semhogy feladja.

Már esteledett, mire átérték. A kis parasztházakba behúzódtak az emberek. A kutyák vad csaholása verte fel az esti csendét, amint elérték a falu házait. A

nádtetők alatt szinte kuporogni látszottak a házak, fénytelen ablakaikkal néztek az esti szürkületbe. Gyér világosság pislákol az egyik kis házban. Az ablakon megrebbent a függöny.

A házból kijött a gazda.

- Mit keres itt? És mit akar?

- Már napok óta úton vagyok. Szeretnék tudni valamit arról a tutajról, ami Kömlő felől érkező oroszokat és foglyokat hozott át a Tiszán. A testvérem köztük volt. Azóta nem tudjuk él-e, hal-e?

- Én erről nem tudok, de a szomszédok talán tudnak valamit. Átkísérem magát.

Sokáig zörgettek a szomszéd ház kicsi ablakán, mire végül kidugta a fejét egy kis öregember.

- Ez az ember érdeklődni jött a testvéréről.

A kis öreg gyanúsán mustálta az apámat. Bizalmatlan tekintetében a háború minden borzalma tükröződött. Kint álltak a pitvarban. A hold elbújt egy felhő mögé, mintha nem akarna tudomást szerezni semmiről. Hideg volt. Apám összehúzta magán a vékony, kopott katonakabátot, talán még a lelke is fázott. A kisöregnek ez a mozdulat nagyon ismerős volt, már eleget fázott ő is az életében. Nézte ezt a fiatalembert, aki már napok óta úton volt, gyalogolt, fázott, talán éhezett is, és nem adta fel, hogy megtalálja a testvérét. A segíteni akarás minden gyanakvását elűzte.

- Jó ember, jöjjön be, melegedjen meg.

Apám itt töltötte az éjszakát, amit átbeszélgetett a két kis öreggel. Megtudta, hogy amikor átért a komp, az oroszul beszélő fogoly már nem volt rajta, a Tisza lett a temetője.

Reggel súlyos, nehéz léptekkel indult hazafelé Édesapám. A hideg szél a könnyű katonakabáton átfújva ostorozta a testét, a lelkéig hatolva. Gondolkodott, hogyan mondja ezt meg az édesanyjának.

Nézte a Tiszát, ami soha többé nem adta vissza a testvérét. Aznap a nap nem bújt elő, fekete felhők takarták az eget, mintha azok is gyászolnának. Vad férfizokogás rázta meg a testét, amikor a folyó felé fordult.

- József! – kiáltotta a Tisza felé, és a kóbor szél messzire vitte a hangját.

Állt ott, és a csend volt a válasz és a Tisza folytonos morajlása.

Édesapám összeszorította a száját, makacsul, dacosan állt még ott egy darabig. Majd azt érezte, neki élnie kell, ha már a sors ezt rendelte neki, élnie kell! Ott a folyó partján fogadta meg magában dacosan, konokul, hogyha egyszer megnősül, neki sok gyereke lesz. Nem fog a családjá kihalni.

Lassan eloszlottak a felhők, a szél is megenyhült, és a bágyadt napsütés kicsi csillogást csalt a Tisza vizébe. Nem tudta, meddig állhatott ott. Végül lassan elindult Kömlő felé, és tudta, neki most nagyon erősnek kell lenni.

Édesanyja már várta, szaladt elé, hogy mielőbb hírt haljon, aztán megállt, érezte, hogy sok jóra nem számíthat. Aztán törekeny testével újra nekiódult. Egy méterre megálltak egymással szemben, és apám szeméből sugárzott a gyász és a vigasztalás. Átölelték egymást.

- De azért ugye, az is lehetséges, hogy egyszer mégis előkerül?
Kétségbeesett reménnyel várta vissza mamám a gyerekét. Nem hitte el, nem akarta elhinni, hogy meghalt a fia.

Apám nemet intett a fejével. Apám tudta, a testvére, ha élne, bárhol a világon, már hazajött volna.

Sokszor mesélt nekünk az apám ezekről az időkről, amikor együtt volt a család, végig nézett rajtunk, és boldogsággal töltötte el, hogy mind az ő le-származottjai vagyunk.

*

Vége lett a háborúnak. Édesapám fát vágott az udvaron, ellátta a ház körüli munkát. Idő kellett ahhoz, hogy felerősödjön. Szívesen tartózkodott kinn az udvaron, mert várta, figyelte a falu végéről az artézi kútra igyekvő Vitkóczi Margitot.

- Jaj, fiam, kár nézned azt a lányt! A Vitkócziak büszkék, nem egyeznek azok bele, hogy te szemet vessél rá. A múltkor már azt beszélték, hogy megvernek téged, ha tovább nézed a húgukat. Mást szánnak neki.

- Édesanyám, én mind az öt Vitkóczi fiúval kiállok, ha kell, de ez a lány lesz a feleségem! Mire olyan büszkék? Vagyok én olyan jó, mint ők. Van két erős karom, amivel mindent elő tudok teremteni, ami kell.

Még abban az évben, 1946. októberében házasodtak össze a szüleim. Sokan nem értették, hogyan mehetett férjhez az a szép és büszke Vitkóczi lány egy olyan emberhez, akinek nem volt más vagyona, csak a dolgos két keze, de ők pontosan tudták, hogy egymás sorsai. 1947. szeptember ötödikén megszületett a bátyám, Ernő. 1950. szeptember 23-án született a fia a nagynénémnek, aki néhány nap múlva gyermekágyi lázban meghalt. Apukám elvesztette a még egyetlen élő testvérét is.

1951. augusztus 24-én született a nővérem, én 1954. augusztus 24-én. Ott, Kömlőn nőttünk fel a Vitkóczi-házban, ahová nagyapám egy eperfát ültetett a ház elé, ami akkorára nőtt, hogy nagyobb lett, mint a házunk. A forró nyara-kon hús árnyékkal takarta az ámbitusalját, a hideg napokban védte a házat a szél-től. Ez a nagyapám előre látó szeretete volt, pedig nem ismerhetett ben-nünket. A ház előtt egy nagy darab parlagon heverő föld terült el, az ugar. A képzelet szabadon szárnyalhatott a végtelen síkságon. Ott nyáron még héják és sasok szárnyaltak, kitárva hatalmas szárnyukat. A fű tövében az élet ezer-nyi formában volt jelen. A tücskök esténként hangosan ciripeltek. Éltek ott cincérek, pillangók, pockok, ürgék, és a bombatalálat ütötte mélyedésben a

nagy lapu leveleken békák kuruttyoltak. Millió felfedezni való akadt, ami mind bizonyította, csodálatos a föld, ahová születünk. Nagy teleken a zúzmarára megült a kerítés rácsain, olyan volt, mintha az angyalok díszítették volna fel, finom kézimunkával. A káposztataposás, a tejszín köpülése, a kukorica-fosztás, a krumpli szedés, a lekvár főzés mind az életünkhöz tartozott. A reggelek ezernyi felfedezni valóval érkeztek, és a napot nyári estéken a tücskök zenéje búcsúztatta.

*

1956. július 12-én megszületett az öcsém. A születését, azt, hogy van kisebb gyerek a családban, nehezen fogadtam, nehezen viseltem el, neki is része van az édesanyánk szeretetéből és figyelméből.

Nyár volt, Kömlőn a határt szinte felperzselte a nap. Már a fák árnyékai sem adtak semmi megkönnyebbülést, egy kóbor szellő sem hozott enyhülést. A forróság uralta az egész tájat, elterpeszkedett és kinyújtózott, mintha soha nem akarna megszűnni. Győzött a mező felett, az emberek felett, még a kutyák is lógó nyelvvvel próbáltak hűsölni.

Akkor volt az aratás. A búzatáblák szőkén terültek el a tájban. Az érett kalászosok meghajolva viselték terhüket, az érett magokat. A férfiak naptól barna, izmos és szikár testén végigfolyt a veríték. Ott kellett lenniük, nem hagyhatták kint a terményt, ami remény volt arra, hogy minden napra jut kenyér. Hajnalkor kezdték az aratást, és tizenegy óráig alig álltak meg. Néha felegyenesedtek, és nagyot kortyoltak a bádogkulacsból, ami az övükhöz volt erősítve.

Délután kettőig volt az ebédszünet. Az asszonyok homlokukra húzott kendőkkel igyekeztek a legnagyobb forróságba, vitték az ebédet az aratóknak.

Apám, amíg ivott, a házunk felé kémlelt. A letarolt búzatábla helyén, a tarlón feltűnt neki a legidősebb gyereke, Ernő közeledése. Ernő akkor kilencéves volt. Hosszu keze, lába szaporán mozgott, hogy minél előbb odaérjen. Bőrének aranyló barna színe már magába zárta a nyár színét, ízét, illatát. Szép domború homlokát nem takarták hajfürtök, mert olyan rövidre volt nyírva a haja, hogy esélye sem volt rakoncátlanodni a hajfürtöknek.

- Édesapám, haza kell jönnie! Édesanyám üzente, hogy tessék hazajönni, ez nagyon fontos!

- El kell mennem! – szólt apám. – A feleségem hív!

Mindenki tudta, Édesanyám kisbabát vár. Megértette mindenki azt, hogy apámnak menni kell, mert egy emberke születése sok minden felülír. A kaszáját a barátjára bízta, megfogta a kislány kezét és sietősre fogta a lépéseit. Apámnak jellegzetes menése volt, a mellkasát kicsit előre tolt, mintha azt szeretne volna, hogy a szíve előbb odaérjen, ahová igyekszik.

A szoba tiszta volt és hűvös a vastag vályogfalak miatt. A konyhában az ebéd már elkészült. A kamrában a vizes lócán edények száradtak. A sparhel-

ten még égett a tűz, és egy edény víz volt felkészítve. Az ablakokon a hófehér vászonfüggöny elzárta a tekinteteket a kíváncsi szemek elől.

A nővérem a kisebb szobában volt velem. A döngölt padlóra egy terítő volt letéve, és a feladata az lett volna, hogy engem alvásra bírjon. Nagyon nehezen bírt velem, mert én az Édesanyámat akartam. Sokat tépelődött azon a testvérem, vajon meghozza-e azt az áldozatot, hogy a babáját, amit akkor kapott, amikor én születtem, odaadja nekem. Végül is odaadta; könnyes arccal szorítottam magamhoz. Lassan elfáradtam a küzdelemben, de a babát azt szorítottam még álmomban is.

- Andris, menj el a bábáért, eljött az időm.

Szöke Orbánné szülész, bába, a falu ápolónője volt. A faluban akkoriban mindenki az ő segítségével született, tisztelték, szerették őt, és a falu meghatározó egyénisége volt. Édesanyám mindig bizalommal fordult hozzá, ha betegek voltunk.

Mire felébredtem, a zöld bölcsőben egy baba feküdt vakító fehér ruhácskában. Azt mondták, menjek oda, mert ő az öcsém. Én senki mást nem akartam, csak az anyukámat, és még azt is akartam, hogy ő se akarjon mást, csak engemet. Anyukámhoz bújtam, aki kimerülve, sápadtan feküdt az ágyban. Nem is néztem a bölcső felé, mert nem akartam és egyáltalán semmi változást nem voltam hajlandó elfogadni. A bölcső és a benne síró öcsém nem érdekelt. Ez annál inkább így volt, minél többször tekintett anyukám a bölcső felé.

Ez a legrégebbi emlékem, a zöld bölcső és benne Bandi.

Később megismertem a testvéri féltékenység érzését. Ami sokáig arra késztetett, hogy megcsípjem, ha nem látta senki. Kikapjam a cumit a szájából. Vagy felmászok a bölcső oldalára, hogy megnézzem az öcsémet, mit csinál. Persze a zöld bölcső nagyot lódulva borult fel velünk. Nem lett semmi bajunk szerencsére.

Nehéz volt elfogadni, hogy neki is része van, nagyon is része van az anyai szeretetből, és teljes jogú tagja ő is a családnak. Része van mindenből.

Eljött az ős, az eperfa levelei megsárgultak, be kellett látnom, a helyzet nem változik, bármit teszek is, Bandi is ott van anyukám lelkében, teljesen elől, mint mindannyian. Azért még én ott bosszantottam, ahol tudtam, ezt az erőszakos, mindig anyukánkat követelő babát.

Sírt, zokogott az őszi szél, siratta a nyarat és talán a télnak nem akarta átadni a helyet. Pedig ez törvényszerű, és el is jött a tél. Óriási mennyiségű hóval takarta el az ős nyomait, nagy fehérséggel terült el a végtelennek tűnő ugar felett. Most már a téli szél muzsikált, és játékos kedvében kupacokba hordta a havat. Én az oldalsó ablakból figyeltem a szél játékát. Aztán megnyihült az idő, de csak annyira, hogy az ereszekre nagy jégcsapokat varázsoljon. Bent a kemence melege ölelt körül bennünket, és a frissen sült kenyér

illata bebújt minden kis zugba. Ezen a télen született meg egy furcsa érzés bennem belül az öcsém iránt, az aggodás. Nem értettem és megfogalmazni sem tudtam akkor, de ez az érzés rendbe tette belül a háborgó kis lelkem.

Édesapánk felöltöztetett, és kivitt a friss levegőre. Ott botladoztam, hemperegtem a derékig érő hóban, mint egy kölyökkutya. A testvéreim nevettek rajtam, és ők is örültek a nagy puha hótakarónak. Ez volt az első tél, amit az öntudatom is felfogott már. Apukánk nagy munkába kezdett. Szánkót készített nekünk. Az arca kipirult a hidegtől, a szeme csillogott, amikor ránk nézett. Szerettem az Édesapám által kézzel készített játékokat, a csutkababákat, amiket esténként készített nekünk.

- Lesz nektek is szánkók!

Apánk dúdolgatott, míg dolgozott, és közbe-közbe rám nézett. A bátyám adogatta neki a szöveget; apa és fia együtt tevékenykedett.

Elkészült a szánkó, ami nagy és nehéz volt, a biztonságra törekedett apám, mert oldala is volt, hogy Bandikát is bele lehessen ültetni.

Gyönyörű téli délután volt. A nap is kisütött, de csak azért, hogy sugarai ott játszhassanak a frissen esett hótakarón. Ott ragyogott hát a fény a lábunk előtt, és a szánkó repült, száguldott az ugaron. A testvéreim kipirult arccal húzták, és én meg Bandika – mert akkor már így hívta mindenki, – ott ültünk a szánkóban és kacagtunk. Aztán haza kellett mennünk.

- Te szállj ki, mert nem tudlak mindkettőtöket behúzni a szánkón – mondta a bátyám.

A kaputól a havat elsöpörték a szüleink, és valóban ezen a részen nehéz lehetett húzni a szánkót, a bátyám nekiveselkedett, úgy haladt vele. Az istálló előtt, az udvaron azonban nagy hó volt, és a szánkó vígan lódult neki, hogy még egy tiszteletkört leírjon. Abban a pillanatban a szánkó felborult, az öcsém nagy ívben kirepült, és a következő percben a fehér hó kezdett pirossá válni az öcsém homlokából ömlő vértől, és egyre nagyobb lett az a piros folt, ott elterülve a nagy fehérségben.

A bátyám kétségbeesve cipelte, vitte a karjaiba Édesanyánkhoz Bandikát, aki visítva ordított, és vérvörös csíkot hagyott az öcsém fejéből ömlő vér.

Édesanyánk minden munkáját abbahagyta, csak a berliner kendőjét csavarta magára, karjába kapta Bandikát és elment. A csend összesűrűsödött a szobában, ránk telepedett és megtelt valamiféle belső remegéssel. Ott remegett a mellkasomban, és hiába gondoltam, nem lesz semmi baj, még magam előtt láttam a sok vért. Félttem. Féltettem az öcsémet, és bármit megadtam volna, oda adtam volna a legszebb játék babámat, csak neki ne legyen baja. Ez volt az első érzés, ami tudatosította bennem, igenis kell nekem, hiába nem akartam, de ide tartozik, teljes joggal. Már nem adnám oda senkinek. Hiába gondoltam tegnap, igazán elvihetnék a cigányok, mert nekem nem kell. Igen is

kell nekem. Kell nekem, csak végre Édesanyánk hazahozná már! Az óra mutatója lassan vánszorgott előre, és az esti szürkület már mindent elnyelt odakint, csak azt a nagy fehérséget nem tudta elnyelni, amit a horpadt arcú hold megvilágított.

- Nem adom oda senkinek – mondtam, és a hangom darabokra törte a csendet.

- Miért, oda akartad adni? – kérdezte a bátyám, és a hangja csodálkozó volt.

- Igen, a cigányoknak.

Akkor indultak el a könnyeim. Valahogyan könnyebb lett, ahogyan kimondtam, az összesűrűsödött csend, ami már akkorára nőtt, hogy szinte remegni sem tudott ott belül, darabokra tört, és könnyebb lett a kimondott szótól és a könnyektől.

- Senkit nem adunk oda senkinek, mert mind összetartozunk, Bandika is a miénk – szólalt meg az apám – egy család vagyunk – mondta határozottan. Kukoricát morzsolt az állatoknak, nem szólt többet és nem is nézett senkire. Úgy tűnt nekem, inkább a kinti zajokra figyel. Már a szobánk minden szegletébe bebújt a sötétség, csak a kályhából kiszűrődő parázs világította meg apám arcát. Lassan felállt, és meggyújtotta a petróleumlámpát. A lángja imbolyogva törte meg a félhomályt.

Végre hallottam, valaki veri a lábáról a havat az ámbitus alja előtt. Apám felugrott és kiment. Megjöttek végre. Bandika bekötött fejje ott volt apám karjaiban. Csendben betette a zöld bölcsoébe. Anyukám nagyon fáradtnak látszott, kicsit sápadt volt, és az aggodás ráncokat rajzolt fiatal csodaszép arcára.

Én csendben odamentem a bölcsohöz.

- A miénk vagy – szóltam az öcsémhez engesztelően. Erre felsírt. Én meg megcsíptem a lábát. Meg kellett csípnem, mert a miénk, és én már nem adnám oda senkinek, és idegen nem csípheti meg, csak én!

Akik előbb születnek meg a testvéreiknél, azok legtöbbször féltékenyek, majd aggódnak, majd nagyon tudnak szeretni. Amíg ezeken a folyamatokon átmegegy az ember, addigra már a kis testvér is vissza tudja adni a lökéseket, csípéseket. Bennem nagyon intenzíven zajlottak le ezek a folyamatok.

A szüleim nagyon sokat dolgoztak, emlékszem a ganajtaposásra, ami a téli tüzelő egy részét adta, emlékszem a kukoricafosztásra, amikor az apám lovas kocsin hazahozta a kukoricatermést. A rokonok, szomszédok összegyűltek este és fosztották a kukoricát, közben beszélgettek. Amikor jó év volt, dicsérték a termést, áldották a jó kömlői feketeföldet. Mi gyerekek is csináltuk egy darabig, majd ugráltunk a kukorica hánca közé. Ősszel káposztát taposott a legkisebb gyerek a hordóban. Amikor szerencsés év volt, akkor volt disznó-

vágás is. Soha nem dobtunk ki ételt, mindent felhasználtunk, amit a föld termelt, amiért kemény munkával megdolgoztak. Az édesanyám egyszerre negyven libát is nevelt leadásra a háztartás és a gyereknevelés mellett. Mindig úgy ébredtem, hogy már rég fent voltak, és soha nem tudtam, mikor aludtak el.

1965.

Édesanyám készítette a tiszta kenyérruhákat, amik vászonból voltak, vékony piros csíkokkal. A szakajtó is előkerült. Apukám behozta a nehéz fadagasztó teknőt és az állványát is, ami olyan volt, mintha a kenyér bölcsője lenne, szilárd lábakon. Alaposan kezelt mostak, anyukám szitálta a lisztet a teknőbe és készítette a kovászt, majd mosolyogva nézett az apámra.

- Andris, ott van a könyv, tegnap este a tizenkettedik fejezetnél hagytuk abba a történetet.

Édesapám kicsit nagyobbra vette a lámpa lángját és lassan, szép hangsúllyal olvasni kezdett a könyvből. A történet életre kelt a képzeletemben. Magam előtt láttam a tájat, az embereket, akik a regényben szerepeltek. Hallgattam apukám szép orgánusát, és közben néztem őket. Anyukám már dagasztotta a kenyeret, de közben egy tincs kiszabadult szigorú kis kontyából, amit a keze fejével hessentett arrébb. Homlokán apró gyöngyök jelentek meg, amik megmegcsillantak a lámpa fényében.

- Édes, átvesszem – szólt apám, – és úgy tűnt nekem, a hangja is olyan színnű, mint a szeme, barna, csillogó, tele szeretettel.

Helyet cseréltek, és anyukám folytatta az olvasást. Az öcsém már feküdt, és szemhéja a nagy zöld színű szemein már olyan, mint egy pillangó, ami repülni már nem tud, csak verdes a szárnyával.

A nővérem lassan fésülte a haját, a fésű simán szaladt végig sűrű fekete hajában, amin meg-megcsillant a lámpa fénye. A bátyám egy kisszéken ült, és kukoricát morzsolt, a szemek szaporán egymás után peregnek a vödörbe. Tekintete elrévedt, az olvasott történeten kalandozott a gondolata.

Én lassan odamentem az oldalsó ablakhoz, elhúztam a fehér vászonfüggönyt, aminek kis csipke volt az alján. Láttam, az égbolt már felkészült a hold fogadására, sötétkék színre váltott, megszórva gazdagon fénylő csillagokkal. Az eperfa ágai között bekandikált a hold. Ott is maradt, ennyi szép láttán nem tudott elmozdulni, bámult be az ablakon. Néhány éve még meggyőződésem lett volna, hogy a hold irigyen bámul, még az arcát is felfújta irigységében, mert nekünk ilyen jó helyünk van ezen a világon. Igen, jó helyre születtünk, és mi már itt várjuk a testvéreinket. Édesanyám még a télen mondta, hogy kistestvérünk fog születni, de azt ő sem gondolta, hogy ketten fognak jönni; ez csak hónapok múlva derült ki.

Elálmosodtam, gyorsan a takaró alá bújtam, a függönyt nem húztam be, a hold csak hadd irigykedjen. Azonnal elaludtam, és csak kora reggel, a kisült friss kenyér illatára ébredtem. Édesanyám kis keresztet rajzolt a kenyér aljára, mert ez a mindennapi kenyérünk.

A mindennapi kenyérünk, amiért olyan sokat kellett dolgozniuk a szüleimnek, hogy minden nap az asztalra kerülhessen, és mi a lócán vártuk, hogy Édesanyám megszegje és kiadagolja mindenkinek a részét, és mi boldogok voltunk, hogy részünk van ebben a családban.

1965. augusztus 26-án születtek meg a testvéreink: József és János. A szüleim nagyon sokat dolgoztak, hogy hat gyereket fel tudjanak nevelni, és taníttatni tudjanak. Mindenkinek megvolt a maga feladata ebben a nagycsaládban. Soha nem több, és nem is kevesebb, mint amit elbírt. Megvolt a része is, pont annyi, amennyire szüksége volt. Kimondatlanul is feladatunk volt a tanulás, hogy egyszer, amikor felnövünk, meg tudjunk állni a saját lábunkon. Mindannyian szorgalmas emberekké váltunk, a szüleink örökölték ránk a szeretet hatalmas erejét, a kitartásukat.

*

1984. március 25-én vesztettük el az Édesanyánkat. Hosszú idő után jöttem rá, mégis itt maradt velem, az emlékeimben. Emlékszem a hangjára, a mosolyára, a mozdulataira.

Mi már nem laktunk a férjemmel Kömlőn, amikor ő megbetegedett. Hétvégeken siettem haza hozzájuk. Nagyon nehéz időszak volt, tehetetlenül nézni az Édesanyám állapotát, ami hétről hétre romlott, de az apám nagy szeretettel ápolta élete nagy szerelmét. Akkor tanított meg az Édesapám sok mindenre. Mosolyogva befelé sírni.

Egyik alkalommal kirobbant belőlem a sírás a beteg Édesanyám ágyánál. Az apám megfogta a karom, és kivezetett a szobából.

- Ezt soha többé ne tedd! Sírd ki itt magad, és akkor gyere vissza, ha mosolyogni tudsz. Csak jókat mondj az életről, hadd legyen a hátralévő időben boldog az Édesanyád. Tudom, hogy képes vagy rá, kisjányom.

Erős vagy, meg tudod csinálni, mert a szeretet erőt ad.

Édesapám anyukám halála után is sokszor hívott bennünket, mindannyiunkat haza a szülői házba. Ott voltunk mindannyian testvérek és az összes unokája. Nyugdíj mellett sokat dolgozott, malacot hizlalt, és várt haza bennünket disznóölésre. Ott volt mindenkije, akiket szeretett. Munka végeztével nézett bennünket és mosolygott.

- Minden gyerekem és unokám itthon van – mondta és mosolyogva nézte a népes családját. Eszébe jutott olyankor a Tiszánál tett fogadalma, és elmesélte a történetét. Mindig ugyanúgy. Azzal a hangsúllyal, ahogyan mindig is mondta. Sikertől a fogadalmát megtartani, és megtalálta azt a szép fiatal

lányt, az Édesanyánkat, aki társa volt, és fáradtsággal nem törődve odaadó szeretettel szeretett bennünket. Szép nagy családjuk lett, amit erősen tartott össze a szülői szeretet. Könnyebb életet érdemeltek volna, de soha nem panaszkodtak. Mi voltunk nekik az élet.

Jó pár évvel később Édesapám az egyik öcsémmel Demjénbe költözött. Ott élt egészen 2008. november elsejéig, amikor a férjemmel magunkhoz vettük.

...

2013.

Az orvosa azt mondta, erős szervezete van az édesapjának, nagy harcos. Ömlött a könnyem, amikor válaszoltam, hogy tudom. Kilencvenegy éves volt, amikor elment, elment a szép szőke szerelme, a legidősebb fia, a szülei és testvérei után. Mindenki azt mondta, szép kort ért meg, teljes élete volt, az eszemmel felfogtam ezt, de mégis hiányzott, és hiányzik még ma is. Nemrégiben beszéltem egy idős bácsival, aki még emlékszik rá.

- Nagyon szegény ember volt az Édesapád, jó szándékú volt, soha nem bántott senkit. Nagyon sokat dolgozott.

- Igen. Örökölt hagyta ránk a szeretetét, a munkába vetett hitét, a család szeretetét. Erről szólt az élete.

Csendesen megállok a kömlői temetőben a sírjuknál Ma már csak egy síremlék hirdeti, hogy éltek a szüleink. Mi testvérek tudjuk, hogyan éltek és küzdöttek, akik élhettek ugyan szegénységben, de a gazdagságot ők más mércével mérték, mert számukra a legnagyobb érték a család volt.

Veres Tamásné

Amikor kicsi voltam...

Amikor kicsi voltam, mindig arról álmodtam, milyen jó lehet nagynak lenni. És most, hogy nagy vagyok, újra gyerek akarok lenni, olyan, aki nem érti a dolgokat, és a legnagyobb gondja is az ha nem kap meg valamit amit szeretne.

Mikor még egészen picik voltunk videókazettáról néztük a mesét. Ilyen volt mondjuk a Péter és a farkas illetve a Teletabikat is nagyon szerettük a bátyámmal, Mátéval, akivel folyton verekedtünk. Emlékszek, hogy Mátéval szinte minden tárgyat becéztünk, mint például a ceruzát cerkának, a cukrot cutinak hívtuk, a porszívót pedig gyerekszívóvá kereszteltük át. A nagymamám mellett laktunk és este mindig átszöktünk hozzá tejiért. Vele tanultam meg még iskolás korom előtt írni és olvasni. A délutáni alvások sem voltak nálunk átlagosak, amíg anyukánk bent volt a szobában, tettettük, hogy alszunk, majd mikor kiment elővettük a párnákat és párnacsatát vívtunk. Mikor láttuk, hogy jön vissza, lefeküdtünk és újra tettettük az alvást. Oviban sem

szerettem délután a pihenőket, de volt ott egy gyerek, aki közülünk csak velem akart beszélni az óvónéni pedig néha kiküldött vele játszani, amit nagyon szerettem. De amikor a másik óvónéni volt az oviban ő nem engedett ki minket, ezért olyankor szintén tettettem az alvást, mert akkor kaptam a párnám alá valamilyen kis képet. De ott folyton gombának hívtak az óvónéni, mert ha valamilyen program volt és kint voltunk, egy helyben álltam és nem akartam semmit csinálni. Ennek ellenére szerettem az ovit.

Történt aztán valami. Apukám azt mondta nekünk, hogy el kell költöznie Kassára. Akkor nagyon szomorúak voltunk. Miután megszületett a második testvérünk, Dóra elköltöztünk a másik nagymamánknál, apukánk pedig kiment dolgozni Kassára. Eleinte minden nap sírtunk, ezért pszichológushoz kellett járnunk, amit utáltunk, de aztán rájöttünk, hogy ebbe muszáj beletörődnünk, mert már úgysem fordíthatjuk vissza.

Mikor ötödik osztályos lettem, rájöttem, hogy nem olyan jó mondhatni nagy lenni, mint azt én képzeltem és azt is megtanultam, hogy ahogy idősebb leszek, csak annál nehezebb lesz és, hogy addig a jó, amíg kicsi az ember. Ha idősebb leszek, tanulni kell egész nap és még mellette különórákra is kell járni, hogy jók legyenek a jegyeim. Ezek mellett alig marad szabadidőm és még a kistesómra is nekem kell vigyáznom. De a pozitív dolog benne az, hogy járhatok sulis kirándulásokra és lehet saját születési bulim, amire azt hívhatok meg, akit szeretnék. Remélem, még sokáig leszek gyerek és kipróbálhatok olyan dolgokat, amire felnőtt koromban nem lesz lehetőségem.

Vojtko Anna

Gyermekkori emlékeim

Az igazság bennünk él

Legelső emlékem a magyarok bevonulása Erdélybe. Nem lehet elfelejteni azt az örömnépet. Mindenki boldogan szedte elő az elrejtett magyar zászlót, hogy a lakását feldíszíthesse Virágcsokrokkal várták a lóháton érkező éneklő katonákat.

Felmentünk a Kultúrházhoz, amely zsúfolásig tele volt vidám boldog emberekkel. A színpadon műsort adtak az iskolások és óvodások. Még arra is emlékszem, hogy egy óvódás társam, azt énekelte el, hogy „Még azt mondják nincs Szegeden boszorkány pedig-pedig úgy terem, mint a fűszál.” Arra az óvodástársamra, azért is emlékszem olyan nagyon, mert ő volt a legszebben öltöztetve. Az édesapja volt a tejesarnokos és az egész falú tejét ők felezték le.

Örömmel boldogan énekeltek a katonák és asszonyok, azt a felszabadult lélekemelő érzést nem lehet leírni. Azt énekeltek, „Hál Istennek megfordult a világ zöld ablakban piros fehér virág” Olyan nagy volt a tömeg, hogy édes-

anyám ölbe kellett vegyen, hogy a katonákat is láthassam. Akkor láttam életemben először katonát, csillogó gombjaikat csillagoknak néztem, megcsodáltam a daliás lovaikat. Harsogó hangjuk a szívünkig hatolt. Mindenki ujjongott és énekelt. Ilyen szép ünnep nem is volt talán soha.

Erre az ünnepségre magyarzászlót készített édesanyám, hirtelen nem volt megfelelőbb zászlórúd emlékszem, hogy a guzsalyra illesztették fel a lobogót. Majd nekem is varratott egy szép magyar ruhát: fehér ruha, piros mellény, zöld kötény, de a legjobban a párta tetszett énnékem, csodáltam rajta a színes gyöngyöket, sokszor belopózkodtam a szobába, hogy a fejemre tehessem.

Az egész falu boldogságban úszott, megszabadult az idegen elnyomástól, örömmel ünnepelték a bécsi döntést, melynek következtében Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz. Elmentek a faluból a román rendőrök a román tanítók, román tisztviselők.

A katonák énekelve vonultak az utcán. Arra is emlékszem, de lehet, hogy utólag vésődött belém a szüleim elbeszélései alapján, hogy mit énekeltek. Azt énekelték:

Horthy Miklós katonája vagyok legszebb katonája.

Isten hozott vitéz Horthy Miklós katonája.

Horthy Miklós, se, haj ha felül a fehér lóra.

A bakának, se, haj nincs szüksége vezényszóra.

Hál Istennek megfordult a világ, zöld ablakban piros fehér virág.

Gyöngye női kezek szórják a virágot megérkeztünk valahára.

Azon a télen farsangkor az egyik katonatiszt feleségül vett egy lányt a falunkból. Az esküvői ünnepségre a mi zászlónkat kérték el, mert a mi zászlónk valódi selyemből készült és nagy volt, olyan nagy volt, mint egy ajtó. Amikor hazahozták emlékszem, hogy vita volt azon, hogy kicserélték a zászlórudat, mert a mi zászlónk rúdja kopjafa mintás volt, mivelhogy a guzsalyrúd volt és édesapám megcifrázta, megfaragta volt a csúcs részét. De hiába keresték nem került elő a faragott guzsalyrúd. De nem sokáig búslakodtunk miatta édesapám faragott egy másikat. Mindenki vidám volt és jókedvű. A fiatalok szervezték a bálakat. Voltak olyan új házak, amelyeket a fiatalembereknek építettek, de még nem nősült meg az illető és az ilyen üres házakat elkérték egy vasárnap délutánra. Odahívták a falu muzikusát a cigány Sanyi bácsit, aki egy szál hegedűvel húzta a talpalávalót. Az ilyen bálakat sári bálnak nevezték, ahol két lány is táncolhatott egymással. Ilyen bálakon tanultak meg táncolni és akkor már elmehettek a Kultúrházba táncolni. Ott már tehetségesebb zenészek egy hegedűs és egy cimbalmos játszott, akik szintén cigányok voltak, de már beköltöztek a falu közepébe, mivel cigányprímás testvérét egy magyar fiú vette el, és a muzikusok megvették a szomszéd házat. Ez a cigány házaspár a cimbalmos Bözsi

néni és a hegedűs Gábor bácsi úgy vagy harminc évig minden vasárnap muzsikált. A fiatalok színdarabokat tanultak, voltak tehetséges műkedvelők, akiket kántortanító tanított. A kántortanítóról jut eszembe, hogy a felesége volt az óvónénink, akitől kaptam volt egy óriási pofont. Székelytáncot tanított nekünk, a körből kétfelé kellett oszlani az egyik jobbra, a másik balra kellett volna menni, de én mindig az előttem való után mentem. „Te nem tudod melyik a jobb kezed, menj haza és kérdezd meg édesanyádat.” Mondta Ő, de előbb adott egy jó nagy pofont. Sírva mentem haza és édesanyám megmagyarázta: Ilyen, hogy amelyik kezembe a kanalat fogom az a jobb kezem. Így tanultam meg egy életre. Az embert mindenre meg kell tanítani. Az állatok ösztönösen tudnak mindent, amit nekik kell. Nekünk mindent tanulni kell.

Csodálatos a falusi élet, mindenki ismer mindenkit, és az utcán köszön minden embernek. Akiket közelebből ismer, azokhoz két szót illik szólani: hol járt, hová megy. A falu egy nagycsalád. Több alkalommal megtörtént, hogy édesanyám elkezdte a felső falu végén, és házról házra elmondta, hogy ki miről rokon. Az iskolába azt tanították:

*„A jó iskolás gyermek
köszön minden embernek.
megemeli kalapját,
úgy köszönti jó apját,
édesanyját testvérét,
akik látják, dicsérik”.*

Én az első osztályt egy olyan iskolában kezdtem, ahol egy kántortanító négy osztályt tanított egy teremben. Egyik padsorban ültek az első osztályosok, a másik padsorban a másodikosok, a harmadikban a harmadikosok, a negyedikben a negyedikesek. Egyik padsornak rajzolni valót, a másiknak írni valót hagyott fel, a harmadiknak másolni valót, addig a negyedikeseket számolni tanította. Érdekes volt, mert közben még rendetlenkedőket fegyelmezni is kellett. Emlékszem, hogy egy osztályismétlős fiút állandóan a sarokban térdeltetett. Csak egy hétig jártam ebbe az iskolába, mert egy hét múlva kiderült, hogy én a Népiskolába vagyok beíratva. Ahol a kántortanító tanított az egyházi iskola volt. Így át kellett menjek a templom melletti iskolába, érdekes, hogy ott volt népiskola. De ott is rövid ideig jártam, mert egy késő őszi napon leégett az iskola. Cséplőgéppel csépeltek az iskola szomszédjában. A kazánon rossz volt szikrafogó, a szél átfújta a szikrát és meggyúlt az iskolánk. Ott a közelben volt egy másik iskola és ott folytatták a tanítást. Nagyon nehezen indult a tanulás. Esténként édesapám foglalkozott velem. Emlékszem egy este elővette a bibliát és levette petróleumlámpát az asztalra, tanított, tanított, de nehezen tanultam, egyszer csak elfogyott a türelme és az orromat beleverte a

könyvbe. Jól emlékszem éppen a rézkígyó résznél volt kinyitva a biblia. Ez egy képes biblia volt, világoskék színű kemény háta volt és az utolsó oldalán jóslások voltak a világvégeről. Azt is el kellett olvassam, hogy a végső időkben sok-sok természeti katasztrófa lesz, és jön a sárga veszedelem.

Mindig volt valami mulatságos történet édesanyám tarsolyában, amivel fel tudta oldani a feszültséget. Ha egy ember fát ültetett nem tördelheti le az ágát, mert, akkor soha sem látja meg a termését. Így tanígtatták egymást is a szüleim. Engem első osztályban Marthy jegyzőné tanított. Nagyon jó tanító néni volt, nincs semmi rossz emlékem vele kapcsolatban. Harmadik és negyedik osztályban pipás tanító bácsi volt a tanítóm, akivel volt egy érdekes történet. Egy tavaszi délutánon jöttünk haza hittanóráról az osztálytársakkal. Meglátuk, hogy az iskolaajtó nyitva van és bementünk. Nagy hancúrozásba kezdtünk, zajongtunk tanítósdit, játszottunk. Nem tudtunk megegyezni ki legyen hármunk közül tanító még ott össze is verkedtünk. Valamelyik észrevette, hogy jön tanító bácsi. Ilyen butaságot: mi a padokat odatoltuk az ajtóhoz, hogy ne tudjon bejönni, és belülről nyomtuk az ajtót. De Ő erősebb volt nálunknál és bejött. Kaptunk egy-egy pofont és beírta a füzetünkbe, hogy mit műveltünk. Otthon nem mertem édesapámnak elmondani, csak édesanyának mondtam el. Másnap a tanító bácsi megkérdezte, hogy otthon milyen fenytést kaptam, azt hazudtam, hogy édesapámtól kaptam egy nyaklevest. De egy pár nap múlva édesapámmal találkozott a tanító bácsi és elmondta a történeteket, kiderült a hazugság is. Így aztán dupla fenytést kaptam a nyakleves után még a sarokba is letérdeltettek.

Az első gimnáziumi osztály elvégzése után jött a tanügyi reform. Gimnázium helyett sok faluban nyolc osztályos iskolákat indítottak el, hogy mi volt ezzel a cél, azt csak a jó Isten tudja. Az osztálytársaim a falusi iskolát választották. Én is otthon jártam a második gimnázium helyett a hatodik osztályt. Jó volt, mert nem kellett begyalogolni a hidegtélen a városba.

Csodálatos kirándulás történt hatodik osztályos koromban. Egy szép tavaszi napon az egész osztály együtt felmentünk a falu hírességére, a Perkőre. A szülőfalum a Perkő hegy oldalára épült és a templom is ott van a hegy lábánál, az iskola is közvetlen a szomszédságában volt. A Perkő tetején van egy nagyon régi kápolna, ami a kutatások szerint még Szent István király idejében épült. Találtak a falán egy régi freskót, amelyen Szent István feje fölött két angyal tartja a szent koronát. Mindig augusztus 20-án búcsú ünnepségek vannak a kápolnánál. Összegyűlnek a szomszéd falu lakói. Régen gyalog jöttek, de most is úgy vonulnak a hegy lábánál, bevárják a kocsival érkezőket, kibonroltuk az összes falu nevét, de még az összes csúfoló mondókákat is elmondtuk a környező falukra, mint például: Hilíb, Haraly, Gelence ez a három egy megye még sincs a papnak kenyere. Vagy kiskászoni kopó békalikba lakó.

Szentléleki bellősők, ozsdolai golyvások. Minden falura volt egy gunyolódó szó. Ezen sokáig szórakoztunk. De a tanárnőnk Oláh Aranka néni komolyra fordította a szót és elmondta a hegyek, dombok neveit. Itt, amit magunk előtt látunk mondta Ő, ez a szentföld. Így nevezték el, mivel nem hódolt meg a reformáció előtt. Jó termőföldje van, szorgalmas székelyek lakják, akik még Attila király hunjaitól származnak. Ő hagyta itt a székelyeket, hogy székelyek őrizték a határokat. A történelem folyamán sok csatát megnyertek, de sokat el is veszítettek. Ámulattal hallgattuk a tanárnőt, ahogy elmondta, hogy a környék legmagasabb csúcsa a Nemere, amit a mi ősapánkról Nímródról neveztek el

A hatodik osztályhoz fűződik egy szomorú élményem is. 1947-ben nagy szárazság volt a mi vidékünkön, egész nyáron nem lett eső. Gyülekeztek az égen a felhők, várták az emberek az esőt, de nem eredtek meg az ég csatornái. Kisárgult a fű az állatokat felhajtották a hegyek közé. Édesapám összeecsomagolt egy ládába egy hétre való élelmet magának: kenyeret, szalonnát, puliszka lisztet, krumplit (pityókát, a székelyek szerint ez neve), Száraz tésztát, amit akkor még nem a boltból vásároltak, hanem édesanyám készített. Egy fejőstenet otthon hagyott, hogy legyen tej a gyermekeknek, nekünk. Ökörszekérrel ment, a meddő tehenet a szekér után kötötte egy láncsal. A borjúkat már tavasszal felhajtotta a bordocára a Nemere hegy aljába, ami úgy 20 km-re van a falunktól, át kell menni három falun: Pojánon (Kézdiszentkereszt) át, Csomortánon, Almáson. Amikor megszáritotta a fűvet és haza hozta nagy volt az öröm, mert hozott egy kancsó erdei epret nekünk gyermekeknek. Elmesélte, hogy milyen jó volt ott a hegy alatt a tiszta forrásvizet itták, a pataokban mosakodtak, volt ott egy erdészház és abban aludtak. Láttak farkast, medvét, rókát. Az erdész nyulat lőtt és ettek finom nyúlpankást is, ettek sok túrós puliszkát, de volt, amikor elfogyott a kenyér és kenyér helyett puliszkát ettek. Ott volt az egyik szomszédunk is, akinek csak két tehénkéje volt, egy éjjel ellopták mind a két tehenét. Hiába keresték hosszú időn keresztül, nem akadtak a nyomára. Szegény feleségét sajnáltam, az anyyit sírt, bele volt betegedve. Nagyon szomorú volt az az év, mindenki bánatos arccal járt kelt, nem lett termés, csak annak, aki nagyon kora tavasszal vetette el a gabonát, hogy a szárazság beállta előtt már szárba tudott szökkeni. Nekünk hál Istennek volt tartalékunk előző évről. De sokan koldusbotra jutottak. A tél beálltával sokan elindultak Bihar és Arad megyébe koldulni, ahol házról házra jártak, mindenhol adtak nekik egy lapát búzát vagy kukoricát. Sokan több zsák gabonával tértek haza. Olyan kapcsolatok alakultak ki a Bihar megyei emberekkel, hogy sokan eljöttek, hogy gyermekeket vesznek örökbe fogadnak a nagyobb családokból. A többgyermekes szülőket felkeresték és így többen voltak, akik idegen körülmények közé kerültek. Így vitték el nekem is egy jó barátnőmet

Bihar megyébe. Örökbe fogadta egy gyermektelen házaspár, de lehet, hogy csak cseléd lett belőle. Napokig sirattam. Váltottunk egy pár levelet, amelyikben mindig panaszkodott, hogy mennyire visszavágyik, sírva olvastam és elmondtam a szüleinek is. Valószínű nem engedték, hogy több levelet írjon, vagy a postán elvették, Isten tudja mi lett vele, soha nem látogatott haza, azóta se láttam.

Egy szünet alkalmával elsétálgattunk egy barátnőmmel a temető mellé, oda leültünk. Mi úgy elbeszélgettünk, hogy nem vettük észre, hogy közben becsengettek. Amikor visszaértünk már bent volt a tanárnő, elővette a nagy vonalzó, olyan tizkörmöst adott, hogy egy hétig fájtak a körmeim. Így nyesegették, csiszolgatták a gyerekeket, de hálás vagyok érte, szükség volt a büntetésre, hogy helyes irányba indulhassunk, betartsuk a szabályokat.

A hatodik osztályhoz fűződik a legszebb gyermekkori névnapom is. Az iskolában, a szünetekben mind összebújva külön húzódtak, engem kihagytak a megbeszéléseikből, haragudtam rájuk, engem nem avatnak be, nem tudtam, hogy mire készülnek. Este sötétedéskor eljöttek és az ajtóban énekeltek nekem az én névnapomra. Nagyon megható volt a hat szép iskolás lány éneke, felköszöntöttek engem, virágot is hoztak. Édesanyám behívta őket, süteménnyel kínáltuk és az asztal mellett is énekeltünk. Nagy öröm visszagondolni rá, a vidám együttlétre Ezek között a lányok között is volt olyan, hogy a hatodik osztály elvégzése óta nem találkoztunk. Így elvállasít minket a sors. De nagyon szomorú dolog is történt abban az évben. Volt egy nagyon kedves tanárunk, akit, csak úgy oda tettek. Orosz nyelvet tanítani, mert akkor jött haza orosz fogságból és tudott oroszul. Egy nagyon gazdag család egyetlen fia volt, egy szép régi kúriában laktak, hogy mik történekművelés, kollektivizálás, kitelepítés. Ez a drága ember megjárta a frontot túlélte a háborút a lágert hazajött és öngyilkos lett, eldobta az életet magától, három lánya volt azok miatt még kellett volna élni. Kemény küzdelem az élet, sok a megpróbáltatás, sok-sok erő kell hozzá, csak az erős hit által tudunk küzdeni, talpon maradni, a végsőkéig kitartani. Meghalt az orosz tanárunk és nem találtak mást Kiskásonban. Volt egy orosz asszony, akit még az első világháborúból hozott a férje. Elég idős volt már, de a vezetés úgy kívánta, hogy oroszul kell tanulni minden áron. Ez az idős asszony csak szavakra tanított minket, de azt jól. A test részeit úgy megtanultuk, hogy még most is tudom (galava=fej, volosz=haj, usi=fül, glaza=szem, nosz=orr, Rot=száj, ruki=kéz, Pálce=ujj). Így arab betűkkel írtuk az orosz szavakat. Sok szeretettel gondolok a kémia-fizika tanárnőnkre Túzson Annuskára, aki nagy szeretettel, de szigorúan taníttatott minket. Olyan drága volt, olyan jószívű volt, hogy amikor eljártunk a városba kirándulni, villanytelepet látogatni, behívott az egész osztályt a szüleinek a

lakására és megvendégelt minket: kaptunk egy-egy szendvicset és szörpös vizet

Az ember annyit ér amennyit adni tud.

Azt tanácsolták a tanáraink a szüleimnek, ha tovább akarnak taníttatni, jobb lenne, ha a városi iskolába járatnának, mert ott színvonalasabb az oktatás. Így örökre elbúcsúztam a falusi iskolától és a hetedik osztályt a városba Kézdivásárhelyen végeztem. Hidegben, melegben, esőben, hóban, minden nap mentünk a városba. 10 km-t gyalogoltunk naponta, de észre sem vettük, barátnőkkel ebeszélgettük az időt. Érdekes volt számomra és szinte hihetetlen, hogy az előttem való padban egy olyan kislány ült, akik huszan voltak testvérek. Addig még olyat nem is hallottam. Az osztálytársam az utolsó előtti volt a testvérek közül. Nagyobb testvérei már egyetemet is végeztek, volt közülük aki már megnősült, vagy férjhez ment, tehát nem voltak mind otthon. De így is mindennap egy kemence kenyeret kellett süssek. Azt mondták nem is volt sok baj velük, mert a nagyobbak a kisebbeket irányították, tanítgatták. Szép lehetett, amikor ünnepek alkalmával összegyűlt a család apraja nagyja. Később többet megismertem közülük és mind jól szituált rendes emberek.

Ma jöttem haza Pestről és előlről kezdem az egész elbeszélést. Most ami-
kor füzetből írom, mert ez szerint volt megdicsérve az írásom.

Erdélyországban van az én hazám, ott nevelt engem az édesanyám.

Legélesebb gyermekkori emlékem a magyarok bevonulása a szülőfalumba. Amikor 1940-ben Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz, én három éves voltam. De jól emlékszem, hogy szüleimmel felmentünk a Kultúrházba, ahova ünnepségre gyűlt össze a falu apraja nagyja. Mintha most is látnám a színpadon egyik óvodástársam elénekelt, hogy „Mind azt mondják nincs Szegeden boszorkány”. Ezt a kis fiút Gazsinak hívták, akit én nagyon szimpatizáltam, mert mindig szépen volt felöltöztetve. Tehették, mert tejcsarnokos volt az édesapja, és ők szedték le a falu tejfelét.

Emlékszem, hogy édesanyám ölébe kérezkedtem, mert a tömegtől nem lehetett látni. Láttam a huszárokat, ahogy lóháton vonultak. A napfényben csillogtak a kardjaik, a ruhájuk gombjait én csillagoknak véltem. Az asszonyok virágokat szórtak eléjük és énekelték, hogy „Hál Istennek megfordult a világ, Zöld ablakban piros fehér virág”. A katonák pedig azt énekelték, hogy „Édes Erdély itt vagyunk érted élünk és halunk. Győz a szittya fergeteg a rohanó sereg”, azt is énekelték, hogy „Horthy Miklós katonája vagyok legszebb katonája”. Akkor még nem volt nekünk magyar zászlónk, édesanyám a varrónővel varratott egy szép nagy zászlót, de gyorsan rúd is kellett neki hirtelen, nem volt más, az édesanyám guzsalyrúdjára illesztették fel. Nagy volt az

öröm, hogy milyen szép zászlónk van. Mindenki boldog és vidám volt, fellélegzett a nemzet az elnyomás alól, megpezsdült az élet, mindenki szertettel segített mindenkinek. A szomszédunkba járt a „Tolnai világlap”, kézzől kézre adták, olvasták és adták tovább. Ujjá szervezték az oktatást a közigazgatást. Elmentek a román tanítók, rendőrök, tisztviselők.

Házról házra jártak az óvónők. Megkérdeztem édesanyámat, hogy miért rakta tele a kosarukat tojással, babbal, rizzsel, liszttel. Azt mondta, azért mert ezután ott fogunk enni az óvodában. Egész napos óvodánk volt. Ott ebédeltünk és ebéd után ott aludtunk. Ez nagy élmény volt az én számomra és szüleinknek is nagy könnyítés volt, nyugodtan mehettek a mezőre, tudták, hogy jó helyen vagyunk. Az én szülőfalum Kézdiszentlélek a Kászon patak partján fekszik, az óvodánk a patak mellett volt. Mi egész nap ott játszadoztunk. Ott születtem én a Kárpátok kanyarulatában, az Ojtózi szorostól 20 km-re, Brassótól 60 km-re. Az én őseim mindig is ott laktak. A rokonságomból nem vándorolt el senki a faluból. Ott megtalálták a megélhetéshez a lehetőséget, meg volt a kellő mennyiségű földjük, földművelésből éltek, őrizték a hagyományaikat.

Édesapám szabad székely, kisnemesi családból származott, lófő székelynek nevezték. Mindig büszkén mesélte, hogy az Ő dédapjának a testvére Voloncs Mihály 14 évet szolgált a saját lovával a hadseregbe. A lovát és őt is a család kellett ellássa élelemmel. A család egyik őse 1602-ben Rudolf császárnak tett hűségesküt, így kapott nemesi rangot, de földet nem, és azóta a családból addig kellett katonáskodjon egy fiatalember, amíg a család helyette egy másik fiút tudott küldeni.

A lófő székelyek irányították a falut. Törvényeket is alkottak és bírászkodtak is. Közülük választottak egy 11 tagú falu tanácsot, akik rendet tartottak a faluban. Öröket állítottak a falu kapukhoz. A falu kapuknak is neve volt. Én már csak egy kapunak emlékszem a nevére ez volt a Tanorokkapú, de ilyen kapuk voltak a szomszéd falúk felé, rétek felé, mezők felé. Amikor hozták haza a mezőről a búza kévéket a falukapunál két kévét le kellett dobni a székérről a falu szegényeinek a támogatására. Ezt a falu vezetői kicsépték és kiosztották a rászorulóknak.

A Kászon patak a falut két részre osztotta az egyik oldalon van az alszeg, felszeg nevű rész. A patakon túli részt Vizágának hívják. A falu lakossága is megosztott volt, voltak jobbágy részen levők, szabadosok és katona részen levők. A falu törvények mindenkire egyformán vonatkoztak. A bíró mellett törvénykedő lófőket hűtősőknek (híteseknek) hívták, akik tiszta erkölcsű, becsületes emberek kellett legyenek. Akik ha magukat jól viselték holtig a hűtősségben maradhattak. A bíró szava szent volt: büntethetett és kegyelmezhetett. Utca felelősek voltak, akik a bírónak azt is jelentették, ha valaki beteg

volt. Gondoskodtak a szegényekről is. Tűzkár vagy egyéb kár esetén is kiségitették egymást.

A faluban mindenki ismerte egymást az erkölcsteleneket elítélték, kiközösítették, kutasztották vagy elűzték. De az árvákra, gyámoltalanokra külön gondot fordítottak. Ragaszkodtak a törvényeikhez a hagyományaikhoz, ünnepeik megtartásához. Rend uralkodott minden vonalon. Ezeknek az erős összetartó közösségeknek köszönhető, hogy a székelység fennmaradt.

Vallásosságuk is hozzájárult a fennmaradásukhoz. Törvényeik voltak a templomba járás kötelezettségére is, amit be is tartottak. Vasárnap mindenki ment a templomba és megfizette az egyházi adót is. A hit erőt adott és reményt, nem volt senki depressziós vagy pánik beteg. Mindenki talált munkát, ha dolgozni akart. Nem is volt szegény ember a faluban. Én csak két napszámra emlékszem: Mihály bácsira és Józsi bácsira, akik kaszálni segítettek édesapámnak. Gabonával fizetett édesapám nekik. Ősszel öt-hat zsák gabonát kaptak tőlünk, ami egész télre elég volt a családjuknak. Mihály bácsi fia osztálytársam volt s mindig tiszta rendes ruhába járt, a lakásuk is nagyon tiszta volt. Jártam náluk többször, mert én voltam a futár, ha valamiért Józsi bácsit kellett hívni, Engem szalasztottak, ha a boltból hozni kellett valamit vagy a kovácshoz az ekevasat éleztetni kellett vinni. A kovácsot is gabonával fizette édesapám. Ősszel jött a kovács a szekérrel, megállt minden kapuban, azokéban, aki vele dolgoztatott és vitte a bérét gabonában. Ugyan úgy jött a cipész, a harangozó és egész évre megkapta a járandóságát.

Igazág és békeség uralkodott az emberek között. A szeretet és megbecsülés jellemezte az emberi kapcsolatokat. Az adott szónak súlya volt. Nem kellett leírni az egyezséget, ha kimondták nem másították meg a szavukat. Mindenki vigyázott arra, hogy tisztességesnek ismerjék, hogy ne hibázzon, ne tévedjen, mert ha egyszer hazudott, elment a híre, és akkor már meg volt bélyegezve, többé nem hittek neki.

Édesanyám arra volt büszke, hogy az Ő édesapja írástudó ember volt. Ő volt a falu íródeákja, gimnáziumba is járt Csikszeredába. Mivel szépen tudott írni minden farsangon hívogatták a leányos házakhoz, hogy írja meg a pernefernum levelet, ami nem volt más, mint a hozomány összeírása. A leánykérés után leírták, hogy a szülők mit adnak a lánynak. Felírták, hogy hány párnát, paplant, csergét, gyapjútakarót, hány malacot, borjút, tehenet, mennyi szántóföldet, kaszálót és melyiket, melyik határba adják a szülők a lányuknak. A leánykérés ünnepnek számított, vacsorát adtak az író deáknak is. Anyai nagyapám Pál György jobbágy részen való volt, de 1848 után megszűnt a jobbágysrendszer és ki amennyi földet azelőtt művelt, annyit kapott. Így kapott negyven hold földet, amit családjával nagy hozzáértéssel művelt. Akkor még nyomás rendszer volt, ami azt jelentette, hogy egy évig pihentet-

ték a termőföldet, csak minden második évben vetették be, egy évig állatokat legeltettek rajta. Egyháztanácsos volt nagyapám, ezért megengedték, hogy a templom kertben vegyen sírhelyett, a templom kerítésén belül van eltemetve.

A székelyföldön a templomokat várfalszerű kerítéssel vették körül, a kerítésbe bástyákat és termeket építettek be, az ellenség elől háború idején oda menekültek a falu lakói. Templomunk a Kászon patak völgy torkolatának bal oldalán egy kimagasló hegy, a Perkő hegy lábánál épült, a Kézdiszentkereszt község felé vezető út mellett.

...

A háborúban a falunak fele leégett, az oroszok megtudták, hogy a németek lőszer raktárat telepítettek a falu közepébe és megbombázták a falut. Mi gyermekek éppen háborúsdit játszottunk a bombázáskor. Édesapám kapott egy pár nap szabadságot a katonaságtól és a kertben a szilvafák alatt ásott egy két méter mély és másfél méter széles árkot, amit fosznideszkákkal befedett és a tetejére gyeptéglákat rakott. A bejáratához a földből lépcsőt vágott. Ez volt a búvóhely, úgy nevezték, hogy bunker. Úgy játszottuk a háborúsdit, hogy mi kislányok bebújtunk a bunkerba sikítoztunk, a fiúk pedig egy fadarabbal dönggették a bunker tetejét. Egyszer csak szalad a szomszéd asszony, hogy nézzünk fel az égre, a repülők dobálják a falura a bombákat. Sok-sok repülőt láttunk, a bombákat úgy láttam mintha kormos kukoricacsövek lettek volna. Édesanyám nem érezte biztonságba magát, az egy éves kicsi öcsémet a karjába kapta, én és a három éves öcsém szaladtunk utána az égő házak között mentünk a vízágába az édesanyám testvéréhez. Őket nem találtuk otthon, megkerestük őket a falu végén, a Pál Ágoston úr bunkerjában. Az egy gazdag ember volt és olyan nagy bunkert ásatott, hogy a fél utca elfért benne, kör alakú járatai voltak a bunkernak. Mi egy éjszaka ott aludtunk. De csoda volt az is, ahogy oda értünk, mert nem az úton mentünk, hanem a kerteken, és nem pallón mentünk át a patakon, hanem agy szál gerendán. Ma is elszorul a szívem, ha eszembe jut, hogy én hogy féltem. Alig tudott rábeszélni édesanyám, hogy már induljak és csak a lábam elé nézsek, ne nézsek a vízre, mert ott volt éppen a legmélyebb a patak. Az égiek átsegítettek akkor is, mint azután is sok nehéz helyzeten. Hál Istennek a mi házunkat nem érte bombatalálat, a repülők egymást kergették olyan alacsonyan szálltak, hogy a házunk sarkából a cserép alatti részből egy téglát a repülő szárnya kiütött, sokáig csodálkoztunk azon, hogy nem tört le a gép szárnya. A szomszédaink beköltöztek a mi bunkerunkba még egy paralizált beteg asszonyt is bevittek a vasággal együtt. Ott bujkáltunk mi is körülbelül két hónapig, amíg a front átvonult, ami sok szomorúságot okozott különösen azoknak, akinek leégett a háza, benne égett egy élet munkája a bútorok a hozományos ládák, értékes iratok, emlékek, kézimunkák, könyvek.

A háború előtt nagyon ritkán láttunk autót, ha jött egy autó a gyerekek megdobigálták. Emlékszem, egyszer az öcsém is részt vett egy ilyen kocsi dobálásban, az autós megállt bejött hozzánk kereste az öcsémet, aki gyorsan elbújt a csűrbe és a sofőr az öcsém helyett engem akart megverni, hiába mondtam, hogy én nem voltam ott, megráncigálta a hajamat. A háború alatt tele volt az udvarunk autókkal, először németekkel, azután oroszokkal. A németekkel jöttek a magyar katonák is. Nálunk a szín alatt felállítottak egy tábori konyhát és ott főztek, még minket is megkínáltak babgulyással. Sok kekszet és csokoládét kaptunk tőlük. De a bombázás előtt elmentek, az Ojtózi szorosnál volt a front, tőlünk 20-km-re, hallottuk, néha még láttuk is hogy süvítettek a golyók a levegőben.

Egy német katona elbújt nálunk a csűrbe édesanyám agy párszor enni vitt neki, amikor lecsendesedett, láttuk, amikor kiment a kapun, de csak az utcasarokig jutott el, ott lelőtték az oroszok. Újra megtelt az udvarunk autókkal, de ők nem adtak semmit, hanem mindent felforgattak, beköltöztek a szobánkba, még a függönyöket is leszedték, a függöny garnísra, a belsejére felírták, oroszul, hogy itt lakik a komándánt és kitűzték a kapunkra. Összekutattak minden lakást és összeszedtek mindent, ami tetszett nekik. Elvitték a borjúkat, tyúkokat, libákat, lakmároztak, vizes pohárból itták a tömény szeszt és vadászták a lányokat. Három leányt édesanyám a padláson rejtett el, kettő pedig a csűr alatt lévő pityóka verembe rejtőzködött napokig. Sok leány, és asszony esett áldozatul nekik, még egy hét éves kislányt is megerőszakoltak. A fiatal nők vénasszony ruhákba öltöztek, de így is nagyon kevés menekült meg tőlük, mindenki rettegett tőlük.

Édesapám magyar katonaként a németekkel vonult vissza a Bálványos vár felé, nyilvánvaló volt, hogy elvesztették a háborút, és ha az oroszok utolérik, elfogják és fogságba kerülnek. Egy barátjával megbeszélték, hogy megszöknek, lemaradnak, egy fa mellé félre állnak. Édesapámnak sikerült, a fa melől elküszott hason fekve a sötétben, de a barátja a Szász Mártonka édesapja, amikor ki akart lépni a sorból észrevették és lelőtték. A kukoricaföldeken hason kúszva a falu szélén, kerteken át szerencsésen hazaért. A falu szélén az első háznál már civil ruhát kért kölcsön, a katonaruhát elrejtette a csűrbe, megzörgette a nyári konyha ablakát, nagy volt az öröm. De észrevették a mozgolódást az oroszok és bejöttek, de azt mondta, hogy édesanyámnak a testvére, nem tudom, hogy ezt, hogy magyarázta meg, de ott volt velünk az ágyba az édesapám öcsének a felesége, és szemet vetettek rá az oroszok, édesapám addig itatta az oroszokat, amíg jól eláztak. Emlékszem egész éjjel égett a lámpa, az oroszok mind azt mondogatták Elena haros, Albert ne haros. A haros azt jelenti jó, neharos nem jó, ez volt az első orosz szó, amit megtanultam. Másnap édesanyám begyújtott a kemencébe és elégették a katonaru-

hát. 1944. augusztus 20-án vonultak be hozzánk az oroszok, hónapokig ott garázdálkodtak, még a kerítést is leszedték, eltüzelték. Édesapám a csűr híjáról lehozott egy pár szál deszkát, hogy a kerítést megjavítja, meglátta az orosz, hogy hozza a fejszét, nem tudjuk, hogy mit gondolt az orosz, de fegyvert fogott édesapámra és le akarta lőni. Szaladtunk a tolmácsért hogy magyarázza meg, hogy őt nem akarja bántani, csak a kerítést akarja megjavítani, ott reszkettünk, amíg a tolmács megérkezett. Akkor láttam először katonaruhába öltözött nőt, a magyarok és németek között nem volt katonanő.

Akkor ősszel, két hónappal később kezdődött az iskola, mert minden fel volt dűlva, akiknek a háza leégett sokan az iskolába költöztek be, vagy a Község házába vagy rokonoknál a pincébe, amíg tudtak új otthont teremteni. Édesapám egész télen hordta az épületfát a rokonainknak, ismerőseneknek. Segített mindenkinek, aki kérte, hálát adott Istennek, hogy nem rajta kell segítsenek, hanem Ő segíthet. A háború idején sokan elmenekültek, ha jól emlékszem a Sipos család is, akkor menekült el. A lakásukban jártuk a második osztályt, a lakás első részében volt az osztályunk, a hátsó részében lakott a román rendőr a feleségével és két kislányával, akikkel kb. egy idősök voltunk. Azok állandóan verekedtek, csúfoltak minket, emlékszem, ha utolértek megcibálták a hajamat. A második osztályban egy nagyon jó tanító bácsim volt. Fazakas tanító, akkor tavasszal egy párszor otthon kellett maradjak, hogy vigyázzak, a kisöcsémre. Eljött hozzánk, és azt mondta, hogy ezért ne maradjak otthon, inkább vigyem az öcsémet is az iskolába. Így egy párszor elvittem magammal, beültettük az utolsó padba, egy ideig jól viselkedett, de aztán a szomszéd asszonyra bízta édesanyám.

A háborútól a kollektivizálásig jó éveket zártunk, lencsés árpát termelt édesapám, a lencsének nagyon jó ára volt, csak ki kellett rostálni a lencsét az árpa közül. Sokszor oda állítottak minket gyermekeket is, hajtani a rostát. A rosta egy hengerre szerelt hosszú láda volt, az alján különböző méretű lyukakkal, kerekekre volt szerelve, kisebb ládákat raktak alá és azokba hűltak a gabonaszemek és lencse külön, ahogy forgattuk. Az elején volt egy garat, amibe beleöntötték lencsés árpát. Sokszor elfáradtam a tekergetésben, úgy kellett hajtani, mint a húsdarálót, csak nehezebben fordult, de a közepében hasonlított a henger a húsdarálóéhoz. Sok pénzt kapott édesapám a lencséből, minden évben vett egy darab földet, hogy legyen a gyermekeinek, amit adjon. Szép tervei voltak, vesz egy cséplőgépet, vesz egy malmot, egyik fiúból gépész lesz, a másiktól molnár, a harmadiktól gazdálkodó. Ő szépnek találta ezt.

A háború után ismét fellélegzett a nép, tervezgette a jövőt és küzdött érte, hogy szebb legyen. Ami falunkban kevés volt a szegény ember, jó középserű gazdaságok voltak, 10-20 holdas gazdaságok, amelyből szerényen, de jól meg lehetett élni. Édesapám jobban kedvelte az ökröt, mint a lovat, idősebb korában

lett lovasgazda, amikor elvették a földjeit és más határba, mások földjét kellett művelje. Volt néhány gazdagabb család is faluban, akik cselédeket tartottak. Olyan, hogy 50 holdja, azt hiszem, hogy három gazdának volt, ezeknél külön cselédlakás is volt, három-négy cselédet tartottak. Amíg kicsik voltunk nekünk is volt cseléd, hogy az állatokat etesse, gondozza, amíg voltak állataink, de háború után már nem tartott édesapám csak két ökröt és egy fejős tehenet, azok mellé már nem fogadott cselédet. A gazdagabb családok házait kurjának nevezték. Ezek öt-hat szobából álltak, előszobával, két lépcső feljáróval, pihenővel, Szolgát és szolgálót tartottak, de nem lehetett kizsákmányolónak nevezni őket, mert ha valakivel dolgoztattak, becsületesen megfizették a munkáért. Nekünk három szobás lakásunk volt. Minden udvaron volt nyári konyha, ahol nyáron főztek. Sokaknak volt csak szoba, konyhás lakása, de így is elégedettek voltak a sorsukkal. Több éves hagyományok alapján művelték a földjeiket, tudták mit mikor kell elvetni, aratni, betakarítani, megtanulták a szüleiktől. Nekünk mindig olyan sok gabonánk volt, hogy nem fért el a szín alatt, a hombárokban (2 m x 1,5 m-es ládákban) hanem a belső szobát mindig gabonátárolásra használták. Mi gyerekek, ha bemehettünk boldogan tapiskáltunk a búzaszemeken, jó érzés volt a búzában járkalni, édesapám hiába mondta, hogy nem szabad rajta taposni, mert a búzaszemre az egyik végére Isten az Úr Jézus arcát mintázta, és megmutatta, hogy valóban ott van Jézus arca. A búzából kenyér lesz, a kenyér Jézus teste.

A mi falunk lovas gazdái általában bellérek voltak, akik állatokkal kereskedtek, járták a vásárokat. Egyedül a borvizesnek volt számára, kicsi szekérével hordta az ásványvizet, azoknak, akik megrendelték.

Az én édesapám viradatkor, a napfelkelte előtt már talpon volt. Nyáron, amire más felkelt Ő egy darab kaszálót lekaszált, télen már éjjel egy órakor elindult az erdőre, mert messze volt az erdő, és viradatra oda kellett érjen, hogy fát vágjon, és még fel is rakja szekérre. Hozta a tűzifát eladásra is, és hozta a bordócáról a Nemere hegy alól a deszkának való szép szál fenyőket, azokat másnap már vitte a fűrésztelepre, a városba deszkát vágatott belőle és eladta. Így szerzett pénzt. A sok munkának így lett eredménye. Emlékszem egyszer az asztalt tele rakta pénzzel, tízesével rakta egymásra, mert így könnyebb volt megszámolni, belecsomagolta egy szervétbe, és ment Torjára földet vásárolni. A szentlélekiek olyan élelmesek voltak, hogy a környező falvak földjeit is mind felvásárolták. Így volt nekünk földünk a kövári, pojáni, esztelneki, sárfalvi, torjai határokon. Torja talán a legszegényebb falu volt a vidéken, ott lakott Apor báró, az Ő tulajdona volt az egész falu, a falu lakói az Ő jobbágysai voltak. A mi falunkban nem volt se gróf, se báró, jó közepes gazdaságok voltak.

Gyermekkoromban még sokan csak úgy kézzel szórták a földbe a magokat, a zsákokat egy vékányi gabonával a nyakukba akasztották és végig szórták a földön utána persze bele boronálták, mert a madarak felszedeggették volna. Nekünk volt vetőgépünk nagyapámtól örökölték édesapámék, a testvérével közösen használták. Egyszer nagyon megjártam a vetőgéppel. Édesapám a vetőgép után állított engem, hogy a felakadó földdarabokat egy hegyes szerszámmal taszigáljam el, hogy ne akadályozzák a magoknak a földbe jutását. A vetőgép után mögöttem volt a henger. Egyszer csak felgyorsultak az ökrök, a föld vége felé közeledve a henger elkapta a sarkam, engem belenyomott a földbe, átment rajtam, megtelt az orrom-szájam földdel. Édesapám ahelyett, hogy vigasztalt volna, még megszidott, hogy milyen tátott szájú vagyok, én sírtam, hogy én még csak hét éves vagyok, erre aztán megsajnál és próbált vigasztalni.

Minden mezei munka között a szénacsinalást szerettem a legjobban, mert sok helyen a kaszálóink a patakhoz közel voltak, és amíg a széna száradt gyakran még meg is fürödtünk a patakba. A patakvíz olyan tiszta volt, hogy sokan még főztek is belőle. Aratáskor is sokat segítettem a szüleimnek, már hat-hét évesen megtanítottak, hogyan kell a búzakévének kötelet vetni. Én vettem a kötelet, édesanyám szedte a markot édesapám kötözte a kévét, amikor volt napszámos az kaszálta le. Mászor édesapám lekaszált egy sort és vissza fele jövet bekötözte a kévét. Nagy melegek voltak aratáskor, csak szalmakalapba lehetett létezni, örültünk, ha egy enyhe szellő megérintett. Annak is örültünk, ha búza között egy nyúl vagy egy fűj fészekre találtunk, a kis nyulat, kis fűrjeket hazavittük, de nem sokáig maradtak nálunk, megszöktek, amíg mi aludtunk, vagy pedig édesanyám kiengedte őket. Édesanyám a fűjkekről mondott egy történetet, hogy azért nem tudnak magasra felszállni, mert megátkozta Krisztus őket. Amikor Jézus az üldözői elől bujkált, a fűj árulta el, mert mind csak azt mondogatta, itt, itt, itt.

Szép volt a falusi élet, madárdaltól volt hangos a határ, szekérszöngés is ritkán zavarta a csendet, mert gyalog jártak a mezőre, csak betakarításkor jártak szekérrel. Mindenkinnek odaköszöntünk, szóltunk hozzá egy-két biztató szót, ilyeneket, hogy vág-e a kaszája, nó csak egyedül, annak, aki egyedül volt, na már nem sok, van mindjárt itt a vége. Nem-e szomjas, igyon egy kis friss vizet, mert bizony sokszor nagyon meleg vizet is ittunk. Sokszor csak kenyér, szalonna, túró, lekvár volt az ebédünk nem volt idő főzni, ha megérett a búza muszáj volt aratni, mert ha hagyták kipergett a szeme. Este nagy fáradtan hazaértünk, még az állatokat meg kellett etetni, fát vágni, tüzet rakni, főzni. A fáradt ember nem álmatlankodik. Úgy aludtunk, hogy reggel alig tudtak felkölteni, édesanyám mondókával ébresztett. Jó reggelt, jó reggelt kék ibolya virág, miért bús a bokorba, hisz oly szép a világ. Vagy a koldus a harmadik

faluban, ti még az ágyban. Eszembe jutott egy bolondos mondóka, hogy egy süket asszony hogy válaszolgat a kérdésekre: Jó napot kívánok, Napraforgót kapálok. Köszöntem néni. Ez a sor itt végig, a másik félig (kapálatlan). Maga bolond néni. Mi sűrű mind kitépem. Az első versikéket a falvédőkről tanultam meg. A téli konyhánk körbe volt aggatva falvédőkkel és mindenikre volt hímezve egy versike: a mosdó fölött volt a legrövidebb: Kéz kezet mos a kályha felett: Rántott csirke palacsinta kész az ebéd harangszóra, a kanapé fölött. Nékem olyan ember kell, aki korcsmába nem jár el. Egye itthon vacsoráját, becsülje meg a családját. Az ágy végénél pedig: Könnyebb a kőnek lágy tavasszá válni, mint két szerető szívnek egymástól elválni. A szobánkba fel volt szegezve egy világtérkép, a földgömb két oldala és annak a sarkában ez a vers volt írva:

*Szeresd fiú, szeresd leány hazádat, mint a szülő, mint az édesanyádat.
Koporsódig hűséges légy iránta, hűséges légy örömeiben, bújában.
Fejed felett ez a kék ég ragyogott, mikor anyád a bölcsőben ringatott
Ez a Nap süt ez a csillag sugaraz porladozó őseidnek sírjára
Mehetsz, mehetsz , vándorolhatsz bárhova , erdő, mező idegen lesz mostoha
Halni visszahoz a honvágy s a bánat. Szeresd, szeresd, sohse hagyd el Hazádat.*

Édesanyám sok verset, mondókát, balladát ismert. Ismerte a történelmet, népmeséket. Tőle tanultam a Báthory kesergőt, amikor Báthory meghalt akkor a nép így siratta: Nem menthet meg kincs vagy uraság lerogy előtte hatalmasság. Kik a magas helyen is ülnek, halál, Téged el nem kerülnek. Bíbor bársony selyem fedezte, Naptól, széltől is óvta féltette.

Édesanyám 1912-ben született a régi román világban járt iskolába, olyan román tanítójuk volt, aki nem tudott magyarul. Trianon után románosítani akarták a magyarságot, román rendőrök, román tisztviselők, tanítók jöttek. A magyar tanítók nagy része áttelepült Magyarországra. A mi falunkból így ment el Jakab tanító, akinek a házából iskolát alakítottak ki. A román tanító, aki magyar vidékre ment tanítani 50%-kal magasabb fizetést kapott és még 20 hold földet is adtak neki. De nem tudott magyarul és semmit nem tanultak a gyerekek, se írni se olvasni, amit édesanyám tudott azt csak nagyapától tanulta. Az iskolában románul is csak annyit tanult meg „va rog domnule invatator bune sa ma binevoiti afara” Nem is volt cél, hogy tanuljanak, a buta embert könnyebben lehet félrevezetni, manipulálni. Ezt ma is jól tudják a vezetőink.

Nehéz küzdelmes élet a falusi élet, de csodálatos módon mindig vidámak voltak az emberek: viccelődtek, énekeltek, pláne, ha többen összegyűltek, ha együtt kalákában dolgoztak aratáskor, csépléskor, krumpli szedéskor, megviccelték egymást pl. ilyenekkel, hogy búzából tornyot látál-e?, ha azt felelte, hogy nem , az volt a válasz, a búzában állsz. Amikor kalákát hívtunk akkor

ünnep volt, mert összegyűlt a rokonság, finom ebédet kaptunk, Húslevest, vagy gulyáslevest, utána almástésztát vagy palacsintát. Ősszel pedig legtöbbször birkahússal lucskos káposztát.

A mezőn ebéd után egy fél óra pihenőt tartottunk, de ha a felhők gyülekeztek, még nem is ettünk, össze kellett rakni a buglyába, vagy kalangyába, amit megszáritottunk. Sokszor elverte az eső az összegyűjtött termést, összepereszedett, kárba ment. A mezei munka az időjárástól függ. Sokszor vasárnap is el kellett menni szénát szárítani, hazahozni. Vallásosak voltak a szüleim, de minden vasárnapot nem tudtak megünnepelni. Egyszer nagy szél volt a boglyáinkat széthordta a szél. Egy vasárnap kimentünk édesanyámmal összerakni és megláttuk, hogy jönnek a búcsúsok a kereszttel, elbújtunk a boglya mellé, hogy ne lássák, hogy vasárnap is dolgozunk. És mi lett a vége: kommunisták mindent elvettek, amit gyűjtögettünk. Ez már tragédia volt.

A kommunisták, hittek egy téveszmének, a nép nevében feldúlták az ősi rendet. A szorgalmas dolgozó embereket tönkretették, megfélemezték, kuláknak nyilvánították a kocsmatöltelékek, a dologkerülőket. Nagyon takarékosan éltek az én falumban, spóroltak, gyűjtögettek, hogy legyen a gyermekeiknek. Nem cifrázkodtak, egy héten csak egyszer vasárnap ettek húst, csak a legszükségesebb dolgokra költöttek, hogy tudják gyarapítani a vagyonukat.

A jobb módú családok tanítták a gyerekeiket, akikből papok, tanítók, jogászok lettek. Én két személyre emlékszem, akiket az én időmben doktor úrnak szólítottak, mind a kettő jogot végzett az egyik Dr. Tamás Elek, a másik Dr. Oláh Béla. A fiaik is jogot végeztek, és érdekes hogy mindkettő fia, kommunizmus kezdetekor lett öngyilkos, mert kilátástalanak látta a helyzetét, amikor kulákosították a szüleiket, mind a két fiú végzett az életével. A magasabb végzettségű emberek sok esetben elhagyták a szülőfalut. Az én falumból a felsőbb iskolát végeztek, a Sípos családból és a Páll Péter családjából kerültek ki. Sípos Sándor alispán volt Sepsiszentgyörgyön, lánya, Marika Barótra ment férjhez. A Páll család leszármazottai kiköltöztek Budapestre. Páll Péterné Könczei leány volt, testvére volt Könczey Miklós, akinek a kúriája még az 1600-as években épült, és még ma is ép, műemlék, a falu díszé. Könczei Miklós felesége Tollas Teréz volt. Édesapám mesélte, hogy milyen fényűző életet éltek, négylovas hintón jártak. De nem volt gyermekük, és így a Páll család vette meg a házukat.

A „Székely művelődés évszázadai” című könyvből olvastam, hogy szülőfalumban kántorkodott Cserei János 1634 és 1651 között, aki megalkotta a magyar latin énekszövegek gyűjteményét, és zeneelméleti fejtegetéseket is írt. Sok híres hős katona esett áldozatul a világháborúknak és a szabadságharcnak. A templom előtt áll a hősök emlékműve, két nagy tábla teleírva a hősök nevével. A szabadságharcban esett el egy Voloncs András nevű rokonom. A

régebbi időkből emlegetett édesapám egy Kozma nevű századost, hogy nekünk rokonunk volt. Az első világháborúban esett el.

II. fejezet

Román világ, magyar világ

A székelyek az 1920. június 4. utáni időket, román világ néven emlegetik, mivel Trianonban akkor a nagyhatalmak Erdélyt Romániához csatolták. 1940-ben visszaadták Magyarországnak, de csak négy évig tartozott Magyarországhoz. Ezt a négy évet nevezik magyar világnak. Nem tudtam, hogy mi az, hogy román, csak akkor tudtam meg, amikor egyszer magyar világban szállást kért nálunk egy deget (szekérkenős) árus. Csodáltuk, hogy milyen bocskora van, és hogy az ingét nem teszi be a nadrágjába, hanem a nadrágon kívül hordja. Akkor Moldvából Ojtozon keresztül hozták a románok a kőolajszármazékot, a szekérkenőt, és kiabálták románul, hogy „Haide degenet = degetet vegyenek”. Édesapám is tőlük vásárolta a szekérkenő zsírt. Egy alkalommal nálunk kért szállást a degetes. Még vacsorát is adott édesanyám neki. A csűrben a szénában aludt, egy jó vastag gyapjú takarót is adott édesapám neki, amit édesanyám azelőtt való télen szőtt.

Édesanyáék már korán reggel elmentek masinázni (cséplésnél segíteni a pénztárnok úrékhoz, még mi is az ágyban voltunk. A román felpakolt és elment, megrakta a szekérét szénával a csűrből és elvitte a tiszta új gyapjú-takarót. Mit ad Isten édesapám haza kellett jöjjön a nagy szalmahordó villáért, és észrevette, hogy nincs meg a takaró. Ment vissza a csépléshez és találkozott a csendőrökkel, elmondta nekik a bánatát. A csendőrök utána eredtek és egy óra múlva visszahozták a románt és a pokrócot. Kapott két pofot, és édesapámtól kérdezték, hogy milyen büntetést akar, a szerencsétlen ott rimánkodott, édesapám megsajnálta azt mondta, hogy engedjék el.

A falu csendjét néha még egy-egy meszes szekér zavarta meg, kóboros szekéren hozták a meszet és kiabálták, hogy meszet vegyenek. Egy másik ilyen idegen hang, ami megzavart, a foltozó bádogos, az azt kiabálta „reperálni való likas edény”. Ha valaki kihozott egy lukas fazakat, leült a kapu elé, és ott helyben megfoldozta, meg is fenekelte, új feneket tett a fazéknak mi gyermekek csak csodáltuk, hogy mit művel. De egyszer édesanyáék nem voltak otthon, a cigány a mi sáncunkba telepedett le, a felesége bejött, vizet kért, széjjel nézett, kiment újra bejött, hogy egy pár almát felszed a földről, már nem tudom, hogy minket mivel ámított el, és hogy fogta meg a tyúkot, de amikor édesanyáék haza jöttek a legszebb tyúk hiányzott, és más senki nem járt nálunk. Ilyen jött ment emberek élősködtek a falusi népen. A falu népe tiszta magyar még most is. Csak a román világban voltak román tanítók és

tisztviselők, rendőrök, végrehajtók. Volt egy Marinescu nevű végrehajtó, annak a fia osztálytársam volt. Benősült az egyik leggazdagabb családba, de jött a magyar világ 1940-ben itt hagyta a családját. Azt mondták azért ment el, mert csalo gazember volt, és félt, hogy megverik az emberek. Sok embert becsapott, mint adószedő még a párnát is elvitte az adóba.

Ami értékeset talált mindent összeszedett, félt és ezért hordta el az írháját. Román volt a bíró, a jegyző, volt egy ember, aki a katonaságnál megtanult románul, ha valamit intézni kellett, azt kellett megkérni, hogy tolmácsoljon. De román volt még a kisbíró, a dobos is, aki minden utcasarkon megállt, és elmondta a híreket, kinek mi vészelt el, ki kivel háborúzik, kit keres a rendőrség, gabona vagy állat felvásárlók érkeztek, vagy az iskolai beiratkozás mikor kezdődik. A román dobos próbált magyarul hirdetni és összekeverte a szavakat és sokszor nevetséges dolgokat mondott. Így például egy embernek elveszett egy borja és így mondta el: Közhíré tétetik, egy tarka borjú megveszedett, fekete pecsét a seggeden, csingilingi a nyakadon.

A román iskolában édesanyám csak azt a román mondatot tanulta meg, hogy, hogy kell kikérezkedni, szinte az egész napot játékkal töltötték. Édesanyám negyedik osztályban 11 évesen jó fejlett kislány volt. Többször behívta a tanító, hogy mosogasson, csináljon rendet a lakásában, és egy alkalommal elkezdte őt ölelgetni, szorongatni, sírva szaladt haza és soha többet nem ment iskolába. Így megmaradt a négy osztállyal. Édesapám 1904-ben született. Ő még a nagy Magyarország idején tanult, és meg is látszott rajta, jól ismerte a földrajzot, történelmet, számolni is jól tudott, én csak csodáltam, ahogy a deszkát köbözte, hány köbméter vagy a földet, hány kadrát. Akkor négy osztály volt a kötelező, aki akart ismétlőbe járhatott még két évet. Így hat osztályt végzett édesapám, de megtanították azokra a szükséges ismeretekre, ami egy falusi embernek a legszükségesebb, ha gabonát, deszkát ad el vagy földet vásárol, tudjon boldogulni.

*Erdélyországban van az én hazám
Ott nevelt engem az édesanyám
Idegen nekünk akárhol vagyunk
Erdélyországért élünk és halunk
Szegény székely nép akár merre lép,*

*Akármerre jár az itala könny, a kenyere sár.
Bú a vankosunk, gond a nyoszolyánk
Bánatot hozott az éjszaka ránk.
Idegen nekünk akárhol vagyunk
Erdélyországért élünk és halunk.*

Szomorú a székely sorsa,de szomorú minden magyar sorsa, akit a trianoni békediktátum megfosztott a magyar hazától és idegen nyelven kell intézze a dolgait. Ha egy kérést akar megírni, nem írhatja az anyanyelvén, hanem meg kell tanulja a szomszédos országok nyelvét, mert ott az a hivatalos nyelv. Sok esetben a gyermekei és unokái nem tudják megtanulni a magyar nyelvet, beolvasztják őket az idegenek. 1940-ben ezért volt nagy öröm a mi számunkra, hogy visszaadták Észak-Erdélyt Magyarországnak. De ugyanolyan öröm volt a Délvidékieknek is, hogy akkor visszacsatolták őket is. A barátnőmtől tanultam egy szép éneket abból az időből. Leírom ide:

*Szabadka, Zombor, Újvidék
Honvéd sereg virágra lép.
Visszatért szép Délvidékünk
Visszaadta Isten nekünk, vigyázott miránk.
Új hajnal fénye virradt ránk
Nagyobb lett újra szent hazánk
Visszatért szép őshatárunk,
Ősi földön jár a lábunk, miénk lett újra Délvidék,
Szívünkben öröm ég.*

Karcsika kérte írjam le a Hájastészta receptjét: 1kg liszt, 75 deka háj. A lisztnek egy harmadával a hájat összegyúrjuk (30 deka liszttel és két részre osztva félretesszük). A többi lisztbe egy kis gödröt csinálunk, beleütünk egy egész tojást, két kanál ecetet és egy nagy pohár sós vizet. Ezt jól összedolgozzuk, hogy jó puha legyen. Ragad a kezünkhöz, de addig kell dolgozni amíg leválik a kezünkről és a lapítóról is. Akkor kinyújtjuk és rákenjük a hájas lisztnek egyik darabját, és mint a fejkendőt összehajtogatjuk. Újra kinyújtjuk és rákenjük a másik részét a hájas lisztnek. Ismét kinyújtjuk, és újra összehajtogatjuk. Pihentetjük egy óra hosszát és akkor kinyújtjuk jó vékonyra és négyszögű kockákra szeleteljük, lekvárt rakunk minden kocka közepére és összehajtjuk. Jó forró sütőben megsütjük.

1992 márciusa óta járok a nyugdíjas énekkarba, ahol sok szép éneket tanultunk. Abasáron voltunk egy bordal fesztiválon. Erre az alkalomra sok szép éneket tanultunk. De nekem a legjobban a következő ének tetszett, mert ezt Marosszéken gyűjtötték. A dallama nagyon ősi és hangulatos. Így szól az ének:

*Sok számos esztendőket vígan elérhess
Napjaidat számlálni, ne légyen terhess!
Az ég harmatja szívedet újítsa
Áldások árja házad elborítsa!
Tenéked minden öröm holtig adassék
Amellé meg semmi bú ne barátkozzék!*

*Légyen éltednek virága mind kinyílt!
Szíved ne szenvedjen semmi sebes nyílt.!
Míglen az egek várát nyilván szemlélhesd!
Ott aztán az életet jobbal cserélhesd!
Az Úr a boldog életben részt adjon
A szentek serege közükbe fogadjon, fogadjon!*

Népi csújogató is elhangzott az éneklés végén. Közülük az egyik így szólt: Székvárosi magas torony beleakadt az ostorom, gyere babám akaszd ki, a nyavalya törjön ki. A másik csújogató:

Azt gondoltam, amíg élek mindig víg napokat élek, dehogy élek víg napokat ajajajaj!

Bordal:

*Töltsd teli pajtás poharad, poharad, míg ki nem ázik a fogad!
Így jár, aki mindig bort iszik, míg a temetőbe nem viszik.
Volt nékem pénzem elástam, elástam, kiszáradt a torkom kiástam, kiástam.
Eltemették az öregot, öregot, melléje tették az üveget,üveget.
Így jár aki mindig bort iszik, míg a temetőbe nem viszik.
Ha a temetőbe kiviszik Isten uccse többet nem iszik.*

Egyik legszebb gyermekkori emlékem az erdei szénacsinálás.

A természet öleni élni, dolgozni és a szabad ég alatt aludni csodálatos élmény volt nekem.

Édesapám mindig tartott két ökröt, két tehenet és két borjút. Ezeknek minden évben szénát kellett csinálni. Tavasz végén júniusban lekaszált a fűvet, ami őszre újra nőtt, és akkor újra lekaszált az fűvet, amit sarjúnak neveztek. Nekünk volt kaszálónk az erdőn is a falutól úgy húsz kilométerre. Oda fel kellett költözni nem lehetett ökör szekérrel mindennap haza jönni. Ez tetszett nekem a legjobban. A szekerünknek volt egy szekérládája és abba raktuk az elemózsiát és a szükséges dolgokat, az üstöcskét és edényeket, evőeszközöket. Édesanyám napokkal azelőtt már száraz tésztát készített, kenyeret süített. Raktunk a ládába egy hétre való ételmet, krumplit, puliszkalisztet, túrót, szalonnát, száraztésztát. Olyan finom lebecsleveszt, amit ott a szabad ég alatt főztek szüleim, azóta sem ettem, de felejthetetlen finom volt a juhtúrós puliszka is, de a paprikás krumpli is.

Nagy élmény volt, amikor életemben először elküldtek, hogy hozzak vizet, de hát honnan édesapám. Azt mondta édesapám itt beleállsz ebbe az ösvénybe, addig mész, amíg egy sáncban víz folyik és addig mész a sánc mellett, amíg a forráshoz érsz, ott egy fa tövében vizet találsz és megmeríted a korsót. Csodálkoztam, hogy otthon kútból kell vizet húzni és itt nem kell kutat fúrni,

hanem Isten csak úgy gondoskodik nekünk tiszta ívóvizről, a hegy oldalából tiszta vízforrás fakad, hogy embernek, állatnak legyen itala.

Isten terített asztallal vár minket a természetben is. Édesapám kaszálta a fűvet és odahívott, gyere gyorsan, mert itt van a terített asztal, nézd, milyen sok eper van itt, gyorsan szed le, hogy tudjam lekaszálni a fűvet. Az volt az igazi csemege, aki nem szedett erdei epret, és nem ízlelte nem tudhatja, hogy az milyen finom. Látod gyermekem, Isten így táplál minket abból a földből ad nekünk kenyeret, krumplit, zöldséget, gyümölcsöket, virágokat illatokat, ízeket, látod ez mind Isten ajándéka.

Meg kell köszönni Istennek ezt a szép világot, az Ő gondoskodó szeretetét. Víz fakad a hegy oldalából és élelem a földből.

A fűvet forgattuk, hogy száradjon, amíg a fű száradt megfürödtünk a csörgedező patakocskában, felüdültünk. De estefelé, amikor szedtük össze villatenyérbe a szénát, hogy boglyát rakjunk belőle, nagy riadalomban volt részünk, mert az erdő szélénél, ahogy felemeltem a szénát egy kígyó kezdte emelgetni a fejét, szerencsére édesapám közel volt, meglátta és gyorsan beleszúrta a villáját. Oda jött édesanyám, ő gyorsan a fejét szúrta át. Így megmentettek engem, de ha gyorsan nem cselekszenek, és nem találják el a szúrást, ma lehet, hogy nem élnék. Sokszor pillanatokon múlik az ember élete.

Az este beálltával édesapám faágakból sátrat készített, kapával körbe sáncolta és szénával megrakta, szénából ágyat készített. Ott aludtunk a természet lágy ölén a szabad ég alatt. Hallgattuk a tücsökzenét, a madárdalt, a csörgedező patakok zenéjét. Ez volt egy igazi, felejthetetlen élmény.

Voloncs Erzsébet

Megmaradni!

Édesapám, Illés Jenő, messze néző szemmel olykor így sóhajtott: Hat évet szolgáltam a haza oltárán.

Egy napon elmondta, hogyan is folyt le az a szolgálat:

Az életem már az elején elhibázott volt, mert 1921. november 21-én születtem, mindig ezt hallottam az édesanyámtól. Ha kérdezték valahol, ezt a dátumot mondtam. Ahogyan nőtem, többször kellemetlenségem támadt miatta, mert kiderült, hogy a jegyzőségen és a plébánián november 23-ára lettem anyakönyvezve. Később az apámtól megtudtam az eltérés okát: ő 23-án jelentette be a hivatalokban, hogy megvan a gyerek. Így vagyok papíron két nappal fiatalabb, mint a valóságban!

A gyermekkorom nem volt könnyű: az édesanyánk sokat betegeskedett, apánk, talán ezért is, mogorva ember volt. Paraszt család volt a mienk, így tíz

éves koromtól, a húgommal együtt, naponta segítenem kellett az állatok körüli és a mezei munkákban.

Később, levente koromban viszont gyöngyéletem lett. Kohár István, kántortanító, iskolaigazgató és levente-főparancsnok a tanítás mellett énekkart vezetett, színdarabokat és operetteket rendezett – a falubeli fiatalság szerepeltetésével. Jó hallásúként szívesen jártam az énekkarba és örömmel vettem részt a színjátszásban is.

1942. október 5-én vége lett a szép életnek, mert bevonultam katonának. Nyíregyházára, a huszonkettedik tüzérosztály második ütegéhez, a távbeszélőkhöz kerültem. A rajparancsnokom Hamec János örvezető lett, akinek hamarosan a kedvenc újonca és a helyettese lettem! Amikor szakaszban, énekszóra meneteltünk, mindig nekem kellett elkezdni a nótát. Beválogattak a tisztes-iskolába is, és 1943 húsvétjára már úgy jöttem haza szabadságra, mint örvezető!

A seregben készítettek bennünket a nagy útra, ki az orosz frontra. A tiszteseket kiképezték lövegevezetőnek, irányzónak, távbeszélőnek, rádiósnak, bemérőnek, géppuskásnak – mindenhez kellett értenünk, hogy majd a harcokban az elesők helyére tudjunk állni.

1943-ban nagy bánat ért: meghalt szeretett édesanyánk. A temetésére ha-zaengedtek.

1944 februárjában mozgósították a tüzérosztályunkat, és a nyíregyházi vasútállomásról elindultunk a frontra.

A körösmezői hágón át jutottunk Galiciába. Delatin nevű községben vagonírozunk ki, és rögtön megrohantak bennünket az oroszok! Sokan megsebesültek és meghaltak közülünk addig, amíg tüzelőállásba tudtuk helyezni a lövegeket (ágyúkat). Amikor sikerült felvenni a harcot, olyan tüzet zúdítottunk az ellenségre, hogy az fejvesztve menekült előlünk! Elfoglaltuk Dóra, Sztaniszlau és más helységeket... utána megálltunk. Nem tudtuk, hogy mi történik, miért állunk?! Kiderült, hogy fogytán van a lőszerünk, takarékoskodjunk, mert nem lehet tudni, hogy mikor kapunk utánpótlást!

1944 júliusában tizedessé léptettek elő, így távbeszélő rajparancsnok lettem.

Koloma alatt álló harc alakult ki. Bunkerokat ástunk és ágyúkkal akkor tüzeltünk csak, ha támadtak az oroszok, de a kézi fegyverek ropogtak. Nagyon kevés tüzérségi lövedékünk volt, ezért csak az osztályparancsnok, Mogyoródi ezredes engedélyével lőhettünk.

Ekkor tudtuk meg, hogy a románok átálltak az oroszokhoz.

Egy éjjel az ellenség bekerített bennünket. Borzalmas harc következett: a fegyverek hangja emberi ordítással, jajgatással, halálhörgéssel keveredett.

A tiszteknek, a tiszthelyetteseknek és a tiszteseknek a kézifegyverük a pisztoly volt.

Amikor harc közben hirtelen belém villan, hogy a pisztolyom összes tölténye elfogyott, kiugrok az árokból, a lovamhoz rohanok és ész nélkül vágatni kezdek! Egyszer csak érzem, hogy az állat össze akar rogni alattam, leugrok róla. Látom, hogy a két hátsó combját átlőtték... ott kell hagynom... de már kint vagyok az ellenséges gyűrűből!

A tábori csendőrök egy réten gyűjtötték össze a gyűrűből kiszabadultak. Volt ott katona mindenféle alakulatból. Az osztályunk felszerelése az orosz vonal mögött maradt, és az ütegünkéből csak negyvenhatan jutottunk ki a gyűrűből (egy tüzer ütegben százötven fő körüli volt a létszám). A nagyváradi tüzereknek sikerült két löveget kimenteniük, de csak hajtók maradtak, kezelők nem, ezért a két ágyút átvettük. Az egyik lövegezőt én lettem.

Megkezdődött a visszavonulás, és mi lettünk a hátvédek! Csak akkor vonulhattunk vissza, ha engedélyt kaptunk rá. Az orosz T34-es tankoktól nagyon féltünk, örültünk, amikor a lánctalpukat páncélgránáttal sikerült eltalálni. Az ellenséges gyalogság sokszor úgy támadt ránk, mint a fürgeteg, és mi csak három géppuskával és repeszgránáttal védekeztünk! Láttuk, hogy föl vagyunk áldozva a visszavonulás biztosítása érdekében... Istenem... de el voltunk keseredve!

Egy napon a kassai tüzerek átvették tőlünk a két löveget, mert nekik is csak kettő volt már, kezelő legénységük pedig maradt bőven. Minket teherkocsikon átszállítottak a hadosztály-parancsnokságra, és attól kezdve a parancsnokság portyázó őrsége lettünk. Ezt rajokban végeztük (egy raj tizenkét főből állt).

Egyik alkalommal én voltam a raj vezetője, amikor három lovas kocsival találkoztunk – hát egy földim, Tóth Gyula volt a parancsnokuk! Lőszert szállítottak az első vonalba. Megálltak, és Gyulával jól beszélgettem.

Partizán-vadászatra is jártunk, az nagyon veszélyes volt.

Egyszer csak hazaszállítottak bennünket a soproni Frigyes Laktanyába. A behívott tartalékosok mellé kerültünk, és kialakult újból egy tüzerosztály. Német gyártmányú harci eszközöket és műszereket kaptunk, ezért a tiszteseket átképzésre vitték Hajmáskérre. Csak a ruhánk maradt magyar. Vizsga után ismét rendfokozat-adás történt, néhányan kaptunk még csillagot. Szerettem volna már leszerelni és hazamenni, de bánatomra szakaszvezető lettem... így tovább kellett szolgálnom.

A hazavezető út helyett megint a frontra mentem, a magyar frontra. Bugacon kerültünk először tüzelőállásba. Akkor már nagy összevisszaság és kapkodás volt, gyakran kellett állást változtatnunk. Az osztályparancsnok úgy döntött, hogy Dunaföldvárnál átmegyünk a Dunántúlra, de a német vezetőség nem engedte. Azt mondták, hogy verjük vissza az oroszokat!

A Duna-parton egy hétig be voltunk kerítve, és amikor elfogyott a lőszerünk és már csak nyers kukoricát ettünk, a tüzérosztály megadta magát. Ez 1944. november 2-án történt.

Ezzel elkezdődött az életem legszomorúbb és legszörnyűsebb szakasza.

Az oroszok gyalog hajtottak bennünket, mint a marhacsordát, Dunavescstől Szegedre, a Csillagbörtönbe. Körülbelül húsz napig voltunk ott. Ennünk nem adtak. A börtön raktárából szójababot loptunk, azon éltünk. Sokan megbetegedtek és néhányan meg is haltak közülünk.

1944. november 22-én felsorakoztattak bennünket. Akkor még nem tudtuk, hogy fagy- és éhhalál felé indulunk. Szegeden át vonultunk. Az oroszok menet közben civileket fogtak el és közénk kényszerítették őket. Mellettem történt egy eset egy lovas kocsival (egy rossz kis ló volt a szekérbe fogva): egy öreg bácsit és siheder fiát leszállították a kocsiról és belökték közénk. Hiába sírtak, könyörögtek, nem engedték el őket. Egy keskeny pontonhídon mentünk át a Tiszán. Egyszer csak négy-öt fogoly a folyóba ugrott és úszni kezdett. Az örök egyiküket lelőtték, a többit elfogták.

Hajtottak bennünket tovább, majd vagonokba zártak a szőregi vasútállomáson. Negyvennégyen kerültünk egy vagonba. Több napon át hol ment a szerelvény, hol állt. Egy hét alatt értünk a fogcsanyi fogolytáborba. Egy két méter széles és két méter mély, nádpadrólal fedett árok lett a szállásunk. Majdnem megfagytunk benne. Naponta egyszer kaptunk enni, főtt babot. Itt már nagyon sok volt a beteg és a halott. Gyógyszer és gondoskodás semmi. A vérhas rengeteg embert elvitt. Egy napon kiadták a parancsot, hogy az összes szőrzetünket le kell vágni! Zsilett pengét kaptunk magában, nyél nélkül. Egymást nyírtuk...

1944. december 15. körül megint vagonokba kerültünk. A Szegeden elfogott bácsi pár nap múlva meghalt, a fia keservesen sírt, mi is vele könnyeztünk. Nagyon hideg volt, a magyar öltözetben rettenetesen fáztunk. Minden másnap nyitották ki az oroszok a vagon ajtaját, és akkor fejenként kaptunk két szelet szárított, fekete kenyeret és az egész vagon két vödör vizet. A víz miatt minden alkalommal nagy tolongás támadt, mert többen lázasak voltak. Sokszor felborult a vödör, és a kifolyt víz a padlóra fagyott. A szükségét az egyik oldaldeszán vágott lyukon át lehetett elvégezni. A lyukból egy húsz centiméteres esőcsatorna-féle lemezdarab nyúlt a vagonba – a betegek ezt nemigen tudták használni. Amikor nagyon szomjasak voltunk, ezen a lyukon át szedtünk föl havat úgy, hogy a kulacs deknire (a kulacs fedelére) madzagot kötötünk. Voltak, akik megitták a vizeletüket is, én nem tudtam. A magatehetetlen betegek véres, vízszerű széklete ráfagyott a padozatra. A halottakról lehúztuk a ruhájukat és magunkra vettük, őket pedig a vagon egyik végébe, egymásra raktuk. A kenyerükön megosztoztunk. A szárított, fekete kenyeret, ha víz

vagy hólé nem volt, alig tudtuk megrágni. Nagyon lassan haladt a vonat, napokon át állt egy-egy állomáson. A dermesztő hidegben egy kupacra összebújtunk, úgy melegítettük egymást. Moszkva egyik külső állomásán két hétig álltunk, azt hittük, hogy ott raknak ki bennünket. A bácsi után a fia is meghalt, az ő ruhája kicsi volt, nem tudtuk felvenni. Megint elindultunk. Egyre többen haltak meg, így a vagonban egyre nagyobb helyet foglaltak el. Az örök csak mosolyogtak rajtunk, amikor arra kértük őket, hogy vigyék el a halottakat. Így az úton végig velünk utaztak a halottaink is, csonttá fagyva.

Egyik éjjel puskaropogás közben megállt a vonat. Kiszállítottak bennünket, ami nagyon nehezen ment, mert gyengék voltunk. Megtudtuk, hogy az egyik vagon alját kibontották a foglyok, és amikor az állomásról indult ki a szerelvény, leereszkedtek a sínek közé. Ezt a fékező kocsiiban lévő örök észrevették és lövöldözni kezdtek. Erre álltunk meg. A szökni próbálókat összeszedték, majd a szemünk láttára agyonlőtték őket. A ruszinok, akik velünk voltak katonák, azt tolmácsolták, hogy aki szökni merészel, az mind így fog járni!

Nagyon el voltunk keseredve, úgy éreztük, hogy hamarosan meghalunk, hiszen már csak csont és bőr voltunk. De nem volt véres a széketünk, ezért reménykedtünk, hogy talán, talán... A sorsunkat még elviselhetetlenebbé tette a sok tetű. Majdnem megőrültünk, állandóan vakaródtunk. A hidegben levetközni nem lehetett.

1945. január közepe körül értünk Kirov városba, Moszkvától úgy ezer kilométerre, észak-keletre. A vagonból úgy lökdöstek le bennünket az örök a hóba, mert nem tudtunk leszállni. Azután ötösével le kellett térdelnünk, nehogy megszökjünk, és hogy könnyen meg lehessen állapítani a létszámot. Kiderült, hogy az útnak indított foglyok fele bent maradt a vagonokban... halva!

A város szélén volt a hatalmas hadifogolytábor fa barakkokkal, oda hajtottak bennünket. A tábort az 1942-43-ban fogságba került sorstársaink építették. Voltak ott németek, olaszok, japánok, románok és magyarok.

Olyan jó levest még életemben nem ettem, mint ott, akkor, pedig csak egy kis korpá volt a meleg, sós vízben! A barakkunk emeletes deszka priccsekkal volt teli, a közepén vezetett egy szűk járás. A priccs gyalulatlan deszkáján nem volt semmi, de fejenként kaptunk egy pokrócot. A magyar katonaruhánkat elvették és kopott, orosz katonaruhát adtak helyette. Előtte fürdőbe mentünk, ahol az összes szőrzetünket leborotválták a hadifogoly-borbélyok, így megszabadultunk a tetvektől.

A napi menü mindig ez volt: reggel korpaleves, délben korpaleves és huszonöt dekagramm vizes, fekete kenyér, este korpaleves. A hideg elérte a harmincöt, negyven, néha az ötven fokot is. Melegedni nappal a barakkban

lévő, nagy, keményforma téglapítmény oldalához támaszkodtunk. Akik nem fértek oda, azok összebújtak, mint a fázós malacok. Éjjel ketten-ketten feküdtünk egy priccsen két pokróc alatt. A fejbánkos a bakancs és rajta a sapka volt. Eleinte nagyon keménynek éreztük a csupasz deszka fekhelyet, később megkeményedett a csípőnkön a bőr, és megszoktuk. Szomorúan teltek a napjaink, az éhség miatt mindig az ételekről beszéltünk. A Jóistent arra kértük, hogy segítsen bennünket haza, hogy még egyszer krumplival jóllakhassunk! Negyvenkét kilós csontvázak voltunk.

Később egy orvosnő, ápolónő segítségével osztályozott bennünket. Meztelenre kellett vetkőznünk, majd a bőrt csipdesték a sovány fenekünkön, mint az állatokét az állatvásáron szokás. Akit úgy minősítettek, hogy képes dolgozni (engem is), az szőracsizmát, pufajka kabátot, nadrágot, bundás sapkát és kesztyűt kapott. Másnap adtak még bundasubát és falapátot. Ezeket névre kaptuk, felelnünk kellett értük. Attól kezdve éjjel a subával takaródtunk, nem fáztunk. Az osztályozáson második osztályú minősítést kaptam. Az első és második osztályú foglyok nyolcórát -, a harmadik osztályúak négy órai munkára lettek beosztva. A negyedik osztályú foglyok nagyon gyengék voltak, nem tudtak dolgozni, náluk várható volt a vég.

Ezután a városban az utakról a vastag, tömött havat lapátoltunk. A szőracsizmában és a subában nem fáztunk még negyven fokos hidegben sem, de az orrunkon és az állunkon megfagyott a bőr. Ezt látták az örök, és az ő közbenjárásukra kaptunk egy törülköző-féle rongyot, azzal kötöttük be az arcunkat. Így az orrunk és az állunk védve volt már, akkor meg a kilehelt pára fagyott a szempillánkra. Lassan teltek a napok, mert ott a tél nyolc hónapig tart.

A leggyengébbek közül minden reggelre lettek halottak – nem jajgattak, csendben elaludtak. Amikor összegyűlt nyolc-tíz halott, az örök egy sztrojkára (fából készült szánra) rakták őket, és egy közeli kökényesnél beleszórták a rakományt a hóba...

Később gyárban dolgoztunk: kézigránátot raktunk ládába. Azután a Dvijatka folyón uszályokról nyersvasat pakoltunk ki. 1945 májusában jelentkezni lehetett kolhozba vagy szovhozba kaszálásra, szénaszárításra és -gyűjtésre. Sokakkal együtt én is jelentkeztem. Azt reméltük, hogy ott majd talán nem éhezünk. Csak száz fő kellett, de annál sokkal több volt a jelentkező, így aztán a lágerparancsnok döntötte el, hogy kik mehetnek a munkára.

Felszálltunk egy uszályra, amit egy kis motoros hajó vontatott a Dvijatka folyón észak felé (a tető nélküli uszályon éjjel nagyon fáztunk). Másnap délután egy erdőben kikötöttünk, leszállítottak bennünket az örök – négyen voltak, négy, szakállas, öregember hosszú puskával.

Talán hat-hét kilométert gyalogoltunk a fák között, amikor egy nyíláson át egy faluforma települést pillantottunk meg. Mikor odaértünk, a lakosok bá-

multak bennünket, mi meg őket. Koszosak és rongyosak voltak. A házaik boronából épültek, a tetejüket fazsindely fedte. A borona fekete volt, a zsindely hiányos, és az ablakok legtöbbször az üveget papír helyettesítette.

A faluban szovhoz működött. Szállást egy lábakon álló, hiányos tetejű pajtában kaptunk. Kiosztották a kaszákat, és másnap már dolgoztunk is. Tizenötven kerültünk egy csoportba. A csoport legidősebb tagja, az ötven éves Tóth Lajos bácsi állandóan kaszát kalapált. Tizenötünk közül hamarosan én lettem az első kaszás. Türelmetlenül vártuk a delet: vajon milyen lesz az ebéd?!

Délben visszakísértek bennünket a faluba az örök. Közben látjuk ám, hogy azok, akiknek nem jutott kasza vagy nem tudnak kaszálni, szántanak, de hogyan?! Hat személy húzza az ekét, egy pedig hátul fogja az eke szarvát! Minden fordulónál cserélnek, mindig más megy hátra.

Ebédre takarmányrépa-levél levest kaptunk egy kis kenyérrel és sós, nyers hallal. Mit tehettünk, megettük. Nem laktunk jól. Krumplit, amit szerettünk volna, soha nem kaptunk, nem is láttunk (a lakosság számára is csemege volt a krumpli).

Egész nap kaszáltunk, a szovhoz asszonyai meg, mérgünkre, előttünk tiporták le a füvet, mert lósóskamagot gyűjtöttek. Szídtuk őket, hiszen amerre jártak, arra nehéz volt kaszálni. Kérdésünkre, hogy mire használják a magot, elmondták, hogy megszáritják, megtörik, a liszt közé keverik és kenyeret sütnek belőle. Azok a foglyok, akik nem kaszáltak, szénát gyűjtöttek. Nagy boglyákba rakták, és a boglyák ott is maradtak a réten. Megtudtuk, hogy onnan viszik el majd télen, szánon oda, ahol szükség lesz rá. Amikor a falutól távol kaszáltunk, az örök nem kísérték be bennünket esténként a szálláshelyre, hanem kint aludtunk a réten. A környéken sok bokor és erdő volt, hát vágunk ki három-négy méteresre nőtt fákat. Ezekből sátorfélélt építettünk, azután a sátor külsejét befedtük szénával és a belsejét is megterítettük vele. A sátorban jól lehetett volna aludni, ha a rengeteg, óriási szúnyog nem szomjazott volna a mi kevés vérünkre.

Az akkori életemben az volt a legfájdalmasabb, hogy minden éjjel otthon voltam álmomban: az udvarunkon, a szántóinkon, a rétjeinken! A szőlőinkben, Csibodában és Botosában vígan dolgoztam, nótáztam! Ébresztőkor a csalódástól folyt a szememből a könny...

Az éhségünket úgy csillapítottuk, hogy amikor a nacsalnyik (az ör) átment a szomszéd kaszásokhoz és már nem látott oda hozzánk, eldobtuk a kaszát és gyorsan éretlen csicskenyét szedtünk. A zsebünkbe tömtük, hogy majd később jóllakunk vele. A rossz csak az volt, hogy miután megettük, egy idő múlva a fenekünk lyuka nagyon viszketett tőle. Az élelmet, a répalevél levest szánon hozták a rétre. A szánba befogott vén, fekete bikát két fogoly vezette, ők osztották szét az ételt is.

Egy alkalommal többen megbetegedtünk: fájt a gyomrunk, a hasunk, hasmenésünk volt, nagyon legyengültünk. Az örök a szállásra kísérték bennünket, azután ott feküdtünk a szénán. Gyógyszert magunk készítettünk: fából tüzet raktunk, majd a szenet megettük.

A szovhoz marhacsordáját két zsidó fogoly legeltette. Olyan kicsik voltak a tehenek, mint Magyarországon a nagyobb kecskék. Egyszer látom ám, hogy a kapuvári Hebedli Jóska másodmagával főz valamit egy festékes dobozban. Kérdezem tőlük:

- Mit főztök?

- Húst – felelik.

Nem hittem el. Azt gondoltam, hogy Jóska lopott valamit, mert nagyon leleményes fiú volt!

- Adjatok nekem is belőle!

- Várj, nem akar megpuhulni, pedig már régóta főzzük!

Egy idő múlva abbahagyják a főzést. A húst felaprítják olyan apró darabokra, hogy le lehessen nyelni. Rágni nem lehet, ha nehezen is, de lenyeljük. Amikor elfogy, kérdezem, hogy miféle hús volt ez?

- Bikahús. A csordában egy növendék bikának eltörött a lába. Levágták, kibelevé elvitték, én meg elloptam a csékényét (péniszét)! – meséli a furcsa hús történetét Jóska.

Augusztus közepén abbahagytuk a kaszálást, a szénát összeraktuk boglyákba, majd jött értünk a kis vontatóhajó az uszályal, és visszamentünk Kirovba.

Egy másik lágerbe kerültünk, mert attól kezdve a hadifoglyokat nemzeti-ségük szerint helyezték el. Mi, az erdélyi székelyekkel együtt a város egyik külső részébe kerültünk. Szakaszokra és rajokra lettünk osztva (egy szakasz 3-4 raj). A szakaszparancsnokok olyan volt tisztek, a rajparancsnokok olyan volt tiszthelyettesek és tisztesek lettek, akik elég jól beszéltek oroszul.

Az új munkahelyünk egy két kilométerre levő áramfejlesztő telep lett. Három műszakban dolgoztunk ott. Előttünk orosz rabokat foglalkoztattak a telepen. Láttuk a rabok nyomorúságát: az őrök durván bántak velük, a lábukon vastag rongy szolgáltat lábbeliként a harmincöt-negyven fokos hidegben. Úgy hallottuk, onnan Szibériába vitték őket.

A telep turbináit fatüzelésű kazánokkal hajtották meg. A tüzeléshez mi aprítottunk fel rönköket negyven centiméteres darabokra, majd a darabokat villanybaltával felhasogattuk. Az apró fát csúszdára szórtuk, ami onnan egy kis, oldalt zárt vagonba került. Amikor a vagon megtelt, villanyhajtású sodronnyal felhúzták a kazánokhoz és kiborították belőle a fát.

1946. január 10-én éjjel két óra körül az én villanybaltám egy gallyas fába szorult, ami nem hasadt el. A balta fölkapta a fát, én odakaptam, kézzel le akartam rántani. A balta megint fölkapta, megint odakaptam... Ez többször

megismétlődött. Egyszer csak a bal kezem véletlenül a fa alá került, és három ujjam szétroncsolódott! Elvezettek a lágerbe, ahol volt egy székely katonaoorvos. Érzéstelenítette a kezemet és az összeroncsolt ujjrészeket levágta. Utána nagyon fáj a seb – sajnos az orvosnak semmilyen gyógyszere vagy fájdalomcsillapítója nem volt. A tenyerem hamarosan meggyült gennyel és az egész karom megdagadt. A tenyeremet a doktor felvágta, a genny sokáig folyt a sebből. A fájdalomtól hetekig nem tudtam aludni. Majdnem fél év múlva gyógyultak be a sebek.

A felépülés után kineveztek rajvezetőnek. Attól kezdve tizenkét fogolytársam irányítását és ügyeinek intézését végeztem a táborban és a munkahelyen.

Az élelem mindig gyenge és kevés volt: korpaleves, zabkása és a kis fekete kenyér. A kenyér volt a valuta, azzal lehetett valamit cserélni, mahorkát (apróra zúzott dohányt) venni. A mahorkát a telepen az orosz munkásoktól vették kenyérért a mélydohányos foglyok. Ők, mivel nem ettek kenyeret, csonttá és bőrré fogtak. Legtöbbjük meghalt végelgyengülésben.

A lágerparancsnokunk durva ember volt. Volt neki egy nagy, loboncos szőrű kutyája. A kutya egyszer csak elveszett. Lett ám keresés, nyomozás, razzia! Az örök megtalálták az állat elásott bőrét. A húsát valakik megették! Hiába rendeltek el újabb nyomozást, nem derült ki, hogy kik voltak a mészárosok. Ezután még jobban megvadult a parancsnok, mindenért szigorúan büntetett.

Nem csak a kutyát, de a szürke, nagy patkányokat is sokan megették közülünk. Nyáron jobb volt a máskor ízetlen korpaleves, mert gombát is tettek bele. A gombát a harmadik osztályba sorolt, négy órai munkára kötelezett foglyok szedték. Ők gyűjtötték a csalánt is, az is nagyon jó volt a korpalevesbe.

A munkahelyen a civil orosz munkásokkal összebarátkoztunk, de ők csak akkor beszéltek velünk, ha egyedül voltak. Félték egymástól, azt mondták, hogy minden második ember besúgó! Ha a spiclik valakire ráfogták, hogy rosszat mondott a rendszerről vagy a pártról, azt rögtön vitték Szibériába, börtönlágerbe. Tőlünk nem félték az orosz emberek. Azt mondta az egyikük, hogy ők örültek a háborúnak, mert azt hitték, hogy megszabadulnak a kommunizmustól...

A telepen az orosz munkások egy kis faházban melegedtek. Minden műszakban három ór felügyelt ránk, az egyik nekünk is megengedte, hogy felváltva melegedjünk, a munkásokkal együtt. Az együttlétek alatt láttuk az oroszok szakadt ruházatát, mosdatlanságukat és azt, hogy egymás hajából tetveket szednek ki és ebédre kenyeret esznek és vizet isznak hozzá!

1947 augusztusában három rajt kért a darugépgyár. Az én rajom is odakerült. Jobb helyünk lett, mint a telepen volt, mert nem kellett a nagy hidegben kint dolgozni. A gyár hatalmas épületében tehervonat közlekedett. Mi, foglyok a vagonokban rakodtunk és kihűlt öntvényeket tisztítottunk. A gyár

egyik részében vasesztergályos nők dolgoztak. Egy idő után összeismerkedtünk velük, én is barátságot kötöttem egy kis szőkével. Azt mondta, hogy tetszem neki, és ha lehet, eljön majd velem Magyarországra. Neki köszönhettem, hogy ezután egy kicsit meghíztam, mert kenyérrel és cukorral etetett. Ez a gyár volt az utolsó munkahelyem az orosz földön.

A lágerben dolgoztak cipészek, szabók és más mesteremberek. A nagykanizsai Kocsis Péter a szabóműhelyben dolgozott. Szereztem két német katonaköpenyt, azokból varrt nekem kabátot és nadrágot.

1948. június 15. nagyon emlékezetes nap az életemben és minden fogolybajtársam életében. Azon a napon vagonokba kerültünk azok, akik hazaindulhatunk! Olyat tettünk, amit régen nem: énekelni, nótázni kezdtünk!

A volt SS-ek és a csendőrök ott maradtak sírva a lágerben... hogy azután mi lett velük...?

Amikor elindult a szerelvény, az volt a furcsa, hogy a vagonok ajtaját nem zárták ránk!

Úgy éreztük, hogy nagyon lassan haladunk... csak döcögünk, pedig repülni szerettünk volna!

Az ételmezésünkkel akkor már nem volt gond: az egyik vagonban, téglából épült nagy katlanok üstjeiben *nekünk főtt* a bableves és a köleskása!

Nem csak mi, kiroviak, hanem a kotlaszi foglyok is ezzel a szerelvénnel jöttek hazafelé. Nagy bánatunkra sokszor állt a vonat, gyakran több napon át.

Július 6. lett, mire Máramarosszigetre, a gyűjtő- és elosztó táborba értünk. Innen egy hét megfigyelés után engedtek bennünket hazafelé. Útközben Szolnokon ebédet kaptunk. Nekem, mert nem voltam sovány és rendes ruhám volt, nem akartak ételt adni. Hogy nem néztem ki fogolynak, azt a kis szőkének, Tányának is köszönhettem. A Keleti pályaudvaron is kaptunk ennivalót. Engem ott is csak azért szolgáltak ki, mert a társaim igazolták, hogy közülük való vagyok.

1948. július 13-án végre hazaértem a szülőfalumba, a zalai Csesztregre!

(Apánknak hat testvére volt. Az egyik nem jött vissza a háborúból. Mikor megérkeztem, a betegágyában fekvő nagyanyánk ezzel fogadott: Fijam, a Gyulát hun hattad...?!)

Zsupánné Illés Margit

Díjazottak névsora

Pályázatíró neve	korcsoport	helyezés
Benák Csilla	1.	I.
Horváth-Buday Bendegúz	1.	II.
Nagy Hanna	1.	II.
Biró Lili	1.	III.
Kálmán Nikol Nóra	1.	III.
Kiss Anna	1.	III.
Molnár Barbara	1.	külön díj

Pályázatíró neve	korcsoport	helyezés
Koczka Kitti Kata	2.	I.
Koczur Eszter	2.	I.
Micheller László	2.	II.
Pócs Barnabás	2.	II.
Szakáll Ákos	2.	II.
Stáhl Károly	2.	III.
Tamás Miklós	2.	III.
Pócs Alexandra	2.	külön díj
Rákóczi Dorina	2.	külön díj

Pályázatíró neve	korcsoport	helyezés
Kacz Mária	3.	I.
Kalinka Tamás	3.	II.
Kecskés Martin	3.	II.
Espán Margaréta	3.	III.
Richly-Kárpáti Éva	3.	III.
Kriczky Beáta	3.	külön díj
Pitlanova Krisztina	3.	külön díj

Pályázatíró neve	korcsoport	helyezés
Sebők Mihály	4.	I.
Csorba János – Bojár Cassino	4.	I.
Abonyi Ria	4.	II.
Katona Sándor	4.	II.
Salánki Anikó	4.	II.
Juhászné Vanyó Erzsébet	4.	III.
Kőszeginé Balogh Erika	4.	III.
N. Wattay Zsuzsanna	4.	III.
Voloncs Erzsébet	4.	IV.
Horváth László	4.	külön díj
Dr. Szabó Endre	4.	Külön díj

Generációs díj - Családi díj

- I. Nagy Natália- ifj. Nagy Natália (anya-lánya)
- II. Kiss Lilla-Kiss Virág (testvérek)
- III. Kacz Mária – id. Kacz Mária (anya-lánya)

Az iskolák közül kiemelkedő munkáságúak

1. Nagyvázsonyi Kinizsi Pál Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola - tanító nénik:
Heroldné Borbély Magdolna, Czaunné Neményi Marianna
2. Kodolányi János Gimnázium és Szakgimnázium, tanára:
Szekeresné Dinnyei Renáta
3. Thurzó Lajos Általános Iskola Zenta, tanárai:
Pék Domonkos Ibolya, Juhász Attila

2017-ben pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Abonyi Ria	Mór	4.
Albert Ferenc	Budapest	4.
Albert-Solymosi Kata	Szentegyháza - Erdély	2.
Arany Viktória	Debrecen	3.
Ármai Erika	Székesfehérvár	4.
Bakos Ádám	Székesfehérvár	2.
Bálint Márk	Vajdaság	1.
Barinova Larissza	Moszkva	
Benák Csilla	Szabadka - Vajdaság	1.
Bíró Ernő	Kolozsvár - Erdély	4.
Bíró Lili	Nagyvázsony	1.
Bodó Anna	Debrecen	3.
Bojár Cassino	Gödöllő	4.
Boldizsár Béla	Bélafalva - Erdély	4.
Borsi Orsolya	Zenta - Vajdaság	2.
Borsos Rebeka	Székesfehérvár	2.
Borsy Krisztina Dóra	Székesfehérvár	2.
Bukovský Dorottya	Deáki - Diakovce - Felvidék	2.
Cakó Eleonóra	Zenta - Vajdaság	2.
Csák Szelina Fruzsina	Székesfehérvár	2.
Dr. Csermely Tibor	Nyíregyháza	4.
†Csíki Sándor	Székelyföld	4.
Csizmadia Márk	Zenta - Vajdaság	2.
Danajka Réka	Felsőszeli - Felvidék	2.
Debreczeni Evelin	Élesd - Erdély	1.
Deli Beatrix	Debrecen	1.
Deli Tímea	Debrecen	1.
Deli Titanilla	Debrecen	1.
Dénesné Valek Tünde	Budapest	4.
Dezső Ilona Anna	Nagyrábé	4.
Erdei-Balogh Anita Erika	Élesd - Erdély	1.
Espán Margaréta	Kárpátalja	3.
Fábián Krisztina	Abádszalók	4.

Fabókné Szólát Margit	Cegléd	4.
Farkas Albertné	Nagykőrös	4.
Fazekasné Szabján Erika	Ózd	4.
Feketéné dr. Pál Ilona	Debrecen	4.
Fenyő Zoltán	Nagyvázsony	2.
Fésüs Márk Levente	Élesd - Erdély	1.
Fitó Ica	Kecel	4.
Fromberger Dorka	Siklós	2.
G.Joó Katalin	Veszprém	4.
H.Kohut Katalin	Miskolc	4.
Haász Irén	Isaszeg	4.
Halmai Sándorné	Eger	4.
Harangozó Krisztina	Polgárdi	2.
Holczer Péter	Pula	1.
Horváth Józsefné	Nyíregyháza	4.
Horváth László	Zenta - Vajdaság	4.
Horváth-Buday Bendegúz	Kapolcs	1.
Horváthné Csajbók Éva	Debrecen	3.
Husvéth Zalán	Nagyvázsony	1.
Huszi Zsófia	Kapolcs	1.
Ilosvai Gyula	Nyíregyháza	4.
Jalcs Irén	Budapest	4.
Juhász Janka	Eger	2.
Juhász János	Bekecs	4.
Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4.
Juszkú Lilla	Debrecen	4.
Kacz Mária	Marcelháza - Marcelová - Felvidék	3.
id. Kacz Mária	Marcelháza - Marcelová - Felvidék	4.
Kacsó András és Ágnes	Biatorbágy	4.
Kalinka Tamás	Ada - Vajdaság	3.
Kálmán Antalné	Debrecen	4.
Kálmán Nikol Nóra	Élesd - Erdély	1.
Kárpátiné Marton Éva	Budapest	4.
Katona Sándor	Marosludas - Erdély	4.

Kauder Aida	Siklós	2.
Kecskés Martin	Kürt - Strekov - Felvidék	3.
Keresztúri Mária	Debrecen	4.
Kiss Anna	Nagyvázsony	1.
Kiss Éva	Tiszakálmánfalva - Budiszava - Vajdaság	3.
Kiss Lilla-Kiss Virág	Debrecen	2-3
Kiss Péter Mihály	Székesfehérvár	2.
Koblencz Zsuzsanna	Gomba	4.
Koczka Kitti Kata	Mihálygerge	2.
Koczka Szintia Anna	Mihálygerge	3.
Koczur Eszter	Csicser - Čičarovce - Felvidék	2.
Kocsis Zsanett Márta	Debrecen	2.
Kondra Katalin	Répcelak	4.
Koók Krisztián	Nagyvázsony	1.
Kopasz Dávid	Zenta - Vajdaság	2.
Korcz Beáta	Barnag	1.
Kosina Józsefné	Kaba	4.
Kótabé Tünde	Nyírbétek	3.
Koter Gizella	Lendva - Lendava - Szlovénia	4.
Kovácsné Jóga Ilona	Mikepércs	4.
Kőszeginé Balogh Erika	Székesfehérvár	4.
Kremniczky Károlyné	Nyírmihálydi	4.
Kriczky Beáta	Téglás - Kárpátalja	3.
Kubovics Viktória	Taksony - Felvidék	2.
Kunc Bianka	Deáki - Diakovce - Felvidék	2.
Losonszki Laura	Feketenyék - Felvidék	2.
Magasi József László	Nagyvázsony	2.
Májér Lóránd	Nemeskosút - Košúty - Felvi- dék	1.
Major Mátyás	Csákberény	2.
Makuk Márk	Beregszász - Kárpátalja	2.
Markó Dominik	Mencshely	1.
Marković Radmila	Kishegyes - Vajdaság	4.
Matyi Virág	Nagyszelmenc - Velké Slemence - Felvidék	2.

Mester Péter	Siklós	2.
Mészáros Ágnes	Debrecen	4.
Mészáros Magdolna	Felsőszeli - Felvidék	4.
Micheller László	Zenta - Vajdaság	2.
Mile Edina Blanka	Székesfehérvár	2.
Molnár Barbara	Nagyvázsony	1.
Molnár István	Budapest	4.
Molnár László	Gállocs - Kárpátalja	4.
Moravcsik Zsófia	Nagykapos - Felvidék	2.
N. Wattay Zsuzsanna	Gomba	4.
Nagy Gergő	Álmosd	3.
Nagy Hanna	Noszvaj	1.
Nagy Mélykúti Dianna	Zenta - Vajdaság	2.
Nagy Natália	Csonkapapi - Kárpátalja	4.
ifj. Nagy Natália	Csonkapapi - Kárpátalja	2.
Nagy Vendel	Szekszárd	4.
Nagy Zsófia	Zenta - Vajdaság	2.
Nagyné Akai Katalin	Tata	4.
Németh Kristóf	Nagyvázsony	1.
Olexa Péter	Kaposkelecsény - Felvidék	2.
Palatinus Réka	Zenta - Vajdaság	2.
Pálmai Miklós	Debrecen	4.
Pap Lajosné Farkas Zsuzsanna	Nagykőrös	3.
Papp Lajosné	Debrecen	4.
Papp Róbert	Kalocsa	4.
Pappné Győri Anna	Álmosd	4.
Peresztegi Hanna	Budapest	2.
Pete Ferenc	Budapest	4.
Petényi Márk	Iskaszentgyörgy	2.
Pinczés Balázs	Debrecen	3.
Pitlanova Krisztina	Debrecen	3.
Pócs Alexandra	Für - Felvidék	2.
Pócs Barnabás	Für - Felvidék	2.
Pollag Ádám	Kassa - Kosice - Felvidék	1.
Polyák Enikő	Zenta - Vajdaság	2.

Polyák Gabriella	Zenta - Vajdaság	4.
Pukánszki Mihályné	Kapuvár	4.
Rab Sarolta	Mihálygerge	4.
Radics Renáta	Tóalmás	3.
Radnai Béla	Debrecen	4.
Radó Alexander	Siklós	2.
Rákóczi Anita	Zenta - Vajdaság	2.
Rákóczi Dorina	Tököl	2.
Répási Erika	Kalocsa	4.
Richly-Kárpáti Éva	Budapest	3.
Ritánti	Szigetvár	4.
Rózsásné Kubányi Andrea	Budapest	4.
Salánki Anikó	Mezőtúr	4.
Sári Edina	Budapest	4.
Sebők Kristóf	Vajdaság	1.
Sebők Mihály	Szentkeresztbánya - Erdély	4.
Seres Rebeka	Galánta - Felvidék	2.
Serfőző Krisztián	Zenta - Vajdaság	2.
Stáhl Károly István	Nagyvázsony	2.
Suszter Levente	Sárkeresztes	2.
Dr. Szabó Endre	Budapest	4.
Szabó Henrik	Debrecen	3.
Szabó Hildegarda	Gúta - Felvidék	3.
Szabó Tünde	Kajal - Felvidék	2.
Szabóné Petrik Ildikó	Vácszentlászló	3.
Szakáll Ákos	Tóthvázsony	2.
Szallár Klaudia	Csicser - Čičarovce - Felvidék	2.
Szarvas Ferenc	Budapest	4.
Szentgyörgyi Hanga	Siklós-Máriagyűd	2.
Szilágyi Mátyás	Debrecen	2.
Szítás Szofia	Felsőlánca - Vyšný Lánec - Felvidék	2.
Szkubán Istvánné	Dunakeszi	4.
Szórádi Kíra	Nagyvázsony	1.
Szőcs Kristóf	Galánta - Felvidék	2.
Szücs Gyuláné – Szabó Irma Éva	Debrecen	4.

Szűcs Mariann	Vajdaság	1.
Tabajdi Éva	Debrecen	4.
Tamás Miklós	Szentegyháza - Erdély	2.
Tamás Réka	Szentegyháza - Erdély	2.
Tankó Emőke	Gyimesközéplak - Erdély	3.
Tara Scott	Szolnok	
Tátos Gyöngyi	Kiskunlacháza	4.
Telkes Zsoltné	Gyékényes	4.
Tengler Johanna	Siklós	2.
Thot Martina	Kesztölc	3.
Tilajcsik Dóra	Nyékvárkony - Felvidék	3.
Tóth Amanda	Vaján - Felvidék	2.
Tóth Anna (Bartók Sándorné)	Eger	4.
Tóth Emma	Vajdaság	1.
Török Benedek	Beregszász - Kárpátalja	2.
Török Ferencné	Nyíregyháza	4.
Török Molnár Orsolya	Beregszász - Kárpátalja	3.
Troják Csaba	Sárkeresztes	2.
Tulok Teréz	Zalasabár	4.
Urbancsok Anett	Szarvas	2.
Vajas Livia		2.
Varga Antónia	Abara - Felvidék	2.
Varga Lajos	Búcs - Felvidék	4.
Vaskóné dr. Süle Ilona	Nyíregyháza	4.
Vassné Szabó Ágota	Szeged	4.
Veres Tamásné	Eger	4.
Vojtko Anna	Csicser - Čičarovce - Felvidék	2.
Voloncs Erzsébet	Kézdiszentlélek – Debrecen	4.
Zoltán László Gáspár	Úrhida	2.
Zsupánné Illés Margit	Csesztreg	4.

Tartalomjegyzék

Előszó	4
Bevezetés	5
Zsűri	6
Őszinte szívvel.....	7
Édesapám igaz életmeséje	8
Моя мама - ей сейчас 93 года - рассказывала.....	18
A 93 éves édesanyám mesélte.....	19
Nagyapám játéka	20
Pulykakakas, rózsabot.....	21
Élet a tanyán	24
A titok	25
Vándorszékely hazatalál	30
Régi locsolkodási szokások	34
Amikor kicsi voltam... ..	35
Megsárgult lapok	36
Régi disznóvágási szokások.....	42
Ez is te voltál!	43
Életmesék, mesés életek	45
In memoriam - Csíki Sándor.....	46
Nagymamám gyermekkor a háború alatt és után.....	48
Télapó	49
Tejpép	49
Esti elalvás	50
Ki rontotta el?	50
Anyukám és a méhek.....	54
„Csók, Szivi!”	55
Azok a marha vagonok	60
A tökfőzelék.....	61
Túl az Óperencián.....	62
Décsértessék!	65
Gyermekkorom emlékserepei	66
Az én Keresztem.....	70
Mesélek.....	74
Irigység	74
Nem veheted el azt, ami nem a tied	75
Egy betegség története	76
Házi feladat.....	77
Bújócska	78

Szorozótábla.....	79
Amikor még kicsi voltam... Végig tekint évein az ember... ..	81
Zentai Betlehemes	83
Édesapám esete az öreg csángóval.....	98
Gyermekkorom kalandjai	99
A dédapám tiszti díszkardja	100
Csajbók-Mészáros történetek Besenyszögről.....	101
Front Nemesleányfaluban	105
Kinyilatkoztatás.....	105
Igaz mese.....	107
Nagymamám könyörgő imája	109
Gyöngyös galárizs	110
Láthatatlan kapocs.....	111
A grófkisasszony	115
Hímzett papucsok.....	119
Egy nap régi naplóm nézegetve... ..	124
Kedves Lányom,... ..	128
Érdekes „IGEN”-t mondani... ..	129
A tanyavilág anekdotái.....	133
Életre kelt mese	138
Az én testvéreim.....	140
Marosdécsétől Ludastelepig	141
Élettörténet	166
Angyalok adta Pótnagyszülők	166
125 - Dédi örök meséi, avagy a tanúk nélküli 21. század	175
„Hol a tojás, piros tojás ...”	182
Kaparó.....	185
A hazugság megbocsátható?	186
Dédnagyanyám története.....	187
A rejtőzködő zászló.....	188
Nagynénikém Kissándora	189
Nagymamám élete.....	196
A kenyér	197
Nagyszülők története.....	199
Hol volt, hol nem volt... ..	203
Egy pár tarka lakkcipő.....	204
A mindennapi kenyérünk	206
Mama mesélj!.....	207
Dédapám, Berna József emlékére	211
Tánc egy életen át.....	212

Emlékek nagyapámtól.....	214
A mintás csizma.....	216
A legemlékezetesebb disznótor	217
Ozorai nyár	218
A sötétben szerzett hal esete	221
Gyermekkori emléktöredékek - Nyírbogát	224
Hónapsoroló.....	229
Húsvétvasárnap délutánján... ..	235
Dédnagyamám gyerekkora	237
A gútai árvíz a nagyfi szemével	238
Húsvét a családukban.....	239
Emlékeim	241
Emlék a múltból.....	244
Soha nem gondoltam volna.....	245
Töredékek édesanyám gyermekkorából	248
Gyermekkori mozaikok	251
Egy régi Partizan története.....	255
A fordított kenyér.....	256
Rejtelmes évek, és egy elfeledett K.u.K. város.....	256
A szeretet, mely legyőzi a távolságokat.....	261
Nagymamám történetei.....	264
Borika életmeséje folytatódik	266
Gömöri történetek	275
Fontosak vagyunk egymásnak	280
Szülők, nagyszülők életmeséi	281
Lakodalmi szokások és hagyományok Csonkapapiban	282
Pokróckészítés Csonkapapiban.....	295
Angyal jött a széllel	304
Ki hozza a karácsonyfát... ..	307
Nagyszüleim meséje	309
Nagymamám emlékére	310
A sárkány	314
A mama és a palacsinta.....	315
Mama és én	316
Jeges kaland a Gyergyói-havasokban	318
Nagyszelmenc - Kisszelmenc, ahogy a nagymamám mesélte.....	321
Egy fűri remete szelencéje	322
Az én biciklis Nagyapám	331
Narancs	335
Hova tűnt a sok virág?	335

Elment az apukám...	337
Nem is olyan nehéz...	339
A pócsi Madonna	341
Régi történetek	342
Dédmamám régi történetei	343
Csókolom	344
A családom volt az egyetlen az igazi kincsem	346
Nagy dolgok, kis dolgok	350
Helytállás a legnehezebb időkben	357
Dédike meg az első háború	362
Anyák napja	363
Régi óra halkán jár	369
Katika Köntöse.....	374
„A szülők, nagyszülők életmeséi”	378
Egy civil pálya.....	380
„Térdig vérbe’, könyökig könnybe”	403
Kétféle barát, kétféle emlékezés.....	406
Húsvétot várva nem árt belelátnunk korábbi korok vallásos lelkületébe	413
Varázseső	415
Nagymamámmal töltött egy napom	417
A bezárt gyerekek	421
Ferike és a bábaasszony	422
Amikor még kicsi voltam, néha kiborultam.	425
Sírás lett a vége... ..	426
Szeretetteljes születés.....	427
Hogyan lehet megúszni a frontra vezénylest.....	428
A szülők, nagyszülők életmeséi	430
Kis családi történetek Gyimesből.....	433
A sziklakórházban	435
Egy régi történet.....	440
Amikor kicsi voltam ...Avagy gyermekkori történetek az ókori Egyiptomtól a monarchiáig.....	441
A falu, ahol felnőttem.....	444
Titinka	449
Nagypapa az 56-os hős.....	449
Egy élet kezdete	450
Gyökerek és virágok	452
Lajcsi bátyám	453
„Borsóbácsi”, és egyéb történetek.....	460
A Jánosi tanyától Egerig	463

Amikor kicsi voltam...	478
Gyermekkori emlékeim	479
Megmaradni!.....	499
Díjazottak névsora	509
2017-ben pályázatot beküldők	511

Köszönjük

a Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségének (KCsSZ)
valamint a Nagycsaládok Országos Egyesületének (NOE)
támogatását.

Kiadványunk a

Mosolyvirág Nagycsaládok Debreceni Egyesülete számára
felajánlott 1%
és a tagságunk segítségével jött létre.

**Köszönet azon tanítóknak, és tanároknak,
iskoláknak, támogató egyesületeknek,
akiknek megismertük a nevét...!**

Pedagógusok

Árvai Tünde	Maja Melinda
Berkes Szilárd	Matyi Edit
Ciavoi Andrea	Opra Levente
Czaunné Neményi Marianna	Ötvösné Sarádi Ildikó
Domján Emilia-Klára	Pásztor Adrianna
Heroldné Borbély Magdolna	Pék Domonkos Ibolya
Dr. Holczknechtné	Pócs Krisztina
Szunyog Beatrix	Radnai Béla
Juhász Attila	Renczés Nóra
Kaszonyi Éva	Sósik Tímea
Kocsis Mariann	Mgr. Szaszák Éva
Kozma Szilvia	Székely Szabolcs
Dr. Lengyel Albertné	Szekeresné Dinnyei Renáta

Iskolák

Kürti Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola - Strekov - Szlovákia
Buzitai Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola - Buzita - Felvidék
Constantin Şerban Elméleti Líceum - Élesd - Erdély
Epreskerti Általános Iskola - Debrecen
Kanizsai Dorottya Általános Iskola - Siklós
Kinizsi Pál Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola - Nagyvázsony
Kodály Zoltán Alapiskola Galánta
Kodolányi János Gimnázium és Szakgimnázium - Székesfehérvár
Kürti Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola - Strekov - Szlovákia
Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola - Deáki - Felvidék
Petőfi Sándor Általános Iskola - Hajdújárás
Petőfi Sándor ME Tiszakálmánfalva
Szent József Gimnázium - Debrecen
Szentegyházi Mártonffi János Általános Iskola - Szentegyháza

Tamási Áron Általános Iskola - Szentegyháza
Thurzó Lajos Általános Iskola kihelyezett tagozata Stevan Sremac Ált. Isk.
Zenta
Thurzó Lajos Általános Iskola Zenta
Vajáni Református Egyházi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola

Egyesületek

Beregszászi Járási Máltai Szeretetszolgálat (Családlánc tag)
Gyerekbarátok Egyesülete
Jövő Boldogsága Segítő és Támogató Egyesület
Kalocsai Sokszínvirág Nagycsaládos Egyesület
Kárpátaljai Nagycsaládos Egyesület
Kolibri a Családokért Egyesület
Mátyusföldi Nagycsaládosok
Nagycsaládosok Körösi Egyesülete

Szülőknek, dédszülőknek

Ismerősöknek, rokonoknak

**... és köszönet mindazoknak,
akiknek nem ismertük meg a nevét!**